JEWISH PUBLIC LIBRARY
TORONTO

JEWISH [illegible] LIBRARY
TORONTO

גאנץ אמעריקא

דיא געשיכטע פון אלע לענדער אין דער נייער וועלט

פון

פיליפ קראנץ

פערפאסער פון „קולטור געשיכטע“, „אמעריקא בעפאר קאלומבוס“, „געשיכטע פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואלוציאן“, א. ז. וו.

אין צוויי בענדער

מיט 125 בילדער און לאנדקארטען, מיט אן אינדעקס און מיט אן הקדמה פון

א ל כ ס נ ד ר ה א ר ק א װ י

צווייטער באנד

דיא געשיכטע פון דיא רעפובליקען פערו, באליוויא, טשילי, עקוואדאר, קאלאמביא, ווענעצועלא, ארגענטינא, אורוגוואי, פאראגוואי, בראזיליען, האיטי, סאן דאמינגא און קובא.

ארויסגעגעבען פון

עדיוקיישאנאל קאמיטע פון ארבייטער רינג

175 איסט בראדוויי

נ י ו י א ר ק

1915

טאראנטא

JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

אינהאַלט פון צווייטען באנד

די געשיכטע פון פּערו:

זייט

ערשטער קאפּיטעל:

די אינקאַ אימפעריע 325

צווייטער קאפּיטעל:

די שפּאַנישע עראָבערונג 338

דריטער קאפּיטעל:

די מחלוקות, שלאַכטען און אויפשטאַנדען פון די שווערד־העלדען 346

פערטער קאפּיטעל:

די קאָלאָניאַלע צייט 355

פינפטער קאפּיטעל:

דער קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט 361

זעקסטער קאפּיטעל:

די ערשטע פופציג יאָהר פון אונאבהענגיגקייט 367

זיעבעטער קאפּיטעל:

די אורזאַכען און רעזולטאַטען פון דער מלחמה מיט טשילי 376

די געשיכטע פון באָליוויא 387

די געשיכטע פון טשילי:

ערשטער קאפּיטעל:

די שפּאַנישע עראָבערונג און הערשאַפט 399

צווייטער קאפּיטעל:

פון דעם אויפשטאַנד געגען שפּאַניען ביז דעם קריעג מיט פּערו 407

דריטער קאפּיטעל:

דער לעצטער בירגער־קריעג און די לעצטע גרענעץ־שטרייטען 416

די געשיכטע פון עקוואַדאָר 429

די געשיכטע פון קאָלאָמביא 445

די געשיכטע פון ווענעצועלא:

ערשטער קאפּיטעל:

די שפּאַנישע הערשאַפט און דער קאַמפּף פאַר אונאבהענגיגקייט 463

צווייטער קאפּיטעל:

דיקטאַטורען און בירגער־קריעגען 477

ALL AMERICA

HISTORY OF ALL THE COUNTRIES IN THE NEW WORLD

By

PHILIP KRANTZ

In Two Volumes.

Copyright, 1915
By the

EDUCATIONAL COMMITTEE OF THE WORKMEN'S CIRCLE
175 East Broadway,
New York.

בילדער און לאַנד־קאַרטען פון צווייטען באנד

זייט

פראַנציסקאָ פיזאַרזאָ 326
אַ וואַנד פונ׳ם זונען־טעמפעל אין קוצקאָ 329
חורבות פון אַ זונען־טעמפעל אויף אן אינזעל פון טיטיקאַקאַ 330
דער קלויסטער פון די בתולות פון דער זון 332
פערואַנערד קריעגער אונטער די אינקאַס 334
אינקאַ הואַסקאַר דער 13־טער 335
די אינקא קעניגין קאַיאַהואַנאַ 335
פערואַנער מומיעס 336
שטאָפען איינצואוויקלען די מומיעס 337
גענעראַל ראַמאָן קאַסטילאַ 371
די קאַרטע פון די ניטראַט־געגענדען 377
גענעראַל קאַסערעס 381
גענעראַל בערנאַרדינאָ אָ׳היגינס 409
טשיליאַנער קאָסטיומען אין 1840 412
פרעזידענט באַלאַמאַסעדאַ 418
אינדיאַנער אין עקוואַדאָר 430
קאָסטיומען פון די איינגעבאָרענע לעבען קוויטאָ 437
אַ וועג איבער די אַנדעס־בערג 446
די אַנדעס־בערג לעבען באָגאָטאַ 448
אַ שיפעל פון אינדיאַנער אויף׳ן מאַגדאַלענא טייך 451
פרעזידענט ראַפאַעל נוניעץ 459
סימאָן באָליוואַר, ליבעראַטאָר 471
א ווענעצועלער סאָלדאַט אין 1870 481
גענעראַל כאָזע דע סאַן מארטין 505
באַרטאָלאָמע מיטרע 519
דר. כאָזע ראָדריגעץ גאַספאַר פראַנסיאַ 562
פראַנציסקאָ לאָפעץ 556
אַ דאָרף פון טופי־אינדיאַנער 582
דאָם פעדראָ דער ערשטער 612
זשאָזע באָניפאַציאָ דער אַנדראַדאַ 614
דאָם פעדראָ דער צווייטער אין 1835 619

די געשיכטע פון ארגענטינא:

ערשטער קאפיטעל:
די שפאַנישע בעזעצונגען און הערשאַפט אין די לאַ פלאַטאַ געגענדען 487
צווייטער קאפיטעל:
דער קאַמפף געגען ענגלאַנד און די רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג 499
דריטער קאפיטעל:
שפאַלטונגען און בירגער־קריעג 510
פערטער קאפיטעל:
די בערוהיגונג און אויפבליהונג פון לאַנד 521
אידישע איינוואנדערער און קאָלאָניעס אין ארגענטינא 530

די געשיכטע פון אורוגוואַי 535

די געשיכטע פון פאַראגוואַי:

ערשטער קאפיטעל:
די אינדיאַנער און די יעזואיטישע רעפובליק 551
צווייטער קאפיטעל:
אויסערגעוועהנליכע דיקטאַטורען 560

די געשיכטע פון בראזיליען:

ערשטער קאפיטעל:
די ענטדעקונג און די ערשטע פאָרטוגעזישע קאָלאָניעס 575
צווייטער קאפיטעל:
דער קאַמפף מיט פראַנצויזען און האָלענדער 586
דריטער קאפיטעל:
די קאָלאָניעס אין 18־טען יאהרהונדערט 598
פערטער קאפיטעל:
די מאָנארכיע און דאָם פעדראָ דער ערשטער 607
פינפטער קאפיטעל:
די אימפעריע אונטער דאָם פעדראָ דעם צווייטען 618
זעקסטער קאפיטעל:
די רעפובליק און די ערשטע פרעזידענטען 624

די געשיכטען פון די רעפובליקען אין וועסט אינדיען:

די אַנטילען 637
די רעפובליק האיטי 640
די רעפובליק סאַן דאָמינגאָ 646
די קובאנער רעפובליק 648

אינדעקס פון די נעמען און ענינים אין ביידע בענדער 663

פערו

Peru

דאָם פּעדראָ דער צווייטער אין 1889 621
קרוינפּרינצעסין איזאַבעלאַ 622
גענעראַל בענדזשאַמין קאָנסטאַנט 625
פּרעזידענט קאַמפּאָס סאַלעס 632
פּרעזידענט טאָמאַס עסטראַדאַ פּאַלמאַ 656
פּרעזידענט כאָזע מיגועל גאָמעץ 657
פּרעזידענט מאַריאָ מענאָקאַל 659

ערשטער קאפּיטעל.

דיא אינקא אימפּעריע

מיר װעלען יעצט נאָכפאָלגען דיא װעגען פון דיא שפּאַנישע קאװאַליערען און אװאַנטוריסטען, װעלכע װערען געװעהנליך גערופען קאָנקװיסטאַדאָרעס (ערָאבערער), נאָך זיד־אַמעריקאַ. דער ערשטער און דער װיכטיגסטער פון דיזע װעגען פאַנגט זיך אָן אין דער שטאָדט פּאַנאַמאַ, װעלכע איז געגרינדעט געװאָרען, װיא מיר װייסען עס שוין, אין 1519. פון דאָרטען האָט זיך עס פראַנציסקאָ פּיזאַרראָ אַ לאָז געטהאָן, אַ יאָהר צעהן נאָך דעם אויבען־בעשריבע־נען טראַגישען טויט פון באַלבאָאַ, צו פּערו, װאו עס האָט זיך געפונען דיא גרעסטע און ציװיליזירטעסטע פון אַלע אינדיאַנער מלוכות.

דיזער גרעסטער פון דיא קאָנקװיסטאַדאָרעס נאָך הערנאַנדאָ קאָרטעז, דעם ערָאבערער פון מעקסיקאָ, װעמען ער האָט געזוכט נאָכצואַהמען, װיא װייט ער האָט עס געקענט, איז געבאָרען געװאָרען מיט אַ יאָהר צװאַנציג פאַר דיא ענטדעקונג פון אַמעריקאַ אין דער שפּאַנישער פּראָװינץ עסטראַמאַדורא, װאו עס זיינען אויך געבאָרען געװאָרען באַלבאָאַ און פיעלע אַנדערע שװערד־העלדען. פון זיינע יונגע יאָהרען װייסט מען כמעט גאָר ניט. ער איז געװען דער אונ־געזעצליכער זוהן פון אַן אדעלמאַן מיט׳ן נאָמען גאָנזאַלאָ פּיזאַרראָ, װעלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס פּאָלקאָװניק (קאָלאָנעל) אין שלאַכטען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען שפּאַנישען גענעראַל גאָנסאַלװאָ דע קאָרדאָװאַ אין זיד־איטאַליען. נור זיין פאָטער האָט זיך אָפּנים גאַנץ װעניג געזאָרגט װעגען איהם. מען דערצעהלט, אַז פראַנציסקאָ איז אין זיינע אינגעלשע יאָהרען געװען אַ פאַסטוך. יעדענפאַלס איז עס זיכער, אַז ער האָט קיין בילדונג גע־קראָגען. ער האָט אפילו ניט געקענט לעזען און אונטערשרייבען זיין אייגענעם נאָמען. אָבער אַלס שװערד־העלד האָט ער געהאַט װעניג גלייכע צו זיך אין זיין צייט.

ער האָט אָפּנים געהערט צו דיא ערשטע גליקזוכער אין דער נייער װעלט. מען װייס, אַז ער האָט אַנטהייל גענומען אין דיא עקספּעדיציעס פון אַלאָנזאָ דע אָכעדאַ און פון באַלבאָאַ. אונטער פּעדראָ אַריאַס דע אַװילאַ, דעם גובערנאַ־

זיך צוטהיילען גלייך מיט אלעם, וואס עס וועט זיי געלינגען צו עראָבערען אין זיד־אמעריקא. זייערע ערשטע פערזוכען האבען זיך אבער טרויעריג געענדיגט. אלע צוזאמען האבען זיי ניט געהאט גענוג מיטעל צו אָרגאניזירען אזא עקספע־דיציע, וואס זאל קענען צוציהען א היבשע צאהל פון דיא שווערד־העלדען, וועל־כע האבען אלץ מעהר אויסגעוואנדערט פון שפאניען צו זוכען גאָלד אין דער נייער וועלט. ניט אכטענדיג אויף אונגעהייערע שוועריגקייטען, אויף שרעק־ליכע געפאהרען און אויף הונגער, האט פיזאַראָ דאָך דערגרייכט אין 1527 מיט א הייפעלע אוואנטוריסטען ביז צום פאָרט טומבעץ אין נאָרד פון פערו, וואו ער האט שוין געקענט קריעגען גענויערע בעריכטען וועגען דיא גרויסע און רייכע אימפעריע פון דיא אינקאס, דיא „זונען־קינדער”.

דיא אויסקינפטע וואס פיזאַראָ האט געקראָגען אין טומבעץ האבען איהם געצייגט, אז אהן גרעסערע מיטעל און מעהר מיטהעלפער וועט ער גאָר נישט קענען אויפטהאָן אין אזא גרויסער אימפעריע. אזוי וויא דער גובערנאטאָר פון פאנאמא האט זיך ענטזאגט צו שטיצען דיזע אונטערנעהמונג, האט פיזאַראָ בעשלאָסען צו ווענדען זיך דירעקט צום קעניג נאָך הילפע. אין זומער פון 1528 איז ער דארום אבגעפאָהרען פון פאנאמא נאָך שפאניען, וואו ער האט ניט נור געהערט זעהר פיעל וועגען דיא העלדענטהאטען פון הערנאנדאָ קאָרטעץ ביי דער עראָבערונג פון מעקסיקא, זאָנדערן האט אויך געהאט א געלעגענהייט צו זעהען דיזען גרויסען קאָנקוויסטאדאָר, וועלכער איז אָנגעקומען מיט טרי־אומף אין שפאניען ענדע 1527, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון מעקסיקא. אזוי האט עס צופעליג פאסירט, אז דיא צוויי גרעסטע קאָנקוויס־טאדאָרעס האבען זיך צוזאמענגעטראָפען אין זייער פאטערלאנד, איינער אין פולען גלאנץ נאָך דער צערשטערונג פון דער גרעסטער אינדיאנער אימפעריע אין נאָרד־אמעריקא, דער אנדערער אין דער ערוואַרטונג צו צושטערען דיא גרעס־טע אינדיאנער אימפעריע אין זיד־אמעריקא.

דער קעניג, קארל דער פינפטער, האט גראדע גינסטיג אויסגעהערט פיזא־ראָ'ס פלאן, און אין 1529 איז אונטערגעשריעבען געוואָרען אין טאָלעדאָ, וואו עס האט זיך דאמאָלס געפונען דער קעניגליכער הויף, דער בעריהמטער קאָנ־טראקט, וועלכער האט בעשטימט דיא פליכטען און פריווילעגיעס פון פיזאַראָ. מיט דער געשריעבענער קעניגליכער ערלויבניס אין האנד האט פיזאַראָ שוין געקענט אָרגאניזירען א שטארקע עקספעדיציע. א סך שווערד־העלדען זיינען דאן צוגעשטאנען צו איהם, דארונטער אויך זיינע ברידער, וועלכע האבען גע־שפיעלט זעהר וויכטיגע ראָלען אין דער צייט פון דער עראָבערונג פון פערו.

פיזאַראָ האט גערעכענט, אז עס וועלען גענוג זיין עטליכע הונדערט שווערד־העלדען מיט אייניגע קאָנאָנען און פערד איינצונעהמען דיא אינקא־אימפעריע אזוי וויא דאס איז גענוג געווען פאר קאָרטעץ'ן איינצונעהמען דיא אצטעקען־

טאָר פון דאריען און גרינדער פון דער שטאָדט פאנאמא, האט פיזארא געקראָגען א "רעפארטימיענטא" און האט אנגעפאנגען צו בעשעפטיגען זיך מיט פיה־צוכט. אבער ער איז ניט געשאפען געווארען צו אזא פריעדליכע בעשעפטיגונג און איבערהויפט צו בלייבען א לענגערע צייט אויף איין אָרט. ער האט זיך

פראַנציסקאָ פיזארא

ארומגעטראָגען נאָך באלבאָא'ס טויט מיט פלענער צו עראָבערען דיא געהיימ־ניספאָלע ווירקליכע עלדאראדאס. אבער ער איז געווען צו ארים זיי דורכצו־פיהרען. ערשט אין 1522 האט ער געקראָגען אין פאנאמא צוויי מיטהעלפער, א גלח מיט'ן נאמען הערנאנדא דע לוק און אן אדעליגען שווערד־העלד מיט'ן נאמען דיעגא דע אלמאגרא. זיי האבען געשלאסען א קאנטראקט, אז זיי זאָלען

געפונען אין פערו בשעת זיי זיינען צוגעקומען צו איהרע ברעגען (אין מאנכע הינ־
זיכטען איז דיא קולטור פון דיא אינקאס געווען א העכערע זאגאר פאר דיא שפא־
נישע און בכלל פאר דיא אויראפעאישע איז מיטעלאלטער), איז געווען דער רע־

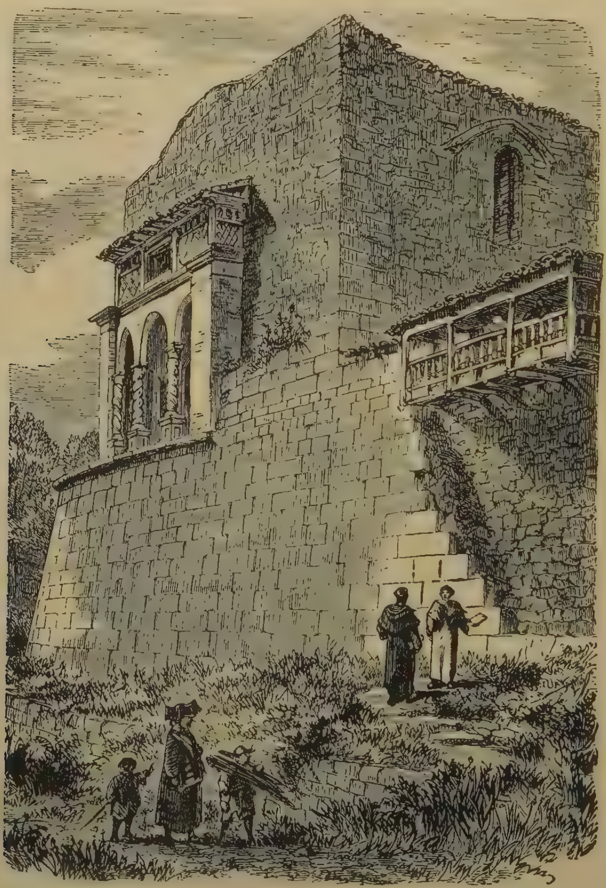

א וואנד פון דעם זונען־טעמפעל אין קוצקא.

זולטאט פון א קולטורעלער ענטוויקלונג אין פערלויף פון יאהרהונדערטע. מלוכות
זיינען דארטען אויפגעקומען און געפאלען, נייע קריעגעריש׳ע שטאמען און פעל־
קער האבען בעהערשט אדער פעריאגט דיא אלטע, וועלכע זיינען ביסלעכווייז

אימפּעריע. דיא רעזולטאטען האָבען געצייגט, אַז ער האָט קיין טעות ניט געהאט אין דיזע רעכנונגען. ווען ער איז אָנגעקומען אין 1530 צוריק פון שפּאַניען נאָך פּאַנאַמאַ, איז עס בעשלאָסען געוואָרען צווישען דיא דריי שותפים, אַז ער זאָל גלייך אָבפאָהרען נאָך פּערו מיט דיא אוואַנטוריסטען, וועלכע ער האָט מיטגעבראַכט פון דער היים און וועלכע ער האָט צוגעצויגען אין פּאַנאַמאַ און דאַריען, און אַז אַלמאַגראָ זאָל נאָכפאָלגען אַזוי שנעל, וויא עס וועט איהם געלינגען צו קריעגען נאָך שווערד־העלדען אין ניקאַראַגואַ און אין אַנדערע פּונקטען פון צענטראַל אַמעריקאַ.

דיא ווינטען זיינען געווען אַזעלכע גינסטיגע, ווען פּיזאַראָ מיט אונגעפעהר אַ פּאָאַר הונדערט שווערד־העלדען האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן אויף עטליכע שוואַכע און קליינע זעגעל־שיפען, וועלכע מען האָט דאַן געקענט אויפבויען אין פּאַנאַמאַ, אַז אין דרייצעהן טעג איז עס זיי געלונגען פאַרבייצושווימען דיא געפעהרליכע ברעגען וואָס ציהען זיך כמעט אָהן האַפענס אַ מייל 700 צום זיד פון פּאַנאַמאַ ביז צו דער היינטיגער רעפּובליק עקוואַדאָר, וועלכע איז דאַן געווען אַ טהייל פון דער אינקאַ־אימפּעריע. אין 1531 האָבען זיי געלאַנדעט אין טומבעץ און זיינען אַזוי צוגעקומען צו דער נאָרדליכער פּראָווינץ פון פּערו גופא.

דיא אינקאַ־אימפּעריע האָט צו דער צייט פון קאָלומבוס'עס רייזע דערגרייכט איהר העכסטע שטופע. זיא האָט זיך געצויגען איבער דיא העכסטע פּלאַטאָס פון זיד־אַמעריקאַ אַ מייל 3000 אין דער לענג, מייסטענס צום זיד פון עקוואַטאָר. נור אין קיין פּונקט איז זיא ניט ברייטער געווען פון 400 מייל. איהר שטח, אונגעפעהר אַ מיליאָן סקווער מייל, איז היינט פערנומען פון דיא רעפּובליקען פּערו, באָליוויא, עקוואַדאָר און טהיילווייז פון דיא רעפּובליקען טשילי און אַרגענטינע. דיא בעפעלקערונג איז דאַן געוויס געווען גרעסער, וויא היינט אויף דעם זעלבען שטח. היסטאָריקער פון פּערו שאַצען דיא בעפעלקערונג פון דער אינקאַ־אימפּעריע צווישען 10 און 20 מיליאָן נפשות. איהר אַלטע הויפּט־שטאָדט מיט'ן נאָמען קוצקאָ האָט זיך געפונען אויף אַ פּלאַטאָ וואָס איז 13,000 פוס הויך איבער'ן ים.

דער צענטער פון דער פּערואַנער ציוויליזאַציאָן איז געווען אַרום טיטיקאַקאַ, דיא גרעסטע לעיק (אָזערע) אין זיד־אַמעריקאַ און איינע פון דיא העכסטע אויף דעם ערד־קוגעל. ווען אייגענטליך דיזע ציוויליזאַציאָן האָט זיך אָנגעפאַנגען, ווייס מען ניט און מען וועט עס וואַהרשיינליך קיין מאָל ניט דערגעהען. מען האָט געפונען חורבות פון זעהר אַלטע טעמפּלען און אויסגעגראָבען פערשיעדענע זאַכען, וועלכע זיינען שטומע עדות פון אַ גרוי־אַלטע קולטור אויף דיא פּלאַטאָס פון דיא אַנדעסען־בערג, וואו דיא שפּיצען זיינען בעדעקט מיט אייביגען אייז אפילו אונטער דעם סאַמע עקוואַטאָר. עס פערשטעהט זיך, אַז אַזאַ פערהעלטניסמעסיג הויך־ציוויליזירטע מלוכה, וויא דיא שפּאַניער האָבען

זיך ארייגגעריסען אין דיא געגענדען אַרום טיטיקאַקאַ און קוצקאָ ניט זעהר לאַנג צוריק פאַר דיא לעצטע הערשער דאָרטען — דיא שפּאַניער. אייניגע בעריכטען וועגען דיא אינקאַ־אימפּעריע פיהרען צום שלוס, אַז זיא איז געגרינדעט גע־וואָרען אויף דעם פּלאַץ פון אַ פריהערער אונגעפעהר אַ יאָהר 400 פאַר דיא ערשיינונג פון דיא שפּאַניער דאָרטען. דער אָנפאַנג פון דיזער אימעפּריע איז אַרומגערינגעלט, וויא געוועהנליך, מיט וואונדער און לעגענדען, פון וועלכע מען קען אַרויסקריגען עפּעס אַ קערענדעל פון אַ ווירקליכע פּאַסירונג ערשט נאָך לאַנגע און גרינדליכע פאָרשונגען פון געלעהרטע ארכעאָלאָגען, לינגוויסטען און היסטאָריקער.

דיא מיטגליעדער פון דעם הערשענדען אינקאַ־שטאַם האָבען זיך געהאַלטען פאַר דיא "קינדער פון דער זון" און זיינען אַלס אַזעלכע פערעהרט געוואָרען פון דיא מאַסען אַקערבויער אויף דעם גרונד פון אַ לעגענדע וועגען אַ הימלישע פּאָאַר, מאַנקאָ קאַפּאַק און מאַמאַ עלאָ, ברודער און שוועסטער און צוגלייך אויך מאַן און פרוי, וואָס דיא זון, ריכטיגער דער זונען־גאָט, האָט אַרונטערגעשיקט אויף דער ערד צו בעלעהרען און ציוויליזירען דיא ווילדע מענשען. דיזע פּאָאַר, פון וועלכע דיא אינקאַס האָבען עס געפיהרט זייער אָבשטאַמונג, האָט צוערשט געגרינדעט דיא שטאָדט קוצקאָ, וואָס בעדייטעט "נאָפּעל" און וואָס דיא פּע־רואַנער האָבען אָנגענומען פאַר דעם מיטעלפּונקט פון דער ערד. אַזוי וויא דער פונדאַמענט פון דער רעליגיאָן דאָרטען איז בעשטאַנען אין אַ פערגעטערונג פון דער זון אַלס דעם אָנפאַנג פון לעבען, האָט מען אויך פערגעטערט איהרע קינדער און שטעלפערטרעטער אויף דער ערד אין דיא פּערזאָנען פון דיא קעניגע און פון דער גאַנצער פאַמיליע פון אינקאַס.

דיא פּערואַנער אימפּעריע איז בכלל געווען אַ טהעאָקראַטישע. דיא מערק־ווירדיגע קאָמוניסטישע איינפיהרונגען וועגען דיא פערטהיילונג און בעאַרביי־טונג פון פעלדער זיינען אייגענטליך געווען אַ רעזולטאַט פון דער הערשאַפט פון דיא פּריעסטער, וועלכע האָבען אַלע געהערט און געמוזט געהערען צום אינ־קאַ־שטאַם. אין דיא הענד פון דיא מיטגליעדער פון דיזען שטאַם זיינען געווען קאָנצענטרירט דיא פּאָליטישע מאַכט, דיא עקאָנאָמישע מאַכט און דיא רעלי־גיעזע מאַכט. אין דער אַלטער וועלט האָבען אויך עקזיסטירט טהעאָקראַטישע מלוכות, דאַרונטער ספּעציעל דיא אידישע מיט איהרע כהנים און מיט דיא קאָ־מוניסטישע איינפיהרונגען פון שמיטה און יובל, אָבער אין ערגעץ, מיט אויס־נאַהמע סיידען פון דער יעזואיטישער הערשאַפט אין פּאַראַגוואַי, וויא מיר וועלען עס שפּעטער זעהען, איז וואַהרשיינליך דיא טהעאָקראַטיע ניט געווען אַזוי שטאַרק וויא אין פּערו אונטער דער הערשאַפט פון דיא אינקאַס. עס איז ניט איבערטריבען צו זאָגען, אַז יעדער שריט פון אַ פּערואַנער איז געווען רעגולירט

געוואָרען פריעדליכע אַקערבויער. אַזוי האָט עס פּאַסירט אין דער אַלטער וועלט אויך אין היסטאָרישע צייטען און אַזוי איז עס געווים געווען דער פאַל אין דער נייער וועלט, נור אין אַ קלענערער מאָס, ווייל ניט נור זיינען דאָ דיא בעפעלקערונגען געווען קלענער, זאָנדערן דיא געגענדען וואו ווילדע שטאַמען האָבען געקענט שטייגען אויף אַ קולטור־לייטער און וואו עס האָבען געקענט אויפקומען מלוכות, זיינען געווען זעהר בעשרענקטע צוליעב קלימאַטישע און בכלל פיזישע בעדינגונגען, וויא מיר וועסען עס שוין פון דיא ערשטע קאַפּיטלעך אין דיזען בוך.

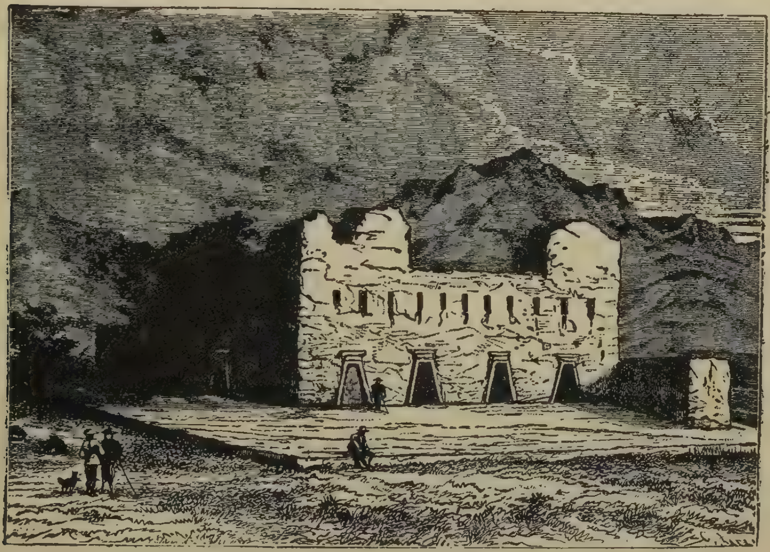

חורבות פון אַ זונען־טעמפעל אויף אַן אינזעל פון לעיק טיטיקאַקאַ.

מאַנכע פון דיא חורבות פון דיא אַלטע טעמפּלען ארום טיטיקאַקאַ צייגען, אַז זיי האָבען געקענט געבויט ווערען נור אויף׳ן בעפעהל פון הערשער מיט אַזאַ אונבעשרענקטער מאַכט וויא דיא פּרעה׳ס. ווען מען נעהמט נאָך אין בעטראַכט, אַז ביז צו זייער צוזאַמענשטויס מיט דיא שפּאַניער האָבען דיא פערואנער גאָר ניט געוואוסט פון אייזען און גאַנץ ווייניג פון קופּער, קען מען זיך פאָרשטעלען, וויא פיעל שקלאַווען עס האָבען געמוזט צוזאַמענגעטריעבען ווערען צו בויען אַזעלכע טעמפּלען און פּאַלאַצען.

דיא אינקאַס זעלבסט האָבען געהערט צו אַ קריעגערישען שטאַם, וואָס האָט

בען די פערואנער גאר ניט געוואוסט) פלעגען זיך די בעאמטע און פריעסטער בענוצען מיט קאלירטע שנירלעך און קניפלעך, די זא־גענאנטע קוויפוס.

די בעאמטע, וועלכע האבען אויפגעפאסט, אז די חלוקה פון די פעלדער און פראדוקטען זאל אויסגעפיהרט ווערען לויט די מנהגים, פארשריפטען און די אינטערעסען פון כלל, האבען אויך געזארגט, אז מען זאל בעארבייטען וואס בעסער אלע שטיקער לאנד אין די טהאלען לעבען טייכען און אויף די בערג, וועלכע האבען נור געטויגט פאר אקערבוי, און אז מען זאל אויך גראבען קאנאלען פאר די איריגאציאן (קינסטליכע בעוואסערונג) פון פעלדער און וועגען און בריקען פאר דעם פערקעהר צווישען די שטעדט און פראווינצען. פון די טהאלען, וואו עס האט זיך געפונען א פעטער באדען, פלעגען די פערואנער אקערבויער שלעפען ערד אין קערב צו בעדעקען די זייטען פון שטיינערנע בערג. זיי האבען געזוכט צו אוטיליזירען יעדען ארט ניט בלויז פאר אקערבוי בכלל, זאנדערן אויך פאר די פאסענדסטע פראדוקטען. זיי האבען אויפגעטהאן וואונדער אויף די הויכע פלאטאס, וואו דער קלימאט איז א מעסיגער אונטער דעם עקוואטאר, און אין די טהאלען פון די שטראמען, וועלכע רייסען זיך אדונטער פון די בערג, וואס זיינען אייביג בעדעקט מיט אייז, אין אבגרונדען און שניידען דורך די הייסע און זאמדיגע ברעגען ביים פאסיפישען אקעאן, די וויסטעניסען, וואו עס פאלט נאך וועניגער רעגען וויא אין זאהארא. ביז היינט צו טאג בענוצען זיך די שפאניער מיט די וועגען, קאנאלען און רעזערוואארען, וואס זיינען נאך געבליבען פון די אינקא־צייטען.

די פערשפרייטונג פון דער הערשאפט פון די אינקאס פון קוצקא צום זיד און נארד האט זיך געצויגען אין פערלויף פון דריי הונדערט יאהר פאר די שפאנישע עראבערונג. די גרעסטע פון די אינקא־קעניגע זיינען געווען: יופאנקווי, וועלכער האט בעזיעגט אין 13טען יאהר־הונדערט די פערבונדענע טשאנקא־שטאמען אין די טהיילען פון פערו, וואס ציהען זיך צום נארד פון קוצקא, און וועלכער האט געקראגען דעם טיטול פאטשאקוטעק, וואס עס מיינט ״רעפארמאטאר פון דער וועלט״, און נאך איהם הואינא קאפאק, וועלכער האט איינגענומען די מלוכה פון די קארא־שטאמען אין די געגענדען, וואו עס געפינט זיך היינט די רעפובליק עקוואדאר מיט דער אלטער הויפט־שטאדט קוויטא.

הואינא קאפאק, וועלכער האט פערשפרייט זיין מלוכה צום נארד ביז קאלאמביא און צום זיד ביז די קאלטע געגענדען פון טשילי און ארגענטינא, איז געשטארבען אין 1526 אין קוויטא, אונגעפעהר מיט א יאהר פאר דער ערשטער לאנדונג פון פיזארא אין דעם פארט פון טומבעז. פאר זיין טויט האט ער

פון זייער רעליגיאָן, וועלכע האָט זיך ביסלעכווייז דערהויבען פון דער געוועהנלי־כער פערעהרונג פון נאַטור־קרעפטע, פון א גראָבען געצענדיענסט, ביז צום בע־גריף פון איין גאָט אַלס שעפּפער פון דער וועלט.

דאָס לאַנד איז בעטראַכט געוואָרען אַלס קהל'שע אייגענטהום. פּאַקטיש האָט עס געהערט צום אינקאַ־קעניג אַלס פערטרעטער פון דעם זונען־גאָט אויף דער ערד און אַלס פאָטער פון פאָלק. דיא פעלדער זיינען פון צייט צו צייט פערטהיילט געוואָרען צווישען שטאַמען און פאַמיליען נאָך א געוויסער סיסטעם און מאָס. יעדער איינער האָט געמוזט אַרבייטען נאָך זיינע קרעפטע און פע־

דער קלויסטער פון דיא בתולות פון דער זון.

היגקייטען אונטער דער אויפפאַסונג פון דיא בעאַמטע, פּריעסטער און עלטסטע פון דיא געמיינדען גופא. דיא פּראָדוקטען, סאַי פון אקערבוי, סאַי פון פיה־צוכט, זיינען ווידער פערטהיילט געוואָרען נאָך א געוויסער סיסטעם. איין חלק האָט געהערט צום קעניג און זיינע בעאַמטע, א צווייטער חלק — צו דיא פּריעסטער אַלס מעשר און אַ דריטער חלק — צום פאָלק. ווען עס פלעגט טרעפען אַן אונגערעטעניס אין איין אָרט, פלעגט מען אהין צושטעלען דיא נויטיגע פּראָדוקטען פון דיא זאַפּאַסען אין אַנדערע ערטער, פון דיא רעגירונגס־שפּייכלער. אַנשטאָט שריפטען (פון אַן אַלפאַבעט און שריפטקונסט בכלל האָ־

הויפט־שטאדט קוצקא, זאנדערן איז אייך בעטראכט געווען פאר דעם אויבער־האר אין די נארדליכע פרא־ווינצען מיט דער הויפט־שטאדט קוויטא, וועלכע הו־אינא קאפאק האט איבערגע־לאזען פאר אטאהואלפא.

אינקא הואסקאר דער דרייצעהנטער.

ריא אינקא־קעניגין קאיא הואנא.

דיא ברידער האבען זיך אבער ניט געקענט אויסגליי־כען וועגען דיא ירושה. א מחלוקה וועגען דיא פּראווינ־צען ביי דיא גרענעצען האט געפיהרט צו א לאנגען און בלוטיגען בירגער־קריעג, וואס האט זיך געענדיגט צו גונס־טען פון אטאהואלפא, ווע־מעס הויפט־קאמאנדיר קוויז־קוויז האט אין אלע שלאכ־טען בעזיעגט דיא מחנות, וואס הואסקאר האט געגען איהם ארויסגעשיקט אונטער דער קאמאנדע פון זיין אינ־גערען ברודער הואנקא אוק־ווי. שליסליך, נאך א שלאכט לעבען קוצקא, וואו הואס־קאר'ס גענעראלען האבען צו־זאמענגעקליבען אן ארמעע פון 70,000 מאן, איז דיזער אינקא אליין געפאנגען געווא־רען. דאן האט זיך דיא אל־טע הויפט־שטאדט גלייך אונ־טערגעגעבען צו אטאהואל־פא'ס זיעגרייכען גענעראל קוויזקוויז און דיא וויכטיגע אנהענגער פון הואסקאר, וועלכע האבען געהאט דעם שלים־מזל אריינצופאלען אין דיא הענד פון דיא זיעגער, זיינען אויסגעשלאכטעט געווארען.

צוטהיילט זיין ריזיגע אימפעריע צווישען צוויי פון זיינע זיהן מיט דיא נעמען הואסקאר און אטאהואלפא. הואסקאר איז געווען דער עלטעסטער זיהן און אויך דער געזעצליכער יורש נאך אלע דינים פון דיא אינקאס, ווייל זיין מוטער

פערואנער קריעגער אונטער דיא אינקאס.

איז געווען א אינקא־פרינצעסין. אטאהואלפא'ס מוטער איז אבער געווען דיא טאכטער פון דעם בעזיעגטען קעניג פון קוויטא. הואסקאר האט דערפאר גע־קראגען ניט נור דעם גרעסטען און עלטערען הלק פון דער אימפעריע מיט דער

יאָהר פריהער איז אַ שיף געשוואומען לעבען דיא ברעגען פון עקוואדאָר און נאָרד־פערו מיט אונבעקאַנטע מענשען, וואָס האָבען זיך אָבגעשטעלט אין אייניגע ערטער צו בעטען שפייז און צו שטעלען פראַגען. נאָך אַ בעראַטהונג פון

שטאָפען איינצוואוויקלען דיא פערואַנער מומיעס.

דעם אינקא מיט זיינע מיניסטאָרען און גענעראַלען איז עס געבליבען צו שיקען שלוחים אויסצופרעגען די פרעמדע, וואס זיי ווילען און צו וואָס זיי זיינען געקומען.

אטאהואלפא אליין איז אין פערלויף פון דיא פיער יאהר, וואס דיזער ביר־גער־קריעג האט זיך געצויגען, פערבליבען אין דיא נארדליכע פראווינצען. ווען ער האט געקראגען דיא נאכריכט, אז זיין גענעראל קוויזקוויז האט געפאנגען הואסקאר'ן און איינגענומען דעם צענטער פון דער אינקא־מלוכה, האט ער זיך א לאז געטהאן מיט א קליינער ארמעע פון קייטא נאך קוזקא, אום זיך צו קרוינען אלס דער הערשער איבער דער גאנצער פערואנער אימפעריע. נור ווען

פערואנער מומיעס.

ער איז צוגעקומען צו דער שטאדט קאכאמארקא, האט ער געקראגען דיא ער־שטוינענדע בשורה, אז א פאאר הונדערט ווייסע מענשען מיט בערד, מיט אונ־געהייערע חיות צום רייטען און מיט אויסערארדענטליכע געוועהר האבען גע־לאנדעט ביי דיא ברעגען פון טומבעז. מען קען זיך פארשטעלען, וואס פאר אן איינדרוק דיזע בשורה האט געמאכט אויף דעם אינקא הערשער מיט זיינע ראטהגעבער. מען האט זיך דאן דערמאנט אן דיא געשיכטען, אז מיט עטליכע

ליכקייטען פון די פערואַנער נאָך אַ זעהר בלוטיגען בירגער־קריעג, וויא אויך מיט דעם צוטרויען און די נאַכלעסיגקייטען פון אַטאַהואַלפּאַ, נור בעזאָנדערס מיט דער פערגעטערונג פון אַן אינקאַ. זיין רעכנונג, אַז וויא נור עס וועט איהם געלינגען צו פאַנגען אַטאַהואַלפּאַ'ן, וועט ער ניט נור געזיכערט זיין געגען די אַטאַקעס פון די פערואַנער, זאָנדערן ער וועט אויך קענען בעקומען מאַסען גאָלד און זילבער און געווינען שליסליך פאַר זיין פאָטערלאַנד דיזע אימפּעריע, וועלכע איז געוועזען גרעסער און רייכער פאַר די אַצטעקישע — האָט זיך אַרויס־געוויזען אַ גאַנץ ריכטיגע.

וויא נור אַטאַהואַלפּאַ האָט געלאָזט וויסען, אַז ער וועט אַריינקומען אין שטאָדט און אויפנעהמען די פרעמדע, האָט פּיזאַראָ זיך גענומען צוגרייטען איהם צו פאַנגען. די שפּאַניער האָבען געקראָגען פאַר זייער לאַגער אַן אָפּע־נעם פּלאַץ, אַרומגערינגעלט מיט סאָלידע ווענט און הייזער פון שטיינער. ווען אַטאַהואַלפּאַ איז געבראַכט געוואָרען אויף אַ טראָגבעטעל, אַרומגערינגעלט פון פּרינצען, גענעראַלען און דיענער, אַלע אונבעוואַפענט, אין דיזען פּלאַץ אַזוי וויא אין אַ פאַסטקע, איז ער בעגעגענט געוואָרען בלויז פון פּיזאַראָ און עטליכע אַנדערע שווערד־העלדען. אַלע איבריגע זיינען געוועזען אויסגעשטעלט אין זייער פולער בעוואַפנונג, מיט זייערע פאַנצירען, שווערדען און ביקסען, הינטער די ווענט און אין די הייזער, אַז זיי זאָלען זיך ניט וואַרפען אין די אויגען. די פערד זיינען געשטאַנען אָנגעזאָטעלט לעבען די געפאַנצירטע רייטער, און די קאַנאָנען זיינען געוועזען אָנגעלאָדען.

דער ערשטער פון די שפּאַניער, וואָס איז צוגעגאַנגען צום אינקאַ, איז געוועזען אַ גלח מיט'ן נאָמען וואַלווערדע. אַטאַהואַלפּאַ איז געלעגען אָנגעבויגען אויף דעם טראָגבעטעל, וואָס איז אויפגעהויבען געוואָרען אויף די פּלייצעס פון די טרעגער, און האָט מיט נייגיריגקייט געוואַרט, וואָס די פרעמדע וועלען האָבען צו זאָגען. דער גלח האָט זיך געשטעלט אַנטקעגען איהם מיט אַ צלם אין איין האַנד און מיט דער ביבעל אין דער אַנדער האַנד און האָט אָנגעהויבען צו ריידען, וויא עס איז געוועזען אָבגעמאַכט אויף דעם קריעגס־ראַטה פון פּיזאַראָ און זיינע לייטענאַנטען. אַן אינדיאַנער יונגע האָט איבערזעצט דעם גלח'ס ווערטער, וויא פיעל ער האָט עס געקענט. ווען דער אינקאַ האָט פון איינינגע ווערטער פערשטאַנען, אַז די פרעמדע פערלאַנגען גאָר פון איהם, דעם אַלמעכ־טיגען הערשער אויף דער ערד, אַז ער זאָל אַנערקענען אַלס אויבערהאַר אַ פרעמ־דען קעניג און זאָל אָננעהמען אַ פרעמדען גלויבען, איז ער נאַטירליך געוואָרען איבערראַשט און האָט מיט פעראַכטונג אַ שליידער געטהאָן די ביבעל, וועלכע דער גלח האָט איהם געשפּאַרט אין האַנד.

דאַן האָט דער גלח געגעבען דעם סיגנאַל צו דער אַטאַקע מיט דעם אויס־רוף: "פאַלט אָן, קאַסטיליאַנער — איך נעהם פון אייך אַראָב די זינד!"

צווייטער קאַפּיטעל.

דיא שפּאַנישע עראָבערונג

מיר ווייסען שוין, ווער דיזע פרעמדע זיינען געווען. אַטאַהואַלפּאַ האָט בעשלאָסען צו ווארטען אין קאַכאַמאַרקאַ אויף אַן אַנטוואָרט פון דיזע פרעמדע צו זיינע שלוחים. ווען עס איז אָנגעקומען דיא אַנטוואָרט פון פּיזאַראָ, אַז ער דאַנקט פאַר דיא פריינדליכע אויפנאַהמע און אַז ער וועט באַלד אַליין קומען אין קאַכאַמאַרקאַ צו זעהען דעם גרויסען אינקאַ, האָט אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער איז נאַטירליך געווען נייגעריג צו זעהען אַזעלכע אויסערגעוועהנליכע מענשען, בעשלאָסען ווייטער צו ווארטען דאָרטען. איהם האָט זיך געוויס ניט גע'חלומ'ט אַז דיזע בעגעגענים וועט זיך ענדיגען מיט זיין געפאַנגענשאַפט און הינריכטונג און אַז אַנשטאָט איהם מיט זיין זיעגרייכער אַרמעע וועלען אַריינקומען אין דער הויפּט־שטאָדט קוצקאָ אַ הייפעלע שפּאַניער אונטער דער קאָמאַנדע פון פּיזאַראָ.

דער פּלאַן וואָס פּיזאַראָ האָט אויסגעארבייט, ווען ער האָט אָנגעפאַנגען זיין בעריהמטען מאַרש פון דעם פּאָרט פּאַיטאַ נאָך קאַכאַמאַרקאַ (אַ שטרעקע פון אַ 200 מייל) איז געווען אַזאַ געוואַגטער, אַז עס גלויבט זיך גאָר ניט וויא אַזוי מען האָט איהם געקענט אויספיהרען. דעם 15טען נאָוועמבער 1532, ווען פּיזאַראָ איז אָנגעקומען אין קאַכאַמאַרקאַ, איז זיין "אַרמעע" בעשטאַנען פון 183 מאַן מיט 62 פּערד און 2 קליינע קאַנאָנען. אָט מיט דיזער הייפעלע שווערד־העלדען האָט ער עס בעשלאָסען צו פאַנגען דעם אונבעשרענקטען און פערגעטערטען הערשער פון אַ ריזיגער אימפּעריע!

מען דאַרף אָבער ניט מיינען, אַז פּיזאַראָ צוזאַמען מיט דע סאָטאָ און אַנדערע זיינע אַדיוטאַנטען, וועלכע האָבען איהם מוטהיג געהאָלפען אין דיזער געוואַגטער אונטערנעהמונג, האָבען ניט איבערלעגט און אָרומגעטראַכט יעדען שריט זייערען פון דעם מאָמענט, ווען זיי האָבען אָנגעפאַנגען דעם מאַרש נאָך קאַכאַמאַרקאַ ביז זיי איז געלונגען צו פאַנגען אַטאַהואַלפּאַ'ן און דורך דעם צו בעהערשען פּאַקטיש דיא פּערואַנער אימפּעריע. פּיזאַראָ איז גראַדע געווען אַ זעהר פּראַקטישער מאַן, ניט וועניגער אויסגערעכענט, וויא העלדענמוטהיג. ער האָט זיך זעהר געשיקט בענוצט מיט דיא אינערליכע שטרייטען און פיינד־

ווען דיזער מערדערישער בעפעהל איז אויסגעפיהרט געוואָרען, האָט פּי־זאַראָ אָנגעפאַנגען צו שפּיעלען דיא ראָלע פון א מאַן, וואָס קען גאָר ניט פער־טראָגען אַזעלכע פערברעכען, און אטאַהואַלפּאַ, וועלכער האָט אָנגעפאַנגען צו שרעקען זיך אַלץ מעהר פאַר זיין אייגענעם טויט דורך שפּאַנישע הענד, האָט איין מאָל אין א געשפּרעך מיט פּיזאַראָ'ן אויסגערופען: "איך וועל אָנפילען דיזען צימער מיט גאָלד אַזוי הויך, וויא איך קען עס דערגרייכען, אויב איהר וועט מיך נור פריי לאָזען". אין זיין טרויעריגער בעקאַנטשאַפט מיט דיא שפּאַניער האָט דער אינקאַ גלייך בעמערקט, וויא זיי זיינען געווען גייציג און וויא פאַר גאָלד זיינען זיי געווען קאַפּאַבל צו ריזיקירען אַלעס אין דער וועלט. פּיזאַראָ האָט זיך גלייך אָנגעכאַפּט אָן דיזען פּאָרשלאַג, אָבער ער האָט געשטעלט דיא בעדינגונג, אַז דאָס גאָלד זאָל צוגעשטעלט ווערען פאָרויס אין קאַכאַמאַרקאַ.

אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער האָט נאָך אַלץ געטרויט פּיזאַראָ'ן אויף'ן וואָרט און האָט אויך קיין בעסערע ברירה ניט געהאַט, האָט אָנגענומען דיזע בעדינ־גונג. זיי האָבען דאַן געשלאָסען א פאָרמעלען קאָנטראַקט, און דער אינקאַ האָט געהייסען אויפהערען אַלע פּאָרבערייטונגען צו א קריעג מיט דיא שפּאַניער און צוזאַמענקלייבען וואָס שנעלער גאָלד אין דיא טעמפּלען און פּאַלאַצען פאַר זיין אויסקויפונג.

פּיזאַראָ האָט זיך בענוצט דערמיט, אום צו שיקען עקספּעדיציעס אין לאַנד און אונטערצוזוכען דיא פּערואַנער צו זאַמלען דעם געלען מעטאַל. אַרום דער צייט (אין פעברואַר 1533, אַרום דריי מאָנאַט נאָך פּיזאַראָ'ס איינטריט אין קאַכאַמאַרקאַ) איז אָנגעקומען אַלמאַגראָ מיט אונגעפעהר אַזוי פיעל שווערד־העלדען, וויא פיעל פּיזאַראָ האָט געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדע. דיא שפּאַנישע קרעפטע זיינען אַזוי פערדאָפּעלט געוואָרען.

עס האָט גענומען לענגער, וויא אַטאַהואַלפּאַ האָט עס גערעכענט, אָנצו־פילען דעם צימער מיט גאָלדענע זאַכען ביז דעם בעשטימטען צייכען אויף דער וואַנד דאָרטען, אָבער שליסליך האָבען דיא פּערואַנער געבראַכט נאָך קאַכאַמאַרקאַ דיא בעשטימטע מאָס. דאָס האָט בעטראָפען אין מאָדערנע געלד אַרום פיער און א האַלב מיליאָן פונט סטערלינג. א פינפטעל דערפון איז גע־שיקט געוואָרען צום קעניג אין שפּאַניען, און דאָס איבריגע איז צוטהיילט גע־וואָרען צווישען דיא שווערד־העלדען לויט זייער אָבמאַך צווישען זיך. יעדער איינער פון זיי האָט געקראָגען גענוג צו זיין גערעכענט פאַר א רייכען מאַן זיין גאַנצען לעבען.

אָבער אַטאַהואַלפּאַ איז אַלץ געבליבען א געפאַנגענער. פּיזאַראָ האָט גאָר ניט אָנגעהייבען צו דענקען וועגען האַלטען וואָרט און אַרויסלאָזען פון שטייג אַזאַ גאָלדענעם פויגעל. ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז וויא נור אַטאַהואַלפּאַ

א בעטויבענדע שיסעריי האט גלייך פערהילכט דעם פלאץ. דיא אינדיאנער זיינען געבליבען צוטומעלטע און דערשראקענע. זיי האבען אבער ניט פער־לאזען זייער אינקא. ווען דיא שווערד־העלדען האבען זיך אריינגעשניטען מיט זייערע פערד אין דער אונבעוואפענטער סוויטע, וועלכע האט ארומגערינגעלט דעם אינקא, האבען דיא אינדיאנער זיך געווארפען אין פערצווייפלונג אויף דיא שפאנישע רייטער און זיך אנגעשטרענגט ארונטערצושלעפען זיי. דיא פערואנער סאלדאטען, וועלכע זיינען געשטאנען ארום דיזען פלאץ, האבען פרו־בירט זיך אריינרייסען, ווען זיי האבען דערהערט דיא שיסעריי און דיא פער־צווייפעלטע געשרייען אינוועניג; אבער דיא קאנקוויסטאדארעס האבען זיך אויך פערזארגט פון דיזער זייט. דיא קאנאנען און ביקסען האבען געפייערט גלייך אין דיא געדיכטע מאסען און געטויטעט הונדערטע. דיא וואס האבען געהאט פיס, זיינען זיך דאן צולאפען אין טויטשרעק.

אט אזוי איז עס אטאהואלפא פלוצלונג אריינגעפאלען אין פיזארא׳ס הענד. וויא פיעל פערואנער עס זיינען אומגעקומען ביי דיזער פעררעטהערישער אטא־קע פון דיא גאטספארכטיגע שפאנישע שווערד־העלדען מיט דער בענטשונג פון א גלח אין נאמען פון דער "רעליגיאן פון ליעבע" — דאס בלייבט אונבעקאנט. דיא אפפער דארף מען צעהלען אין דיא הונדערטע, ווייל דיא שפאניער האבען געשאסען און געשניטען רעכטס און לינקס, אום ארויפצוזיאגען וואס מעהר שרעק אויף דיא אינדיאנער און צו צייגען זייער מערדערישע גבורה. דער רע־זולטאט איז יעדענפאלס געווען, אז דיא פערואנער האבען גאר מורא געהאט צו פרובירען ארויסרייסען מיט געוואלט זייער געפאנגענען אינקא פון דיא שפאנישע הענד.

אום צו קענען ארויסקריעגען וואס מעהר גאלד און צו האלטען לייכטער אין צוים אטאהואלפא׳ן און זיינע גענעראלען און אנהענגער, האט פיזארא אנ־געפאנגען צו פיהרען א זעהר קונציגען דיפלאמאטישען שפיעל. דער אונווי־סענדער שווערד־העלד, וואס האט ניט געקענט אונטערשרייבען זיין אייגענעם נאמען, האט ארויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען אויך אלס דיפלאמאט. אין זיינע געשפרעכען מיט דעם געפאנגענעם אינקא, ווען ער האט העפליך בע־האנדעלט אלס קעניג און צו ווען ער האט צוגעלאזען זיינע מיניסטארען, גענעראלען און העפלינגע, האט פיזארא געגומען אריינווארפען ווערטער מכח אן אויסגלייך און שלום מיט הואסקאר׳ן. אטאהואלפא האט זיך דאן אזוי דערשראקען, טאמער וועט זיין ברודער, וואס איז געבליבען אין געפאנגשאפט אין קוצקא אונטער דער אויפפאסונג פון זיינע גענעראלען און וועכטער, זיך ארויסרייסען פון געפענגנים און זיך ארויפכאפען צוריק אויף׳ן טראן מיט דער הילפע פון דיא שפאניער, אז ער האט געשיקט אין געהיים א בעפעהל איהם צו טויטען.

צוריקציהען אַלץ ווייטער צום נאָרד ביז קוויטאָ, האָט דער אינקאַ זיך אַרומגע־זעהען, אַז ער איז נור אַ ווערקצייג אין פיזאַראָ'ס הענד.

די שפּאַניער האָבען גלייך גענומען קאָמאַנדעווען אַזוי וויא עס וואָלט גאָר קיין אינקאַ ניט עקזיסטירט. זיי האָבען אומגעוואַנדעלט די זון־טעמפּלען אין קירכען און קלויסטערס, האָבען ניט געאַכטעט אפילו אויף די היילינסטע קברים פון די פערואַנער אין זייער יאָגעניש אַרויסצוקריגען וואָס מעהר גאָלד. זיי האָבען אויך פערכאַפּט די פּאַלאַצען פון די מיטגליעדער פון אינקאַ־שטאַם. זיי האָבען פערלאַנגט אינדיאַנער טרעגער, דיענער און סאָלדאַ־טען אין די עקספּעדיציעס, וואָס זיי האָבען אַלץ מעהר אָרגאַניזירט, אום וואָס שנעלער און בעסער אויסצופיהרען זייערע ערָאָבערונגס־פּלענער אין די ווייטעסטע פּראָווינצען פון דער פערואַנער אימפּעריע.

פיזאַראָ האָט אַרויסגעצייגט אויך אַדמיניסטראַטיווע פעהיגקייטען. אום צו פערשטאַרקען זיינע פּאָזיציעס און צו זיין אין שטענדיגע פערבינדונגען מיט פּאַנאַמאַ, דעם צענטראַל־פּונקט פון זיין פערקעהר מיט שפּאַניען און מיט דער אויסערער וועלט בכלל, האָט ער אויסגעקליבען אַ טהאָל ביי די ברעגען אין מיטעלסטען טהייל פון פערו און האָט דאָרטען געגרינדעט די שטאָדט לימאַ, וועלכע איז געוואָרען דער צענטער פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ און וועלכע בלייבט עד היום די הויפּט־שטאָדט פון דער פערואַנער רעפּובליק. פון דיזען פּאָרט האָבען די שפּאַניער געקענט צוקומען פערהעלט־ניסמעסיג לייכט און שנעל צום טהאָל פון כאַאוכאַ אויף דעם פּלאַטאָ, פון וואַ־נען עס האָט זיך געצויגען דער אַלטער פערואַנער וועג נאָך קוזקאָ. זיצענדיג אין לימאַ, וואוהין עס זיינען אָנגעקומען אַלץ מעהר שווערד־העלדען פון שפּאַניען און פון די שפּאַנישע קאָלאָניעס ביי די אַטלאַנטישע ברעגען, וואָס ווייטער עס זיינען פערשפּרייטעט געוואָרען בעריכטען וועגען די גרויסע אינדיאַנער אימ־פּעריע מיט איהרע אויסערגעוועהנליכע גרויסע אוצרות, האָט פיזאַראָ געקענט בעהערשען די וויכטיגסטע טהיילען פון דיזער אימפּעריע.

די פערואַנער, וועלכע האָבען זיך ניט נור אויסגעצייכענט מיט דער איי־זערנער געדולד פון דער רויטהויטיגער ראַסע, זאָנדערן זיינען אויך אין פערלויף פון דור־דורות געוועהנט געוואָרען צו בלינדע געהאָרכזאַמקייט, האָבען געפּאָלגט די בעפעהלען פון זייערע נייע הערשער און האָבען געשלעפּט דעם נייען יאָך. אָבער מאַנקאָ קאַפּאַק און די העכסטע אַריסטאָקראַטיע פון דעם אינקאַ־שטאַם האָבען זיך אַלץ מעהר אַרומגעזעהען, אַז זייער אייגענע מלוכה געהט שנעל צו גרונד אונטער דער קאָמאַנדע פון די שפּאַנישע שווערד־העלדען, און זיי האָבען

וועט קריעגען פרייע פליגעל, וועלען זיך צוזאַמענקלייבען אונטער זיין קאָמאַנדע ריזיגע מחנות צו פעריאָגען דיא פרעמדע. אָבער אַזוי וויא פיזאַראָ האָט ניט געקענט און אויך ניט געוואָלט דעם אינקא לענגער אין געפאַנגענשאַפט, האָט ער בעשלאָסען צו שיקען איהם אויף יענער וועלט. צו דיזען צוועק האָט ער זיך בענוצט מיט דער ערמאָרדונג פון דעם אינקאַ הואַסקאַר. אַטאַהואַלפּאַ איז איבערגעגעבען געוואָרען צו אַ געריכט פון פיזאַראָ'ס אַדיוטאַנטען אויף דיא קלאַגען, דאָס ער האָט געהייסען ערמאָרדען זיין ברודער און האָט קאָנספּירירט געגען דיא שפּאַניער, און איז גלייך פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט. דיזער טויט־אורטהייל איז אויך באלד אויסגעפיהרט געוואָרען אויף אַן עפענטליכען פלאַץ אין קאַכאַמאַרקאַ, ארום ניין מאַנאַט נאָך דעם פאַטאַלען טאָג, ווען אַטאַ־הואַלפּאַ איז געפאַנגען געוואָרען דאָרטען.

אַזוי איז פיזאַראָ פּטור געוואָרען פוןביידע שטרייטענדע אינקאַס. עס זיינען נאָך אָבער פערבליבען זייערע ברידער און אַנדערע מיטגליעדער פון דער קעניגליכער פאַמיליע. אום ניט צו געבען צייט דיא פּערואַנער אויסצוקלייבען אַ נייעם אינקאַ און צו אָרגאַניזירען שטאַרקע אַרמעען, האָבען זיך דיא שפּאַניער אַ לאָז געטהאָן צו פערכאַפּען וואָס שנעלער דיא הויפּט־שטאָדט קוצקאָ. דאָס איז זיי געלונגען, נאָכדעם וויא אַטאַהואַלפּאַ'ס גרעסטער גענעראַל קוויזקוויז האָט ניט געקענט זיי איבערהאַקען דעם וועג, דעם 15טען נאָוועמבער 1533, פּונקט אַ יאָהר נאָך זייער אָנקומען אין קאַכאַמאַרקאַ.

מאַנקאָ קאַפּאַק, דער נעכסטער ברודער פון הואַסקאַר און דער געזעצליכער טראָנפאָלגער, איז געקומען מיט זיינע העפלינגע און ראַטהגעבער אין שפּאַנישען לאַגער לעבען קוצקאָ, אום צו שליסען אַ בונד מיט פיזאַראָ'ן געגען אַטאַהואַל־פּאַ'ס פאַרטיי און אַרמעע. פיזאַראָ האָט איהם אויפגענומען מיט גרויסען אויסווערטיגען רעספּעקט און האָט איהם נאָך פערזיכערט, אַז דער גאַנצער צוועק פון זיין מאַרש פון קאַכאַמאַרקאַ נאָך קוצקאָ איז גאָר געווען צו פערטיליגען דיא געגנער פון דעם געזעצליכען קעניג.

דיזער לעצטער אינקאַ האָט אַזוי טהייער בעצאָהלט פאַר זיין גלויבען אין פיזאַראָ'ס פערשפּרעכונגען, וויא אַטאַהואַלפּאַ. ווען ער האָט מורא געהאַט פאַר דעם אַלטען גענעראַל קוויזקוויז, וועלכער האָט אונערמידליך צוזאַמענגעקליבען מחנות געגען דיא שפּאַניער און האָט עטליכע מאָל פּרובירט זיי אָבשניידען דעם וועג צוריק צום ים (אין איין האַפען האָט פיזאַראָ איבערגעלאָזען אַ געוויסע צאָהל שווערד־העלדען, אום צו בעשיצען זיין צוריקטריט אין פאַל פון אַ נידער־לאַגע אויף'ן וועג פון קאַכאַמאַרקאַ נאָך קוצקאָ), האָט ער אָנגענומען אַלע בע־דינגונגען פון דיא שפּאַניער, דאַרונטער אויך דיא אַנערקענונג פון דעם שפּאַ־נישען קעניג פאַר זיין אויבערהאַר; אָבער ווען דיזער גענעראַל האָט זיך געמוזט

גאָר קיין גאָלד ניט געפונען. ווען מאַנקאָ קאַפּאַק האָט דערהערט, אז פון צוויי זייטען מאַרשירען געגען איהם שפּאַנישע שווערד־העלדען, האָט ער אין פער־צווייפלונג אויפגעגעבען דעם קאַמפף און איז אַנטלאָפען מיט אַ קליינער צאָהל פון זיינע טרייעסטע דיענער אין דיא ווילדעסטע בערג־געגענדען צום נאָרד פון קוצקאָ, וואו ער האָט זיך געקענט פיהלען זיכער מיט זיין לעבען.

דאָס איז געווען דער סוף פון דער אינקאַ אימפּעריע. דיא פּערואַנער האָבען דאַן אויפגעגעבען אפילו דיא האָפנונגען צו געווינען צוריק זייער אונאַבהענגיגקייט און צו פערטרייבען דיא פרעמדע הערשער, וועלכע זיינען געוועזן אַזוי גרויזאַם וויא מוטהיג און גייציג און וועלכע זיינען שנעל געוואַקסען אין צאָהל דורך איינוואַנדערונג.

גענומען זוכען מיטעל, וויא אזוי מען קען פטור ווערען פון די פרעמדע. אין 1536 האָט זיך מאַנקאָ קאפאַק אַרויסגע'גנב'עט פון זיין פּאַלאַץ אין קוצקאָ און האָט ארויסגעלאָזען א סיגנאל צו אן אלגעמיינען אויפשטאנד.

דער מאָמענט איז גראדע געווען א גינסטיגער פאר דיזען אויפשטאנד. פראנציסקאָ פּיזאראָ האָט זיך דאַן געפונען אין לימא, און אלמאגראָ, וועלכער האָט זיך מיט איינציגע מאָנאטען פריהער א לאָז געטהאָן מיט א קאָמפּאניע פון א 500 אוואנטוריסטען צו פערנעהמען דעם זידליכען טהייל פון דער פערואנער אימפעריע לויט זיין פריהערדיגען אָבמאַך מיט פּיזאראָ'ן אין פּאנאמא, האָט אלץ געזוכט גאָלד אין די ווילדערניסען פון טשילי. אין קוצקאָ זיינען בלויז פערבליבען א פּאָאָר הונדערט שפּאניער אונטער דער קאָמאנדע פון פּי־זאראָ'ס דריי ברידער. דיזע הייפעלע שווערד־העלדען האָבען ניט נור אויס־געהאַלטען די אטאַקעס פון די מאסען אינדיאנער, וועלכע האָבען פּלוצלונג ארומגערינגעלט און בעלאגערט די הויפּט־שטאָדט, זאָנדערן האָבען אויך צו־ריק געפאנגען א וויכטיגע פּאָזיציע און פעריאָגט די בעלאגערער אזוי ווייט, אז זיי (די שפּאניער) האָבען געקענט בעקומען פּראָוויאנט אין די ארומיגע דערפער. די אינדיאנער, וועלכע האָבען געזעהען, וויא הילפלאָז זיי זיינען געגען די פרעמדע מיט זייערע פייערשיסענדע געוועהר און פערד, האָבען דאַן פערלאָרען דעם מוטה. דער אינקא האָט אָבער דאָך ניט אויפגעגעבען די בע־לאגערונג פון קוצקאָ אין דער האָפנונג אויסצוהונגערען די שרעקליכע פרעמדע. אין פערלויף בון עטליכע מאָנאט זיינען די שפּאניער געבליבען אזוי איינ־געשלאָסען אין קוצקאָ.

פראנציסקאָ פּיזאראָ האָט אלץ ניט געקענט קומען צו הילפע זיינע ברי־דער, פון וועלכע איינער איז געטויטעט געוואָרען אין א שלאכט מיט די פּע־רואנער. ער האָט ניט געהאט גענוג קרעפטע דערצו. די פּערואנער האָבען זאָגאר פּרובירט צו בעפאלען לימא גופא; אָבער די שפּאנישע קאוואלערים־טען האָבען געמאַכט א קורצען סוף פון זייער מחנה אויף'ן וועג. פּיזאראָ האָט זיך געווענדעט נאָך הילפע אין פּאנאמא און אין אלע שפּאנישע קאָלאָניעס פון צענטראל אמעריקא. אין לימא האָט ער קוים געקענט צוזאמענקלייבען א קאָמ־פּאניע בון 250 שווערד־העלדען. מיט דיזער הייפעלע האָט ער פון דעסטוועגען זיך א לאָז געטהאָן צו בעפרייען די בעלאגערטע אין קוצקאָ.

אין דעם מאָמענט, ווען די לאגע פון די שפּאניער אין פּערו איז געווען אזא געפעהרליכע, האָט פּיזאראָ געקראָגען הילפע פון אן אונערוואַרטעטער זייט. אלמאגראָ האָט זיך צוריקגעקעהרט אין 1537 פון טשילי, וויל ער האָט דאָרטען

גראַד דיא פּיזאַראָס און זייערע אַנהענגער, און פּראַנציסקאָ פּיזאַראָ האָט געשוואָרען זיך אָבצורעכענען דערפאַר מיט אַלמאַגראָ׳ן ביי דער ערשטער געלעגענהייט. אָבער זאָ לאַנג אַלמאַגראָ האָט געהאַלטען אין געפאַנגענשאַפט פּראַנציסקאָ׳ס צוויי ברידער, האָט דער לעצטער מורא געהאַט אָנצופאַנגען אַ קריעג און האָט בעשלאָסען אָבצונאַרען זיינע געגנער מיט צוזאָגונגען. פּראַנציסקאָ פּיזאַראָ האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז דיא שווערד־העלדען אונטער אַלמאַגראָ׳ס קאָמאַנדע זיינען אַזוי גרויזאַם, וויא ער אַליין, און אַז זיי וועלען אָהן שום צערעמאָניעס אומברייינגען זיינע ברידער, ווען נור זיי וועלען עס ווינשען אָדער געפינען פאַר צוועקמעסיג. דאַרום האָט ער אָנגעשטרענגט אַלע זיינע דיפּלאָמאַטישע פעהיגקייטען פריהער אַרויסצוקריעגען זיינע ברידער פון אַלמאַגראָ׳ס הענד. דאַרום האָט ער זיך ניט גערונגען לאַנג, ווען אַלמאַגראָ האָט פערלאַנגט ניט נור קוזקאָ, זאָנדערן אויך אַלע פּערואַנער פּראָווינצען צום זיד פון לימאַ. אָבער וויא נור זיינע ברידער זיינען בעפרייט געוואָרען, האָט פּיזאַראָ צוזאַמענגעקליבען אַלע זיינע קרעפטע אין לימאַ און האָט זיך ענטזאַגט פון זיין אָבמאַך מיט אַלמאַגראָ׳ן. זיינע שווערד־העלדען האָבען זיך ווידער אַ לאָז געטהאָן אויף דעם וועג פון לימאַ נאָך קוזקאָ, וואוהין אַלמאַגראָ האָט זיך צוריקגעצויגען. דיא פּיזאַריסטען זיינען געווען עטוואָס וועניגער אין צאָהל פאַר דיא אַלמאַגריסטען, וועלכע זיינען נאָך געשטיצט געוואָרען פון מחנות פּערואַנער, וואָס האָבען בעזאָנדערס געהאַסט פּיזאַראָ׳ן, אָבער דערפאַר זיינען זיי געווען בעסער בעוואַפענט און דיסציפּלינירט. ווען עס איז געקומען אין אַפּריל 1538 צו אַ שלאַכט לעבען קוזקאָ, האָבען דיא פּיזאַריסטען געזיעגט. דיא פערביסענסטע פון אַלמאַגראָ׳ס אונטערשטיצער, וועלכע האָבען געקעמפפט מיט אַ ווילדער פערצווייפלונג, זיינען דאַן אויסגעשלאַכטעט געוואָרען. אַלמאַגראָ אַליין איז אַנטלאָפען מיט אַ טהייל פון זיין קאַוואַלעריע. אָבער ער איז באַלד געפאַנגען געוואָרען. מען האָט איהם איינגעשפּאַרט אין דער זעלבער געפענגנים, וואו ער האָט געהאַלטען הערנאַנדאָ און גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ און וואו מען האָט איהם אין אַ פּאָאר מאָנאַט אַרום דערשטיקט.

פּראַנציסקאָ פּיזאַראָ איז דאַן ווידער אַריין אין קוזקאָ אַלס טריאומפאַטאָר. ער איז פאַקטיש געוואָרען דער זעלבסטהערשער איבער דער גאַנצער פּערואַנער אימפּעריע, וואו נור דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען געקענט דערגרייכען אין זייער יאָגענים נאָך גאָלד און זילבער. זיין ברודער גאָנזאַלאָ איז אַוועק נאָך קוויטאָ, אום צו זוכען דיא עלדאָראַדאָ אין דיא געגענדען, וועלכע ציהען זיך פון דיא אַנדעסען אַרונטער צו דיא שטראָמען פון דעם ריזיגען טייך אַמאַזאָן און וועלכע בלייבען עד היום אין זייער אורשפּרונגליכער ווילדקייט, בעוואָהנט פון איינינגע פון דיא ווילדעסטע שטאַמען פון זיד־אַמעריקאַ. דיזע עקספּעדיציע האָט זיך געענדיגט זעהר טרויעריג פאַר דיא געוואַגטע אַוואַנטור־

דריטער קאפיטעל.

די מחלוקות, שלאַכטען און אויפשטאַנדען פון די שווערד־העלדען

ווען די קאָנקוויסטאדאָרעס האָבען צושטערט די הערשאפט פון די אינקאס, האָבען זיך אָנגעפאנגען אין זייערע אייגענע רייהען ביטערע שטרייטען, וועלכע האָבען געפיהרט צו מאָרדען, שלאַכטען, אויפשטאַנדען און בירגער־קריעג. די שטרייטען האָבען זיך אָנגעהויבען, ווען אַלמאגראָ און זיינע אַנ־הענגער האָבען זיך ארומגעזעהען, אז זייער חלק פון דער פערואנער אימפעריע איז ניט נור א גאָלדלאָזער, זאָנדערן פשוט א זעהר אָרימער און ווענינ בע־פעלקערטער. קיינער האָט ניט געוואוסט אויף ריכטיג, וואו עס פאַנגען זיך אָן און וואו עס ענדיגען זיך די טעריטאָריעס, וועלכע קאַרל דער פינפטער האָט איבערגעגעבען צו פיזאראָ'ן און אַלמאגראָ'ן.

אַלמאגראָ האָט בעהויפטעט, אז די געגענדען צווישען קוצקאָ, ארעקוויפאַ און לעיק טיטיקאַקאַ דאַרפען אריינגערעכענט ווערען אין זיין חלק, אָבער פיזאראָ האָט גאָר ניט געוואָלט הערען דערפון. זיינע אַנהענגער האָבען איהם דאן געהייסען פערכאַפּען מיט געוואַלט די פּרוכטבארע און געדיכט בעפעל־קערטע טהאָלען דאָרטען. נאָך דער פליטה פון דעם לעצטען אינקאַ איז אַל־מאַגראָ גראַדע צוגעקומען צו קוצקאָ פריהער פאַר פראַנציסקאָ פיזאראָ. אַזוי וויא די פאָאָר הונדערט שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון הערנאַנדאָ פיזאראָ אין קוצקאָ זיינען געווען אויסגעמאַטערט נאָך דעם לאַנגען קאַמפּף געגען די פערואנער מחנות, האָבען זיי זיך ניט געקענט ווערען געגען אן אַטאַקע פון אַלמאַגראָ'ס קאָמאַנדע פון אונגעפעהר 500 אַוואַנטוריסטען. דערצו נאָך איז דער אָנפאַל פון די לעצטע געווען א פלעצליכער. פראַנציסקאָ פי־זאראָ'ס ביידע ברידער זיינען אַזוי געפאַנגען און איינגעשפּאַרט געוואָרען, און אַלמאַגראָ האָט זיך באַלד א לאָז געטהאָן געגען פיזאראָ'ס אַנהענגער, וועלכע האָ־בען מאַרשירט פון לימאַ נאָך קוצקאָ, און האָט זיי בעזיעגט נאָך א קורצען צוזאַ־מענשטויס. דיזע אַטאַקעס האָבען נאַטירליך אויפגעבראַכט אין העכסטען

וועלכע זיינען געווען אויסער זיך, וואָס דיא פּיזאַריסטען האָבען אַלע רייכטהי־מער פערכאַפּט פאַר זיך און זיי איבערגעלאָזען אין ארמוטה, פּלוצלונג בעפאַלען דאָס הויז אין לימאַ, וואו פּיזאַראָ איז געזעסען מיט אַ צוואַנציג פון זיינע נעהנטסטע אונטערשטיצער ביי אַ מיטאָגשפּייז, און האָבען איהם ערמאָרדעט נאָך אַ קורצען געפעכט. אייניגע פון פּיזאַראָ'ס פריינד, וועלכע האָבען פּרובירט פערטרייבען דיא אָנגרייפער, זיינען אויך ערמאָרדעט געוואָרען.

אזוי האָט געענדיגט זיין לעבען דער עראָבערער פון פערו, וואָס האָט גע־בראָכען זיינע שבועות, ווען ער האָט געהייסען אומברענגען דעם אינקאַ אַטאַ־הואלפּאַ און זיין אַלטען פריינד אַלמאַגראָ. אָבער דיזער מאָרד האָט ערשט געפיהרט צו אַ רייהע פון נייע מאָרדען, בלוטיגע צוזאַמענשטויסען און אויפ־שטאַנדען. וויא נור עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז פּיזאַראָ איז דער'הרג'עט געוואָרען פון דיא אַלמאַגריסטען אָדער וויא מען האָט זיי גערופען אין לימאַ "דיא חברה פון טשילי", האָבען זיך זיינע אדיוטאַנטען און נעהענטערע פריינד געזוכט צו בעהאַלטען. אַנדערע אונצופריעדענע זיינען צוגעשטאַנען צו דיא פערשווע־רער, וועלכע האָבען צוטהיילט צווישען זיך אַלע אוצרות, וואָס זיי האָבען נור געקענט געפינען אין דיא הייזער פון זייערע שונאים, און וועלכע האָבען אויך פערכאַפּט אַלע שיפען אין פּאָרט, אום מען זאָל ניט קענען גלייך אַריבערשיקען דיא נאַכריכט נאָך פּאַנאַמאַ.

דער יונגער אַלמאַגראָ, וועמעס מוטער איז געווען אַן אינדיאַנערין, האָט זיך דאַן ערקלערט פאַר דעם גובערנאַטאָר פון פערו און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן מיט אַ טהייל פון זיינע אַנהענגער נאָך קוצקאָ, וואו ער האָט געהאָפּט צו בעקומען גענוג קרעפטע געגען פּיזאַראָ'ס אַנהענגער. אָבער צו דער צייט איז שוין דער קעניגליכער שליח, וואַקאַ דע קאַסטראָ, וועלכער האָט געליטען שיפברוך לעבען דיא ברעגען פון קאָלאָמביאַ און האָט געהאַט איבערצוקומען זעהר גרויסע שווי־ריגקייטען ביז ער האָט געקענט דערגרייכען קוויטאָ און דיא נאָרדליכע פּראָ־ווינצען פון דער פערואַנער אימפּעריע, אויך געווען אויפ'ן וועג נאָך קוצקאָ. אַלע אַנהענגער פון דיא פּיזאַראָס זיינען צוגעשטאַנען צו דיזען געזעצליכען פער־טרעטער פון דער שפּאַנישער קרוין. אין גואַמאַנגאַ, אַ שטאָדט ניט ווייט פון קוצקאָ, האָבען זיך ביידע מחנות צוזאַמענגעטראָפען אין 1542. דיזע שלאַכט האָט זיך געענדיגט מיט אַ שרעקליכער נידערלאַגע פאַר דיא אַלמאַגריסטען. פון דיא צוועלף הונדערט שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם 22-יעהריגען אַלמאַגראָ האָבען קוים פינף הונדערט געקענט זיך אָבטראָגען פון שלאַכטפעלד מיט גאַנצע ביינער. אַלמאַגראָ'ן איז געלונגען צו אַנטלויפען נאָך קוצקאָ, אָבער מען האָט איהם דאָרטען שנעל געפאַנגען און געקעפּט אַלס מורד במלכות אויף דעם בעפעהל פון וואַקאַ דע קאַסטראָ, וואָס האָט פערנומען פראַנ־ציסקאָ פּיזאַראָ'ס פּלאַץ אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר.

ריסטען, אָבער זיא האָט געפיהרט צו דער ענטדעקונג פון אמאזאָן און צו דער בעריהמטער רייזע פון עטליכע שפּאַניער אונטער דער לייטונג פון איינעם מיט'ן נאָמען אָרעלאַנא איבער דיזען טייך ביז זיין מינדונג אָדער אַריינגוס אין אַט־לאַנטישען ים. הערנאַנדאָ פּיזאַרא איז אַוועק זוכען דיא ערעלע מעטאַלען אין דיא הויכע געבירגיגע געגענדען צום זיד־אָסט פון קוצקאָ און טיטיקאַקאַ, וועלכע בילדען היינט דיא רעפּובליק באָליוויאַ און וועלכע זיינען בעזאָנדערס רייך אין זילבער־מינען. איינער פון פּיזאַראָ'ס אַדיוטאַנטען מיט'ן נאָמען וואַלדיוויאַ האָט זיך אַ לאָז געטהאָן אויף אַלמאַגראָ'ס וועג צו עראָבערען טשילי.

פראַנציסקאָ פּיזאַרא, אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר, האָט ארומעגרייזט איבער די פּראָווינצען פון דער ריזיגער אימפּעריע און האָט געגרינדעט שטעדט אין סטראַ־טעגישע פּונקטען לעבען דיא פּרוכטבאַרע טהאָלען און אין דיא דורכגענגע צווי־שען דיא בערג. ער האָט אויך אויפגעפּאַסט, אַז דיא פּערטהיילונג פון דיא גיטער זאָל אויסגעפיהרט ווערען מיט וואָס וועניגער רייסערייען צווישען זיינע אנהענגער. דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען איינגעפיהרט אין פּערו דיא סיס־טעם פון רעפּאַרטימיענטאָס אַזוי וויא אין מעקסיקאָ און בכלל אין אַלע שפּאַ־נישע קאָלאָניעס. דיא בעסערע, דאָס הייסט דיא פּרוכטבאַרערע און מעהר בע־פעלקערטע געגענדען פון דער אינקאַ אימפּעריע, זיינען צוטהיילט געוואָרען צווישען דיא שווערד־העלדען, און דיא אינדיאַנער זיינען מעהר אָדער וועניגער פערשקלאַווט געוואָרען. עס איז אַזוי דאָרטען געשאַפען געוואָרען אַ פעאָדאַלע סיסטעם, וועלכע איז נאָך פאַקטיש ניט אָבגעשאַפט געוואָרען אין גאַנצען ביז היינט צו טאָג. דיא קרעאָלען בעזיצען אַלץ מאַסען לאַנד, און דיא אינדיאַנער זיינען פאַקטיש פעאָנען (קנעכט), אָבוואָהל אין טהעאָריע, על פּי קאָנסטיטוציאָן זיינען זיי פרייע און פולבערעכטיגטע בירגער.

אַלמאַגראָ'ס אנהענגער זיינען אָבער געבליבען ניט נור אָהן רעפּאַרטי־מיענטאָס, זאָנדערן האָבען פּשוט געליטען נויט. זייער האַס צו פּיזאַראָ איז דאַרום אַלץ געשטיגען. אייניגע פון זיי האָבען זיך אָבגעטראָגען נאָך שפּאַניען, אום ניט נור צו רעטען זייערע אייגענע ביינער, זאָנדערן אויך צו פערקלאָגען דיא פּיזאַראָס פאַר דעם קעניג. דיזע קלאַגען האָבען געפיהרט דערצו, אַז קאַרל דער פינפטער האָט געשיקט אַ הויכען בעאַמטען מיט'ן נאָמען וואַקאַ דע קאַסטראָ אַלס גובערנאַטאָר צו אונטערזוכען, וואָס עס טהוט זיך אין ניי־קאַסטיליען, וויא מען האָט דאַן אָנגעפאַנגען צו רופען פּערו. אָבער איידער דיזער קעניגליכער שליח איז אָנגעקומען אין לימאַ, איז שוין פּיזאַראָ געוועזען טויט. דאָס האָט פּאַסירט אין 1541. אַלמאַגראָ'ס אנהענגער האָבען ענדליך גענומען ראַכע פון זייער הויפּט־שונא. אונטער דער פיהרונג פון איינעם פון אַלמאַגראָ'ס אַדיוטאַנ־טען מיט'ן נאָמען כואַן דע לאַ ראַדאַ, וועלכער איז אויך געוואָרען דער אַפּעקון און ראַטהגעבער פון אַלמאַגראָ'ס יונגען זוהן, זיינען דיזע אַוואַנטוריסטען,

וואָס וועט צווינגען אַן אינדיאַנער צו אַרבייטען געגען זיין ווילען, זאַנדערן האָט אויך געוואָלט אַרונטערזעצען דיא מיטגליעדער פון דער קעניגליכער אודי־ענציא (העכערער געריכט) און זאָגאַר איינגעשפּאַרט אין געפענגניס זיין פאָר־גענגער, דעם גענעראַל־גובערנאַטאָר וואַקאַ דע קאַסטראָ, אויף דעם פערדאַכט, דאָס דער לעצטער האָט אין געהיים אונטערשטיצט דיא רעבעליאָן אין קוצקאָ. שליסליך האָט דע וועלאַ אַזוי ווייט אויפגעבראַכט געגען זיך דיא מעסיגע פּאַרטיי און אפילו דיא רעגיערונגס־בעאַמטע, אַז דיא ריכטער האָבען ענטשיעדען איהם צו אַרעסטירען און צוריקשיקען נאָך שפּאַניען. דאַן האָט גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ געקראָגען אַלץ מעהר אונטערשטיצער און איז פּאַקטיש געוואָרען דער אויבער־האַר, אָבוואָהל אַלע האָבען געפיהלט, אַז דאָס שמעקט מיט האָכפערראַטה און אַז קיין פערוואַלטונג אין דיא קאָלאָניעס קען ניט עקזיסטירען אַ לענגערע צייט אָהן דער אַנערקענונג פון דער שפּאַנישער רעגיערונג.

דיא קאַפּיטאַנען פון דיא שיפען האָבען ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן מיט דעם אַרעסטירטען וויצע־קעניג, וועמען זיי האָבען געזאָלט אָוועקפיהרען אַהיים. זיי האָבען זיך געפונען צווישען צוויי פייערען. זיי האָבען דאַרום איהם אַרונ־טערגעלאָזען אין טומבעץ, פון וואַנען ער איז צוגעקומען מיט דער הילפע פון פּיזאַראָ'ס געגנער ביז קוויטאָ. דאָרטען האָט דע וועלאַ געקראָגען שטיצע פון דעם גובערנאַטאָר פון קאָלאָמביאַ, וועלכער האָט איהם צוגעשיקט אַ פינף הונ־דערט שווערד־העלדען. אָבער גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ האָט איהם ניט געגעבען גענוג צייט צוזאַמענצוקלייבען מעהר קרעפטע און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן נאָך קוויטאָ אַזוי שנעל, וויא דאָס איז נור מעגליך געווען. אין אַ שלאַכט ניט ווייט פון קוויטאָ אין יאַנואַר 1546 איז דיא מחנה פון וויצע־קעניג ניט נור בעזיעגט גע־וואָרען, זאָנדערן ער אַליין איז געטויטעט געוואָרען.

דריי יאָהר נאָכדעם געדויערט דיא הערשאַפט פון גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ. דאָס זיינען געווען גאָלדענע יאָהרען פאַר דיא אַוואַנטוריסטען. זיי האָבען גע־קענט טהאָן מיט דיא אינדיאַנער וואָס זייערע גרויזאַמע הערצער האָבען נור געגלוסט. דיא יעניגע וואָס זיינען געבליבען טריי צום קעניג, דיא לאָיאַליסטען, זיינען אונבאַרמהערציג אויסגעראָטעט געוואָרען פון דיא רעבעלען, ספּעציעל פון גאָנזאַלאָ'ס בעריהמטען אַדיוטאַנט קאַרבאַכאַל. אין דיזער צייט זיינען ענטדעקט געוואָרען דיא זילבער־מינען פון פּאָטאָזי אין באָליוויאַ, דיא רייכסטע אין דער וועלט, און דיא גאָלד־פעלדער אין עקוואַדאָר. דיא פּיזאַריסטען האָבען געטריעבען דיא אונגליקליכע אינדיאַנער אין דיא מינען, וואו זיי פלעגען פאַלען פּשוט וויא פליעגען.

אָבער, עס פערשטעהט זיך, אַז דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט ניט געקענט דולדען אַזעלכע האַנדלונגען, אָבוואָהל פּיזאַראָ אַליין און אויך דיא מייסטע פון זיינע אַדיוטאַנטען האָבען געלייקענט, אַז זיי ווילען ניט אַנערקענען דיא הער־

דיא קאָנקוויסטאדאָרעס זיינען גאָר ניט געווען צופריעדען, וואָס דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט ניט ערנאנט איינעם פון זיי, ספּעציעל איינעם פון פּיזאַרא'ס ברידער, פאַר דעם גענעראל־גובערנאטאָר; אָבער זיי האָבען וויא עס איז געדולדעט דעם קעניגליכען שליח. עס קען זיין, אז עס וואָלט שוין ניט געקומען צו נייע שלאַכטען און אויפשטאַנדען, ווען קאַרל דער פינפטער וואָלט ניט אַרויסגעלאָזען אין 1542 דעם בעריהמטען בעפעהל וועגען ענקאָמיענדאַס אָדער רעפּאַרטימיענטאָס, וואָס איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען "נייע געזעץ". דער צוועק פון דיזען בעפעהל איז געווען צו שיצען און רעטען פון אונטערגאַנג דיא פערשקלאַוומע אינדיאַנער. דיא צורופען פון דעם בעריהמטען גלח לאַס קאַזאַס (זעה דיא געשיכטע פון מעקסיקאָ) אין נאָמען פון מענשליכקייט געגען דיא שרעקליכע האַנדלונגען פון דיא שווערד־העלדען און אוואַנטוריסטען האָבען געפונען א סימפּאַטישען אָבקלאַנג אין גאַנץ שפּאַניען און בעוואָגען דיא רעגיערונג צו נעהמען שטרענגע מיטעל צו בעשיצען דיא אונגליקליכע אינדיאַנער. וואָס מען זאָל ניט זאָגען וועגען דיא שפּאַנישע רעגיערונג אין יענע צייטען, נור דאָס מוז מען צוגעבען, אַז זיא האָט, אויף'ן פּאַפּיער וועניגסטענס, געהייסען מענשליך בעהאַנדלען דיא איינגעבאָרענע אין דער נייער וועלט. שוין ווען קאָלומבוס האָט אונטערנומען זיין צווייטע רייזע, האָט איהם דיא שפּאַנישע רעגיערונג געהייסען "בעהאַנדלען דיא אינדיאַנער גוט און ליעבליך". דיא אוואַנטוריסטען זיינען אָבער געווען אַזוי גרויזאַם וויא גייציג. זיי האָבען גאָר ניט געדענקט וועגען פאָלגען דיא גוטע און פרומע רעקאָמענדאַציאָנען פון דער רעגיערונג און פון דער קירכע. דערצו נאָך האָבען זיי געוואוסט, אַז דיא רעגיערונג איז צו ווייט און איז ניט אין שטאַנד צו קאָנטראָלירען זייערע האַנדלונגען אין דיא קאָלאָניעס. זיי האָבען זיך דאָרום אויך ערלויבט צו פערשקלאַווען, צו בערויבען און אויסצושלאַכטען דיא אינדיאַנער עפּעס אַזוי וויא דיא שפּאַנישע רעגיערונג וואָלט גאָר ניט עקזיסטירט.

אום דורכצופיהרען דיא "נייע געזעץ" אין פּערו, האָט דיא רעגיערונג געשיקט אַן אַלטען, זעהר שטרענגען און עהרליכען ביוראָקראַט מיט'ן נאָמען בלאַסקאָ נוניעז דע וועלאַ מיט דער פּאָלמאַכט פון א וויצע־קעניג. אָבער אין 1544, נאָך איידער ער איז אָנגעקומען אין קוצקאָ, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון די שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ. זיי האָבען ערקלערט, אַז זיי וועלען אונטער קיינע אומשטענדען ניט אָבגעבען דיא גיטער, וועלכע זיי האָבען ערוואָרבען מיט זייערע שווערדען, און ניט פריי לאָזען דיא אינדיאַנער, וועלכע זיי האָבען אַלץ מעהר געיאָגט אין דיא זילבער־מינען.

פון זיין זייט האָט דער נייער וויצע־קעניג געהאַנדעלט צו שטרענג און צו ראַש. ער האָט ניט נור געסטראַשעט מיט שטרענגע שטראָפען יעדען איינעם,

פיעל מאָל גרעסערע רעגיערונגס־אַרמעע. ער האָט נאָך אַלץ ניט אויפגעגעבען די האָפנונג צו בעזיעגען זיינע געגנער. אָבער דיזעס מאָל האָבען דיא מייסטע פון זיינע אַנהענגער פערלאָזען אויף'ן שלאַכט־פעלד. מען דערצעהלט, דאָס ווען ער האָט דערזעהן, וויא פיעלע פון זיינע אָפיציערען האָבען דעזערטירט און וויא זיינע סאָלדאַטען האָבען זיך אונטערגעגעבען אָהן א שאָס, האָט ער א פרעג געטהאָן איינעם פון זיינע אדיוטאַנטען: "וואָס זאָלען מיר יעצט טהאָן, ברודער כואן?" — "לאָמיר אָנפאַלען אויף אונזערע שונאים און שטאַרבען וויא רוימער", האָט יענער געענטפערט. — "ניין, לאָמיר בעסער שטאַרבען וויא קריסטען!" האָט גאָנזאַלאָ אויסגערופען און האָט גענומען רייטען צו דער פּאָזיציע פון דיא לאָיאַליסטען, וואו ער האָט זיך אַליין אונטערגעגעבען.

דער אַלטער אינקוויזיטאָר האָט דאָן ארויסגעצייגט זיין גרויזאַמקייט. ער האָט געהייסען איבערגעבען אַלע אָנפיהרער פון דיזער רעבעליאָן צו א פעלד־געריכט, וואָס האָט זיי גלייך פערורטהיילט צום טויט. גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ, וועלכער איז אַלט געוועזען 46 יאָהר און איז געוועזען איינער פון דיא מוטהיגסטע און פעהיגסטע קאָנקוויסטאַדאָרעס, איז הינגעריכטעט געוואָרען צוזאַמען מיט זיינע קאַפּיטאַנען אויף'ן שלאַכטפעלד ניט ווייט פון קוצקאָ אין 1548.

מיט איהם איז געפאַלען דיא הערשאַפט פון דיא פּיזאַראָס און פון דיא ערשטע קאָנקוויסטאַדאָרעס. זייערע גיטער, דיא ענקאָמיענדאַס, צוליעב וועלכע דיא רעבעליאָן האָט זיך אָנגעפאַנגען, זיינען קאָנפיסצירט געוואָרען. דיא גע־פענגניסע זיינען איבערפילט געוואָרען מיט פּיזאַריסטען, פון וועלכע אייניגע זיינען הינגעריכטעט געוואָרען, אנדערע זיינען פערקריפּעלט געוואָרען און מאַנכע פערשמיסען געוואָרען ביז'ן טויט. אָבער דאָך האָט דער גרויזאַמער גלח ניט געוואַגט אויסצופיהרען דיא "נייע געזעץ". ער האָט געזוכט אַלערליי תירוצים, אום צו געווינען צייט. ווען דיא שווערד־העלדען, וועלכע האָבען איהם פון אָנפאַנג אָן געהאָלפען צו אונטערדריקען פּיזאַראָ'ס אויפשטאַנד, האָבען גענומען פערלאַנגען דיא פערשפּראָכענע גיטער אַלס בעלוינונג, האָט ער זיך אַזוי דער־שראָקען, אַז ער האָט זיך פּשוט ארויסגע'גנב'עט פון קוצקאָ און איז אַוועק דורך א זייטיגען וועג נאָך לימאַ, וואו ער האָט זיך געפיהלט זיכערער מיט זיין איי־גענעם לעבען. ווען ער האָט ערהאַלטען פון מאַדריד א בעפעהל, אַז ער זאָל מעהר ניט אָבלייגען דיא דורכפיהרונג פון דיא "נייע געזעץ" און אַז יעדע גע־צוואונגענע ארבייט פון אינדיאַנער מוז אויפהערען, האָט ער עס געהאַלטען אין געהיים אַזוי לאַנג, ביז ער האָט געקענט רעזיגנירען, איבערלאָזען דיא פערוואַל־טונג צו דיא מיטגליעדער פון דער אודיענציאַ און זיך אָבטראָגען אויף א שיף.

פאַר זיין אָבפאָהרען אין 1550 האָט ער אָנגעזאָגט, אַז דער לעצטער קע־ניגליכער בעפעהל זאָל פערעפענטליכט ווערען, ווען ער אַליין וועט זיך שוין געפינען ווייט פון דיא פערואַנער ברעגען. ער האָט אַזוי איבערגעלאָזען פערו

שאַפט פון זייער קעניג און אַז זיי בלייבען ניט טריי צו זייער פאַטערלאַנד. עס איז יעדענפאַלס אַ פאַקט, אַז גאָנזאַלאָ פיזאַראָ האָט ענטזאַגט צו ער־קלערען זיך פאַר אַ קעניג פון פערו, וויא אייניגע פון זיינע אַדיוטאַנטען האָבען עס איהם געראַטהען צו טהאָן. אַ גלח מיט'ן נאָמען פעדראָ דע לאַ גאַסקאַ איז דאַן אויסגעקליבען געוואָרען פון דער שפּאַנישער רעגיערונג צו מאַכען אַ סוף פון דער רעבעליאָן און איינצופיהרען דיא "נייע געזעץ". דאָס איז געווען אַן אויסעראָרדענטליכער מענש. ער האָט זיך פריהער אויסגעצייכענט אַלס אינקוויזי־טאָר. ווען ער איז אָנגעקומען אין פּאַנאַמאַ, האָט ער ערקלערט, אַז ער איז נור גע־שיקט געוואָרען צו אונטערזוכען, וואָס עס טהוט זיך אין פערו און צו פיהרען צו פריעדען. ער האָט פאַנאַנדערגעלאָזען בעריכטען, אַז ער וועט רעקאָמענדי־רען דיא אָבשאַפונג פון דיא "נייע געזעץ", און האָט פערזיכערט, אַז ער האָט דיא ערלויבנים אָבצולעגען זייער דורכפיהרונג אויף אַ צייט. אין דער זעלבער צייט אָבער האָט ער צוזאַמענגעקליבען קרעפטע אין דיא קאָלאָניעס פון צענ־טראַל־אַמעריקאַ.

דורך זיינע פערזיכערונגען און פערשפּרעכונגען איז עס איהם געלונגען צוצוציהען ניט נור דיא שווערד־העלדען, וועלכע האָבען געוואָלט בלייבען טריי צו דער שפּאַנישער רעגיערונג, זאָנדערן אויך אַזעלכע, וואָס האָבען מורא גע־קראָגען פאַר דיא רעזולטאַטען פון דער רעבעליאָן אונטער דער פיהרונג פון גאָנזאַלאָ פיזאַראָ. דיא אַלמאַגריסטען און אַלע אַנדערע שונאים פון דיא פּי־זאַראָס האָבען דאַן אויפגעהויבען דעם קאָפּ. דיא רייהען פון דיא פיזאַריסטען זיינען דאַרום אַלץ קלענער געוואָרען. פעדראָ דע לאַ גאַסקאַ האָט ארויסגע־שיקט פון פּאַנאַמאַ שיפען מיט בריעף צו דיא קאָמאַנדירען און איינוואָהנער פון דיא שטעדט ביי דיא ברעגען פון פערו, אַז אַלע וועלען אַמניסטירט און בעלוינט ווערען, אויב זיי וועלען בלייבען טריי צום קעניג.

איידער דער שלויער גלח איז צוגעקומען צו קוצקאָ האָבען דיא לאָיאַליסטען און אַנטי־פיזאַריסטען צוזאַמענגעקליבען זייערע קרעפטע אין דיא געגענדען אַרום טיטיקאַקאַ, אונגעפעהר אַ טויזענד מאַן, און האָבען זיך בעריהמט, אַז זיי אַליין וועלען אין שטאַנד זיין צו בעזיעגען דיא פינף הונדערט רעבעלען, וועלכע זיינען אַלץ געבליעבען טריי צו גאָנזאַלאָ פיזאַראָ. דאָס איז זיי אָבער ניט געלונגען. זיי זיינען גאָר בעזיעגט געוואָרען פון דיא פיזאַריסטען אין אַ פערצווייפעלטער שלאַכט ניט ווייט פון דיא זידליכע ברעגען פון טיטיקאַקאַ. דיא מחנה פון פעדראָ דע לאַ גאַסקאַ איז אַלץ מעהר געוואַקסען, וואָס נעהנטער ער איז צוגעקומען צו קוצקאָ. אייניגע פון גאָנזאַלאָ פיזאַראָ'ס אַדיוטאַנטען האָבען דאַן געראַטהען אָבצוטרעטען נאָך דיא ווייטערע געגענדען פון באָליוויאַ און דאָרטען אויסוואַרטען און זיך בעפעסטיגען. אָבער ער האָט זיך ענטזאַגט דערפון און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן מיט זיין געוועהנליכען מוטה געגען דיא

פערטער קאפיטעל.

דיא קאלאניאלע צייט

אזוי זיינען פאריבער דיא ערשטע צוואנציג יאהר פון דער שפאנישער הערשאפט אין פערו. פון דיא ערשטע קאנקוויסטאדארעס זיינען כמעט אלע אומגעקומען אין זייערע בלוטיגע שטרייטען. עס זיינען אבער ביסלעכווייז צוגעקומען נייע אוואנטוריסטען, נייע גאלד־זוכער און נייע אונטערדריקער פון דיא אינדיאנער. ווען מארקיז דע קאניעטע, איינער פון דיא העכסטע שפאנישע אריסטאקראטען און, מען מעג זאגען, איינער פון דיא נאבעלסטע מענער פון זיין צייט, איז געשיקט געווארען נאך פערו אלס וויצע־קעניג, האבען זיך שוין דארטען געפונען ארום אכט טויזענד שפאניער, פון וועלכע ארום פינף הונדערט האבען בעזעסען גרויסע רעפארטימיענטאס און געהערשט איבער דיא אינדיאנער וויא אונבעשרענקטע טיראנען.

דיזער וויצע־קעניג האט געזוכט צו בעשיצען דיא פערואנער וויא ווייט נור מעגליך. ער האט פערבאטען דיא ווייטערע איינוואנדערונג פון שפאניער און האט ארויסגעשיקט דיא אונרוהיגע אוואנטוריסטען. ער האט אויך ארגאניזירט עקספעדיציעס נאך טשילי און אנדערע ווייטע פראווינצען, אום פטור צו ווערען פון דיא אונצופריעדענע און ניט־בעשעפטיגטע שווערד־העלדען. פון דער אנדער האנד האט ער געזארגט, אז דיא אינקא־אריסטאקראטען און קאסיקס זאלען וואס שנעלער איבערנעהמען דיא שפאנישע קולטור צוזאמען מיט'ן קאטאליציזם און זאלען בלייבען פערוואלטער און ריכטער פון דיא אקערבויער אין זייערע דיסטריקטען. ער האט עס אזוי ווייט געבראכט, אז סאירי טופאק, דער געזעצליכער יורש פון דעם לעצטען אינקא מאנקא קאפאק, האט אונטערשריעבען, אז ער ענטזאגט זיך פון זיין קרוין און אז ער נעהמט דערפאר אן א פענסיע און א שטיק לאנד אין דעם טהאל פון יוקאי, וואו ער איז אין א יאהר צוויי נאכדעם געשטארבען פון א געבראכענע הארץ. אבער אין גאנצען דורכפיהרען דיא "נייע געזעצן" האט דיזער וויצע־קעניג ניט געקענט און אויך ניט געוואגט. דיא אינדיאנער זיינען אלץ געבליבען לייבקנעכט, פאנסטשיזניקעס.

איינער פון דיא רעזולטאטען פון דיזער ליבעראלער פאליטיק איז געוועז,

וויא אַ שיף אָהן אַ רודער. דיא געזעץ געגען דיא פערשקלאַוואונג פון אינדיאַ־נער זיינען אַלץ געבליבען טויטע בוכשטאבען. דיא שווערד־העלדען האָבען ניט אויפגעהערט צו טרייבען אונבאַרמהערציג דיא איינגעבאָרענע אין יאָך. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט דאַן געשיקט דאָן אַנטאָניא דע מענדאָזאַ אַלס וויצע־קעניג, אָבער אין עטליכע מאָנאַט נאָך זיין אָנקומען אין לימאַ אין 1551 איז ער געשטאָרבען, און עס האָבען זיך ווידער אָנגעפאַנגען אויפשטאַנדען, וועלכע האָבען זיך געצויגען אַ יאָהר פינף. דער גרעסטער פון דיזע אויפשטאַנדען איז געווען אונטער דער קאָמאַנדע פון איינעם פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס מיט'ן נאָמען זשיראָן. אין 1554 האָבען דיא שווערד־העלדען, וועלכע האָבען גע־קעמפּפט פאַר זייערע פּריווילעגיעס און רעכטע פון עראָבערער איבער דיא אינ־דיאַנער, בעזיעגט דיא מחנה, וואָס דיא מיטגליעדער פון דער קעניגליכער אודי־ענציאַ האָבען צוזאַמענגעקליבען, אָבער עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז זשיראָן ניט נור בעזיעגט געוואָרען, זאָנדערן אויך געפאַנגען געוואָרען. ענדע 1554 איז זשיראָן הינגעריכטעט געוואָרען אין לימאַ צוזאַמען מיט זיינע וויכטיגסטע אַדיוטאַנטען. דאָס האָט אָבגעשוואַכט דיא רעבעלען און געהאָלפען דעם נייען וויצע־קעניג, מארקיז דע קאַניעטע, וועלכער איז אָנגעקומען אין לימאַ אין 1555, צו רעגיערען אין פערלויף פון זעקס יאָהר מיט אַן אייזערנער האַנד.

זילבער־מינען; אָבער מיט אַ הונדערט יאָהר שפּעטער האָט מען שוין ניט גע־קענט צוזאַמענטרייבען דאָרטען מעהר פון אַ זעכצעהן הונדערט אונגליקליכע פאַר דיא זעלבע גיהנם'דיגע אַרבייט. אין דיא פּראָווינצען, וואו עס האָבען זיך, צום גליק פון דיא איינגעבאָרענע, ניט געפונען מינען, איז דיא בעפעלקע־רונג ניט אַזוי שנעל אויסגעשטאָרבען, וויא אין דער מינען־געגענד פון פּאָטאָזי, אָבער טאָלעדאָ'ס שרעקליכע סיסטעם האָט עס געפיהרט דערצו, אַז אין פּערו גופא האָבען זיך געפונען מיט צוויי הונדערט און צוואַנציג יאָהר שפּעטער (לויט אַ פּאָלקס־צעהלונג וואָס איז געמאַכט געוואָרען דאָרטען אין 1793) בלויז 1,076,977 נפשות, פון וועלכע 617,700 זיינען געווען ריינע אינדיאַנער, 241,255 מעסטיזאָס, 136,311 שפּאַניער, 40,337 נעגער און 41,404 מולאַטען. אין דער גאַנצער אינקאַ־אימפּעריע, וועלכע האָט געצעהלט אין איהרע גוטע צייטען אַרום צוואַנציג מיליאָן נפשות, האָבען זיך צו ענדע פון דער שפּאַנישער הערשאַפט געפונען אַרום פיער מיליאָן נפשות! דיזע ציפער זאָגען מעהר פאַר אַלע פּירושים איבער דער שפּאַנישער קאָלאָניאַלער סיסטעם.

ווען טאָלעדאָ איז אָנגעקומען אין קוצקאָ, האָט ער בעשלאָסען אויסצוראָ־טען צוזאַמען מיט דער קעניגליכער אינקאַ־פאַמיליע אויך אַלע פעסטליכקייטען און רעליגיעזע צערעמאָניעס, וועלכע דיא פריהערע גוב ערנאַטאָרען און וויצע־קעניגע האָבען געדולדעט. ער האָט געהאַנדעלט פּונקט פערקעהרט וויא מאַרקיז דע קאַניעטע. ער האָט געהייסען פאַנגען דיא אינקאַ־פּרינצען, וועלכע האָבען זיך אַרומגעשלעפּט אין דיא וועלדער פון ווילקאַבאַמבאַ. ווען דיא שפּאַניער האָבען געפאַנגען דעם לעצטען זוהן פון דעם לעצטען אינקאַ, אַ איינגעל מיט'ן נאָמען טופּאַק אַמאַרו, האָט טאָלעדאָ געהייסען איהם קעפּען אויף אַן עפענטלי־כען פּלאַץ אין קוצקאָ גופא. אויך האָט ער געהייסען אַרויפשטעקען דיזען קרוינ־פּרינץ'ס קאָפּ אויף אַ פּיקע לעבען דעם עשאַפאָט אום וואָס מעהר איינצושרע־קען דיא פּערואַנער, וועלכע האָבען שוין סיי וויא סיי אויפגעגעבען יעדע האָפ־נונג אַראָבצושליידערען פון זיך דעם שרעקליכען שפּאַנישען יאָך. אַלע צערע־מאָניעס, וואָס האָבען נור געקענט דערמאָנען אָן דיא רעליגיאָן און פיהרונג פון דיא אינקאַס, זיינען שטרענג פערבאָטען געוואָרען, און פיעלע מיטגליעדער פון דיא אַריסטאָקראַטישע פאַמיליען זיינען אומגעבראַכט געוואָרען.

צווישען טאָלעדאָ'ס נאָכפאָלגער, דיא וויצע־קעניגע, וועלכע דיא שפּאַנישע רעגיערונג פלעגט ניט לאָזען זיך אָנוואַרעמען לאַנג אויף זייערע פּלעצער, האָבען זיך געפונען אויך אַזעלכע, וואָס האָבען געזוכט צו פערבעסערען דיא לאַגע פון דיא אינדיאַנער, אָבער זיי האָבען שוין ניט געקענט אָבשאַפען דיזע פערניכ־טענדע סיסטעם און האָבען בכלל ניט געקענט איינפיהרען גוטע און דויערענדע רעפאָרמען. עס איז געגאַנגען אַלץ ערגער און ערגער. יעדער נייער וויצע־קעניג פלעגט מיטברענגען זיינע פערוואַנדטע און פריינד, וועלכע האָבען נור געזוכט

אַז דער שטראָם פון דיא ערעלע מעטאַלען וואָס האָט זיך געצויגען זייט דיא עראָבערונג פון פּערו נאָך שפּאַניען, איז אַלץ שוואַכער געוואָרען. אויף'ן טראָן איז דאַן געזעסען פיליפּ דער צווייטער, וועלכער איז געווען אַזוי שטאָלץ, איינגעשפּאַרט און פאַנאַטיש וויא גייציג. פאַר זיינע מלחמות מיט פראַנקרייך און ענגלאַנד, וואָס האָבען רואינירט שפּאַניען, האָט ער בעדאַרפט האָבען מאַסען גאָלד. ער האָט דאַרום בעשלאָסען צו שיקען אַן אַנדער וויצע־קעניג. שליסליך האָט ער געפונען אין דער פּערזאָן פון דאָן פראַנציסקאָ דע טאָלעדאָ איינעם וואָס איז געווען נאָך זיין הארץ. דיזער וויצע־קעניג, וואָס איז אָנגעקומען אין לימאַ אין 1569, האָט עס איינגעפיהרט דיא סיסטעם פון קאָלאָניאַלע פערוואַלטונג, וועלכע האָט בעזאָנדערס פיעל בייגעטראָגען צו דער אָבשאַפונג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין דער נייער וועלט. זיין סיסטעם איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען ”ליבראָ דע טאַסאָס“, וואָס עס מיינט: דאָס בוך פון רעגולאַציאָנען.

נאָך דיזע רעגולאַציאָנען זיינען דיא שפּאַניער פּאַקטיש געבליבען אַ פּריווילעגירטע קאַסטע און דיא אינדיאַנער — זייערע לייבקנעכט. פּערו איז צוטהיילט געוואָרען אין אַ פופציג אַדמיניסטראַטיווע דיסטריקטען אונטער דער הערשאַפט פון קליינע שפּאַנישע טיראַנען מיט דעם נאָמען קאָרעזשידאָר. יעדער ערוואַקסענער אינדיאַנער האָט געמוזט צאָהלען אַ בעשטימטען קאָפּשטייער. דערפאַר זיינען זיי בעפרייט געוואָרען פון אַ בעדייטענדען טהייל פון זייער אַרבייט פאַר זייערע הערשער. דיא קאַסיקס זיינען געווען פעראַנטוואָרטליך פאַר דיא קאָלעקציאָן פון דיזען שטייער. זיי האָבען אָבער אויך געמוזט שיקען אַ זיעבענטען טהייל פון דיא אינדיאַנער נאָך דיא שטעדט, וואו יעדער איינער פון דיא שפּאַניער האָט געהאַט דאָס רעכט זיי צו נעהמען צו דער אַרבייט. אין דיא געגענדען, וואו עס האָבען זיך געפונען מינען, האָבען דיא קאַסיקס געמוזט אויסקלייבען אַ געוויסען טהייל פון דיא אינדיאַנער און זיי שיקען אין דיזע מינען, פון וואַנען זיי פלעגען זיך שוין לעבעדיגע ניט צוריקקעהרען. דיא קאָרעזשידאָרס און דיא אַריסטאָקראַטישע לאַנד־בעזיצער פלעגען אין דער פּראַקטיקע נאָך איבערשטייגען דיזע גרויזאַמע רעגולאַציאָנען. מאַסען אינדיאַנער פלעגען געטריעבען ווערען מיט געוואַלט אין דיא מינען אויף פאַלשע בעשולדיגונגען, אַז זיי בעהאַלטען זיך און אַז דיא קאַסיקס שטעלען ניט אויס ריכטיג דיא ליסטען פון דיא אונגליקליכע, וואָס פלעגען אויסגעקליבען ווערען פאַר דיזע שרעקליכע אַרבייט.

אויף דעם גרונד פון דיזע שטייער ליסטען האָט מען אויסגערעכענט, אַז אין אַ יאָהר פערציג נאָך דער שפּאַנישער עראָבערונג איז דיא צאָהל פּערואַנער געווען אַרום אַכט מיליאָן. מען ווייס, אַז אין דער אומגעגענד פון פּאָטאָזי האָבען דיא קאַסיקס צוגעשטעלט אין 1573 עלף טויזענד פּעאָנען פאַר דיא

פאַר יעדען גאָטעסדיענסט און פאַר יעדע זאַך. דיא פראַנציסקאַנער און יעזוּ־איטען האָבען עס "געבילדעט" דאָס פאָלק. זיי האָבען געריסען פון טויטע און לעבעדיגע, אַלץ לשם שמים. זיי האָבען אויך איינגעפיהרט דיא אינקוויזי־ציאָן נאָך דעם היימישען מוסטער. מען ווייס בעשטימט, אַז צווישען 1581 און 1776 האָט מען אין לימאַ פערברענט 59 "אפיקורסים". פון דער אינקווי־זיציאָן האָבען אָבער מייסטענס געליטען דיא שפּאַניער. דיא אינקוויזיטאָרען האָבען צו גוט געוואוסט, אַז צווישען דיא אינדיאַנער קענען זיך ניט געפינען אפיקורסים. דיא פערואַנער האָבען אַזוי בלינד געגלויבט דיא קאַטאָלישע גלחים וויא פריהער דיא אינקאַ־פריעסטער.

ענדערונגען צום בעסערען האָבען זיך אָנגעפאַנגען אין פערו און אין דיא אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס אין אָנפאַנג פון אַכצעהנטען יאָהרהונדערט, ווען אַ צווייג פון דיא בורבאָנען (דיא פראַנצויזישע קעניגליכע פאַמיליע) איז ארויף אויף דעם שפּאַנישען טראָן. ענגלישע און פראַנצויזישע האנדעלס־שיפען האָבען דאַן געקראָגען דיא ערלויבנים אַריינצוקומען אין דיא פּאָרטען פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אונטער געוויסע בעדינגונגען. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט ענד־ליך איינגעזעהען, אַז זיא פערליערט אַלץ מעהר דורך דיא מאָנאָפּאָלען און פערשיעדענע האנדעלס־בעשרענקונגען, ווייל פון איין זייט האָט עס געשטערט דיא קאָלאָניעס זיך צו ענטוויקלען און פון דער אַנדער זייט האָט עס געפיהרט צו אַ פערמעהרונג פון שמוגלעריי.

זיא האָט אויך אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט איינגעזעהען, אַז עס איז זעהר שווער, פשוט אונמעגליך צו פערוואַלטען פון לימאַ גרויסע און ווייטע געגענדען אין זיד־אַמעריקאַ. אין 1740 איז דאַרום געשאַפען געוואָרען דאָס וויצע־קעניגטהום פון ניי־גראַנאַדאַ, צו וועלכער עס האָבען געהערט דיא טעריטאָריעס פון דיא יעצטיגע רעפּובליקען קאָלאָמביאַ, ווענעצועלאַ און עק־וואַדאָר. דיא הויפּט־שטאָדט פון דיזען וויצע־קעניגטהום איז געווען באָגאָטאַ, וועלכע איז פערבליבען דיא הויפּט־שטאָדט פון קאָלאָמביאַ. אין 1776 איז געשאַפען געוואָרען דאָס וויצע־קעניגטהום פון בוענאָס ערעס, וואָס איז בע־שטאַנען פון דיא טעריטאָריעס צווישען דיא אַנדעסען אין מערב, טיטיקאַקאַ אין נאָרד און דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן אין מזרח (היינט געפינען זיך דאָרטען ארגענטינאַ, באָליוויאַ און פּאַראַגוואַי). דורך דיזע ענדערונגען איז דאָס וויצע־קעניגטהום פון פערו געבליבען אונגעפעהר אַזוי גרויס וויא היינט דיא רע־פּובליקען פערו און טשילי.

אַלס צייכענס פון אויפלעבונג אין פערו גופא, אין דיזען צענטער פון דער שפּאַנישער הערשאַפט, אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט דאַרפען אויך בעטראַכט ווערען: דיא אויסווייזונג פון יעזואיטען אין 1767 און דער אויפשטאַנד פון פערואַנער אין 1780 אונטער דער פיהרונג פון אַ געווי־

וואָס שנעלער אָנצוזאַמלען רייכטהימער. זיי פלעגען ניט נור פערכאַפּען דיא בעסטע רעגיערונגס־פּלעצער, זאָנדערן אויך קוקען פון אויבען אראָב אויף דיא קרעאָלען. עס איז אַזוי ענטשטאַנען אַ פיינדשאַפט צווישען דיא הערשער גופא. דיא איינגעבאָרענע ווייסע, דיא קינדער פון דיא פריהערע שפּאַנישע איינוואָהנער, זיינען געוואָרען אַלץ מעהר אונצופריעדען מיט זייער מוטערלאַנד און ספּעציעל מיט דיא נייע שפּאַנישע איינוואַנדערער. דיזע אונצופריעדענהייט איז עס געווען דיא וויכטיגסטע אורזאַכע פון דיא אויפשטאַנדען געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט אין אָנפאַנג פון נייןצעהנטען יאָהרהונדערט, וויא מיר האָבען עס שוין געזעהען אין מעקסיקאָ און וויא דאָס האָט זיך מעהר אָדער וועניגער ווידערהאָלט אין פּערו און בכלל אין זיד־אַמעריקאַ.

דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט איינגעפיהרט אין איהרע קאָלאָניעס אַזאַ האַנדעלס־סיסטעם, וואָס האָט זיי אַלץ מעהר פעראָרימט און געמאַכט דיא שטייער־לאַסט אונערטרעגליך. יעדער האַנדעל מיט אויסלאַנד איז געווען שטרענג פערבאָטען. מען האָט איינגעפיהרט אָבצאָהלונגען אויף אַלערליי סחורות, אויך עקספּאָרטס אַזוי וויא אויף אימפּאָרטס. דיא קאָמפּאַניע פון קאַדיקס וואָס האָט געהאַט דעם מאָנאָפּאָל אין דעם האַנדעל צווישען שפּאַניען און דיא קאָלאָניעס, ספּעציעל פון זיד־אַמעריקאַ, פלעגט שרעקליך בערייסען דיא קרעאָלען. אונטער אַזאַ עקאָנאָמישער סיסטעם וואָלטען דיא קאָלאָניעס ניט געקענט זיך ענטוויקלען און וואַקסען, ווען אפילו דיא פּאָליטישע סיסטעם וואָלט געווען אַ בעסערע און פרייערע. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט נור געזוכט אַרויסצוקריעגען וואָס מעהר געלד פאַר זיך פון דיא קאָלאָניעס. זיא האָט זיך גאַנץ ווייניג געקימערט וועגען געבען עפּעס צוריק דערפאַר. אַ פינפטעל פון דיא פּראָדוקטען פון דיא מינען און אַ צעהנטעל פון דיא פּראָדוקטען פון אַקערבוי האָבען געהערט צו דער קרוין. דאָס איז געווען אויסער פערשיעדענע אָבצאָהלונגען און שטייער אויף יעדער זאַך, אויף יעדער אונטערנעהמונג, אויף יעדען געשעפט.

לימאַ איז אויך געוואָרען דער צענטער פון האַנדעל צווישען זיד־אַמעריקאַ און שפּאַניען. אַלע סחורות וואָס פלעגען געשיקט ווערען צוערשט דורך פּאַנאַמאַ פלעגען נאָכהער געבראַכט ווערען נאָך לימאַ, פון וואַנען מען פלעגט זיי שוין טראַנספּאָרטירען ווייטער נאָך דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס ניט נור ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, זאָנדערן אויך איבער דיא אַנדעסען־בערג נאָך פּאַראַגוואַי און אפילו נאָך בוענאָס ערעס.

צו אַלע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע צרות זיינען נאָך צוגעקומען רעליגיעזע. דיא גלחים האָבען זיך אַ נעהם געטהאָן צו דיא נשמות פון דיא אונגליקליכע אינדיאַנער, וועלכע מען האָט מיט געוואַלט בעקעהרט צום קריסטענטהום און געטריבען אין דיא קירכען, וואו מען פלעגט זיי צווינגען צו צאָהלען וואָס מעהר

פינפטער קאַפּיטעל.

דער קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט

דער רעוואָלוציאָנערער שטורם, וואָס האָט אויסגעבראָכען מיט אַ גוואַלדי־גער קראַפט אין דער קאָלאָניאַלער אימפּעריע פון שפּאַניען אַלס רעזולטאַט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן און פון דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, האָט געטראָפען פערו מיט עטליכע יאָהר שפּעטער וויא דיא אַנדערע קאָלאָניעס אין זיד־אַמעריקאַ. אין פערו האָט זיך אויך דיא שפּאַנישע הערשאַפט געהאַל־טען לענגער און פעסטער וויא אין דיא אַנדערע קאָלאָניעס, און מען מעג זאָגען, אַז דער סוף פון דיזער הערשאַפט איז געקומען, ווען דיזע עלטעסטע שפּאַנישע קאָלאָניע האָט געוואונען איהר אונאַבהענגיקייט מיט דער הילפע פון דיא רע־וואָלוציאָנערע פיהרער און סאָלדאַטען פון דיא אַנדערע קאָלאָניעס.

דיא שפּאַניער האָבען נאַטירליך קאָנצענטרירט זייערע קרעפטע אין לימאַ. דערצו נאָך איז דער וויצע־קעניג אַבאַסקאַל, וועלכער איז אָנגעקומען אַהין אין 1806, געווען אַ זעהר פעהיגער און ענערגישער קאָמאַנדיר. ער האָט אָרגאַני־זירט אַן אַרמעע, וועלכע איז בעשטאַנען ניט נור פון שפּאַניער, זאָנדערן אויך פון קאָנסערוואַטיווע און לאָיאַלע קרעאָלען און מעסטיזאָס, ניט רעכענענדיג דיא אינדיאַנער, וועלכע מען פלעגט פון אַלע זייטען טרייבען מיט געוואַלט צו פערגיסען זייער בלוט אין דיא שלאַכטען פון זייערע העררען. ער האָט אויך בע־צייטענס אַרעסטירט דיא רעוואָלוציאָנערע אָנפיהרער, פון וועלכע אייניגע זיינען הינגעריכטעט געוואָרען און דיא אַנדערע איינגעשפּאַרט געוואָרען אין געפענג־ניסע און פערשיקט געוואָרען אין דיא קאַלטע און פייכטע געגענדען פון טשילי. דיא אויפשטאַנדען, וועלכע האָבען אויסגעבראָכען אין דיא אומגעגענדען פון קוצקאָ און טיטיקאַקאַ, זיינען אונטערדריקט געוואָרען נאָך אַ שרעקליכער אויס־שלאַכטונג אין 1816.

אַבאַסקאַל האָט געמיינט, אַז ער האָט שוין טאַקע געמאַכט אַ סוף פון יעדען ווידערשטאַנד אין פערו. דיא לאַגע פון דיא רעוואָלוציאָנערען אין זיד־אַמעריקאַ איז איבערהויפּט געווען אַ זעהר טרויעריגע אין 1816. זייערע אָנ־שטרענגונגען האָבען זיך געענדיגט אונגליקליך. מיט אויסנאַהמע פון אייניגע

סען טופּאַק אַמאַרו, וועלכער האָט געשטאַמט פון דער קעניגליכער אינקאַ־פאַמי־ליע. וויא רייך דיא יעזואיטען זיינען דאָרטען געוועזן, קען מען שליסען פון דעם פאַקט, דאָס בלויז אין דער נאַכבאַרשאַפט פון לימאַ האָבען זיי בעזעסען 5000 נעגער־שקלאַווען און גיטער, וואָס זיינען געשאַצט געוועזן העכער פון צוויי מיליאָן דאָלאַר און וואָס זיינען קאָנפיסצירט געוואָרען בשעת מען האָט זיי פערטריבען.

טופּאַק אַמאַרו׳ס אויפשטאַנד האָט זיך געצויגען אַ יאָהר דריי. דאָס איז געוועזן דיא לעצטע און אויך דיא גרעסטע אָנשטרענגונג פון דיא אינדיאַנער אַרונ־טערצושלייַדערען פון זיך דעם שפּאַנישען יאָך. אין פּערו גופא, אין דיא מי־טעל־פּונקטען פון דער אינקאַ־אימפּעריע, זיינען דיא אינדיאַנער שוין געוועזן אַזוי נידערשלאָגען, אַז זיי האָבען גאַנץ ווייניג אַנטהייל גענומען אין דיזען אויפשטאַנד. דיא שפּאַנישע קאָמאַנדירען האָבען זאָגאַר געברויכט דיזע אינ־דיאַנער אַלס סאָלדאַטען צו אונטערדריקען דיא רעבעלען, וועלכע האָבען זיך נור געקענט האַלטען אַ לענגערע צייט אין דיא ווילדע בערג־געגענדען פון באָלי־וויאַ. דיא קרעאָלען האָבען זיך דערשראָקען פאַר דעם אויפשטאַנד פון דיא אינדיאַנער אַזוי וויא דיא שפּאַניער און זיי האָבען דאַרום מיטגעהאָלפען צו מאַכען אַ קורצען סוף פון טופּאַק אַמאַרו׳ס נאָכפאָלגער.

דיזער אויפשטאַנד איז אונטערדריקט געוואָרען מיט ווילדע גרויזאַמקייטען. אָבער דאָס בלוט פון דיזע אינדיאַנער איז דאָך ניט פערגאָסען געוואָרען אומ־זיסט. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט געשיקט אַ פעהיגען וויצע־קעניג איינצו־פיהרען וויכטיגע רעפאָרמען. טאָלעדאָ׳ס אויסצעהרענדע סיסטעם איז כמעט אין גאַנצען אָבגעשאַפט געוואָרען אַ יאָהר צעהן נאָך טופּאַק אַמאַרו׳ס רעבעליאָן. מען האָט טאַקע אָנגעפאַנגען צו זאָרגען אויך פאַר דיא אינטערעסען פון דיא אינדיאַנער. וואָס אָנבעלאַנגט צו דיא קרעאָלען, האָט מען זיי בעוויליגט מעהר זעלבסט־פערוואַלטונג אין דיא שטעדט און פּראָווינצען.

אָבער עס איז שוין געוועזן צו שפּעט. דאָס איז געוועזן דיא צייט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט געפונען אַן אָבקלאַנג אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס. אידעען פון פרייהייט האָבען זיך געטראָגען אין דער לופטען. צווישען דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען שוין לאַנג געוועזן אונצו־פריעדען מיט דער הערשאַפט פון דיא שפּאַניער, האָט זיך אָנגעפאַנגען אַזאַ רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג, וועלכע האָט געפיהרט און האָט געמוזט פיהרען צו פאָלשטענדיגע פּאָליטישע אונאָבהענגיגקייט, וויא מיר וועלען עס באַלד זעהען.

סאלדאטען און געזאמעלט מאטעריאלען פאר אן אנפאל אויף דיא שפאניער אין טשילי. אין אנפאנג פון 1817, ווען ער האט שוין געהאט אונטער זיין קאמאנדע א געשולטע און דיסציפלינירטע ארמעע פון א פיער טויזענד ארגענטינער און טשיליאנער רעוואלוציאנערען מיט א טויזענד פערד און אויך מיט ארטילעריע, האט ער זיך א לאז געטהאן איבער דיא אנדעסען־בערג, וואו אפילו דיא דורכגענגע זיינען ארום 13 טויזענד פוס הויך איבער דער אבערפלעכע פון ים. דיזער היסטארישער מארש איז געווען אזא שנעלער, טראץ דיא גרויסע און געפעהרליכע שוויריגקייטען אויף א וועג איבער אזעלכע הויכע און וויסטע בערג מיט שרעקליכע אבגרונדען, אז דיא שפאנישע קאמאנדירען האבען נים געהאט גענוג צייט ארויסצושיקען אנטקעגען א שטארקערע ארמעע. אין א שלאכט לעבען טשאקאבוקא אין טשילי זיינען דיא שפאניער אזוי בעזיעגט געווארען פון סאן מארטין׳ס ארמעע, אז א רעוואלוציאנערע רעגיערונג האט שוין געקענט עטאבלירט ווערען אין דער הויפט־שטאדט סאנטיאגא דע טשילי. סאן מארטין איז דאן געווארען דער הויפט־קאמאנדיר פון דיא רעוואלוציאנערע קרעפטע פון טשילי און ארגענטינא און האט אנגעפאנגען צו ארגאניזירען זיין לאנג־געפלאנעוועטע עקספעדיציע נאך פערו. אלס פעהיגער קריעגס־פיהרער האט ער בעצייטענס איינגעזעהען, אז דער רעוואלוציאנערער קאמפף וועט זיין א געוואונענער, וויא נור עס וועט געלינגען צו ברעכען דיא מאכט פון דיא שפאניער אין פערו און ספעציעל טאקע אין לימא און אז דאס קען מען דער־גרייכען נור דאן, ווען מען וועט אויך קענען בעהערשען דארטען דעם ים אדער ווענינסטענס אבהאקען דעם וועג פון שפאנישע שיפען צו פערואנער פארטען.

אבער גענעראל פענזועלא, וועלכער האט פערנומען אבאסקאל׳ס שטעלע אלס וויצע־קעניג פון פערו, האט אויך נים געדרעמעלט. ער האט ארגאניזירט א נייע ארמעע געגען סאן מארטין. לעבען דעם טייך מאיפא איז אין אפריל 1818 פארגעקומען צווישען דיזע צוויי ארמעען א שלאכט, וועלכע האט זיך געענדיגט מיט א פאלשטענדיגען זיעג פאר דיא רעוואלוציאנערען און האט גע־פיהרט צו דער גרינדונג פון דער רעפובליק טשילי.

נאך דער שלאכט ביי מאיפא האט שוין סאן מארטין געקענט פארטזעצען אהן בעזאנדערע שטערונגען זיינע פארבערייטונגען צו אן אטאקע אויף פערו. דיא רעגיערונגען פון ארגענטינא און טשילי האבען בעוויליגט געוויסע סומען צו קויפען שיפען און אויך צו דינגען ערפאהרענע מאטראזען אין אייראפא און אין יונייטעד סטייטס. אין דער פערזאן פון לארד קאטשרעין, אן ארעליגען אוואנטוריסט פון שאטלאנד, האט סאן מארטין געפונען א טיכטיגען אדמי־ראל. אבוואהל דיא שפאניער האבען געהאט אין פערו 17 שיפען מיט 330 קאנאנען געגען א האלב דוצענד שיפען מיט 180 קאנאנען, וואס סאן מארטין און לארד קאטשרעין האבען געקענט צוזאמענקלייבען נאך אלע זייערע אנ־

פונקטען אין אַרגענטינאַ, ספּעציעל אין בוענאָס ערעס, און אין באָליוויאַ און ווענעצועלאַ, האָבען דיא קעמפּפער געגען דיא שפּאַנייטע הערשאַפט איבעראַל פערלאָרען. אַבאַסקאַל האָט דארום זיך צוריקגעצויגען נאָך שפּאַניען. זיין פּלאַץ האָט פערנומען אַ פעהיגער גענעראַל מיט'ן נאָמען פענזועלאַ, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט ביי דער אונטערדריקונג פון דעם אויפשטאַנד אין באָליוויאַ און האָט געמאַכט פּאָרבערייטונגען צו אַ לאַנגען און שווערען מאַרש איבער דיא אַנדעסען, אום צו דערשטיקען דיא רעוואָלוציאָנערען אין זייער שטאַרקסטען און וויכטיגסטען נעסט: אין בוענאָס ערעס גופא. אָבער אין דעם איז ער געשטערט געוואָרען דורך אַ פּאַסירונג, וועלכע האָט שליסליך געפיהרט צום זיעג פון דיא רעוואָלוציאָנערען. דאָס איז נעמליך געווען דער בעריהמטער מאַרש פון דער אַרגענטינער רעוואָלוציאָנערער אַרמעע נאָך טשילי אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל סאַן מאַרטין, וועלכער פערנעהמט דעם נעכסטען פּלאַץ נאָך דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר, דעם זאָ־גענאַנטען וואַשינגטאָן פון זיד־אַמעריקאַ, און וועלכער פּערדיענט דעם ערשטען פּלאַץ אין דער געשיכטע פון דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט אין זיד־אַמעריקאַ.

אין פערלויף פון צוויי יאָהר האָט דיזער אַרגענטינער העלד געקליבען און מושטירט אַ רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, וואָס זאָל זיין אין שטאַנד צו פיהרען שלאַכטען מיט רעגעלמעסיגע שפּאַנישע סאָלדאַטען. סאַן מאַרטין איז געווען דער זוהן פון אַ קאַפּיטאַן פון דער שפּאַנישער אַרמעע און האָט געקראָגען אַ מיליטערישע בילדונג אין מאַדריד גופא. ער האָט זיך אַזוי אויסגעצייכענט אין דעם קריעג געגען נאַפּאָלעאָן, דאָס דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט איהם דערפּאַר בעלוינט מיט דעם ראַנג פון אַ לייטענאַנט־קאָלאָנעל. דאָס האָט אָבער ניט געענדערט זיינע ליבעראַלע מיינונגען. אין 1812, ווען ער האָט זיך צוריק געפונען אין זיין געבורטס־לאַנד, האָט ער אָנגעבאָטען זיין שווערד אין דיענסט פון דער רעוואָלוציאָנערער כונטאַ אין בוענאָס־ערעס. ער איז דאַן געוואָרען דער קאָמאַנדיר פון דער רעוואָלוציאָנערער אַרמעע, וועלכע האָט געקעמפּפט געגען דיא שפּאַניער און לאָיאַליסטען אין דיא טהיילען פון פּערו, וואָס געהע־רען יעצט צו דער רעפּובליק באָליוויאַ. דיזע ערפאַהרונג האָט איהם אָבער גע־פיהרט צום שלוס, אַז דיא רעוואָלוציאָן קען זיין ערפאָלגרייך נור אין דעם פאַל, ווען מען וועט צוערשט קענען פערייאָגען דיא שפּאַניער פון טשילי און נאָכהער דאָרטען אָרגאַניזירען אַן עקספּעדיציע געגען לימאַ און אַנדערע פּאָרטען און פעסטונגען פון דיא שפּאַניער ביי דיא ברעגען פון פּערו.

אום דורכצופיהרען דיזען גרויסען מיליטערישען פּלאַן, האָט סאַן מאַרטין גע'פועל'ט ביי דער רעוואָלוציאָנערער רעגיערונג אין בוענאָס ערעס, אַז מען זאָל איהם בעשטימען פאַר דעם גובערנאַטאָר פון דער פּראָווינץ קויאָ, וועלכע ציהט זיך ביי דיא גרענעצען פון טשילי. דאָרטען האָט ער געדולדיג געקליבען

הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ, ווייל זיי האָבען מורא געהאַט צו בלייבען דאָרטען אין גאַנצען אָבגעשניטען פון דער וועלט און זיך דאַרום מוזען אונטערגעבען פשוט צוליעב הונגער. זיי זיינען אַוועק אויף'ן וועג נאָך קוצקאָ, איבערלאָזענדיג אַ גאַרניזאָן בלויז אין דער פעסטונג פון פאָרט קאַלאַאָ אין פאַל טאָמער וועט דאָך קענען אָנקומען אַ פלאָטע מיט פערשטערקונגען פון שפאַניען.

אַ פאָאָר טעג נאָך דיזער צוריקציהונג פון דיא שפאַניער איז דיא רעוואָלוציאָנערע אַרמעע אונטער סאַן מאַרטין'ס קאָמאַנדע אַריין מיט טריאומף אין לימאַ. אַ פראָוויזאָרישע רעגיערונג איז גלייך עטאַבלירט געוואָרען אונטער דער דיקטאַטור פון סאַן מאַרטין מיט דעם טיטול פראָטעקטאָר. דעם 28טען יולי 1821 איז פראָקלאַמירט געוואָרען דיא אונאַבהענגיגקייט פון פערו. אָבער דיא לאַגע פון דיא רעוואָלוציאָנערען בכלל און פון זייער רעגיערונג אין לימאַ בפרט איז דאָך געווען אַ זעהר ביטערע. דיא שפאַניער האָבען ניט נור פערשטאַרקט זייערע פאָזיציעס אין דיא געגענדען אַרום קוצקאָ און טיטיקאַקאַ, וואו זיי האָבען געצוואונגען, וויא געוועהנליך, דיא אינדיאַנער צו שפייזען זיי און אויך צו דיענען מיליטעריש, זאָנדערן האָבען זיך אַרונטערגעלאָזען פון דיא בערג צו בעפאַלען לימאַ גופא. סאַן מאַרטין האָט זיך געפונען צווישען פערשיעדענע פייערן. די קרעאָלען פון פערו האָבען געקוקט אויף איהם ווי אויף אַן אויסלענדער. זיי האָט פערדראָסען, וואָס אַרגענטינער און טשיליאַנער האָבען אָנגעהויבען צו פיהרען דיא רעדעל אין זייער לאַנד. עס האָבען זיך דאַרום אָנגעפאַנגען אינערליכע רייסערייען.

סאַן מאַרטין האָט זיך דאַן געווענדעט צו דער הילפע פון דיא רעוואָלוציאָנערען אין נאָרד, נעמליך פון קאָלאָמביא, ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר אונטער דער קאָמאַנדע פון באָליוואַר, דעם גרעסטען פיהרער אין דעם קאַמפף געגען דיא שפאַנישע הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ. צו דער צייט איז באָליוואַר שוין געווען זיעגרייך אין ניי־גראַנאַדאַ און ווענעצועלאַ, וויא מיר וועלען עס זעהען, ווען מיר וועלען איבערגעבען דיא געשיכטע פון דיזע צוויי רעפובליקען. צוזאַמען מיט זיין בעסטען לייטענאַנט, גענעראַל סוקרע, האָט ער אין 1822 אויך בעזיעגט דיא שפאַניער און לאָיאַליסטען אין עקוואַדאָר, זאָ דאָס ער האָט שוין געקענט קומען מיט אַ טהייל פון זיין קאָלאָמביאַנער אַרמעע צו העלפען דעם אַרגענטינער גענעראַל געגען דיא שפאַניער אין פערו, וועלכע האָבען זיך דאַן געפונען אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ זעהר פעהיגען פראַנצויזישען גענעראַל מיט'ן נאָמען קאַנטעראַק. ווען באָליוואַר איז אָנגעקומען אין לימאַ, האָט ער ניט נור איבערגענומען אין גאַנצען דיא קאָמאַנדע איבער אַלע רעוואָלוציאָנערע קרעפטע דאָרטען, זאָנדערן אויך דיא רעגיערונג. דיזער ליבעראַטאָר האָט געהאַט אַ ריזיגע אַמביציע. ער האָט געשטרעבט צו פערבינדען אַלע שפאַניש־שפרעכענדע לענדער אין זיד־אַמעריקאַ אין איין רעפובליק אונטער זיין דיק־

שטרענגונגען, דאָך האָט סאַן מאַרטין געקענט לאַנדען אַן אַרמעע פון 4500 אַרגענטינער און טשיליאַנער אין סעפּטעמבער 1820 אַ הונדערט מייל צום זיד פון לימאַ. לאָרד קאָטשרעין האָט אַרויפגעיאָגט אַזאַ שרעק אויף דיא שפּאַנישע שיפּס־קאַפּיטאַנען מיט זיינע געוואַגטע און געשיקטע אַטאַקעס, אַז זיי האָבען געהאַלטען זייערע שיפען אונטער דעם שוץ פון דיא קאַנאָנען אין קאַלאַאָ, דעם פּאָרט פון לימאַ. דיא רעוואָלוציאָנערע אַרמעע האָט דאַרום געקענט לאַנדען אָהן שום שטערונגען פון דיא שפּאַנישע שיפען.

סאַן מאַרטין האָט אָבער ניט געוואַגט צו מאַרשירען גלייך נאָך לימאַ, וואו דער וויצע־קעניג האָט אַלץ פערגרעסערט זיין אַרמעע. אונטער דער קאָמאַנדע פון שפּאַנישע אָפיציערען האָבען זיך דאַן געפונען אין פּערו וועניגסטענס אַ צוואַנציג טויזענד סאָלדאַטען. אָבער דיא אינדיאַנער, וועלכע מען האָט געצוואונגען צו דיענען אין דיא רייהען פון דיא לאָיאַליסטען, האָבען נור געוואַרט אויף אַ געלעגענהייט צו אַנטלויפען. דיא רעוואָלוציאָנערען אין פּערו האָבען פון זייער זייט זיך אַ הויב געטהאָן געגען דיא שפּאַניער, וויא נור עס איז בע־קאַנט געוואָרען, אַז סאַן מאַרטין'ס אַרמעע האָט געלאַנדעט. ווען סאַן מאַרטין האָט געשיקט אַן אָבטהיילונג פון זיין אַרמעע, אום אָבצושניידען דיא שפּאַניער איינינגע וועגען נאָך לימאַ, זיינען צוגעשטאַנען ניט נור אונצופריעדענע קרעאָלען, זאָנדערן אויך אינדיאַנער, וועלכע האָבען בכלל מעהר סימפּאַטיזירט מיט דיא רעוואָלוציאָנערען וויא מיט דיא לאָיאַליסטען. סאַן מאַרטין מיט דעם הויפּט־טהייל פון זיין אַרמעע האָט זיך דערווייל אַריבערגעצויגען אויף שיפען נאָך הואַטשאָ, אַ פּאָרט אונגעפעהר 70 מייל צום נאָרד פון לימאַ, וואו ער האָט בע־שלאָסען צו וואַרטען ביז דער אויפשטאַנד וועט ווערען אַזוי שטאַרק, אַז דער וויצע־קעניג וועט געצוואונגען זיין אָבצוטרעטען פון לימאַ און צו בעפעסטיגען זיך אין מיטען לאַנד. אַזוי האָט עס טאַקע פּאַסירט אין עטליכע מאָנאַט אַרום. ווען דער וויצע־קעניג האָט דערזעהען, וויא ער ווערט אַלץ מעהר אַרומגערינגעלט אין לימאַ, וואו דיא אונצופריעדענע מיט דער שפּאַנישער הערשאַפט זיינען אויך אַלץ צאָהלרייכער געוואָרען, האָט ער בעשלאָסען צוזאַמענצוקלייבען אַלע זיינע קרעפטע, אום צו מאַרשירען איבער דיא בערג און צו האַלטען זיך אין מיטען לאַנד אַזוי לאַנג, וויא עס וועט נור מעגליך זיין. וויא ריכטיג עס זיינען געוועזען סאַן מאַרטין'ס רעכנונגען, אַז וויא נור דער וויצע־קעניג וועט ניט קענען קריעגען הילפע דורך'ן ים, וועט מוזען קומען אַ סוף צו דער שפּאַנישער הער־שאַפט, האָט זיך אַרויסגעוויזען וויא נור אַדמיראַל קאָטשרעין האָט פעריאָגט דיא שפּאַנישע שיפען און בעהערשט דעם וועג פון פּאַנאַמאַ נאָך לימאַ און אַנדערע פּאַסיפישע פּאָרטען פון זיד־אַמעריקאַ.

דעם 6טען יולי 1821 האָבען דיא שפּאַניער אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל לאַ סערנאַ פערלאָזען לימאַ, דעם גרעסטען צענטער פון זייער

זעקסטער קאַפּיטעל.

דיא ערשטע פופציג יאָהר פוז אונאַבהענגיגקייט

נאָך דער זיעגרייכער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ איז באָליוואַר געוואָרען אויך דער דיקטאַטאָר פון פּערו. ער איז דאַן געוועזן זעהר פּאָפּולער ביי דיא מאַסען אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ. דיא קרעאָלען פון פּערו זיינען אפילו גאָר ניט געוועזן צופריעדען, וואָס איבער זייער לאַנד הערשט וויעדער אַ פרעמדער, אָבער זיי האָבען גאָר נישט געקענט אויספיהרען געגען איהם ביז 1826, ווען ער האָט געפונען פאַר נויטיג צוריקצוקעהרען זיך נאָך קאָלאָמביאַ. דער ליבעראַטאָר האָט זיך אַלץ אַרומגעטראָגען מיט זיין גראַנדיאָזען און טרוימערישען פּלאַן צו גרינדען דיא פעראייניגטע שטאַאטען פון גאַנץ זיד־אַמעריקאַ ניט רעכנענדיג דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין בראַזיליען. איהם איז שוין געלונגען צו פערבינדען ווענעצועלאַ, ניי־גראַנאַדאַ און עקוואַדאָר אונטער דעם נאָמען דיא פעראייניגטע שטאַאטען פון קאָלאָמביאַ, פון וועלכע ער איז געוואָרען דער ערשטער פּרעזידענט, פאַקטיש דער דיקטאַטאָר.

אום אויך צוצוציהען פּערו, האָט ער צוזאַמענגערופען אין 1825 אַ קאָנגרעס אין לימאָ. דאָס איז נור געוועזן אַ צערעמאָניע פון זיין זייט. ער האָט זאָגאַר פּאָרגעשלאָגען צו רעזיגנירען פון זיין אַמט אַלס דיקטאַטאָר; אָבער אזוי וויא דיא אַרמעע איז געוועזן אין זיינע הענד, האָבען דיא מיטגליעדער פון דיזען קאָנגרעס מורא געהאַט איינצורייסען זיך מיט איהם און האָבען איהם אָפיציעל געבעטען צו פערבלייבען ווייטער דער הויפּט פון דער פּערואַנער רעפּובליק. ער האָט זיך ניט געלאָזט לאַנג בעטען און האָט אַרומגערייזט איבער׳ן לאַנד, וואו ער איז איבעראַל אויפגענומען געוואָרען מיט פריידע. ווען ער איז צוגעקומען צום פּלאַטאָ וואָס ציהט זיך צום זיד־אָסט פון טיטיקאַקאַ, אין דער געגענד וואָס האָט געטראָגען דעם נאָמען אויבערשטע פּערו, האָט ער דאָרטען געשאַפען אַ נייע רעפּובליק און אַ נייע נאַציאָן. דאָס איז דיא רעפּובליק באָליוויאַ (דאָס לאַנד פון באָליוואַר). דיזער טהייל פון דער אינקאַ אימפּעריע האָט אזוי פערעווינט דעם נאָמען פון דעם ליבעראַטאָר, וועלכער האָט אַליין אָנגעשריעבען

טאַטור. סאַן מאַרטין וועלכער האָט ניט געקענט שטימען מיט באָליוואַר׳ן און האָט אויך ניט געוואָלט שטערען דעם בעפרייאונגס־קאַמפף, האָט ניט נור פרייוויליג רעזיגנירט פון זיין אַמט, זאָנדערן האָט זאָגאַר פערלאָזען פערו. דערמיט האָט ער געצייגט אַ נאָבעלען ביישפיעל, אַז דיא אינטערעסען פון פאָלק שטעהען ביי איהם העכער פאַר זיינע אייגענע. ליידער איז דיזער ביישפיעל ניט נאָכגעפאָלגט געוואָרען פון אַנדערע גענעראַלען און פיהרער אין דעם בעפרייאונגס־קאַמפף געגען שפּאַניען, אויך ניט פון באָליוואַר׳ן.

ערשט אַ יאָהר נאָך זיין אָנקומען אין פערו האָט באָליוואַר געקענט אָרגאַניזירען אַזאַ שטאַרקע אַרמעע, וואָס זאָל קענען אַטאַקירען דיא שפּאַניער אונטער גענעראַל קאַנטעראַק׳ס קאָמאַנדע אין דיא געגענדען אַרום קוצקאָ און טיטיקאַקאַ. דיא לעצטע און בלוטיגסטע פון דיא שלאַכטען וואָס זיינען געפאָכטען געוואָרען אין פערו צווישען דיא רעוואָלוציאָנערע און שפּאַנישע אַרמעען, איז פאָרגעקומען אין איאַקוטשאָ (אַ שטאָדט אונגעפעהר אין מיטען צווישען לימאַ און קוצקאָ) דעם 9טען דעצעמבער 1824. ניט נור זיינען דאָרטען דיא שפּאַניער בעזיעגט געוואָרען, זאָנדערן דער וויצע־קעניג גופא איז פערוואונדעט און געפאַנגען געוואָרען. פון דער לאָיאַליסטישער אַרמעע זיינען 1400 מאַן געפאַלען טויט אויף דעם בעריהמטען שלאַכטפעלד פון איאַקוטשאָ, 700 זיינען פערוואונדעט געוואָרען און אַרום 4000 געפאַנגען געוואָרען, דאַרונטער 14 גענעראַלען צוזאַמען מיט גענעראַל קאַנטעראַק און 568 אָפיצירען. פון דער רעוואָלוציאָנערער זייט זיינען דאַן געטויטעט געוואָרען 300 און פערוואונדעט געוואָרען 600.

דיזע נידערלאַגע איז געוועזען דער טויטקלאַפּ פאַר דיא שפּאַנישע הערשאַפט אין פערו, וואו דער קאַמפף פאַר אונאַבהענגיגקייט האָט זיך געצויגען אַרום צוואַנציג יאָהר, לענגער וויא אין אירגענד וועלכער אַנדערער שפּאַנישער קאָלאָניע אין זיד־אַמעריקאַ. גענעראַל סוקרע, וועלכער האָט קאָמאַנדירט דיא רעוואָלוציאָנערע אַרמעע אין דער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ, איז אַריין אין קוצקאָ, פון וואַנען ער האָט זיך אַ לאָז געטהאָן צו פערייאָגען דיא לעצטע שפּאַנישע באַטאַליאָנען אין דעם זידליכען טהייל פון באָליוויאַ.

איז ארונטערגעזעצט געוואָרען אין צוויי יאָהר ארום נאָך דער מלחמה, וועלכע ער האָט פערפיהרט מיט קאָלאָמביא און וועלכע האָט זיך געענדיגט זעהר אונגליקליך פאר פערו.

דאָס איז געווען, מעג מען זאָגען, דער אָנהייב פון דיא פערוויסטענדע מלחמות, וועלכע פלעגען אויסברעכען פון צייט צו צייט צווישען דיא יונגע רעפובליקען אין זיד־אמעריקא וועגען דיא גרענעצען פון זייערע טעריטאָריעס. פרעזידענט לאמאר האָט געשיקט אַן ארמעע צו פערכאַפּען באָליוויא, אום דערמיט ניט נור צו פערגרעסערען און פערשטארקען פערו, זאָנדערן אויך אָבצושוואכען קאָלאָמביא און בעזאָנדערס צו צערשטערען באָליוואר'ס אמביציעזע פּלענער צו בעהערשען גאנץ זיד־אמעריקא. אָבער וויא נור דער ליבעראטאָר האָט זיך דערוואוסט דערפון, האָט ער געשיקט אַן ארמעע נאָך עקוואדאָר, וועלכע האָט בעזיעגט לאמאר'ס ארמעע.

דער רעזולטאט דערפון איז געווען א בירגער־קריעג, וואָס האָט זיך געצויגען ביז 1844. נאָך לאמאר'ס נידערלאגע האָט איינער פון זיינע גענעראלען מיט'ן נאָמען גאמארא, וועלכער האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דער שלאכט ביי איאקוטשאָ, פערכאַפּט דיא רעגיערונג אין זיינע שטארקע הענד. עס האָט געהייסען, אַז ער איז אויסגעוועהלט געוואָרען פון א קאָנגרעס אין לימא אין 1829 אַלס פרעזידענט, אָבער ער האָט אזוי וועניג געוואוסט פון א קאָנסטיטוציאָנעלער רעגיערונג, וויא דיא אנדערע גענעראלען פון זיין צייט אין דער לאטיינישער אמעריקא, און איז פאַקטיש געווען דיקטאטאָר. זיינע געגנער און אַלע אנדערע אמביציעזע גענעראלען האָבען אָבער ניט געוואָלט דולדען זיין דיקטאטור. עס האָבען זיך אָנגעפאנגען אויפשטאנדען און פראָנונסיאַמענטאָס. זאָ־גענאנטע פרעזידענטען האָבען זיך געביטען כמעט יעדעס יאָהר ביז 1845, ווען גענעראל ראמאָן קאסטילא איז געוואָרען דער דיקטאטאָר. דיא אָפיציערען און גענעראלען, וועלכע האָבען אנטהייל גענומען אין דער שלאכט ביי איאקוטשאָ, האָבען געהאלטען, אַז נור זיי האָבען פערדיענט צו פיהרען דיא גרענדע אין דער רעפּובליק און צו פערנעהמען דיא בעסטע רעגיערונגספּלעצער. אין דיזער בעזאָנדערס אונרוהיגער צייט פון דער פערואנער רעפובליק, וועלכע האָט זיך נאָך איינענטליך עד היום ניט בערוהיגט אין גאנצען, איז דער קאמפּף פאר דיא דיקטאטור געפיהרט געוואָרען בעזאָנדערס צווישען דיא גענעראלען גאמארא, סאנטא קרוץ און סאלאווערי. אין דיזע בירגער־קריעגען האָבען זיך געוועהנליך בעטהייליגט דיא קרעאָלען. דיא אינדיאנער, וועלכע בילדען אויך היינט דעם בויערן־קלאַס, האָבען זיך פרייוויליג ניט געמישט אין דיא שטרייטען און שלאכטען פון זייערע ווייסע העררן און האָבען אין אַלגעמיינען קיין אנטהייל ניט גענומען אין דער פערוואלטונג פון לאנד.

איהר קאָנסטיטוציאָן און האָט אָנגעשטעלט גענעראל סוקרע אלס איהר פרע־זידענט.

באָליוואר האָט דאן דערגרייכט דיא העכסטע שטופע פון זיין גדולה. דיזער וואשינגטאָן פון זיד־אמעריקא האָט גערעכענט, אז ער וועט באלד ווערען דער הערשער איבער אַן אימפעריע, וואָס וועט זיך ציהען פון ווענעצועלא און קאָלאָמביא אין נאָרד ביז טשילי און ארגענטינא אין זיד. אָבער דיא שטרעבונג פון דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען געוואָרען דיא הערשער אויף דעם פלאַץ פון דיא שפאניער, זיינען גראדע געווען געגען אַ גרויסע רעפובליק מיט אַ צענטראַליסטישער רעגיערונג, וויא באָליוואר האָט עס פּרובירט דורכפיהרען. אין יעדער פון דיא שפאנישע קאָלאָניעס, וועלכע זיינען געווען פערוואלטעט אין פערלויף פון צוויי און אַ האלב יאָהרהונדערטע פון וויצע־קעניגע אָדער גענעראל־גובערנאטאָרען, איז ענטשטאנען, מעג מען זאָגען, אַ בעזונדערע נאציאָן, וואָס האָט פערלאנגט זעלבסטפערוואלטונג און געוואָלט בלייבען אונאבהענגיג. דיא שפראך און דיא רעליגיאָן זיינען געווען דיא זעלבע אין דער ריזיגער קאָלאָניאַלער אימפעריע פון שפאניען, אָבער צו דער צייט פון דעם קאמפף פון אלע קאָלאָניעס פאר פּאָליטישע אונאבהענגיגקייט, האָבען זיך דיא איינוואָהנער פון פּערו, טשילי, עקוואדאָר, ארגענטינא, ווענעצועלא, קאָלאָמביא א. ז. וו. אזוי ווייט אונטערשיידעט איינע פון דיא אנדערע, אַז אונטער איין רעגיערונג האָבען זיי שוין אויף קיין פאל ניט געקענט בלייבען.

באָליוואר'ס פּאָליטישע געביידע איז דארום צופאלען געוואָרען נאָך איידער זיא איז פערטיג געוואָרען. דער ליבעראטאָר האָט געמוזט פערלאָזען פּערו, ווייל עס האָבען זיך אין 1826 אָנגעפאנגען אַזעלכע רייסעריי צווישען ווענעצועלא און ניי־גראנאדא, וואָס האָבען זיך טאקע געענדיגט שפּעטער מיט זייער אָבזונדערונג אין צוויי רעפובליקען. ער האָט זיך געאיילט אָנצוקומען אין באָגאָטא, דיא הויפּט־שטאָדט פון קאָלאָמביא, אום צו קענען ווייטער אָנהאלטען זיין הערשאפט דאָרטען. אָבער אין עטליכע מאָנאט נאָך זיין אָברייזע פון לימא האָט זיך אויך געמוזט צוריקציהען זיין גענעראל לארא, וועמען ער האָט דאָרט איבערגעלאָזען אלס קאָמאנדיר איבער זיינע קאָלאָמביאנער סאָלדאטען. די אינערליכע שטרייטען צווישען די פּערואנער פּארטייען און פיהרער זיינען אַלץ העפטיגער און ביטערער געוואָרען. באלד נאָך דער אָברייזע פון די קאָלאָמביאנער סאָלדאטען אין 1827 האָט אויסגעבראָכען אַ קאמפף צווישען דיא גענעראלען סאנטא קרוץ און לאמאר וועגען דיא פּרעזידענטשאפט. געזיעגט האָט לאמאר. דער קאָנגרעס וואָס איז צוזאמענגערופען געוואָרען צו בעשטימען דיא קאָנסטיטוציאָן פון דער פּערואנער רעפובליק און צו ערוועהלען אַ פּרעזידענט, האָט אין אויגוסט 1827 געשטימט מיט אַ גרויסער מאַיאָריטעט פאר גענעראל לאמאר, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דער שלאכט ביי איאקוטשא. אָבער ער

טאָר און שטאַטס־מאַן. דאָס איז געווען גענעראַל ראַמאָן קאַסטילאַ, וועלכער האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דער שלאַכט ביי איאַקוטשאַ, נור ער האָט זיך אַליץ צוריקגעהאַלטען פון מאַכען אַ פּראָנונסיאַמענטאָ אין זיין אייגענעם נאָמען. ער האָט זיך ערוואָרבען אַ נאָמען אַלס אַן ענערגישער און עהרליכער מאַן. דאַרום זיינען צו איהם צוגעשטאַנען פיעלע, וויא נור ער איז אַרויסגע־טראָטען צו מאַכען אַ סוף פון דעם אונענדליכען בירגער־קריעג און איינצופיה־רען אָרדנונג. אויך דיזעס מאָל האָט ער אייגענטליך געשטיצט דעם געזעצליך ערוועהלטען פּרעזידענט מענדעץ געגען זיינע געגנער. נאָכדעם וויא קאַסטילאָ

גענעראַל ראַמאָן קאַסטילאַ

האָט בעזיעגט אין 1844 דיזע געגנער און איז אַריין מיט טריאומף אין קוצקאָ, האָט ער צוערשט ערקלערט אַלגעמיינע אַמניסטיע און באַלד נאָכדעם אַרויפ־געזעצט צוריק גענעראַל מענדעץ אויף דעם פּרעזידענטען־שטוהל, אָבער אין צעהן מאָנאַט אַרום, ווען מענדעץ'ס געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט, איז גענעראַל קאַסטילאָ כמעט איינשטימיג ערוועהלט געוואָרען פון קאָנגרעס אַלס פּרעזידענט.

דיזער גרויסער מאַן פון פּערו האָט געהערשט מיט אַן אייזערנער, אָבער אויך מיט אַן עהרליכער האַנד. מען האָט פאַר איהם מורא געהאַט, אָבער מען האָט איהם אויך געאַכטעט. ער האָט געהאַלטען אין צוים דיא אַמביציעזע

דיא קרעאָלען פלעגען אָבער צווינגען מיט געוואַלט דיא אינדיאַנער צו דיענען אין זייערע ארמעען.

גענעראַל סאַנטאַ קרוץ, וועלכער איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר אין באָליוויא, האָט אין 1836 בעזיעגט כמעט אַלע זיינע געגנער, דאַרונטער אויך גענעראַל גאַמאַראַ. ער האָט זיך דאַן ערקלערט פאַר דעם פּראָטעקטאָר פון פּערו און באָליוויאַ צוזאַמען. אָבער צו זיין הערשאַפט איז געקומען אַ שנעלער סוף דורך אַן אַטאַקע פון טשילי. דיא אַריסטאָקראַטיש־קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי, וועלכע האָט דאַן געפיהרט דיא גרענדע אין טשילי, האָט געוואָלט צייגען איהר מאַכט אויך אין פּערו און בכלל אין אַלע לענדער ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן. ווען מיר וועלען קומען צו דער געשיכטע פון טשילי, וועלען מיר זעהען, אַז אין 1831 איז דיא ליבעראַלע פּאַרטיי דאָרטען בעזיעגט געוואָרען און אַז איהר פיהרער פרעירע איז אַנטלאָפען נאָך פּערו, וואו ער האָט געזוכט הילפע ביי דיא ליבעראַלען. דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט העפטיג פּראָטעסטירט געגען דיא האַנדלונגען פון דער פּערואַנער רעגיערונג צו גונסטען פון דיא ליבעראַלע רעבעלען אין טשילי און האָט געשיקט אָהן שום וואָרנונג שיפען, וועלכע האָבען געפאַנגען דיא פּערואַנער שיפען אין קאַלאַאָ. עס האָט זיך אַזוי אָנגעפאַנגען דיא ערשטע מלחמה צווישען דיזע צוויי רעפּובליקען, וועלכע זיינען, וויא מיר ווייסען עס, געווען טהיילען פון דער אינקאַ־אימפּעריע און האָבען זיך אויך אַ לענגערע צייט געפונען אונטער דער פערוואַלטונג פון דיא זעלבע שפּאַנישע וויצע־קעניגע.

דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט דאַן געשיקט סאָלדאַטען צו שטיצען דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי אין פּערו און דיא געגנער פון סאַנטאַ קרוץ, וועלכער האָט זיך קוים געקענט רעטען מיט גאַנצע ביינער. גענעראַל גאַמאַראַ איז דאַן (אין 1839) ווידער געוואָרען פּרעזידענט, אָבער פון אַלע זייטען האָבען זיך אויפגעהויבען גענעראַלען, וועלכע האָבען געקליבען מחנות צו מאַכען פּראָנונציאַמענטאָס. דיא אַנהענגער פון גענעראַל סאַנטאַ קרוץ, וועלכער האָט זיך אָבגעטראָגען נאָך אייראָפּאַ, האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אין באָליוויא, פון וואַנען זיי האָבען געוואָלט זיך אַ לאָז טהאָן נאָך קוצקאָ. גענעראַל גאַמאַראַ, וועלכער האָט בעשלאָסען ניט צו געבען זיי צייט אויסצופיהרען זייער פּלאַן, האָט אין איילענעם אָנגעפאַנגען אַ מאַרש נאָך באָליוויא, אָבער אין אַ זעהר בלוטיגער שלאַכט אין 1841 איז ער געטויטעט געוואָרען און דיא מייסטע פון זיינע אָפיצירען זיינען געפאַנגען געוואָרען.

נאָך גענעראַל גאַמאַראַ'ס טויט איז דיא לאַגע אַלץ ערגער געוואָרען. פּרעזידענטען און דיקטאַטאָרען האָבען זיך נאָך שנעלער געביטען וויא פריהער. נור ענדליך איז אויפגעקומען אַ דיקטאַטאָר, וואָס האָט זיך אויסגעצייכענט ניט בלויז אַלס אַ מוטהיגער גענעראַל, זאָנדערן אויך אַלס אַ פעהיגער אַדמיניסטראַ־

לאַנד איז צוטהיילט אין פּראָווינצען, וועלכע ווערען פערוואַלטעט פון פּרעפעקטען אָדער גובערנאַטאָרען, וואָס ווערען ערנאַנט פון פּרעזידענט. נור אַזעלכער וואָס קען לעזען און שרייבען און וואָס צאָהלט געוויסע שטייער אָדער בעזיצט אייגענטהום, איז בערעכטיגט צו שטימען. דאָס מיינט, אַז דער גרעסטער טהייל פון דיא פּערואַנער בלייבען אָהן שטימרעכט. שקלאַוועריי און אַלע ספּעציעלע אָבצאָהלונגען פון אינדיאַנער זיינען פערבאָטען געוואָרען (אין פּערו האָט עקזיסטירט שקלאַוועריי ביז 1855).

קאַסטילאַ'ס פּלאַץ האָט פערנומען גענעראַל סאַן ראַמאַן, זיינער אַן אַלטער פריינד. ער איז אָבער געשטאָרבען אין זעקס מאָנאַט נאָך זיין ערוועהלונג אַלס פּרעזידענט, און דער וויצע־פּרעזידענט פּעזעט האָט אָהן שום שטערונגען געקענט זיך זעצען אויף דעם פּרעזידענטען־שטוהל. גענעראַל פּעזעט האָט אָבער ניט געקענט ענדיגען דעם געזעצליכען טערמין צוליעב אַ צוזאַמענשטויס מיט שפּאַניען. אין דער צייט פון זיין לאַנגער הערשאַפט האָט קאַסטילאַ אויך געזוכט צוצוציהען עמיגראַנטען פון אייראָפּאַ און פון אַזיען (אַ סך כינעזער זיינען דאַן אַריבערגעבראַכט געוואָרען צו אַרבייטען אויף דיא בוימוואָל און צוקער־פּלאַנטאַציעס אין דיא טהאָלען). גראַדע האָט עס פּאַסירט, אַז אייניגע פון דיא שפּאַנישע איינוואַנדערער זיינען בעפאַלען און געטויטעט געוואָרען פון פּערואַנער אין אַ שטרייט אויף אַ פּלאַנטאַציע. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט דאַן פערלאַנגט, אַז דיא מערדער זאָלען בעשטראָפט ווערען און אַז דיא פּערואַנער רעגיערונג זאָל ניט נור בעטען ענטשולדיגונג, זאָנדערן אויך בעצאָהלען דריי מיליאָן דאָלאַר שאַדענערזאַץ. ווען דיא פּערואַנער־רעגיערונג האָט צוריקגעוויזען אַזעלכע פאָרדערונגען, האָט שפּאַניען געשיקט קריעגס־שיפען, וועלכע האָבען פערכאַפּט דיא בעסטע גואַנאָ אינזלען. פּרעזידענט פּעזעט האָט זיך דאַן געווענדעט צו דער הילפע פון טשילי, אָבער דיא שפּאַניער האָבען געסטראַשעט צו באָמבאַרדירען דיא פּאָרטען, און ער האָט זיך דערשראָקען און נאָכגעגעבען אַלע שפּאַנישע פאָרדערונגען. דאָס האָט אַרויסגערופען אַזעלכע פּראָטעסטען אין גאַנצען לאַנד, אַז גענעראַל פּעזעט האָט געמוזט רעזיגנירען. גענעראַל פּראַדאָ איז דאַן געוואָרען דיקטאַטאָר און האָט פון איין זייט ערקלערט קריעג צו שפּאַניען און פון דער אַנדער זייט געשלאָסען אַ בונד מיט טשילי, וועלכע האָט בעשלאָסען צו העלפען דיא פּערואַנער געגען דיא שפּאַנישע אַטאַקע. אין 1866, ווען אַ שפּאַנישע פלאָטע האָט גענומען באָמבאַרדירען קאַלאַאָ, האָבען דיא קאַנאָנען פון דיזער פעסטונג אַזוי גוט געענטפערט, אַז אייניגע שיפען זיינען שטאַרק צושעדיגט געוואָרען און קיין לאַנדונג פון שפּאַנישע סאָלדאַטען האָט ניט געקענט געמאַכט ווערען. דיא שפּאַנישע פלאָטע האָט זיך דאַן אָבגעטראָגען, און דאָס איז געווען דער סוף פון דיזער קורצער מלחמה.

גענעראלען, וועלכע האָבען אלץ אויסגעקוקט אויף א געלעגענהייט צו מאכען א פראָנונסיאמענטאָ, און האָט אויך איינגעפיהרט רוהע און אָרדנונג, וויא ווייט דאָס איז דאן מעגליך געווען נאָך אזוי פיעל רעוואָלוציאָנען און קאָנטר־רעוואָלוציאָנען. דיא מאסען פון פאָלק האָבען איהם געשטיצט געגען דעם מי־ליטערישען טהייל פון דיא קרעאָלען, וואָס האָט ארויסגערופען און געפיהרט דיא אויפשטאנדען אין דיא צוואנציג יאָהר נאָך דער שלאכט ביי איאקוטשא.

דערצו נאָך איז גענעראל קאסטילא זעהר פיעל געהאָלפען געוואָרען דורך דיא מיליאָנען, וועלכע האָבען אָנגעפאנגען צו פליסען אין זיין רעגיערונגס־קאסע פון דיא גואנא און ניטראטען מינען, מיט וועלכע עס זיינען אויסער־אָרדענטליך רייך דיא וויסטעסטע געגענדען פון זיד־אמעריקא ביי דיא ברעגען פון פאסיפישען אָקעאן. ווען מען האָט אויסגעפונען, וואָס פאר טהייערע מאטעריאלען עס געפינען זיך דאָרטען פאר דיא בעמיסטיגונג פון פעלדער, האָבען זיך אהין א לאָז געטהאָן שיפען פון אייראָפּא. דיא וויסטעסטע און כמעט גאר ניט בעוואָהנטע טהיילען פון פערו זיינען מיט אמאָל געוואָרען דיא טהייערסטע. דיא ניטראטען און גואנאָ האָבען צוגעשטעלט און שטעלען צו מעהר גאָלד וויא אפילו רייכע גאָלד־מינען. דיא טאקסע אויף דיזע בעמיסטי־גונגס־מאטעריאלען האָט געהאָלפען גענעראל קאסטילא ניט נור צו דעקען אלע קאָסטען פון א בעדייטענדער ארמעע און פון דער רעגיערונג, זאָנדערן אויך צו ערלייכטערען דיא שטייער־לאסט פון דיא אינדיאנער אקערבויער, צו צאָהלען רענגעלמעסיג דיא שטאאטס־שולדען, צו בויען דיא ערשטע אייזענבאהן צווישען לימא און קאלאא און צו עטאבלירען א ליניע פון דאמפף־שיפען ביי דיא ברע־גען פון פאסיפישען אָקעאן.

גענעראל קאסטילא האָט רעגיערט וויא א דיקטאטאָר, נור ווען זיין גע־זעצליכער 6־יעהריגער טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט ער פרייוויליג רעזיג־נירט. אויף זיין פלאץ איז ערוועהלט געוואָרען גענעראל עטשעניק, וועלכער האָט אָבער ניט לאנג זיך געהאלטען. דיזער גענעראל האָט זיך אזוי געפיהרט, אז עס האָט אויסגעבראָכען אן אויפשטאנד געגען איהם, און קאסטילא האָט זיך ווידער געמוזט אריינמישען, אום צו עטאבלירען אָרדנונג און פריעדען. נאָך עטליכע שלאכטען, וועלכע האָבען זיך געענדיגט צו גונסטען פון גענעראל קאסטילא, האָט גענעראל עטשעניק געמוזט מאכען פליטה פון פערו. קאס־טילא איז דאן ווידער געוואָרען דיקטאטאָר. אין דער צייט פון זיין צווייטער דיקטאטור, פון 1855 ביז 1862, ווען ער האָט זיך צוריקגעצויגען פון פאָלי־טישען לעבען, האָט ער אלץ מעהר געשטעלט אויף א פעסטען באָדען דיא רע־פובליק. אין 1860 האָט ער דורכגעפיהרט א קאָנסטיטוציאָן, וועלכע פער־בלייבט עד היום אין קראפט. דיא רעגיערונג, וואָס ער האָט איינגעפיהרט, איז א צענטראליסטישע. דער פרעזידענט האָט א צו גרויסע מאכט. דאָס

דיא פּראָצענטען פון דיא שטאַאטס־שולדען, און אין 1876 איז פּאַרדאָ, וועלכער ווערט גערעכענט פאַר דעם בעסטען פּרעזידענט וואָס פערו האָט געהאַט, געצוואונגען געוועזען צו רעזיגנירען.

דאַן איז געקומען דער פינאַנציעלער קראַך, און באַלד נאָכדעם האָט געפאָלגט דיא מלחמה מיט טשילי, וועלכע האָט זיך געענדיגט זעהר אונגליקליך פאַר פערו, וויא מיר וועלען עס זעהען אין נעכסטען קאַפּיטעל.

ביי דער באָמבאַרדירונג פון קאַלאַאָ זיינען אָבער ביז 2000 פּערואַנער געטוי־טעט און פערוואונדעט געוואָרען.

ווען דיא געפאהר פון דער שפּאַנישער אטאקע איז פאָריבער, האָט זיך אָנגעפאַנגען א רייסעריי וועגען דעם, וואָס גענעראַל פּראַדאָ איז ניט געווען דער געזעצליכער פּרעזידענט. נאָך דיא פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן האָט דער צווייטער וויצע־פּרעזידענט, א גענעראַל מיט'ן נאָמען קאַנסעקאָ, בעדאַרפט פערנעהמען דעם פּלאַץ פון א פּרעזידענט. קאַסטילאַ האָט דאַן ווידער אָרגאַניזירט אַן ארמעע צו שטיצען דיא קאָנסטיטוציאָן און דעם גע־זעצליכען פּרעזידענט, אָבער דיא אָנשטרענגונג איז געווען צו שטאַרק פאַר זיינע יאָהרען (ער איז שוין אַלט געווען 70 יאָהר) און ער איז געשטאָרבען אויף'ן וועג. גענעראַל פּראַדאָ האָט פון דעסטוועגען געמוזט אָבטרעטען דעם פּלאַץ צו גענעראַל קאַנסעקאָ. ווען עס האָט זיך געענדיגט קאַנסעקאָ'ס גע־זעצליכער טערמין, האָט דער קאָנגרעס אויסגעקליבען פאַר פּרעזידענט אין 1868 א גענעראַל מיט'ן נאָמען באַלטאַ, וועלכער האָט טהיילוויז נאָכגעפאָלגט דעם גוטען ביישפּיעל פון גענעראַל קאַסטילאַ און האָט בעזאָנדערס געזאָרגט פאַר דיא אויפבויאונג פון אייזענבאַהנען. דיא גרויסע איינקינפטע, וואָס דיא פּערואַנער רעגיערונג האָט געהאט פון דיא גואַנאָ און ניטראַטען מינען, האָט גענעראַל באַלטאַ פערברויכט אויף אייזענבאַהנען און אַנדערע גרויסע און קאָסט־באַרע אונטערנעהמונגען. אייזענבאַהן־ליניעס, וואָס האָבען צוזאַמען זיך גע־צויגען 2000 מייל, זיינען אויפגעבויט געוואָרען, וואָס עס האָט געקאָסט ארום 40 מיליאָן פונט סטערלינג. אונטער זיין אַדמיניסטראַציאָן איז ערעפענט גע־וואָרען אין לימאַ אַן אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונג. דאָס לאַנד האָט אויפ־געלעבט, אָבער איז אויך אַריינגעקראָכען אין אַזעלכע גרויסע חובות, וועלכע האָבען געפיהרט און געמוזט פיהרען צו א באַנקראָט. דיא אויסגאַבען האָבען ווייט איבערגעיאָגט דיא איינגאַהמען, און דיא פריינדע פון פּרעזידענט און דיא בעאַמטע בכלל האָבען אין א קורצער צייט אָנגעזאַמעלט גרויסע עשירות דורך דיזע קאָסטבאַרע אונטערנעהמונגען.

אין 1872, ווען עס האָט זיך געענדיגט גענעראַל באַלטאַ'ס געזעצליכער טערמין, איז אויסגעוועהלט געוואָרען צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון פּערו א ציווילנער פּרעזידענט אין דער פּערזאָן פון דאָן מאַנועל פּאַרדאָ, וועלכער האָט געלייסטעט זיין בעסטעס אויסצומיידען א באַנקראָט דורך א פּערקלענערונג פון דיא אויסגאַבען און דורך בעסערע רעכנונגען און פיהרונגען אין דער רע־גיערונג. ער האָט אויך געזוכט צו פערשפּרייטען בילדונג אין פאָלק. דיא פי־נאַנציעלע לאַגע איז אָבער אַלץ ערגער געוואָרען דורך דיא אויסצעהרונג פון דיא גואַנאָ פעלעצער. עס איז שוין ניט געווען מיט וואָס צו צאָהלען אפילו

פון טשילי האָט גענומען־פערלאַנגען דיא פראָווינץ אַטאַקאַמאַ. זיא האָט ער־קלערט, אַז איהר טעריטאָריע דאַרף זיך ציהען צום נאָרד ביז פערו. באָליוויא

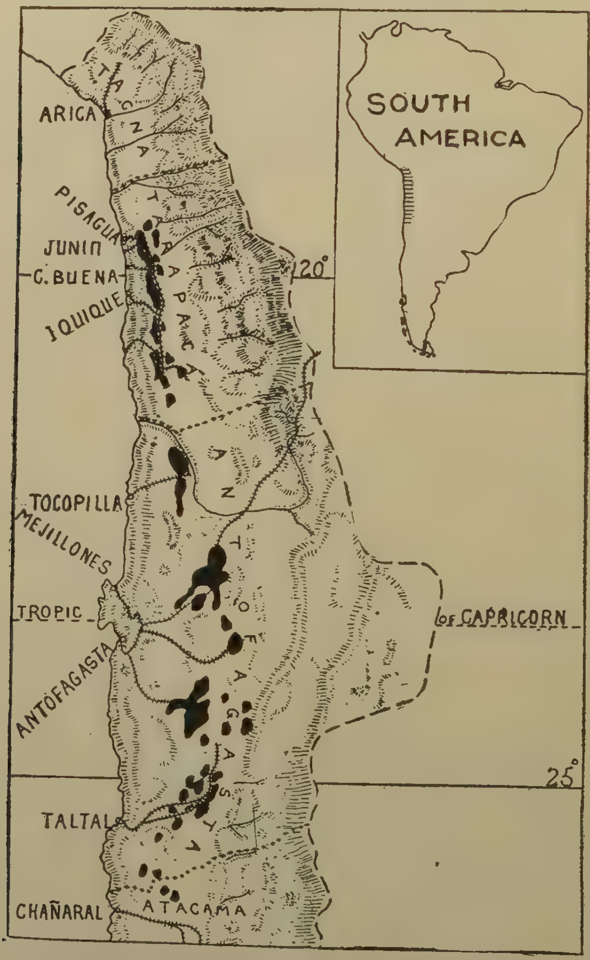

דיא שווארצע פלעקען אויף דיזער לאַנדקארטע פון דיא וויסטע נארד־ליכע טשיליאַנער פראָווינצען, וועלכע האָבען פריהער געהערט צו פערו און באָליוויא, שטעלען פאָר דיא ערטער, וואו עס געפינען זיך דיא ניטראַט־מינען. וואָס פאָר א טהייל פון גאַנץ זיד־אַמעריקא עס פער־נעהמען דיזע פראָווינצען, ווערט פאָרגעשטעלט אויף דער לאַנדקארטע פון זיד־אַמעריקא (אויבען צו דער רעכטער׳ האַנד) דורך שטריכעלעך.

זיעבעטער קאפיטעל.

דיא אורזאכען און רעזולטאטען פון דער מלחמה מיט טשילי

דעם 5טען אפריל 1879 איז טשילי ארויס מיט אן אפיציעלער קריעגס־ערקלערונג געגען פערו. איהר אויסרייד פאר דיא וועלט איז געווען, אז פערו האט זיך פערבונדען מיט באליוויא געגען איהר. דער אמת איז אבער געווען, אז זיא האט שוין א לענגערע צייט פריהער געזוכט א געלעגענהייט צו פערכאפען דיא פערואנער פראווינץ טאראפאקא, וועלכע איז אונערמעסליך רייך מיט איהרע ניטראטען. פון דיא וויסטעניסען ביי דיא ברעגען פון פאסיפישען אקעאן, וויסטעניסען וואו עס פאלט גאר קיין רעגען ניט, איז א שמאלער פאס, וואס ציהט זיך ארום 350 מייל, אונגעהייער וויכטיג פאר דיא גאנצע מענשהייט און אן אונערשעפפליכער קוואל פון רייכטהום פאר זיינע בעזיצער דערמיט, וואס דארטען געפינען זיך אזעלכע ניטראט־זאלצען, וועלכע זיינען נויטיג פאר דיא בעמיסטיגונג פון פעלדער און פאר פערשיעדענע אינדוסטריען.

דער נארדליכער טהייל פון דיזער ניטראט־געגענד, אונגעפעהר 150 מייל לאנג, האט געהערט צו פערו און טראגט דיא נעמען טאראפאקא און טאקנא. דער זידליכער טהייל, דיא געגענד מיט'ן נאמען אטאקאמא, איז פערנומען געווארען פון באליוויא, אום צו האבען א צוטריט צום אקעאן. מען וואלט זיך היינט אזוי ווייניג געקימערט וועגען דיזע רעגענלאזע מדבריות וויא פריהער, ווען מען וואלט דארטען ניט ענטדעקט אזעלכע טהייערע מינעראלען וויא דיא ניטראטען. נאך דיזער ענטדעקונג זיינען דיזע וויסטעניסען געווארען ניט נור טהייערער פאר אלע פרוכטבארע פראווינצען פון דער אינקא־אימפעריע, זאנדערן אויך טהייערער פאר דיא גאלד און זילבער־מינען, וועלכע געפינען זיך אין אלע קארדילערען און אנדעסען. דיא ענערגישע און אינדוסטריעלע טשיליאנער, דיא זא־גענאנטע "יענקים" פון זיד־אמעריקא, האבען זיך א לאז געטהאן אהין און אנגעפאנגען צו עקספלואטירען דיא ניטראט־מינען, וועהרענד דיא באליוויאנער זיינען זיך געבליבען אויף זייערע הויכע בערג־געגענדען. דיא רעגיערונג

געגענדען. דיא טשיליאַנער וואָלטען דארום געקענט האַלטען אונגעשטערט דיא באָליוויאַנער פּאַרטען און ניטראַט־מינען אין אַטאַקאַמאַ, ווען מען וואָלט ניט געקענט צוקומען אַהין פון דיא פּערואַנער ניטראַט־געגענדען אין נאָרד. נור אין אָנפאַנג פון 1880 האָט געלאַנדעט אַן אַרמעע פון 14 טויזענד טשיליאַנער אין פּערו צום נאָרד פון דיא פּערואַנער פּאָזיציעס אין דער ניטראַט־פּראָווינץ טאַקנאַ, אום אָבצושניידען דעם וועג דיא פּערואַנער אַרמעען. מיט דער הילפע פון זייערע קרופּ־קאַנאָנען האָבען דיא טשיליאַנער שנעל בעזיעגט דיא אַרמעען פון דיא פּערואַנער און באָליוויאַנער לעבען דעם פּאָרט אַריקאַ און האָבען פערנומען אויך דיא ניטראַט־געגענדען פון פּערו. דיא לאַגע פון פּערו איז געוואָרען אַ פערצווייפעלטע. אַלע איהרע פּאָרטען זיינען געווען בלאָקירט, דיא ניטראַט־פּראָווינצען האָבען זיך געפונען אין דיא הענד פון טשיליאַנער, וועלכע האָבען אויך געשיקט סאָלדאַטען צו בעפאַלען דיא שטעדט אין מיטען לאַנד און צו פערוויסטען דיא פּרוכטבאַרע טהאָלען ביי דיא ברעגען פון דיא טייכען.

דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט אָנגעבאָטען צו העלפען מאַכען שלום; אָבער אַזוי וויא טשילי האָט פערלאַנגט ניט נור דיא פּערואַנער ניטראַט־פּראָווינצען טאַקנאַ און טאַראַפּאַקאַ, זאָנדערן אויך אַ קאָנטריבוציע, האָט זיך דיא פּערואַנער רעגיערונג ענטזאַגט, און דיא מלחמה איז ווייטער פאָרטגעזעצט געוואָרען. אום צו צווינגען דיא פּערואַנער רעגיערונג, וועלכע האָט זיך דאַן געפונען אונטער דער דיקטאַטור פון גענעראַל פּיעראָלאַ, נאָכצוגעבען, האָט דיא רעגיערונג פון טשילי בעשלאָסען צו אַטאַקירען לימאַ גופא. ענדע 1880 האָט געלאַנדעט אַ גוט אָרגאַניזירטע און שטאַרק בעוואָפענטע אַרמעע פון 26 טויזענד טשיליאַנער ניט ווייט פון לימאַ. געגען דיזער אַרמעע, וועלכע האָט זיך אַ לאָז געטהאָן צו דער הויפּט־שטאָדט פון פּערו, האָט גענעראַל קאַסערעס, דער הויפּט־קאָמאַנדיר פון דער פּערואַנער אַרמעע, געקענט צוזאַמענקלייבען נור אַ קליינע צאָהל רעגעלע באַטאַליאָנען. דיא בעפעלקערונג האָט זיך אָבער אויפגעהויבען אין מאַסען געגען דעם פרעמדען שונא און האָט אין איילענים זיך בעפעסטיגט אין געוויסע סטראַטעגישע פּונקטען. דיזע מיליץ האָט אָבער ניט געקענט אויס־האַלטען דיא אַטאַקעס פון דער רעגעלער טשיליאַנער אַרמעע. אין דער שלאַכט ביי טשאָרילאָס, אַ פּלאַץ עטליכע מייל צום זיד פון לימאַ, זיינען 4000 פּערואַנער אומגעקומען און עבען זאָ פיעל געפאַנגען געוואָרען. דיא טשיליאַנער אַרמעע האָט דאַן אויך פערלאָרען 3000 מאַן. נאָך דעם איז שוין דער וועג צו לימאַ געווען אָפען פאַר דיא זיעגרייכע טשיליאַנער אַרמעע, וועלכע איז אַהין אַריין דעם 17טען יאַנואַר 1881.

דיא איינוואָהנער פון לימאַ, וועלכע האָבען געמוזט צאָהלען אַ מיליאָן דאָ־לאַר אַ מאָנאַט קאָנטריבוציע צו זייערע זיעגער, האָבען דאַן, מיט דער צושטי־מונג פון דער טשיליאַנער רעגיערונג, אויסגעקליבען גענעראַל גאַרסיאַ קאַלדעראָן

האָט זיך געפונען איז אַזאַ לאַגע, אַז אין 1866 האָט זיא ניט ווילענדיג אָבגע־טראָטען אַ טהייל פון איהרע ניטראַט־געגענדען צו טשילי. אַזוי וויא דיא שטרייטען צווישען דיזע צוויי רעפּובליקען האָבען זיך אַלץ ניט געענדיגט, און טשילי האָט אַלץ מעהר געפאָדערט און פערכאַפּט אויף דעם פּשוט'ן גרונד, דאָס זיא איז שטאַרקער, האָט באָליוויאַ געזוכט שטיצע ביי פּערו, וועלכע האָט אויך אָנגעפאַנגען צו שרעקען זיך פאַר טשילי'ס מאַכט. אַזוי איז עס פּערו, וועלכע האָט אַליין געוואָלט קאָנטראָלירען דיא ניטראַט־מינען, אריינגעשלעפּט געוואָרען אין דיא רייסערייען און אין דער מלחמה צווישען פּערו און באָ־ליוויאַ אין 1879.

ווען דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט זיך דערוואוסט, אַז אין 1872 האָבען פּערו און באָליוויאַ געשלאָסען אַ געהיימען בונד, האָט זיא אָנגעפאַנגען זיך צו־צוגרייטען צו אַ מלחמה מיט זיי און האָט זיך בעזאָנדערס אַ נעהם געטהאָן צו פערשטאַרקען איהר פלאָטע, ניט אַכטענדיג אויף אַלע קאָסטען. אין אָנפאַנג פון 1879, ווען דער קאָנגרעס פון באָליוויאַ האָט פערגרעסערט דיא טאַקסע אויף דיא ניטראַטען, טראָץ אַלע פּראָטעסטען פון דיא טשיליאַנער קאָמפּאַניעס אין אַטאַקאַמאַ, האָט דיא טשיליאַנער רעגיערונג געשיקט קריעגס־שיפען, וועל־כע האָבען אָהן שום צערעמאָניעס פערכאַפּט אַלע באָליוויאַנער פּאָרטען. דאָס איז געווען דער אָנפאַנג פון דעם זאָ־גענאַנטען ניטראַטען־קריעג, וואָס האָט זיך געצויגען אַרום דריי יאָהר און האָט זיך געענדיגט מיט אַ פאָלשטענדיגען זיעג פון טשילי.

דיא באָליוויאַנער און אויך דיא פּערואַנער האָבען פערלאָרען כמעט אַלע שלאַכטען, פון וועלכע איינינגע זיינען געווען שרעקליך בלוטיגע. צוערשט האָט טשילי, אַ דאַנק איהר אויבערמאַכט אויף'ן ים, ניט נור פערכאַפּט אַלע פּאָרטען אין דיא ניטראַטען־פּראָווינצען פון באָליוויאַ און פּערו, זאָנדערן האָט אויך בלאָ־קירט ערפאָלגרייך דיא ברעגען פון גאַנץ פּערו, אפילו דעם הויפּט־פּאָרט קאַלאַאָ. אין דיזער מלחמה האָט זיך ווידער ארויסגעוויזען, אַז ווער עס בעהערשט דיא ים־וועגען צו פּערו, דער האַלט אין זיינע הענד דיזע מדינה. וויא נור דיא בעסטע און גרעסטע פּערואַנער שלאַכט־שיף "הואסקאַר", וועלכע האָט זיך בע־זאָנדערס אויסגעצייכענט אין דער ערשטער ים־שלאַכט מיט אַ טשיליאַנער פלאָטע, איז צושטערט געוואָרען עטליכע מאָנאַט שפּעטער אין אַן אַנדער ים־שלאַכט, האָבען דיא טשיליאַנער געקענט לאַנדען סאָלדאַטען, וואו נור זיי האָבען געוואָלט, און באָמבאַרדירען אונגעשטערט אַלע פּערואַנער פּאָרטען.

וואָס אַנבעלאַנגט צו באָליוויאַ, איז זיא פון אָנפאַנג אָן געווען הילפלאָז אויף'ן ים געגען טשילי. איהרע פּאָרטען זיינען סאַי וויא סאַי געווען בעזעצט פון טשיליאַנער אַרבייטער אין דיא ניטראַט־מינען. דערצו נאָך איז עס איבער־הויפּט זעהר שווער צוצוקומען פון דיא אַנדעסען אין באָליוויאַ צו דיזע ניטראַט־

טשילי. דיא דערפער און פלאַנטאַציעס אין דיא פרוכטבארע טהאָלען זיינען פערברענט און צושטערט געווען. דיא איינקינפטע פון דיא גואַנאָ און ניטראַט־מינען זיינען פערשוואונדען, און דיא חובות האָבען גערריקט דאָס פאָלק און געסטראַשעט מיט דער אַריינמישונג פון אויראָפּעאישע רעגיערונגען, וועלכע האָבען נאַטירליך געשטיצט דיא פאָדערונגען פון זייערע בירגער וואָס האָבען אַלץ דרינגליכער געפאָדערט וועניגסטענס פּראָצענטען אויף זייערע קאַפּיטאַלען. וויא ווייט ער האָט נור געקענט, האָט גענעראַל קאסערעס איינגעפיהרט

גענעראל קאסערעס

עקאָנאָמיעס אין דער פערוואַלטונג און האָט אָנגעהאַלטען אָרדנונג אין לאַנד. דיא קרעדיטאָרען, בעזאָנדערס דיא ענגלישע, זיינען טהיילוויז בערוהיגט געוואָרען דערמיט, וואָס מען האָט זיי איבערגעגעבען דיא נאַציאָנאַלע אייזענבאַהן־ליניעס און געגעבען פעטע קאָנצעסיעס אויף מינען, גואַנאָ־אינזלען, וועלדער און פעלדער.

דער טערמין פון גענעראַל קאַסערעס האָט זיך פריעדליך געענדיגט, און אין 1890 איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פרעזידענט סעניאָר בערמודעז,

פאַר דעם פראָוויזאָרישען פרעזידענט, אום צו פערהאַנדלען וועגען דיא פריע־דענס־בעדינגונגען. נור ווען דיא טשיליאַנער האָבען דיא ערשטע זאַך פערלאַנגט דיא ניטראַט־געגענדען און ער האָט מורא געהאַט נאָכצוגעבען, האָבען זיי איהם גאָר געשיקט אַלס געפאַנגענעם נאָך זייער הויפּט־שטאָדט און גענומען אַליין ווירטהשאַפטען אין לימאַ און אין אַנדערע פערואַנער פּאָרטען, וואו זיי האָבען פערכאַפּט דיא צאָל־אַמטען (קאָסטאָם־האַוזעס) און קאָנפיסצירט אַלע אָבצאָהלונגען אויף אימפּאָרטירטע סחורות. אַזוי האָט עס זיך געצויגען אַ יאָהר צוויי ביז גענעראַל איגלעזיאַס איז געוואָרען פרעזידענט פון דער פערואַנער רעפּובליק און אַ פריעדענס־אָבמאַך, וואָס טראָגט דעם נאָמען טראַקטאַט פון אַנקאָן, איז אונטערשריעבען געוואָרען אין 1883.

נאָך דיזען טראַקטאַט האָט פערו אָבגעטראָטען אין גאַנצען דיא פּראָווינץ טאַראַפּאַקאַ צו טשילי. וואָס אַנבעלאַנגט צו דער פּראָווינץ טאַקנאַ מיט דעם פּאָרט אַריקאַ, איז עס אָבגעמאַכט געוואָרען, אַז אין פערלויף פון צעהן יאָהר זאָל זיא זיך געפינען אונטער דער פערוואַלטונג פון טשילי און נאָכהער זאָלען דיא איינוואָהנער דאָרטען ענטשיידען דורך אַן אָבשטימונג, צו וועלכער רעפּוב־ליק זיי ווילען בעלאַנגען. אַזאַ אָבשטימונג איז נאָך עד היום ניט פּאָרגעקומען און וועט וואַהרשיינליך ניט פּאָרקומען אויך אין דער צוקונפט. שוין דרייסיג יאָהר זיינען פּאָריבער נאָך דעם טראַקטאַט פון אַנקאָן, און טשילי בעהערשט נאָך אַלץ דיא פּראָווינץ טאַקנאַ, וועלכע ווערט אַלץ מעהר בעזעצט פון טשיליאַ־נער אַרבייטער און הענדלער.

דיזע מלחמה, וועלכע האָט געקאָסט אַלע דריי רעפּובליקען זעהר פיעל בלוט און געלד, האָט זיך אַזוי געענדיגט מיט אַ גרויסען נצחון פאַר טשילי. באָליוויאַ איז אין גאַנצען אָבגעשניטען געוואָרען פון ים, און פערו האָט פער־לאָרען איהרע ניטראַט־אוצרות. טשילי האָט גיט נור בעדייטענד פערגרעסערט איהר טעריטאָריע, זאָנדערן האָט אויך פערנומען דיא גאַנצע ניטראַט־טעריטאָ־ריע, פון וועלכער זיא שעפּט אונגעהייערע רייכטהימער. 75 פּראָצענט פון טשי־לי׳ס עקספּאָרט בעשטעהט פון סאָדיום ניטראַט (אין דער האַנדעלס־וועלט טראָגט דיזע זאַלץ דעם נאָמען טשיליאַנער ספּיאַלטער) און ברענגט איין דער רעגיערונג איבער 20 מיליאָן דאָלאַר אַ יאָהר.

וויא נור דיא טשיליאַנער סאָלדאַטען האָבען אין 1885 פערלאָזען פּערו, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד געגען פּרעזידענט איגלעזיאַס. דיזער אויפ־שטאַנד האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס איגלעזיאַס האָט געמוזט רעזיגנירען און וואָס גענעראַל קאַסערעס איז אין 1886 רעגעלמעסיג אויסגעוועהלט געוואָ־רען פאַר פּרעזידענט אויף פיער יאָהר. דיזער דיקטאַטאָר האָט געהאַט אַ זעהר שווערע אויפגאַבע. דיא שטאַאטסקאַסע איז געווען פּוסט. דיא בעפעלקערונג איז פעראָרימט און פערקלענערט געוואָרען דורך דיא שרעקליכע מלחמה מיט

סעניאָר ליגיאַ, וועלכער איז ערוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט אין סעפּטעמ־בער 1908, איז געצוואונגען געווען, אום צו רעטען זיין לעבען, צו אונטערשרייבען אַ דאָקומענט, אַז ער גיט איבער די קאָמאַנדע איבער דער אַרמעע צו זיינע פּאָליטישע געגנער. אין 1912, ווען עס איז געקומען צו די וואהלען פון אַ נייעם פּרעזידענט, איז דער פּאַרטיי־קאַמפּף געוואָרען אַזוי שאַרף און געפעהרליך, דאָס מען האָט זיי נאָך אַ בעשלוס פון קאָנגרעס אָבגעלייגט אויף אייניגע מאָ־נאַטען. סעניאָר גילערמאָ עדוואַרדאָ בילינגהוירסט, וועלכער איז געווען וויצע־פּרעזידענט אין 1908 און בירגערמייסטער פון לימאַ זייט 1909, איז ערשט אין אויגוסט 1912 ערוועהלט געוואָרען אויף 4 יאָהר אַלס פּרעזידענט.

אין די לעצטע פּאָאָר יאָהר האָט פערו פריעדליך געשליכטעט איהרע גרענעץ־שטרייטיגקייטען מיט קאָלאָמביאַ און בראַזיליען און אויך מיט עקוואַדאָר. די בעציהונגען מיט טשילי ווערען אויך פריעדליכער. וויכטיגע אינערליכע רעפאָרמען ווערען אַלץ מעהר דורכגעפיהרט, און די פינאַנציעלע לאַגע פער־בעסערט זיך אַזוי, אַז דער לעצטער בודזשעט פון דער רעגיערונג האָט זיך גע־שלאָסען מיט אַן איבערשוס פון אַרום אַנדערטהאַלב מיליאָן דאָלאַר — אַ זעל־טענע פּאַסירונג ניט נור אין פערו, זאָנדערן אויך אין די מייסטע אַנדערע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען. דאָס גיט זעהר גוטע האָפנונגען אויף אַ גוטער צוקונפט פאַר דיזע פיעל־געפּרופטע רעפּובליק, וועלכע איז געבליבען מיט אונ־געפעהר אַ דריטעל פון דער טעריטאָריע פון דער פּערואַנער אימפּעריע אונטער די לעצטע אינקאַס.

* * *

ווען איך האָב אַזוי געשלאָסען דיזע געשיכטע האָט גאַנץ אונערוואַרטעט פּאַסירט אַ פּראָנונסיאַמענטאָ אין לימאַ נאָך דעם גאַנץ אַלטען מוסטער. אַ טויזענד מיליטערישע פערשווערער אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ קאָלאָנעל מיט'ן נאָמען בענאַווידעס זיינען פּלוצלונג בעפאַלען אין מיטען פון דער נאַכט פון 4טען פעברואַר 1914 דעם פּרעזידענט'ס פּאַלאַץ און נאָך אַ קורצען קאַמפּף מיט דער וואַך דאָרטען, איז זיי געלונגען צו פאַנגען פּרעזידענט בילינגהוירסט און צו צווינגען איהם צו רעזיגנירען. גלייך נאָך דעם האָט מען איהם אַוועקגעפיהרט אין דער מיליטערישער פעסטונג פון דעם פּאָרט קאַלאַאָ, וואו מען האָט איהם געהאַלטען געפאַנגען ביז דעם 18טען פעברואַר, און מען האָט איהם אַרויפגע־זעצט אויף אַ שיף און טראַנספּאָרטירט נאָך פּאַנאַמאַ, אום ער זאָל ווייטער אַליין מאַכען אַ רייזע נאָך אייראָפּאַ אויף דעם שטייגער פון פיעלע אַנדערע געפאַלענע דיקטאַטאָרען, דאַרונטער אויך דעם עקס־פּרעזידענט ליגיאַ, וועמען ער האָט מיט עטליכע מאָנאַט פריהער געצוואונגען צו פערלאָזען דאָס פאַטערלאַנד.

דיזע איבערקעהרענים איז אויסגעפיהרט געוואָרען ניט נור זעהר שנעל, בלויז אין איין שטונדע, זאָנדערן אויך פערהעלטניסמעסיג בלוטלאָז. סך הכל

וועלכער האט פארטגעזעצט דיא פאליטיק פון זיין פארגענגער. ער איז אבער געשטארבען אין 1893, און זיין פלאץ איז פערכאפט געווארען פון דעם צווייטען וויצע־פרעזידענט, וועלכער איז געשטיצט געווען פון גענעראל קאסערעס. דאס האט אויפגעבראכט דעם ערשטען וויצע־פרעזידענט, וועלכער איז בערעכטיגט געוועזן צו דער פרעזידענטשאפט אויף דעם גרונד פון דער קאנסטיטוציאן, און דער רעזולטאט דערפון איז געוועזן א נייער שרעקליכער בירגער־קריעג, וואס האט זיך געצויגען ארום צוויי יאהר. דער קאמפף איז געפיהרט געווארען צווישען דיא אנהענגער פון דעם געוועזענעם דיקטאטאר־פרעזידענט פיעראלא און פון דעם נייען דיקטאטאר־פרעזידענט קאסערעס, וועלכער האט צוזאמענגערופען א קאנגרעס אין לימא אין 1894 און האט זיך "געלאזט" אויסוועהלען פאר פרעזידענט נאך דעם שטייגער פון אלע דיקטאטארען אין דיא לאטיינישע רעפובליקען. ווען זיינע געגנער האבען זיך אריינגעריסען אין לימא, זיינען דארטען פארגעקומען אין פערלויף פון צוויי טעג אזעלכע בלוטיגע געשלעגען אין די גאסען, אז ארום 3000 נפשות זיינען געפאלען טויט אדער פערוואונדעט פון ביידע זייטען. אזעלכע שוידערליכע סצענען האט אפילו דיא פיעל־געפרופטע הויפט־שטאדט פון פערו ניט געזעהן, וויא אין דער נאכט פון 18טען מערץ 1895, ווען דיא אנהענגער פון ביידע פארטייען האבען זיך געפיהרט וויא ווילדע חיות. ענדליך האבען זיך דיא אויסלענדישע געזאנדטע אריינגעמישט צו מאכען א סוף פון דיזער שוידערליכער בלוטפערגיסונג און צו בעוועגען גענעראל קאסערעס צו רעזיגנירען און צו פערלאזען פערו.

דאן איז פיעראלא געווארען דער געזעצליך־ערוועהלטער פרעזידענט. ער האט געזעהען צו בערוהיגען דאס לאנד און דורכצופיהרען ליבעראלע רעפארמען, דארונטער אויך וועגען ציוויל־הייראטען, וואס עס האט אויפגערודערט דיא קאטאלישע קירכע דארטען געגען איהם.

אין 1899, ווען זיין געזעצליכער טערמין האט זיך געענדיגט, איז אויסגעוועהלט געווארען רעגעלמעסיג סעניאר ראמאניא, א ציוויל־אינזשעניר, וואס האט געזארגט פאר דיא אינטערעסען פון פאלק און וואס האט וויעדער פריעדליך געקענט אבטרעטען זיין אמט אין יאהר 1903 צו סעניאר קאנדאמא, וועלכער איז געשטארבען דעם נעכסטען יאהר. דאן איז אויסגעוועהלט געווארען אהן רוהע־שטערונגען אלס פרעזידענט סעניאר כאזע פארדא, וועלכער האט אויך געענדיגט פריעדליך זיין טערמין, אבוואהל זיינע געגנער האבען געמאכט אין 1908 א פערזוך איהם צו ערמארדען.

דאס לאנד בערוהיגט זיך אפילו אלץ מעהר, און דיא לאגע פון פאלק פערבעסערט זיך אויך מיט יעדען יאהר. אבער פאליטישע אויפשטאנדען און פראנונסיאמענטאס האבען נאך פון דעסטוועגען אין גאנצען ניט אויפגעהערט. אין מאי 1909 האבען זיך אנגעפאנגען אונרוהען אין דער הויפט־שטאדט גופא.

באליוויא

Bolivia

זיינען אין דעם געשלעג געטויטעט געוואָרען א 25 פּערזאָן, דארונטער אויך גע־נעראל ווארעלא, וועלכער איז צוגלייך געווען פּרעמיער, קריעגס־מיניסטער און פלאָטען־מיניסטער. אזוי וויא דער קאָנגרעס אין לימא האָט גלייך אנערקענט דיא רעוואָלוציאָנערע כונטא אונטער דער פיהרונג פון קאָלאָנעל בענאווידעס אלס דיא פּראָוויזאָרישע רעגיערונג, ביז דיא נייע וואהלען, איז עס ניט געקומען צו רוהעשטערונגען און בלוטפערגיסונגען אין לאנד. בענאווידעס בלייבט דער־ווייל דיקטאטאָר און ער וועט שוין וואהרשיינליך אויסגעוועהלט ווערען אלס פּרעזידענט, אויב עס וועט איהם נור געלינגען צו האלטען דעם רעגיערונגס־רודער אין זיינע הענד ביז נאָך דיא נעכסטע וואהלען. נור ווער קען איבערהויפּט פּאָרויסזאָגען, וואָס עס קען פּאסירען מיט א רעגיערונג אין פּערו אָדער אין אן אנדער שפּאניש־שפּרעכענדער רעפּובליק?

דיא געשיכטע פון באָליוויא

מען רעכענט, אַז צו דער צייט פון דער שפּאַנישער עראָבערונג האָבען זיך אויף דיא הויכע פּלאַטאָס פון דיא אַנדעסען צום זיד־אָסט פון טיטיקאַקאַ גע־פונען וועניגסטענס אַכט מיליאָן אונטערטאַנען פון דיא אינקאַס. היינט גע־פינען זיך דאָרטען העכסטענס אַ פיערטעל פון דיעזער צאָהל. דיעזע פּלאַטאָס זיינען דיא בעוואָהנטעסטע טהיילען פון דער גרויסער אינלענדישער רעפּובליק, וועלכע טראָגט דעם נאָמען פון איהר גרינדער, דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון פּערו. אין דיא קאָלאָניאַלע צייטען זיינען דיעזע געבירגיגע געגענדען געוועזען אַ טהייל פון פּערו אונטער דעם נאָמען טשאַרקאַס (נאָך דעם נאָמען פון דער גרעסטער אינדיאַנער שטאָדט דאָרטען) אָדער אויבערסטע פּערו. זייער געשיכטע איז דאַרום פערבונדען מיט דער געשיכטע פון דער אינקאַ־אימפּעריע און פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין פּערו ביז נאָך דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט.

אין דיא אויגען פון דיא שפּאַניער האָבען דיעזע געגענדען געקראָגען אַ גרויסע בעדייטונג נאָך דער ענטדעקונג פון דיא בעריהמטע פּאָטאָזי זילבער־מינען אין דער נאַכבאַרשאַפט פון טשאַרקאַס אין 1545. פון דיא פּאָטאָזי־מינען האָט שפּאַניען ארויסגעשלעפּט צוויי ביליאָן אונצעס זילבער. פון אַלע זייטען האָבען זיך געריסען אַהין שפּאַניער, אום וואָס שנעלער רייכער צו ווע־רען דורך דיא ארבייט פון דיא אונגליקליכע אינדיאַנער, וועלכע מען האָט געטריבען וויא בהמות צו גראָבען אין דיא בערג. מען האָט נאַכהער געפונען אַנדערע גרויסע מינען פון זילבער און אויך פון גאָלד און בליי אין דער פּראָווינץ, וואָס טראָגט עד היום דעם נאָמען אָרוראָ, און אין דער נאַכבאַרשאַפט פון טיטיקאַקאַ. וויא פיעל שפּאַניער עס האָבען דאָרטען געזוכט זייער גליק און וויא פיעבערהאַפט מען האָט געגראָבען דאָרטען אין דיא בערג, קען מען שליסען פון דיא אונגעפעהר צעהן טויזענד מינעז, וועלכע זיינען געבליבען אַלס שטומע עדות פון דער אַמאָליגער טהעטיגקייט.

אין פערלויף פון דיא צוויי און אַ האַלב יאָהרהונדערטע פון דער שפּאַני־שער הערשאַפט האָבען דיא אינדיאַנער פון באָליוויאַ געשלעפּט געדולדיג דעם שווערען יאָך, מיט אויסנאַהמע בלויז ווערענד דעם אויפשטאַנד אונטער דער פיה־

דאָרטען האָבען שוין אין 1809, א קורצע צייט נאָך דער נאַפּאָלעאָנישער אי־בערקעהרעניס אין שפּאַניען, פּערכאַפּט די רעגיערונגס געביידען אין דער הויפּט־שטאָדט לאַ פּאַז און אויך אין טשאַרקאַס און ארונטערגעזעצט די שפּאַנישע בעאַמטע. אָבער די וויצע־קעניגע פון לימאַ און בוענאָס ערעס האָבען שנעל צוגעשיקט שפּאַנישע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען דערשטיקט אין בלוט דיעזען אויפשטאַנד. נור אַזוי שנעל וויא די רעוואָלוציאָנערען פון ארגענטינע האָבען געקענט ארונטערזעצען דעם וויצע־קעניג אין בוענאָס ערעס, האָבען זיי געשיקט אין 1810 א מחנה נאָך באָליוויא אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל באַלקאַרסע. אָנפאַנגס האָט דאָרטען די רעוואָלוציאָנערע ארמעע בעזיעגט די שפּאַנישע אַרמעע, אָבער נאָכהער האָבען זיך אָנגעפאַנגען שטרייטען צווישען די רעוואָלוציאָנערען, ספּעציעל צווישען די ארגענטינער, וועלכע האָבען געוואָלט איינפיהרען א צענטראַליסטישע רעגיערונג און קאָמאַנדעווען איבער באָליוויא און די באָליוויאַנער, וועלכע האָבען אַליין געוואָלט פערוואַלטען זייער לאַנד, און דיעזע שטרייטען האָבען געבראַכט דערצו, אַז ניט נור האָבען די שפּאַניער געזיעגט אין א שלאַכט לעבען טיטיקאַקאַ אין 1811, זאָנדערן, אַז די אַרגענטינער אַרמעע האָט געמוזט זיך אָבטראָגען פון באָליוויא.

די זיעגרייכע שפּאַנישע ארמעע האָט זיך דאַן א לאָז געטאָן נאָך ארגענ־טינע צו פערכאַפּען בוענאָס ערעס. ווען דאָס וואָלט געלונגען די שפּאַניער, וואָלט עס געוועזן א טויט קלאַפּ פאַר די רעוואָלוציאָן אין גאַנץ זיד־אַמעריקא, נור אויפ'ן וועג, אין דער שלאַכט לעבען טוקומאַן, איז די שפּאַנישע אַרמעע בעזיעגט געוואָרען פון די אַרגענטינער אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל מאַנועל בעלגראַנאָ, וועלכער פערנעהמט איינע פון די העכסטע פּלעצער אין דער געשיכטע פון דער אַרגענטינער רעפּובליק.

אין 1813 האָבען די אַרגענטינער ווידער געשיקט אַן ארמעע צו שטיצען די באָליוויאַנער, וועלכע האָבען אַלץ ניט אויפגעגעבען דעם קאַמפּף געגען די שטאַרקערע שפּאַנישע באַטאַליאָנען. אָבער אין דער געגענד פון פּאָטאָזי איז דיעזע אַרמעע ווידער בעזיעגט געוואָרען פון די שפּאַניער. די פיהרער פון דער רעוואָלוציאָן אין אַרגענטינע האָבען דאַן גענומען אָרגאַניזירען א נייע אַרמעע צו אַטאַקירען די שפּאַניער אין זייערע שטאַרקסטע פעסטונגען אויף די פּלאַטאָס פון באָליוויא. אַזוי וויא באָליוויא געפינט זיך צווישען אַרגענ־טינע און פּערו, האָבען די רעוואָלוציאָנערען זיך געפונען אין שטענדיגער גע־פאַהר בעפאַלען צו ווערען פון די שפּאַניער, וועלכע האָבען דאָרטען צוזאַ־מענגעקליבען זייערע קרעפטע. נור אויך אין 1815, ווען אַן אַרגענטינער אַרמעע האָט דערגרייכט ביז צו דער הויפּטשטאָדט פון באָליוויא און האָט זיך פעראייניגט מיט אַלע רעוואָלוציאָנערע קעמפּפער דאָרטען, האָבען די שפּאַ־ניער געהאַט אַזאַ זיעג, אַז גאַנצע זיעבען יאָהר נאָכדעם האָבען די באָליוויאַנער

רונג פון טופאק אמארו, וועלכער האט געשטאמט פון דער קעניגליכער אינקא פא־מיליע. וועגען דיעזען אויפשטאנד, וועלכער האט זיך געצויגען פון 1780 ביז 1782, איז שוין געשריעבען געווארען אין דער געשיכטע פון פערו. דא ווע־לען מיר נור צוזעצען, אז ער האט זיך בעזאנדערס פערשפרייט אין באליוויא. נאך דער גרויליכער הינריכטונג פון דיעזען לעצטען אינקא, וואס איז געפאנגען געווארען פון א שפאנישער מחנה, איז דער אויפשטאנד פון דיא אינדיאנער פארטגעזעצט געווארען אונטער דער פיהרונג פון טופאק אמארו׳ס א שוועסטער־קינד, וועלכער האט זיך נאכהער אונטערגעגעבען, פערלאזענדיג זיך אויף דעם צוזאג פון דיא שפאנישע בעאמטע, אז מען וועט איהם בעגנאדיגען. אבער דיא שפאניער האבען ניט געהאלטען זייערווארט און האבען איהם געשמידט אין קייטען און געטריבען צוזאמען מיט 90 מיטגליעדער פון דיעזער אינקא־פאמיליע, פרויען און קינדער אריינגערעכענט, איבער דיא בערג פון באליוויא נאך לימא, פון וואנען מען האט זיי אריבערגעשיקט נאך שפאניען, וואו זיי זיינען אויסגעשטארבען אין א געפענגניס.

דיא רעזולטאטען פון דיעזען אויפשטאנד זיינען געווען פון איין זייט, אז דיא שפאנישע רעגיערונג האט גענומען איינפיהרען דיא רעפארמען, פאר וועל־כע טופאק אמארו האט געאפפערט זיין לעבען, און פון דער אנדער זייט, אז דער האס צו דיא שפאניער איז נאך ביטערער געווארען. פון דעסטוועגען הא־בען זיך דיא שפאניער לענגער געהאלטען אין באליוויא געגען דיא רעוואלוציא־נערען, וויא אפילו אין פערו. אהן דער הילפע פון דיא ארגענטינער רעוואלו־ציאנערען וואלטען דיא קרעאלען פון באליוויא געבליבען הילפלאז געגען דיא שפאנישע סאלדאטען. פון 1809 ביז 1825 איז באליוויא געווען דאס הויפט שלאכטפעלד פאר און געגען דיא שפאנישע הערשאפט אין זיד־אמעריקא. אין דיעזער צייט, מעג מען זאגען, האבען שלאכטען גאר ניט אויפגעהערט דארטען, ספעציעל אין דיא געגענדען ארום טיטיקאקא. ניט נור יעדע שטאדט, זאנדערן אפילו יעדעס דערפעל איז דארטען געפאנגען און בערויבט אדער פערברענט גע־ווארען פון דיא רעוואלוציאנערען אדער פון דיא שפאניער מיט דיא לאיאלים־טען, וועלכע פלעגען אויסשלאכטען איינע דיא אנדערע מיט שוידערליכע גרויזאמקייטען. דיא אינדיאנער האבען דאן מייסטענס געזוכט צו בלייבען נייטראל אין דיעזען קאמפף צווישען זייערע ווייסע הערשער; אבער פון ביידע זייטען פלעגט מען זיי פאנגען אלס רעקרוטען און צווינגען צו נעהמען אנטהייל אין דיא שלאכטען. א טהייל פון דיא אינדיאנער, ספעציעל דיא מעסטיזאס, פלעגען העלפען דיא רעוואלוציאנערען אין דער האפנונג, אז נאך דער אבשאפונג פון דער שפאנישער הערשאפט וועט אויך זייער לאגע פערבעסערט ווערען.

דיא אורזאכען פון דער רעוואלוציאן אין באליוויא זיינען געווען דיא זעלבע וויא אין פערו און אין אלע אנדערע שפאנישע קאלאניעס. דיא קרעאלען

זיינע 2000 קאָלאָמביאַנער סאָלדאַטען. צו ענדע פון 1827 האָט ער געמוזט פער־לאָזען באָליוויא צוזאַמען מיט זיינע קאָלאָמביאַנער סאָלדאַטען, און עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז צוזאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנגרעס, וואָס האָט גע־ענדערט באָליוואַר'ס צענטראַליסטישע קאָנסטיטוציע און אויסגעקליבען פאַר פּרעזידענט גענעראַל סאַנטאַ קרוץ, וועלכער האָט אָנגעשטרענגט זיינע קרעפטע צו עטאַבלירען רוהע און אָרדנונג אין דיעזען לאַנד, וואָס האָט בעזאָנדערס גע־ליטען אין דער צייט פון דעם לאַנגען און שרעקליך־בלוטיגען קאַמפּף געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט.

ביז 1835 האָט באָליוויא געלעבט אין פריעדען אונטער דער דיקטאַטור פון דיעזען פעהיגען גענעראַל, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס אַדמיני־סטראַטאָר. אָבער אין דיעזען יאָהר האָט ער זיך אריינגעמישט אין דעם אינער־ליכען קאַמפּף פון פּערו און האָט דערמיט אריינגעשלעפּט באָליוויא אין אַ נייע רייהע פון אויפשטאַנדען און שלאַכטען. ווען ער האָט בעזיעגט אין 1836 דעם פּערואַנער דיקטאַטאָר, גענעראַל גאַמאַראַ, און האָט זיך ערקלערט פאַר דעם פּראָ־טעקטאָר פון פּערו, איז טשילי ארויסגעטראָטען צו גונסטען פון גענעראַל גאַמאַראַ, וויא מיר וועלען עס זעהן פון דער פּערואַנער געשיכטע. נאָך אַ קאַמפּף וואָס האָט זיך געצויגען דריי יאָהר איז גענעראַל סאַנטאַ קרוץ בעזיעגט און פּעריאָגט געוואָרען, און גענעראַל גאַמאַראַ איז געבליבען פּרעזידענט פון פּערו, וועהרענד אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען וועלאַסקאָ איז געוואָרען דער הויפּט פון אַ פּראָוויזאָ־רישער רעגיערונג אין באָליוויא.

דיא אַנהענגער פון גענעראַל סאַנטאַ קרוץ זיינען אָבער געבליבען גענוג שטאַרק אין באָליוויא צו געווינען צוריק דורך אַ רעוואָלוציאָן דיא פּאָליטישע אויבערמאַכט און צו מאַכען איינעם פון זייערע פיהרער, גענעראַל באַליוויאַן, פאַר דעם פּרעזידענט. דער פּערואַנער דיקטאַטאָר, גענעראַל גאַמאַראַ, האָט זיך געוואָלט בענוצען מיט דיעזע אינערליכע אונרוהען אין באָליוויא, אום צו פערכאַפּען דיא רייכע באָליוויאַנער פּראָווינץ לאַ פּאַז; אָבער אין 1841 ווען ער האָט בעלאַגערט דיא הויפּטשטאָדט פון באָליוויא, איז זיין אַרמעע בעזיעגט גע־וואָרען פון גענעראַל באַליוויאַן'ס אַרמעע און ער אַליין האָט דערביי פערלאָרען זיין לעבען. גענעראַל באַליוויאַן, וועלכער איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר און האָט געהערשט אין באָליוויא ביז 1848, האָט דאַן געוואָלט בעפאַלען פּערו. אָבער פון איין זייט איז טשילי ארויסגעטראָטען געגען דיעזע אַטאַקע און פון דער אַנדער זייט האָט דער פעהיגער פּערואַנער דיקטאַטאָר־פּרעזידענט, גענעראַל קאַסטילאַ, אונטערגעהעצט באַליוויאַן'ס געגנער צו אַן אויפשטאַנד, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט זייער זיעג און מיט דער דיקטאַטור פון גענעראַל בעלזו, וועמען עס איז געלונגען צו פערבלייבען אין מאַכט גאַנצע זיעבען יאָהר.

דיעזער דיקטאַטאָר איז געוועזען אַ טיראַן אָהן שום בילדונג. ער האָט זיך

רעוואָלוציאָנערען ניט געקענט אויפהייבען א קאָפּ געגען זייערע אונטער־דריקער.

אין 1816 האָט עס אויסגעזעהען אזוי וויא דיא בעוועגונג אין זיד־אַמעריקא געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט איז אינגאַנצען אונטערדריקט געוואָרען. דאָס איז געווען דיא ערגסטע און פינסטערסטע צייט פאַר דיא רעוואָלוציאָנערען ניט נור אין באָליוויא, אין פּערו און אין אַלע לענדער פון דער אינקא־אימפּעריע, זאָנ־דערן אויך אין אַרגענטינע, אורוגוואַי, ווענעצועלאַ און קאָלאָמביא, וויא מיר וועלען עס שפּעטער זעהען. אָבער מיר ווייסען שוין פון דער פּערואַנער געשיכ־טע, וואָס פאַר אַן ענדערונג עס איז פאָרגעקומען נאָך דעם זיעג פון סאַן מאַרטין'ס אַרמעע ביי טשאַקאַבוקאָ אין טשילי. אונטער דער קאָמאַנדע פון דיעזען אַרגענטינער העלד האָבען דיא אַרגענטינער רעוואָלוציאָנערען דאָך אויסגעפיהרט צו ברעכען דיא מאַכט פון דיא שפּאַניער אין זייערע גרעסטע נעס־טען פון אונטערסטע און אויבערסטע פּערו.

נאָך דער גרויסער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ, וועלכע האָט אין גאַנצען גע־בראָכען דיא שפּאַנישע קרעפטע אין פּערו, וויא מיר ווייסען עס שוין פון א פאָריגען קאַפּיטעל, האָט גענעראַל סוקרע, איינער פון דיא וויכטיגסטע און פעהיגסטע גענעראַלען פון דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר, זיך א לאָז געטהאָן מיט זיין זיעגרייכער אַרמעע נאָך דער הויפּטשטאָדט פון באָליוויא, אום צו פעריאָגען דיא לעצטע שפּאַנישע קרעפטע, וועלכע האָבען זיך נאָך געהאַלטען אין איינינע באָליוויאַנער שטעדט און בעזאָנדערס אין דער פּראָווינץ פּאָטאָזי אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל אָלאַניעטאָ, וועלכער האָט זיך דאָרטען געהאַלטען מיט א 2000 מאַן ביז מערץ 1825, ווען ער איז טויטליך פערוואונדעט געוואָרען אין א צוזאַמענשטויס מיט איינינע פון זיינע אייגענע סאָלדאַטען.

גענעראַל סוקרע איז פאַקטיש געוואָרען דער דיקטאַטאָר דאָרטען. ער האָט צוזאַמענגערופען פערטרעטער פון דיא פּראָווינצען פון אויבערסטע פּערו צו בע־שטימען, אויב זיי ווילען בלייבען פערבונדען מיט אַרגענטינע, אָדער עטאַבלירען א בעזונדערע רעפּובליק. אין אויגוסט 1825 האָבען זיך דיעזע פערטרעטער פער־זאַמעלט אין דער שטאָדט טשוקוויסאַקאַ און האָבען געשטימט צו גונסטען פון אַן אייגענער רעפּובליק. אין דער זעלבער צייט האָבען זיי אויך בעשלאָסען צו געבען זייער רעפּובליק א נאָמען באָליוויא לכבוד דעם בעפרייער באָליוואַר, וועלכער האָט פאַר איהר פערפאַסט א קאָנסטיטוציאָן נאָך זיין געשמאַק, וויא דאָס איז ערקלערט אין דער געשיכטע פון פּערו.

דיעזע קאָנסטיטוציאָן האָט זיך אָבער אזוי ווענינ געהאַלטען, וויא גענע־ראַל סוקרע, וועלכער איז ערוועהלט געוואָרען אלס פּרעזידענט אויף זיין גאַנ־צען לעבען. אויפשטאַנדען האָבען אויסגעבראָכען געגען זיין דיקטאַטור אין פערשיעדענע ערטער. ער האָט זיך אייגענטליך געהאַלטען מיט דער הילפע פון

קאָנסטיטוציע ניט עקזיסטירט, אָבער נאַכהער האָט ער איינגעפיהרט זיין איי־גענע קאָנסטיטוציע. ער האָט זיך אַרומגערינגעלט מיט שפּיאָנען און מיט אַזאַ לייב־גוואַרדיע, וואָס האָט בלינד געפאָלגט אַלע זיינע ווילדע קאַפּריזען. מען דערצעהלט וועגען איהם, אַז איין טאָג, ווען ער איז געווען בעזאָפען, וויא גע־וועהנליך, האָט ער געהייסען דיא סאָלדאַטען אין זיין פּאַלאַץ שפּרינגען פון דיא פענסטער, אום צו צייגען אַ געזאַנדטען, וויא גוט זיי זיינען דיסציפּלינירט און וויא בלינד זיי פיהרען אויס יעדען בעפעהל זיינעם. דיא סאָלדאַטען האָבען טאַקע געפאָלגט, און פיעלע פון זיי האָבען זיך צובראָכען דיא הענד און דיא פיס, שפּרינגענדיג; אָבער דעם דיקטאַטאָר האָט עס געריהרט וויא דיא וואַנד.

ענדליך האָט אַ רעוואָלוציאָן אונטער דער לייטונג פון גענעראַל מאָראַלעס געמאַכט אַ סוף פון מעלגאַרעכאָ׳ס דיקטאַטור. אָבער דיעזער גענעראַל איז ער־מאָרדעט געוואָרען דעם נעכסטען יאָהר נאָך זיין ערוועהלונג אַלס פּרעזידענט, און וויעדער האָבען זיך אָנגעפאַנגען בלוטיגע געשלעגע און פּראָנונסיאַמענטאָס, וועלכע האָבען זיך געצויגען ביז 1876, ווען גענעראַל דאַזאַ איז געוואָרען דיקטאַטאָר.

צו דיעזער צייט זיינען דיא בעציהונגען צווישען טשילי פון איין זייט און באָליוויא מיט פּערו פון דער אנדער זייט געוואָרען אַלץ פיינדליכער. געגען דיא שטייגענדע פאָרדערונגען און פשוט פערכאַפּונגען פון טשילי אין דיא ניטראַט־געגענדען פון באָליוויא האָבען דיא באָליוויאַנער פּרעזידענטען געפונען פאַר נויטיג צו זוכען דיא שטיצע פון פּערו. ווען גענעראַל דאַזאַ איז געוואָרען דיק־טאַטאָר, האָט ער ארויפגעלעגט אַ טאַקסע פון 10 סענט אויף יעדע 100 קילאָ־גראַם פון ניטראַטען, וועלכע זיינען עקספּאָרטירט געוואָרען פון דער פּראָווינץ אַטאַקאַמאַ. ער האָט ערקלערט, אַז אויב דיא עקספּאָרטערס וועלען זיך ענט־זאָגען צו צאָהלען דיעזע טאַקסע, וועט ער קאָנפיסצירען אַלע זייערע זאַפּאַסען פון דיא ניטראַטען. אַלס אַנטוואָרט אויף דיעזע פאָרדערונגען פון דעם באָלי־וויאַנער דיקטאַטאָר האָט דיא טשיליאַנער רעגיערונג געשיקט אין 1879 אַ פלאָטע, וואָס האָט פערכאַפּט אַנטאָפאַגאַסטאַ און דיא אַנדערע פּאָרטען פון באָליוויא.

גלייך נאָך דער ערשטער נידערלאַגע פון דער באָליוויאַנער אַרמעע אין דיעזער ניטראַטען־מלחמה, וועלכע האָט זיך געענדיגט זיעגרייך פאַר טשילי, וויא מיר וועיסען עס שוין פון דער פּערואַנער געשיכטע, האָט גענעראַל דאַזאַ געמוזט אָבטרעטען פּלאַץ צו אַן אַנדער דיקטאַטאָר, צו גענעראַל נאַרציסאָ קאַמ־פּעראָ, וועלכער איז נאַכהער אויסגעוועהלט געוואָרען געזעצליך אַלס פּרעזי־דענט. אַזוי וויא דיא ניטראַטען־מלחמה איז אין 1880 געפיהרט געוואָרען מייסטענס אויפ׳ן ים צווישען טשילי און פּערו, האָט באָליוויא, וועלכע האָט ניט געהאַט אַ פלאָטע, ניט געקענט נעהמען אַן אַנטהייל. דאָס האָט געהאָלפען אבי־

געשטיצט אויף דיא נידריגסטע טהיילען פון דיא מאַסען, פון וועלכע ער האָט געשטאַמט, און האָט געקוקט צווישען דיא פינגער אויף דיא באַנדיטען, וועלכע האָבען זיך שרעקליך פערמעהרט דורך דיא שטענדיגע אונרוהען און מלחמות. ער האָט זיך אויך גאָר ניט געקימערט וועגען דיא זיכערהייט פון אויסלענדער און האָט זיך אויסגעלאַכט פון אַלע אינטערנאַציאָנאַלע געזעצע און פון דיא פּראָטעסטען פון דיא אויסלענדישע פערטרעטער. ער האָט זאָגאר געהאַט דיא חוצפּה צו הייסען אַלע געזאַנדטע און קאָנסולען זיך אָבטראָגען פון זיין לאַנד, פיהלענדיג זיך זיכער געגען אַלע גרויסמעכטע דערמיט, וואָס עס איז אַזוי שווער צו צוקומען צו דיעזע הויכע בערג־געגענדען. דיא ענגלישע רעגיערונג האָט דאַן ערקלערט, אַז זיא קוקט גאָר ניט אויף באָליוויאַ וויא אויף אַ ציוויליזירטע מדינה.

אין 1857 האָט אָבער גענעראַל בעלזו געפונען פאַר נויטיג אַליין צו רעגירען, נור ער האָט איבערגעלאַזען אויף זיין פּלאַץ זיין איידים, אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען קאָרדאָווא, געגען וועמען עס האָט באַלד אויסגעבראָכען אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט אַ נידערלאַגע פאַר איהם. דאָקטאָר כאָזע לינאַרעס, אַ געלערנטער און ענערגישער מאַן, וועלכער האָט אָנגעפיהרט אַ ביטערן קאַמפּף געגען דיא גענעראַלען בעלזו און קאָרדאָוואַ, איז דאַן געוואָרען דער דיקטאַטאָר; אָבער ער האָט געהאַנדעלט ניט פיעל בעסער פאַר זיינע פאָרגענגער. ער האָט אויך צוטהיילט דיא בעסטע פּלעצער אין דער רעגיערונג צווישען זיינע פריינד און נאָכשלעפּערס. אָנפאַנגס האָט ער פּראָבירט דורכפיהרען איינינגע פון דיא פערשפּראָכענע רעפאָרמען, אָבער ער האָט דערמיט קיינעם ניט צופרידענגעשטעלט און האָט אויפגערעגט געגען זיך דיא אַרמעע און אפילו זיינע אייגענע מיניסטאָרען. איידער ער האָט געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין אַלס פּרעזידענט האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד, וואָס האָט געפיהרט צו אַ שרעקליכען בירגער־קריעג אין פערלויף פון דריי יאָהר. ווען לינאַרעס איז אַרונטערגעזעצט געוואָרען אין 1861, האָבען דיא פיהרער פון דעם אויפשטאַנד אויסגעקליבען אַלס פּרעזידענט אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען מאַריא דע אַטשאַ. באַלד אָבער האָט זיך צוברענט אַזאַ שרעקליכער קאַמפּף צווישען דיעזע פיהרער, אַז דיא רעגיערונגען פון פּערו און פון טשילי האָבען גענומען פערהאַנדלען וועגען אַ צוטהיילונג פון באָליוויאַ.

נור דיא דיקטאַטור איז אין 1865 אריינגעפאַלען אין דיא הענד פון אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען מעלגאַרעכאָ, וועלכער האָט זיך בעריהמט געמאַכט מיט זיינע טיראַנישע פיהרונגען, אָבער וועלכער האָט דאָך געקענט אויסהאַלטען אַלע אַטאַקעס פון זיינע געגנער ביז 1871 און אויך פערבעסערען דיא פינאַנציעלע לאַגע און לאָזען בויען אַן אייזענבאַהן־ליניע ביז צו דער אָזערע טיטיקאַקאַ. גענעראַל מעלגאַרעכאָ האָט זיך אָנפאַנגס געפיהרט אַזוי וויא עס וואָלט גאָר קיין

נעצען. ניט איין מאָל האָט עס געהאַלטען ביי אַ מלחמה צווישען טשילי און אַרגענטינע וועגען געוויסע גרענעץ־טעריטאָריעס, וויא מיר וועלען עס זעהען, ווען מיר וועלען קומען צו זייערע געשיכטען. אָבער וויא נור דיעזע גרענעץ־שטרייטען זיינען געשליכטעט געוואָרען דורך אַ שיעדס־געריכט, האָט שוין באָליוויאַ ניט געקענט האָפען אויף דער שטיצע פון ארגענטינע און געמוזט נאָכגעבען אַלעס וואָס טשילי האָט פערלאַנגט. נאָך זייער לעצטען אָפּמאַך, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען אין 1905, האָט באָליוויאַ זיך ענטזאַגט פון אירגענד וועלכע פּרעטענזיעס אויף א פּאָרט ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, נור דערפאַר האָט דיא רעגיערונג פון טשילי פערשפּראָכען צו בויען אויף איהרע קאָסטען אַן אייזענבאַהן־ליניע פון דעם פּאָרט אַריקאַ ביז לאַ פּאַז (דיא הויפּט־שטאָדט פון באָליוויאַ) און צו געבען דיא באָליוויאַנער א פרייען האַנדעלס־וועג צו געוויסע טשיליאַנער פּאָרטען.

דיעזען פערשפּרעך האָט דיא רעגיערונג פון טשילי געהאַלטען, און ביידע רעפּובליקען לעבען דערווייל אין פריעדען. דיא בעפעלקערונג פון באָליוויאַ, וועלכע בעשטעהט מייסטענס פון אינדיאַנער (אַ העלפט זיינען ריינע אינדיאַנער, וואָס געברויכען אויך זייער אייגענע שפּראַך, און אַ פיערטעל זיינען געמישטע אינדיאַנער, מעסטיזאָס), בעשעפטיגט זיך מיט אַקערבוי און פיהצוכט, ספּעציעל פון די היימישע לאַמאַס און אַלפּאַקאַס און פון ציגען און שעפּסען, וואָס די שפּאַניער האָבען אימפּאָרטירט באַלד נאָך דער ערָאָבערונג פון דער אינקאַ־אימפּעריע. די קרעאָלען, וועלכע בילדען אונגעפעהר צוועלף פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג, בלייבען אַלץ דיא רעגיערער און הערשער. זיי וואַקסען אָבער ניט אין פּראָפּאָרציע צו דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג, וועיל דיא איינוואַנדערונג פון אייראָפּאַ איז אַ זעהר שוואַכע נאָך דיעזע הויכע בערג־לענדער, צו וועלכע עס איז נאָך אַלץ שווער צוצוקומען. שטאַרקער ווערט אַלץ אין צאָהל און אויך אין איינפלוס דער קלאַס פון מעסטיזאָס אָדער בכלל דער געמישטער, וואָס ווערט מיט דער צייט פערנעהמען דעם פּלאַץ פון דיא ווייסע און פון וועלכען עס ווערט זיך אויסבילדען אַ נייע און קרעפטיגע נאַציאָנאַליטעט.

סעל דעם פּרעזידענט קאַמפּעראָ צו אָרגאַניזירען אַ נייע לאַנד־אַרמעע און אויך דורכצופיהרען איינינע רעפאָרמען. ווען פּערו האָט פערלאָרען דיא שלאַכט ביי טשאָרילאָס אין 1881 און דיא זיעגרייכע טשיליאַנער זיינען אריין אין לימא, האָט באָליוויאַ געמוזט זיך אונטערגעבען און זיך געזעגענען אין גאַנצען מיט איהר ניטראַט־פּראָווינץ אַטאַקאַמאַ און אפילו מיט איהר צוטריט צום ים.

באָליוויא איז אזוי געוואָרען אן אינלענדישע רעפּובליק. עס איז פאַראַן בלויז נאָך איין רעפּובליק אין דער נייער וועלט, וואָס האָט קיין דירעקטען צו־טריט צום ים — דאָס איז פּאַראַגוואַי, אָבער זיא האָט פון אָנפאַנג אָן קיינע פּאָרטען ניט געהאַט. עס בלייבט אַ פראַגע אויב באָליוויאַ האָט זעהר פיעל פער־לאָרען דורך דעם, וואָס זיא איז אַזוי מיט געוואַלט אָבגעשניטען געוואָרען פון ים. עס איז גראַדע געוואָרען רוהיגער דאָרטען, און דיא פּרעזידענטען בייטען זיך רעגעלמעסיג, יעדענפאַלס אָהן פּראָנונסיאַמענטאָס און בלוטפּערגיסונגען. דער קאַמפּף צווישען קלעריקאַליזם און ראַדיקאַליזם, וואָס האָט זיך אַרויסגע־וויזען אויך אין באָליוויא אזוי ביטער און בלוטיג וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַני־שע קאָלאָניעס, איז אַלץ שוואַכער געוואָרען. דיא קאָנסטיטוציאָן איז געענ־דערט געוואָרען אין אַ דעמאָקראַטישער ריכטונג, און דיא עקאָנאָמישע לאַגע האָט זיך אויך פערבעסערט. דיא פּראָדוקציאָן פון זילבער, וועלכע איז עד היום דיא וויכטיגסטע אינדוסטריע אין דיעזער רעפּובליק (באָליוויאַ פערנעהמט דעם דריטען פּלאַץ צווישען דיא זילבער־פּראָדוצירענדע לענדער אין דער וועלט) איז געשטיגען און האָט נעגעבען דער רעגיערונג מיטעל צו בויען אייזענבאַהנען ביז צו איהרע מערב'דיגע גרענעצען, פון וואַנען זיא האָט אייגענטליך אַ פרייען האַנדעלס־וועג צום פּאַסיפישען אָקעאַן דורך איינעם פון דיא פּאָרטען אין אטאַ־קאַמאַ, וואָס טשילי האָט פערכאַפּט, און ביז צו איהרע מזרח'דיגע גרענעצען, פון וואַנען זיא האָט ווידער אַ פרייען האַנדעלס־וועג צום אַטלאַנטישען אָקעאַן דורך בראַזיליען (נעמליך דורך דעם טייך מאַדעירא, וואָס פאַלט אריין אין אמאַזאָן).

דיא פּרעזידענטען פון באָליוויאַ האָבען אַלץ געזוכט צו קומען צו אַן אויס־גלייך מיט טשילי וועגען אַ פּאָרט. אין 1895 איז געשלאָסען געוואָרען אַ האַנ־דעלס־אָפּמאַך צווישעןביידע רעפּובליקען, און אום צו פערבעסערן זייערע בעציהונגען, האָט דיא רעגיערונג פון טשילי שליסליך פערשפּראָכען צו געבען באָליוויאַ אַ פּאָרט, ווען עס וועט זיך ענדיגען דיא שטרייטפראַגע צווישען טשילי און פּערו וועגען דיא פּראָווינצען טאַקנאַ און אַריקאַ. אָבער דאָס איז גע־בליבען אַ פּאַפּירענער צוזאַג. דיא רעגיערונג פון טשילי האָט זיך ענטזאַגט אָפּ־צוטרעטען אירגענד וועלכען פּאָרט צו באָליוויאַ, ווען זיא האָט זיך דערוואוסט, אַז באָליוויאַ און אַרגענטינע האָבען געשלאָסען אַ געהיימען אָפּמאַך. דיעזע רע־פּובליקען האָבען אַלע געהאַט לאַנגע און ביטערע שטרייטען וועגען זייערע גרע־

מטשילי

Chili

ערשטער קאפיטעל.

דיא שפאַנישע עראָבערונג און הערשאַפט

אין קיין טהייל פון דער נייער וועלט האָבען דיא שפּאַניער ניט אָנגעטראָפען אַזאַ האַרטנעקיגען און לאַנגען ווידערשטאַנד פון דיא אינדיאַנער וויא אין טשילי. דיא זידליכע געגענדען פון טשילי זיינען אייגענטליך קיין מאָל ניט איינגענומען געוואָרען פון דיא שפּאַניער, אָבוואָהל זיי האָבען ניט אויפגעהערט צו שיקען אהין ארמעען געגען דיא אראַוקאַניער און דיא אַנדערע קריעגערישע שטאַמען, וועלכע האָבען זיך פערבונדען געגען דיא ווייסע.

דער נאָמען טשילי שטאַמט פון אַ וואָרט, וואָס בעדייטעט אין דער קוויטשואַ־שפּראַך (דאָס איז געווען דיא פערשפּרייטעסטע און ענטוויקעלטעסטע שפּראַך אין דער אינקאַ־אימפּעריע, דיא שפּראַך פון דיא אינקאַס גופא, וועלכע ווערט נאָך עד היום געשפּראָכען פון פיעלע אינדיאַנער שטאַמען אין באָליוויאַ און פּערו): שנעע. מיט דיעזען נאָמען האָבען דיא אינקאַס בעצייכענט דיא קעלטערע געבירגיגע געגענדען צום זיד, וואו מען זעהט פון אַלע זייטען שפּיצען מיט אייביגען אייז. דיא טעריטאָריע וואָס דיא רעפּובליק טשילי פערנעהמט יעצט, נאָך איהר זיעגרייכער מלחמה מיט פּערו און באָליוויאַ, ציהט זיך וויא אַ לענטע ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן. איהר לענג, אָנפאַנגענדיג פון איהרע גרענעצען מיט פּערו אין נאָרד, ביז קעיפּ האָרן, דעם זידליכסטען פּונקט פון דער נייער וועלט, איז 2661 מייל, ווערענד איהר ברייט איז פון 46 ביז 228 מייל. אין דיעזער הינזיכט האָט טשילי קיין גלייכען צו זיך ניט אין דער וועלט.

דיעזע לאַנגע און שמאָלע מדינה איז קלימאַטיש צוטהיילט אין דריי גאַנץ פערשיעדענע געגענדען: דיא נאָרדליכע, וועלכע איז א הייסע רעגענלאָזע וויסטעניס און וועלכע איז אַזוי וואונדערבאַר רייך אין ניטראַטען; דיא צענטראַלע, וועלכע ענטהאַלט זעהר פרוכטבאַרע און געדיכט־בעפעלקערטע טהאָלען מיט דער הויפּטשטאָדט סאַנטיאַגא און דעם הויפּט פּאָרט וואַלפּאַראַיזאָ, און דיא זידליכע, וועלכע איז שוין א צופיעל רעגענדיגע און קאַלטע און דערפאַר זעהר ווניג בעפעלקערטע עד היום. דער הויפּט רייכטהום פון דער זידליכער

הונדערט שפאניער און פון א גרויסער צאָהל אינדיאַנער, וועלכע זיינען מייס־טענס געווען דיא לאַסט־טרעגער.

ווען וואלדיוויא איז צוגעקומען צום גרויסען טהאָל פון טשילי, דיא בעסטע, פרוכטבארסטע און געדיכט־בעפעלקערטסטע אקערבוי־געגענד, האָט ער דאָרט געגרינדעט דיא שטאָדט סאנטיאגאָ, וועלכע איז געוואָרן און בלייבט דיא הויפטשטאָדט פון דיזער מדינה. דיא פרידליכע אקערבויער, וועלכע זיינען געוועהנט געוואָרן צו דער אינקא־הערשאפט, האָבען זיך ניט געוועהרט געגען דיא נייע עראָבערער. אָבער ווען וואלדיוויא האָט זיך א לאָז געטאָן וייטער צום זיד, איז דער ווידערשטאנד פון דיא אינדיאַנער אלץ גרעסער און שטארקער געוואָרן. אום אָנצוהאלטען דיא שפאנישע הערשאפט האָט ער געגרינדעט שטעדט אין געוויסע סטראטעגישע פונקטען ביי דיא ברעגען פון ים, וועלכע זיינען געוואָרן וויכטיגע פּאָרטען פון טשילי, אונטער דיא נעמען לא סערענא, קאָנסעפּסיאָן, ווילא ריקא, וואלדיוויא און אנגאָל. אָבער אין 1553 האָבען זיך דיא אראוקאניער שטאמען פעראייניגט מיט אנדערע און האָבען ניט נור צו־שטערט דיא מייסטע פון דיא זידליכע שפאנישע בעזעצונגען, זאָנדערן האָבען אויך בעזיעגט און אויסגעשאָכטען דיא שפאניער נאָך א גרויסער שלאַכט.

מיט עטליכע מאָנאט פאר דיזער נידערלאגע האָט וואלדיוויא, וועלכער האָט אלץ געקראָגען פערשטערקונגען פון פערו און אויך פון שפאניען, אזוי פעסט געגלויבט, דאָס איהם איז שליסליך געלונגען אויך איינצונעהמען דיא וואלד־געגענדען פון דיא אראוקאניער, אז ער האָט געשיקט איינעם פון זיינע אדיוטאנטען נאָך מאדריד מיט א ביטע צו בעעהרען איהם מיט דעם טיטול מארקיז און צו בעלוינען מיט דעם אמט פון גובערנאטאָר אויף זיין גאנצען לעבען. ארום דיזער צייט האָט ער אויך ארויסגעשיקט אן עקספּעדיציע צו עראָבערן דיא לענדער אויף דער מזרח זייט פון דיא אנדעסען. דיזע עקספּע־דיציע האָט עס געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער קאָלאָניע מענדאָזא, וועלכע האָט געלעגט דעם פונדאמענט פון דער שפאנישער הערשאפט אין דיא גע־גענדען פון ארגענטינא. ער האָט אויך אויסגעשטאטעט אן עקספּעדיציע צו דעם וואסער־דורכגאנג פון מאגעלאן, אום צו קומען אין דירעקטע פערבינדונגען דורך׳ן אָקעאַן מיט שפאניען.

אָבער דיא אראוקאניער, וועלכע האָבען ביסלעכווייז געלערנט וויא צו פיהרען אָהן ביקסען שלאַכטען מיט דיא שפאניער, האָבען זיך פערבונדען אונטער א נייעם טאָקווי (הויפט קאָמאנדיר אויף זייער שפּראך), וועלכער האָט צוזאמענגעקליבען א מחנה פון צעהן טויזענד מאַן. ווען וואלדיוויא איז ארויס מיט איינינע הונדערט שפאניער און א 5000 אינדיאַנער (מייסטענס פון דיא שטאמען וואָס זיינען געווען בלוטיגע שונאים פון דיא אראוקאניער) האָט דער אראוקאניער נאפּאָלעאָן זעהר געשיקט מאנעווירט צו צוקומען וואָס נעהענ־

פייכטער געגענד בעשטעהט אין וועלדער, וועלכע האָבען אויסגעצייכענט גע־דיענט דיא ווילדע אינדיאַנער שטאַמען אין זייער שטענדיגען קאַמפּף געגען דיא שפּאַניער. מען האָט אויסגעמאָסטען, אז בלויז 40 טויזענד סקוואַר מייל פון טשילי, וואָס דאָס איז אונגעפעהר א זיעבעטעל פון איהר גאַנצע טעריטאָריע, טויג פאר אַקערבוי. דאָס איבעריגע בעשטעהט פון בערג, וואָס זיינען מייס־טענס נאַקעטע, פון וויסטעניסען (ספּעציעל דיא ניטראַט־פּראָווינצען אַטאַ־קאַמאַ, טאַראַפּאַקאַ און טאַקנאַ, וואָס טשילי האָט פערכאַפּט ביי באָליוויאַ און פּערו, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא פאָריגע קאַפּיטלעך), און פון וועלדער, אַזערעס און אייז־פעלדער אין דיא קאַלט־פייכטע געגענדען צום זיד. ארום דריי־פינפטעל פון דער טעריטאָריע פון טשילי איז זעהר געבירגיג, מיט מאַסען שפּיצען, וועלכע זיינען אייביג בעדעקט מיט אייז.

מיט א הונדערט יאָהר פאר דער שפּאַנישער עראָבערונג איז טופּאַק יופּאַנקווי, איינער פון דיא גרעסטע און פעהיגסטע אינקאַ־הערשער, צוגעקומען מיט זיינע אַרמעען ביז צו דיא פרוכטבארע צענטראַלע טהיילען פון טשילי. ווייטער צום זיד, אין דיא רעגענדיגע געגענדען, האָט ער זיך אָנגעשטויסען אויף דיא ווילדע קריעגערישע שטאַמען, וועלכע האָבען שפּעטער אויך פער־צאַמט דעם וועג דיא שפּאַנישע קאָנקוויסטאַדאָרעס. טופּאַק יופּאַנקווי'ס זוהן האָט געשיקט עקספּעדיציעס צו פערשפּרייטען און צו בעפעסטיגען דיא אינקאַ־הערשאַפט דאָרטען, אָבער דאָס איז איהם און זיינע נאָכפאָלגער געלונגען נור ביז דעם טייך מאַולע, וואו עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא טעריטאָריע פון דיא ווילדע און זעהר קריעגערישע אַראוקאַניער שטאַמען. דיא צענטראַלע געגענדען פון טשילי, וואָס זיינען אויך דאַמאָלס געווען געדיכט בעפעלקערט און קולטי־ווירט פון אַקערבויער, האָבען שנעל איבערגענומען דיא ציוויליזאַציאָן פון דיא אינקאַס, אָבער זיי זיינען געבליבען אונטער דער פערוואַלטונג פון דיא איינ־געבאָרענע קאַסיקס. דיא קאָמוניסטישע פּערואַנער סיסטעם איז קיין מאָל ניט איינגעפיהרט געוואָרן אין טשילי און דיא אַקערבויער דאָרטען זיינען מייסטענס געווען קליינע און פרייע לאַנדבעזיצער.

ווען אַלמאַגראָ האָט זיך נאָך דער עראָבערונג פון פּערו א לאַז געטאָן נאָך טשילי אין דער האָפנונג צו געפינען דאָרטען עלדאָראַדאָס, האָט ער אַנשטאָדט גאָלד און זילבער געפונען אויפ'ן וועג אַלץ ווייטער צום זיד קריעגערישע שטאַ־מען, וועלכע האָבען איהם געצוואונגען צו פערקירעווען צוריק. דיא רעזולטאַטען פון אַלמאַגראָ'ס צוריק־קומען נאָך קוצקאָ ווייסען מיר שוין פון דער פּערואַנער געשיכטע. ווען פּיזאַראָ איז געוואָרן דער הערשער פון פּערו, האָט ער געשיקט אין 1540 דעם בעריהמטען שווערד־העלד פּעדראָ דע וואַלדיוויאַ צו עראָבערן און צו בעזעצען טשילי. וואַלדיוויאַ'ס עקספּעדיציע איז בעשטאַנען פון א פּאָאַר

בעזעצונגען אין אראוקאניא גופא, זאנדערן האט אויך פערברענגט קאנסעפ־סיאן און א פאאר אנדערע שטעדט און פארטען הונדערטע מיילען צום נארד פון דיזער געגענד. דיא שפאניער זיינען דאן ניט זיכער געווען אפילו אין זייער הויפטשטאדט סאנטיאגא. פאילאמאטשו האט נאך בעוויזען צו נעהמען מיט שטורם דיא שטאדט וואלדיוויא, וואו ער האט געפאנגען אויסער דיא איינוואהנער, אויך ביקסען, קאנאנען און פערשיעדענע זאכען, וואס זיינען ווערטה געווען מיליאנען. אין 1603 זיינען דיא שפאניער געבליבען אין דיא געגענדען צום זיד פון טייך ביא־ביא (דאס איז געווען דער נארדליכער גרע־נעץ פון אראוקאניא) בלויז מיט דער ציטאדעל פון פארט וואלדיוויא.

אזוי וויא דיזער קאמפף האט אויך געמאכט א חורבן אין דער קאסע פון וויצע־קעניגטהום אין לימא, האט דיא שפאנישע רעגיערונג בעשלאסען צו זוכען פרידליכע וועגען צו קומען צו אן אויסגלייך מיט די מוטהיגע אראוקאניער. אין 1612 האט מען געמאכט א פערזוך צו שיקען אין אראוקאניא יעזואיטישע מיסיאנערען, אום אויך צו פערהאנדלען וועגען פריעדען; אבער ערשט אין 1640 איז אונטערגעשריעבען געווארן דער זאגענאנטער אפמאך פון קווילין, נאך וועלכען דער טייך ביא־ביא איז געווארן דער גרענעץ צווישען דיא שפא־נישע פאסעסיעס אין טשילי און דיא געגענד פון דיא אראוקאניער שטאמען, וועלכע האבען אזוי פאקטיש געוואונען זייער אונאבהענגיגקייט.

ביז צו דער צייט פון דעם אלגעמיינען קאמפף געגען דיא שפאנישע הער־שאפט אין זיד־אמעריקא אין אנפאנג פון 19טען יאהרהונדערט איז דער פריע־דענס־אפמאך פון קווילין געבראכען געווארען נור דורך מלחמות אין 1655, אין 1723 און אין 1766. דיא לעצטע מלחמה האט זיך געענדיגט מיט א פריעדענס־אפמאך, אז דיא אראוקאניער האבען געקראגען זאגאר דאס רעכט צו האבען זייערן א געזאנדטען און פערטרעטער אין דער הויפטשטאדט סאנ־טיאגא.

נור דאס וואס דיא ווייסע האבען ניט געקענט אויספיהרען מיט זייערע שווערדען און קאנאנען, דאס האבען זיי שליסליך אויסגעפיהרט מיט זייער ציוויליזאציאן. ביסלעכווייז האבען אויך דיעזע ווילדע, אבער זעהר קרעפטיגע און פעהיגע אינדיאנער איבערגענומען דיא פיהרונגען און זיטען פון דיא שפאניער און האבען זיך אויך צומישט מיט דיא ווייסע, זא דאס זיי זיינען שליסליך צוגעשטאנען צו דער טשיליאנער נאציאן. ערשט אין 1882 זיינען דיא אראוקאניער געווארן בירגער פון טשילי.

אזוי וויא פון איין זייט האט מען אלץ געהאט צו פיהרען קריעג מיט דיא ווילדע אינדיאנער און פון דער אנדער זייט האט מען אין טשילי ניט געפונען גאלד אדער זילבער, האבען דיא שווערד־העלדען און גאלד־זוכער קיין חשק ניט געהאט צו קומען אהין. דאס האט געלעגט א בעזונדערן שטעמפעל

טער צו דיא שפּאַניער אַזוי, אַז וואָס ווענינער פון זיינע סאָלדאַטען זאָלען פאַלען פון דיא שפּאַנישע קאַנאָנען און ביקסען. וויא נור דאָס איז איהם געלונגען, האָבען דיא אַראוקאַניער געמאַכט אַ קורצען סוף מיט זייערע לאַנגע פּיקעס און העק פון דער שפּאַנישער מחנה. זעהר ווענינע פון דיא שפּאַנישע שווערד־העלדען האָבען געקענט זיך רעטען דורך אַנטלויפען רייטענדיג אויף זייערע פּערד. וואַלדיוויאַ אליין איז געפאַנגען געוואָרן, ווען ער האָט פּרובירט אַנטלויפען. אַז מען האָט איהם געבראַכט צושלעפּען פאַר דעם טאָקווי, האָט ער געבעטען צו שענקען איהם דאָס לעבען און געשוואָרען, אַז דער־פאַר וועט ער זיך צוריקציהען מיט אַלע שפּאַניער פון טשילי, אָבער אַן אינדיאַ־נער פיהרער האָט איבערגעשניטען זיינע רייד מיט אַ האַק אין קאָפּ.

דיא שפּאַנישע קאָלאָניסטען האָבען דאַן געזוכט רעטונג אין צוויי פאָר־טען, וועלכע זיי האָבען בעפעסטיגט און וועלכע דיא אינדיאַנער האָבען ניט געוואוסט וויא איינצונעהמען. אונטער דער פיהרונג פון אַ יונגען טאָקווי מיט'ן נאָמען לאַוטאַראָ, וועלכער איז פריהער געפאַנגען געוואָרן און מיט געוואַלט געטויפט געוואָרן פון וואַלדיוויאַ אליין און וועלכער איז צוריק אַנטלאָ־פען צו זיינע לאַנדסלייט, האָבען דיא אַראוקאַניער בעזיעגט און אויסגעשלאַכ־טעט עטליכע עקספּעדיציעס, וואָס דיא שפּאַניער האָבען אַרויסגעשיקט פון סאַנטיאַגאָ און פון לימאַ. דיזער לאַוטאַראָ איז שפּעטער געפאַלען טויט אין איינער פון דיא שלאַכטען מיט דיא שפּאַניער, אָבער זיינע מחנות האָבען ניט אויפגעהערט צו קעמפּפען ווייטער מיט אַ ווילדען מוטה פאַר זייער פרייהייט און דיא אונאַבהענגיגקייט פון זייער לאַנד.

פערציג יאָהר נאָך דעם טויט פון וואַלדיוויאַ האָבען זיך געצויגען שרעקליך ווילדע און בלוטיגע שלאַכטען צווישען דיא אַראוקאַניער און דיא שפּאַניער, וועלכע פלעגען אַלץ געשיקט ווערן פון דיא וויצע־קעניגע אין לימאַ. נאָך יעדער נידערלאַגע האָבען דיא אַראוקאַניער אַלץ מעהר געלערנט, וויא צו אַטאַ־קירען און צו בעזיעגען דיא שפּאַנישע סאָלדאַטען. ווען דיעזע אינדיאַנער פלעגען פערלירען אַ שלאַכט, פלעגען זיי זיך צולויפען אין דיא וועלדער און אויסוואַרטען אויף אַ געלעגענהייט צו בעפאַלען פלעצליך אַ שפּאַנישע קאָלאָ־ניע אָדער אַן אַבטיילונג פון דער שפּאַנישער אַרמעע. קיין מאָל זיינען דיא שפּאַניער ניט זיכער געווען אפילו אין דיא בעפעסטיגטע פאָרטען צום זיד פון טייך מאַולע געגען אַן אַטאַקע פון דיא ווילדע אינדיאַנער. צו ענדע פון 16טען יאָהרהונדערט, נאָך אַלע מיליטערישע אָנשטרענגונגען פון דעם וויצע־קעניג מענדאָזאַ און פון זיין זוהן, וועלכער האָט עטאַבלירט פאָרטען און פעס־טונגען אַזוי ווייט צום זיד, וויא דער גרויסער און וויכטיגער אינזעל טשילאָע, האָבען זיך דיא אַראוקאַניער ווידער אָרגאַניזירט אונטער דעם טאָקווי פּאַי־לאַמאַטשו, וועלכער האָט ניט נור בעלאַגערט און צושטערט אַלע שפּאַנישע

מייסטענס פערבליבען אין לאַנד און זיינען דאַרום געקומען אין נעהענטערע בעציהונגען מיט דיא אַנדערע קלאַסען, וועלכע האָבען זיך אַלץ מעהר צוזאַמענגעמישט און צוזאַמענגעשמאָלצען אין איין נאַציאָנאַליטעט.

דיא צאָהל פון פול־בלוטיגע אינדיאַנער איז היינט זעהר קליין אין טשילי, סך הכל א 50,000, דאַרונטער אויך דיא ווילדע פון דעם גרויסען אינזעל טיערא דעל פועגאָ (פייערלאַנד). דיא ווייסע, וואָס זייער צאָהל איז אַלץ פערגרעסערט געוואָרן דורך איינוואַנדערונג פון אייראָפעאישע לענדער, אויסער שפּאַניען, זיינען ניט נור דיא הערשער, זאָנדערן אויך, מעג מען זאָגען, דיא מאַיאָריטעט. דיא מעסטיזאָס בילדען אונגעפעהר א העלפט פון דער בעפעל־קערונג אין טשילי.

ווען מען נעהמט דאָס אין אַנבעטראַכט, זעהט מען, וואַרום דיזע פער־העלטניסמעסיג קליינע און וועניג בעפעלקערטע רעפּובליק האָט געקענט אַזוי שנעל און ענטשיעדען בעזיעגען פּערו און באָליוויא צוזאַמען און ווערן, זאָ צו זאָגען, א גרויסמאַכט אין זיד־אַמעריקא.

אין 18טען יאָהרהונדערט, זייט אויפ'ן שפּאַנישען טראָן זיינען אַרויף דיא בורבאָנען, איז דיא עקאָנאָמישע לאַגע אין טשילי געוואָרן אַלץ בעסער. מען האָט דאַן ערלויבט האַנדעלס־שיפען צו פאָהרען דירעקט אַרום קעיפּ האָרן, און פראַנצויזען האָבען געקראָגען דיא פּריווילעגיע צו לאַנדען און צו האַנדלען אין טשיליאַנער פּאָרטען. דיא גובערנאַטאָרען וועלכע האָבען שוין ניט געהאַט צו פיהרען שטענדיג א בלוטיגען קאַמפּף מיט דיא אַראוקאַניער און אַנדערע ווילדע אינדיאַנער שטאַמען, האָבען זיך געקענט אָבגעבען צו א פערשפּרייטונג פון האַנדעל און אינדוסטריע און אויך פון בילדונג. עס זיינען אויפגעקומען נייע שטעדט און פּאָרטען. אין 1747 איז אויך געגרינדעט געוואָרן אן אוניווער־סיטעט אין סאַנטיאַגאָ. אין דיא ערשטע קאָלאָניאַלע יאָהרען האָט מען אפילו פערבאָטען צו אימפּאָרטירען ביכער פון שפּאַניען. דיא בילדונג איז געלעגען אויסשליסליך אין דיא הענד פון גלחים, ספּעציעל פון יעזואיטען, און זיי האָבען נור געזאָרגט צו פערגרעסערן זייער איינפלוס און צו מאַכען רייכער און מעכ־טיגער דיא קירכע.

דיא שטעדט האָבען ביסלעכווייז געקראָגען זעלבסטפערוואַלטונג. אין דיא קאַבילדאָס (דער שפּאַנישער וואָרט פאַר מוניציפּאַליטעטען אָדער שטאָדט־פערוואַלטונגען) האָבען געהערשט דיא קרעאָלען; אָבער דיא אַלגעמיינע פער־וואַלטונג איז געלעגען אין דיא הענד פון געבאָרענע שפּאַניער, וועלכע פלעגען זיך נאָכשלעפּען נאָך יעדען נייען גענעראַל־גובערנאַטאָר און וועלכע האָבען געוועהנליך נור געהאַט איין צוועק: צו ווערען וואָס שנעלער רייך אויף דער רעכנונג פון דיא קאָלאָניעס. דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען געווען בעזאָנדערס

אויף דעם כאראקטער פון די טשיליאנער און אויף דער געשיכטע פון זייער לאנד. די יעניגע פון די איינוואנדערער, וואס זיינען דארטען פערבליבען, האבען זיך טאקע געמוזט בעשעפטיגען מיט אקערבוי. דער צענטראלער טהייל פון טשילי, וואס איז בעריהמט מיט זיינע פראכטפאלע און פרוכטבארע טהאלען, איז וויא צוגעמאסטען פאר אייראפעאישע קאלאניסטען. דארטען געפינען זיך אויך היינט דריי פערטעל פון דער בעפעלקערונג פון טשילי.

די שפאנישע רעגיערונג, וועלכע האט, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון פערו, פערוועהרט די איינוואנדערונג אפילו פון איהרע אייגענע אונטערטאנען אין פערו, באליוויא און עקוואדאר, האט געהאנדעלט גאנץ אנדערש וועגען טשילי. זיא האט גאר אליין אויפגעמונטערט און אונ־טערשטיצט די באסקען און אנדערע ענערגישע בויערן פון נארד־שפאניען צו עמיגרירען נאך טשילי, און צו גרינדען דארטען אמת׳ע אקערבוי־קאלאניעס. אזוי איז אין טשילי געשאפען געווארן א קלאס פון אייראפעאישע פארמערס, וועלכע האבען ענטוויקעלט דאס לאנד און נאטירליך אויך געווירקט אויף דער גאנצער בעפעלקערונג.

די רואינירענדע קאלאניאלע סיסטעם, וואס די שפאנישע רעגיערונג האט אנגעהאלטען אונגעפעהר 200 יאהר אין דער נייער וועלט, איז אויך פערבליבען אין קראפט אין טשילי. מען האט ניט ערלויבט שיפען צו מאכען די רייזע פון טשיליאנער פארטען ארום קעיפ הארן אדער דורך דעם מאגעלאן וואסערוועג. דער האנדעל צווישען טשילי און שפאניען (אירגענד וועלכע קאמערץ מיט אנדערע נאציאנען איז בכלל פערבאטען געווארן) האט געמוזט געפיהרט ווערן דורך פערו אדער ארגענטינע. דער האנדעל איז דאן יעדענ־פאלס געווען זעהר קליין דארטען. דער הויפט־רייכטהום פון טשילי איז בע־שטאנען אין אקערבוי־פראדוקטען, וועלכע האבען אויך ניט געפעהלט אין די אנדערע קאלאניעס און אין שפאניען גופא. די שפאנישע רעגיערונג האט פערבאטען אפילו צו קולטיווירען אליוו־בוימער און וויינגערטנער. די אינ־דיאנער אקערבויער, וועלכע זיינען פערשקלאווט געווארן (אין איינינע ערטער פלעגט מען זיי פשוט פערקריפלען, אז זיי זאלען ניט קענען אנטלויפען...), האבען גאר ניט געברויכט אייראפעאישע ארטיקלען, אבער אויך די שפאנישע גוטבעזיצער און קאלאניסטען האבען זיך מייסטענס בעגנוגענט מיט די זאכען, וועלכע מען פלעגט שאפען אויפ׳ן ארט. די קינדער פון די קאנ־קוויסטאדארעס און פון די הויכע שפאנישע בעאמטע, וועלכע האבען פער־כאפט גרויסע גיטער אין די פרוכטבארע געגענדען און האבען איינגעפיהרט די זעלבע רעפארטימיענטא־סיסטעם, וויא אין פערו און אין אלע אנדערע שפאנישע קאלאניעס מיט א גרעדולדיגער אינדיאנער בעפעלקערונג, און וועל־כע בילדען אויך היינט די אריסטאקראטיע אין דיזער רעפובליק, זיינען

צווייטער קאפיטעל.

פון דעם אויפשטאַנד געגען שפּאַניען ביז דעם קריעג מיט פּערו

צו דער צייט פון דעם אויפשטאנד געגען דיא שפּאנישע רעגירונג האָט טשילי געצעהלט ארום אַ האַלבען מיליאָן נפשות. דיא אורזאכען פון דיזען אויפשטאנד, וואָס האָט געפיהרט און געמוזט פיהרען צו אַ קאמפף פאר פאָל־שטענדיגע פּאָליטישע אונאבהענגיגקייט, זיינען שוין ערקלערט געוואָרן אין דיא געשיכטען פון מעקסיקאָ און פּערו, דיא וויכטיגסטע און גרעסטע צענטערס פון דער שפּאנישער הערשאפט אין דער נייער וועלט. דיזע אורזאכען זיינען געווען דיא זעלבע אין אַלע שפּאנישע קאָלאָניעס, אָבער ניט אין יעדער פון זיי איז דיא רעוואָלוציאָנערע שטימונג אָדער דער קלאַס פון דיא קרעאָלען געווען גלייך שטארק. אין טשילי איז גראַדע דיא רעוואָלוציאָנערע פּארטיי ניט געווען זעהר שטארק אין אָנפאנג. אַ בעדייטענדער טהייל פון דיא קאָ־לאָניסטען איז געווען צוגעבונדען צו דער שפּאנישער קרוין. דיא שפּאניער זיינען אויך זעהר פיעל געשטיצט געוואָרן פון דיא אריסטאָקראטישע לאַנד־בעזיצער אין טשילי. זיי האָבען צוזאמען געבילדעט דיא לאָיאַליסטישע פּאר־טיי, מיט וועלכער דיא רעוואָלוציאָנערען האָבען געהאט צו פיהרען אַ לאַנגען און ביטערן קאמפף. דיא פּאָלקס־מאסען, וועלכע זיינען געווען אונוויסענד און אָבגעשניטען איינע פון דיא אַנדערע דורך לאַנגע שטרעקען איבער הויכע בערג און טיעפע טהאָלען, זיינען מייסטענס געווען גלייכגילטיג צו דער רע־וואָלוציאָנערער בעוועגונג.

דאַרום האָט דיא רעוואָלוציאָן אויסגעבראָכען אין טשילי עטוואָס שפּע־טער וויא אין דיא מייסטע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, ערשט נאָכדעם וויא עס איז אָנגעקומען אַ פּערטרעטער פון דער רעוואָלוציאָנערער כונטאַ פון בוענאָס ערעס און האָט אויפגעפאָדערט דיא בירגער פון סאַנטיאַגאָ צו פּאָלגען דעם ביישפּיעל פון זייערע אטלאַנטישע ברידער און ארונטערזעצען זייער גענעראַל־גובערנאַטאָר. דעם 18טען סעפּטעמבער 1810 האָט טאַקע דער גע־

שטאַרק און צאָהלרייך אין טשילי צוליעב דיא אויבען־געבראַכטע אורזאַכען, האָבען אַלץ פּראָטעסטירט געגען אַזאַ אָרדנונג. זיי האָט נאַטירליך פערדראָסען, וואָס דיא בעסטע און פעטסטע רעגיערונגס־פּלעצער ווערן פערטהיילט צווישען געבאָרענע שפּאַניער, און זיי האָבען זיך יעדענפאלס געהאלטען פעסט צוזאַמען אין דיא קאַבילדאָס, וועלכע זיינען אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס געוואָרן דיא צענטערס פון דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהר־הונדערט.

טשילי און פון פערו גופא. גענעראל אָ'היגינס, דער טשיליאַנער פּאַטריאָט מיט אַן אירלענדישען נאָמען, איז געווען דער זוהן פון אַן איינגעוואַנדערטען אָרימען אירלענדער, וועלכער איז אָנפאַנגס רייך געוואָרן פון האַנדעל אין

גענעראל בערנארדינא אָ'היגינס

טשילי, האָט זיך נאכהער אויסגעצייכענט אין אַן עקספּעדיציע געגען דיא אַראַוקאַניער און האָט שליסליך זיך דערדיענט צו ווערן דער גענעראל גובער־נאַטאָר פון טשילי און זאָגאר דער וויצע־קעניג פון פּערו.

ארום דריי יאָהר נאָך דער נידערלאַגע פון דיא טשיליאַנער רעוואָלוציאָ־

נעראַל־גובערנאַטאָר רעזיגנירט, וויא דיא קאַבילדאָ פון סאַנטיאַגאָ האָט עס פערלאַנגט, און דיזער טאָג ווערט געפייערט אַלס אַ נאַציאָנאַלער יום טוב אין טשילי, אַלס דער אָנפאַנג פון אונאַבהענגיגקייט, אַזוי וויא דער 4טער דזשולאַי אין יונייטעד סטייטס.

אַ כונטאַ פון זיעבען אָנגעזעהענע בירגער פון סאַנטיאַגאָ האָט יענעם טאָג איבערגענומען דיא פערוואַלטונג פון לאַנד אין נאָמען פון קעניג פערדי־נאַנד דעם זיעבעטען, ווענמען נאַפּאָלעאָן האָט אַרונטערגעזעצט פון טראָן, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פאָריגע קאַפּיטלעך אין דיזען בוך. איינער פון דיא ערשטע און וויכטיגסטע אַקטען פון דיזער כונטאַ איז געוועזען צו עפענען דיא פּאָרטען פאַר דיא האַנדעלס־שיפען פון אַלע נאַציאָנען, וואָס עס האָט נאָך דעם ערשטען יאָהר איינגעבראַכט פיער מאָל מעהר איינקונפט וויא פריהער. דער קאָנגרעס וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרן אין אַפּריל 1811 האָט אָבגעשטימט אַ גאַנצע רייהע פון רעפאָרמען, וויא דיא אָבשאַפונג פון שקלאַ־ווערײַ, דיא רעאָרגאַניזירונג פון דיא געריכטען, דיא זעלבסטפערוואַלטונג פון שטעדט, דיא פרייהייט פון האַנדעל, א. ז. וו.

אָבער דאָס האָט באַלד געפיהרט צו אַ ביטערן קאַמפף צווישען דיא ראַדי־קאַלען, וועלכע זיינען שטאַרקער געוועזען אין דיא זידליכע פּראָווינצען מיט זייער הויפּטשטאָדט קאָנסעפּסיאָן, און דיא קאָנסערוואַטאָרס, וועלכע זיינען מייסטענס בעשטאַנען פון דיא אַריסטאָקראַטישע לאַנדבעזיצער אין דיא צענט־ראַלע פּראָווינצען מיט דער הויפּטשטאָדט סאַנטיאַגאָ. מיט דיזען אינערליכען קאַמפף, וואָס איז געפיהרט געוואָרן אין פערלויף פון אַ פּאָאר יאָהר בעזאָנ־דערס צווישען דיא ראַדיקאַלע כונטאַ פון קאָנסעפּסיאָן אונטער דער לייטונג פון דר. ראָזאַס, און דיא קאָנסערוואַטיווע כונטאַ אונטער דער לייטונג פון גענעראַל קאַררעראַ, וועלכער איז געוואָרן דער מיליטערישער דיקטאַטאָר, האָט זיך בענוצט גענעראַל אַבאַסקאַל, דער פעהיגער און ענערגישער וויצע־קעניג פון פּערו, וויא נור איהם איז געלונגען צו אונטערדריקען דיא רעוואָלוציאָנערען אין פּערו און אין באָליוויאַ. ער האָט געשיקט אַן אַרמעע פון 4000 סאָלדאַטען, וועלכע איז צוערשט צוריקגעשטויסען געוואָרן פון 12,000 פּאַטריאָטען אונ־טער דער קאָמאַנדע פון דעם דיקטאַטאָר קאַררעראַ, אָבער וועלכע האָט שליסליך אַזוי געזיעגט אין דער שלאַכט ביי ראַנקאַגואַ אין 1814, אַז גענעראַל קאַררעראַ האָט געמוזט אַנטלויפען פון סאַנטיאַגאָ און זוכען רעטונג מיט אַ הייפעלע פון זיינע נאַכפאָלגער אין אַרגענטינע און אַז גענעראַל בערנאַרדינאָ אָ'היגינס, איינער פון דיא וויכטיגסטע קעמפּפער פאַר דיא אונאַבהענגיגקייט פון טשילי, האָט אויך געמוזט זיך אָבטראָגען מיט אַנדערע פּאַטריאָטען נאָך מענדאָזאַ, אַרגענטינע, וואו זיי האָבען פערשטאַרקט דיא אַרמעע, וועלכע סאַן מאַרטין האָט אָרגאַניזירט, וויא מיר ווייסען עס שוין, צו פעריאָגען דיא שפּאַניער פון

קאמפף צווישען דיא צענטראַלע געגענדען, וואו דיא אַריסטאָקראַטישע פאמי־ליען און גרויסע גרונדבעזיצער האָבען געפיהרט דיא גרענדע און האָבען אָר־גאַניזירט אַ שטאַרקע קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי מיט דער הילפע פון דיא גלחים, און דיא זידליכע געגענדען, וואו עס איז אויפגעקומען אַ קלאַס פון קליינע גרונד־בעזיצער, קאָלאָניסטען און הענדלער, וואָס האָבען געקעמפּפט פאַר ליבעראַלע רעפאָרמען און פאַר אַ דעמאָקראַטישע רעפּובליק — דיזער קאמפף איז געוואָרען אַלץ שאַרפער, און מען מעג זאָגען, אַז ער האָט זיך נאָך עד היום ניט גע־ענדיגט. דערצו נאָך האָבען דיא ווילד־געבליבענע אינדיאַנער זיך אויפגעהויבען געגען דיא ווייסע, און דיא אַנהענגער פון דער שפּאַנישער הערשאַפט, דיא לאָיאַליסטען, האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אויף דעם גרויסען און פּרוכט־באַרען אינזעל טשילאָע און דאָרטען אָנגעפאַנגען אַ קאָנטר־רעוואָלוציאָן.

גענעראַל פרעירע, וועלכער האָט פערנומען אָ'היגינס'עס פּלאַץ, האָט גע־פיהרט אַ ביטערן קאמפף מיט דיא קלעריקאַלען און אַריסטאָקראַטען. ער האָט געזוכט דורכצופיהרען ראַדיקאַלע רעפאָרמען דורך דעם קאָנגרעס, וואָס ער האָט צוזאַמענגערופען און בעהערשט. אין 1824 האָט ער פערטריבען דעם ביסקופ פון סאַנטיאַגאָ און אַרויסגעלאָזען בעפעהלען צו קאָנפיסצירען דיא גיטער פון דער קאַטאָלישער קירכע. דאָס האָט אַלץ מעהר אויפגערעגט דיא קאָנסער־וואַטיווע פּאַרטיי, וועלכע האָט געפונען אַ זעהר פעהיגען פיהרער אין דער פּערזאָן פון פּאָרטאַלעס וואָס איז פאַקטיש געוואָרען דער דיקטאַטאָר נאָך אַ גרוי־סער נידערלאַגע פון דיא ליבעראַלען אין דער שלאַכט ביי לירקאַי אין אַפּריל 1830, ווען אַרום צוויי טויזענד מאַן זיינען געפאַלען פוןביידע זייטען. גענע־ראַל פריעטאָ, וועלכער איז צוגעשטאַנען צו דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, איז דאַן אויסגעוועהלט געוואָרען אַלס דער פּרעזידענט פון דער פּראָוויזאָרישער רעגיערונג, און גענעראַל פרעירע איז אַנטלאָפען נאָך פּערו צוזאַמען מיט איי־ניגע אַנדערע גענעראַלען און פיהרער פון דער בעזיעגטער ליבעראַלער פּאַרטיי.

דיא רעזולטאַטען פון דעם זיעג פון דער קאָנסערוואַטיווער אַרמעע אין דער בלוטיגער שלאַכט ביי לירקאַי זיינען געווען זעהר וויכטיגע פאַר טשילי און, מען מעג זאָגען, פאַר גאַנץ זיד־אַמעריקאַ. גענעראַל פריעטאָ און זיינע קאָנסער־וואַטיווע נאָכפאָלגער, מאַנועל בולנעס און מאַנועל מאָנט, האָבען זיך אַרויס־געוויזען פאַר זעהר פעהיגע רעגיערער. יעדערער פון זיי איז אויסגעוועהלט גע־וואָרען צו צוויי טערמינען פון פינף יאָהר. צוזאַמען האָבען זיי געפיהרט דיא רעפּובליק אין רוהע און אָרדנונג, וויא ווייט דאָס האָט זיך נור געלאָזען אין 19טען יאָהרהונדערט אין אַ שפּאַניש־שפּרעכענדער רעפּובליק, גאַנצע דרייסיג יאָהר. דיא ליבעראַלען, וועלכע האָבען נאַטירליך געזוכט צו מאַכען אַ סוף פון דער הערשאַפט פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, האָבען אין דיזער צייט דריי מאָל אַרויסגערופען אויפשטאַנדען, אָבער זיי זיינען יעדעס מאָל

נערען ביי ראַנקאַגואַ האָבען דיא שפּאַנישע גענעראַלען געהערשט אין טשילי מיט אייזערנע הענד. דיא אַלטע אָרדנונג איז צוריק איינגעפיהרט געוואָרן און אַ סך פּאַטריאָטען זיינען הינגעריכטעט געוואָרן. אָבער אויף דער מזרח־זייט פון דיא אַנדעסען, סך הכל אַ 150 מייל פון סאַנטיאַגאָ, האָט סאַן מאַר־טין זיך אַלץ בעסער צוגעגרייט צו אַן אַטאַקע אויף דיא שפּאַניער אין טשילי. בערנאַרדינאָ אָ'היגינס איז געוואָרן זיין רעכטע האַנד און האָט זיך זעהר אויסגעצייכענט אין דער בעריהמטער שלאַכט ביי טשאַקאַבוקאָ, וועלכע האָט ענטשיעדען דעם שיקזאַל פון טשילי און דערלאַנגט אַ טויטקלאַפּ דיא שפּאַניער אין גאַנץ זיד אַמעריקאַ, וויא מיר וועלען עס שוין פון דער געשיכטע פון פּערו.

ווען סאַן מאַרטין איז אַריין אין סאַנטיאַגאָ מיט זיין זיעגרייכער אַרמעע פון אַרגענטיניער און טשיליאַנער רעוואָלוציאָנערען, האָט ער צוזאַמענגערופען אַן אַסיפה פון דיא אָנגעזעהענע בירגער, וועלכע האָבען איהם איינשטימיג אויסגעקליבען פאַר דעם גובערנאַטאָר פון טשילי. ער האָט זיך אָבער ענטזאַגט פון דיזען כבוד. זיין אַמביציע איז געווען, וויא מיר וועלען עס שוין, צו ברעכען דיא שפּאַנישע מאַכט אין פּערו גופא. דאָס איז געווען אַן אויסערגעוועהנליכער מאַן אין זיינע שטרעבונגען און אויך האַנדלונגען. ער איז געשטאַנען מיט פיעלע קעפּ העכער פאַר אַלע אַנדערע רעוואָלוציאָנערען און גענעראַלען אין זיד־אַמעריקאַ, אפילו פאַר דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר. נור ווען ער האָט זיך ענטזאַגט, האָט ער אָנגעוויזען אויף זיין פריינד און אדיוטאַנט בערנאַרדינאָ אָ'היגינס אַלס דעם ריכטיגען מאַן אויף דעם ריכטיגען פּלאַץ. זיין ראַטה איז אָנגענומען געוואָרן, און אָ'היגינס איז געוואָרן דער הויפּט פון דער טשיליאַנער רעפּובליק, מען מעג זאָגען, איהר ערשטער דיקטאַטאָר.

אָבער זיין דיקטאַטור האָט ניט לאַנג אָנגעהאַלטען. דיא אַנהענגער פון קאָררעראַ האָבען אויסגעקוקט אויף אַ געלעגענהייט צו מאַכען אַ רעוואָלוציאָן נאָך דעם אַלגעמיינעם מוסטער אין דער שפּאַניש־שפּרעכענדער אַמעריקאַ. אָ'היגינס איז שנעל פערהאַסט געוואָרן פאַר זיינע דיקטאַטאָרישע האַנדלונגען. דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי האָט שטענדיג אינטריגירט געגען איהם, אָבער אפילו דיא ליבעראַלען און ראַדיקאַלען, וועמעס פיהרער ער איז פריהער געווען, זיינען אַרויסגעטראָטען געגען איהם אין 1823 אונטער דער קאָמאַנדע פון גע־נעראַל פרעירע, זאָ דאָס ער איז געצוואונגען געווען צו רעזיגנירען.

אין פערלויף פון זיעבען יאָהר נאָך דיזער פּאַסירונג האָבען זיך געביטען צעהן רעגיערונגען מיט נאָך מעהר גרעסערע און קלענערע דיקטאַטאָרס אין דיא פּראָווינצען און מיט דריי קאָנסטיטוציעס. שטרייטען און קאָנפליקטען זיינען פאָרגעקומען ניט נור צווישען דיא פּאַרטיי־פיהרער און אַמביציעזע גע־נעראַלען, זאָנדערן אויך צווישען פערשיעדענע פּראָווינצען און שטעדט. דיא גאַנצע רעפּובליק האָט זיך דאַן געהאַלטען אויף היהנערשע פיסלעך. דער אַלטער

קאָנגרעס האָט איהם דארום אויסגעוועהלט אין 1836 פאר פרעזידענט אַ צוויי־טען מאָל.

אין דיעזער צייט האָט גענעראל פרעירע בעקומען שטיצע פון דיא ליבע־ראלען אין פערו און באָליוויא, ספּעציעל פון גענעראל סאנטא קרוץ, וועלכער איז אַ קורצע צייט געווען דער דיקטאטאָר פון דיעזע צוויי רעפּובליקען, וויא דאָס איז געשילדערט אין דער אָביגער געשיכטע פון פערו. איהם איז געלונגען צו אָרגאַניזירען אַן עקספּעדיציע אין פערו און צו לאַנדען מיט געוועהר אויף דעם אינזעל טשילאָע; אָבער דער אויפשטאַנד דאָרטען איז שנעל אונטער־דריקט געוואָרען פון דער טשיליאַנער רעגיערונג, וועלכע האָט דערפאַר אָנגע־פאַנגען געגען סאנטא קרוץ א קריעג, וואָס האָט זיך געענדיגט אונגליקליך ניט נור פאר דיעזען דיקטאטאָר, זאָנדערן אויך פאר פערו. שוין דאַן האָט זיך ארויס־געוויזען, אז טשילי איז שטארקער פאַר איהרע צוויי נאָרדליכע שכנות—פערו און באָליוויא צוזאמען.

אונטער דער אדמיניסטראציאָן פון גענעראל בולנעס, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דער מלחמה געגען סאנטא קרוץ און וועלכער האָט רעגיערט צעהן יאָהר אָהן אינערליכע אונרוהען, איז דער אויסלענדישער האנדעל מערק־ווירדיג שנעל געוואַקסען, וואָס עס האָט איהם געגעבען דיא מעגליכקייט ניט נור צו דעקען דיא קאָסטען פון דיעזער מלחמה, זאָנדערן אויך צו שטעלען דיא פינאַנצען אויף א פעסטען באָדען און צו פערגרעסערן דיא אויסגאַבען אפילו אויף פאָלקסבילדונג. דיא ענטדעקונגען פון גאָלד אין קאליפאָרניא און אין אויסטראַליען זיינען געווען א גוטע זאַך פאר טשילי דערמיט, וואָס עס איז דאָרטען געעפענט געוואָרען א מארקעט פאר טשיליאַנער ווייץ. אין דער זעל־בער צייט האָבען דיא זילבער־מינען פון קאָפּיאַפּאָ אין טשילי גופא געליפערט מיליאָנען. וואלפאראיזאָ איז דאַן געוואָרען א זעהר גרויסער און וויכטיגער האַנדעלס־פּאָרט, און דיא ערשטע ליניע פון דאמפף־שיפען אויף דעם פּאַסיפי־שען אָקעאַן איז דאָרטען אָרגאַניזירט געוואָרען פון דעם אמעריקאַנער אינזשע־נער וויליאם ווהילראַיט.

נאָך גרעסערע פּאָרטשריטע האָט טשילי געמאַכט אונטער דער צעהן־יעה־ריגער אדמיניסטראציאָן פון פרעזידענט מאַנועל מאָנט, וועלכער איז פריהער געווען מיניסטער אונטער פרעזידענט בולנעס און וועלכער איז אויך געווען דער פעהיגסטער פיהרער פון דער הערשענדער קאָנסערוואטיווער פּארטיי. אָבער באלד נאָך זיין ערשטער וואהל אין 1851 האָבען ליבעראלען אָנגעפאַנגען א רעוואָלוציאָן אין זייער אלטען צענטער, אין דער פּאָרט־שטאָדט קאָנסעפּסיאָן, אָבער זיא האָט זיך שנעל געענדיגט נאָך דער זעהר בלוטיגער שלאכט ביי לאָנקאָמילא, ווען דיא קאָנסערוואטיווע ארמעע האָט געזיעגט. אזוי וויא פרע־זידענט מאָנט האָט ניט נור ערקלערט אַן אלגעמיינע אמניסטיע נאָך דיעזען

ישנעל און ענטשיעדען בעזיעגט געוואָרען. דאָס לאַנד האָט זעהר פיעל פּראָגרעסירט דורך דיזע רוהע. דיא בעפעלקערונג איז געוואַקסען אויך דורך איינוואנדערונג פון נאָרדליכע אייראָפּעאישע לענדער, ספּעציעל פון דייטשלאַנד. דער האַנדעל איז געשטיגען און אינדוסטריען האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו ענטוויקלען. דורך דעם זיינען אויך געוואַקסען דיא איינקינפטע פון דער רעגיערונג, וועלכע האָט ניט נור געקענט צאָהלען דיא שולדען אין אויסלאַנד, זאָנדערן אויך בויען אייזענבאַהנען, פּאָרטען און שיפען.

אונטער דער אדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל פריעטאָ מיט זיין הויפּט־

טשיליאַנער קאָסטיומען אין 1840

מיניסטער פּאָרטאַלעס איז אויסגעאַרבייט און אָנגענומען געוואָרען דיא קאָנ־סטיטוציאָן, וועלכע איז פערבליבען אין קראַפט מיט ווייניגע ענדערונגען ביז היינט צו טאָג אין טשילי. דאָס איז א זעהר קאָנסערוואַטיווע, צענטראַליסטי־שע און אריסטאָקראַטישע קאָנסטיטוציאָן; אָבער מען מוז צוגעבען, אז זיא האָט זעהר פיעל מיטגעהאָלפען צו פערבעסערן און צו פערשטאַרקען דיעזע רע־פּובליק. אלגעמיינעס שטימרעכט עקזיסטירט נאָך דאָרטען אלץ ניט. דיא פּאָ־ליטישע מאַכט ליגט מייסטענס אין דיא הענד פון גרונדבעזיצער. אָבוואָהל גענעראַל פריעטאָ איז געוואָרען פּרעזידענט דורך א מיליטערישע רעוואָלוציאָן, האָט ער פון דעסטוועגען ניט געוואָלט זיך פיהרען וויא א דיקטאַטאָר. דער

זאָנדערס פון דער שפּאַנישער זייט, און שפּאַניען האָט שליסליך גאָר נישט אויס־
געפיהרט מיט איהרע קריעגסשיפען, אויסער דיא פערניכטונג פון אייגענטהום און
דיא פערגיסונג פון בלוט אין דיא פּאָרטען פון פּערו און טשילי.

ארום דיעזער צייט האָט שוין טשילי געצעהלט איבער צוויי מיליאָן נפשות.
די דייטשע קאָלאָניזאַציאָן אין די זידליכע פּראָווינצען איז אַלץ גרעסער געוואָרען,
ווייל דיא רעגיערונג האָט ניט נור געגעבען גענוג לאנד אונענטגעלטליך צו איינ־
וואַנדערער, זאָנדערן האָט אפילו געצאָהלט זייערע רייזע־קאָסטען. דיא שנעלע
פערמעהרונג פון ווייסע קאָלאָניסטען אין דיא זידליכע פּראָווינצען האָט ארויס־
גערופען אַן אויפשטאַנד פון דיא אַראַוקאַניער אין 1868. דיעזע ווילדע שטאַמען
האָבען אָנגעהויבען צו בעפאַלען דיא בעזעצונגען פון דיא ווייסע אין דיא ערטער
ארום זייער אַלטע טעריטאָריע. נור נאָך עטליכע נידערלאַגעס און צוזאַמענשטוי־
סען מיט דיא ווייסע, האָבען זיי געבעטען צו שליסען ווידער פריעדען מיט
דער רעגיערונג, וועלכע האָט יעדענפאַלס אויסגעבויט קליינע פעסטונגען ביי דיא
גרענעצען פון אַראַוקאַניא, אום צו האַלטען אין צוים דיא ווילדע אינדיאַנער.

נאָך דער מלחמה מיט שפּאַניען האָט דיא רעגירונג פון טשילי זעהר ענער־
גיש זיך אַ נעהם געטאָהן צו שאַפען אַ גרויסע פלאָטע, אום צו פערטהיידיגען די
לאַנגע ברעגען פון לאַנד. דיא אויפבויאונג פון אייזענבאַהן־ליניעס צו פערבינ־
דען דיא פּאָרטען מיט דיא וויכטיגסטע שטעדט איז פאָרטגעזעצט געוואָרען אַלץ
ווייטער. אין אָנפאַנג פון דיא זיעבעציגער יאָהרען, ווען עראַזוריץ איז געווען
פּרעזידענט, האָט מען אויך אַלץ פערמעהרט דיא צאָהל פון קריעגסשיפען און פון
ים־סאָלדאַטען פאַר דיא מלחמה מיט פּערו צוליעב דיא ניטראַט־געגענדען.

זיעג, זאנדערן ער האט אויך געזוכט צו געווינען אויף זיין זייט די מעסיגערע ליבעראלען דורך אייניגע רעפארמען, האט מען אין א קורצער צייט ארום פער־געסען אן דיזען אויפשטאנד, דורך וועלכען עס זיינען אומגעקומען פיער טויזענד מאן און מיליאנען דאלארס זיינען פערלארען געגאנגען.

צו ענדע פון זיין צווייטען טערמין האט פרעזידענט מאנט אנגעפאנגען צו האנדלען אלץ מעהר דיקטאטאריש און איז אויך געקומען אין א צוזאמענשטויס מיט׳ן קאנגרעס. די ליבעראלע פארטיי איז דארום אלץ שטארקער געווארען, און אין די זידליכע פראווינצען האט ווידער אויסגעבראכען א רעוואלוציאן. אין פערלויף פון פיער מאנאט האט זיך דאן געצויגען א בירגער־קריעג, וועלכער האט זיך געענדיגט מיט א נייער נידערלאגע פאר די ליבעראלען. אבער די זיעגרייכע אריסטאקראטען האבען זיך דאן ארומגעזעהען, אז זייערע בעזיעגטע געגנער געפינען דאך אלץ מעהר אנהענגער אין לאנד און אז עס איז דארום נויטיג צו קומען צו אן אויסגלייך מיט זיי, אום אויסצומיידען ווייטערע אויפ־שטאנדען און בלוטפערגיסונגען. דער רעזולטאט דערפון איז געווען, דאס ווען מאנט׳ס צווייטער טערמין האט זיך געענדיגט אין 1861, איז אויסגעוועהלט געווארען פאר פרעזידענט אן אונפארטייאישער מאן אין דער פערזאן פון א זעהר אנגעזעהענעם אריסטאקראט מיט׳ן נאמען כאזע פערעץ, וועלכער האט אנגעפאנגען זיין אדמיניסטראציאן מיט אן ערקלערונג פון אלגעמיינע אמניסטיע און האט געזוכט צו מאכען פשרות צווישען די קאנסערוואטיווע און ליבעראלען אפילו וועגען די קאטאלישע קירכע. אונטער זיין צעהן־יעהריגער אדמיני־סטראציאן, וויא אויך פון זיינע נאכפאלגער, די פרעזידענטען פעדעריקא עראזוריץ און אניבאל פינטא, וועלכע האבען שוין געדיענט בלויז צו איין טערמין, ווייל די ליבעראלען האבען דורכגעפיהרט אן אמענדעמענט צו דער קאנסטיטוציאן, אז מעהר וויא איין טערמין זאל קיינער ניט קענען זיין פרעזידענט פון דער רעפובליק, — איז אלץ שטארקער געווארען די מעסי־גע ליבעראלע פארטיי, וועלכע האט צוגעצויגען אויך א סך פון די מעסיגע קאנסערוואטיווע און יונגע אריסטאקראטען. די ליבעראלען האבען אויך, נאך א לאנגען קאמפף מיט דער קאנסערוואטיווער פארטיי אין קאנגרעס, דורכגע־פיהרט, אז ווער עס קען נור לעזען און שרייבען זאל האבען שטימרעכט.

אין 1865 איז טשילי ארייננגעשלעפט געווארען אין א מלחמה מיט שפא־ניען, וויא דאס איז ערקלערט אין דער געשיכטע פון פערו. די שפאנישע רע־גיערונג האט געשיקט א פלאטע, וועלכע האט בלאקירט די פארטען פון טשילי און האט באמבארדירט דעם פארט וואלפאראיזא און צושטערט דארט כמעט די גאנצע שטאדט. די רעגיערונג פון טשילי, וועלכע האט זיך מוטהיג אנגענו־מען פאר פערו געגען שפאניען, האט פון דעסטוועגען ניט נאכגעגעבען די שפאנישע פארדערונגען. דאס איז בכלל געווען אן אונזיננניגע מלחמה, בע־

דאָס איז פּאַקטיש געבליבען א טויטער בוכשטאַב ביז דער ליבעראַלער פּרעזידענט סאַנטא מאַריאַ האָט אָנגעפאַנגען אַ ביטערן קאַמפּף מיט דער קאַטאָלישער קירכע, אום צו געווינען אויף זיין זייט דיא ראַדיקאַלע און אַנטי־קלעריקאַלע פּאַרטייען. דער הויפּט־קעמפּפער פאַר דיזע וויכטיגע ציוויל־רעפאָרמען, וועלכע זיינען שטענדיג פערלאַנגט געוואָרען פון דיא ליבעראַלען, איז געווען דער פּרעמיער באַלמאַסעדאַ, א פייערדיגער ראַדיקאַל און בריליאַנטענער רעדנער, וועלכער איז געוואָרען פּרעזידענט, ווען סאַנטא מאַריאַ׳ס טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1886.

דיא ליבעראַלע פּאַרטיי איז דאַן צושפּאָלטען געוואָרען צוליעב דיזע רעפאָרמען. דיא מעסיגע ליבעראַלען האָבען זיך אַרומגעריסען מיט דיא ראַדיקאַלען און אַנטי־קלעריקאַלען און האָבען אונטערשטיצט דיא מעסיגע קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי אין קאָנגרעס. דיעזע רייסערייען האָבען שליסליך געפיהרט צו איינער פון דיא מערקווירדיגסטע רעוואָלוציאָנען אין דער געשיכטע פון טשילי און, מען מעג אויך זאָגען, פון אַלע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען. ווען באַלמאַסעדאַ האָט פערנומען סאַנטאַ מאַריאַ׳ס פּלאַץ, טראָץ דער שטאַרקער און ביטערער אָפּאָזיציע פון דיא קאָנסערוואַטאָרס, קלעריקאַלען און אַ טהייל פון דיא ליבעראַלען אין קאָנגרעס, האָט ער געזוכט צו קריעגען אַ מאַיאָריטעט דורך פּשרות מיט זיינע געגנער. איהם איז טאַקע געלונגען צוזאַמענצושטעלען אַ מיניסטעריום פון דיא פיהרער פון כמעט אַלע פּאַרטייען, וואָס מען רופט אויף דעם פּאַרלאַמענטאַרישען לשון אַ קאָאַליציאָנס־מיניסטעריום.

דיא גלחים האָבען אָבער געקעהרט וועלטען געגען דיא ״אַפּיקורסים״, וועלכע האָבען געוואַגט איינצופיהרען ציוויל־הייראַטהען און דערצו נאָך אַוועקצונעהמען ביי זיי דיא ווירטהשאַפט איבער דיא בית־עולם׳ס. זיי האָבען אַריינגעלעגט אין חרם דעם פּרעזידענט מיט אַלע זיינע מיניסטאָרען. זיי האָבען זיך ענטזאַגט צו פּראַווען דיא רעליגיעזע צערעמאָניעם פאַר אזעלכע, וואָס האָבען חתונה געהאַט נאָך דעם ציוויל־געזעץ אָדער האָבען פערשריעבען דיא געבורטען פון קינדער אין דיא ציוויל־רייסטערס. זיי האָבען אויפגעהעצט דיא פרויען, אויף וועלכע דיא קאַטאָלישע קירכע שטיצט זיך בעזאָנדערס אין אַלע לענדער. דער קאַטאָליציזם איז אַזוי שטאַרק איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין טשילי, וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. אַלע אַנדערע געזעלשאַפטליכע פראַגען זיינען דאַן פערגעסען געוואָרען. מען האָט נור געשטריטען און געשטורמט וועגען דיא בעציהונגען צווישען שטאַאט און קירכע בכלל און וועגען דיא נייע ״גאָטלאָזע״ געזעץ בפרט.

באַלמאַסעדאַ, דער הויפּטפיהרער פון דיא אַנטי־קלעריקאַלען, איז ערקלערט געוואָרען פון דיא גלחים פאַר דעם אַנטי־קריסט, פאַר דעם טייפעל אַליין. ווען אָבער דיעזער ענערגישער קעמפּפער פאַר ליבעראַלע רעפאָרמען און פאַר א רע־

דריטער קאפיטעל.

דער לעצטער בירגער־קריעג און דיא לעצטע גרענעץ־שטרייטען

דיא אורזאכען און דיא רעזולטאטען פון דער ניטראט־מלחמה זיינען שוין ערקלערט געוואָרען אין דיא געשיכטען פון פערו און באָליוויא. מיר וועלען עס דאָ ניט ווידערהאָלען. דיעזע מלחמה, וועלכע האָט גרעסער געמאכט טשילי מיט א טעריטאָריע פון אונגעפעהר 100,000 סקווער מייל, וואו עס געפינען זיך דיא אויסערגעוועהנליך רייכע ניטראט־מינען, איז געפיהרט געוואָרען אונטער דעם פּרעזידענט אַניבאל פּינטאָ, וועלכער איז רעספּעקטירט געוועזען פון אלע פּארטייען. זיין טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1881, ווען דיא מלחמה מיט פערו איז נאָך ניט געווען אין גאנצען צו ענדע, און זיין פּלאץ האָט געזעצליך פערנומען סעניאָר דאָמינגאָ סאנטא מאריא, אויך א ליבעראל. אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון דיעזען פּרעזידענט איז געשלאָסען געוואָרען פריעדען מיט פערו און באָליוויא, אָבער עס האָבען זיך אָנגעפאנגען אינערליכע שטרייטען.

די ליבעראלע רעפאָרמען, וועלכע ער האָט גענומען דורכפיהרען אלץ מעהר, האָבען אַרויסגערופען אַ פייערדיגע אָפּאָזיציע פון דער קאָנסערוואטיווער פּאר־טיי און בעזאָנדערס פון דיא קלעריקאלען אָדער קירכען־פּארטיי. דיא גלחים האָ־בען געדונערט געגען איהם, ווייל ער האָט געוואָלט דורכפיהרען אַ ליבעראלען געזעץ וועגען ציוויל־הייראַטהען, ציוויל־שיידונגען, ציוויל־מעטריקעס, א. ז. וו. אונטער דער לאַנגער הערשאַפט פון דער קאָנסערוואטיווער פּארטיי האָט דיא קאטאָלישע קירכע אָנגעהאלטען אלע איהרע אלטע פּריווילעגיעס. קיין חתונה האָט ניט געקענט זיין א געזעצליכע, אויב אַ רעליגיעזע צערעמאָניע איז ניט פאָרגעקומען אין א קאטאָלישער קירכע. דיא קאטאָלישע גלחים האָבען געפיהרט דיא רייסטערס פון געבורטען און טויטען, וויא אונטער דער שפּאנישער הער־שאַפט. זיי האָבען אויך קאָנטראָלירט אלע בעערדיגונגס־פּלעצער. אין 1865 האָט פּרעזידענט פּערעז דורכגעפיהרט אַפילו אַן אמענדעמענט צו דער קאָנסטיטוציאָן וועגען פרייהייט פון עפענטליכען גאָטעסדיענסט פאר ניט־קאטאָליקען; אָבער

מיליאָנען און דורך דעם אויך קריעגען אַלץ אַ גרעסערע דיקטאַטאָרישע מאַכט. פון דער אַנדער האַנד האָט עס נאַטירליך אַלץ מעהר אויפגעבראַכט זיינע שונאים, וועלכע זיינען געוואָרען שטאַרקער אויך אין קאָנגרעס.

טראָץ דעם וואָס באַלמאַסעדאַ האָט אָנגעשרויפט אַלע מאַשינען פון דער רעגירונג צו געווינען אַ מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס ביי די וואַהלען אין 1888, איז דאָס איהם ניט געלונגען. דעם נעכסטען יאָהר איז די פּאָליטישע לאַגע געוואָרען אַזוי געפעהרליך, אַז עס האָט געהאַלטען ביי אַן אויסברוך פון אַ בירגער־קריעג. די אָפּאָזיציע האָט געהאַט אַ מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס, און באַלמאַסעדאַ האָט ניט געקענט צוזאַמענשטעלען אַ מיניסטעריום נאָך די פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן. דאַן איז באַלמאַסעדאַ ענטשיעדען אַרויסגעטראָטען געגען דעם קאָנגרעס. ער האָט ערקלערט, אַז אַלס פּרעזידענט האָט ער גאָר דאָס רעכט אָנצושטעלען פאַר אַ מיניסטער, וועמען ער וויל נור, און אַז דער קאָנגרעס האָט אין דעם גאָר קיין דעה ניט צו זאָגען. מיט אַנדערע ווערטער הייסט עס, אַז ער האָט בעשלאָסען אָבצושאַפען מיט זיין דיקטאַטאָרישער מאַכט די סיסטעם פון אַ פעראַנטוואָרטליכעם מיניסטעריום, וויא דאָס איז איינגעפיהרט דאָרטען נאָך דעם אַלגעמיינען קאָנסטיטוציאָנעלען מוסטער פון אייראָפּאַ.

עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז דער קאָנגרעס האָט פייערדיג פּראָטעסטירט געגען דיעזע דיקטאַטור. ביי דער ערשטער געלעגענהייט האָט די אָפּאָזיציע דערפאַר אויסגעפיהרט, אַז מען זאָל לאָזען די רעגיערונג אָהן געלד פאַר די אויסגאַבען. אין 1890 האָט זיך דער קאָנגרעס ענטזאַגט אָבצושטימען דעם ביודזשעט. דאַן האָט באַלמאַסעדאַ ווידער פּרובירט מאַכען אַ פּשרה מיט זיינע פּאָליטישע געגנער און האָט אויסגעקליבען אַזעלכע מיניסטאָרען, וועלכע האָבען געקענט רעכענען אויף דער שטיצע פון דער מאַיאָריטעט פון קאָנגרעס. אָבער דיעזעס מיניסטעריום איז אין עטליכע מאָנאַט אַרום צופאַלען געוואָרען צוליעב אינערליכע רייסערייען. אַזוי וויא באַלמאַסעדאַ האָט געוואָלט, אַז זיין פריינד קלאַודיאָ וויקוניאַ זאָל פערנעהמען זיין פּלאַץ, ווען זיין טערמין וועט זיך ענדיגען, האָט ער איהם געמאַכט פאַר דעם פּרעמיער גאָר אָהן דער בעשטימונג פון קאָנגרעס. דערצו נאָך האָט באַלמאַסעדאַ אַרויסגעלאָזען אַ בעפעהל, אַז דער ביודזשעט פון 1900 זאָל זיין גילטיג פאַר דעם נעכסטען יאָהר.

דיעזע דיקטאַטאָרישע האַנדלונגען האָבען שוין אַרויסגערופען אַ גרויסע אויפשטאַנד. די פּרעזידענטען פון סענאַט און פון דער דעפּוטירטען־קאַמער האָבען אַרויסגעלאָזען אַ פּראָקלאַמאַציאָן, אין וועלכער זיי האָבען ערקלערט, אַז מען דאַרף ניט פאָלגען דעם פּרעזידענט, ווייל ער האַנדעלט ניט קאָנסטיטוציאָנעל, און האָבען ערנאָנט קאַפּיטאַן מאָנט פאַר דעם הויפּט־קאָמאַנדיר פון דער

מאָקראַטישער קאָנסטיטוציאָן האָט זיך פערזיכערט מיט אַ מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס האָט ער אָנגעפאַנגען צו פיהרען זיך אַלץ מעהר וויא אַ דיקטאַטאָר. דערצו נאָך האָט ער גענומען שטיצען זיינע נעהענטערע פריינד און טרייעסטע אנהענגער ניט נור מיט דיא בעסטע אַמטען, זאָנדערן אויך מיט זעהר פעטע

פּרעזידענט באלמאסעדא

קאָנטראַקטען צו בויען אייזענבאַהנען, דאָקס, שיפען, פאָלקסשולען און נייע פעסטונגען אין פערשיעדענע פּאָרטען. דיא עקאָנאָמישע לאַגע פון טשילי איז גראַדע געווען אַ זעהר גוטע. דיא רעגירונגס־קאַסע איז געווען פול. דיא איינ־קינפטע פון דער רעגירונג זיינען פערדאָפּעלט געוואָרען דורך דיא עראָבערונג פון דיא ניטראַט־געגענדען. באַלמאַסעדא האָט דאַרום געקענט שליידערן מיט

מעהר פערהאַסט געמאַכט ביים פאָלק, אפילו צווישען אנטי־קלעריקאַלען. דיא זיעגרייכע אַרמעע פון דיא קאָנגרעסיסטען איז גלייך אַוועק אויף'ן וועג צו דער הויפטשטאָדט סאַנטיאַגאָ. באַלמאַסעדאַ האָט צוזאַמענגעקליבען זיינע לעצטע קרעפטע אין אַ פּלאַץ מיט'ן נאָמען פּלאַסילאַ, און דאָרטען איז דעם 28טען אויגוסט געפאָכטען געוואָרען דיא לעצטע שלאַכט פון דיעזען בירגער־קריעג. דיא קאָנגרעסיסטען האָבען וויעדער געזיעגט און זיינען דריי טעג שפּעטער אריין מיט טריאומף אין סאַנטיאַגאָ.

נאָך זיין נידערלאַגע ביי פּלאַסילאַ, ווען זיינע בעסטע קאָמאַנדירען זיינען געטויטעט געוואָרען, האָט באַלמאַסעדאַ פערלאָרען אירגענד וועלכע האָפנונג צו געווינען דעם קאַמפף. ער איז דאַן אַוועק זוכען שוץ אין דעם אמבאַסאַד פון אַרגענטינע. דאָרטען איז ער געבליבען אין בעהעלטענים ביז דעם 18טען סעפּטעמבער, ווען עס האָט זיך געזאָלט ענדיגען דער געזעצליכער טערמין פון זיין פּרעזידענטשאַפט. אין יענעם טאָג האָט ער זיך דערשאָסען נאָכדעם וויא ער האָט אָנגעשריבען אַ בריעף, אַז ער האָט בעשלאָסען צו ענדיגען זיין לעבען מיט זיינע אייגענע הענד, ווייל ער קען ניט ערוואַרטען אַן אונפּאַרטייאישען געריכט פון זיינע געגנער. מיט דיעזען זעלבסטמאָרד האָט זיך געענדיגט דער בלוטיגסטער בירגער־קריעג אין דער געשיכטע פון טשילי. אין דיזע שלאַכטען זיינען 10,000 לעבענס פערלאָרען געגאַנגען, און דיא קאָסטען האָבען איבערשטיגען פופציג מיליאָן דאָלאַר.

צו דיזער צייט איז עס שיער ניט געקומען צו אַ מלחמה צווישען טשילי און יונייטעד סטייטס. גראַדע האָט עס בעדאַרפט פּאַסירען, אַז דיא מאַטראָזען פון דער אַמעריקאַנער קריעגסשיף "באַלטימאָר", וועלכע האָט זיך געפונען אין פּאָרט פון וואַלפּאַראַיזאָ צו בעשיצען אַמעריקאַנער בירגער אין פאַל פון נויט, האָבען זיך צושלאָגען, ווען מען האָט זיי אַרונטערגעלאָזען אויפ'ן ברעג, מיט טשיליאַנער מאַטראָזען אין אַ שענק. אין דיזען געשלעג פון בעזאָפענע מאַטראָזען איז איינער פון דיא אַמעריקאַנער דער'הרג'עט געוואָרען און עטליכע אַנדערע זיינען שווער פערוואונדעט געוואָרען. דיא וואַשינגטאָנער רעגיערונג האָט געפונען נאָך דיא בעריכטען פון דעם קאַפּיטאַן פון "באַלטימאָר" און פון דעם קאָנסול דאָרטען אַ בעליידיגונג פאַר יונייטעד סטייטס אין דיזען געשלעג און האָט געפאָדערט שאַדענערזאַץ פאַר דיא אָפּפער. דיא טשיליאַנער רעגירונג האָט זיך אָנפאַנגס ענטשיעדען ענטזאַגט נאָכצוגעבען דיעזע פאָדערונג פון דער אַמעריקאַנער רעגיערונג. זיא האָט ערקלערט, אַז דאָס איז געווען אַ גאַנץ געוועהנליכער געשלעג צווישען בעזאָפענע מאַטראָזען און אַז קיין נאַציאָנאַלע בעליידיגונג אָדער אויסברוך פון האַס צו אַמעריקאַנער איז דערביי גאָר ניט פאָרגעקומען. אָבער שליסליך, ווען דיא וואַשינגטאָנער רעגירונג האָט זיך ענטשיעדען ענטזאַגט אויסצוהערען אירגענד וועלכע ערקלערונגען און תירוצים

פלאָטע, וועלכע האָט אויך רעבעלירט. עס האָט זיך אַזוי אָנגעפאַנגען א קורצער, אָבער שרעקליך בלוטיגער בירגער־קריעג.

דיא הויפּטמאַכט פון דער קאָנסטיטוציאָנעלער אָדער קאָנגרעסיסטישער פּארטיי איז בעשטאַנען אין דער פלאָטע. באַלמאַסעדאַ האָט דערפאַר זיך גע־שטיצט אויף דער אַרמעע. ער האָט ערקלערט דיא פיהרער פון דער אָפּאָזיציע אין קאָנגרעס און קאַפּיטאַן מאָנט פאַר פעררעטהער און האָט צוזאַמענגעקליבען אַן אַרמעע פון 40,000 מאַן. אין יוני 1891 האָט ער מיט זיין דיקטאַטאָרישער מאַכט בעפוילען אויסצו־וועהלען א פּרעזידענט, און דיא אויסוואַהל איז נאַטיר־ליך געפאַלען אויף דעם מאַן, וואָס ער האָט גשטיצט, נעמליך אויף זיין פריינד און הויפּט־מיניסטער וויקוניא. מיט זיין שטאַרקער אַרמעע האָט ער אָבער נור געקענט הערשען אויף דער יבשה. אויף'ן ים איז ער געבליבען מאַכטלאָז, ווייל דיא מייסטע קריעגסשיפען זיינען קאָמאַנדירט געווען פון זיינע געגנער, וועלכע האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אין דער ניטראַט־פּראָווינץ טאַראַפּאַקאַ. זיי האָ־בען אָבער ניט געהאַט גענוג געוועהר. אום צו קריעגען געוועהר אין יונייטעד סטייטס, האָבען זיי געשיקט דיא שיף "איטאַטאַ" נאָך קאַליפאָרניאַ. אויף דעם בעפעהל פון דער וואַשינגטאָנער רעגירונג אין נאָמען פון נייטראַליטעטס־געזעץ איז אָבער דיעזע שיף פערהאַלטען געוואָרען אין סאַן דיעגאָ. נור איהר איז דאָך געלונגען זיך ארויסצוגנב'ענען מיט א לאַדונג פון געוועהר. דאַן האָט דיא וואַשינגטאָנער רעגירונג געהייסען אַרויסשיקען א קרייצער נאָכצויאָגען און צו פאַנגען דיעזע שיף, וועלכע האָט אַזוי געבראָכען דיא נייטראַליטעט פון יונייטעד סטייטס. דיא "איטאַטאַ" איז טאַקע געפאַנגען געוואָרען פון דעם אַמעריקאַנער קרייצער און צוריק געבראַכט געוואָרען נאָך סאַן דיעגאָ, קאַ־ליפאָרניאַ.

דיא קאָנגרעסיסטען האָבען אָבער אין דיעזער צייט געקראָגען געוועהר פון אייראָפּאַ אויף ענגלישע קאָנטראַבאַנדע שיפען, זאָ דאָס אין אויגוסט 1891 האָבען זיי שוין אויך געקענט צוזאַמענקלייבען אַן אַרמעע פון צעהן טויזענד מאַן אין דעם גרויסען ניטראַט־פּאָרט איקוויק, וואו עס האָט זיך געפונען זייער פּראָוויזאָרישע רעגיערונג אונטער דער לייטונג פון קאַפּיטאַן מאָנט. דיעזע אַרמעע האָט געלאַנדעט אין א פּלאַץ א מייל צוואַנציג צום נאָרד פון וואַלפּאַ־ראַיזאָ און האָט זיך א לאָז געטאָהן צום אָרט, וואו דיא אַרמעע פון דעם דיקטאַ־טאָר האָט זיך בעפעסטיגט. אין דער זעהר בלוטיגער שלאַכט דאָרטען, וואָס טראָגט אין דער געשיכטע פון טשילי דעם נאָמען דיא שלאַכט ביי קאָנקאָן, האָ־בען געזיעגט דיא קאָנגרעסיסטען. באַלמאַסעדאַ איז אַזוי צוקאָכט געוואָרען נאָך דיעזער נידערלאַגע פון זיין אַרמעע, אז ער האָט געהייסען אַרעסטירען יעדען איינעם, וואָס מען האָט נור געקענט פעררעכטיגען אין סימפּאַטיע מיט זיינע פּאָליטישע געגנער. דערמיט האָט ער זיך, זעלבסטפערשטענדליך, אלץ

גאניזירט דיא אַרמעע און דיא פינאנצען. אין 1895 האָט ער איינגעפיהרט דעם גאָלד־סטענדערד און געשטעלט דעם קרעדיט פון דער רעפובליק אויף א פעסטען פונדאמענט (דאַן האָט זיך גראדע בעזאָנדערס געקאָכט אין יונייטעד סטייטס וועגען דיא זאָגענאנטע "פרייע זילבער געלד"). ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט דעם 18טען סעפּטעמבער 1896, איז זיין פלאַץ פערנומען געוואָרען פון סיניאָר פעדעריקאָ עראזוריץ, וועלכער איז אויסגעוועהלט גע־וואָרען מיט דריי מאָנאַט פריהער לויט דיא פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטו־ציאָן. דיזער זוהן פון א פריהערען פּרעזידענט האָט ארויסגעצייגט גרויסע פעהיג־קייטען אַלס אדמיניסטראטאָר און שטאאטסמאַן. ער האָט שוין ניט געהאַט איבערצוקומען גרויסע שוועריגקייטען אין אינערליכע אנגעלעגענהייטען. אָבער דערפאַר זיינען אויפגעקומען אויסלענדישע שוויריגקייטען. צו דיא סכסוכים מיט פערו וועגען דיא ניטראַט־פּראָווינצען טאקנאַ און אריקאָ (זעה דיא געשיכטע פון פערו) זיינען צוגעקומען מחלוקות מיט ארגענטינע וועגען אנדערע געגענדען. אין 1896 האָבען אַפילו טשילי און ארגענטינע געשלאָסען אַן אָפּמאַך, אז דיא שטרייטען וועגען זייערע גרענעצען זאָלען געשליכטעט ווערען דורך א שיעדס־געריכט; אָבער דיזער אָפּמאַך איז פּאַקטיש געבליבען א טויטער בוכשטאַב. פון ביידע זייטען האָט מען גאָר גענומען זיך צוגרייטען צו א קריעג.

דיזער גרענעץ־שטרייט, וויא דיא מייסטע אנדערע צווישען דיא רעפּוב־ליקען פון זיד־אמעריקאָ, איז געווען דער רעזולטאַט פון דיא שלעכטע לאַנד־קאַרטען פון דיא פּראָווינצען אין דיא צייטען פון דער שפּאַנישער הערשאַפט. לאַנד איז געווען איבערגעגעבען פּאַר אַלע קאָלאָניעס, און מען האָט זיך ווייניג געקימערט אַפילו וועגען גאַנץ גרויסע שטרעקען. אין קאָלאָניאַלע צייטען האָט עס, נאַטירליך, ניט אויסגעמאַכט, אויב, למשל, דיא געגענדען פון פּאַ־טאַגאָניע וועלען צוגערעכענט ווערען צו אַרגענטינע אָדער צו טשילי. אָבער ווען דיזע צוויי קאָלאָניעס זיינען געוואָרען זעלבסטשטענדיגע רעפּובליקען, איז עס געווען נאַטירליך, אַז יעדע פון זיי זאָל פערלאַנגען א גרעסערען טהייל פון אַזעלכע געגענדען, וואָס זיינען פריהער ניט געווען גענוי בעשטימט און אָב־געגרענעצט.

ענדליך, נאָך דיפּלאָמאַטישע פּערדרעהענעסען אין פערלויף פון צוויי יאָהר, ווען עס האָט זיך אויך אָנגעפאַנגען א פינאַנציעלער קריזיס אין דיזע צוויי פּאָרטגעשריטענסטע רעפּובליקען פון זיד־אמעריקאָ (ניט רעכענענדיג דיא פּאָרטוגעזישע בראַזיליע) צוליעב דיא קריעגס־געפאַהר, האָט דיא טשיליאַנער רעגיערונג געשטעלט אַלס אן אולטימאַטום דיא פאָרדערונג, אז דער אָבמאַך פון 1896 וועגען א שיעדס־געריכט זאָל טאַקע אויסגעפיהרט ווערען אין דער פּראַקטיקע. דאַן האָט דיא אַרגענטינער רעגירונג ניט געוואָלט אַרויסטרעטען

וועגען דיזע מעשה, האָט דיא רעגירונג פון טשילי בעצאָהלט דיא 75,000 דאָלאַר ענטשעדיגונג, וואָס מען האָט פון איהר פערלאַנגט. נור א געפיהל פון פיינדשאַפט צו יונייטעד סטייטס, צו דיא "יענקים", איז ליידער דאָן בע־זאָנדערס שטאַרק איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין טשיליאַנער פאָלק. אין דער גאַנצער לאַטיינישער אמעריקא קוקט מען אַלץ מיט פיינדליכע און פערדעכט־ליכע אויגען אויף יונייטעד סטייטס, ווייל מען גלויבט דאָרטען, דאָס דיא מעכטיגע נאָרד־אמעריקאַנישע רעפובליק זוכט נור אונטער דער מאַסקע פון דער מאָנראָו־דאָקטרין צו פערכאַפּען דיא טעריטאָריעס און יעדענפאַלס צו בעהער־שען דיא פעלקער פון דיא שוואַכע רעפובליקען פון צענטראַל און זיד־אמעריקא. אָבער אין טשילי איז דער האַס צו דיא "יענקים" שטאַרקער וויא אין דיא אַנ־דערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפובליקען.

ווען דיא זיעגרייכע קאָנגרעסיסטישע פּאַרטיי האָט אָרגאַניזירט אין סאַנ־טיאַגאָ א פּראָוויזאָרישע רעגירונג, האָבען זיך אָנגעפאַנגען דיא וואַהלען פאַר א נייעם קאָנגרעס און פאַר א נייעם פּרעזידענט. קאַפּיטאַן מאָנט, וועלכער איז אויך געוואָרען דער הויפּט פון דיעזער פּראָוויזיאָרישער רעגירונג, האָט זיך ענטשיעדען ענטזאַגט צו געברויכען אירגענד וועלכען רעגירונגס־איינפלוס אין דיעזע וואַהלען. ער האָט ערקלערט, אַז ער ווינשט צו הערען דיא אונאַבהענגיגע און פרייע שטימע פון פאָלק. עס קען אָבער זיין, אַז ער האָט אין דיזען פאַל אַזוי גרויסמוטהיג געהאַנדעלט, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט סאַי וויא סאַי קריעגען דיא מאַיאָריטעט, וויא עס האָט זיך טאַקע אַרויסגעוויזען. יעדענ־פאַלס איז עס זיכער, אַז צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון טשילי איז דאָן פאָרגעקומען אַן אמת פרייע אויסוואַהל פון א פּרעזידענט.

קאַפּיטאַן מאָנט האָט בעוויזען, אַז ער איז ניט בלויז א פעהיגער קריעגס־פיהרער, זאָנדערן אויך א פעהיגער אדמיניסטראַטאָר. ניט נור האָט ער זיך ענטזאַגט צו פערפאָלגען דיא באַלמאַסעדיסטען, ער האָט נאָך איינינע פון זיי נעזוכט אַריבערציהען אויף זיין זייט, וואָס עס איז איהם אויך געלונגען. ער האָט ערקלערט אַלגעמיינע אמניסטיע, און דיא אַנטלאָפענע אָפיצירען פון דער באַלמאַסעדיסטישער אַרמעע האָבען זיך באַלד בענוצט דערמיט. עס איז אַזוי שנעל איינגעפיהרט געוואָרען אָרדנונג אין גאַנצען לאַנד. אָבוואָהל געזיעגט האָט אייגענטליך דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי, פון וועלכער קאַפּיטאַן מאָנט איז געווען איינער פון דיא הויפּטפיהרער, דאָך האָט ער דורכגעפיהרט אַזאַ וויכטיגע דעמאָקראַטישע רעפאָרמע, וויא האָום־רול (זעלבסטפערוואַלטונג) אין דיא שטעדט.

אונטער דער אדמיניסטראַציאָן פון דיזען פּרעזידענט זיינען פאָרטגעזעצט געוואָרען דיא אַלטע און אָנגעפאַנגען געוואָרען נייע עפענטליכע אַרבייט, וויא דיא בויאונג פון אייזענבאַהנען, דאָקס, שיפען א. ז. וו. ער האָט אויך רעאָר־

יאָהרהונדערטע און פון וועלכע פיעלע שפאניש־שפרעכענדע רעפובליקען (בעזאנדערס דיא פון צענטראל אמעריקא) ליידען נאָך עד היום.

דיא פרעזידענטען אין טשילי האָבען פערלאָרען זייער פריהערע מאכט. זיי זיינען מעהר בעשרענקט פון דער קאָנסטיטוציאָן און, וואָס עס איז וויכטינער, זיי זיינען געצוואונגען אלין מעהר צו פאָלגען איהרע פאָרשריפטען און צו רעכענען זיך מיט דער מאיאָריטעט אין קאָנגרעס און מיט דער עפענטליכער מיינונג.

היינט איז וואלפאראיזא, דער גרעסטער פאָרט פון טשילי, אויך פערבינדען מיט בוענאָס־ערעס, דעם גרעסטען פאָרט אין דער נייער וועלט נאָך ניו יאָרק, דורך איין אייזענבאהן־ליניע, וועלכע שניידעט דורך דיא אנדעסען־בערג און פערבינדעט דיא געגענדען ביי דיא ברעגען פון פאסיפיישען אָקעאן מיט דיא געגענדען ביי דיא ברעגען פון אטלאנטישען ים. דיזע טראנס־אנדעסען־אייזענבאהן, א וואונדער פון דער היינטיגער אינזשענער־קונסט, איז פון בעזאָנדערס גרויסער וויכטיגקייט פאר דיא עקאָנאָמישע און אויך פאָליטישע ענטוויקלונג פון טשילי.

פאר דער וועלט אלס אזעלכע, וואס זוכט ניר קריעג און ענטזאגט זיך פון ארביטראציאן, און האט אנגענומען דעם אולטימאטום פון טשילי.

ווייטער שטרייט וועגען דיא מזרח־גרענעצען פון דער געוועזענער באליוויאנער פראווינץ אטאקאמא איז איבערגעגעבען געווארען צום שיעדס־געריכט פון דעם אמעריקאנער געזאנדטען אין בוענאס־איירעס. זיין ענטשיידונג איז אנגענומען געווארען אהן שום טענות פון ביידע צדדים אין 1899. אבער ווייטער שטרייט וועגען דיא זידליכע גרענעצען אין פאטאגאניע, וואס איז איבערגעגעבען געווארען צום שיעדס־געריכט פון ענגלאנד, האט זיך ניט געענדיגט אזוי שנעל און רוהיג. אן ענגלישע קאמיסיע האט צוערשט געהאט צו אונטערזוכען אלע ווייטערע שטרייטפונקטען. דאס האט נאטירליך גענומען צייט, און אין דיזער צייט האט זיך ווידער פאנאנדער־געפלאקערט אזא רייסעריי צווישען ביידע רעפובליקען, אז זיי האבען אנגעפאנגען צו מאביליזירען זייערע ארמעען און עס האט געדראהט גאנץ נאהענט פון א מלחמה. שליסליך האבען זיי בעשלאסען צו פערלאזען זיך אויף דער ענטשיידונג פון ענגלישען קעניג לויט דעם רעפארט פון דער ענגלישער אינטערזוכונגס־קאמיסיאן. אין 1902 האט דער ענגלישער קעניג בעקאנט געמאכט זיין ענטשיידונג, און ביידע רעפובליקען האבען איהר ניט נור אנערקענט, זאנדערן האבען אויך געשלאסען א נייעם אבמאך, אז אין דער צוקונפט, ווען עס וועט ווידער פארקומען עפעס א שטרייט צווישען זיי, זאל עס איבערגעגעבען ווערען צו א שיעדס־געריכט פון ענגלאנד אדער פון דער שווייץ. דאס האט פעריכערט און וועט אויך אין דער צוקונפט פעריכערן דעם פריעדען צווישען דיזע צוויי פארטגעשריטענסטע און שטארקסטע שפאניש־שפרעכענדע רעפובליקען אין זיד־אמעריקא.

איהרע גרענעץ־שטרייטען מיט באליוויא און פערו האט טשילי אויך געענדיגט אהן ווייטערע שטערונגען פון פריעדען, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא אביגע געשיכטען פון דיזע צוויי רעפובליקען. אין 1900 האט עס געהאלטען דערביי, אז עס זאל געשלאסען ווערען אין זיד־אמעריקא א בונד פון עטליכע רעפובליקען געגען דיא אמביציעס פון טשילי; אבער דיא רעגיערונג פון טשילי האט ערקלערט, אז זיא מיינט ניט ביי קיינעם צו כאפען און קיינעם ניט אנצוגרייפען, און אויך דיזע קריעגס־וואלקענס אויף דיא אנדעסן זיינען צערשטרייט געווארען.

אין דיא לעצטע יאהרען מאכט טשילי זעהר שנעלע און גרויסע פארטשריטע. פריעדען הערשט אינערליך און אויסערליך. דיא וואהלען פון פרעזידענטען קומען פאר רעגעלמעסיג און רוהיג. עס זעהט אויס, אז אין דיזער רעפובליק פון די "זידליכע יענקים" איז מען שוין אין אמת'ן פטור געווארען פון דיא דיקטאטורען, אויפשטאנדען און פראנונציאמענטאס, וועלכע זיינען געווען דיא גרעסטע צרה פון דער גאנצער לאטיינישער אמעריקא אין 19טען

עקוואדאר
Ecuador

די געשיכטע פון עקוואַדאָר

צו דער צייט פון דער שפּאַנישער עראָבערונג זיינען דיא געבירגיגע געגענדען פון עקוואַדאָר געווען אַ טהייל פון דער אינקאַ־אימפּעריע (זעה דיא געשיכטע פון פּערו). אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער איז געווען דער זוהן פון דעם זיעגרייכען אינקאַ הואַינאַ־קאַפּאַק און פון דער טאָכטער פון דעם בעזיעגטען קעניג פון קוויטאָ, איז געוואָרען דער הערשער פון דיעזע געגענדען. אָבער לאַנג לאַנג פאר דיא אויבער־הערשאַפט פון דיא אינקאַס האָבען עקזיסטירט דאָרטען מלוכות. עס זיינען געבליבען אויף דיא פּלאַטאָס שטומע עדות פון דיזע מלוכות אין דיא חורבות פון טעמפּלען, פּאַלאַצען און פעסטונגען. מען איז דערגאַנגען נאָך פאָרשונגען פון אַרכעאָלאָגען, אז דיא מלוכה וואָס דיא אינדיאַנער שטאַמען מיט'ן נאָמען קוויטוס האָבען געגרינדעט אין דער געגענד ארום דער שטאָדט קוויטאָ, האָט עקזיסטירט ניט ווייניגער פון צוועלף הונדערט יאָהר.

דער גרעסטער טהייל פון דער היינטיגער בעפעלקערונג פון דיזער רעפּובליק, וועלכע האָט געקראָגען איהר נאָמען צוליעב איהר געאָגראַפישע פּאָזיציע (קוויטאָ ליגט אונגעפעהר אַ מייל פּופצעהן צום זיד פון עקוואַטאָר), בעשטעהט פון אינדיאַנער, וואָס שטאַמען פון דיא קוויטוס און קאַראַס, דיא אמאָליגע הערשער דאָרטען. א געוויע פּאָלקסצעהלונג איז נאָך עד היום ניט געמאַכט געוואָרען אין דיזער רעפּובליק. מען נעהמט געוועהנליך אָן, אז דאָרטען געפינען זיך אַרום אַנדערהאַלבען מיליאָן נפשות, פון וועלכע עכט־ווייסע זיינען בלויז הונדערט טויזענד. דיזע מינאָריטעט הערשט אָבער היינט און האַלט פּאַקטיש אין קנעכטשאַפט דיא מאַסען אינדיאַנער אזוי וויא אין דיא קאָלאָניאַלע צייטען. דיא צאָהל פון נעגער איז דאָרטען אַ גאַנץ קליינע. זיי געפינען זיך נור אין דיא הייסע און פייכטע געגענדען ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, וואו זיי האָבען זיך טהיילווייז צוזאַמענגעמישט מיט אינדיאַנער.

דיא טעריטאָריע פון עקוואַדאָר בלייבט צוטהיילט צווישען אַ געוויסע צאָהל ווייסע פאַמיליעס, וועלכע בילדען דאָרט דיא הערשענדע אריסטאָקראַטיע אַזוי וויא אין דיא צענטראַלע טהיילען פון טשילי. זיי שטאַמען פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס און פון דיא שפּאַנישע בעאַמטע, וועלכע האָבען פערכאַפּט דיא בעסטע טהיילען פון לאַנד און פערשקלאַווט דיא אינדיאַנער. דיא שפּאַנישע קאָלאָ־

שיעף און ניט־צוגענגליך, וויא דיא פּאַסיפישע ברעגען פון קאָלאָמביאַ, וועלכע האָבען נאָך אַלץ ניט קיין גוטע האַנדעלס־פּאָרטען. אין פּיזאַראָ׳ס צייט זיינען דיזע ברעגען גאָר ניט געוועזען בעוואָהנט, מיט דיא אויסנאַהמע פון אייניגע גאַנץ ווילדע שטאַמען. פּיזאַראָ האָט דארום געקענט לאַנדען און קריעגען שפּייז ערשט אין דער נאַכבאַרשאפט פון דעם גאָלף פון גוואַיאַקוויל.

דאָס גיט אונז אַ נאַטירליכע און איינפאַכע ערקלערונג, וואַרום דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען אויסגעלאָזען אויף זייער וועג פון פּאַנאַמאַ צום זיד דיא ברעגען פון קאָלאָמביא און פון עקוואַדאָר און האָבען אָנגעפאַנגען דיא ער־אָבערונג פון דיזע לענדער ערשט נאָכדעם, וויא זיי האָבען צושטערט דיא אינקא־אימפּעריע און איינגענומען פּערו. אונטער דער הערשאַפט פון דיא אינקאַס זיינען אויך אויסגעלעגט געוואָרען וועגען איבער דיא טהאָלען און בערג, וואָס ציהען זיך פון דיא שטעדט אין פּערו ביז צו דיא שטעדט אין עקאַוודאָר. מיט דיעזע וועגען האָבען זיך עס דיא שפּאַניער בענוצט אין זייערע עקספּע־דיציעס.

דער נעהענטסטער און לייכטסטער וועג צו צוקומען פון ים ביז קוויטאָ איז איבער דיא בערג וואָס ציהען זיך פון דעם פּאָרט גוואַיאַקוויל. היינט איז דיזער זעהר וויכטיגער פּאָרט פערבונדען דורך אן אייזענבאַהן מיט קוויטאָ און מיט אנדערע שטעדט אויף דיא פּלאַטאָס, וואָס צושפּרייטען זיך אויף א הויכקייט פון אַכט ביז צעהן טויזענד פוס איבער דער פלעכע פון ים און וואָס זיינען ארומ־גערינגעלט מיט שפּיצען, וועלכע בלייבען אייביג בעדעקט מיט אייז אונטער דער עקוואַטאָריאַלער זון. פריהער אָבער האָט מען אהין געקענט פאָהרען נור אויף מויל־טהיערען.

דיא ערשטע שפּאַניער, וואָס האָבען דורכגעשניטען אַ וועג צווישען דיא געדיכט־בעוואַקסענע בערג פון גוואַיאַקוויל ביז דיא פּלאַטאָס, האָבען זיך גע־פונען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם קאָנקוויסטאַדאָר אַלוואַראַדאָ, מיט וועמען מיר האָבען זיך בעקענט אין דער געשיכטע פון מעקסיקאָ. דיזער וויכטיגסטער אַדיוטאַנט פון הערנאַנדאָ קאָרטעז האָט זיך אויף זיין אייגענער רעכנונג אַ לאָז געטאָהן פון פּאַנאַמאַ נאָך זיד־אַמעריקאַ, ווען מען האָט געקראָגען נאכריכטען וועגען פּיזאַראָ׳ס העלדענטהאַטען און אוצרות אין פּערו. ער האָט געלאַנדעט ניט ווייט פון גוואַיאַקוויל און האָט אָנגעפאַנגען אַ מאַרש איבער דיא אַנדעסען ביז ער האָט זיך דורכגעהאַקט אַ וועג צום פּלאַטאָ אַרום דער אַלטער אינדיאַנער שטאָדט ריאָבאַמבאַ.

אָבער ווען אַלוואַראַדאָ איז אַהין צוגעקומען, האָט ער זיך שוין צוזאַמענגע־שטויסען מיט אַנדערע קאָנקוויסטאַדאָרעס, וועלכע האָבען דערגרייכט פון פּערו אַלץ ווייטער צום נאָרד ביז קוויטאָ. דער ערשטער שפּאַנישער עראָבערער פון דער אַלטער קוויטאָ־מלוכה איז געוועזען סעבאַסטיאַן דע בענאַלקאַזאַר, איינער

ניאַלע סיסטעם, מיט וועלכער מיר זיינען שוין בעקאַנט פון דיא פריהערע קאַפּיטלעך, איז אויך איינגעפיהרט געוואָרען אין עקוואַדאָר. דיא שפּאַניער האָבען אָבער געקענט זיך בעזעצען נור אויף דיא האָכלענדער, וואו דאָס קלימאַט איז מעסיג אפילו אונטער דער עקוואַטאָריאַלער זון, ספּעציעל אויף דעם פּלאַטאָ ארום קוויטאָ, וואו עס געפינט זיך אויך היינט דער גרעסטער טהייל פון דער בעפעלקערונג. דיא פּאַסען לאַנד צווישען דיא אַנדעסען און דיא ברע־גען פון פּאַסיפיק זיינען זעהר פרוכטבאַרע, אָבער צו פייכטע. דיא רעגענלאָזע און וויסטע ברעגען הייבען זיך אָן צום זיד פון עקוואַדאָר און ציהען זיך ביז וואַלפּאַראַיזאָ, טשילי. דיא אורזאַכען דערפון ליגען אין דעם קאַלטען שטראָם

אינדיאַנער אין עקוואַדאָר.

אויף דעם פּאַסיפישען אָקעאַן, אין דיא טרוקענע ווינטען און אין דיא הויכע בערג, וועלכע שניידען איבער דעם וועג דיא וואַרימע און פייכטע ווינטען, וואָס בלאָזען פון אַטלאַנטישען ים און לאָזען אַרונטער זייער פייכטקייט אין דיא געגענדען צום מזרח פון דיא אנדעסען. דיא ברעגען פון עקוואַדאָר זיינען זעהר געדיכט בעוואַקסען מיט טראָפּישע וועלדער. אזוי וויא דיא אַנדעסען הייבען זיך דאָרט אָן זעהר נאָהענט פון ים און עס געפינען זיך ביי דיזע ברעגען זעהר וועניג האַפענס פאר שיפען, בלייבען זיי עד היום זעהר שיטער בעפעל־קערט. מען מעג זאָגען, אז פון פּאַנאַמאַ ביז פּערו איז פאַראַן נור איין גוטער האַפען, און דאָס איז גוואַיאַקוויל, דער גרעסטער פּאָרט פון עקוואַדאָר. ניט רעכענענדיג דעם גאָלף פון גוואַיאַקוויל, זיינען דיא ברעגען פון עקוואַדאָר אַזוי

אין דער האָפנונג צו געפינען אזא עלדאָראדאָ וויא פּערו אין דיא אונבעקאַנ־טע געגענדען צום מזרח פון קוויטאָ, האָט גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ, וועלכער איז גע־שיקט געוואָרען פון זיין ברודער אַלס דער גובערנאַטאָר פון דיא פּראָווינצען צום נאָרד פון פּערו, אָרגאַניזירט אין 1541 איינע פון דיא גרעסטע און שטארקסטע עקספּעדיציעס פון אוואַנטוריסטען אין יענע צייטען. אָבער וואָס ווייטער זיי האָבען מארשירט, ארונטערלאָזענדיג זיך פון דיא אַנדעסען־בערג אין מזרח־זייט, אַלץ שווערער איז עס געוואָרען דורכצושניידען אַ וועג דורך דיא טראָפּי־שע וועלדער. עס איז געוואָרען אַלץ הייסער און פייכטער. עס האָט גערעגענט כמעט אָהן אויפהער, און אויסער אונענדליכע וועלדער אויף דיא בערג און אין דיא טיעפע טהאָלען, וואו עס האָבען געשטראָמט טייכען פון דיא בערג, האָט מען גאָר נישט געזעהען ארום זיך. דיא רעגענדיגע און גערעכט־בעוואקסענע געגענדען, וועלכע ציהען זיך אין מזרח־זייט פון דיא אנדעסען, וואו עס פאַנגען זיך אָן דיא טייכען, וועלכע פאַלען אריין אין דעם מעכטיגען אמאַזאָן־טייך, טראָגען אויף שפּאַניש דעם נאָמען מאָנטאַניאַס. טהיילען פון דיעזע ריזיגע טראָפּישע געגענדען זיינען נאָך עד היום אונבעקאַנט. אין מאַנכע ערטער דאָר־טען האָט נאָך אַ פוס פון אַ ווייסען ניט געטראָטען. אין דיא מאָנטאַניאַס שלע־פען זיך ארום אינדיאַנער שטאַמען, וואָס זיינען היינט אַזוי ווילד וויא לאַנג־לאַנג פאַר קאָלומבוס'עס רייזע. דיעזע אינדיאַנער זיינען צוטהיילט אין קליינע שבטים, וועלכע שטעהען אויף דער נידריגסטער שטופע און פון וועלכע אייניגע זיינען נאָך קאַניבאַלען (מענשענפרעסער). דיא מייסטע פון זיי געפינען זיך אין דיא סילוואַסען, וויא מען רופט דיא וואַלדיגע געגענדען אין דעם טהאָל פון אמאַזאָן און פון דיא טייכען, וואָס פאַלען אין איהם אריין.

ווען גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ מיט זיינע שווערד־העלדען זיינען צוגעקומען צו דיא סילוואַסען, זיינען זיי געווען אויסגעמאַטערט, אָבגעריסען און אויך אויסגע־הונגערט. זייער געוועהר איז פערראָסט געוואָרען פון דער פייכטקייט, זייערע קליידער זיינען צוריסען געוואָרען אויף'ן וועג צווישען דיא טראָפּישע וועלדער, זייערע שפּייז־זאַפּאַסען זיינען אויסגעגאַנגען און נייע האָבען זיי ניט געקענט קריעגען, ווייל אין ערגיץ האָבען זיי ניט געטראָפען אפילו א סימן פון אינדיאַנער דערפער. גאָנזאַלאָ האָט דארום בעשלאָסען צו שיקען פאָראויס אייניגע שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון אָרעלאַנאַ צו קריעגען שפּייז. אָרעלאַנאַ האָט זיך געהאַלטען ביי דיא ברעגען פון אַ שטראָם, וואָס איז אַלץ ברייטער געוואָרען ביז מען האָט שוין געקענט זיך שיפען אויף איהם. זיי האָבען דאַן אויפגעבויט שיפלעך, אויף וועלכע זיי זיינען געשוואומען אַלץ ווייטער מיט'ן שטראָם. אָבער זיי האָבען אַלץ ניט געטראָפען אירגענד וועלכע בעזעצונגען ביי דיא ברעגען. זיי זיינען אַזוי זעהר ערוויטערט געוואָרען פון דעם אָרט, וואו גאָנזאַלא פּיזאַראָ האָט געווארט אויף זיי. אויסרעכענענדיג,

בּין פּיזאַראָ׳ס לייטענאַנטען. נאָך דער הינריכטונג פון אטאַהואַלפּאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּערו) האָט דאָרטען אויסגעבראָכען אַ בלוטיגער קאַמפּף צווישען איינינע אינדיאַנער שטאַמען וועגען דיא אויבערהערשאַפט. איינער פון דיזע שטאַמען האָט גערופען צו הילפע דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען זיך געפונען אין אַ נאָרדליכען פּאָרט פון פּערו אונטער דער קאָמאַנדע פון בענאַלקאַזאַר. אנשטאָט צו העלפען איין אינדיאַנער קאַסיק געגען אַן אנדערן האָבען דיא שפּאַניער פערנומען דאָס גאַנצע לאַנד. צו ענדע פון 1533 איז בענאַלקאַזאַר געוואָרען דער אויבערהאַר אין קוויטאָ. אַלמאַגראָ האָט זיך אין דער זעלבער צייט אויך אהין אַ לאָז געטאָהן מיט זיינע שווערד־העלדען, אָבער אויפ׳ן וועג האָט ער אָנגעטראָפען אַלוואַראַדאָ׳ס עקספּעדיציע. אום פּטור צו ווערען פון דיזען גאַנץ אונערוואַרטעטען קאָנקורענט, האָט אַלמאַגראָ איהם אָנגעבאָטען אַ סומע פון הונדערט טויזענד דאָלאַר, אום ער זאָל זיך צוריקציהען פון זיד־אַמעריקאַ. אַלוואַראַדאָ האָט זיך ניט געלאָזט פיעל בעטען, און דיעזער מסחר איז געשלאָסען געוואָרען. דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס פון פּערו זיינען אזוי פּטור געוואָרען פון אַ ווירקליך געפעהרליכען קאָנקורענט, וועלכער איז דאַמאָלס געוועזען דער גובערנאַטאָר פון גוואַטעמאַלאַ.

אין עקוואַדאָר האָבען אָבער דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס קיין גאָלד און אפילו קיין זילבער־מינען ניט געפונען. דיא אַנדערסען דאָרטען זיינען גראַדע אָרעמער אין מעטאַלען, וויא אין אַנדערע טהיילען פון זיד־אַמעריקאַ. דיא פּלאַטאָס זיינען אָבער וויא צוגעמאַסטען פאַר קאָלאָניעס פון אייראָפּעער. בענאַלקאַזאַר האָט צוטהיילט דיזע פרוכטבארע געגענדען צווישען זיינע סאָלדאַטען און האָט פערשקלאַפט דיא אינדיאַנער אַקערבויער. ער האָט אויך געשיקט עקספּעדיציעס צו פערנעהמען דיא וייטערע געגענדען. מיט אַ מחנה פון 150 שפּאַניער און 4000 אינדיאַנער האָט ער זיך אַרונטערגעלאָזען פון דיזע אַנדערסען און זיך דורכגעשניטען אַ וועג דורך דיא טראָפּישע וועלדער ביז צום ברעג, וואו ער האָט געגרינדעט דעם פּאָרט גוואַיאַקוויל. ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט נאָך קוויטאָ און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן פון דאָרטען ווייטער צום נאָרד, אום צו עראָבערן דיא געגענדען, וועלכע בילדען יעצט דעם זידליכען טהייל פון דער רעפּובּליק קאָלאָמביאַ, זיינען אינדיאַנער בעפאַלען גוואַיאַקוויל און האָבען צושטערט דאָרטען דיא שפּאַנישע קאָלאָניע. פּיזאַראָ האָט דאַן געשיקט פערשטערקונגען אויף שיפען פון לימאַ, און אַ נייער שפּאַנישער פּאָרט איז אויפגעבויט געוואָרען אין גוואַיאַקוויל; אָבער דיא אינדיאַנער האָבען וויעדער חרוב געמאַכט דיא שפּאַנישע בעזעצונג. ערשט ווען פּיזאַראָ האָט געשיקט נאָך אַמאָל פערשטערקונגען אין 1537 אונטער דער קאָמאַנדע פון זיין אדיוטאַנט אָרעלאַנאַ, האָבען דיא שפּאַניער געקענט פערבלייבען אין דעם אָרט, וואו עס געפינט זיך היינט דער גרעסטער און בעסטער פּאָרט צווישען פּאַנאַמאַ און לימאַ.

זיך פון די הייסע טהאָלען ביי דיא ברעגען פון ים ביז דיא אייז־בעדעקטע שפּיצען פון דיא אַנדעסען, וואַקסען פלאַנצען פון דיא טראָפּישע, מעסיגע און אייז־קאַלטע געגענדען.

אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט זיינען דיא מייסטע פּראָווינצען פון דער היינטיגער רעפּובליק עקוואַדאָר געוואָרען אַ טהייל פון דעם וויצע־קעניג־טהום פון ניי־גראַנאַדאַ (היינט מייסטענס דיא געגענדען פון דער רעפּובליק קאָלאָמביאַ) מיט דער הויפּטשטאָדט באָגאָטאַ. דיזע אדמיניסטראַטיווע ענדערונג איז געמאַכט געוואָרען, וויל פון קוויטאָ ביז באָגאָטאַ איז אַ העלפּט וועג וויא פון קוויטאָ ביז לימאַ (דער אַלטער אינקאַ־וועג צווישען דיזע צוויי שטעדט איז אַרום צוועלף הונדערט ענגלישע מייל). דער נאַטירליכער און בעסטער האַנ־דעלס־וועג פאַר קוויטאָ און דיא אַנדערע שטעדט אויף דיא פּלאַטאָס פון עקוואַ־דאָר איז אָבער ביז צום פּאָרט גוואַיאַקוויל. דיא לאַגע פון אַלע איינוואָהנער אין דיזע פערוואָרפענע געגענדען, פון דיא קרעאָלען און מעסטיזאָס אזוי וויא פון דיא אינדיאַנער, האָט זיך גאָר ניט געביטען דורך אירגענד וועלכע אדמיני־סטראַטיווע ענדערונגען. דיא אריסטאָקראַטישע גוטבעזיצער און גלחים האָבען געהערשט. דיא מאַסען זיינען געבליבען אזוי אונוויסענד און פערגרעבט וויא אין דיא צייטען פון דיא אינקאַס. נור אַ קליינער טהייל פון דיא קרעאָלען האָט געקענט לעזען און שרייבען.

דיא רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג איז דאָרום דאָרטען געווען שוואַכער וויא אין אַנדערע זיד־אַמעריקאַנישע קאָלאָניעס. דער אויפשטאַנד, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען אין קוויטאָ, ווען מען האָט בעקומען דיא נאַכריכט וועגען דיא אַרונטערזעצונג פון פערדינאַנד דעם זיבעטען אין 1809, אזוי וויא דאָס האָט דאַן פּאַסירט אין דיא הויפּטשטעדט פון אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, האָט געפונען אַ זעהר שוואַכען אָפּקלאַנג אפילו צווישען דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען געווען און בלייבען עד היום דיא פיהרער פון אַלע רעוואָלוציאָנען אין דער לאַטיינישער אַמעריקאַ. עס איז ניט געווען שווער פאַר דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ אין קוויטאָ אויסצופיהרען דעם פּלאַן ארונטערצוזעצען דעם שפּאַנישען גובערנאַטאָר און צו אַרעסטירען דיא שפּאַנישע בעאַמטע; אָבער דיא שפּאַ־ניער צוזאַמען מיט אַ טהייל פון דיא קרעאָלען אין אַנדערע שטעדט פון עקוואַ־דאָר, דאַרונטער אויך פון גוואַיאַקוויל, האָבען זיך פערבונדען אין האָבען נאָך איינינע בלוטיגע צוזאַמענשטויסען בעזיעגט דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ פון קוויטאָ. אַלע וויי‍טערע פּערזוכען פון דיא פּאַטריאָטען צו עטאַבלירען זייער איינענע רעגיערונג זיינען דורכגעפאַלען. דיא לאָיאַליסטען צוזאַמען מיט דיא שפּאַניער האָבען געזיעגט כמעט אויף אַלע פונקטען. דיא אינדיאַנער זיינען געבליבען אזוי גלייכגילטיג אין עקוואַדאָר, וויא אין באָליוויאַ, פּערו און בכלל אין אַלע אַנדערע טהיילען פון דער אינקאַ אימפּעריע. פוןביידע זייטען פלעגט

אז ער וועט שוין ניט זיין אין שטאנד צוריקצוקעהרען זיך געגען דעם שטראָם, האָט אָרעלאַנאַ בעשלאָסען צו שווימען ווייטער אויף גאָט'ס בעראָטה, ביז עס וועט איהם ענדליך געלינגען אָנצוטרעפען עפּעס א שטאָדט אָדער צו דערגרייכען דעם ים.

דער טייך, אויף וועלכען ער איז אזוי געשוואומען ארום טויזענד מייל, טראָגט היינט דעם נאָמען נאפּאָ און דיענט אַלס גרענעץ צווישען עקוואדאָר און קאָלאָמביא. דיעזער טייך פאַלט שליסליך אריין אין אמאזאָן, און ווען אָרע־לאַנאַ מיט זיין הייפעלע אוואַנטוריסטען, וועלכע האָבען, זעלבסטפערשטענדליך, זעהר פיעל געליטען אויף דיזען לאַנגען וועג אין רעכטען מיטען פון דיא סיל־וואַסען, זיינען ווייטער געשוואומען מיט'ן שטראָם פון דיזען מעכטיגסטען פון אַלע טייכען אויף דעם ערד־קוגעל, זיינען זיי צוגעקומען צו דיא ברעגען פון אטלאַנטישען אָקעאַן, וואו זיי האָבען אויפגעבויט א זעגעל־שיף, אויף וועלכער זיי זיינען ענדליך געקומען נאך שפּאַניען. אזוי איז עס דער אַמאַזאָן־טייך ענטדעקט געוואָרען.

וואָס אַנבעלאַנגט צו גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ, האָט ער געוואַרט עטליכע טעג אויף אָרעלאַנאַ. נאַכהער האָט ער אָנגעפאַנגען צו שלעפּען זיך מיט דיא לעצטע כחות צוריק צום פּלאַטאָ, וואו ער האָט שוין געקראָגען גענוג שפּייז ביי דיא אינדיאַנער. א סך פון זיינע בעגלייטער זיינען אומגעקומען אויף'ן וועג פון קראַנקהייטען און הונגער. ווען גאָנזאַלאָ איז צוגעקומען צו קוויטאָ, האָט ער זיך דערוואוסט, אז זיין ברודער פראַנציסקאָ איז ערמאָרדעט געוואָרען אין לימאַ פון דיא אַלמאַגריסטען. ער האָט גלייך זיך א לאָז געטאָהן נאך פּערו. וואָס עס האָט מיט איהם ווייטער פּאַסירט, דאָס ווייסען מיר שוין פון דער פּערו־אַנער געשיכטע.

אין פערלויף פון דיא צוויי און א האַלב יאָהרהונדערטע, וואָס עקוואדאָר האָט זיך געפונען אונטער דער שפּאַנישער הערשאַפט, זיינען דאָרטען פּאָר־געקומען זעהר ווייניג בעמערקענסווערטהע ענדערונגען. עקוואדאָר איז געווען א טהייל פון דעם פּערואַנער וויצע־קעניגטהום. דיא הייפעלעך שפּאַניער, וואָס האָבען פערנומען דיא פעלדער פון דיא אינדיאַנער און אומגעוואַנדעלט דיא אינדיאַנער אין קנעכט, האָבען איינגעפלאַנצט דאָרטען אַזוי וויא אין אַנדערע טהיילען פון דער אינקא־אימפּעריע זייער רעליגיאָן, שפּראַך און ציוויליזאַציאָן, וויא ווייט נור זיי האָבען עס געקענט. דיא בעסטע זאַך, וואָס דיא שפּאַניער האָבען געטאָהן פאַר עקוואדאָר און בכלל פאַר זייערע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט איז געווען דיא איינפיהרונג און קולטיווירונג פון דיא ניצליכע פּלאַנצען און חיות פון דער אַלטער וועלט. דיא הויכע פּלאַטאָס זיינען אויסגעצייכענט פאַר אַלע אייראָפּעאישע תבואות און פרוכטען. אין דיזע לענדער, וואו מען מאַכט דורך אַלע קלימאַטען אין פערלויף פון עטליכע שטונדען, ווען מען הויבט

וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט א גרויסען זיעג פאר דיא רעוואָלוציאָנערען און וועלכע האָט אויך געפיהרט צו דער אונאבהענגיגקייט פון עקוואדאָר.

ביז 1830 איז אָבער עקוואדאָר געווען א טהייל פון דער רעפובליק קאָלאָמביא, וועלכע האָט דאן איינגעשלאָסען אונטער דער דיקטאטור פון באָליוואר אויך ווענעצועלא און ניי־גראנאדא. דער ליבעראטאָר צוזאמען מיט זיין גענעראל סוקרע האבען געקענט אויספיהרען אלעס וואס זיי האבען געוואָלט אין עקוואדאָר אזוי וויא אין באָליוויא (זעה די געשיכטע פון באָליוויא). עס האָט זיך אָבער שנעל ארויסגעוויזען, אז מען קען ניט צוזאמענשמעלצען דיזע קאָ-

קאסטיומען פון דיא איינגעבארענע לעבען קוויטא

לאָניעס אין איין רעפובליק. באָליוואר'ס פּאָזיציע איז געוואָרען אלץ שוואכער אפילו אין זיין געבורט־לאנד ווענעצועלא, וועלכע האָט זיך אָבגעטהיילט אין 1830 פון ניי־גראנאדא. דיא אמביציעזע פּלענער פון דעם ליבעראטאָר צו גרינדען א גרויסע זיד־אמעריקאנישע אימפּעריע זיינען צופאלען געוואָרען דורך דיא שטרעבונגען פון דיא קרעאָלען צו אָטאָנאָמיע און אונאבהענגיגקייט אין דיא קאָלאָניעס, וועלכע שטעלען צוזאמען היינט דיא טעריטאָריעס פון דיא שפּאניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען אין זיד־אמעריקא.

דיא געשיכטע פון עקוואדאָר אלס אן אונאבהענגיגע רעפּובליק פאנגט זיך אייגענטליך אָן פון 1830, ווען זיא האָט זיך אָבגעטהיילט פון קאָלאָמביא. דיזע

מען זיי אָבער טרייבען מיט געוואַלט צו דיענען אין דיא אַרמעען פון זייערע ווייסע הערען.

דיא שפאנישע גענעראַלען האָבען קאָמאַנדעוועט און גרויזאם פערפאָלגט די פּאַטריאָטען אין גאַנצען לאַנד. אין פערלויף פון ניין יאָהר איז קוויטאָ געווען א צענטער פון דער שפאנישער הערשאַפט. פון דאָרטען פלעגט דער שפאנישער גובערנאַטאָר ארויסשיקען עקספּעדיציעס צו פעריאָגען דיא רעוואָלוציאָנערען פון פערשיעדענע ערטער, וואו זיי האָבען זיך נאָך געקענט האַלטען וויא עס איז. דיא לאַגע פון דיא רעוואָלוציאָנערען איז אין דיזער צייט געווען א פערצווייפעלטע אין גאַנץ זיד־אַמעריקא, וויא מיר ווייסען דאָס שוין פון דיא געשיכטען פון פּערו, באָליוויא און טשילי.

ביז דעם בעריהמטען מארש פון דיא ארגענטינער און טשיליאַנער רעוואָלוציאָנערען אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל סאַן מארטין איבער דיא אַנדעסען און זייער זיעג ביי טשאַקאַבוקאָ אין טשילי האָט עס אויסגעזעהען אַזוי וויא שפאַניען וועט ווייטער הערשען. ווען סאַן מאַרטין האָט אויסגעפיהרט אין 1820 זיין פּלאַן צו ברעכען דיא מאַכט פון שפּאַניען אין לימאַ גופא (זעה דיא געשיכטע פון פּערו), איז ער אויך געקומען אין פערבינדונגען מיט דיא רעוואָלוציאָנערען אין עקוואַדאָר, וועלכע האָבען דאַן, נאַטירליך, געקראָגען מעהר מוטה צו קעמפּפען ווייטער. אין אָקטאָבער 1820 איז דיא פּאַטריאָטען געלונגען צו פערכאַפּען גוואַיאַקוויל און צו שיקען אויך א מתנה צו העלפען זייערע ברידער אין קוויטאָ. דיא שפּאַניער האָבען דאַן אפילו ווידער געזיעגט, אָבער דיא רעוואָלוציאָנערען האָבען שוין געקענט קריעגען הילפע פון קאָלאָמביא, וואו באָליוואַר האָט געוואונען אין 1819 דיא וויכטיגע שלאַכט ביי באָיאַקאַ, וויא מיר וועלען עס זעהען אין א נעכסטען קאַפּיטעל.

סאַן מאַרטין פון איין זייט און באָליוואַר פון דער אַנדער זייט האָבען אויך אַרויסגעריסען עקוואַדאָר פון שפּאַנישע הענד. גענעראַל סוקרע, דער פעהיגסטער פון דיא רעוואָלוציאָנערע גענעראַלען נאָך סאַן מאַרטין, האָט געלאַנדעט אין 1821 אין גוואַיאַקוויל מיט 1700 פון דיא בעסטע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען געקעמפּפט אין באָליוואַר'ס אַרמעען אין קאָלאָמביא און ווענעצועלאַ. אין דער זעלבער צייט האָט באָליוואַר אַליין אָנגעפאַנגען א מאַרש איבער דיא בערג פון באָגאָטאַ נאָך קוויטאָ. סאַן מאַרטין האָט צוגעשיקט 1200 סאָלדאַטען צו העלפען גענעראַל סוקרע צו מאַרשירען פון גוואַיאַקוויל נאָך קוויטאָ, אום צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער דאָרטען פון אַלע זייטען. אין אַן אָרט לעבען דעם גרויסען וואולקאַן פּיטשינטשאַ, אויף א הויכקייט פון 10,200 פוס איבער דער אָבערפלעכע פון ים, האָבען זיך דיזע רעוואָלוציאָנערע אַרמעען צוזאַמענגעשטויסען מיט דער שפּאַנישער, און דעם 24טען מאַי 1822 איז עס געקומען צו א שלאַכט,

און אויך געשיקט סאָלדאַטען צום גרענעץ פון קאָלאָמביא צו העלפען דאָרטען דיא בעזיעגטע קאָנסערוואַטאָרס, האָט גענעראַל אורבינא געמאַכט א נייע פּראָנונסיאַמענטאָ, דיזעס מאָל שוין דירעקט פאר זיך אליין און האָט פעריאָגט נאָבאָא'ן. דיזער דיקטאַטאָר האָט איינגעפיהרט א נייע ליבעראַלע קאָנסטיטוציאָן — דיא זעקסטע אין דיא ערשטע 22 יאָהר פון דער אונאַבהענגיגקייט פון עקוואַדאָר — און האָט טאַקע געהאַנדעלט וויא אַ ראַדיקאַל און אַנטי־קלעריקאַל. ווען זיין טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1856, האָט ער אויסגעפיהרט, אז זיין פריינד פראַנסיסקא ראָבלעס זאָל פערנעהמען זיין פּלאַץ און פאָרטזעצען זיין ליבעראַלע פּאָליטיק. צוזאַמען האָבען זיי אויסגעהאַלטען אלע קאָנסערוואַטיווע אַטאַקעס ביז 1859, ווען עס איז געקומען צו א קריעג מיט פערו. אין דער צייט ווען זיי האָבען זיך געפונען לעבען דיא גרענעצען פון פערו מיט אַן ארמעע, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון זייערע פּאָליטישע געגנער אין דער פּראָווינץ קוויטאָ. דיא גלחים האָבען ניט נור געהעצט דעם עולם געגען דיזע אפיקורסים, וואָס האָבען געוואָלט איינפיהרען רעפאָרמען נאָך דעם פראַנצויזישען מוסטער (ראָבלעס האָט טאַקע איינגעפיהרט דיא פראַנצויזישע אָדער מעטרישע סיסטעם פון וואָגען און מאָסען), זאָנדערן האָבען אויך געשאַפען געלד און געוועהר פאר דיא קאָנסערוואַטיווע ארמעע.

אונטער דער פיהרונג פון דר. מאָרענאָ, א פּראָפעסאָר פון כעמיע, איז עס נאָך איינינגע שלאַכטען געלונגען דער קאָנסערוואַטיווער פּארטיי צו זיעגען און צוזאַמענצורופען אין 1861 אַ קאָנגרעס, וועלכער האָט נאַטירליך אויסגעפיהרט דעם וואונש פון דיא זיעגער. דר. מאָרענאָ איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט, אָבער אויסער דעם וואָס ער האָט אויפגערייצט אפילו דיא מעסיגע פון ביידע פּאַרטייען מיט זיינע רעאַקציאָנערע האַנדלונגען צו גונסטען פון דיא גלחים, וויא דיא צוריקרופונג פון יעזואיטען און דיא פּאָלשטענדיגע אונאַבהענגיגקייט פון דער קאַטאָלישער קירכע אין פּאָלקסשולען (זיין אָפּמאַך מיט דעם פּאַפּסט וועגען פּאָלקסבילדונג האָט ארויסגערופען אונצופריעדענהייט און פּראָטעסטען אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ), האָט ער זעהר פיעל פערלאָרען אפילו אין זיין אייגענער פּאַרטיי. ווען מען איז דערגאַנגען, אַז אין א קאָרעספּאָנדענץ מיט א פראַנצויזישען דיפּלאָמאַט האָט ער זיך ערקלערט צו גונסטען זאָגאַר פון א פראַנצויזישען פּראָטעקטאָראַט איבער עקוואַדאָר. מען האָט איהם דאַן פון אַלע זייטען פערדאַמט אַלס אַ פעררעטהער, און דיא ליבעראַלען פון קאָלאָמביא, וועלכע האָבען געזיעגט אין דעם בירגער־קריעג דאָרטען אין 1863, האָבען געפונען פאַר נויטיג צו שיקען אַן ארמעע צו "בעפרייען זייערע ברידער אין עקוואַדאָר פון דעם טהעאָקראַטישען יאָך פון פּראָפעסאָר מאָרענאָ".

דיזער זעהר פעהיגער מאַן האָט דאַן גענומען זיך פיהרען וויא אַ דיקטאַטאָר און האָט געשיקט אַן ארמעע געגען זיינע אינלענדישע און אויסלענדישע

געשיכטע איז אזוי פול מיט רעוואָלוציאָנען און דיקטאַטורען, וויא די געשיכטען פון דיא אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. איהר ערשטער פּרעזידענט, גענעראַל כואַן כאָזע פלאָרעס, איז פאַקטיש געווען איהר דיקטאַטאָר א יאָהר פופצעהן. ער האָט געהאַט צו קעמפּפען מיט אַנדערע אַמביציעזע גענעראַלען, וועלכע האָבען פערכאַפּט איינִיגע שטעדט און פּרובירט איינפיהרען זייערע רעגיערונגען. אויסער דעם איז דאָרטען אַלץ אָנגעפיהרט געוואָרען דער זעלבער ביטערער קאַמפף צווישען דיא קלעריקאַלען און ליבעראַלען, וויא אין אַלע אַנדערע לאַטיינישע רעפּובליקען.

אונטער דער לייטונג פון זייער בעסטען און געבילדעטסטען פּאָרקעמפּפער ראָקאַפוענטע האָבען דיא ליבעראַלען געמאַכט אין 1835 אַן אויפשטאַנד, וועלכער האָט שליסליך געפיהרט צו דער פעריאָגונג פון דעם דיקטאַטאָר פלאָרעס. ראָקאַפוענטע, וועלכער איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט, האָט איינגעפיהרט א ליבעראַלע קאָנסטיטוציאָן און האָט אויך פּרובירט האַנדלען וויא א קאָנסטיטוציאָנעלער פּרעזידענט. אָבער ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1839, איז גענעראַל פלאָרעס ווידער געוואָרען דיקטאַטאָר און האָט זיך געלאָזט אויסוועהלען א דריטען מאָל אין 1843. אין דער זעלבער צייט האָט ער אויך געצוואונגען דעם קאָנגרעס אָנצונעהמען א נייע קאָנסטיטוציאָן—פון 1830 ביז 1909 האָט מען דאָרטען פאַבריצירט ניט וועניגער פון עלף קאָנסטיטוציאָנען—אום צו פערלענגערען דעם טערמין פון א פּרעזידענט אויף אכט יאָהר.

דיעזע דיקטאַטאָרישע האַנדלונג האָט אַרויסגערופען א פערצווייפעלטען אויפשטאַנד פון דיא ליבעראַלען, וועלכע האָבען צוזאַמענגעקליבען זייערע קרעפטע אין גוואַיאַקוויל. גענעראַל פלאָרעס האָט זיך דאַן אַרונטערגעלאָזען פון דיא בערג מיט אַן אַרמעע צו פעריאָגען דיא ליבעראַלען, אָבער ער איז בעזיעגט געוואָרען און איז געצוואונגען געווען צו פערלאָזען דאָס לאַנד. דער מולאַט ראָמאַן ראָקאַ, וועלכער איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט, האָט געזוכט צו מאַכען פּשרות צווישען דיא פערביטערטע ליבעראַלען און קלעריקאַלען, אָבער דאָס איז איהם וועניג געלונגען. אונטער זיין אדמיניסטראַציאָן איז געשלאָסען געוואָרען אַן אָפּמאַך מיט קאָלאָמביא וועגען זייערע גרענעצען, און אָפּמאַך מיט ענגלאַנד וועגען דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערייא און א האַנדעלס־אָפּמאַך מיט בעלגיען.

אין 1849, ווען עס איז געקומען דיא צייט צו ערוועהלען א פּרעזידענט נאָך אַלע פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, האָבען זיך אָנגעפאַנגען ביטערע שטרייטען, וועלכע האָבען געפיהרט צו א נייעם אויפשטאַנד. נאָך א פּראָנונסיאַמענטאָ פון גענעראַל אורבינאַ, וועלכער האָט אַרויסגעשטעלט א געוויסען דיעגאָ נאָבאָאַ אַלס זיין קאַנדידאַט פאַר פּרעזידענט, איז דער לעצטער טאַקע אויסגעוועהלט געוואָרען פון קאָנגרעס אין 1850. אָבער ווען ער האָט, צו דער ערגערניס און ערשטוינונג פון דיא ליבעראַלען, צוריקגערופען דיא פעריאָגטע יעזואיטען

טשילי דעם קרייצער "עסמעראַלדאַ". דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט אָבער געוואָלט אָנהאַלטען נייטראַליטעט לפנים און אויסמיידען אירגענד וועלכע אינטערנאַציאָנאַלע פערדרעהעניסען דורך אַזא מסחר. זיא האָט דאַרום טראַנספערירט דעם קרייצער צו דער רעגירונג פון עקוואדאָר, און ווען ער איז אָנגעקומען אין אַ פּאָרט פון דיא גאַלאַפּאַגאָס אינזלען, וועלכע געהערען צו עקוואדאָר (זייער נאָמען קומט פון דיא ריזיגע טשערעפּאַכעס דאָרטען; זיי ליגען אויפ'ן פּאַסיפישען אָקעאַן 580 מייל צום וועסט פון דיא ברעגען פון עקוואדאָר, פערנעהמען צוזאַמען קנאַפּע 3000 סקווער מייל, אָבער צעהלען העכסטענס 2000 נפשות), האָבען יאַפּאַנעזער אויפגעהאַנגען זייער פלאַג און זיינען אָבגעשוואומען נאָך יאַפּאַן.

פּרעזידענט קאָרדערא האָט דאָ געהאַנדעלט איינפאַך אַלס אַן אַגענט צווישען צוויי רעגירונגען, נאַטירליך ניט אומזיסט, און דאָס האָט ארויסגערופען אַ שטורם פון פּראָטעסטען געגען איהם אין גאַנצען לאַנד, וואָס האָט באַלד געפיהרט צו אַן אויפשטאַנד אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם ליבעראַלען גענעראַל אַלפאַראָ, וועלכער האָט אין 1883 געמוזט אַנטלויפען נאָך אַן אונגעלונגענעם אויפשטאַנד און בלייבען נאָכדעם אין אויסלאַנד. ווען דיא אַרמעע, וועלכע פּרעזידענט קאָרדערא האָט געקענט צוזאַמענקלייבען, איז בעזיעגט געוואָרען, האָט ער זיך אָבגעטראָגען פון עקוואדאָר, און גענעראַל אַלפאַראָ איז געוואָרען דיקטאַטאָר.

דיא קלעריקאַלען האָבען אָבער ניט נור אינטריגירט געגען גענעראַל אַלפאַראָ, ווען ער האָט אָנגעפאַנגען דורכצופיהרען ליבעראַלע רעפאָרמען, זאָנדערן האָבען אויך אָרגאַניזירט אויפשטאַנדען. נור איהם איז דאָך געלונגען צו ענדיגען זיין געזעצליכען טערמין אין 1901 און אויך איבערצוגעבען זיין אַמט צו גענעראַל לעאָנידאַס פּלאַזאַ, וועלכער האָט נאָך ענערגישער פאָרטגעזעצט דיא אַנטי־קלעריקאַלע פּאָליטיק. אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל פּלאַזאַ זיינען ענדליך דורכגעפיהרט געוואָרען אַזעלכע ליבעראַלע רעפאָרמען וויא ציוויל הייראַטהען און שיידונגען. דיא גרינדונג פון נייע קלויסטערס איז אין גאַנצען פערבאָטען געוואָרען, און דיא גיטער פון דיא אַלטע קלויסטערס זיינען ערקלערט געוואָרען פאַר נאַציאָנאַלעס אייגענטהום.

ווען דער געזעצליכער טערמין פון גענעראַל פּלאַזאַ האָט זיך געענדיגט אין 1905, האָבען דיא קאָנסערוואַטיווע און קלעריקאַלע פּאַרטייען אויסגעפיהרט מיט דער הילפע פון דיא מעסיגע ליבעראַלען, אַז איינער פון זייערע רייהען, דער באַנקיר ליזאַראָ גאַרציאַ, זאָל ערוועהלט ווערען אַלס פּרעזידענט; אָבער גענעראַל אַלפאַראָ האָט באַלד געמאַכט אַ נייעם אויפשטאַנד, וועלכער האָט זיך געענדיגט דערמיט, דאָס ער איז ווידער געוואָרען דיקטאַטאָר.

שונאים, אָבער אין 1865, ווען דיזע אַרמעע איז בעזיעגט געוואָרען, האָט ער רעזיגנירט. זיין איינפלוס איז אָבער נאָך אַלץ געווען גענוג גרויס, אז איינער פון זיינע אנהענגער איז געוואָרען פּרעזידענט. אין פערלויף פון פופצעהן יאָהר, ביז 1875, ווען ער איז ערמאָרדעט געוואָרען, האָט ער געשפּיעלט די הויפּט־ראָלע אין עקוואדאָר. אין 1869 האָט ער געמאכט אַ פּראָנונסיאַמענטאָ און האָט ווידער פערכאפּט די רעגירונג אין זיינע הענד, און דעם נעכסטען יאָהר האָט ער "זיך געלאָזט אויסוועהלען" פון קאָנגרעס אויף אַ טערמין פון זעקס יאָהר. זיין פּאָליטיק איז די גאַנצע צייט געבליבען אַ קלעריקאלע. ער האָט אַלץ גע־זוכט צו פערשטארקען די מאכט פון דער קאטאָלישער קירכע און זיין אייגענע דיקטאַטור.

דר. מאָרענאָ'ס לאנגע הערשאַפט האָט אזוי געבראכט אין פערצווייפלונג די ליבעראלען, אז איינינע פון זיי האָבען בעשלאָסען פּטור צו ווערען פון איהם איינפאַך דורך אַ מאָרד. אָבער נאָך דיזען מאָרד, וועלכער איז בעגאנגען געוואָרען פון עטליכע יונגע קרעאָלען אין מיטען העלען טאָג אויף אַ הויפּט פּלאַץ פון קוויטאָ, האָט זיך ניט געפונען אן ענערגישער פיהרער וואָס זאָל קענען פער־נעהמען זיין פּלאַטץ. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ ביטערער קאמפּף צווישען די אמביציעזע גענעראלען פון ביידע פּאַרטייען. אין 1877 איז גענעראל ווענטע־מילא, אַ פיהרער פון די ראדיקאלען, ערקלערט געוואָרען פאַר דעם פּרעזי־דענט. ער האָט גלייך געענדערט די קאָנסטיטוציאָן אין אַ ליבעראלען גייסט און האָט זיך אַ נעהם געטאָהן צו פערפאָלגען די קלעריקאלען. אָבער ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט ער געוואָלט הערשען אַלס דיק־טאַטאָר. דאָס האָט ארויסגערופען אַן אויפשטאַנד געגען איהם פון אַלע זייטען. די מעסיגע קאָנסערוואַטאָרס און מעסיגע ליבעראלען האָבען זיך פערבונדען געגען איהם און האָבען געזיעגט אין 1883, ווען ער האָט געמוזט אנטלויפען פון גוואיאַקוויל נאָך פּערו. דר. קאַמאַניאָ, אַ ליבעראל, איז דאַן ערוועהלט גע־וואָרען אַלס פּרעזידענט. איהם איז וויא עס איז געלונגען צו ענדיגען דעם גע־זעצליכען טערמין פון פיער יאָהר און אויך איבערצולאָזען זיין אָרט אָהן רוהע־שטערונגען צו זיין נאָכפאָלגער דר. אַנטאָניאָ פלאָרעס, וועלכער האָט ווידער פּריעדליך געענדיגט זיין טערמין אין 1892.

דאָס זיינען געווען יאָהרען פון פערהעלטניסמעסיגע רוהע אין עקוואדאָר. אונטער דער אדמיניסטראַציאָן פון דר. לואי קאָרדערא, וועלכער איז אויסגע־וועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט אין 1892, האָבען זיך אָבער אָנגעפאַנגען שטרייטען און בלוטפערגיסונגען, וועלכע האָבען זיך נאָך אייגענטליך ניט גע־ענדיגט ביז היינט צו טאָג. דער אָנפאַנג פון דיזע אונרוהען איז געקומען דורך אַן אויסלענדישע פּאַסירונג. אין 1894, ווען יאַפּאַן האָט געפיהרט מלחמה מיט כינאַ און האָט זיך געגויטיגט אין קריעגסשיפען, האָט זיא געקויפט ביי

קאָלאָמביִא

Colombia

דער קאַמפּף צווישען דיא קאָנסערוואַטיווע און ליבעראַלע פּאַרטייען, וועל־כער האָט געפיהרט צו אַזוי פיעל רעוואָלוציאָנען און בלוטפערגיסונגען, איז נאָך אַלץ ניט צו ענדע אין דער גאַנצער לאַטיינישער אַמעריקאַ און בעזאָנדערס אין אַזעלכע רעפּובליקען, וויא עקוואַדאָר, וואו דיא גרויסע מאַיאָריטעט בעשטעהט פון אינדיאַנער, וועלכע ווערען אָנגעפיהרט פון דיא גלחים. אָבער דער ליבע־ראַליזם זיעגט ביסלעכווייז און דיא רעדער פון פּראָגרעס דרעהען זיך אויך אין דיא פערוואָרפענסטע ווינקעלעך פון דער אינקא אימפּעריע.

דיא געשיכטע פון קאָלאָמביא

דיא טעריטאָריע פון דער היינטיגער רעפובליק קאָלאָמביא, א טעריטאָריע וואָס איז נאָך אַלץ צוויי און א האַלב מאָל גרעסער פאַר שפּאַניען, ליגט אין דעם נאָרד־וועסטליכען ווינקעל פון זיד־אַמעריקאַ, צווישען עקוואַדאָר צום זיד־וועסט און איהר פריהערע פּראָווינץ און היינטיגע רעפּובליק פּאַנאַמאַ צום נאָרד־וועסט. איהרע נאָרדליכע ברעגען, וועלכע ווערען בעשווענקט פון דעם קאַריבעאישען ים (דאָס איז א גרויסער בוזים פון אַטלאַנטישען ים, אייגענטליך דיא זידליכע העלפט פון מעקסיקאַנער גאָלף), זיינען בעזוכט געוואָרען פון קאָלומבוס'ן אַליין אין 1502 (זעה דיא געשיכטע פון צענטראַל אַמעריקא). דיא ערשטע שפּאַנישע בעזעצונג לעבען דיזע ניעדריגע, פייכטע און זעהר אונגעזונדע ברעגען איז געווען אין דעם גאָלף פון דאַריען, פון וואַנען באַלבאָאַ איז צוגעקומען צום גאָלף פון פּאַנאַמאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּאַנאַמאַ) און האָט דערמיט געעפענט א וועג פאַר פראַנציסקאָ פּיזאַראָ און פאַר דיא אַנדערע קאָנקוויסטאַדאָרעס אין זיד־אַמעריקאַ.

צו דיא געבירגיגע געגענדען, דיא פּלאַטאָס פון דיא אַנדעסען־בערג אין קאָלאָמביא, האָבען דיא שפּאַנישע שווערד־העלדען געקענט צוקומען מיט א יאָהר צוואַנציג שפּעטער דורך דעם טייך מאַגדאַלענא, וואָס דיענט אויך אַלס א וועג צום ים פאַר דיא הויפּטשטאָדט באָגאָטאַ. אויף דיעזע האָכלענדער, וועלכע זיינען זעהר פרוכטבאַרע און זיינען אויסגעצייכענט פאַר אייראָפּעאישע קאָלאָניסטען, האָבען דאַן געלעבט אינדיאַנער שטאַמען, וועלכע האָבען זיך געפונען אונגעפעהר אויף דער זעלבער שטופע פון קולטור וויא דיא אַצטעקען און פּערואַנער. דיא וויכטיגסטע פון דיזע שטאַמען, דיא טשיבטשאַס, האָבען געלעבט אין שטעדט און בעאַרבייטעט דיא פעלדער אויף דיא הערליכע פּלאַטאָס פון באָגאָטאַ און טונכאַ, וואו עס איז געוואָרען דער צענטער פון דיא שפּאַנישע ערשאָבערער אין דיזען טהייל פון זיד־אַמעריקאַ. מאַנכע פון דיזע שטאַמען זיינען נאָך ניט אונטערגעגאַנגען, אַנדערע האָבען זיך כמעט אין גאַנצען צו־מישט מיט דיא שפּאַניער און בילדען היינט דעם קלאַס פון מעסטיזאָס, פון וועלכע עס בעשטעהט דיא מאַיאָריטעט פון דער קאָלאָמביאַנער בעפעלקערונג. דער פּראָצענט פון דיא ווייסע איז דאָרטען פערהעלטניסמעסיג א קליינער. מען

פּלאַטאָס ארום באָגאָטאַ. וויא שווער עס איז געוועזן דורכצוברעכען זיך א וועג אין דיזע פּערוואָרפּענע ערטער אויף דיא אַנדעסען, קען מען זיך פאָרשטעלען פון דעם ביילייגענדען בילד פון א בערג־וועג דאָרטען אין אונזערע צייטען.

ווען קוועזאַדאַ איז צוגעקומען צום פּלאַטאָ, וואו עס האָט זיך געפונען דיא מלוכה פון דיא טשיבטשאַס, איז ער געבליבען בלויז מיט א פערטעל פון זיין קאָמפּאַניע. דיא אַנדערע זיינען אומגעקומען אויף דעם שרעקליכען און געפעהרליכען וועג. אָבער מיט דיזער הייפעלע שווערד־העלדען האָט ער אין עט־ליכע מאָנאַט איינגענומען דיזע מערקווירדיג פּרוכטבארע און וואונדערשעהנע האָכלענדער און בעהערשט דיא האלב־ציוויליזירטע אינדיאַנער, וועלכע זיינען געוועזן אזוי וועניג קריעגעריש, אז זיי האָבען גאָר קיין אַרמעע ניט געהאַט. דיא שפּאַניער האָבען געהאַט צו פיהרען א לאַנגען און ביטערן קאַמפּף גראָדע מיט דיא ווילדע אינדיאַנער, ספּעציעל מיט דיא שטאַמען, וועלכע האָבען זיך ארומגע־שלעפּט אין דיא טראָפּישע וועלדער, אין דיא טיעפע טהאָלען פון דיא טייכען און ביי דיא ברעגען פון ים. אין אַן אָרט, וואו עס איז אמאָל געשטאַנען דיא הויפּטשטאַדט פון דיא טשיבטשאַס, האָט קוועזאַדאַ געגרינדעט אין 1538 דיא שטאָדט באָגאָטאַ, וועלכע איז געוואָרען ניט נור דיא הויפּטשטאָדט פון דיזער געגענד, זאָנדערן אויך א גרויסער צענטער פון שפּאַנישער קולטור אין זיד־אַמעריקאַ.

באָגאָטאַ, צו וועלכער עס איז נאָך אַלץ זעהר שווער צו צוקומען, ווייל זיא איז נאָך ניט פערבונדען דורך אַן אייזענבאַהן מיט אירגענד וועלכען פּאָרט, ליגט אויף א פּלאַטאָ, וואָס איז ארום 9000 פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים און ציהט זיך 60 מייל אין דער לענג און 30 מייל אין דער ברייט (דיזע שטיק פלאַכע לאַנד איז דער גרונד פון אַן אמאָליגער אָזערע, וואָס איז מיט מי־ליאָנען יאָהרען צוריק אויסגעטריקענט געוואָרען). היינט לעבען דאָרטען ארום 150,000 נפשות. אין דיא צייטען, ווען קוועזאַדאַ האָט זיך אהין אריינגעריסען, האָט דאָרטען זיך געפונען, רעכענט מען, א בעדייטענד גרעסערע בעפעלקערונג.

עטליכע מאָנאַט נאָך קוועזאַדאַ׳ס עראָבערונג זיינען אָנגעקומען אין באָגאָטאַ צוויי אַנדערע שפּאַנישע עקספּעדיציעס: איינע אונטער דער קאָ־מאַנדע פון בענאַלקאַזאַר, דעם עראָבערער פון קוויטאָ (זעה דיא געשיכטע פון עקוואַדאָר), און דיא אַנדערע פון וועגנעצועלאַ. פון דריי פערשיעדענע זייטען זיינען אַזוי דיא גאָלד־זוכער און קאָנקוויסטאַדאָרעס אָנגעקומען כמעט גלייכ־צייטיג אין איינעם פון דיא פערוואָרפענסטע ווינקעלעך פון דיא אַנדעסען, ווייל זיי האָבען געהערט פון דער מלוכה פון דיא טשיבטשאַס און האָבען ערוואַרטעט צו געפינען דאָרט אַזאַ עלדאָראַדאָ וויא אין פּערו.

אַזוי וויא קוועזאַדאַ איז אָנגעקומען אהין דער ערשטער און ער האָט פאַר־עשלאָגען זיינע קאָנקורענטען גרויסע סומען, אז זיי זאָלען איהם לאָזען אליין

רעכענט, אז ניט מעהר וויא איינער פון צעהן איז טאָקע א ווייסער אין דער קאָלאָמביאַנער רעפובליק. אזוי וויא קאָלאָמביא האָט שוין לאנג אויפגעהערט צו זיין אַן איינוואַנדערונגס־לאנד אפילו פאַר שפאניער און דיא זאסען־מישונגען געהען דאָרטען אָן אַליין מעהר אָהן שום שטערונגען, מעג מען אָננעהמען, אז מיט דער צייט וועט דיא קאָלאָמביאַנער נאַציאָנאליטעט בעשטעהען פון מעסטי־זאָס, וועלכע וועלען זיין נעהענטער צום טיפ פון אינדיאַנער, וויא צום טיפ פון אייראָפּעער.

דער ערשטער פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס, וואָס האָט דער־גרייכט ביז באָגאָטאַ, איז געווען כימענעץ דע קוועזאַדאַ. מיט אַ קאָמפּאַניע פון 800

אַ וועג איבער דיא אַנדעסען־בערג.

אַוואַנטוריסטען און מיט 100 פערד איז ער אין 1536 אַרויס פון דעם פּאָרט סאַנטאַ מאַרטאַ, ניט ווייט פון דער דעלטאַ פון מאַגדאַלענא, דעם גרעסטען און וויכטיגסטען פון דיא קאָלאָמביאַנער טייכען, און האָט אָנגעפאַנגען אַ זעהר שווערען מאַרש איבער דיא בערג. עס האָט גענומען מאָנאַטען ביז דיזע אַוואַנ־טוריסטען האָבען זיך דורכגעהאַקט אַ וועג אין דיא געדיכטע טראָפּישע וועלדער דאָרטען. אַ סך פון זיי זיינען אומגעקומען פון מיעדקייט, פיעבערס, הונגער און אויך פון שטענדיגע געשלעג מיט דיא ווילדע אינדיאַנער אין דיזע וועלדער. ווען זיי האָבען זיך דערשלאָגען צום טהאָל פון דעם טייך אָפּאָן, וואָס פאַלט אַריין אין מאַגדאַלענאַ אַ מייל 300 פון דיא ברעגען פון ים, האָבען זיי בעשלאָסען צו הייבען זיך ווייטער איבער דיא בערג ביז זיי האָבען ענדליך דערגרייכט דיא

מיט בענאַלקאַזאַר און פעדערמאַן (דעם אַנפיהרער פון דיא אוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען געקומען אויף אַ געוויסען וועג פון ווענעצועלאַ) אוועקגעפאָהרען אויף איין שיף נאָך שפּאַניען, מיטפיהרענדיג אַ מאַסע גאָלד, וואָס זיי האָבען אָנגערויבט אין דיא אינדיאַנער מלוכות.

אין 1539 האָט עס פּאַסירט, אַז אַ פּאָרטוגעזער קאַפּיטאַן מיט'ן נאָמען מעלאָ איז צוגעקומען צו דער מינדונג פון מאַגדאַלענאַ און איז געפאָהרען אַלץ ווייטער אויף דיזען טייך, אום אויסצופאָרשען דיא געגענד און אויסצוגע־פינען נייע וועגען. דיזע רייזע איז געווען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאַר ניי־גראַנאַדאַ, ווייל זיא האָט געצייגט, אַז מאַגדאַלענאַ קען דיענען אַלס אַ גוטער און זיכערער וועג פאַר שיפען ביז אַ פונקט ניט ווייט פון באָגאָטאַ. דיא שפּאַניער האָבען זיך באַלד בענוצט מיט דיזער ענטדעקונג. פון דיא הויכע פּלאַטאָס האָבען זיי אין געוויסע ערטער אויסגעלעגט וועגען אַרונטער דיא בערג ביז צו דיא ברעגען פון דיזען טייך, אויף וועלכען זיי פלעגען שוין קענען שיפען ביז דיא פּאָרטען פון קאַריבעאישען ים. דאָס איז אויך היינט דער וויכטיגסטער האַנדעלס־וועג פון קאָלאָמביאַ. דער מאַגדאַלענאַ־טייך מיט זיינע צופלוסען, ספּעציעל מיט דעם גרויסען צופלוס קאַוקאַ, דיענט אַלס אַן ארטעריע פאַר דיא פרוכטבאַרע פּלאַטאָס, וועלכע זיינען אָבגעטהיילט איינע פון דיא אַנ־דערע דורך טיעפע טהאָלען און צו וועלכע עס איז אַזוי שווער צוצוקומען.

פון אַלע זייטען האָבען זיך אַ לאַז געטאָהן אוואַנטוריסטען צו זוכען גאָלד אין דיזע פרוכטבאַרע געגענדען, וואו דיא איינגעבאָרענע האָבען בעזאָנדערס געדולדיג געטראָגען דעם יאָך און וואו דער קלימאַט איז איינער פון דיא אַנ־גענעהמסטע און געזינדעסטע אין דער וועלט פאַר אייראָפּעער. צו דיזער צייט זיינען נאָך דיא גאָלד־פעלדער פון האַאיטי ניט געווען אויסגעשעפּט און עס האָבען געפעהלט שקלאַווען אפילו פאַר דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס דאָרטען. דיא שוואַכע אינדיאַנער שטאַמען אין דיא וועסט־אינדישע אינזלען זיינען אויס־געשטאָרבען מיט אַ שוידערליכער שנעלקייט אונטער דיא בייטשען פון דיא שפּאַנישע גאָלד־זוכער, וויא מיר וויסען עס שוין פון פריהערע קאַפּיטלעך. דיא אוואַנטוריסטען זיינען דאַרום געצוואונגען געווען ניט נור צו זוכען נייע גאָלד־מינען אַנדערשוואו, זאָנדערן אויך נייע שקלאַווען פאַר דיא אַלטע מינען.

דיא ערשטע שפּאַנישע בעזעצונגען ביי דיא ברעגען פון קאָלאָמביאַ און אויך פון ווענעצועלאַ זיינען אייגענטליך געווען פונקטען פאַר עקספּעדיציעס צו פאַנגען אינדיאַנער און זיי צו פערקויפען אַלס שקלאַווען אין האַאיטי און קובאַ. דיזע עקספּעדיציעס האָבען נאַטירליך געמוזט אריינדרינגען אַלץ טיע־פער אין לאַנד, אום צו קענען פאַנגען נייע אָפּפער. דיא קאַריבען און דיא אַנדערע ווילדע אינדיאַנער שטאַמען, וועלכע האָבען זיך אַרומגעשלעפּט אין דיא געגענדען ביי דיא ברעגען פון קאַריבעאישען ים, פלעגען זיך צולויפען וואו

אויף׳ן פעלד אין דיזען לאַנד, וואָס ער האָט אַ נאָמען געגעבען נײ־גראַנאַדאַ לכבוד דיא שפּאַנישע פּראָווינץ גראַנאַדאַ, וואו ער איז געבאָרען געוואָרען,

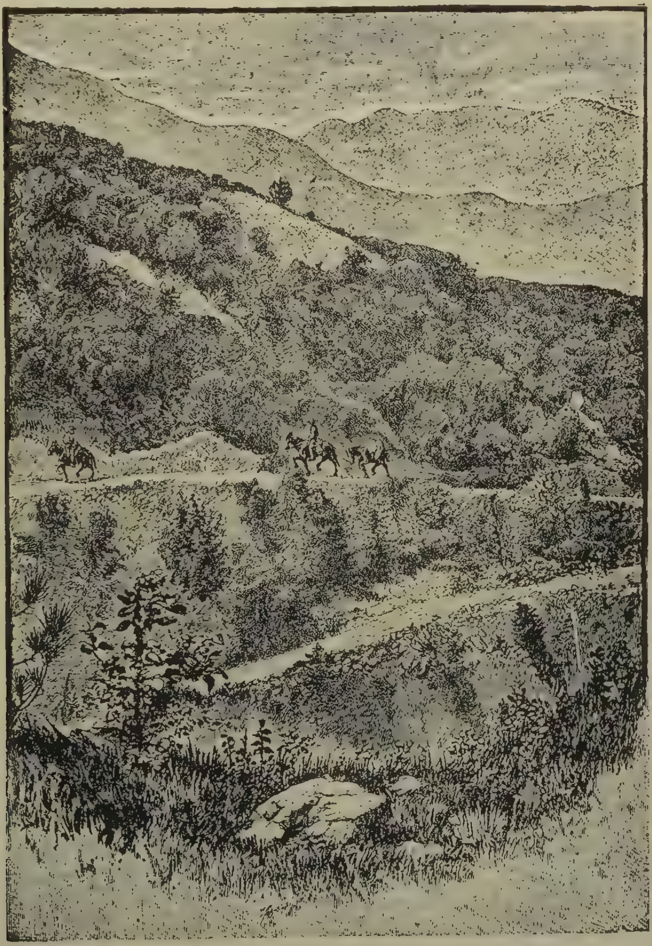

דיא אנדעסעז לעבעז באגאטא

זײנען זײ פריעדליך געקומען צו אַן אויסגלייך. קוועזאַדאַ האָט דאַן איבערגע־לאָזען זײן ברודער אַלס גובערנאַטאָר פון נײ־גראַנאַדאַ, און ער אַליין איז צוזאַמען

א שיפעל פון אינדיאנער אויף'ן מאגדאלענא-טייך.

דיא אויגען האָבען זיי געטראָגען. ווען נור זיי פּלעגען דערשמעקען, אז דיא שרעקליכע ווייסע מענשען מיט זייער פייערשיסענדען געוועהר דערנעהענטערן זיך. וואָס טיעפער דיא שפּאַנישע יעגער נאָך אינדיאַנער שקלאַווען פּלעגען אריינ־קריעכען אין דיא וועלדער און בערג פון קאָלאָמביא און ווענעצועלאַ, אַלץ מעהר האָבען זיי געהערט וועגען דיא האלב־ציוויליזירטע אינדיאַנער שטאַמען אויף דיא הויכע פּלאַטאָס.

דיא ערבערונג פון דיזע פּלאַטאָס איז אָנגעפיהרט געוואָרען בעזאָנדערס פון צוויי פּאָרטען, נעמליך: סאַנטאַ מאַרטאַ, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען ניט ווייט פון מאַגדאַלענאַ טייך אין 1525 טאַקע מיט דעם צוועק צו פאַנגען אינדיאַנער פאַר דיא גאָלד־מינען אין האאיטי, און קאַרטאַגענאַ, וואָס ליגט אויך ניט ווייט פון מאַגדאַלענאַ טייך און וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1533. אזוי וויא מען האָט גראַדע געפונען גאָלד ניט ווייט פון דעם פּראַכט־פאָלען פּאָרט פון קאַרטאַגענאַ, האָבען זיך אהין א שאָט געטאָהן אוואַנטוריסטען פון אַלע זייטען. אונטער דער קאָמאַנדע פון א שווערד־העלד מיט'ן נאָמען הערעדיאַ האָבען זיך דיא גאָלד־זוכער א לאָז געטאָהן פון קאַרטאַגענאַ צו דיא ווילדע ערטער, וואו דער טייך קאוקאַ פאַלט אריין אין מאַגדאַלענאַ און פון וואַנען זיי האָבען נאָך גרויסע געפאַהרען און שוועריגקייטען דערגרייכט ביז צו די אונגעהייער רייכע גאָלד־מינען פון דער געגענד, וועלכע בילדעט היינט דיא פּראָווינץ אַנטיאָקוויאַ פון דער קאָלאָמביאַנער רעפּובליק. פון דיא מינען אין אַנטיאָקוויאַ האָט מען ארויסגעצויגען גאָלד אין ווערטה פון הונדערטע מיליאָ־נען. מען האָט דערצעהלט, אז יעדער איינער, וואָס האָט אַנטהייל גענומען אין הערעדיאַ'ס עקספּעדיציע, האָט געקראָגען אויף זיין חלק מעהר גאָלד, וויא דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס פון מעקסיקאָ און פּערו.

אַרום דעם מיטען פון 16טען יאָהרהונדערט, א יאָהר זעכציג נאָך דער ענט־דעקונג פון אַמעריקאַ, זיינען דיא פּלאַטאָס פון ניי־גראַנדאַ געווען פערנומען און צוטהיילט צווישען דיא שפּאַנישע אַוואַנטוריסטען, און דיא האלב ציווילי־זירטע אינדיאַנער זיינען פערשקלאַווט געוואָרען, וויא אין פּערו און מעקסיקאָ. דיא ווילדע אינדיאַנער שטאַמען, וועלכע האָבען זיך ניט געלאָזט פערשקלאַ־ווען, זיינען מעהרסטענטהיילס אויסגעראָטעט געוואָרען אין צוזאַמענשטויסען מיט דיא שפּאַניער אָדער זיינען זיך צולאָפען אַלץ ווייטער אין דיא טראָפּישע וועלדער און זומפּען, וואו דיא שפּאַניער האָבען זיי ניט געקענט דערגרייכען און וואו זיי בלייבען נאָך עד היום אין זייער ווילדער אונאַבהענגיגקייט.

דיא אַנפיהרער פון דיעזע אַוואַנטוריסטען אין דיא פערשיעדענע בעזעצונ־גען אויף דיא פּלאַטאָס און אין דיא פּאָרטען האָבען אָבער באַלד אָנגעפאַנגען אַרומצורייסען זיך וועגען דיא חלוקה, וועגען דיא גרענעצען פון זייערע טערי־טאָריעס. דאָס איז געווען דער אָנהייב פון דעם קאַמפּף פאַר לאָקאַלע אַטאָ־

אויף דער איינלאַדונג פון דער דאָרטיגער רעוואָלוציאָנערער כונטא אין 1811, האָט נור פערטראָטען א קליינעם פראָצענט אפילו פון דער וויסער בעפעל־קערונג. קארטאַגענא און אַנדערע פּראָווינצען האָבען זיך ענטזאַגט צו שיקען פערטרעטער צו דיזען קאָנגרעס. צווישען די פיהרער פון די פערשיעדענע שטערט און פראָווינצען האָבען זיך אָנגעפאַנגען שטרייטען, וועלכע האָבען געפיהרט צום ערשטען בירגער־קריעג צווישען די קרעאָלען. דער קאַמפּף האָט זיך בעזאָנדערס צופלאַקערט צווישען די צענטראַליסטען, וואָס זיינען געווען בעזאָנדערס שטאַרק אין באָגאָטא אונטער דער לייטונג פון א יונגען און זעהר פעהיגען קרעאָל מיט'ן נאָמען נאַרינא, און די פעדעראַליסטען, וועלכע זיי־נען געווען בעזאָנדערס שטאַרק אין קארטאַגענא. נאַרינא, וועלכער מעג גע־רעכענט ווערען פאַר דעם ערשטען דיקטאַטאָר פון ניי־גראַנאַדא, איז אָנפאַנגס בעזיעגט געוואָרען אין א שלאַכט מיט די פעדעראַליסטען, אָבער נאָכהער האָט ער זיי בעזיעגט, ווען זיי האָבען בעלאַגערט באָגאָטא.

ווען די שפּאַנישע גענעראַלען, וועלכע האָבען זיך נאַטירליך בענוצט מיט דיזע אינערליכע רייסעררייען און זיינען אויך געשטיצט געווען פון די לאָיאַליסטען אין די רייהען פון די קרעאָלען, זיינען צוגעקומען פון קוויטאָ ביז צו אנטיאָקוויא און האָבען אָנגעפאַנגען א מאַרש צום פּלאַטאָ פון באָגאָטא, האָבען זיך די שטרייטענדע פּאַרטייען פעראייניגט געגען דעם אַלגעמיינעם שונא. די רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, וועלכע נאַרינא האָט צוזאַמענגעקליבען, האָט בעזיעגט אין יאַנואַר 1814 די שפּאַנישע אַרמעע, אָבער ווען די שפּאַ־ניער האָבען געקראָגען פערשטערקונגען, האָבען די רעוואָלוציאָנערן געליטען א שטאַרקע נידערלאַגע; נאַרינאָ אַליין איז געפאַנגען געוואָרען. צו דיזער צייט איז די רעוואָלוציאָנערען אין ניי־גראַנאַדא געקומען צו הילפע דער גרעסטער העלד פון דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף, באָליוואַר אליין, וועלכער האָט געמוזט אַנטלויפען פון זיין געבורטס־לאַנד ווענעצועלא נאָך די זיעגען דאָרטען פון די שפּאַניער מיט די לאָיאַליסטען אין 1813. ער האָט אָבער דאָן ניט גע־קענט פיעל העלפען די פּאַטריאָטען געגען די שפּאַניער און אויך ניט פער־בינדען ענגער די צענטראַליסטען פון באָגאָטא מיט די פעדעראַליסטען פון קאַרטאַגענא. ער איז זאָגאַר געצוואונגען געווען אוועקצופאָהרען נאָך דעם אינזעל דזשאַמאַיקא אונטער דעם ענגלישען שוץ, וואו ער האָט אויסגעוואַרט אויף א גינסטיגערע צייט צו אַטאַקירען וויעדער די שפּאַניער.

דאָס זיינען בכלל געווען די ערגסטע יאָהרען פאַר די רעוואָלוציאָנערען אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס, וויא מיר וויסען עס שוין פון די געשיכטען פון פּערו, טשילי, באָליוויא און עקוואַדאָר. ביז 1819 האָבען די שפּאַניער געהערשט מיט אן אייזערנער האַנד אויך אויף די פּלאַטאָס פון ניי־גראַנאַדא.

נאָמיע, פאַר דיא אונאַבהענגיגקייט פון דיא פּראָווינצען, וואָס האָט געקאָסט אזוי פיעל בלוט אין 19טען יאָהרהונדערט, זייט מען האָט דאָרטען אָבגעשאַפט דיא שפּאַנישע הערשאַפט. אין 1545 האָט דיא שפּאַנישע רעגירונג געשיקט אַ הויכען בעאַמטען צו אונטערזוכען דיא לאַגע אין דיזע פּערוואָרפענע ערטער. זיא האָט אויך געזוכט איינצופיהרען אַזעלכע געזעצע וויא אין פּערו צו בעשיצען דיא אונגליקליכע אינדיאַנער, וועלכע דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען אונ־באַרמהערציג געיאָגט אין דיא מינען. אָבער דיזע הומאַנע געזעצע זיינען אויך אין ניי־גראַנאַדאַ געבליבען טויטע בוכשטאַבען. דיא קאַבילדאָס (שטאָדט־פערוואַלטונגען) האָבען געקענט טאָהן, וואָס זיי האָבען געוואָלט אין דיזע גע־גענדען, צו וועלכע עס איז אויך היינט שווער צוצוקומען. דיא מאַכט פון דעם שפּאַנישען קעניג מיט זיינע גובערנאַטאָרען איז מייסטענס געווען אויפ'ן פּאַפּיר.

אום צו האָבען מעהר קאָנטראָל איבער דיזע געגענדען, האָט דיא שפּאַנישע רעגירונג בעשלאָסען צו שיקען אהין אַ בעזונדערן גענעראַל־גובערנאַטאָר מיט דער מאַכט פון אַ וויצע־קעניג. דיא הויפּטשטאָדט פון ניי־גראַנאַדאַ איז גע־וואָרען באָגאָטאַ. ביז 1731 זיינען אויך מאַנכע פּראָווינצען, וועלכע געהערען היינט צו דער רעפּובליק ווענעצועלאַ, געווען אַ טהייל פון ניי־גראַנאַדאַ, נור אַזוי וויא עס איז זעהר שווער צו צוקומען פון דיא ווענעצועלער ברעגען צו באָגאָטאַ, האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג געפונען פאַר נויטיג צו לאָזען דיא מזרח'דיגע פּראָווינצען פון ניי־גראַנאַדאַ אונטער אַ בעזונדערער אדמיניסטראַ־ציאָן מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען ווענעצועלאַ.

וועגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט אין ניי־גראַנאַדאַ אין פערלויף פון דיא צוויי און האַלב הונדערט יאָהר ביז דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט איז ניטאָ וואָס ספּעציעלעס צו זאָגען. דיא זעלבע רואינירענדע עקאָנאָמישע סיסטעם, דיא זעלבע פּאָליטישע אונטערדריקונגען, דיא זעלבע שלעכטע אדמיניסטראַ־ציאָן, דיא זעלבע מאַכט פון דער קאַטאָלישער קירכע, דיא זעלבע פערשקלאַ־וואונג פון דיא אינדיאַנער אין ניי־גראַנאַדאַ וויא אין פּערו, באָליוויאַ, עקוואַ־דאָר א. ז. וו. דיא אורזאַכען, וועלכע האָבען אַרויסגערופען אויפשטאַנדען אין אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס באַלד נאָך דער איבערקעהרענים אין שפּאַניען גופא דורך דיא פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן און נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, האָבען אויך גלייכצייטיג געווירקט אין ניי־גראַנאַדאַ. צוערשט זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען רעוואָלוציאָנערע כונטאַס אין קאַרטאַגענאַ און אין אַנדערע פּאָרט־שטעדט און נאַכהער אין באָגאָטאַ, וואו עס האָבען זיך נאַטירליך געפונען מעהר שפּאַנישע בעאַמטע און וואו דער וויצע־קעניג אַמאַר איז גראַדע געווען זעהר פּאָפּולער.

דער ערשטער קאָנגרעס וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרען אין באָגאָטאַ

זענד מאַן. מיט דיזער אַרמעע האָט באָליוואַר בעשלאָסען אויסצופיהרען זיין געוואַגטען פּלאַן אַרויפצוקלעטערן אויף דיא בערג, וואָס ציהען זיך פון ווענעצועלאַ ביז דעם פּלאַטאָ פון באָגאָטאַ, און דאָרטען צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען זיך געפונען אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל סאַמאַנאָ. דיזער וועג איז געווען אַ זעהר שווערער און געפעהרליכער, אָבער באָליוואַר האָט דערגרייכט זיין ציעל. מיט זיינע שנעלע בעוועגונגען האָט ער צומיישט דעם שפּאַנישען קאָמאַנדיר, וועמען גענעראַל סאַמאַנאָ האָט אַרויסגעשיקט אַנטקעגען מיט אַ מחנה פון 3000 מאַן, מייסטענס לאָיאַליסטען. אין אַ פּלאַץ מיט'ן נאָמען באָיאַקאַ האָבען זיךביידע אַרמעען צוזאַמענגעשטויסען אין אָוגוסט 1819, און דיא רעוואָלוציאָנערן האָבען געהאַט דאָרט אַ גרויסען זיעג.

דיא שלאַכט ביי באָיאַקאַ האָט ענטשיעדען דעם שיקזאַל ניט נור פון ניי־גראַנאַדאַ, זאָנדערן אויך פון ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר. גענעראַל סאַמאַנאָ, וועלכער איז דאַן געבליבען מיט אַ הייפעלע סאָלדאַטען אין באָגאָטאַ, האָט זיך אָבגעטראָגען פון דאָרטען מיט אַזאַ איילעניס, אַז ער האָט זאָגאַר איבערגעלאָזען דיא אַרכיוען און אויך געלד אין שאַצאַמט. ער איז אַוועק צוריק נאָך קוויטאָ. באָליוואַר איז אַריין מיט טריאומף אין באָגאָטאַ נאָך אַ שנעלען דרייטעגיגען מאַרש פון דעם שלאַכטפעלד פון באָיאַקאַ. ער איז געוואָרען דער פּרעזידענט, פאַקטיש דער דיקטאַטאָר פון גאַנץ ניי־גראַנאַדאַ, מיט אויסנאַהמע בלויז פון דער פּראָווינץ פּאַסטאָ, וועלכע האָט זיך דיא גאַנצע צייט אויסגעצייכענט מיט איהר טריייהייט צו שפּאַניען.

אָבוואָהל באָליוואַר איז אַליין געווען אַ צענטראַליסט און האָט געפּלאַנעוועט זאָגאַר צו פערבינדען אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע לענדער אין איין רעפּובליק אונטער זיין דיקטאַטור, דאָך איז ער געצוואונגען געווען צו מאַכען קאָמפּראָמיסען מיט דיא פעדעראַליסטען. אין דער שטאָדט קוקוטאַ ביים גרענעץ פון ווענעצועלאַ איז אין אָנפאַנג פון 1821 צוזאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנגרעס פון פערטרעטער פון דיא פּראָווינצען פון ניי־גראַנאַדאַ און פון ווענעצועלאַ. דיא מאַיאָריטעט איז דאָרט געווען געגען דיא צענטראַליסטישע אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע באָליוואַר האָט געוואָלט איינפיהרען. מען האָט איהם אפילו אויסגעוועהלט פאַר פּרעזידענט, אָבער מען האָט פון איהם פערלאַנגט, אַז ער זאָל איבערגעבען דיא אַדמיניסטראַציאָן צו אַן אַנדערן, ווען נור ער וועט איבערנעהמען דיא קאָמאַנדע איבער דער אַרמעע. דערמיט האָבען דיא פיהרער אין דיזען קאָנגרעס געוואָלט אויסמיידען אַ מיליטערישע דיקטאַטור.

באָליוואַר האָט אָבער ניט געקענט פערבלייבען אַ לענגערע צייט אין באָגאָטאַ. ער האָט געמוזט קומען צו הילפע דיא רעוואָלוציאָנערען אין ווענע־

אין פריהלינג פון 1815 איז מאַרשאַל מאָרילאָ, איינער פון דיא פעהיגסטע שפּאַנישע גענעראַלען אין זיין צייט, אָנגעקומען מיט צעהן טויזענד וועטעראַ־נען פון שפּאַניען. ער האָט צוערשט געלאַנדעט אין ווענעצועלאַ, וואו ער האָט געקראָגען פערשטערקונגען פון דיא לאָיאַליסטען, און נאָכהער האָט ער מיט אַן אַרמעע פון 8000 מאַן און מיט פיעלע קריעגסשיפען אטאַקירט מאַגדאַלענאַ, וואו עס האָט זיך געפונען דיא עלטעסטע און שטאַרקסטע פעסטונג אין זיד־אַמעריקאַ. נאָך אַ בעלאַגערונג, וועלכע האָט זיך געצויגען איבער פיער מאָנאַט און וועלכע האָט אומגעוואַנדעלט דיזע האַנדעלס־שטאָדט אין אַ בית עולם, זיינען דיא שפּאַניער אַריין אין פּאָרט און אין דער פעסטונג פון קאַרטאַגענאַ. נאָך דיא רעכנונגען פון דיא קאָלאָמביאַנער היסטאָריקער זיינען ביי דיזער בעלאַגערונג אומגעקומען ביז 6000 פערזאָן פון הונגער און קראַנקהייטען.

דיא שפּאַנישע קאָמאַנדירען, וועלכע זיינען אין דיזער צייט געווען זיעג־רייך כמעט אויף אַלע פּונקטען אין זיד־אַמעריקאַ, האָבען געזוכט צו פאַנגען דיא פיהרער, וועלכע זיי פלעגען אָהן שום צערעמאָניעס אומברענגען. מאַרשאַל מאָרילאָ האָט בעפוילען, אז מען זאָל קיין גנאַדע ניט צייגען צו דיא העכערע רעוואָלוציאָנערע אָפיצירען און אויך צו דיא פיהרער פון דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַס. ווען ער איז אַריין מיט טריאומף אין באָגאָטאַ, האָט מען אויף זיין בעפעהל הינגעריכטעט 125 פּאַטריאָטען, דאַרונטער אויך דעם בעוואוסטען געלעהרטען קאַלדאַס, מיט וועמען ניי־גראַנאַדאַ האָט בעזאָנדערס שטאָלצירט. אַפילו פרויען האָבען דיא בלוטיגע שפּאַנישע קאָמאַנדירען ניט געשאָנעוועט. איינע פון זיי מיט'ן נאָמען פּאָליקאַרפּאַ סאַלאַבריעטאַ, וועלכע איז בעריהמט ניט אַזוי מיט איהר רעוואָלוציאָנערען מוטה וויא מיט איהר שעהנהייט, איז הינגעריכטעט געוואָרען צוזאַמען מיט זיעבען מענער. דאָס איז דיא נאַציאָ־נאַלע העלדין פון קאָלאָמביאַ. זיא ווערט בעזונגען אין פיעלע פּאָלקסליעדער אונטער דעם נאָמען לאַ פּאָלאַ.

נור אין 1819, ווען מאַרשאַל מאָרילאָ צוזאַמען מיט זיינע לייטענאַנטען, צווישען וועלכע עס האָט זיך אויסגעצייכענט גענעראַל סאַמאַנאָ מיט זיינע מי־ליטערישע פעהיגקייטען אַזוי וויא מיט זיין גרויזאַמקייט, האָבען געגלויבט, אַז זיי האָבען שוין אונטערדריקט דיא רעוואָלוציאָנערע בעוועגונגען אין ניי־גראַנאַדאַ, וויא אויך אין עקוואַדאָר און ווענעצועלאַ, האָבען זיי געקראָגען דיא נאַכריכט, אַז באָליוואַר האָט געלאַנדעט מיט אַ נייער אַרמעע אין אַ פּאָרט פון ווענעצועלאַ. דיא אַרמעע פון דעם ליבעראַטאָר איז דיזעס מאָל בעשטאַנען ניט בלויז פון רעוואָלוציאָנערע קרעאָלען, זאָנדערן אויך פון געדונגענע ענג־לישע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען געקענט אויסהאַלטען דיא אַטאַקעס פון דיא בעסטע שפּאַנישע וועטעראַנען. צוזאַמען האָבען זיי געצעהלט אַרום דריי טוי־

צענטראַליסטען, אַז עס איז געקומען צו אַ בירגער־קריעג, וואָס האָט זיך גע־צויגען ביז 1841 און האָט זעהר פיעל אָבגעשוואַכט דיא יונגע רעפובליק. אין דער צייט פון דיזען בירגער־קריעג האָט אויך דיא פּראָווינץ פּאַנאַמאַ רעוואָל־טירט און זיך ערקלערט אונאַבהענגיג. שליסליך האָבען געזיעגט דיא צענטראַ־ליסטען אונטער דער פיהרונג פון גענעראַל מאָסקווערא און זיין איידים, גענע־ראַל הערא̇ן, וועלכע האָבען אונטערדריקט דעם אויפשטאַנד אויך אין פּאַנאַמאַ און זיינען געוואָרען דיקטאַטאָרס. אונטער דער אדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל מאָסקווערא האָט מען אין 1849 אָנגעפאַנגען צו בויען דיא פּאַנאַמאַ אייזענ־באַהן און איינגעפיהרט דאַמפּף־שיפען אויף דעם מאַגדאַלענא טייך.

אָבער אַזוי וויא אונטער דיא דיקטאַטורען פון דיזע צוויי גענעראַלען האָט מען ניט נור צוריקגערופען דיא יעזואיטען און איבערגעגעבען דיא פאָלקס־בילדונג אין גלח׳שע הענד, זאָנדערן מען האָט אויך איינגעפיהרט אַ בעזאָנדערס צענטראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן, האָבען דיא פעדעראַליסטען, וועלכע זיינען אויך געוואָרען אַלץ הייסערע ליבעראַלען און אַנטי־קלעריקאַלען, אַרויסגערופען אונרוהען און שליסליך אויסגעפיהרט, אַז דער קאָנגרעס זאָל אויסוועהלען פאַר פּרעזידענט גענעראַל כאָזע לאָפּעז, איינעם פון דיא ליבעראַלע פיהרער.

וויעדער האָט מען דאַן געענדערט דיא קאָנסטיטוציאָן אין אַ פעדעראַ־ליסטישען גייסט. דאָס לאַנד איז צוטהיילט געוואָרען אין קלענערע אָטאָנאָמע פּראָווינצען נאָך דיא פאָרדערונגען פון דיא לאָקאַלע פיהרער. דיא פּראָווינצען, וועלכע זיינען אומגעוואַנדעלט געוואָרען אין סטייטס לויט דעם מוסטער פון יונייטעד סטייטס, האָבען זאָגאַר געקראָגען דאָס רעכט אַרויסצוטרעטען פון נאַציאָנאַלען פערבאַנד און זיך ערקלערן אונאַבהענגיג. מיט דיזען רעכט האָ־בען זיך טאַקע בענוצט דיא פּראָווינצען פּאַנאַמאַ און אַנטיאָקוויאַ אין 1856 און זיינען אויף אַ קורצער צייט געוואָרען זעלבסטשטענדיגע רעפובליקען.

אונטער דער ראַדיקאַלער אדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל לאָפּעז זיינען אויך דורכגעפיהרט געוואָרען וויכטיגע אינערליכע רעפאָרמען, וויא דיא גענצ־ליכע אָבשאַפונג פון שקלאַווערייַ, דיא איינפיהרונג פון ציוויל הייראַטהען און וועלטליכע פאָלקסשולען, דיא אַבטהיילונג פון שטאַאַט און קירכע, דיא אָב־שאַפונג פון טויטשטראָף פאַר פּאָליטישע פערברעכער, א. ז. וו. ווען דיא גלחים האָבען אָנגעפאַנגען צו העצען דיא פעראַפינסטערטע מאַסען געגען דיא "גאָט־לאָזע" ליבעראַלען, האָט פּרעזידענט לאָפּעז פערטריבען פון לאַנד איינינגע בּיסקופּען.

אין 1857 האָט אָבער דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי אויסגעפיהרט, אַז דער קאָנגרעס זאָל אויסקלייבען פאַר פּרעזידענט איהר קאַנדידאַט, און אַד־וואָקאַט מיט׳ן נאָמען מאַריאַנאָ אָספּינאָ; אָבער דיא ליבעראַלען האָבען פּראָ־

צועלאַ, אין עקוואַדאָר און אויך אין פּערו (זעה דיא געשיכטע פון פּערו). אין 1821 האָט ער געוואונען דיא וויכטיגע שלאַכט ביי קאַראַבאָבאָ אין ווענעצועלאַ און דעם נעכסטען יאָהר האָט ער אָנגעפאַנגען אַ מאַרש צום זיך איינצונעהמען דיא לאָיאַליסטישע פּראָווינץ פּאַסטאָ און פון דאָרטען ווייטער צום זיך נאָך קוויטאָ און אַנדערע שטעדט פון עקוואַדאָר, וואו זיין גענעראַל סוקרע האָט געוואונען דיא וויכטיגע שלאַכט לעבען דעם וואולקאַן פּיטשינטשאַ (זעה די געשיכטע פון עקוואַדאָר).

אין דער צייט וואָס דער ליבעראַטאָר האָט געפיהרט שלאַכטען געגען דיא שפּאַניער, איז דיא רעגירונג פון ניי־גראַנאַדאַ געלעגען אין דיא הענד פון דעם וויצע־פּרעזידענט סאַנטאַנדער, וועמען ער האָט אַליין אויסגעקליבען און געלאָזען אויף זיין פּלאַץ אין באָגאָטאַ. דיזער שטעלפערטרעטער איז אָבער געוועזען אַ ליבעראַל און האָט אויך געזוכט דיא שטיצע פון דיא פעדעראַליסטען, אום צו צושטערען דיא צענטראַליסטישע און דיקטאַטאָרישע פּלענער פון דעם ליבעראַטאָר. דיא ליבעראַלע פּאַרטיי איז דאַן אַלץ אָפענער אַרויסגעטראָטען געגען באָליוואַר׳ן, וועלכער האָט גענומען שטיצען דיא גלחים און האָט ניט דערלאָזען דורכצופיהרען אַזעלכע רעפאָרמען, וויא דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערייי און פון טויט־שטראַף. דיא אַנהענגער פון סאַנטאַנדער, מייסטענס פעדעראַליסטען און ליבעראַלען, האָבען געזוכט פערשיעדענע מיטעל וויא פּטור צו ווערען פון באָליוואַר׳ס דיקטאַטור. אָבער דאָס איז זיי ניט געלונגען ביז 1829, ווען ווענעצועלאַ האָט זיך אָבגעטהיילט פון פערבאַנד, וויא מיר וועלען עס זעהען אין דער געשיכטע פון דיזער רעפּובליק.

נאָך באָליוואַר׳ס טויט אין 1830, ווען עקוואַדאָר האָט זיך אויך אָבגעריסען פון פערבאַנד, איז ניי־גראַנאַדאַ געבליבען אַליין און האָט זיך קאָנסטיטואירט צו ענדע פון 1831 אַלס אַ בעזונדערע רעפּובליק. דער קאָנגרעס וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרען דעם נעכסטען יאָהר אין באָגאָטאַ, האָט אויסגעאַרבייט אַ פעדעראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן און ערוועהלט פאַר פּרעזידענט פראַנציסקאָ סאַנטאַנדער, וועלכער איז געוועזען דער פעהיגסטער ליבעראַלער פיהרער און דערצו אויך אַן אויסגעצייכענטער אַדמיניסטראַטאָר. ער האָט געזוכט צו פערקלענערען דיא חובות פון לאַנד און דיא אַרמעע, וועלכע איז זעהר פערמעהרט געוואָרען אונטער באָליוואַר׳ס קאָמאַנדע. ער ווערט גערעכענט פאַר דעם אמת׳ן גרינדער פון דער רעפּובליק ניי־גראַנאַדאַ, וועלכע האָט מיט אַ יאָהר דרייסיג שפּעטער געקראָגען דעם נאָמען ״דיא פעראייניגטע שטאַאַטען פון קאָלאָמביאַ״, דעם נאָמען וואָס זיא טראָגט אויך היינט.

ווען סאַנטאַנדער האָט געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין פון פיער יאָהר, האָט אויסגעבראָכען אַזאַ ביטערער קאַמפּף צווישען דיא פעדעראַליסטען און

צו דיא אינערליכע צרות דורך דיא אונאויפהערליכע אויפשטאַנדען און בירגער־קריעגען אין פערלויף פון גאַנצען 19טען יאָהרהונדערט, זיינען נאָך צוגע־קומען אויסערליכע צוליעב דיא גרענעצען (מאַנכע פון דיא גרענעץ־שטרייטען פון קאָלאָמביא האָבען זיך נאָך עד היום ניט געענדיגט) און ספּעציעל צוליעב דיא פּערדרעהעניסען מיט דעם פּאַנאַמאַ קאַנאַל. זייט דיא פראַנצויזען האָבען געקראָגען אַ קאָנצעסיע צו גראָבען אַ קאַנאַל דורך דעם איסטהמוס פון פּאַ־

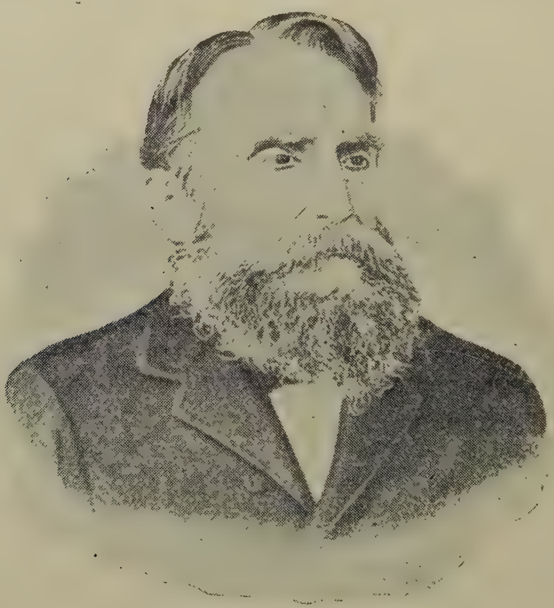

פּרעזידענט ראַפאַעל נוניעז.

נאַמאַ, האָבען זיך אָנגעפאַנגען ביטערע רייסערייען צווישען דיא פיהרער פון די פערשיעדענע פּאַרטייען אויף מכח דיא מיליאָנען, וואָס קאָלאָמביא האָט דער־פאַר געקראָגען. דאָס איז געווען אַ זעהר פעטער ביסען פאַר דיעזע פיהרער; אָבער ער האָט זיך שליסליך אין גאַנצען ארויסגעגליטשט פון זייערע הענד דורך זייערע שטרייטען.

וואָס עס האָט פּאַסירט מיט דיזען קאַנאַל, איז שוין דערצעהלט געוואָרען אין דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס און אויך פון דער ניי־געשאַפענער

טעסטירט, אז דיא וואהלען זיינען ניט געווען געזעצליכע, און האבען ארויס־גערופען אן אויפשטאנד אין איניגע פראווינצען. דיזער אויפשטאנד האט גע־פיהרט צו א נייעם בירגער־קריעג, וועלכער האט זיך געצויגען ביז 1861, ווען דיא ליבעראלען האבען געשטורמט און געפאנגען באגאטא. גענעראל מאסקווערא, וועלכער האט זיך דאן ערקלערט פאר א מעסיגען ליבעראל, איז ווידער גע־ווארען דיקטאטאר. ער האט צוזאמענגערופען א קאנגרעס ווידער צו ענדערן דיא קאנסטיטוציאן. נאך דיזער קאנסטיטוציאן זיינען עס ארגאניזירט געווארען "דיא פעראייניגטע שטאאטען פון קאלאמביא".

אבער אין דיא זיד־וועסטליכע פראווינצען האבען געזיעגט דיא קאנסער־וואטארס און קלעריקאלען, און זייער פיהרער ארבאלעדא האט זיך פערבונדען מיט דר. מארענא, דעם קאנסערוואטיווען דיקטאטאר פון עקוואדאר (זעה דיא געשיכטע פון דיזער רעפובליק). אין 1862 איז אבער ארבאלעדא ערמארדעט געווארען, און זיין נאכפאלגער האט בעשלאסען צו קומען צו אן אויסגלייך מיט דעם דיקטאטאר מאסקווערא. דעם נעכסטען יאהר איז צוזאמענגערופען געווארען א קאנווענציאן פון דיא פיהרער פון אלע פארטייען, און עס איז אויס־געארבייט געווארען א נייע קאנסטיטוציאן, אבער גענעראל מאסקווערא איז פערבליבען דיקטאטאר. ער איז אבער ניט אין שטאנד געווען איינצופיהרען רוהע און ארדנונג אין דיא פראווינצען, וועלכע האבען אלץ ניט אויפגעהערט צו רעבעלירען. אין איין פראווינץ האבען געפיהרט דיא רעדעל דיא ליבעראלען און פעדעראליסטען, און אין אן אנדערער האבען געהערשט דיא צענטראליסטען און קלעריקאלען. גענעראל מאסקווערא אליין איז ארעסטירט געווארען פון זיינע זיעגרייכע געגנער און איז פערשיקט געווארען נאך אויסלאנד אויף צוויי יאהר. אלס פרעזידענט איז דאן אויסגעקליבען געווארען דער ליבעראלער פיהרער גוטיערעץ, וועלכער האט קוים אויסגעהאלטען א פאר יאהר. איין דיקטאטאר האט געפאלגט נאך אן אנדערן ביז 1876, ווען עס איז רעגעלמעסיג אויסגעוועהלט געווארען א פרעזידענט מיט'ן נאמען פארא, וועלכער האט גע־קענט אבטרעטען זיין פלאץ געזעצליך צו גענעראל טרוכילא.

אין 1880 איז ארויף אויפ'ן פרעזידענטען שטוהל א מאן וואס האט גע־שפיעלט א בעזאנדערס וויכטיגע ראלע אין דער געשיכטע פון דיא ווייטערע רעוואלוציאנען און קאנטער־רעוואלוציאנען אין דיזער בעזאנדערס פיעל געפלאג־טער רעפובליק. דאס איז געווען סעניאר ראפאעל נוניעץ, וועלכער האט אנ־געפאנגען אלס ליבעראל און געענדיגט אלס קאנסערוואטאר. ער איז געווען עטליכע מאל דיקטאטאר. אין 1892 איז ער ערוועהלט געווארען אלס פרע־זידענט אויף א טערמין פון 6 יאהר, אבער ער איז געשטארבען אין 1895, ווען דיא ליבעראלען האבען ארויסגערופען א נייעם אויפשטאנד געגען זיין רעגיערונג.

ווענעצועלא

Venezuela

רעפובליק פאַנאמאַ. מיר וועלען עס דאָ ניט ווידערהאָלען. עס זעהט אָבער אויס, אז דער פערלוסט פון דיעזער וויכטיגסטער פראָווינץ, פון אזאַ שמאָלץ־גרוב וויא דיא אייזענבאַהן און דער קאַנאַל אין דעם איסטמוס פון פאַנאַמאַ, האָט גראַדע געווירקט צום גוטען פאַר קאָלאָמביא. דיא שטרייטענדע פאַרטייען זיינען געלאַסענער געוואָרען. מען קען ניט זאָגען, אַז דיא צייט פון רע־וואָלוציאָנען איז שוין דאָרטען אין גאַנצען פאָריבער, אָבער זייט 1904, ווען גענעראַל ראַפאַעל רעיעס איז ערוועהלט געוואָרען פרעזידענט, איז דיא אינער־ליכע רוהע נאָך ניט געשטערט געוואָרען. דיעזער גענעראַל האָט געכאַפּט דעם שניט ביי דעם בעריהמטען מעקסיקאַנער דיקטאַטאָר פאָרפיריאָ דיאַז וויא צו פיהרען דיא פיעל־געפרופטע רעפובליק און האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר אַ גוטען אַדמיניסטראַטאָר.

ערשטער קאַפּיטעל.

דיא שפּאַנישע הערשאַפט און דער קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט

ווען אַלפאָנסאָ דע אָכעדאַ איז פאָרבייגעשוואומען אין 1499 דיא נאָרדליכע ברעגען פון זיד־אַמעריקאַ, צו וועלכע קאָלומבוס איז צוגעקומען אין דער צייט פון זיין דריטער רייזע אין 1498, האָט ער, פאָהרענדיג אַלץ ווייטער אויף דעם קאַריבעאַישען ים צו מערב־זייט, פערקירעוועט צום זיד אין דעם גרויסען גאָלף פון מאַראַקאַאיבאָ, וואו ער האָט געפונען רייהען הייזער, וועלכע דיא אינדיאַנער האָבען געבויט אויף סוואַיעס אָדער פּאַליעס לעבען דיא זומפּיגע ברעגען. ער האָט דארום דיזען אָרט אַ נאָמען געגעבען ווענעצועלאַ, וואָס עס מיינט "קליינע ווענעציע", און דיזער נאָמען איז נאַכהער פערבליבען פאַר דיא גאַנצע געגענד צווישען דעם גאָלף פון מאַראַקאַאיבאָ אין מערב און דיא מינדונג פון דעם גרויסען טייך אָרינאָקאָ אין מזרח.

דער וועסטליכער טהייל פון דער רעפּובליק ווענעצועלאַ ווערט דורכגעשניטען פון אַ צווייג פון די אַנדעס־בערג, וועלכע ציהען זיך פון קאָלאָמביאַ און דערגרייכען ערטערווייז כמעט ביז דיא סאַמע ברעגען פון קאַריבעאַישען ים. דיזע רייהע בערג, וואס טראָגען דעם נאָמען סיעראַ נעוואַדאַ דע מערידאַ, ענטהאַלט אייניגע זעהר פרוכטבאַרע פּלאַטאָס, וואו עס געפינען זיך אייניגע פון דיא עלטעסטע שפּאַנישע בעזעצונגען אין זיד־אַמעריקאַ. איינע פון אזעלכע שטעדט, מערידאַ, ליגט דאָרטען אויף אַ פּלאַטאָ, וואָס איז 5400 פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים און וואָס געפינט זיך לעבען אַ שפּיץ 15,420 פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים. פון דיזע בערג שטראָמען פיעלע צופלוסען צום אָרינאָקאָ און עס ציהען זיך אויך צווייגען צו מזרח און צו מערב. אויף איינער פון דיזע מזרח'דיגע צווייגען, וועלכע ציהען זיך גאַנץ נאָהענט און פּאַראַלעל צו דיא ברעגען פון קאַריבעאַישען ים, געפינט זיך אויך קאַראַקאַס, דיא הויפּטשטאָדט פון ווענעצועלאַ. דיזע געבירגיגע געגענדען, וועלכע ענטהאַלטען הערליכע און העכסט פרוכטבאַרע פּלאַטאָס און טהאָלען, זיינען געוועזען בעפעלקערט פון אייניגע האַלב־ציוויליזירטע אינדיאַנער שטאַמען

נירען אונטער דער קאָמאַנדע פון אן ענגלישען קאַפּיטאַן צו דערגרייכען ביז צו דיא בערג דאָרטען און צו בערויבען אויף קאַראַקאַס.

דיא בעפעלקערונג פון ווענעצועלאַ איז אַ בעזאָנדערס געמישטע. דער פּראָצענט פון ווייסע, מייסטענס פון שפּאַנישער אָבשטאַמונג, איז אַ זעהר קליינער. דער פּראָצענט פון אינדיאַנער און פון נעגער, אריינגערעכענט זייערע מישונגען, איז בעדייטענד גרעסער אין ווענעצועלאַ, וויא אין קאָלאָמביאַ. דיא מאַיאָריטעט בעשטעהט פון מעסטיזאָס. מען רעכענט, אז דיא קרעאָלען בילדען העכסטענס אַ צעהנטעל פון דער ווענעצועלער בעפעלקערונג און אז דיא איבעריגע זיינען געמישטע פון פערשיעדענע ראַסען. צווישען דיא מעסטיזאָס פון ווענעצועלאַ פערנעהמען דיא איינוואָהנער פון דיא סטעפּעס, דיא ליאַנעראָס, אַ בעזונדערן פּלאַץ. זיי צייכנען זיך אויס אלס רייטער און יעגער און בעשעפטיגען זיך מיט פיהצוכט. זיי זיינען עהנליך צו דיא קאָזאַקען פון דיא רוסישע סטעפּעס, צו די קאַובאָיס פון טעקסעס און פון נאָרד־אמעריקאַנישע פּרעירים, און צו דיא גאַוטשאָס פון דיא ארגענטינער פּאַמפּאַסען. דיא שפּאַנישע אַוואַנטוריסטען און דיא קרעאָלען האָבען זיך ביסלעכווייז אלץ ווייטער צושפּרייט איבער דיא פלאַכע געגענדען און ליאַנאָס אין דעם טהאָל פון אָרינאָקאָ, וואו עס האָבען זיך וואונדערשנעל פערמעהרט דיא פערד און בהמות, וואָס מען האָט אימפּאָרטירט פון שפּאַניען און וואָס מען האָט איבערגעלאָזען זיך פיטערן פריי. ריזיגע סטאַדעס פלעגען זיך אַרומשלעפּען איבער דיא ליאַנאָס פון ווענעצועלאַ אזוי וויא איבער דיא פּאַמפּאַסען פון ארגענטינאַ. דיא ליאַנעראָס פלעגען זיך יאָגען נאָך דיזע סטאַדעס אויף זייערע פלינקע פערד און האָבען געפיהרט אַ האַלב ווילדען לעבען.

דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט זיך נאָך וועניגער געקימערט וועגען דיזע יעגער, פון וועלכע זיא האָט קיין איינקונפט ניט געקענט ציהען, וויא וועגען דיא איינוואָהנער אין דיא שטעדט אויף דיא פּלאַטאָס און אין דיא פּאָרטען. דיא ליאַנעראָס זיינען אלץ מעהר פערגרעבט געוואָרען. קיין איינציגער פון זיי האָט געקענט לעזען. דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט איבערהויפּט געהאלטען, אז בילדונג איז ניט נויטיג פאַר איהרע אונטערטהאַנען אין דער נייער וועלט. ערשט צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט איז געעפענט געוואָרען אַ גלח'שע שול אין דער הויפּטשטאָדט קאַראַקאַס. ווען דיא שטאָדט מערידאַ האָט געשיקט נאָך מאַדריד אַ ביטע צו עפענען דאָרטען אן עהנליכע שול, האָט דיא רעגירונג עס ענטזאַגט מיט דיא ווערטער: "זיין קאַטאָלישע מאַיעסטעט האַלט ניט פאַר צוועקמעסיג, אז בילדונג זאָל ווערען אַלגעמיין אין אמעריקאַ"... עס זיינען פאַריבער אַנדערהאַלב יאָהרהונדערט פון שפּאַנישער הערשאַפט אָהן איין איינציגע פאָלקסשולע אין ווענעצועלאַ!

זיין קאַטאָלישע מאַיעסטעט האָט אָבער שטאַרק געזאָרגט, אז דיא קאַ־

אין קאָלומבוס'עס צייט און זיינען אויך היינט פיעל געדיכטער בעוואָהנט פאר דיא אנדערע געגענדען פון װענעצועלאַ.

וואָס ווייטער צום מזרח פון דער סיעראַ נעוואדאַ דע מערידא ווערט דאָס לאַנד אַלץ פלאַכער ביז עס ווערט אומגעוואַנדעלט אין דיא בעריהמטע סטעפּעס, גענאַנט ליאַנאָס, אין דעם טהאָל פון אָרינאָקאָ און פון זיינע הונדערטע צופלוסען, וועלכע שניידען דורך דעם גרעסטען טהייל פון װענעצועלא אין אַלע ריכטונגען. דער זידליכער טהייל פון װענעצועלא, וואָס נעהענטער ער קומט צו דיא גרענעצען פון בראַזיליען, ווערט וויעדער איבערגעהאַקט מיט רייהען בערג, וועלכע זיינען בעוואַקסען מיט געדיכטע טראָפּישע וועלדער.

דיא ערשטע פּערמאַנענטע שפּאַנישע בעזעצונגען ביי דיא ברעגען פון װענעצועלאַ זיינען ענטשטאַנען אַזוי וויא אין קאָלאָמביאַ דורך דיא פּיראַטען, וואָס האָבען זיך געיאָגט נאָך אינדיאַנער, אום זיי צו פערקויפען פאַר שקלאַווען אין האַאיטי און קובאַ. דיא וויכטיגסטע פון דיזע בעזעצונגען איז געווען קאָראָ, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1527 אויף א שמאָלען פּאַס לאַנד, וועלכער טהיילט אָפּ דעם קאַריבעאַישען ים פון דעם מאַראַקאַאיבאָ גאָלף. דיא פּאָזיציע פון דיזען פּאָרט איז אַ זעהר סטראַטעגישע. דיא פּיראַטען און אַוואַנ־טוריסטען, וועלכע האָבען איהר אויסגעקליבען, האָבען פון דאָרטען לייכט געקענט צוקומען ניט נור צו אנדערע פּאָרטען, זאָנדערן אויך אריינדרינגען טיעף אין לאַנד און דערגרייכען ביז צו דיא פּלאַטאָס פון דיא אַנדעסען. עס איז גראַדע פיעל לייכטער ארויפצושטייגען פון דיא װענעצועלער ברעגען ביז צו דיא האָכלענדער און אַלע פּלאַטאָס אויף דער סיערא נעוואדאַ דע מערידאַ, וויא פון דיא ברעגען פון קאָלאָמביאַ צו דיא פּלאַטאָס פון דיא אנדערע אַנדעסען־צווייגען.

דער פּאָרט קאָראָ איז דאַרום געוואָרען דער קאָלאָניזאַציאָנס־פּונקט פון דיא שפּאַניער אין װענעצועלאַ. פון דאָרטען האָבען זיי זיך צושפּרייט אַלץ ווייטער און האָבען אַרום דעם מיטען פון 16טען יאָהרהונדערט פערנומען דיא בעסטע און שעהנסטע געגענדען און פערשקלאַװט דאָרטען דיא אינדיאַנער אַקערבויער, וויא אין פּערו, קאָלאָמביא א. ז. וו. אין 1567 איז געגרינדעט געוואָרען קאַראַקאַס אויף אַ פּלאַטאָ, וואָס ציהט זיך לעבען דיא ברעגען פון קאַריבעאַישען ים אויף א הויכקייט פון אונגעפעהר 3000 פוס און וואָס איז באַלד געוואָרען דיא הויפּטשטאָדט פון װענעצועלאַ צוליעב איהר זיכערערע פּאָזיציע געגען אַטאַקעס פון ענגלישע, פראַנצויזישע און האָלענדישע פּיראַטען, וועלכע זיינען אַלץ געפעהרליכער געוואָרען פאַר דיא שפּאַנישע שיפען און אַטלאַנטישע פּאָרטען אין דער נייער וועלט, וויא אויך צוליעב דיא זעלטענע פּרוכטבאַרקייט פון דער אומגעגענד. פון דעסטוועגען איז עס אין 1595 גע־לונגען אַ באַנדע פּיראַטען אָדער, וויא מען האָט זיי געוועהנליך גערופען, בוקאַ־

געסען אָן זיין צוזאָג. ערשט אין 1778 האָט דיא שפּאַנישע רעגירונג אָבגעשאַפט אויף דעם מאָנאָפּאָל פון דיזער קאָמפּאַניע און האָט געעפענט דיא פּאָרטען פאַר האַנדעלס־שיפען פון אַנדערע נאַציאָנען.

דאָס איז שוין געװען אַרום דער צייט פון דער גרויסער פראַנצױזישער רע־װאָלוציאָן, װעלכע האָט איבערגעקעהרט אַ װעלט אויך אין אַמעריקאַ, װיא מיר װייסען עס שוין פון דיא געשיכטען פון מעקסיקאָ, פּערו א. ז. װ. דיזע רעװאָלוציאָן האָט געפונען איהר ערשטען אָפּקלאַנג אין דער לאַטײנישער אַמע־ריקאַ גראַדע אויף דעם באָדען פון װענעצועלאַ. דאָס איז אָבער געקומען ניט דורך דעם, װאָס דיא איינװאָהנער פון דיזער קאָלאָניע זיינען געשטאַנען העכער אין בילדונג אָדער װאָס זיי האָבען מעהר געליטען פון די שפּאַנישע בעאַמטע, װיא דיא איינװאָהנער פון דיא אַנדערע קאָלאָניעס, נור דורך דעם, װאָס דיא װענעצועלער פּאָרטען זיינען געװען נעהענטער צו דיא ענגלישע, פראַנצױזישע און האָלענדישע קאָלאָניעס אין װעסט־אינדיען און האָבען געהאַט מעהר און עפטער פערקעהר מיט שיפען פון דיא פּאָרטגעשריטענע אייראָפּעאישע נאַ־ציאָנען, און טהיילװייז אויך, מעג מען זאָגען, דורך אַ צופאַל. דער צופאַל איז בעשטאַנען אין דעם, װאָס דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט גראַדע פערשיקט נאָך לאַ גואַירא (דאָס איז דער נעהענטסטער פּאָרט פאַר קאַראַקאַס) דיא פיהרער פון אַ רעפּובליקאַנישער פערשװערונג, װעלכע איז ענטדעקט געװאָרען אין שפּאַניען אין 1796 (דיזע פערשװערונג איז אָרגאַניזירט געװאָרען פון שפּאַ־נישע פרייהייטס־קעמפּפער אונטער דעם איינפלוס פון דיא פראַנצױזישע רע־װאָלוציאָנערען). דיזע ערשטע שפּאַנישע רעפּובליקאַנער האָט מען געהאַלטען פערשפּאַרט אין דער פעסטונג פון לאַ גואַירא; אָבער מען האָט ניט פערװעהרט דיא קרעאָלען פון דיזען פּאָרט און פון קאַראַקאַס זיי צו בעזוכען. דער רעזול־טאַט פון דיזע װיזיטען איז געװען װאָס איינע פון דיזע קרעאָלען זיינען אויך אָנגעשטעקט געװאָרען מיט רעװאָלוציאָנערע געדאַנקען. דיא זריעה פון דער פראַנצױזישער רעװאָלוציאָן איז אַזוי איינגעפּלאַנצט געװאָרען אויף דעם באָדען פון װענעצועלאַ נאָך פאַר דעם אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט.

אונטער דעם איינפלוס פון דיא פערשיקטע שפּאַנישע רעפּובליקאַנער איז אויך אָרגאַניזירט געװאָרען אַ רעפּובליקאַנישע פערשװערונג פון קרעאָלען אין קאַראַקאַס; אָבער דיא שפּיאָנען פון דעם גענעראַל־גובערנאַטאָר האָבען איהר בעצייטענס ענטדעקט, און דער סוף דערפון איז געװען, װאָס איינער פון דיא הױפּטפיהרער האָט דערפאַר בעצאָהלט אין 1798 מיט זיין לעבען אױפ'ן עשאַפאָט און װאָס איניגע יונגע קרעאָלען זיינען אַרעסטירט געװאָרען. אַנדערע האָבען זיך געראַטעװעט דורך פלטה נאָך טרינידאַד, דזשאַמאַיקאַ, קוראַסאַאָ און אַנדערע ענגלישע און האָלענדישע אינזלען אין װעסט־אינדיען.

צװישען דיא ערשטע פרייהייטס־קעמפּפער אין װענעצועלאַ, און מען מעג

לאָניעס זאָלען וואָס מעהר און שנעלער אָנפילען זיין קאסע. דיא שטייערלאַסט איז געוואָרען אַלץ דריקענדער. אין ווענעצועלאַ זיינען איינגעפיהרט געוואָרען רעגירונגס־מאָנאָפּאָלען אויף טאבאַק, זאַלץ און אנדערע אַרטיקלען. דער האנדעל מיט אַנדערע לענדער איז פערבאָטען געוואָרען אין ווענעצועלאַ, אַזוי וויא אין אַלע אנדערע שפּאנישע קאָלאָניעס. דיא בעריהמטע קאַדיקס קאָמ־פּאַניע האָט אויך געהאַט אַ מאָנאָפּאָל אויף אַלע אימפּאָרטירטע אַרטיקלען אין ווענעצועלאַ. מען פלעגט צוערשט ברייגגען סחורות פון שפּאַניען, אייגענטליך נור פון דעם פּאָרט קאַדיקס, נאָך דעם איסטמוס פון פּאנאַמאַ, און פון דאָר־טען פלעגט מען זיי פאַנאַנדערשיקען אויף ברעג־שיפען צו אַלע קאָלאָניעס פון זיד־אַמעריקאַ. עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז דער רעזולטאַט פון אזא משונה׳־דיגער עקאָנאָמישער סיסטעם איז געוועזען פון איין זייט, דאָס אַלע אימפּאָר־טירטע אַרטיקלען האָבען געקאָסט צו טהייער, און פון דער אַנדער זייט, דאָס שמוגלעריי איז געוואָרען זעהר פערשפּרייטעט. אין דער קאָנטראבאנדע האָבען זיך בעטהייליגט בעזאָנדערס ענגלישע, פראַנצויזישע און האָלענדישע פּיראַ־טען־שיפען. דיא בוקאַנירען זיינען געווען ים־רויבער און אויך קאָנטראַבאַנדיס־טען. צו ענדע פון 17טען יאהרהונדערט זיינען זיי געווען בעזאָנדערס צאָהל־רייך און שטארק. אַ געוויסע צייט האָבען זיי פּאַראַליזירט דעם פערקעהר פון שפּאַניען מיט איהרע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט. אין 1654 האָבען פראַנ־צויזישע בוקאַנירען אַטאַקירט דעם ווענעצועלער פּאָרט קומאַנאַ; אין 1669 האָט דער בעריהמטער ענגלישער פּיראַטען־קאַפּיטאַן מאָרגאַן בערויבט מאַראַקאַאיבאָ; אין 1679 איז קאַראַקאַס גופא איינגענומען און בערויבט גע־וואָרען פון אַ פראַנצויזישער באַנדע ים־רויבער.

אין 18טען יאָהרהונדערט, ווען דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט זיך ענדליך אַרומגעזעהען, וויא זיא רואינירט איהר גאַנצע קאָלאָניאלע אימפּעריע מיט איהר עקאָנאָמישער סיסטעם, האָט זיא איבערגעגעבען דעם האַנדעל מיט ווענע־צועלאַ צו אַ גרויסער פּריוואַט קאָמפּאַניע אויף געוויסע בעדינגונגען. דיזע קאָמפּאַניע האָט געטראָגען דעם נאָמען גויפּוזקאָאַ און האָט געהאַט בעזאָנדערס דעם צוועק צו פערגרעסערען דעם האַנדעל מיט פעל אין דיא ליאַנאָס. אָבער עס האָבען זיך אָנגעפאַנגען רייסערייען צווישען דיא אַגענטען פון דיעזער קאָמ־פּאַניע מיט דיא קליינע היימישע הענדלער, מיט דיא גוטסבעזיצער און מיט דיא ליאַנעראָס. דיזע רייסערייען האָבען געפיהרט צו אַן אויפשטאַנד אין 1749 אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ קרעאָל מיט׳ן נאָמען לעאָן. ער האָט צוזאַמענגע־קליבען אַ מחנה פון 6000 מאַן און האָט געסטראַשעט צו בעפאַלען קאַראַקאַס, אויב דיא רעגירונג וועט ניט אָבשאַפען דיא גויפּוזקאָאַ קאָמפּאַניע. דער גענע־ראַל־גובערנאַטאָר פון ווענעצועלאַ האָט פערשפּראָכען אויסצופיהרען דיזען פערלאַנג; אָבער וויא נור דיא רעבעלען זיינען זיך צוגאַנגען, האָט ער פער־

איינשטימיג ענטשיעדען געגען דעם נייעם קעניג, אזוי וויא דאָס האָט פּאסירט אין אַלע אנדערע שפּאנישע קאָלאָניעס, און האָבען אָרגאניזירט א כונטא.

* * *

דאָס איז געווען דער אָנפאנג פון דער בעוועגונג פאר א זעלבסטשטענדיגע רעפּובליק. אין אַפּריל 1810, ווען דער גענעראַל־גובערנאטאָר האָט ווידער צוזאמענגערופען אן אסיפה פון דיא אנגעזעהענסטע בירגער, אום אויסצוהערען בעריכטען איבער דיא פּאסירונגען אין שפּאניען, האָט מען שוין פון איהם פערלאנגט, אז ער זאָל רעזיגנירען און איבערגעבען דיא פערוואלטונג פון דער גאנצער קאָלאָניע אין דיא הענד פון דיא מיטגליעדער פון א רעוואָלוציאָנערער כונטא, וועלכע איז עטאבלירט געוואָרען אין קאראקאס. דיא אגענטען, וואָס דיזע כונטא האָט ארויסגעשיקט איבערן לאנד, זיינען אָבער ניט אויפגענומען געוואָרען פריינדליך אין אייניגע ערטער, דארונטער אויך אין קאָראָ און מאראקאאיבאָ, וואָס עס האָט ארויסגערופען דארטען דעם ערשטען בירגער־קריעג. דיא כונטא פון קאראקאס האָט זיך איבערהויפּט געפונען אין א גרויסער פערלעגענהייט. איהרע פיהרער האָבען ניט געוואוסט, וויא צו האנדלען געגענאיבער זייער מוטערלאנד. זיי האָבען זיך געפונען צווישען עטליכע פייערן מיט אמאָל. שליסליך האָבען זיי, אונטער דעם איינפלוס פון מיראנדא, בעשלאָסען ארויסצוטרעטען אָפען מיט אן ערקלערונג פון אונאבהענגיגקייט. אין 1811 איז צוזאמענגערופען געוואָרען א קאָנגרעס, וואָס האָט ארויסגעלאָזען א פּראָקלאמאציאָן פון אונאבהענגיגקייט און האָט אויך אָנגענומען א בעזאָנדערס ראדיקאלע קאָנסטיטוציאָן.

ווענעצועלא איז אזוי געוואָרען דיא ערשטע אונאבהענגיגע רעפּובליק אין זיד־אמעריקא. אָבער דיזע ערקלערונג האָט ערשט געפיהרט ניט נור צו א קאמפּף מיט דיא שפּאניער, זאָנדערן אויך מיט דיא לאָיאלע און קאָנסערוואטיווע קרעאָלען, וועלכע זיינען אונטערגעהעצט געוואָרען פון דיא גלחים. אין קאָראָ און אין אַנדערע פּלעצער, וועלכע האָבען געוואָלט בלייבען טריי צו שפּאניען, האָט מען אָרגאניזירט באנדעס צו פּעריאָגען דיא רעפּובליקאנישע כונטא פון קאראקאס. דיא רעוואָלוציאָנערע קרעפטע, וואָס מיראנדא האָט צוזאמענגעקליבען, זיינען בעזיעגט געוואָרען פון זייערע געגנער אונטער דער קאָמאנדע פון דעם שפּאנישען גענעראַל מאָנטעווערדע אין 1812.

דערצו נאָך האָט עס גראדע אין דיזען יאָהר פּאסירט אזא שרעקליכע ערד־ציטערניס אין דיא מייסטע געבירגיגע פּראָווינצען, וואו דיא ליבעראַלען האָבען געפיהרט דיא גרענדע, אז אין קאראקאס אליין זיינען אומגעקומען צוועלף טויזענד פּערזאָן. אין דיא מייסטע לאָיאליסטישע פּראָווינצען איז אָבער גראדע קיין ערדציטערניס ניט געווען, און דיא גלחים האָבען זיך בענוצט דערמיט,

אויף זאָגען, אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ, פערנעהמט דעם ערשטען פּלאַץ פראַנ־ציסקאָ מיראַנדאַ, א קרעאָל פון קאַראַקאַס. ער האָט געקעמפּפט אין דער אמע־ריקאַנער רעוואָלוציאָן אונטער דזשאָרדזש וואשינגטאָן און האָט זיך נאכהער אויסגעצייכענט אין דיא בעריהמטע שלאַכטען פון דיא פראַנצויזישע רעוואָלו־ציאָנערע אַרמעען אין וואַלמי (פראַנקרייך) און זשעמאַפּ (בעלגיען) אין 1792. ער האָט אויסגעארבייט א פּלאַן צו לאַנדען אַן אַרמעע אין איינעם פון דיא פּאָרטען ניט ווייט פון קאַראַקאַס. אום אויסצופיהרען דיזען פּלאַן איז ער אוועק נאָך ניו יאָרק, וואו ער האָט געקראָגען דריי שיפען מיט געוועהר און אויך מיט אַמעריקאַנער אַוואַנטוריסטען אָדער פיליבוסטערס אין 1806. איהם איז אָבער דאָן ניט געלונגען צו לאַנדען אין ווענעצועלאַ. דיא שפּאַנישע רעגיע־רונג האָט זיך דערוואוסט פון דיזער עקספּעדיציע בעצייטענס און האָט אַרויסגעשיקט שיפען איהר צו פאַנגען. אין א ים־שלאַכט ניט ווייט פון דיא ברעגען פון ווענעצועלאַ האָבען דיא שפּאַניער געזיעגט, און 60 פון מיראַנדאַ'ס פיליבוסטערס זיינען געפאַנגען געוואָרען. צעהן פון דיזע אַמעריקאַנער אַוואַנ־טוריסטען זיינען פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט פון א מיליטערישען גע־ריכט און דערשאָסען געוואָרען אין דעם פּאָרט פּוערטאָ קאַבעלאָ, וואו זייערע נעמען בלייבען אויסגעקריצט אויף אַ מאָנומענט, וואָס מען האָט דאָרטען ניט לאַנג צוריק געשטעלט צו זייער אַנדענקען.

פאַר מיראַנדאַ'ס קאָפּ האָט דער גענעראַל גובערנאַטאָר אָנגעבאָטען דרייסיג טויזענד דאָלאַר; אָבער ער האָט זיך געראַטעט אין דזשאַמאַיקאַ, וואו ער האָט מיט דער הילפע פון דיא ענגלישע בעאַמטע אָרגאַניזירט אַן עקספּעדיציע פון אַ פינף הונדערט אַוואַנטוריסטען פון פערשיעדענע נאַציאָנען. דיזעס מאָל איז איהם ניט נור געלונגען צו לאַנדען, זאָנדערן אויך צו פאַנגען דעם אַלטען און וויכטיגען ווענעצועלער פּאָרט קאָראָ. אָבער דיא בעפעלקערונג דאָרטען און אין דער אומגעגענד איז געווען גלייכגילטיג און זאָגאַר פיינדליך צו דיא רע־וואָלוציאָנערען, זאָ דאָס מיראַנדאַ איז געצוואונגען געווען אָבצוטרעטען.

צו דיזער צייט איז שוין אָבער פאָרגעקומען אַזאַ פּאָליטישע איבערקעה־רענים אין שפּאַניען גופא, וויא דיא אַרונטערזעצונג פון דעם בורבאָנישען קעניג פערדינאַנד דעם זיבעטען אויף דעם בעפעהל פון דעם גרויסען נאַפּאָלעאָן. ווען פראַנצויזישע קאָמיסאַרען זיינען אָנגעקומען אין 1808 אין ווענעצועלאַ מיט דער נאַכריכט, אַז יאָזעף, נאַפּאָלעאָן'ס אַ ברודער, איז געוואָרען קעניג פון שפּאַ־ניען אויף פערדינאַנד'ס פּלאַץ, און האָבען פערלאַנגט אַ שבועה פון טרייהייט צום נייעם קעניג, האָט דער גענעראַל גובערנאַטאָר אין קאַראַקאַס ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערען און צו טהאָן, און ער האָט צוזאַמענגערופען דיא אַנגע־זעהענסטע בירגער, אום אויסצוהערען זייערע מיינונגען. דיזע בירגער האָבען

גענעראל מאַנטעווערדע. ווען ער איז צוגעקומען צו דער שטאָדט מערידא אין דעם וועסטליכען טהייל פון ווענעצועלא, איז זיין "ארמעע" בעשטאנען בלויז פון 500 מאַן, אָבער באלד זיינען צו איהם צוגעשטאנען פאטריאָטען פון פיעלע ערטער, זאָ דאָס ער האָט טאקע געהענט אויספיהרען זיין זעהר געוואגטען פלאַן. נאָך עטליכע צוזאמענשטויסען מיט דיא לאָיאַליסטען איז איהם אויך געלונגען צו בעזיעגען גענעראל מאַנטעווערדע אליין, וועלכער האָט זיך געמוזט אָב־

סימאָן באָליוואר, דער ליבעראטאָר פון זיד־אמעריקא.

טראָגען פון קאראקאס נאָך פוערטאָ קאבעלאָ אונטער דעם שוץ פון שפאנישע שיפען און ווארטען אויף פערשטערקונגען פון שפאניען. באָליוואר איז דאָן (דעם 4טען אָוגוסט 1813) אריין מיט גדולה אין זיין געבורטס־שטאָדט, וואו ער איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס בעגייסטערונג. אין דער זעלבער צייט האָט אָן אנדער העלד פון דער רעוואָלוציאָן אין ווענעצועלא, א יונגער קרעאָל מיט'ן נאָמען מארינאָ, פערכאפט איינִיגע וויכטיגע פונקטען ביי דעם

אום צו שרעקען דיא פערגרעבטע, אבערגלויביגע מאסען, אז דאָס האָט גאָט
געשטראָפט דיא זינדיגע רעוואָלוציאָנערען. דיא לאָיאַליסטען און קלעריקאַלען
זיינען דורך דיזען בייזען שפּיעל פון דער נאַטור שטאַרקער געוואָרען, און גענע־
ראַל מאָנטעווערדע האָט איינגענומען פיעלע וויכטיגע שטעדט אויפ'ן וועג נאָך
קאַראַקאַס. דיא רעפּובליקאַנישע כונטאַ אין קאַראַקאַס האָט דאן אויסגעקלי־
בען פראַנציסקאַ מיראַנדאַ פאַר דעם דיקטאַטאָר, אָבער דיא אַרמעע פון 5000
מאַן, וועלכע איהם איז געלונגען צוזאַמענצוקלייבען, האָט פערלאָרען דעם
רעוואָלוציאָנערען מוטה (אַ טהייל איז זאָגאַר אַריבער אויף דער זייט פון דיא
לאָיאַליסטען), און מאָנטעווערדע איז אַריין מיט טריאומף אין קאַראַקאַס.

צווישען דיא יונגע אָפיצירען, וועלכע זיינען געבליבען פעסט אויף דער
זייט פון דיא בעזיעגטע רעפּובליקאַנער און אויף וועלכע מיראַנדאַ האָט געלייגט
גרויסע האָפנונגען, איז געווען סימאָן באָליוואַר. דיזער ליבעראַטאָר פון זיד־
אַמעריקאַ איז געבאָרען געוואָרען אין קאַראַקאַס אין 1783 און האָט געהערט צו
דער אַריסטאָקראַטיע פון ווענעצועלאַ. צו דריי יאָהר איז ער געבליבען אַ יתום,
אָבער אַ רייכער יורש. ער האָט געקראָגען אַן אויסגעצייכענטע און אויך ליבע־
ראַלע ערציהונג פאַר זיין צייט. מען האָט איהם געשיקט נאָך מאַדריד צו ענדיגען
זיינע שטודיען. דאָרטען האָט ער פערבראַכט עטליכע יאָהר און האָט חתונה
געהאַט מיט אַן אַדעליגער פריילין, ווען ער איז אַלט געווען בלויז 18 יאָהר.
ער האָט אויך אַרומגערייזט איבער אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער און האָט
בייגעוואָהנט רעוואָלוציאָנערע סצענען אין פּאַריז. אין 1809, אויף איינער
פון זיינע רייזען פון אייראָפּאַ צוריק נאָך זיין געבורטסלאַנד, האָט ער אויך
בעזוכט יונייטעד סטייטס, אום צו בעטראַכטען וויא אַזוי אַ רעפּובליקאַנישע
רעגירונג פיהרט זיך. דעם נעכסטען יאָהר איז ער שוין אַרויסגעטראָטען אַלס
אַ רעוואָלוציאָנערער קעמפּפער אין זיין געבורטס־שטאָדט. ער איז געווען איי־
נער פון דיא יעניגע, וואָס האָבען זיך גלייך אויסגעשפּראָכען פאַר אַן אונאַב־
העניגע רעפּובליק.

ווען מאָנטעווערדע האָט פעריאָגט דיא רעפּובליקאַנישע כונטאַ פון קאַ־
ראַקאַס, איז באָליוואַר אַנטלאָפען פון ווענעצועלאַ צוזאַמען מיט אַנדערע רע־
וואָלוציאָנערען. ער איז אַ געוויסע צייט געבליבען אויף דעם אינזעל קוראַסאַאָ,
וואָס געפינט זיך לעבען דיא ברעגען פון ווענעצועלאַ, נור געהערט צו האָלאַנד.
וויא נור ער האָט דערהערט, אַז אין ניי־גראַנאַדאַ האָט אויפגעפלאַקערט דער רע־
וואָלוציאָנערער קאַמפּף, האָט ער אָנגעבאָטען זיין שווערד דער כונטאַ אין
קאַרטאַגענאַ, וויא דאָס איז שוין איבערגעגעבען געוואָרען אין דער געשיכטע
פון קאָלאָמביאַ. נאָך זיינע העלדענטהאַטען אין ניי־גראַנאַדאַ האָט ער זיך אַ לאָז
געטאָהן איבער דיא בערג און טהאָלען נאָך ווענעצועלאַ אום צו פיהרען ווידער
דעם קאַמפּף מיט דיא שפּאַניער און לאָיאַליסטען אונטער דער קאָמאַנדע פון

האבען זיך אריינגעריסען אין דער געביידע. אין דער עקספלאזיאן איז ער אומ־געקומען צוזאמען מיט 800 פון די לאיאליסטען.

די ענטשיידענדע שלאכט צווישען די רעוואלוציאנערען און די לאיא־ליסטען איז פארגעקומען אין יוני 1814. די רעוואלוציאנערען זיינען בעזיעגט געווארען נאכדעם וויא א העלפט פון זיי זיינען געבליבען טויט אויף דעם שלאכטפעלד. באליוואר האט זיך קוים געראטעוועט. ער איז אנטלאפען נאך קאראקאס, וואו ער האט אין איילענים צוזאמענגעקליבען אזוי פיעל געלד און ציערונג, וויא פיעל ער האט נור געפונען אונטער דער האנד, און האט זיך א לאז געטאהן צוזאמען מיט אנדערע רעוואלוציאנערען צו די מזרח'דיגע גע־גענדען. לעבען א שטאדט מיט'ן נאמען אראגוא זיינען זיי אבער ווידער בע־זיעגט געווארען. דאן האט זיך באליוואר אבגעטראגען צום פארט בארצעלאנא מיט דער אבזיכט צו ארגאניזירען אן עקספעדיציע אויף שיפען צו דער מינדונג פון ארינאקא. אבער די רעוואלוציאנערען, וועלכע האבען איהם ערשט מיט א יאהר פריהער, נאך זיין זיעג איבער גענעראל מאנטעווערדע, בעעהרט מיט'ן טיטול "ליבעראטאר", האבען ניט נור אויסגעקליבען אן אנדער קאמאנדיר, זאנ־דערן האבען איהם זאגאר ערקלערט פאר א פעררעטהער.

דיזער גרויסער מאן האט אבער ניט פערלארען זיין ווירקליך העלדישען מוטה נאך אזעלכע שרעקליכע נידערלאגעס און ביטערע ערפאהרונגען. ער האט דאן פערלאזען ווענעצועלא, אבער ער האט זיך באלד בעוויזען מיט א טהייל פון זיינע ווענעצועלער סאלדאטען אין ניי־גראנאדא, וואו ער האט פארט־געזעצט דעם קאמפף געגען די שפאנישע הערשאפט (זעה די געשיכטע פון קאלאמביא).

אין 1815, ווען פערדינאנד דער זיעבעטער האט זיך שוין געהאלטען אזוי פעסט אויף דעם שפאנישען טראן, נאך נאפאלעאן'ס נידערלאגע ביי וואַ־טערלאא און נאך דעם וויענער קאנגרעס, אז ער האט זיך ערלויבט אבצושאפען די קאנסטיטוציאן פון 1812 און צו ערקלערען זיך פאר אן אבסאלוטען מאנארך, האט די שפאנישע רעגירונג בעשלאסען צו שיקען א שטארקע ארמעע, אום צו אונטערדריקען די אויפשטאנדען אין די ערטער, וואו די רעוואלוציא־נערען האבען זיך נאך וויא עס איז געהאלטען, נעמליך אין ניי־גראנאדא און אין ארגענטינע. ווען מארשאל מארילא האט צוערשט געלאנדעט אין א ווענע־צועלער פארט מיט זיין ארמעע פון 10,000 שפאנישע וועטעראנען, זיינען צו איהם צוגעשטאנען א מחנה פון ליאנעראס, וועלכע האבען זיך גאר קיין רעכנונג ניט אבגעגעבען, וואָרום זיי שטיצען די שפאנישע הערשאפט געגען זייערע ברידער. די שפאנישע אפיצירען האבען אבער געקוקט מיט פעראכטונג אויף דיזע שווארצליכע און האלב־ווילדע מענשען, און מארשאל מארילא האט עטאב־

טייך אָרינאָקאָ און האָט בעזיעגט דיא שפּאַניער און איינינגע לאָיאַלע ליאַנעראָס אין דעם אָסטליכען טהייל פון ווענעצועלאַ.

אָבער אַנשטאָט צו קעמפּפען ווייטער צוזאַמען געגען דעם געמיינשאַפט־ליכען שונא האָבען דיזע צוויי רעוואָלוציאָנערע גענעראַלען אָנגעפאַנגען ארומ־צורייסען זיך וועגען דיא פאָרם פון דער רעגירונג. יעדער פון זיי איז געוועזען דיקטאַטאָר אין זיין טהייל פון ווענעצועלאַ; אָבער באָליוואר האָט ניט נור געוואָלט בלייבען דער איינציגער דיקטאַטאָר פון גאַנץ ווענעצועלאַ, זאָנדערן אויך פון קאָלאָמביאַ, עקוואַדאָר און גאַנץ זיד־אַמעריקאַ, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהערע קאַפּיטלעך. עס וואָלט אויסגעבראָכען א קריעג צווישען דיא אַנהענגער פון באָליוואר און דיא אַנהענגער פון מארינאָ, ווען עס וואָלטען ניט אָנגעקומען פערשטערקונגען פון שפּאַניען און ווען דיא לאָיאַליסטען וואָלטען ניט צוזאַמענגעקליבען זייערע קרעפטע צו אַטאַקירען דיא רעוואָלוציאָנערען פון פערשיעדענע זייטען.

דאָס ערגסטע פאר די רעוואָלוציאָנערען איז דאַן געוועזען, וואָס די ליאַנעראָס זיינען אריבער אויף דער זייט פון דיא שפּאַניער צוליעב א שוידערליכע גרוי־זאַמקייט פון איינעם פון באָליוואר'ס אַדיוטאַנטען. נאָך א שלאַכט מיט איי־ניגע פון דיזע ווילדע רייטער אונטער דער קאָמאַנדע פון זייער בעריהמטען פיהרער באָוועס, ווען דיא רעוואָלוציאָנערן האָבען געזיעגט, האָט דער קאָמאַנדיר פון דער רעוואָלוציאָנערער מחנה געהייסען אויסשלאַכטען ניט נור אַלע געפאַנ־גענע ליאַנעראָס, זאָנדערן אויך אַלע איינוואָהנער פון דער שטאָדט קאַלאַבאַזאָ, ווייל איינינגע פון דיזע איינוואָהנער האָבען געהאָלפען דיא לאָיאַליסטען. דאָס גיט אונז אביישפּיעל, וויא פיעל בלוט עס איז פערגאָסען געוואָרען אין דיזע בירגער־קריעגען.

אַן אַנדער ביישפּיעל, נאָך א שרעקליכערען, ליפערט באָליוואר אַליין. ווען ער איז אַלץ מעהר צוריקגעשטויסען געוואָרן פון שפּאַניער און לאָיאַליסטען, זאָ דאָס ער האָט זיך געקענט האַלטען מיט זיין נידערשלאָגענער אַרמעע בלויז אין קאַראַקאַס און אין דיא אַרומיגע טהאָלען, איז ער געוואָרען אַזוי ווילד פון פער־צווייפלונג און צאָרן, אַז ער האָט געהייסען אויסשלאַכטען דיא 860 שפּאַניער, וועלכע זיינען געהאַלטען געוועזען אין געפאַנגעשאַפט אין דעם פאָרט לאַ גוּאַירא! נאַכהער, ווען דיא ליאַנעראָס אונטער דער קאָמאַנדע פון זייער פעהיגען פיה־רער באָוועס זיינען צוגעקומען צו דיא בעפעסטיגונגען לעבען קאַראַקאַס, און דער קאָמאַנדיר פון דיא רעוואָלוציאָנערען האָט דערזעהען, אַז ער וועט ניט אויסהאַלטען דיא אַטאַקע פון דיזע ווילדע רייטער און וועט מוזען צוריקטרעטען, האָט ער געהייסען זיינע סאָלדאַטען אַנטלויפען אַזוי שנעל וויא דיא פיס וועלען זיי טראָגען, און אַליין האָט ער אריינגעוואָרפען א ברענענדע שוועבעלע אין דעם פולווער מאַגאַזין דאָרטען גראָדע אין דעם מאָמענט, ווען דיא לאָיאַליסטען

ציאָנערען געגען שפּאַניען אין זיד־אַמעריקאַ, ווען נור מען האָט זיי דערפאַר גוט געצאָהלט. באָליוואַר האָט אָנגעבאָטען 80 דאָלאַר פאַר יעדען איינעם, ווען ער וועט זיך נור פערשרייבען, און האָט פערשפּראָכען אַ בעלוינונג פון 500 דאָלאַר, ווען דיא מלחמה וועט זיך ענדיגען. אויף דיזע בעדינגונגען האָט ער געקראָגען עטליכע הונדערט ענגלישע און אירלענדישע סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געווען דיא גרעסטע הילפע פאַר איהם און פאַר דעם רעוואָלוציאָנערען קאַמפּף בכלל אין זיד־אַמעריקאַ.

מיט אַ מחנה פון 2000 ווענעצועלער און 500 ענגלענדער האָט זיך באָליוואַר אַ לאָז געטאָהן אין 1819 צו דיא בערג, וועלכע ציהען זיך צו ניי־גראַנאַדאַ, אום צו העלפען דיא רעוואָלוציאָנערען אין באָגאָטאַ (זעה דיא געשיכטע פון קאָלאָמביאַ). דאָס איז געווען אַ זעהר ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג, נור זיא האָט זיך גליקליכערווייזע געענדיגט צו גונסטען פון דיא רעוואָלוציאָנערען. אין דער שלאַכט לעבען באָיאַקאַ ניט ווייט פון פּלאַטאָ פון באָגאָטאַ האָט באָליוואַר'ס אַרמעע בעזיעגט דיא שפּאַנישע אַרמעע. דיזע שלאַכט איז געווען דיא וויכטיגסטע נאָך איהרע רעזולטאַטען פאַר דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף אין דיא נאָרדליכע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ, ספּעציעל אין קאָלאָמביאַ און ווענעצועלאַ. באָליוואַר איז דאַן געוואָרען דער דיקטאַטאָר אין ניי־גראַנאַדאַ, וועלכע ער האָט אין אַ קורצער צייט אַרום פערבונדען מיט ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר אין איין רעפּובליק אונטער דעם נאָמען קאָלאָמביאַ, מיט דער האָפנונג צו ווערען נאָכהער דער הערשער איבער גאַנץ זיד־אַמעריקאַ.

אין דער צייט, ווען באָליוואַר האָט געקלעטערט מיט זיין קליינער אַרמעע איבער דיא אַנדעסען אין קאָלאָמביאַ, אום וואָס שנעלער צו דערגרייכען ביז באָגאָטאַ, האָבען איהם דיא רעוואָלוציאָנערען אין ווענעצועלאַ פערדאַמט פּשוט אַלס פעררעטהער, פאַר וואָס ער האָט פערלאָזען זיין פאָטערלאַנד אָהן דער ערלויבנים פון קאָנגרעס. אָבער וויא נור עס איז אָנגעקומען אין קאַראַקאַס דיא פרעהליכע בשורה וועגען באָליוואַר'ס גרויסען זיעג ביי באָיאַקאַ, האָט מען איהם וויעדער ערקלערט פאַר דעם ליבעראַטאָר. דעם נעכסטען יאָהר האָט ער אָרגאַניזירט אַ שטאַרקערע אַרמעע געגען דיא שפּאַניער. ווען ער האָט געקראָגען אַ טויזענד אירלענדער פאַר אַ בעשטימטען געהאַלט, האָט ער אַרויסגעשיקט אָבטהיילונגען געגען דיא שפּאַניער אין פערשיעדענע פונקטען. מאַרשאַל מאָרילאָ האָט אין 1820 ניט געקענט פיעל אויפטאָהן געגען דיא רעוואָלוציאָנערען, וועלכע האָבען אויפגעהויבען דיא קעפּ נאָך באָליוואַר'ס ערפאָלגען. ער האָט געוואַרט אויף פערשטערקונגען פון שפּאַניען, אָבער ער האָט זיי ניט געקראָגען צוליעב אַן איבערקעהרעניס אין מאַדריד (דיא ערפאָלגרייכע רעוואָלוציאָן אין 1820 געגען דעם אַבסאָלוטיזם פון פערדינאַנד דעם זיעבעטען). דיא נייע ליבעראַלע רעגירונג אין שפּאַניען האָט גאָר בעשלאָסען צו שיקען פריעדענס־קאָמיסאַ־

לירט אַזאַ מיליטערישע אָרדנונג, אַז אַפּילו דיא הייסע לאַיאַליסטען זיינען אויפגעבראַכט געוואָרען.

דער רעזולטאַט דערפון איז געווען, אַז אַ סך ליאַנעראָס און אַנדערע לאַיאַליסטען האָבען זיך צוריקגעצויגען, ווען מאָרילאָ האָט אָנגעפאַנגען זיין מאַרש נאָך ניי־גראַנאַדאַ. פון דער אַנדער זייט האָבען דיא רעוואָלוציאָנערען זיך צושפּרייט אין פערשיעדענע טהיילען פון לאַנד אין קליינע קריעגערישע באַנדעס, זאָגענאַנטע גערילאַס (אַ שפּאַניש וואָרט וואָס בעדייטעט: קליינער קריעג), און האָבען געקעמפּפט געגען דיא שפּאַניער, וואו נור זיי האָבען עס געקענט. צווישען דיא קאָמאַנדירען פון דיא גערילאַס האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט אַ יונגער ליאַנעראָ מיט'ן נאָמען כאָזע פּאַעז, וואָס האָט ניט געקענט לעזען און שרייבען, נור איז בעגאַבט געווען פון דער נאַטור מיט גבורה, קוראַזש און אויך מיליטערישע פעהיגקייטען. ביי איין אַטאַקע אויף דיא שפּאַניער האָט זיך פּאַעז אַזוי אויסגעצייכענט מיט אַ באַנדע פון 500 רעוואָלוציאָנערען, אַז אַנדערע גערילאַ־פיהרער האָבען געקראָגען מעהר מוטה צו פיהרען ווייטער דעם קאַמפּף, וואָס עס האָט ווידער בעוואָגען באָליוואַר'ן צוריקצוקעהרען זיך נאָך ווענעצועלאַ.

צו ענדע פון 1816, ווען דעם ליבעראַטאָר איז געלונגען צו לאַנדען אין באַרצעלאָנאַ, איז ער אויסגעקליבען געוואָרען פון דיא פיהרער פון דיא פערשיעדענע גערילאַ־קאָמפּאַניעס אַלס דער הויפּט־קאָמאַנדיר. ווען מאַרשאַל מאָרילאָ האָט דערהערט, אַז דיא רעוואָלוציאָנערען אין ווענעצועלאַ זיינען ווידער שטאַרקער געוואָרען, האָט ער בעשלאָסען צו מאַרשירען צוריק פון ניי־גראַנאַדאַ נאָך ווענעצועלאַ מיט אַ פערהעלטניסמעסיג שטאַרקער אַרמעע. אין פערלויף פון דריי יאָהר האָבען זיך דאַן געצויגען שלאַכטען כמעט אָהן אַן אויפהער. דאָ האָבען געזיעגט דיא פּאַטריאָטען, דאָ דיא שפּאַניער מיט דיא לאַיאַליסטען. דיא ליאַנעראָס, וועלכע זיינען אָנפאַנגס געווען אַ גרויסע שטיצע פאַר שפּאַניען, זיינען ביסלעכווייז אַריבערגעגאַנגען, אונטער דעם איינפלוס פון פּאַעז און אַנדערע פיהרער, אויף דער זייט פון דיא רעוואָלוציאָנערען. דיא הילפע פון דיזע מוטהיגע רייטער איז געווען זעהר וויכטיג פאַר באָליוואַר'ן; אָבער דיא ביטערע ערפאַהרונג האָט איהם געצייגט, אַז געגען רעגעלע שפּאַנישע סאָלדאַטען אונטער דער קאָמאַנדע פון געשולטע אָפיצירען קען מען ניט געווינען מיט דיא רויהע היימישע סאָלדאַטען, אַפּילו ניט מיט דיא ליאַנעראָס. דער ליבעראַטאָר האָט דאַרום גענומען דינגען אויסגעדיענטע אייראָפּעאישע סאָלדאַטען, בעזאָנדערס ענגלישע, וועלכע האָבען זיך געפונען אין דיא ענגלישע פּאָסעסיעס אין וועסט־אינדיען. נאָך דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות זיינען טויזענדע וועטעראַנען געבליבען, זאָ צו זאָגען, אָהן אַ קנעלונג, און זיי האָבען זיך ניט געלאָזט לאַנג בעטען צו נעהמען אַנטהייל אין דיא שלאַכטען פון דיא רעוואָלו־

צווייטער קאַפּיטעל.

דיקטאַטורען און בירגער־קריעגען

נור אין 1822 האָט שוין דער ליבעראַטאָר פּערלאָזען ווענעצועלאַ, וואו דיא רעוואָלוציאָן האָט געזיעגט, און איז אַוועק נאָך עקוואַדאָר און פּערו, וואו ער האָט דערלאַנגט צוזאַמען מיט דעם אַרגענטינער גענעראַל סאַן מאַרטין דיא לעצטע קלעפּ דער שפּאַנישער הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּערו). אַלס הויפּט־קאָמאַנדיר אין ווענעצועלאַ איז דאַן געבליבען פּאַעז, וועלכער איז געקומען גלייך אין קאָנפליקטען מיט דיא שטאָדט־פּערוואַלטונגען און האָט אָנגעפאַנגען צו פיהרען זיך וויא אַ דיקטאַטאָר. אויסער דיא געוועהנ־ליכע אינערליכע רייסערייען צווישען דיא צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען, וויא אויך צווישען דיא ליבעראַלען און קאָנסערוואַטאָרס, צווישען דיא אַנטי־קלעריקאַלען און דיא פערטהיידיגער פון דער קאַטוילישער קירכע, רייסערייען, וועלכע האָבען זיך ווידערהאָלט גלייכצייטיג אין אַלע ניי־געבאַקענע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען צוליעב דיא זעלבע אורזאַכען, וועלכע זיינען שוין ער־קלערט געוואָרען אין פאָריגע קאַפּיטלעך פון דיזען בוך, זיינען אין ווענע־צועלאַ אויך פאָרגעקומען שטרייטען צוליעב דעם פערבאַנד מיט ניי־גראַנאַדאַ און בכלל צוליעב באָליוואַר׳ס שטרעבונג צו שאַפען אַ ריזיגע אימפּעריע אונטער זיין הערשאַפט.

אין 1826, ווען דיא פעדעראַליסטען זיינען אַלץ שטאַרקער געוואָרען און גענעראַל פּאַעז איז צוגעשטאַנען צו זיי אָפען געגען באָליוואַר׳ס צענטראַליסטי־שע פּאַרטיי, איז דער ליבעראַטאָר געקומען אין איילעניס פון פּערו, אום ווייַ־טער אָנצוהאַלטען דעם פערבאַנד פון ווענעצועלאַ מיט ניי־גראַנאַדאַ. ער האָט אויפגעלעזט דעם קאָנגרעס, וואו זיינע געגנער האָבען געהאַט דיא מאַיאָריטעט, און האָט זיך אָפען ערקלערט פאַר אַ דיקטאַטאָר. אין דער זעלבער צייט האָט ער געשוואָרען, אַז זיינע געגנער טראַכטען אויף איהם אוים בלבולים און אַז ער מיינט גאָר ניט צו ווערען אַ קייזער, נור ער שטרעבט צו עטאַבלירען אַ גרויסע און שטאַרקע רעפּובליק. אַלע זיינע טענות, אָנשטרענגונגען און אויך פער־פּאָלגונגען האָבען אָבער ניט אָבגעהאַלטען דעם שטייגענדען שטראָם פון פעדע־

רען, אום צו קומען צו אַן אויסגלייך מיט דיא רעוואָלטירטע קאָלאָניעס. אין נאָוועמבער 1820 איז עס דאַרום געקומען צו אַ וואַפענשטילשטאַנד אין פערלויף פון זעקס מאָנאַט ביז דיא פריעדענס־קאָמיסאַרען וועלען אָנקומען. מאַרשאַל מאָרילאָ האָט דאַן רעזיגנירט און איז אוועקגעפאָהרען נאָך שפּאַניען, איבערלאָזענדיג גענעראַל לאַ טאָרע אויף זיין פּלאַץ.

באָליוואַר האָט אויסגענוצט דיזען וואַפענשטילשטאַנד צו אָרגאַניזירען אַזאַ שטאַרקע אַרמעע, אַז זיא זאָל קענען זיך מעסטען מיט דיא בעסטע שפּאַנישע סאָלדאַטען. זיינע אַדיוטאַנטען האָבען זיך איבערהויפּט ניט געקימערט וועגען דעם וואַפענשטילשטאַנד און האָבען געזוכט צו פערכאַפּען וואָס מעהר פּאָרטען און שטעדט. אין פריהלינג 1821, ווען דער וואַפענשטילשטאַנד האָט זיך געענדיגט אָפיציעל, האָט באָליוואַר געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדע אַ צוואַנציג טויזענד מאַן, וועלכע זיינען צוטהיילט געווען אין פינף קאָרפּוסען אין פערשיעדענע געגענדען פון לאַנד. ער אַליין צוזאַמען מיט פּאַעז׳ן האָט זיך אַ לאָז געטאָהן מיט אַן אַרמעע פון 9000 מאַן צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל לאַ טאָרע אין דער געגענד צווישען קאַראַקאַס און וואַלענציא. אין אַן אָרט מיט׳ן נאָמען קאַראַבאָבאָ איז אין יוני 1821 פאָרגעקומען אַ וויכטיגע שלאַכט, וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט אַ גרויסען זיעג פון דיא רעוואָלוציאָנערען, אַ דאַנק דער הילפע פון דיא געדונגענע טויזענד ענגלישע און אירלענדישע וועטעראַנען, וועלכע האָבען אַטאַקירט מיט זייערע באַיאָנעטען דיא שפּאַניער. באָליוואַר איז דאַן ווידער אריין מיט טריאומף אין קאַראַקאַס, דיזעס מאָל טאַקע אַלס דער ווירקליכער ליבעראַטאָר פון זיין געבורטסלאַנד. נאָך זייער נידערלאַגע ביי קאָראַבאָבאָ האָבען שוין דיא שפּאַניער געקענט זיך האַלטען נור אין אַ פּאָאַר פּאָרטען. דאָס לאַנד איז פּאַקטיש געוועז אונאַבהענגיג. אין 1823, ווען דיא פּאַטריאָטען האָבען גענומען מיט שטורם פּוערטאָ קאַבעלאָ, וואו דיא שפּאַניער האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען, איז שוין דיא לאַנגע מלחמה פאַר דיא אָפּשאַפונג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין ווענעצועלאַ געווען אין גאַנצען צו ענדע.

פאר פרעזידענט און האט אנגעקינדיגט דער רעגיערונג אין באגאטא, אז ווענע־
צועלא האלט זיך פאר א פאלשטענדיג אונאבהענגיגע רעפובליק. נאך באליוואר׳ס
טויט, ווען דיא רעגירונג פון ניי־גראנאדא האט פאקטיש אנערקענט דיא אונ־
אבהענגיגקייט פון ווענעצועלא, איז גענעראל פאעז געבליבען דיקטאטאר ביז
1846. אין פערלויף פון דיזע פופצעהן יאהר זיינען פארגעקומען עטליכע אויפ־
שטאנדען, אבער פאעז האט אלץ טריאומפירט. דיעזער אונוויסענדער ליא־
נערא האט אויך ארויסגעוויזען מערקווירדיגע אדמיניסטראטיווע און דיפלאמא־
טישע פעהיגקייטען. ער איז ווייט ניט געווען א גרויזאמער דיקטאטאר. ווען
עס פלעגט זיך ענדיגען דער געזעצליכער טערמין פון זיין פרעזידענטשאפט,
פלעגט ער זאגאר פריינדליך אבטרעטען זיין פלאץ צו געזעצליך־ערוועהלטע נאכ־
פאלגער, אבער ער פלעגט זיי נאמינירען און אין דער פראקטיקע בלייבען דער
דיקטאטאר. דיא יונגע רעפובליק האט דערהויילע געקענט זיך אברוהען און
מאכען פארטשריטע.

אין 1846 האט אויסגעבראכען אן אויפשטאנד פון דיא פארביגע (מיים־
טענס געמיישטע פון ווייסע און אינדיאנער מיט נעגערס) געגען דיא קרעאלען.
גענעראל פאעז איז דאן ווידער אויסגעקליבען געווארען אלס דיקטאטאר, אבער
ווען ער האט אונטערדריקט דיזען אויפשטאנד, האט ער צוגעשטימט, אז גענע־
ראל מאנאגאס, וועלכער האט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דעם בעפרייאונגס־
קאמפף געגען שפאניען, זאל ווערען פרעזידענט. נאכהער אבער, ווען מאנא־
גאס, וועלכער איז אונטערשטיצט געווען אנפאנגס פון דער קאנסערוואטיווער
פארטיי, האט געוואלט דורכפיהרען ליבעראלע רעפארמען, האט פאעז צו־
זאמענגעקליבען אן ארמעע, אום איהם ארונטערצווזעצען. נור דיזעס מאל האט
דער אלטער דיקטאטאר פערלארען און האט געמוזט אויסוואנדערן.

ביז 1858 איז גענעראל מאנאגאס געבליבען דיקטאטאר. ער האט זיך
ארויסגעצייגט פאר א טרייען פעדעראליסט. דיא צענטראליסטען האבען עט־
ליכע מאל ארויסגערופען אויפשטאנדען געגען איהם, אבער זיי זיינען ניט געווען
אין שטאנד איהם ארונטערצווזעצען. דיא וויכטיגסטע פון דיא רעפארמען אונ־
טער זיין דיקטאטור איז געווען דיא אבשאפונג פון שקלאווערייי אין 1854.

דיא קאנסטיטוציאן, וואס איז אנגענומען געווארען אין דער צייט פון
דער דיקטאטור פון גענעראל מאנאגאס, איז געווען אזא פעדעראליסטישע, אז
עס האט ניט פיעל געפעהלט, דאס ווענעצועלא זאל צושפאלטען ווערען אין
עטליכע רעפובליקען. דורך דעם זיינען אויך ארויסגעקומען שוועריגקייטען
וועגען דיא שטייער פאר דיא צענטראלע רעגירונג און פאר דיא פראווינצען און
שטעדט. מיט דיזע שוועריגקייטען האבען זיך בענוצט אין 1858 דיא צענטרא־
ליסטען, וועלכע זיינען געווען אונטערשטיצט פון דיא אריסטאקראטישע גוטס־

ראַליזם אין ווענעצועלאַ, ניי־גראַנאַדאַ, עקוואַדאָר א. ז. וו. דיא צאָהל פון אונ־צופריעדענע מיט דעם קאָלאָמביאַנער פערבאַנד און מיט דעם ליבעראַטאָר'ס דיקטאַטור איז אַזוי שנעל געשטיעגען, דאָס צו ענדע פון 1829 האָט מען אויף אַן אסיפה פון אַ טויזענד פון דיא אָנגעזעהענסטע בירגער, דאַרונטער אויך אַ סך גענעראַלען און אָפיצירען, וואָס איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין קאַ־ראַקאַס, דיא געבורטסשטאָדט פון דעם ליבעראַטאָר, בעשלאָסען ניט נור אַרויס־צוטרעטען פון דיזען פערבאַנד, זאָנדערן אויך איבערצוגעבען דיא רעגירונג פון ווענעצועלאַ אין דיא הענד פון גענעראַל פּאַעז.

באָליוואר האָט דאַן צוזאַמענגעקליבען אַן אַרמעע אין ניי־גראַנאַדאַ צו צווינגען דיא ווענעצועלער אריינצוטרעטען צוריק אין דעם קאָלאָמביאַנער פער־באַנד, אָבער עס האָט זיך אויסגעלאָזען, אַז זיינע סאָלדאַטען האָבען מורא געהאַט אָדער ניט געוואָלט אַטאַקירען דיא אַרמעע, וועלכע האָט זיך בעפעס־טיגט אין אַ שטאַרקער פּאָזיציע לעבען גרענעץ אונטער דער קאָמאַנדע פון גע־נעראַל פּאַעז. דאָס האָט אַזוי געווירקט אויף דעם ליבעראַטאָר, אַז ניט נור האָט ער רעזיגנירט אויפריכטיג, טאַקע מיט דער אַבזיכט ניט צו זיין מעהר פּרעזידענט, זאָנדערן ער האָט זיך ווירקליך צוריקגעצויגען אַזאַ נידערשלאָגע־נער, אויסגעמאַטערטער, מיט אַ וועהטאָג אין הארצען, אַז עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז ער געשטאָרבען.

פאַר'ן טויט האָט ער אָנגעשריבען מיט אַ ווירקליך פּראָפעטישען בליק אויף דער צוקונפט פון דיא ניי־געשאַפענע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען: „אונזערע קאָנסטיטוציאָנען זיינען ביכער, אונזערע געזעצע — פּאַפּיער, אונזערע וואַה־לען — שלאַכטען, און דאָס לעבען גופא איז אַ פּייניגונג. מיר וועלען קומען צו אַזאַ צושטאַנד, אַז קיין אויסלענדישע נאַציאָן וועט ניט זוכען אונז צו עראָבערן, און מיר וועלען רעגיערט ווערען פון קליינע טיראַנען". עס קען זיין, אַז טאַקע דעריבער, וואָס ער האָט פּאָראויסגעזעהען דיא פּראָנונסיאַמענטאָס, רעוואָלוציאָנען און קאָנטער־רעוואָלוציאָנען פון אַמביציעזע גענעראַלען צו פער־כאַפּען דיא רעגיערונגס־מאַכט, וויא דיא שרעקליכע פּראַקטיקע האָט עס געצייגט אין דער גאַנצער לאַטיינישער אַמעריקאַ, האָט ער עס געשטרעבט צו עטאַב־לירען אַ שטאַרקע צענטראַליסטישע רעגירונג און צו האַלטען מיט אַ מיליטע־רישער מאַכט אַלע בעפּרייטע שפּאַנישע קאָלאָניעס צוזאַמען.

קליינע טיראַנען האָבען אויך רעגירט אין ווענעצועלאַ, אָבער זייער צאָהל איז גראַדע געוועזן קלענער וויא אין דיא מייסטע אַנדערע זיד־אַמעריקאַנער רעפּובליקען. נאָך פאַר דעם טויט פון דעם ליבעראַטאָר, וועמעס אַנ־דענקען עס ווערט פערעהרט אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ, איז אין מאַי 1830 צו־זאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנגרעס, וואָס האָט אויסגעקליבען גענעראַל פּאַעז

אויפגעבויט געוואָרען עטליכע אייזענבאהן־ליניעס. ער האָט זעהר פיעל אויפ־

א ווענעצועלער סאָלדאַט אין 1870.

געטאָהן צו מאכען קאַראַקאַס פאַר איינע פון דיא שעהנסטע און בעסט־געבויטע

בעזיצער און פון דיא גלחים, אום אַרויסצורופען אַ רעוואָלוציאָן אין קאראקאס. גענעראַל פּאַעץ איז דאַן געקומען פון אויסלאַנד צו העלפען דיא צענטראַליסטען און איז פון דאָס נייע געוואָרען דיקטאַטאָר. אָבער אויך איהם איז ניט געלונגען צו עטאַבלירען אַ צענטראַליסטישע רעגירונג. דער קאַמפּף צווישען דיא פּער־שיעדענע פּאַרטייען און אַמביציעזע פיהרער האָט זיך געצויגען ביז 1864, ווען גענעראַל פּאַעץ האָט געמוזט אָבטרעטען דיא דיקטאַטור צו גענעראַל פאַלקאָן מיט זיין אַדיוטאַנט, דעם בעריהמטען גענעראַל גוצמאַן בלאַנקאָ, וועלכע האָבען געהערט צו דער פעדעראַליסטישער פּאַרטיי.

אונטער דער דיקטאַטור פון גענעראַל פאַלקאָן איז ווענעצועלאַ צוטהיילט געוואָרען אין צוואַנציג האַלב־אונאַבהענגיגע שטאַאַטען. דער טערמין פון אַ פּרעזידענט איז פערקירצט געוואָרען אויף צוויי יאָהר און דיא פּרעסע האָט גע־קראָגען אַבסאָלוטע פרייהייט. אין יעדען פון דיא ניי־געשאַפענע שטאַאַטען זיינען באַלד אויפגעקומען אייגענע דיקטאַטאָרס מיט אייגענע אַנטי־דיקטאַ־טאָרס, און דיא לאַגע איז געוואָרען אַלץ ערגער. אין 1868 האָט אויסגעבראָ־כען אַן אויפשטאַנד אונטער דער לייטונג פון דעם עקס־דיקטאַטאָר מאָנאַגאַס, וואָס האָט זיך געענדיגט דערמיט, אַז גענעראַל פאַלקאָן האָט געמוזט זיך אָב־טראָגען נאָך אויסלאַנד. נור דעם נעכסטען יאָהר איז דיא רעגירונגס־מאַכט אריינגעפאַלען אין דיא הענד פון אַזאַ דיקטאַטאָר, וואָס האָט בעוויזען דעם קונץ צו הערשען גאַנצע צוואַנציג יאָהר.

דאָס איז געווען גוצמאַן בלאַנקאָ, וועלכער האָט געזיעגט אַלס דער פיהרער פון דער פעדעראַליסטישער פּאַרטיי, נור וועלכער האָט פּראַקטיש צענטראַליזירט דיא גאַנצע מאַכט אין זיינע שטאַרקע הענד. ער האָט ניט געענדערט דיא פונקטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, נור ער האָט זיי אויך ניט אויסגעפיהרט, ווען ער האָט ניט געוואָלט. ער האָט אפילו איבערגעלאָזען דעם פונקט וועגען דיא וואהלען פון אַ פּרעזידענט יעדע צוויי יאָהר. נור ער האָט פערזיכערט זיין דיק־טאַטור אַזוי: ווען עס האָט זיך געענדיגט זיין אייגענער טערמין פון צוויי יאָהר, האָט ער שוין געהאַט אָנגעגרייט אַזאַ שטעל־פּערטרעטער, וואָס האָט געמוזט טאַנצען נאָך זיין פייפעל. דער קאָנגרעס פלעגט אויסוועהלען דעם יעני־גען, וועמען ער פלעגט נאָמינירען. און וויא נור דער טערמין פון זיין גע־האָרכזאַמען שטעל־פּערטרעטער פלעגט זיך ענדיגען, פלעגט ער "זיך לאָזען אויסוועהלען" פון דאָס נייע. אין דיא האַלב־אונאַבהענגיגע שטאַאַטען האָט ער אויפגעפּאַסט, אַז נור זיינע אַנהענגער זאָלען אויסגעוועהלט ווערען און פיה־רען דיא גרענדע. מען מוז אָבער צוגעבען, אַז ער איז געווען אַ פעהיגער אַד־מיניסטראַטאָר און אַז דאָס לאַנד האָט טאַקע אָבגערוהט און אויך זיך ענטוויי־קעלט אונטער זיין לאַנגער דיקטאַטור. אונטער זיין הערשאַפט זיינען אויך

ריכטיגע, און דעם 18טען דעצעמבער 1895 האָט ער אין אַ מעסעדזש צום קאָנגרעס אין וואַשינגטאָן ערקלערט, אַז אויב די ענגלישע רעגיערונג וועט זיך ענטזאַגען איבערצוגעבען דעם גרענעץ־שטרייט מיט ווענעצועלאַ צו אַ שיעדס־געריכט און וועט געברויכען איהר מיליטערישע מאַכט געגען ווענעצועלאַ, וועט עס די רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס בעטראַכטען אַלס אַ casus belli (דאָס מיינט: אַ גרונד פאַר אַ מלחמה).

דאַן האָט זיך עס אָנגעפאַנגען אַ דיפּלאָמאַטישער סכסוך צווישען ענגלאַנד און יונייטעד סטייטס וועגען ווענעצועלאַ. איין צייט האָט מען געמיינט, אַז עס וועט טאַקע אויסברעכען אַ מלחמה צווישען זיי; אָבער שליסליך האָט די ענגלישע רעגיערונג איינגעשטימט אין 1899 צו שליכטען איהר גרענעץ־מחלקה מיט ווענעצועלאַ דורך אַ שיעדס־געריכט און אָנצונעהמען אַ קליינע בעלוינונג פאַר די ערעסטירטע פּאָליציסטען.

אין דיזער צייט איז אָבער פאָרגעקומען אין ווענעצועלאַ אַ נייע איבער־קעהרענים. אין 1898 האָט דער דיקטאַטאָר קרעספּאָ אויסגעפיהרט, אַז סעניאָר אַנדראַדע, וועלכער איז געווען זיין דיפּלאָמאַטישער פערטרעטער אין וואַשינג־טאָן אין דער צייט פון דעם סכסוך צווישען ענגלאַנד און יונייטעד סטייטס, זאָל אויסגעוועהלט ווערען פאַר פּרעזידענט. זיין אַבזיכט איז געווען צו קאָמאַנ־דירען ווייטער הינטער אַנדראַדע'ס רוקען. אָבער די אָפּאָזיציאָן האָט אָנ־געפאַנגען אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס גענעראַל קרעספּאָ איז שטערבליך פערוואונדעט געוואָרען אין איינער פון די שלאַכטען און וואָס אַנדראַדע האָט געמוזט אָבטרעטען דעם פּלאַץ אין 1900 צו אַ נייעם דיקטאַטאָר אין דער פּערזאָן פון גענעראַל טשיפּריאַנאָ קאַסטראָ, וועלכער האָט זיך באַלד בעריהמט געמאַכט מיט זיין קאַמפּף געגען, מעג מען זאָגען, די גאַנצע וועלט. ניט נור האָט קאַסטראָ זיך ענטזאַגט צו צאָהלען די חובות און דעם שאַדענערזאַץ, וואָס די רעגיערונגען פון ענגלאַנד, פראַנקרייך, אי־טאַליען, דייטשלאַנד און אויך יונייטעד סטייטס האָבען פערלאַנגט פאַר זייערע בירגער, וועלכע האָבען געליטען דורך די אָפטע רעוואָלוציאָנען און קאָנטר־רעוואָלוציאָנען, זאָנדערן ער האָט נאָך אָנגעפאַנגען צו פערפאָלגען פערשיעדענע אויסלענדישע קאָמפּאַניעס און ספּעקולאַנטען, וועלכע האָבען אַרויסגעקראָגען זעהר וויכטיגע קאָנצעסיעס ביי די פריהערע דיקטאַטאָרס.

דיזע האַנדלונגען האָבען געפיהרט אין 1903 דערצו, אַז ענגלישע, דייטשע און איטאַליענישע קריעגס־שיפען האָבען בלאָקירט די פּאָרטען פון ווענעצועלאַ, אום צו צווינגען איהם נאָכצוגעבען זייערע פינאַנציעלע פאָדערונגען. ער האָט דאַן אַפּעלירט צו דער רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס זיך אַריינצומישען אין נאָמען פון דער מאָנראָו דאָקטרין. זיין ביטע איז אָבער פערוואָרפען געוואָרען

שטעדט אין זיד־אַמעריקאַ. אַקערבוי, פיה־פיטערונג און האַנדעל האָבען אויפ־געבליהט.

אָבער דיא צאָהל פון זיינע פּאָליטישע שונאים און פון אונצופריעדענע מיט זיין לאַנגער דיקטאַטור, ספּעציעל מיט דער שטייגענדער לאַסט פון דיא שטייער, איז אויך אַלץ געוואַקסען. אין 1889 האָט אין קאַראַקאַס אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד, וועלכער האָט געפיהרט צו אַ נייעם פּערוויסטענדען בירגער־קריעג און האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס גוצמאַן בלאַנקאָ האָט אויך געמוזט אויסוואַנדערען נאָך דעם שטייגער פון דיא דורכגעפאַלענע דיקטאַטאָרס, וועלכע בלייבען מיט גאַנצעביינער און אָנגערויבטע מיליאָנען. (בלאַנקאָ האָט צייט גע־האַט אָנצוזאַמלען בעזאָנדערס גרויסע סומען אין אויראָפּעאישע באַנקען, אום צו קענען לעבען אַ גוטען טאָג, ווען עס וועט קומען אַ סוף צו זיין דיקטאַטור).

אַלס פּראָוויזאָרישער פּרעזידענט איז דאַן אויסגעוועהלט געוואָרען אַ גע־נעראַל מיט'ן נאָמען פּאַלאַסיאָס; אָבער ווען דיא קאָנסטיטוציאָן איז געענדערט געוואָרען אין מאַנכע פּונקטען, דאַרונטער אויך אַז דער טערמין פון אַ פּרע־זידענט זאָל פערלענגערט ווערען אויף פיער יאָהר, און ער האָט אָנגעצויגען דיא סטרונעס, אַז ער זאָל ווייטער בלייבען פּרעזידענט, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד געגען איהם אין 1891. דיזער אויפשטאַנד האָט זיך, נאָך איי־ניגע שלאַכטען, געענדיגט דערמיט, וואָס פּאַלאַסיאָס מיט זיינע אַדיוטאַנטען האָבען געמוזט אַנטלויפען נאָך אויסלאַנד, אום צו רעטען זייערע לעבענס, און וואָס גענעראַל קרעספּאָ איז געוואָרען דיקטאַטאָר.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל קרעספּאָ, וועלכער האָט זיך געפיהרט אויף בלאַנקאָ'ס שטייגער, איז עס געקומען צו אַזאַ שטרייט צווישען ווענעצועלאַ און ענגלאַנד וועגען דיא גרענעצען פון גוויאַנאַ (דער ענגלישער טהייל פון גוויאַנאַ גרענעצט זיך אין מערב־זייט מיט ווענעצועלאַ), אַז פּרע־זידענט קליוולענד פון יונייטעד סטייטס האָט געפונען פאַר נויטיג אָנצונעהמען זיך פאַר דיזע שוואַכע רעפּובליק געגען דיא מעכטיגסטע אימפּעריע אין נאָמען פון דער מאָנראָו דאָקטרין. דיזער בעריהמט געוואָרענער שטרייט האָט זיך אָנגעפאַנגען דערמיט, וואָס ווענעצועלער בעאַמטע האָבען אַרעסטירט צוויי ענג־לישע פּאָליציי־אָפיציערען מיט עטליכע סאָלדאַטען אין אַ געוויסער געגענד אויף דער קלאַגע, אַז דיא ענגלענדער ווילען פערוואַלטען אַ טעריטאָריע, וועלכע געהערט צו ווענעצועלאַ. אָבוואָהל דיא ווענעצועלער רעגיערונג האָט געהייסען פריי לאָזען דיא אַרעסטירטע ענגלענדער, האָט דיא ענגלישע רעגיערונג דאָך פערלאַנגט שאַדענערזאַץ. גענעראַל קרעספּאָ האָט דאַן אַפּעלירט דורך זיין דיפּלאָמאַטישען פערטרעטער אין וואַשינגטאָן צו פּרעזידענט קליוולענד אויף דעם גרונד, דאָס ענגלאַנד האַנדעלט געגען דיא מאָנראָו־דאָקטרין. פּרעזידענט קליוולענד האָט אַנערקענט דיא קלאַגע פון ווענעצועלאַ געגען ענגלאַנד פאַר אַ

ארגענטינע

Argentine

אין וואשינגטאָן, ווייל ער האָט פונקט **אַזוי** שלעכט און קאפריזנע **בעהאנדעלט** אַמעריקאנער אונטערנעהמער און פינאנסיסטען, וויא אויראָפּעאישע.

דער שטרייט איז דאָן איבערגעגעבען געוואָרען מיט דער צושטימונג פון אַלע צדדים צום אינטערנאַציאָנאַלען טריבונאַל אין האאג, וועלכער האָט ענט־שיעדען אין 1906, אַז ווענעצועלאַ דאַרף צאָהלען געוויסע סומען שאַדענערזאַץ צו דיא רעגיערונגען פון ענגלאַנד, דייטשלאַנד, איטאַליען א. ז. וו.

דערמיט האָבען זיך אָבער ניט געענדיגט דיא אַטאַקעס פון דיקטאַטאָר קאסטראָ אויף אויסלענדישע קאָמפּאַניעס און קאַפּיטאַליסטען. ער האָט אַלץ בעהויפּטעט, אַז ער קעמפּפט פאַר דיא אינטערעסען פון זיין פאָטערלאַנד געגען דיא פערכאַפּונגען און עקספּלואַטאַציעס פון אויסלענדישע ספּעקולאַנטען און אינטריגאַנטען. אין 1907 האָט ער זיך ענטזאַגט צו צאָהלען חובות צו בעל־גישע קרעדיטאָרען און אויך צו געוויסע אַמעריקאנער קאַפּיטאַליסטען. דעם נעכסטען יאָהר האָט ער גאָר ארויסגעיאָגט דעם האָלענדישען געזאַנדטען אויף דעם גרונד, דאָס אויף דעם האָלענדישען אינזעל קוראַסאַאָ ווערען געמאַכט פערשווערונגען און מען אָרגאַניזירט אַן עקספּעדיציע געגען זיין רעגיערונג. דיא האָלענדישע רעגיערונג האָט געענטפערט אויף אַזאַ ווילדען אַקט מיט קריעגס־שיפען, וועלכע האָבען בלאָקירט דיא ווענעצועלער פּאָרטען און פער־ניכטעט דיא ווענעצועלער פלאָטע.

אין פערלויף פון אכט יאָהר האָט דיזער זאָנדערבארער מאַן אָנגעהאַלטען זיין דיקטאַטור, צום טראָץ פון אַלע זיינע צאָהלרייכע אינלענדישע שונאים און פון דיא רעגיערונגען פון אַלע האַנדעלס־נאַציאָנען. עס איז שווער צו זאָגען, אויב ער וואָלט זיך אַזוי וויטער געקענט האַלטען, ווען ער וואָלט ניט געפונען פאַר נויטיג אין 1910 אַוועקצופאָהרען נאָך אויראָפּאַ. ער האָט ערקלערט, אַז ער מוז פאָהרען מאַכען אַ כירורגישע אָפּעראַציאָן, אום צו רעטען זיין לעבען, און האָט איבערגעלאָזען אויף זיין פּלאַץ דעם וויצע־פּרעזידענט כואַן גאָמעץ, אויף וועמעס טרייהייט ער האָט בעזאָנדערס געהאָפּט.

אָבער אין דער צייט, ווען אַ שיף האָט געפיהרט קאסטראָ'ן נאָך פראַנק־רייך, האָט גאָמעץ געמאַכט אַ פּראָנונסיאַמענטאָ. קאסטראָ'ס וויכטיגסטע אַנהענגער זיינען אַרעסטירט געוואָרען, און גאָמעץ איז ערקלערט געוואָרען פון דיא פערשווערער פאַר דעם פּרעזידענט. דיזע רעוואָלוציאָן איז דורכגעפיהרט געוואָרען אָהן בלוט־פערגיסונגען, אָבער קאסטראָ, וועלכער האָט נאַטירליך פייערדיג פּראָטעסטירט געגען דיזען פערראַטה, איז געקומען אין אָנפאַנג פון 1913 צוריק פון אויראָפּאַ געזונד און פריש פאַר אַ נייע רעוואָלוציאָן. צו דער צייט, ווען דיזע געשיכטע ווערט געשלאָסען (מערץ 1914), זיצט נאָך גאָמעץ אויף'ן פּרעזידענטען־שטוהל אין קאַראַקאַס, און קאַסטראָ זוכט אַלץ צו ווערען ווידער דיקטאַטאָר.

ערשטער קאַפּיטעל.

דיא שפּאַנישע בעזעצונגען און הערשאַפט אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען

אין 1516 האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג געשיקט אַן עקספּעדיציע אונטער דער קאָמאַנדע פון כואַן דיאַז דע סאָלים צו זוכען אַ זיד־וועסטליכען וועג נאָך אינדיען. דיזער קאַפּיטאַן איז פאָרבייגעפאָהרען דיא ברעגען פון בראַזיליען, וועלכע זיינען שוין ענטדעקט געוואָרען פון דעם פּאָרטוגעזישען קאַפּיטאַן פּעדראָ קאַבראַל מיט זעכצעהן יאָהר פריהער, ביז ער איז צוגעקומען צו דער זעהר ברייטער מינדונג פון אַ טייך, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ (זילבער־טייך). אָנפאַנגס האָט ער געמיינט, אַז ער האָט טאַקע דערגרייכט דעם זידליכען ענד פון דיזען לאַנד און אז ער האָט שוין ענטדעקט דעם פיעל געזוכטען נייען ים־וועג נאָך אינדיען. אָבער וואָס וויטער ער איז געשוואומען, האָט ער אויסגעפונען, אַז דאָס וואַסער ווערט אַלץ וועניגער געזאַלצען, וואָס עס האָט איהם נאַטירליך געפיהרט צום שלוס, אַז ער שווימט גאָר אויף אַ ברייטען טייך.

דיזע רייזע איז אָבער געקומען צו אַ שנעלען סוף דורך דעם טראַגישען טויט פון קאַפּיטאַן דע סאָלים. אין איין אָרט ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, וואו ער האָט געלאַנדעט מיט עטליכע בעגלייטער, איז ער פּלוצלונג בעפאַלען און געטויטעט געוואָרען פון אַ באַנדע ווילדע אינדיאַנער. דיא עקספּעדיציע האָט זיך דאַן צוריקגעקעהרט נאָך שפּאַניען. ווען דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג איז געוואָהר געוואָרען, אַז שפּאַניער האָבען געלאַנדעט אין דער נאַכבאַרשאַפט פון בראַזיליען, האָט זיא פּראָטעסטירט אויף דעם גרונד פון דעם אָבמאַך פון טאָרדעסילאָס*) אין 1494, נאָך וועלכען דיא ניי־ענטדעקטע לענדער 370 ליג (אַזאַ אַלטע מאָס אונגעפעהר דריי ענגלישע מייל) צו מערב פון דיא קאַפּ ווערדע אינזלען האָבען געהערט צו איהר. אָבער אָבגעזעהען דערפון, וואָס ניט נור דיא געגענדען אַרום לאַ פּלאַטאַ, וועלכע זיינען געבליבען שפּאַנישע קאָלאָניעס אונטער דיא נעמען אַרגענטינאַ און אורוגוואַי, זאָנדערן אפילו כמעט גאַנץ בראַזיליען געפינען זיך פיעל וויטער צו מערב פון דיא דאָזיגע אינזלען, זאָ

*) זעה וועגען דעם דיא איינלייטונג אין דיזען בוך.

װעלכער איז צוגלייך געװעזן דער קייזער פון דייטשלאנד אונטער דעם נאָמען קארל דער פינפטער. איינע פון דיא אויפגאבען פון זיין עקספעדיציע איז געװעזן צו בעשטימען דורך אסטראָנאָמישע בעאָבאכטונגען דיא גענויע גרענעץ־ליניע, לויט דעם אָבמאַך פון טאָרדעסילאַס, צווישען דיא פּאָסעסיעס פון שפּאַניען און פון פּאָרטוגאל אין זיד־אמעריקא. נור װען ער איז אַריינגעשװאומען אין לאַ פלאַטאַ, האָט ער זיך דערװואוסט פון דיא אינדיאַנער אין איין אָרט, אז אין דער נאַכבארשאפט געפינען זיך זילבער־מינען און אז װייט־װייט אין מיטען לאנד געפינט זיך אַ גרויסע און רייכע מלוכה. דאָס האָבען דיא אינדיאַנער געמיינט דיא אינקא־אימפּעריע אין פּערו. דיזע אינדיאַנער האָבען אויך געטראָגען זילבער־ציערונגען, װעלכע זיי האָבען געקראָגען פון דיא זילבער־מינען אין באָליװיא און פּערו דורך פּערשיעדענע הענד. אָבװאָהל דיא אינקאַס האָבען זיך קיין מאָל ניט אַרונטערגעלאָזען פון דיא הויכע פּלאַטאָס אויף דיא אַנדעסען ביז צו דיא ערטער אין דיא טראָפּישע מזרח־געגענדען װאו עס פאַנגען אָן צו פליסען דיא טייכען, װעלכע פאַלען אריין אין אַמאַזאָן און אין לאַ פלאַטאַ, דאָך האָט עקזיסטירט אַ געװיסער פּערקעהר צווישען דיא װילדע אינדיאַנער דאָרטען און דיא פּערואַנער. װעגען דיא עקזיסטענץ פון דער אינקא־אימפּעריע האָט מען געהערט אין דער אינדיאַנער װעלט אַזוי װייט צום נאָרד װיא פּאַנאַמאַ (זעה דיא געשיכטע פון צענטראל־אמעריקא) און אַזוי װייט צום זיד, װיא דיא אטלאַנטישע ברעגען פון ארגענטינא.

װען קאַבאָט און דיא אװאַנטוריסטען, װעלכע האָבען איהם בעגלייטעט, האָבען דערהערט פון זילבער־מינען, האָבען זיי גלייך בעשלאָסען צו זוכען אַזוי לאַנג ביז זיי װעלען געפינען דאָס זילבער־לאַנד. דריי יאָהר האָבען זיי פּערבראכט אין אַזאַ זוכענעס. איין טהייל פון דיא אװאַנטוריסטען האָט זיך אװעקגעלאָזען אויף דעם טייך אורוגװאַי; אָבער דיא אינדיאַנער פון דעם שטאַם טשאַרואַס האָבען זיי געצװאונגען אָבצוטרעטען צוריק און אויך געטויטעט זייער קאַפּיטאַן. קאַבאָט אַליין, מיט דעם גרעסערען טהייל פון דיא אװאַנטוריסטען, איז אַריינגעשװאומען אין דעם טייך פּאַראַנאַ און האָט אין דעם אָרט, װאו עס געפינט זיך היינט דיא שטאָדט סאַנטאַ פע, געגרינדעט אַ קאָלאָניע אונטער דעם נאָמען סאַן עספּיריטו (הייליגער גייסט). נאָכהער האָט ער פּאָרטגעזעצט װייטער זיין רייזע איבער פּאַראַנאַ ביז ער איז צוריקגעקומען צום פלאַץ אַפּיפּע, װאו שטיינער און אַ שנעלער שטראָם האָבען איהם איבערגעהאַקט דעם װעג. אויף זייערע רייזען האָבען דיא שפּאַניער צוזאַמענגעקליבען זילבער־ציערונגען, װעלכע דיא אינדיאַנער האָבען געטראָגען, און דאָס אװעקגעשיקט נאָך שפּאַניען מיט אַ בעריכט איבער זייערע ענטדעקונגען. צוליעב דיזע שטיקלעך זילבער האָט עס דער ברייטער טייך, אין װעלכען עס פאַלען אריין דיא גרויסע טייכען פּאַראַנאַ און אורוגװאַי, געקראָגען דעם נאָמען ריאָ דע לאַ פלאַטאַ. דערפון

דאָס זיי האָבען טאַקע געהערט צו שפּאַניען, האָט פּאָרטוגאַל דאַן סאַי וויא סאַי קיין זאַך ניט געטהאָן צו פערנעהמען און בעפעסטיגען אירגענד וועלכען פּאָרט אין דיזע געגענדען.

דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט זיך אין יענער צייט איבערהויפּט גאַנץ וועניג געקימערט וועגען דיא פּראָטעסטען פון פּאָרטוגאַל. שפּאַניען איז דאָך געווען אין 16טען יאָהרהונדערט דיא גרעסטע און שטאַרקסטע מלוכה אין אייראָפּאַ. אין 1519 האָט זיא יעדענפאַלס געשיקט א נייע עקספּעדיציע נאָך זיד־אַמעריקאַ צו זוכען אַלץ דעם זיד־וועסטליכען וועג נאָך אינדיען. דיזעס מאָל איז דער קאַפּיטאַן פון דער שפּאַנישער עקספּעדיציע געווען א פּאָרטוגעזער, דער בעריהמטער פערנאַנדאָ מאַגעלאַן, וועלכער האָט טאַקע ענטדעקט דעם דאָזיגען וועג און דערצו נאָך געמאַכט דיא ערשטע רייזע אַרום דער ערד. ער איז אַריינגעטראָטען אין שפּאַנישען דיענסט, ווייל ער האָט ניט געפונען גענוג שטיצע פאַר זיינע פּלענער אין זיין פאָטערלאַנד. אין אָנפאַנג פון 1520, ווען ער האָט דערגרייכט לאַ פּלאַטאַ, האָט ער אויך אויסגעפאָרשט דיא געגענד, טאָמער וועט איהם דאָך געלינגען צו געפינען א וועג צו אָסט־אינדיען. נאָכהער האָט ער זיך א לאָז געטהאָן אַלץ ווייטער צום זיד, ביז ער האָט דערגרייכט אין אָקטאָבער פון דיזען יאָהר דעם וואַסער־וועג, וואָס טראָגט זיין נאָמען און וואָס פערבינדעט דעם אַטלאַנטישען מיט דעם פּאַסיפישען אָקעאַן (זעה איינלייטונג צו דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס אין דיזען בוך).

דיזער וועג איז אָבער וועניג בענוצט געוואָרען ספּעציעל דעריבער, ווייל ער איז זעהר א געפעהרליכער פאַר זעגעל־שיפען. דאָרטען בלאָזען כמעט שטענדיג צו שטאַרקע ווינטען. מאַגעלאַן האָט געהאַט מזל, וואָס ער איז דורכגעשוואומען דאָרטען אָהן שום פערלוסט. דיא אַנדערע ים־פאָהרער, וואָס האָבען פּראָבירט דיזען וועג, זיינען ניט געווען אַזוי גליקליך. זיי האָבען כמעט אַלע געליטען שיפבּרוך צווישען דיא שאַרפע פעלזען אין דער צייט פון שטורמס. ערשט נאָך דער ערפינדונג פון דאַמפּף־שיפען האָט דיזער ים־וועג אָנגעפאַנגען צו דיענען פאַר קאָמערציעלע צוועקען. דער פערקעהר צווישען שפּאַניען און איהרע קאָלאָניעס אויף דעם פּאַסיפישען אָקעאַן איז דאַרום אַלץ געפיהרט געוואָרען דורך דעם איסטמוס פון פּאַנאַמאַ.

דער ערשטער פערזוך אַריינצודרינגען טיעפער אין לאַנד דורך ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ מיט דעם צוועק צו גרינדען א קאָלאָניע איז געמאַכט געוואָרען אין 1526, ווען דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט געשיקט אַן עקספּעדיציע אונטער דער קאָמאַנדע פון סעבאַסטיאַן קאַבאָט, וועלכער האָט פריהער אַנטהייל גענומען אין דער בעריהמטער רייזע פון זיין פאָטער ביי דיא ברעגען פון נאָרד־אַמעריקאַ אונטער דעם ענגלישען פלאַג. אין 1519 האָט ער פערלאָזען דעם ענגלישען קעניג און איז אַריינגעטראָטען אין דיענסט ביי דעם שפּאַנישען קעניג,

נואר 1535 איז מענדאָזא אָנגעקומען אין לא פלאטא און אין אן אָרט ביי דיא זידליכע ברעגען פון דיזען ברייטען טייך האָט ער געגרינדעט א קאָלאָניע, וועלכע האָט געקראָגען דעם נאָמען בוענאָס ערעס (בעדייטעט: גוטע לופט). נאָכהער האָט ער נאָכגעפאָלגט קאבאָט׳ס וועג איבער דעם טייך פאראנא און ניט ווייט פון דעם צערשטערטען פאָרט סאן עספיריטו האָט ער אויפגעבויט א פאָרט מיט׳ן נאָמען קאָרפוס קריסטי.

אָבער דיא אינדיאַנער אין דער נאכבארשאפט פון בוענאָס ערעס זיינען געוועזען פייערדיגע קריגער. זיי האָבען געהאסט מיט זייער ווילדען צאָרן דיא ווייסע און געטהאָן אלעס פון זייער זייט צו פערניכטען דיא אונגעבעטענע געסט. זיי האָבען געלעבט אין קליינע גרופען אין אזא ווילדען צושטאנד, אז ווען זיי וואָלטען אפילו געוועזען פריינדליך צו דיא שפאניער, וואָלטען זיי אויך ניט גע־קענט שאפען געגוג שפייז פאר אזוי פיעל נייע מייל׳ער. ווען דיא פראָוויזיע וואָס דיא שפאניער האָבען מיטגעבראכט, איז אויסגעגאנגען, האָבען אלע געלי־טען הונגער. אין פערלויף פון א יאָהר זיינען פון קראנקהייטען, הונגער און צוזאמענשטויסען מיט אינדיאנער אומגעקומען פיער־פינפטליך פון דיא אַוואַנטוריסטען. דיא איבעריגע האָבען זיך קוים דערשלעפט ביז צום פאָרט קאָרפוס קריסטי, וואו זיי האָבען זיך בעפעסטיגט געגען דיא אטאקעס פון אינדיאַנער. מענדאָזא, וועלכער איז אליין אויך קראנק געוואָרען, האָט ארויסגעשיקט פון דיזען פאָרט קליינע עקספעדיציעס צו דערגרייכען ביז פערו; אָבער דאָס איז זיי ניט געלונגען. בלויז איינע פון דיזע קליינע עקספעדיציעס אונטער דער קאָמאנדע פון דאָמינגאָס איראלא האָט עפּעס אויסגעפיהרט. אין דעם אָרט, וואו דער טייך פּילקאָמאיא פאלט אריין אין דעם טייך פאראגוואי, האָבען זיי אין 1536 געלייגט דעם פונדאמענט פון א בעזעצונג, וועלכע זיי האָבען א נאָמען געגעבען אסונסיאָן לכבוד דעם דאָזיגען קאטאָלישען יום טוב און וועלכע האָט געהאט דעם מזל צו ווערען דיא ערשטע שטענדיגע שפאנישע קאָלאָניע אין מיטען לאנד פון זיד־אמעריקא. אן אנדערע פון דיזע עקספעדי־ציעס האָט וואהרשיינליך נאָך לאנגע שלעפעניסען און גרויסע מאטערניסען דערגרייכט טאקע ביז דיא בערג פון באָליוויא, לויט דיא בעריכטען פון אייניגע אינדיאנער, אָבער קיינער פון זיי האָט ניט דערלעבט צוריקצוקומען.

פון מענדאָזא׳ס גרויסער עקספעדיציע זיינען אזוי געבליבען בלויז עטליכע אַוואַנטוריסטען, וועלכע האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אין אסונסיאָן, וואָס איז געוואָרען די הויפט־שטאָדט פון פאראגוואי, און האָבען אויסגעקליבען איינשטי־מיג זייער פיהרער איראלא פאר דעם גענעראל־קאפּיטאן אין 1538. דער שרעק־ליכער סוף פון מענדאָזא׳ס עקספעדיציע האָט אָבער ניט אָבגעשראָקען אנדערע אַוואַנטוריסטען צו מאכען נייע פערזוכען צו עראָבערען און קאָלאָניזירען דיא געגענדען, וואו עס געפינען זיך היינט דיא רעפּובליקען ארגענטינא, פאראגוואי

שטאַמט אויך דער נאָמען ארגענטינא (פון דעם לאטייניש ווארט ארגענטום, וואָס בעדייטעט זילבער).

אָבער קיין זילבער־מינען האָבען דיזע אַוואַנטוריסטען ניט געפונען. דיא געגענדען פון לא פּלאטא זיינען רייך אין פרוכטבארע פעלדער, אָבער ניט אין מינעראַלען. ערשט ווייטער צו מערב־זייט, וואו עס פאנגען זיך אָן דיא אַנדעסען, געפינען זיך ערטער, וואָס זיינען רייך אין פערשיעדענע מעטאַלען. ווען קאבאָט איז, נאָך לאַנגע אומזיסטע זוכענעסען און אויך צוזאַמענשטויסען מיט ווילדע אינדיאַנער, צוגעשוואומען צוריק צו סאַן עספּיריטו, האָט ער אויסגעפונען, אַז דיא אינדיאַנער האָבען אַלעס צושטערט דאָרטען און אויסגעשלאַכטעט דיא עטליכע שפּאַנישע סאַלדאַטען אין דעם פאָרט. דיזער אונגליק האָט אַזוי ענט־מוטהיגט דיא אַוואַנטוריסטען, אַז זיי האָבען בעשלאָסען צו פאָהרען צוריק נאָך שפּאַניען.

אין 1530 האָט קאבאָט זיך געווענדעט צו קארל דעם פינפטען מיט אַ ביטע צו געבען איהם דיא נויטיגע מיטעל פאַר אַ נייע עקספּעדיציע נאָך לא פּלאטא. זיין פּלאַן איז געוועזען צו קומען אין פערבינדונגען מיט פּערו דורך דעם טייך בערמעכאָ, וועלכער איז אַ צופלוס פון פּאַראַנאַ און וועלכער פאַנגט זיך אָן אין דיא בערג לעבען באָליוויא. אָבער דער קעניג איז דאַן געוועזען פערנומען מיט דער מלחמה, וועלכע ער האָט געהאַט צו פיהרען מיט דעם פראַנצויזישען קעניג, און ער האָט איבערגעלאָזען דיא ווייטערע עקספּעדיציעס צו דיא רייכע גראַנדעס (הויכע אַריסטאָקראַטען). צוויי יאָהר שפּעטער איז דיא עראָבערונג פון פּערו אויסגעפיהרט געוואָרען פון אַוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען געקומען אונטער דער קאָמאַנדע פון פראַנציסקאָ פּיזאַרא אויף שיפען פון פּאַנאַמאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּערו).

וויא נור מען האָט געקראָגען צו וויסען אין שפּאַניען וועגען דיזע עראָבערונג, וועלכע האָט אויפגערודערט דיא גאַנצע אייראָפּעאי־שע וועלט אין העכסטען גראַד, כמעט אַזוי וויא קאָלאָמבוס'עס ענטדעקונג פון אַמעריקאַ, איז קאַרל דער פינפטער בעלאַגערט געוואָרען פון אַדעליגע, וועלכע האָבען געבעטען ערלויבנים צו קעמפּפען אין דער נייער וועלט פאַר דיא שפּאַנישע הערשאַפט. איינער פון זיי, אַ גראַנדע מיט'ן נאָמען פּעדראָ דע מענדאָזאַ, האָט געקראָגען ביים קעניג דיא פּריווילעגיע צו פערנעהמען אַ טערי־טאָריע פון 200 ליג ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן צום זיד פון דיא פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיעס אין בראַזיליען (דיא קעניגע האָבען דאַן ניט גע־זשאַלעוועט ריזיגע שטיקער לאַנד, ניט וויסענדיג וויא גרויס דיא ניי־ענטדעקטע געגענדען זיינען). אויף זיין אייגענער רעכנונג האָט ער אָרגאַניזירט אַן עקס־פּעדיציע פון 2500 מאַן. דאָס איז געווען דיא גרעסטע און רייכסטע פון דיא עקספּעדיציעס וואָס זיינען געשיקט געוואָרען נאָך דער נייער וועלט. אין יאַ־

וועלכער האָט אַנטהייל גענומען אין דער עראָבערונג פון פּערו, האָבען זיך אַ באַנדע קרעאָלען אַ לאָז געטהאָן פון אסונסיאָן ארונטער מיט דיא טייכען פּאַ־ראַגוואַי און פּאַראַנאַ ביז דעם אָרט, וואו עס זיינען געבליבען סמנים פון דיא ערשטע בעזעצונגען סאַן עספּיריטו און קאָרפּוס קריסטי און וואו זיי האָבּ׳ן געגרינדעט סאַנטאַ פע, דיא ערשטע פון דיא שטעדט אויף דער טעריטאָריע פון דער ארגענטינער רעפּובליק. וועו דיא בעזעצונג אין סאַנטאַ פע איז שטאַרקער געוואָרען און האָט געקענט אויסהאַלטען דיא אַטאַקעס פון דיא ארומיגע אינ־דיאַנער, האָט גאַראַי צוזאַמענגעקליבען אַ נייע באַנדע קרעאָלען אום צו גרינדען אויך אַ קאָלאָניע ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ. אין 1580 איז איהם טאַקע געלונגען, נאָך אַ זיעגרייכער שלאַכט מיט דיא אינדיאַנער, צו לייגען דעם פונ־דאַמענט פון בוענאָס ערעס. אום דיזע קאָלאָניע זאָל קענען עקזיסטירען אָהן אירגענד וועלכע הילפע פון שפּאַניען, האָט דיזער זעהר פעהיגער און ענערגישער אָנפיהרער ארויסגעשיקט פון סאַנטאַ פע עטליכע הונדערט פאַמיליעס פון דיא פריינדליכע אינדיאַנער־שטאַמען צוזאַמען מיט אַ טויזענד פערד, עטליכע הונ־דערט קיה, שעפּסען א. ז. וו. אונטער דעם שוץ פון גאַוטשאָס, וועלכע האָבען געהאַט דיא אויפגאַבע צו פערטרייבען דיא ווילדע אינדיאַנער אויף׳ן וועג. אויף שיפען האָט ער געשיקט פון סאַנטאַ פע תבואות, געוועהר, אינסטרומענטען און אַנדערע זאַכען, וועלכע זיינען נויטיג געוועז פאַר דיא גרינדונג פון אַ קאָלאָ־ניע אין יענע צייטען. דיא וויכטיגסטע אורזאַכע, וואַרום גראַדע דער אָרט בוענאָס ערעס איז אויסגעקליבען געוואָרען פון מענדאָזאַ, דע וואַקאַ און גאַראַי פאַר דיא ערשטע בעזעצונג ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, איז געווען, וואָס דאָרט געפינט זיך אַ קליינער טייכעל מיט׳ן נאָמען ריאַטשועלאָ, וועלכער האָט געקענט דיענען אַלס האַפען פאַר קליינע שיפלעך.

גראַדע אין דעם זעלבען יאָהר, ווען סאַנטאַ פע איז געגרינדעט געוואָרען, זיינען שפּאַניער צוגעקומען פון פּערו צו אַן אָרט, וואו עס געפינט זיך דיא ארגענטינער שטאָדט קאָרדאָבאַ, וועלכע זיי האָבען דאַן געגרינדעט. דיא שווערד־העלדען אין פּערו האָבען ניט געקענט בלייבען רוהיג אויף איין אָרט. זיי האָבען אַלץ געזוכט נייע עלדאָראַדאָס און האָבען אַלץ געוואָלט זיך אויס־צייכנען מיט נייע העלדענטהאַטען. אין 1553 האָבען איינינע אַוואַנטוריסטען זיך ארונטערגעלאָזען פון דיא אַנדעסען אין פּערו ביז צו דיא געגענדען פון ארגענטינע, וואו עס געפינט זיך היינט דיא שטאָדט סאַנטיאַגאָ דעל עסטעוואָ. אין 1559 האָט אַן עקספּעדיציע, וועלכע איז ארויס פון טשילי אונטער דער קאָמאַנדע פון גאַרסיאַ דע מענדאָזאַ, דורכגעקרייצט דיא אַנדעסען ביז צו דער געגענד, וועלכע בילדעט היינט דיא אַרגענטינער פּראָווינץ וואָס טראָגט זיין נאָמען און וואָס ציהט זיך ביי דיא גרענעצען פון טשילי.

אַזוי זיינען געשאַפען געוואָרען אין דער צווייטער העלפט פון 16טען יאָהר־

אין אורוגוואַי. אין 1540 האָט קאַבעזאַ דע וואַקאַ, אַ גראַנדע און אַ בעוואוסטער קאָנקוויסטאַדאָר, געקראָגען אַ קעניגליכע ערלויבניס צו קאָלאָניזירען דיא געגענדען אַרום לאַ פּלאַטאַ און צו זוכען אַ נייע עלדאָראַדאָ. ער האָט פון דאָס נייע געגרינדעט אַ קאָלאָניע אין דעם אָרט, וואו עס שטעהט היינט בוענאָס עירעס, דיא גרעסטע שטאָדט פון זיד־אַמעריקאַ און דער גרעסטער פּאָרט פון דער נייער וועלט נאָך ניו יאָרק.

דיזער צווייטער פערזוך איז אָבער געווען נאָך וועניגער ערפאָלגרייך פון דעם ערשטען. קאַבעזאַ דע וואַקאַ האָט זיך געאיילט צו דערגרייכען אַסונסיאָן. איין טהייל פון זיינע אַוואַנטוריסטען האָט ער געשיקט אויף שיפען איבער לאַ פּלאַטאַ אין פּאַראַנאַ און מיט אַן אַנדער טהייל האָט ער זיך אַ לאָז געטהאָן איבער דער יבשה פון דעם פּאָרט סאַנטאַ קאַטאַרינאַ ביי דיא ברעגען פון בראַזיליען נאָך אַסונסיאָן. דאָס איז איהם געלונגען, טראָץ פערשיעדענע מאַטערניסען אויף'ן וועג, וואָס האָט זיך געצויגען אַ טויזענד מייל דורך טראָפּישע וועלדער, איבער בערג, טהאָלען און זומפּען. נור ער איז באַלד געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט איראַלאַ, וועלכער איז געשטיצט געווען פון אַלע קאָלאָניסטען, און דער סוף איז געווען, אַז זיי האָבען איהם אַרעסטירט און אַרויפגעזעצט אויף אַ שיף, וועלכע האָט איהם אָוועקגעפיהרט נאָך שפּאַניען. דיא בעזעצונג אין בוענאָס עירעס איז אין 1543 ווידער צושטערט געוואָרען פון דיא ווילדע אינדיאַנער.

נאָך דיזען דורכפאַל זיינען פאָריבער אַ יאָהר פערציג ביז עס איז געלונגען דיא שפּאַניער צו עטאַבלירען אַ קאָלאָניע ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ. דיא גרינדער זיינען שוין אָבער ניט געווען געבאָרענע שפּאַניער, נור קרעאָלען, וועלכע זיינען געבאָרען אין איינגעוואַקסען געוואָרען אין פּאַראַגוואַי און וועלכע האָבען אַלץ מעהר אָנגעפאַנגען צו פיהרען אַ לעבען פון יעגער אויף דיא טאַבונעס פערד אין סטאַדעס בהמות, וואָס האָבען זיך פערמעהרט מיט אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט פון דיא עטליכע פּאָרען, וועלכע מענדאָזאַ האָט מיטגעבראַכט צוזאַמען מיט דיא קאָלאָניסטען. אין אַ קורצער צייט האָבען זיך צושפּרייט איבער דיא פּאַמפּאַסען, וויא מען רופט דיא סטעפּעס פון אַרגענטינאַ, מיליאָנען פערד, אָכסען, שעפּסען, ציעגען א. ז. וו. דיא אַרגענטינער נאַציאָן האָט זיך אָנגעפאַנגען פון דיא קרעאָלען אין מעסטיזאָס, וועלכע האָבען געקראָגען דעם נאָמען גאַוטשאָ אין וועלכע האָבען דעם גרעסטען טהייל פון זייער לעבען פערבראַכט רייטענדיג אויף פערד, אַזוי וויא דיא קאַובאָים אין ווילדען וועסט פון יונייטעד סטייטס. אין דיא סטאַדעס ווילדע בהמות האָבען דיזע קאָזאַקען פון דיא פּאַמפּאַסען, דיזע אַרגענטינער קאַובאָים, שטענדיג געהאַט אונטער דיא הענד אַן אונערשעפּפליכען זאַפּאַס פון שפּייז.

אונטער דער פיהרונג פון אַן אַוואַנטוריסט מיט'ן נאָמען כואַן דע גאַראַי,

און אז צוליעב דעם האָט מען געקענט מאכען אויסגעצייכענטע געשעפטען דורך קאָנטראַבאַנדע.

ווי רואינירענד און פשוט אומזיניג אזא האנדעלס־סיסטעם איז געווען ווארפט זיך בעזאָנדערס אין די אויגען, ווען מען בעטראַכט ארגענטינא און איבערהויפט די לענדער ביי די טייכען, וואָס פאלען אריין אין לא פלאטא. אזא אטלאנטישער פאָרט ווי בוענאָס ערעס האָט גאָר ניט געטאָרט האָבען דירעקטע האנדעלס־פערבינדונגען מיט אירגענד וועלכע אנדערע פאָרטען, אפילו ניט מיט קאדיקס. אנשטאָט צו עפענען אזא נאטירליכען האנדעלס־וועג, ווי דורך לא פלאטא און איהרע צופלוסען ביז פערו, א וועג אויף וועלכען סעבאס־טיאן קאבאָט און אנדערע ערשטע רייזענדע דאָרטען האָבען אָנגעצייגט דער שפאנישער רעגיערונג, האָט מען ניט נור אָנגעהאלטען דעם קינסטליכען וועג פון דער קאדיקסער מאָנאָפאָל־קאָמפאניע, זאָנדערן מען האָט זאָגאר עטאבלירט אין קאָרדאָבא א קאָסטאָם־הויז (טאמאָזשנע, צאָלהויז), וואו מען פלעגט צווינ־גען צו צאָהלען 50 פראָצענט פאר יעדע זאך, וואָס פלעגט געשיקט ווערען פון פערו נאך ארגענטינא אָדער פערקעהרט. די פראָטעסטען פון די קאָלאָניס־טען האָבען גאנץ ווייניג געווירקט אויף דער רעגיערונג אין מאדריד. קוים מיט צרות האָבען די איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס ארויסגעקראָגען אין 1618 די ערלויבניס אין מאדריד ארויסצושיקען איין מאָל א יאָהר צוויי שיפען מיט זייערע פראָדוקטען. וועגען די קאָלאָניעס אין ארגענטינא, אורוגוואי און פאראגוואי האָט זיך די שפאנישע רעגיערונג געקימערט פיעל ווייניגער ווי וועגען די אנדערע, ווייל זיי האָט פון זיי אפילו ניט ערווארטעט צו קריעגען די עדלע מעטאלען, אויף וועלכע זיי האָט ספּעציעל אויסגעקוקט. די מאָ־נאָפּאָליסטען פון קאדיקס האָבען אָבער שטענדיג זיך געשראָקען, אז דורך דיזע אטלאנטישע קאָלאָניעס וועלען ענגלישע און האָלענדישע שיפען קענען פיהרען קאָנטראַבאַנדע אויך מיט די פאסיפישע קאָלאָניעס, און זיי האָבען דארום גאנץ שטארק געזאָרגט, אז דער וועג דורך לא פלאטא זאָל צוגעשלאָסען ווערען. די וויכטיגסטע האנדעלס־פראָדוקטען פון ארגענטינא זיינען דאן געווען, ווי אויך אין שפּעטערע צייטען, פעל און פערד־האָאָר. די מאדרידער רעגיערונג וואָלט איינענטליך ניט געשטערט דיזען האנדעל, וואָס איז געווען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאר די גאוטשאָס און פאר דער וויטערער ענטוויקלונג פון די לא פלאטא קאָלאָניעס, ווען זיי וואָלט ניט מורא געהאט, אז מען וועט ארייננשמוגלען אין דיזע ארטיקלען פעקלעך מיט גאָלד און זילבער פון פערו, באָליוויא און טשילי, זאָ דאָס זיי וועט ניט נור פערלירען איהר חלק (דער קעניג פלעגט קריעגען א פינפטעל פון אלע עדלע מעטאלען, וועלכע מען פלעגט בע־קומען פון די מינען אין די קאָלאָניעס), זאָנדערן אז אנדערע רעגיערונגען, אפילו איהרע ביטערסטע שונאים, וועלען בעקומען דיזען רייכטהום. די קעניגע

הונדערט עטליכע צענטראַל־פּונקטען פון שפּאַנישע הערשאַפט אין דיא זידליכע אטלאַנטישע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ.

אין דעם יאָהר פון דער גרינדונג פון בוענאָס ערעס, וואו גאַראַי האָט איינגע־פיהרט אַ קאַבילדאָ אָדער שטאָדט־פערוואַלטונג נאָך דעם היימישען שפּאַנישען מוסטער, האָט שפּאַניען דערגרייכט דיא העכסטע שטופע פון איהר מאַכט, ווייל דאַן איז פּאָרטוגאַל מיט אַלע איהרע קאָלאָניעס אין אַזיען (איסט־אינדיען), אַפריקאַ און אַמעריקאַ געוואָרען אַ טהייל פון דער שפּאַנישער אימפּעריע. דער שפּאַנישער קעניג האָט אַזוי געהערשט איבער אַלע עקען וועלט. דער פּאַסיפי־שער אָקעאַן איז געווען דאַן וויא אַ שפּאַנישע אָזערע, ווייל אַלע בעקאַנטע וועגען צו איהם זיינען געווען אין שפּאַנישע הענד (ספּעציעל דער פּאַנאַמאַ־וועג און דער מאַגעלאַן־וועג). אָבער אין 1616 האָט דער האָלענדישער קאַפּיטאַן שאָוטען געפונען אַ נייעם וועג צום פּאַסיפישען אָקעאַן, נעמליך דעם וועג ארום קעיפּ האָרן (דער ווייטעסטער זידליכער פּונקט פון דער נייער וועלט) אויף דעם גרויסען אינזעל, וואָס טראָגט דעם נאָמען טיעראַ דעל פועגאָ (פייערלאַנד), אָבוואָהל דאָרטען איז זעהר קאַלט. דיזען אָפענען וועג אויף ביידע אָקעאַנען, וועלכע טרעפען זיך, זאָ צו זאָגען, צוזאַמען ביי קעיפּ האָרן, האָט שוין שפּאַניען ניט געקענט קאָנטראָלירען. ער איז ניט געווען אַזוי געפעהרליך פאַר זעגעל־שיפען, וויא דער וועג וואָס מאַגעלאַן האָט ענטדעקט מיט קנאַפּע הונדערט יאָהר פריהער. האָלענדישע, ענגלישע און פראַנצויזישע שיפען האָבען שוין געקענט צוקומען צו טשילי, פּערו און בכלל צו דיא לענדער ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפי־שען אָקעאַן און פיהרען דאָרטען אַזאַ האַנדעל, וויא דאָס איז נור מעגליך געווען אונטער דיא אומשטענדען.

דאָס איז געווען אַ קאָנטראַבאַנדע־האַנדעל. מיר ווייסען שוין פון פריהערע קאַפּיטלען, אַז דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט פערבאָטען יעדען האַנדעל פון איהרע קאָלאָניעס מיט דער אויסערער וועלט. דיא שפּאַנישע קעניגע האָבען געקוקט אויף אַמעריקאַ, וויא אויף זייער פּריוואַט־אייגענטהום. זיי האָבען דאַרום געזוכט נור צו מאַכען פּראָפיטען פאַר זיך. דערביי האָבען זיי פערגעסען אָן דיא אינטערעסען ניט נור פון דיא קאָלאָניעס, זאָנדערן פון שפּאַניען גופא. דער האַנדעל מיט דיא קאָלאָניעס איז איבערגעגעבען געוואָרען צו איין פּריי־ווילעגירטער קאָמפּאַניע, צו דער קאָמפּאַניע פון קאַדיקס. נור דיא שיפען פון דיזער קאָמפּאַניע האָבען געמעגט טראַנספּאָרטירען סחורות צווישען שפּאַניען און אַמעריקאַ. דער מאַרשרוט פון דיא שיפען איז געווען פון קאַדיקס ביז דעם פּאָרט נאָמברע דע דיאָס אויף דעם איסטמוס פון פּאַנאַמאַ. פון דיזען פּאָרט פלעגט מען נאָכהער פּאַנאַנדערשיקען סחורות נאָך אַלע קאָלאָניעס, אפילו אַזעלכע וואָס האָבען געהאַט פּאָרטען ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן. עס פערשטעהט זיך, אַז אַלע אימפּאָרטירטע אַרטיקלען זיינען געווען בראַנד־טהייער

פעדראָ דע צעבאַלאָס. האָט מיטגעבראַכט אַ שטאַרקע מיליטערישע מחנה צו פעריאָגען דיא פּאָרטוגעזער פון זייער קאָנטראַבאַנדע־פּאָרט קאָלאָניאַ, וואָס עס איז איהם אויך געלונגען און וואָס עס האָט ענטשיעדען דעם שיקזאַל פון אורוגוואי אַלס אַ שפּאַנישע קאָלאָניע.

דיא זעלבע רעגיערונגס־סיסטעם איז איינגעפיהרט געוואָרען אין אַרגענטינאַ אַזוי וויא אין דיא אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס. בוענאָס ערעס האָט גראַדע געהאַט דעם מזל, דאָס נאָך דעם טויט פון איהר גרינדער גאַראַי (ער איז פּלוצלונג בעפאַלען און געטויטעט געוואָרען פון ווילדע אינדיאַנער) איז דער אָנפיהרער געוואָרען אַ יונגער און זעהר פעהיגער קרעאָל מיט׳ן נאָמען הערנאַנדאַריאַס סאַאווערראַ, וועלכער איז געבאָרען געוואָרען פון שפּאַנישע עלטערן אין אַסונסיאָן אין 1561. ער האָט געפיהרט אַ שווערען און ביטערען קאַמפּף מיט דיא אינדיאַנער און האָט זעהר פיעל בייגעטראָגען צו דער ענטוויקלונג פון דיא יונגע קאָלאָניעס אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. פאַר זיינע גוטע לייסטונגען האָט איהם דיא שפּאַנישע רעגיערונג געמאַכט זאָגאַר פאַר דעם גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס. טראָץ דעם וואָס ער האָט אַלץ געקעמפּפט מיט דיא אינדיאַנער און געזוכט זיי צו אונטערוואַרפען אונטער דער הערשאַפט פון דיא שפּאַניער, איז ער אָבער געווען זעהר שטאַרק געגען זייער פערשקלאַוואונג און בכלל געגען דיא סיסטעם פון ״רעפּאַרטימיענטאָס״ אָדער ״ענקאָמיענדאַס״ (זעה וועגען דיא דאָזיגע סיסטעם דיא געשיכטען פון מעקסיקאָ און פּערו).

אין 1610, ווען דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט אַרויסגעלאָזען געזעצע געגען דיא ווייטערע פערשקלאַוואונג פון אינדיאַנער, האָט דיזער מערקווירדיגער קרעאָל זעהר ענערגיש זיי דורכגעפיהרט. פון דער אַנדער זייט האָט ער אויך געזוכט צו בעשיצען דיא אינטערעסען פון דיא קרעאָלען, מעסטיזאָס און בכלל פון דיא געבאָרענע אין לאַנד געגען דיא שפּאַנישע אַריסטאָקראַטען און בעאַמטע. געוועהנליך האָבען דיא געבאָרענע שפּאַניער ניט דערלאָזען, אַז דיא קרעאָלען זאָלען פערנעהמען וויכטיגע רעגיערונגס־שטעלען, בפרט נאָך דעם אַמט פון אַ גובערנאַטאָר. נור הערנאַנדאַריאַס סאַאווערראַ איז אין פיעלע פּרטים געווען אַן אויסנאַהמע פון כלל. אונטער זיין פערוואַלטונג האָבען טאַקע דיא קאָלאָניעס אין לאַ פּלאַטאַ געמאַכט זעהר שנעלע פּאָרטשריטע. דער פערקעהר צווישען דיזע קאָלאָניעס און דיא ווייטע אינלענדישע קאָלאָניעס, וויא קאָרדאָבאַ, טוקומאַן און סאַנטיאַגאָ דעל עסטעוואָ ביי דיא מזרח׳דיגע זייטען פון דיא אַנדעסען, איז אויך אַלץ גרעסער געוואָרען.

ער האָט אָבער אויך, אַלס שילער פון אַ גלח׳שע שול אין אַ קלויסטער פון אַסונסיאָן, געהאָלפען דיא יעזואיטען צו פערשפּרייטען זייער הערשאַפט איבער דיא אינדיאַנער אַלץ ווייטער אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. מיט דיא אויפטהואונגען פון דיא יעזואיטען דאָרטען וועלען מיר זיך פערנעהמען אין שפּעטערע

און מיניסטאָרען פון שפּאַניען און פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער האָבען אין יענע צייטען שטאַרק געגלויבט, אַז רייכטהום בעשטעהט נור אין גאָלד און אין זילבער. דיא שפּאַנישע רעגיערונג, וועלכע האָט אַלץ מורא געהאַט, טאָמער וועט אַן אונציע פון דיא עדעלע מעטאַלען אַריינפאַלען דורך שמוגלעריי אין דיא הענד פון איהרע שונאים, האָט זיך גאָר ניט אַרומגעזעהן, וויא זיי, דיא עדעלע מעטאַלען, זיינען אַלץ מעהר אַרויסגערונען פון איהרע הענד דורך איהר משונה'־דיגע האַנדעלס־סיסטעם און האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען דורך פערשיעדענע האַנדעלס־וועגען אין אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער, ספּעציעל אין האָלאַנד, ענגלאַנד און פראַנקרייך.

דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע האָבען זיך אַלץ ווייטער צושפּרייט איבער דיא ריזיגע געגענדען, וועלכע געהערען צו בראַזיליען, האָבען געקענט פיהרען אַ געהיימען האַנדעל מיט אַרגענטינאַ פיעל לייכטער פאַר דיא ענגלענדער און האָלענדער, ווייל זיי זיינען געווען נאָהענטע שכנים. אין 1680 האָבען דיא פּאָרטוגעזער עטאַבלירט אַ האַנדעלס־פּונקט אין אַ פּאָרט, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען קאָלאָניאַ און וואָס האָט זיך געפונען אויף דעם נאָרדליכען ברעג פון לאַ פּלאַטאַ פּונקט געגענאיבער בוענאָס ערעס. דאָס איז היינט אַ פּאָרט פון דער רעפּובליק אורוגוואַי. פון דיזען פּאָרט פלעגט מען אַריבערשמוגלען סחורות דירעקט נאָך בוענאָס ערעס אָדער נאָך אַנדערע שפּאַנישע בעזעצונגען אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. דיא אַריבערגעשמוגעלטע אַרטיקלען פלעגען דערגרייכען דורך געוויסע יבשה־וועגען אפילו ביז לימאַ.

אין 1715 האָט ענגלאַנד אַרויסגעקראָגען ביי שפּאַניען נאָך דעם בעריהמ־טען טראַקטאַט פון אוטרעכט אַן ערלויבניס צוצושטעלען נעגער־שקלאַווען פאַר דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט. דיזע שקלאַווען־שיפען פלעגען זיך אָבער אויך בעשעפטיגען מיט קאָנטראַבאַנדע, בעזאָנדערס אין בוענאָס ערעס. אַלע אָנשטרענגונגען פון דיא שפּאַנישע בעאַמטע צו מאַכען אַ סוף פון דיזער שמוגלעריי האָבען ניט געהאָלפען, און אין 1739 האָט צוליעב דעם זאַגאַר אויס־געבראָכען אַ קריעג צווישען שפּאַניען און ענגלאַנד. נאָך דיזען קריעג האָט ענגלאַנד פערלאָרען דיא שענדליכע פּריווילעגיע צו אימפּאָרטירען שוואַרצע שקלאַווען אין דיא שפּאַנישע קאָלאָניע.

ערשט אין 1776 איז דיזע רואינירענדע האַנדעלס־סיסטעם אין גאַנצען אָבגעשאַפט געוואָרען, און אויך בוענאָס ערעס און אַנדערע פּאָרטען אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זיינען געעפענט געוואָרען פאַר דעם האַנדעל פון אַלע נאַציאָנען. צו דער צייט האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג אויך בעשלאָסען צו עטאַבלירען אַ וויצע־קעניגטהום אין בוענאָס ערעס. אין דיזען וויצע־קעניגטהום זיינען אַריינגערעכענט געוואָרען דיא טעריטאָריעס פון אַרגענטינאַ, אורוגוואַי, פּאַראַגוואַי און באָליוויאַ. דער ערשטער וויצע־קעניג פון בוענאָס ערעס, דאָן

צווייטער קאַפּיטעל.

דער קאַמפּף געגען ענגלאַנד און דיא רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג

צוזאַמען מיט דער פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג און מיט דער אויפבליהונג פון האַנדעל אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט איז אין בוענאָס ערעס אויך געשטיגען דער גייסט פון פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט. אין דיזען גרעסטען פּאָרט פון זיד־אַמעריקאַ, וואו שיפען פון אַלע לענדער פלעגען זיך אַלץ מעהר צוזאַמענטרעפען, איז דיא גייסטיגע ענטוויקלונג, נאַטירליך, אויך אָנגעגאַנגען שנעלער וויא אין דיא אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס. דאַרום האָבען עס דיא דונערען פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן געפונען אַ פיעל הילכיגערען און שטאַרקערען אָבקלאַנג אין בוענאָס ערעס וויא אין אַלע אַנדערע ערטער פון דער לאַטיינישער אַמעריקאַ. דאַרום האָט אויך דיא בעוועגונג פאַר דיא אָבשאַפונג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט געפונען דאָרט איהר גרעסטען און שטאַרקסטען צענטער.

נור גראַדע האָט עס געטראָפען, אַז מיט אַ יאָהר פיער פאַר דער גרינדונג פון דער ערשטער רעוואָלוציאָנערער כונטאַ אין בוענאָס ערעס האָבען דיא איינוואָהנער דאָרטען אַרויסגעציינט בעזאָנדערע טרייהייט צו זייער מוטערלאַנד. דאָס איז געוועזען אין 1806, ווען שפּאַניען איז אַריינגעשלעפּט געוואָרען פון נאַפּאָלעאָן'ען אין זיין קאַמפּף מיט ענגלאַנד. דורך דיא זיעגען פון ענגלאַנד אויף'ן ים האָט אויך דער האַנדעל צווישען שפּאַניען מיט איהרע קאָלאָניעס זעהר פיעל געליטען. נאַפּאָלעאָן אַליין איז געוועזען הילפלאָז געגען דיא ענגלישע קריעגס־שיפען. מיט איהר איבערמאַכט אויף'ן ים האָט זיך דיא ענגלישע רעגיערונג בענוצט צו פערכאַפּען נייע קאָלאָניעס, בעזאָנדערס אין דיא לענדער מיט אַ מעסיגען קלימאַט. אין 1805 האָט ענגלאַנד פערכאַפּט דיא האָלענדישע קאָלאָניע קאַפּשטאַדט און אַנדערע געגענדען פון זיד־אַפריקאַ, וואו זיא איז געבליבען דיא הערשערין און וואו זיא האָט מיט קנאַפּע הונדערט יאָהר שפּעטער אויך צושטערט דיא בורען־רעפּובליקען טראַנסוואַאַל און אָראַנזש.

קאַפּיטלעך, בעזאָנדערס אין דער געשיכטע פון פאַראַגוואַי, אין וועלכער זיי האָבען געשפּיעלט דיא גרעסטע ראָלע. עס איז זיכער, אַז אין ערגעץ האָבען דיזע גלחים ניט דערגרייכט צו אַזאַ פּאָליטישע מאַכט, וויא אין דיא געגענדען צווישען דיא טייכען אורוגוואַי, פּאַראַנאַ און פּאַראַגוואַי. אָבער אין 1767 האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג געפאָלגט דעם ביישפּיעל פון פּאָרטוגאַל, וועלכע האָט דאַן בעזאָנדערס געקעמפּפט געגען דיא יעזואיטען, און אויך פון פראַנקרייך און האָט בעפוילען אַרויסצוזאָגען דיא יעזואיטען פון איהרע פּאָסעסיעס, וואו זיי האָבען ערוואָרבען אונשעצבאַרע רייכטהימער. איינע פון דיא טעריטאָריעס פון אַרגענטינאַ ווערט גערופען מיסיאָנעס. דער נאָמען קומט פון דיא מיסיאָנען, וואָס דיא יעזואיטען האָבען דאָרטען עטאַבלירט אום צו קאָמאַנדעווען איבער דיא פערשקלאַווטע אינדיאַנער.

אַרום דער צייט, ווען בוענאָס ערעס איז געוואָרען דיא הויפּט־שטאָדט פון אַ וויצע־קעניגטהום, האָבען זיך דאָרטען געפונען אַ צוואַנציג טויזענד נפשות; אָבער דיא בעפעלקערונג איז שנעל געוואַקסען דורך דיא פערגרעסערונג פון האַנדעל נאָך דער אָבשאַפונג פון דיא בעשרענקונגען און מאָנאָפּאָלען פון דער שפּאַנישער רעגיערונג. דיזע שטאָדט האָט געמוזט וואַקסען אַלס דער בעסטער פּאָרט פאַר ריזיגע פּרוקטבאַרע געגענדען און פאַר אַ גרויסע סיסטעם פון טייכען, וואָס דרינגען אַריין זעהר ווייט צום נאָרד אויף דעם קאָנטינענט פון זיד־אַמעריקאַ.

בירגער זיך ווידער פערזאמעלט און האָבען אויסגעקליבען דעם פראָנצויזישען אָפיציער ליניע פאַר דעם הויפט־קאָמאַנדיר.

דיא בעוואָפענטע אַרגענטינער האָבען ניט געקענט איבערהאַקען דעם וועג דער ענגלישער אַרמעע, ווען זיא האָט געלאַנדעט און זיך אַ לאָז געטהאָן צו בוענאָס ערעס, נור אין שטאָדט, אין דיא שמאָלע גאַסען, וועלכע זיינען פערבאַריקאַדירט געוואָרען, האָבען דיא ענגלענדער געקראָגען אַזאַ פייערדיגע אויפנאַהמע, אַז אַ פערטעל פון זיי זיינען געפאַלען טויט און דיא איבריגע זיינען געצוואונגען געווען צו קאַפּיטולירען. אפילו פרויען און קינדער האָבען אַנטהייל גענומען אין דיזען פּאַטריאָטישען קאַמפף. זיי האָבען געהאָלפען דיא מענער אָנלאָדען דיא ביקסען און האָבען אויך געוואָרפען שטיינער און ציעגעל פון דיא דעכער אויף דיא ענגלישע סאָלדאַטען. צוויי טעג האָבען געדויערט דיזע שלאַכטען אין דיא גאַסען. דער ענגלישער גענעראַל האָט אויף קיין פאַל ניט געקענט איינגעהמען דיא פעסטונג, וועלכע דיא בירגער האָבען אַרומגע־רינגעלט מיט גראָבענס און באַריקאַדען, און ער האָט דאַרום געמוזט זיך אונ־טערגעבען. גענעראַל ליניע האָט ערלויבט דיא ענגלענדער אָבצופאָהרען פון בוענאָס ערעס מיט דער בעדינגונג, אַז זיי זאָלען אויך זיך צוריקציהען פון מאָנטעווידעאָ, וועלכע זיי האָבען פריהער איינגענומען מיט אַן אַרמעע פון 4000 מאַן.

נאָך דיזער צווייטער נידערלאַגע האָט שוין דיא ענגלישע רעגיערונג מעהר ניט געשיקט נייע אַרמעען נאָך לאַ פּלאַטאַ. זיא איז דאַן צו שטאַרק פערנומען געווען מיט אַנדערע מלחמות. נאַפּאָלעאָן האָט דערגרייכט אַרום דיזער צייט דיא העכסטע שטופע פון זיין גדולה. אויך גאַנץ שפּאַניען איז געלעגען אונטער זיינע פיס. ענגלאַנד האָט געמוזט מאַכען דיא גרעסטע אָנשטרענגונגען צו בע־קעמפפען נאַפּאָלעאָן׳ס אויבערמאַכט אין אייראָפּאַ. צו גלייכער צייט האָט אָבער דיא ענגלישע רעגיערונג איינגעזעהן, אַז עס איז איבערהויפּט אַ זעהר שווערע און קאָסטבאַרע אויפגאַבע צו עראָבערען דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען מיט זייער הויפּט־שטאָדט בוענאָס ערעס.

וויא אונבעדייטענד עס שיינט פון ערשטען בליק דער זיעג פון דיא אַר־גענטינער איבער עטליכע טויזענד ענגלישע סאָלדאַטען, זיינען אָבער דיא רע־זולטאַטען דערפון געווען פון זעהר גרויסער וויכטיגקייט ניט נור פאַר זיד־אַמעריקאַ, זאָנדערן אויך, מעג מען זאָגען, פאַר דיא גאַנצע וועלט. ווען עס וואָלט דאַן געלונגען דיא ענגלענדער צו פערבלייבען אין בוענאָס ערעס, וואָלט דיא פּאָליטישע קאַרטע פון זיד־אַמעריקאַ גאַנץ אַנדערס אויסגעזעהן וויא היינט. דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען, וועלכע זיינען אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט געווען בעזעצט פון העכסטענס 200,000 קרעאָלען, שפּאַניער און אַנדערע אויי־ראָפּעער, וואָלטען אין אַ קורצער צייט אומגעוואַנדעלט געוואָרען אין ענגלישע

דעם נעכסטען יאָהר האָט זיא געשיקט א פלאָטע מיט 1500 סאָלדאַטען צו פערנעהמען דיא לאַ פלאַטאַ געגענדען, אויף וועלכע זיא האָט שוין לאַנג גע־וואָרפען אַן אויג.

ווען דיא ענגלישע סאָלדאַטען האָבען געלאַנדעט אין פּאָרט פון בוענאָס ערעס, האָט דער וויצע־קעניג זיך אָבגעטראָגען אָהן שום ווידערשטאַנד. עס קען זיין, אז דיא ענגלענדער וואָלטען טאַקע אויסגעפיהרט זייער צוועק צו בע־הערשען דיזע פּראַכטפאָלע געגענדען, וואָס זיינען אַזוי גוט פאַר אויראָפּעער, אויב עס וואָלט זיך דאַן ניט געפונען אין בוענאָס ערעס א זעהר פעהיגער און ענערגישער פראַנצויזישער אָפיציער מיט'ן נאָמען זשאַק דע ליניע, וועלכע איז אריינגעטראָטען אין שפּאַנישען דיענסט. ער האָט שנעל צוזאַמענגעקליבען אין מאָנטעווידעאָ (היינט דער גרעסטער פּאָרט און דיא הויפּט־שטאָדט פון אורוגוואַי ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ) ארום א טויזענד שפּאַנישע סאָלדאַטען מיט עטליכע קאַנאָנען און האָט אויך אויפגעמונטערט דיא מיליץ פון בוענאָס ערעס צו קעמפּפען ענערגיש געגען דיא אויסלענדישע פיינד, וועלכע זיינען אויך ערקלערט געוואָרען פאַר אפּיקורסים פון דיא קאַטאָלישע גלחים צוליעב זייער פּראָטעסטאַנטיזם. ווען ליניע איז צוגעקומען צו בוענאָס ערעס מיט זיין מחנה, זיינען פון אַלע זייטען צוגעשטאַנען צו איהם וואָלאָנטירען. דער קליינער ענגלישער גאַרניזאָן אין בוענאָס ערעס איז ארומגערינגעלט געוואָרען און איז געצוואונגען געווען נאָך א קורצען קאַמפּף אין דיא גאַסען זיך אונטערצוגעבען. אין דעם נאַציאָנאַלען מוזעאום פון ארגענטינאַ צייגט מען מיט שטאָלץ דיא ענגלישע פלאַגען, וועלכע דיא פּאַטריאָטישע בירגער אונטער דער קאָמאַנדע פון א פראַנצויז האָבען דאַן צוגענומען ביי דיא בעזיעגטע ענגלישע סאָלדאַטען.

דיזער דורכפאַל האָט אָבער אויפגערייצט דיא ענגלישע רעגיערונג צו מאַכען א נייע פּראָבע צו פערכאַפּען בוענאָס ערעס, וואָס עס האָט אויך גע־מיינט דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. אין 1807 האָט זיא שוין געשיקט אַן אַרמעע פון 8000 מאַן, אום איינצונעהמען בוענאָס ערעס. אָבער דיא איינוואָהנער וועלכע האָבען געקראָגען מוטה נאָך זייער זיעג איבער ענגלישע סאָלדאַטען, האָבען זיך בעוואַפענט און געמאַכט גרויסע פּאָרבערייטונגען צו בעשיצען זייער שטאָדט געגען דיא נייע ענגלישע באַטאַליאָנען. זייער פּאַטריאָטיזם האָט אויפגעפלאַמט, און זייער שטאָלץ, דאָס זיי זיינען אליין, אָהן שום הילפע פון שפּאַניען, געווען אים שטאַנד צו פיהרען א שלאַכט מיט רעגעלע ענגלישע סאָלדאַטען, איז אויך אַלץ גרעסער געוואָרען. נאָך יענעם זיעג האָבען דיא ביר־גער פון בוענאָס ערעס צוזאַמענגערופען אַן אסיפה און אויסגעקליבען א קאַ־בילדאָ (שטאָדט־ראַטה), וואָס האָט אַרונטערגעזעצט דעם וויצע־קעניג פון זיין אמט פאַר זיין פייגע פּלטה נאָך דער לאַנדונג פון דיא ענגלענדער. נאָכהער, ווען עס איז אָנגעקומען דיא אַרמעע פון 8000 ענגלישע סאָלדאַטען, האָבען דיא

האמפף געגען די ענגלענדער. ער האט געהאלטען מיט די קרעאלען, וועלכע האבען אויך געהאט צוטרויען צו איהם; אבער די שפאנישע כונטא, וועלכע איז ארגאניזירט געווארען אין סעווילא און וועלכע איז ארויסגעטראטען פאר דעם געזעצליכען קעניג פערדינאנד דעם זיעבעטען און האט געוואלט רעגירען אין זיין נאמען איבער די קאלאניעס, האט געקוקט אויף איהם מיט פערדאכט אלס א פראנצויז און האט דארום געשיקט אין 1809 אויף זיין פלאץ איינעם פון איהרע מיטגליעדער מיט'ן נאמען באלטהאזאר דע סיסנעראס. אנפאנגס האט דיזער נייער וויצע־קעניג געוואונען פאפולאריטעט אין די לא פלאטא געגענדען מיט זיין בעפעהל וועגען פרייען האנדעל מיט דער גאנצער וועלט; אבער נאכהער, ווען ער האט גענומען שטיצען אפען די לאיאליסטען און האט אויך געשיקט א טויזענד סאלדאטען צו אונטערדריקען אן אויפשטאנד פון קרעאלען אין דער שטאדט טישארקאס (יעצט געהערט זיא צו דער רעפובליק באליוויא), האט אויסגעבראכען אין בוענאס ערעס א רעוואלוציאן, וועלכע האט זיך באלד געענדיגט מיט דער עטאבלירונג פון א פראוויזארישער רעגירונג און מיט דער ארונטערזעצונג פון דעם וויצע־קעניג.

דאס האט פאסירט דעם 25טען מאי 1810. פון דיזען טאג ווערט עס גערעכענט דער אנפאנג פון דער ארגענטינער רעפובליק. ער ווערט דארטען געפייערט אלס דער נאציאנאלער יום טוב. דאן אבער האט עס נאך אפיציעל געהייסען, אז די כונטא אין בוענאס ערעס רעגירט אין נאמען פון דעם לעגיטימען (געזעצליכען) קעניג פערדינאנד דעם זיעבעטען, אבער פאקטיש איז דאס געווען אן אונאבהענגיגע רעגירונג. די וויכטיגסטע פיהרער, וויא מאנועל בעלגראנא, מאריאנא מארענא, האבען פון אנפאנג אן געשטרעבט צו עטאבלירען אן אונאבהענגיגע רעפובליק. זיי האבען אויך ארגאניזירט אן ארמעע צו פער־נעהמען די שטעדט, וואו די בעפעלקערונגען זיינען נאך ניט געווען אזוי ענטשיעדען געגען די שפאנישע הערשאפט בכלל, און צו אונטערשטיצען די פאטריאטען אין די שטעדט, וואו עס האבען אויסגעבראכען אויפשטאנדען.

א שרעקליכער בירגער־קריעג האט זיך דאן אנגעפאנגען. די לאיאליסטען און רעוואלוציאנערען האבען נידערגעשאסען די געפאנגענע מיט א ווילדער גרויזאמקייט. זייערע שלאכטען זיינען געווען שרעקליך בלוטיגע. אונטער דער קאמאנדע פון מאנועל בעלגראנא איז אן עקספעדיציע ארויסגעשיקט געווארען פון בוענאס ערעס אויפצוהייבען די קרעאלען פון פאראגוואי געגען שפאניען; אבער אין א שלאכט לעבען אסונסיאן זיינען די רעוואלוציאנערען בעזיעגט געווארען. אן אנדער עקספעדיציע איז ארויסגעשיקט געווארען פון בוענאס ערעס אין אנפאנג פון 1811 נאך אורוגוואי, ספעציעל אום ארויסצורייסען פון שפאנישע הענד דעם פארט מאנטעווידעא, וואו דער פעריאגטער וויצע־קעניג האט זיך בעפעסטיגט. די שפאנישע שיפען, וועלכע האבען זיך צוזאמענגע־

קאָלאָניעס, אַזוי וויא דאָס האָט פּאַסירט מיט דיא האָלענדישע פּאָססעסיאָנען אין זיד־אַפריקאַ. דיא זיד־אַמעריקאַנישע געגענדען מיט אַ מעסיגען קלימאַט וואָלטען זיך געפונען אין ענגלישע הענד צוזאַמען מיט דעם מאַגעלאַן וואַסער־וועג און מיט דעם אינזעל פייערלאַנד, וואָס בעהערשען דעם זיד־וועסטליכען וועג צווישען דיא צוויי גרעסטע אָקעאַנען. דיא ענגלישע [illegible] וואָלט פער־נומען דעם פּלאַץ פון דער שפּאַנישער ניט נור אין אַרגענטינאַ און אוראַגוויי, זאָנדערן אויך אין אַ בעדייטענדען טהייל פון טשילי.

פון דער אַנדער זייט האָט דער דאָזיגער זיעג פון דיא אַרגענטינער אויך געפיהרט צו אַ שטאַרקער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג געגען שפּאַניען. דיא קרעאָלען האָבען זיך ארומגעזעהן אַז זיי קענען זיך אין גאַנצען בעגעהן אָהן דעם שוץ פון זייער מוטערלאַנד, וויא באַלד זיי האָבען געקענט פערטהיידיגען זייער געבורטסלאַנד אפילו געגען אַן ענגלישע אַרמעע. דיא אַרגענטינער קרעאָלען, וועלכע האָבען שטענדיג געקוקט מיט איפערזיכטיגע און פיינדליכע אויגען אויף דיא שפּאַניער און וועלכע האָבען געוואָלט אַליין פיהרען דיא הענדעל און פערנעהמען דיא רעגירונגס־פּלעצער, וויא דאָס איז געווען דער פאַל אין אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, האָבען דאַן אָנגעפאַנגען צו רופען דיא שפּאַנישע בעאַמטע און אַלע שפּאַניש־געבאָרענע מיט דעם פעראַכטליכען נאָמען "גאָטהען" און זיך אַליין און בכלל אַלע געבאָרענע אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען האָבען זיי אָנגעפאַנגען צו רופען "אַרגענטינער".

ווען עס זיינען אָנגעקומען נאַכריכטען, אַז נאַפּאָלעאָן האָט פעריאָגט דעם קעניג פערדינאַנד דעם זיעבעטען און אַרויפגעזעצט אויף'ן שפּאַנישען טראָן זיין ברודער יאָזעף, האָבען דיא איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס זיך ענטזאַגט צו אַנערקענען דעם נייעם קעניג. מיר ווייסען פון פריהערע קאַפּיטלען, אַז אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס האָט מען ניט געוואָלט אַנערקענען נאַפּאָלעאָן'ס ברודער אַלס קעניג פון שפּאַניען און אַז מען האָט גלייך אָרגאַניזירט איינענע פּראָוויזאָרישע רעגירונגען, דיא רעוואָלוציאָנערע יונטאַס, וועלכע האָבען גע־טריעבען צו אַ קאַמפּף פאַר פאָלשטענדיגע אונאַבהענגיגקייט. מיר ווייסען אויך, אַז עס האָבען זיך גלייך אָנגעפאַנגען שטרייטען צווישען דיא יעניגע, וועלכע האָבען געוואָלט בלייבען טריי צו זייער מוטערלאַנד און האָבען געביל־דעט דיא לאָיאַליסטישע פּאַרטיי (זיא איז מייסטענס בעשטאַנען פון שפּאַנישע בעאַמטע, געבאָרענע שפּאַניער, גרויסע גוטסבעזיצער, גלחים און סתם קאָנ־סערוואַטאָרס), און דיא יעניגע, וועלכע האָבען געבילדעט דיא רעוואָלוציאָנערע אָדער פּאַטריאָטישע פּאַרטיי (זיא איז מייסטענס בעשטאַנען פון קרעאָלען און מעסטיזאָס).

דער וויצע־קעניג אין בוענאָס ערעס איז דאַן געווען דער פראַנצויזישע־אָפיציער ליניע, וועמען דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט אַזוי בעלוינט פאַר זיין

זיעגט אַלע רעוואָלוציאָנערע אַרמעען, האָט דער זיעג פון דיא אַרגענטינער פּאַטריאָטען אונטער בעלגראַנאָ׳ס קאָמאַנדע געהאַט אַ זעהר גרויסע בעדייטונג. דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ אין בוענאָס ערעס איז דאַן געוואָרען דער צענטער פון דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף פאַר אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע קאָלאָניעס אין זיד־אַמעריקאַ. דער וויצע קעניג פון פּערו האָט שוין ניט געהאַט גענוג סאָל־דאַטען צו שיקען אַ נייע אַרמעע פון באָליוויאַ נאָך בוענאָס ערעס. דער פער־

גענעראל כאָזע דע סאַן מארטין

לוסט פון דיא שפּאַניער אין דער שלאַכט מיט דיא אַרגענטינער לעבען טוקומאַן איז געווען אונטער דיא דאַמאַלסדיגע אומשטענדען אַן אונגעהייער גרויסער. דיא רעוואָלוציאָנערען אין אַרגענטינאַ, בעזאָנדערס אין בוענאָס ערעס, האָבען זיך נאָך בעלגראַנאָ׳ס זיעג ניט נור אויפגעהערט צו שרעקען פאַר אַ שפּאַנישע אַטאַקע אויף דער יבשה, זאָנדערן האָבען נאָך געשיקט אַ מחנה צו בעלאַגערען מאָנטעווידעאָ און האָבען אויך געמאַכט פּאָרבערייטונגען צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער אין באָליוויאַ.

קליבען אין מאָנטעווידעאָ, האָבען בלאָקירט דעם אריינפאָהר אין ריאָ דע לאַ פלאַטאַ. א מחנה גאוטשאָס, וועלכע האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אין ענטרע ריאָס (דאָס איז דיא פּרוכטבארע געגענד צווישען דיא טייכען פאַראַנאַ און אורוגוואַי, דיא ארגענטינישע מעסאָפאָטאַמיע אָדער ארם נהרים), זיינען צוגע־קומען צו דער געגענד ארום מאָנטעווידעאָ און האָבען בעלאַגערט דיא פעסטונג דאָרטען. נור זיי האָבען געמוזט אָבטרעטען, ווען עס זיינען אָנגעקומען נאַכ־ריכטען, אַז דער וויצע־קעניג פון פּערו האָט צוזאַמענגעקליבען אַ שטאַרקע ארמעע און האָט בעזיעגט אַלע רעוואָלוציאָנערע מחנות אין פּערו, באָליוויאַ, טשילי א. ז. וו. (זעה דיא געשיכטע פון פּערו).

דיא שפאַנישע אָדער לאָיאַליסטישע פּאַרטיי איז דאַרום שטאַרקער גע־וואָרען אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ. אין בוענאָס ערעס גופא האָבען דיא לאָיאַ־ליסטען געמאַכט אַ פערשווערונג אין 1812 צו פערכאַפּען דיא רעגיערונג; נור דאָס איז זיי ניט געלונגען, און 38 פון זייערע פיהרער, מייסטענס רייכע קויפ־לייטע, זיינען דערפאַר פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט און הינגעריכטעט געוואָרען. עס האָט דאַן ניט פיעל געפעהלט, אַז דיא זיעגרייכע שפאַנישע ארמעע זאָל צוקומען פון פּערו און באָליוויאַ ביז צו בוענאָס ערעס. אָבער דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ פון בוענאָס ערעס האָט ניט פערלאָרען דעם מוטה אפילו אין דיזע טרויעריגסטע יאָהרען פאַר דיא קעמפּפער געגען דיא שפאַנישע הערשאַפט. זיא האָט אויך געשיקט אַן ארמעע צו העלפען דיא פּאַטריאָטען אין דיא נאָרדליכע פּראָווינצען לעבען דיא גרענעצען פון באָליוויאַ. אַלס קאָ־מאַנדיר פון דיזער ארמעע איז ווידער אויסגעוועהלט געוואָרען מאַנועל בעל־גראַנאָ, אַ קרעאָל פון בוענאָס ערעס, וועלכער איז ערצויגען געוואָרען אין שפּאַניען און איז בעאיינפלוסט געוואָרען פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. ער האָט קיין מיליטערישע שולע ניט דורכגעמאַכט און האָט וואהרשיינליך גאָר ניט געדענקט פון אַ מיליטערישער קאַריערע בשעת ער האָט שטודירט אין דער אַלטער וועלט. נור ווען עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דער בעפרייאונגס־קאַמפּף האָט ער גענומען קאָמאַנדעווען און האָט געלערנט דיא קריעגס־קונסט פון דער פּראַק־טיקע, וויא דאָס האָט פּאַסירט מיט אַ סך אַנדערע רעוואָלוציאָנערע גענעראַלען אין פערשיעדענע לענדער און אין פערשיעדענע צייטען.

מיט דער הילפע פון דיא גאוטשאָס, וועלכע זיינען געבאָרענע קאַ־וואַלעריסטען, האָט בעלגראַנאָ געהאַט דעם מזל צו בעזיעגען אַן אָבטהיילונג פון רעגעלמעסיגע שפאַנישע סאָלדאַטען לעבען דער שטאָדט טוקומאַן און דורך דעם אָבהאַלטען דיא שפאַניער פון זייער וויטערען מאַרש דורך באָליוויאַ און דיא נאָרד־וועסטליכע פּראָווינצען פון ארגענטינע, אום צו דערגרייכען ביז בו־ענאָס ערעס. אונטער דיא אומשטענדען, ווען דיא שפאַניער צוזאַמען מיט דיא לאָיאַליסטען האָבען טריאומפירט אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ און האָבען בע־

באטאליאָנען נעגערס, וועלכע זיינען בעפרייט געוואָרען פון שקלאַווערייַ און וועלכע דיא כונטא פון בוענאָס ערעס האָט געשיקט מיטצוהעלפען אין דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף, וויא אויך פון טשיליאַנער רעוואָלוציאָנערען אונטער דער קאָמאַנדע פון אָ'היגגינס (זעה דיא געשיכטע פון טשילי). אין פערלויף פון דריי יאָהר האָט סאַן מארטין אונערמיעדליך געארבייט און געקליבען קרעפטע געגען דיא שפּאַניער אין טשילי. זיין גאַנצע אַרמעע האָט, נאָך אַלע זיינע אָנ־שטרענגונגען, געצעהלט ניט מעהר פון 4000 מאַן, אָבער יעדער איינער פון זיי איז געווען ניט נור אַ מוטהיגער קעמפּפער פאַר פרייהייט, זאָנדערן אויך אַ גוטער סאָלדאַט. דיא רעזולטאטען האָבען באַלד בעוויזען, וויא ריכטיג סאַן מארטין האָט אַלעס אויסגערעכענט און וואָס פאַר אַ גוט־דיסציפּלינירטע אַר־מעע ער האָט שליסליך געשאַפען.

אין אָנפאַנג פון 1817, ווען דיא דורכגאַנגען צווישען דיא אַנדעסען, וועלכע טהיילען אָב דיא אַרגענטינער פּראָווינץ מענדאָזאַ פון דיא צענטראַלע פּראָווינ־צען פון טשילי, זיינען פריי געוואָרען פון שנעע (דאָרטען איז זומער ווען אין דיא נאָרד־לענדער איז ווינטער), האָט סאַן מארטין אָנגעפאַנגען זיין מאַרש איבער דיא הויכע בערג, אַ מאַרש וועלכער איז דורכגעפיהרט געוואָרען ערפאָלג־רייך וויא ער האָט עס אויסגערעכענט. לעבען טשאַקאַבוקאָ האָט זיך דיזע רעוואָלוציאָנערע אַרמעע צוזאַמענגעשטויסען מיט אַ שפּאַנישער אַרמעע פון 2000 מאַן און האָט געוואונען דיא שלאַכט נאָך אַ פערלוסט פון בלויז 132 טויטע און פערוואונדעטע. אויף מאָרגען נאָך דיזער שלאַכט האָט דער שפּאַ־נישער גובערנאַטאָר פון טשילי זיך אָבגעטראָגען פון דער הויפּט־שטאָדט סאַנט־יאַגאָ נאָך דעם פּאָרט וואַלפּאַראַיזאָ, און טשילי איז ערקלערט געוואָרען אַלס אַן אונאַבהענגיגע רעפּובליק.

דיא ווייטערע מיליטערישע אויפטהואונגען פון גענעראַל סאַן מארטין זיינען פאָרגעקומען אין טשילי און פּערו און זיינען שוין ניט געווען דירעקט פערבונדען מיט דער געשיכטע פון אַרגענטינאַ. אין דער צייט, ווען ער האָט דורכגעפיהרט זיין פּלאַן צו פערטרייבען דיא שפּאַניער אויך פון פּערו, האָבען זיך אין בוענאָס ערעס אָנגעפאַנגען אַזעלכע פּאַרטיי־רייסערייען, וועלכע האָבען געפיהרט צו אַ שרעקליכען בירגער־קריעג. דיא רעוואָלוציאָנערע פיהרער האָבען זיך אַרומגעטראָגען מיט פערשיעדענע פּאָליטישע פּלענער. איינינגע האָבען געוואָלט עטאַבלירען אַ מאָנאַרכיע, אַנדערע האָבען פאָרגעשלאָגען צו אָנער־קענען אַ פּראָטעקטאָראַט פון ענגלאַנד, דריטע האָבען געפּלאַנעוועט אַריבער־צובריינגען אַ פּרינץ פון דער פּאָרטוגעזישער קעניגליכער פאַמיליע, וועלכע האָט דאַן געמוזט זיך בעזעצען אין בראַזיליען. אין 1813 האָט דיא כונטא פון בוענאָס ערעס געשיקט צוויי געזאַנדטע (איינער פון זיי איז געווען מאַנועל בעלגראַנאָ) נאָך שפּאַניען, אום צו קומען צו אַ פערשטענדיגונג מיט דער מאַד־

צו דער צייט איז שוין ארויסגעטראָטען דער גרעסטער גענעראל פון זיד־אמעריקא, כאָזע דע סאן מארטין, וועלכער איז צוריקגעקומען פון אייראָפּא צו־זאמען מיט א פּאָאר אנדערע קרעאָלען, וואָס האָבען אנטהייל גענומען אלס אָפיציערען אין שלאַכטען געגען דעם גרויסען נאפּאָלעאָן. אין דער געשיכטע פון פּערו איז איבערגעגעבען געוואָרען אין קורצען דיא לעבענס־בעשרייבונג פון דיזען ארגענטינער גענעראל און וואָס ער האָט אויפגעטהאָן אין דעם קאמפּף געגען דיא שפּאנישע הערשאפט אין זיד־אמעריקא. זיין נאָמען איז פערבונדען מיט דיא געשיכטען פון אלע זיד־אמעריקאנישע רעפּובליקען, ווייל א דאנק זיין בעריהמטען מארש איבער דיא אנדעסען־בערג פון ארגענטינא נאך טשילי און זיין זיעג איבער דיא שפּאניער ביי טשאקאבוקאָ אין 1817, איז עס געלונגען צו מאכען א סוף פון דער שפּאנישער הערשאפט. נור בעזאָנדערס איז ער, נאַ־טירליך, פערבונדען מיט דער געשיכטע פון זיין געבורטס־לאנד.

צו ענדע פון 1813, ווען בעלגראנאָ, וועלכער האָט אויך געקראָגען דיא קאָמאנדע איבער דער רעוואָלוציאָנערער ארמעע, וואָס האָט זיך א לאָז געטהאָן צו שטיצען דיא פּאטריאָטען אין באָליוויא, האָט ערליטען צוויי ביטערע ני־דערלאגען איינע נאך דער אנדערער אין צוזאמענשטויסען מיט א שפּאנישער ארמעע, ווייל זיינע סאָלדאטען, מייסטענס גאוטשאָס, זיינען ניט געוואָהנט געווען צו פיהרען קריעג אויף הויכע בערגלענדער, האָט דיא כונטא פון בוענאָס ערעס אנפערטרויט דיא קאָמאנדע איבער דיא רעוואָלוציאָנערע קרעפטע צו גענעראל סאן מארטין. ער האָט זיך גלייך א נעהם געטהאָן מיט זיין גאנצער ענערגיע צו שאפען עטליכע באטאליאָנען, וואָס זאָלען זיין אזוי דיסציפּלינירט און געשולט אין דער קריעגס־קונסט וויא רעגעלע אייראָפּעאישע סאָלדאטען. סאן מארטין איז געווען א מיליטעריסט, וואָס האָט זיך ניט געמישט אין פּאָליטי־שע אינטריגעס און פּארטיי־שטרייטען. דערמיט איז ער געווען א זעלטענע אויס־נאהמע צווישען אלע קרעאָלען. זיין אויפגאבע איז געווען צו ברעכען דיא שפּאנישע מאכט ניט נור אין זיין געבורטס־לאנד ארגענטינא, זאָנדערן אויך אין גאנץ זיד־אמעריקא. ער האָט גלייך איינגעזעהן, ווען ער האָט זיך צוריק־געקעהרט פון אייראָפּא נאך בוענאָס ערעס אין 1812, אז דער וועג צו אונ־אבהענגיגקייט מוז פיהרען דורך א רעוואָלוציאָנערע עראָבערונג פון פּערו. בעלגראנאָ'ס דורכפאל אין באָליוויא האָט איהם געפיהרט צום שלוס, אז מען מוז זוכען אן אנדער פּלאן וויא צו אטאקירען דיא שפּאניער אין דעם צענטער פון זייער מאכט — אין פּערו. דיזער פּלאן איז געווען, וויא מיר וויסען עס שוין פון דיא געשיכטען פון פּערו, באָליוויא און טשילי, צו אָרגאניזירען א גוט־דיסציפּלינירטע און גוט־בעוואפּענטע ארמעע אין דיא געבירגיגע ארגענטינער פּראָווינצען. דיזע ארמעע איז בעשטאנען פון דיא באטאליאָנען, וועלכע ער האָט צוערשט מושטירט אין בוענאָס ערעס, פון גאוטשאָס און פון עטליכע

ערעס, איז דאָרטען דיזער קאמפף געווען פיעל שטארקער, ביטערער און פייער־דיגער וויא אנדערסוואו.

דער איינציגער פון דיא ארגענטינער גענעראלען און פיהרער, וואָס האָט קיין אנטהייל ניט גענומען אין דיזען בירגער־קריעג, איז געווען סאן מארטין. ווען דיזער מערקווירדיגער מאן האָט געענדיגט זיין אויפגאבע צו פערטרייבען דיא שפאניער פון פערו, דיא אויפגאבע פון זיין לעבען, און האָט זיך צוריקגע־קעהרט אין זיין געבורטס־לאנד, האָט ער בעשלאָסען צו עמיגרירען נאָך אייראָפא. ער האָט געזעהן, אז זאָ לאנג ער וועט בלייבען אין ארגענטינא, וועט מען איהם ניט צו רוהע לאָזען פון פערשיעדענע זייטען. זיינע פריינד און פיינד וועלען אלץ זוכען איהם אריינצושלעפען אין זייערע שטרייטען און שלאכ־טען, און דאָס האָט ער געוואָלט אויסמיידען. יעדענפאלס, וואָס פאר גרינדע ער האָט ניט געהאט צו פערלאָזען זיין פאָטערלאנד (ער האָט עס ניט אויסגע־זאָגט און איז בכלל געווען א גרויסער שווייגער), איז עס זיכער, אז ער האָט דער־מיט זיך אויפגעאָפּפערט און געמאכט א קורצען סוף פון זיין גלענצענדער קאריערע. ער האָט געענדיגט זיינע יאָהרען אין פראנקרייך. ער האָט געלעבט אין פאריז אין ארמוטה און פערגעסענהייט. ער איז געשטיצט געוואָרען פינאנ־ציעל גראדע פון א גרויסמוטהיגען שפאניער. זיינע לאנדסלייט האָבען אָן איהם גאָר פערגעסען אין פערלויף פון דיא דרייסיג יאָהר, וועלכע ער האָט פער־בראכט אין איינזאמקייט און נויט. זיי האָבען איהם ניט פערשטאנען בשעת ער האָט אָרגאניזירט דיא ארמעען, מיט וועלכע ער האָט געבראָכען דיא שפא־נישע הערשאפט אין גאנץ זיד־אמעריקא, און זיי האָבען אויך ניט געקענט אָב־שאצען דיא גרויסע בעדייטונג פון זיין מיליטערישער טהעטיגקייט פאר זייער אייגענע אונאבהענגיגקייט. צו אלע זיינע צרות און וועהטאָגען אין דיא עלטערע יאָהרען איז ער נאָך בלינד געוואָרען. ער איז געשטאָרבען פון הארץ־קראנקהייט אין 1850, ווען ער איז אלט געווען 72 יאָהר. דיא היינטיגע דורות אין זיד־אמעריקא אנערקענען זיין גרויסקייט. פיעלע רעכענען איהם פאר דעם גרעסטען העלד פון דעם בעפרייאונגס־קאמפף אין זיד־אמעריקא און שטע־לען איהם העכער אפילו פאר דעם ליבעראטאָר באָליוואר. צו זיין אנדענקען זיינען געשטעלט געוואָרען מאָנומענטען אין ארגענטינא, טשילי און פערו.

רידער רעגיערונג וועגען א פּלאַן, אַז אַרגענטינאַ זאָל קריעגען אַטאָנאָמיע אָדער זאָל ווערען אַ מלוכה מיט אַ מיטגליעדער פון דער קעניגליכער שפּאַנישער פאַמיליע אַלס קרוין־טרעגער. דיא מאַדרידער רעגיערונג האָט אָבער דערפון ניט געוואָלט הערען און האָט פערלאַנגט ניט אַנדערס, אַז דיא קאָלאָניעס זאָלען זיך אונ־טערגעבען.

נור אין 1816 זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אין דער שטאָדט טוקומאַן פערטרעטער פון דיא מייסטע פּראָווינצען, וועלכע זיינען געוועזען אריינגערעכענט אין דעם וויצע־קעניגטהום פון בוענאָס ערעס, און האָבען אָנגענומען אַן ער־קלערונג פון אונאַבהענגיגקייט און אויסגעקליבען דאָן מארטין פּועירעדאָן פאַר דעם הויפּט פון דער רעפּובליק. אַלס הויפּט־שטאָדט איז אַנערקענט געוואָרען בוענאָס ערעס, אָבער אַנדערע פּראָווינצען האָבען מורא געהאַט פאַר דער איי־בערמאַכט פון דיזער שטאָדט, און דאָס האָט געפיהרט צו לאַנגע און בלוטיגע שטרייטען. נאָך דעם קאָנגרעס פון טוקומאַן איז שוין קיין רעדע ניט געוועזען וועגען אירגענד וועלכע אַנדערע רעגיערונגס־פאָרמע אויסער אַ רעפּובליקאַנישע אין אַלע אַרגענטינער פּראָווינצען, אָדער וויא מען האָט זיי דאַן אָפיציעל גע־רופען: "דיא פערייניגטע פּראָווינצען פון לאַ פּלאַטאַ". אָבער דיזע פּראָווינ־צען זיינען געוועזען צו ווייט איינע פון די אַנדערע און זייערע איינוואָהנער זיינען געוועזען צו פיעל אָבגעזונדערט און האָבען געהאַט שטאַרקע סעפּאַראַטיסטישע שטרעבונגען. באָליוויאַ, פּאַראַגוואַי און אורוגוואַי האָבען זיך באַלד אין גאַנצען אָבגעריסען פון פערבאַנד און זיינען געוואָרען אונאַבהענגיגע רעפּובליקען, וועה־רענד דיא אַנדערע פּראָווינצען, וועלכע זיינען שליסליך פערבליבען טהיילען פון דער גרויסער אַרגענטינער רעפּובליק, האָבען געקעמפּפט צווישען זיך און אַלע צוזאַמען געגען בוענאָס ערעס.

עס איז ניט איבערטריבען צו זאָגען, אַז קיינע פון דיא רעפּובליקען, וועלכע זיינען אויפגעקומען אויף דעם פּלאַץ פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט, האָט ניט דורכגעמאַכט אין דעם ערשטען האַלבען יאָהרהונדערט פון איהר אונאַבהענגיגקייט אַזוי פיעל שלאַכטען וויא אַרגענטינאַ. ביז 1860, ווען עס איז אָנגענומען געוואָרען דיא קאָנסטיטוציאָן, וועלכע פערבלייבט עד היום אין קראַפט מיט וועניגע צוזעצונגען און ענדערונגען, און ווען בוענאָס ערעס האָט געמוזט אַנערקענט ווערען פון אַלע אַנדערע פּראָווינצען פאַר דיא הויפּט־שטאָדט, האָט דער בירגער־קריעג טאַקע ניט אויפגעהערט אין אַרגענטינאַ. דער קאַמפּף איז געפיהרט געוואָרען, וויא אין דיא מייסטע אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען, צווישען דיא צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען, נור אַזוי וויא דיא פּראָווינצען פון דיא לאַ פּלאַטאַ געגענד זיינען געוועזען בעזאָנדערס אייפערזיכטיג איינע אויף דיא אַנדערע און זיי האָבען זיך אַלע געשראָקען פאַר דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס

סאנטא פע, וויא אויך אורוגוואי, האָבען זיך אָבגעזאָגט פון א פערבאנד מיט בוענאָס ערעס אין 1818. דיא שטרעבונגען צו פאָליטישער אָבזונדערונג, צו אַטאָנאָמיע און געגען צענטראַליזאציאָן זיינען געוועזען אזוי שטארק, אז איינינע פון דיא פראָווינצען זיינען צושפּאָלטען געוואָרען אין עטליכע קלענערע, וועלכע האָבען אויך אָנגעפאנגען צו פיהרען א קאמפף איינע געגען די אנדערע אונטער דער קאָמאנדע פון זייערע קאודילאָס. פון דער אלטער גרויסער פראָווינץ קויאָ, וואו סאן מארטין האָט אָרגאניזירט זיין ארמיע געגען דיא שפּאניער, זיינען געוואָרען דריי נייע, וועלכע פערבלייבען עד היום אונטער זייערע נעמען מענדאָזא, סאן לואיז און סאן כואן. דיא טעריטאָריע פון דער אלטער פראָווינץ בוענאָס ערעס איז צוטהיילט געוואָרען אין פיער קלענערע, נעמליך אין סאנטא פע, קאָריענטעס, ענטרע ריאָס און דיא יעצטיגע פראָווינץ בוענאָס ערעס, אויסער דיא טעריטאָריע פון דער רעפּובליק אורוגוואי.

דיא רייסערייען און צוזאמענשטויסען צווישען דיא קאודילאָס, דיא שלאכטען צווישען דיא ארמיען פון בוענאָס ערעס און דיא גאויטשאָס פון דיא אנדערע פראָווינצען האָבען אָבער שנעל געפיהרט צו אזא אנארכיע, אז מען האָט אָנגעפאנגען צו פערלאנגען א פערבאנד אין אן אלגעמיינע קאָנסטיטוציאָן. דיא בעוועגונג פאר א פעדעראציאָן פון דיא פראָווינצען האָט עס געפיהרט צו דער צוזאמענרופונג פון דעם קאָנגרעס אין 1825.

לאנג און פייערדיג זיינען געוועזען דיא דעבאטען אויף דיזען קאָנגרעס. אויסער דעם קאמפף צווישען דיא פערטרעטער פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָבען געוואָלט האָבען דיא אויבערהאנד, און דיא פערטרעטער פון אלע אנדערע פראָווינצען, וועלכע האָבען פערלאנגט גלייכבערעכטיגונג און אַטאָנאָמיע, האָט אויך אויסגעבראָכען א קאמפף צווישען דיא פעדעראַליסטען, וועלכע האָבען געוואָלט אָרגאניזירען דיא ארגענטינער רעפּובליק נאָך דעם פעדעראטיווען מוסטער פון דיא פעראייניגטע שטאאטען פון נאָרד־אמעריקא, און דיא צענטראַליסטען, וועלכע האָבען געקראָגען דעם נאָמען יוניטאַריסטען און וועלכע האָבען געוואָלט אָרגאניזירען דיא ארגענטינער רעפּובליק נאָך דעם צענטראַליסטישען מוסטער פון דער פראנצויזישער רעפּובליק.

שליסליך האָבען געוואונען דיא יוניטאַריסטען, און ריוואדאוויא, זייער גרעסטער און פעהיגסטער אָנפיהרער, וועלכער איז אויך געוועזען איינער פון דיא ערשטע קעמפּפער געגען שפּאניען און א לייטענדער מיטגליעד פון דער ערשטער רעוואָלוציאָנערער כונטא אין בוענאָס ערעס, איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאר דעם פּרעזידענט פון דיא פעראייניגטע ארגענטינער פראָווינצען אין 1826. דיא קאָנסטיטוציאָן איז אויך צוזאמענגעשטעלט געוואָרען אין א צענטראַליסטישען גייסט, וויא ווייט דאָס האָט זיך נור געלאָזען אונטער דיא דאמאָלסדיגע בעדינגונגען אין דיא פראָווינצען. דיזער זעהר פעהיגער מאָן האָט דורכגעפיהרט

דריטער קאַפּיטעל.

שפּאַלטונגען און בירגער קריעג

אין יאַנואַר 1825, אונגעפעהר אַ מאָנאַט נאָך דער בעריהמטער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ און פּערו, ווען דיא לעצטע שפּאַנישע כחות אין זיד־אַמעריקאַ זיינען אויסגעגאַנגען (זעה דיא געשיכטע פון פּערו), האָט זיך אין בוענאָס ערעס געעפענט אַ קאָנגרעס פון דיא פערטרעטער פון דיא אַרגענטינער פּראָווינצען, אום אויסצואַרבייטען אַ נאַציאָנאַלע קאָנסטיטוציאָן און צו עטאַבלירען אַ פער־איינינגטע רעפּובליק. דאָס איז געווען אַ זעהר שווערע אויפגאַבע. מיר ווייסען שוין פון פאָריגען קאַפּיטעל, אַז דער צוזאַמענהאַנג צווישען דיזע פּראָווינצען איז געווען אַ זעהר שוואַכער, אַז זיי האָבען אַלע זיך געשראָקען פאַר דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס, וועלכע איז געווען רייכער און אויך שטאַרקער פאַר זיי, און אַז דער קאַמפּף צווישען דיא צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען איז געווען אַ בעזאָנדערס ביטערער און בלוטיגער.

וועהרענד דעם קאַמפּף געגען דיא שפּאַניער זיינען דיזע פּראָווינצען געווען פּאַקטיש אונאַבהענגיגע רעפּובליקען. אין יעדערער פון זיי זיינען אויפגעקומען מיליטערישע קאָמאַנדירען, וועלכע האָבען גענומען פיהרען דיא ראָלע פון דיק־טאַטאָרס. זייער אַלגעמיינער נאָמען איז געווען "קאַודילאָס". זיי האָבען מייסטענס געהאַט אונטער זייער קאָמאַנדע אַ געוויסע צאָהל גאַוטשאָס און האָבען געקעמפּפט געגען דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָט געשטרעבט צו בעהערשען אַלע פּראָווינצען, וואָס זיינען געווען אַריינגע־רעכענט אין דעם וויצע־קעניגטהום פון בוענאָס ערעס.

דער גרעסטער און שטאַרקסטער פון דיזע קאַודילאָס איז געווען כאָזע אַרטיגאַס. ער איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר פון געוויסע געגענדען, וועלכע זיינען שפּעטער פערטהיילט געוואָרען צווישען אורוגוואַי און אַרגענטינאַ. ער ווערט גערעכענט פאַר דעם גרינדער פון אורוגוואַי אַלס אַ בעזונדערע רעפּוב־ליק. אַ געוויסע צייט האָט ער אויסגעהאַלטען אַלע אַטאַקעס פון דיא אַרמעען, וואָס זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען פון בוענאָס ערעס געגען איהם. ער האָט שליסליך אויסגעפיהרט אַז דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס, קאָריענטעס און

צו ענדע פון 1826 האָט דיא אַרגענטינער רעגיערונג צוזאַמענגעקליבען אַן אַרמעע פון 8000 מאַן צו בעפאַלען דיא בראַזיליאַנער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול, וועלכע גרענעצט זיך מיט אורוגוואַי. אין אַן אָרט מיט'ן נאָמען איטוזאַינגאָ איז עס אין פעברואַר 1827 געקומען צו אַ שלאַכט צווישען דיזע אַרגענטינער אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון זייער בעסטען גענעראַל אַלוועאַר, וועלכער האָט געשפּיעלט אַ זעהר גרויסע ראָלע אין דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט (ער איז געווען אַ חבר פון סאַן מארטין און האָט אויך שטודירט אין שפּאַניען און גענומען אַנטהייל אין דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות), און אַ בראַזיליאַנער אַרמעע. דיזע שלאַכט האָט זיך געענדיגט מיט אַ גרויסער נידערלאַגע פאַר דיא בראַזיליאַנער, וועלכע האָבען שוין נאָכדעם ניט געקענט אָנפאַנגען אַ נייע אַטאַקע אויף אורוגוואַי.

נור דיא אינערליכע לאַגע פון אַרגענטינאַ איז געווען אַזאַ טרויעריגע און געפעהרליכע דורך דיא אונאויפהערליכע צוזאַמענשטויסען צווישען דיא יוניטאַריסטען און פעדעראַליסטען אַז פּרעזידענט ריוואַדאַוויאַ האָט בעשלאָסען צו מאַכען אַ סוף פון דיזער מלחמה, וועלכע איז געווען זעהר קאָסטבאַר און האָט נאָך אַלע זיעגען ניט געפיהרט צו ניצליכע רעזולטאַטען פאַר דיא אַרגענטינער רעפּובליק. ער האָט דאַרום געהייסען זיין געזאַנדטען אונטערשרייבען אַ פריעדענס־אָבמאַך, נאָך וועלכען אורוגוואַי האָט געזאָלט בלייבען אַ טהייל פון דער בראַזיליאַנער אימפּעריע. זיינע געגנער האָבען איהם דערפאַר ערקלערט פּשוט פאַר אַ פעררעטהער. אַ שטורם מיט פּראָטעסטען האָט אויסגעבראָכען געגען דיזען אָבמאַך אין בוענאָס ערעס, און אָבוואָהל ריוואַדאַוויאַ האָט זיך אָבגעטרייסעלט פון דיזען אָבמאַך און געוואָרפען דיא גאַנצע שולד אויף זיין געזאַנדטען, האָט ער דאָך געמוזט רעזיגנירען און אָבטרעטען פּלאַץ צום פעדעראַליסטישען פיהרער דאָרעגאָ. אָבער דיא דורכפיהרונג פון דער פּראָגראַם פון דיא פעדעראַליסטען האָט אַזוי צושפּאָלטען דיא אַרגענטינער רעפּובליק, אַז דאָרעגאָ איז אייגענטליך געווען דער פּרעזידענט בלויז פון דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס. דיא אַנדערע פּראָווינצען האָבען זיך געהאַט זייערע דיקטאַטאָרס, און דער בירגער־קריעג האָט זיך בעזאָנדערס צופלאַקערט.

ווען פריעדען איז געשלאָסען געוואָרען אין 1828 צווישען בראַזיליען און אַרגענטינאַ דורך דיא פערמיטלונג פון ענגלאַנד מיט דער בעדינגונג, אַז אורוגוואַי זאָל ווערען אַן אונאַבהענגיגע רעפּובליק, איז דיא יוניטאַריסטישע פּאַרטיי פערשטאַרקט געוואָרען פון דיא אָפיציערען פון דער אַרמעע, וועלכע האָט זיך צוריקגעקעהרט פון אורוגוואַי. דיזע אַרמעע איז בכלל געווען אונצופריעדען מיט דאָרעגאָ'ר הערשאַפט אין בוענאָס ערעס. אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל לאַוואַלע, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דער שלאַכט מיט דיא בראַזיליאַנער ביי איטוזאַינגאָ, האָבען דיא יוניטאַריסטען געמאַכט אַ פּראָנונסיאַ־

געזעצע, וועלכע זיינען געווען זעהר נויטיג און ניצליך פאר׳ן גאַנצען לאַנד. ער האָט אויך געגרינדעט דיא אוניווערזיטעט פון בוענאָס ערעס, האָספּיטעלער, אַנשטאַלטען, שולען.

נור זיין אַדמיניסטראַציאָן איז פון איין זייט געשטערט געוואָרען דורך דיא ביטערע אָפּאָזיציאָן פון דיא פעדעראַליסטען, וועלכע האָבען געפונען אין בוענאָס ערעס גופא א זעהר פעהיגען פיהרער אין דער פּערזאָן פון מאַנועל דאָרעגאָ, און פון דער אנדער זייט דורך א מלחמה מיט בראַזיליען צוליעב אורוגוואַי. צו דער צייט איז בראַזיליען געוואָרען אַן אונאַבהענגיגע אימפּעריע מיט דאָם פּעדראָ, דעם קרוינפּרינץ פון פּאָרטוגאַל, אַלס קייזער (זעה דיא גע־שיכטע פון בראַזיליען). אורוגוואַי איז אַריינגעפאַלען אין פּאָרטוגעזישע הענד אין 1817, ווייל איהר דיקטאַטאָר אַרטיגאַס האָט געוואָלט פערכאַפּען אַ געגענד, וועלכע דיא בראַזיליאַנער האָבען געהאַלטען פאַר זייערע. נור אין 1825 האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אין אייניגע ערטער פון אורוגוואַי געגען דיא הערשאַפט פון בראַזיליען. דיא אַרגענטינער, וועלכע האָבען געקוקט אויף אור־רוגוואַי וויא אויף זייערע אַ פּראָווינץ און האָבען איבערהויפּט ניט געוואָלט צולאָזען דיא פּאָרטוגעזער, ריכטיגער גערעדט, דיא בראַזיליאַנער, אַלס שכנים לעבען דיא ברעגען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, האָבען אויפגענומען מיט גרויס פריידע דיא נאַכריכט וועגען דיזען אויפשטאַנד, און גאַוטשאָס האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן פון אַלע זייטען צו העלפען זייערע אורוגוואַיער ברידער אין זייער קאַמפּף געגען אַ פרעמדע הערשאַפט. דער קאָנגרעס אין בוענאָס ערעס האָט דאַן אָפען ערקלערט, אַז אורוגוואַי האָט זיך צוריק פערבונדען מיט דער אַרגענ־טינער רעפּובליק. אַלס אַנטוואָרט דערויף האָט דאָם פּעדראָ דער ערשטער ער־קלערט קריעג צו אַרגענטינאַ.

דיזע מלחמה האָט זיך געצויגען אַרום צוויי יאָהר און האָט שליסליך גע־פיהרט דערצו, אַז אורוגוואַי זאָל בלייבען אַן אונאַבהענגיגע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליק. דיא אַרגענטינער זיינען געווען זיעגרייך אויף דער יבשה, אָבער דיא בראַזיליאַנער זיינען געווען שטאַרקער אויף׳ן ים און האָבען ניט נור אָנגעהאַלטען מאַנטעווידעאָ און דיא אַנדערע אורוגוואַיער פּאָרטען, זאָנדערן האָבען אויך בלאָקירט דיא פּאָרטען פון אַרגענטינאַ. אייניגע ענגלישע און אמעריקאַנישע קאַפּיטאַנען פון פּיראַטען־שיפען זיינען דאַן געקומען צו הילפע דיא אַרגענטינער און האָבען זעהר פיעל געשטערט דעם האַנדעל פון בראַזיליען. דער אירלענ־דישער אַדמיראַל וויליאַם בראַון, וועלכער האָט זיך בעריהמט געמאַכט אין דער צייט פון דעם קאַמפּף געגען שפּאַניען אַלס קאָמאַנדיר פון דער אַרגענטינער פלאָטע, האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דיזען קאַמפּף געגען בראַזיליען. איהם איז געלונגען צו צושטערען אַ גרויסען טהייל פון דער בראַזיליאַנער פלאָטע אין אַ שלאַכט.

איהם נאטירליך געהאסט, אבער מען האט פאר איהם געציטערט און מען האט אויך אנערקענט זיינע פעהיגקייטען. אין 1835 איז ער אפיציעל געווארען דער דיקטאטאר אונטער דעם טיטול גענעראל־גובערנאטאר און האט אנגעהאלטען זיין הערשאפט ביז 1852.

אויסער שלאכטען מיט די יוניטאריסטען און מיט איינינע קאודילאס אין די פראווינצען האט ראזאס נאך געהאט צוזאמענשטויסען מיט פראנקרייך און ענגלאנד, וועלכע האבען פערלאנגט שוץ און שאדענערזאץ פאר זייערע בירגער (די אויסלענדער האבען נאטירליך געליטען דורך דעם בירגער־קריעג). ער האט זיך ענערגיש ענטזאגט נאכצוגעבען די פאדערונגען פון דיזע גרויס־מעכטע. זיי האבען דערפאר בלאקירט דעם פארט בוענאס ערעס אין 1838. די יוניטאריסטען, וועלכע האבען געזוכט רעטונג אויסערהאלב ארגענטינא, ספעציעל אין אורוגוואי, האבען אנגעפאנגען א נייעם אויפשטאנד אין 1839 אונטער דער קאמאנדע פון גענעראל לאוואלע. אבער זיי זיינען ווידער בע־זיעגט געווארען, און גענעראל לאוואלע איז שליסליך געפאנגען און דערשאסען געווארען אין 1841. די פעדעראליסטען האבען זיך אזוי אבגערעכענט מיט איהם פאר די ערמארדונג פון דארעגא מיט 13 יאהר פריהער.

אין 1845 איז בוענאס ערעס ווידער בלאקירט געווארען פון פראנצויזישע און ענגלישע קריעגס־שיפען. דיזעס מאל זיינען דיזע צוויי גרויסמעכטע ארויס־געטראטען געגען דעם דיקטאטאר ראזאס, ווייל ער האט ניט נור געשיקט סאלדאטען צו העלפען זיינע אדיוטאנטען אריבע און אורקוויזא צו בעלאגערען מאנטעווידעא, די הויפט־שטאדט פון אורוגוואי, זאנדערן האט אויך ניט גע־לאזען אויסלענדישע שיפען אריינקומען אין די טייכען אורוגוואי און פאראנא. זיין צוועק איז געווען אבצושליסען אורוגוואי און אויך די פראווינץ ענטרע ריאס פון א פערקעהר מיט דער אויסערער וועלט און ספעציעל ניט צו דערלאזען, אז די יוניטאריסטען און אלע זיינע געגנער, וועלכע האבען ניט אויפגעהערט צו רעבעלירען און צו ארגאניזירען בעוואפענטע מחנות, זאלען קענען בע־קומען געוועהר פון אויסלאנד. ענגלאנד און פראנקרייך האבען אבער געפאר־דערט פרייען צוטריט פאר זייערע האנדעלס־שיפען אין די טייכען פון די לא פלאטא געגענדען און זיי האבען שליסליך געצוואונגען דעם ארגענטינער דיקטאטאר אין 1849 נאכצוגעבען, אז אורוגוואי זאל בלייבען אן אונאבהענגיגע רעפובליק און אז דער טייך פאראנא זאל בלייבען אפען פאר די האנדעלס־שיפען פון אלע נאציאנען.

ארום דיזער צייט האבען זיך אלץ מעהר און שטארקער צוזאמענגעצויגען די שטורם־וואלקענס פון דער רעבעליאן געגען זיין דיקטאטור. די צאהל פון די אונצופריעדענע איז מיט יעדען יאהר געוואקסען אפילו אין בוענאס ערעס גופא, ווייל ער האט איינגעפיהרט א סאלדאטסקע הערשאפט. אין אורוגוואי

מענטאָ. דאָרעגאָ האָט זיך געראַטעוועט דורך פּליטה, אָבער זיינע געגנער האָבען איהם געפאַנגען און דערשאָסען אָהן שום געריכטליכע צערעמאָניעס אויף דעם בעפעהל פון גענעראַל לאַוואַלע.

דער בירגער־קריעג איז דאַן נאָך שרעקליכער און בלוטיגער געוואָרען. געפאַנגענע פּלעגען נידערגעשאָסען ווערען מיט אַ ווילדער רציחה. אַלע פּראָווינצען זיינען פערווילדעט און פערוויסטעט געוואָרען דורך דיא שלאַכטען צווישען דיא פעדעראַליסטען און יוניטאַריסטען וויא אויך צווישען דיא קאַודילאָס פון דיא פּראָווינצען. אַלס הויפּט־פיהרער פון דיא פעדעראַליסטען איז דאַן געוואָרען אַ זעהר מערקווירדיגער מאַן מיט'ן נאָמען כואַן ראָזאַס, וועלכער האָט בעוויזען דעם קונץ צו הערשען גאַנצע צוואַנציג יאָהר אין בוענאָס ערעס. ער איז אָנפאַנגס געוואָרען דער פיהרער פון דיא גאַוטשאָס אין דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס, וועלכע זיינען געוואָרען פעדעראַליסטען, ווייל זיי האָבען ניט געוואָלט בעהערשט ווערען פון דיא יוניטאַריסטען אין דער שטאָדט בוענאָס ערעס. צום קאַמפּף צווישען בוענאָס ערעס מיט דיא אַנדערע פּראָווינצען איז נאָך צוגעקומען דער קאַמפּף אין בוענאָס ערעס גופא. אַ געוויסע צייט האָט דיא שטאָדט בוענאָס ערעס געהאַט צו קעמפּפען מיט גאַנץ אַרגענטינאַ.

מיט אַ מחנה גאַוטשאָס איז עס דיזען ענערגישען פעדעראַליסטישען פיהרער געלונגען צו בעזיעגען אין 1829 דיא בעסטע באַטאַליאָנען, וואָס גענעראַל לאַוואַלע האָט געקענט צוזאַמענקלייבען אין בוענאָס ערעס. נאָך דיזען זיעג האָט ראָזאַס פערכאַפּט דיא רעגיערונג פון בוענאָס ערעס. ביסלעכווייז האָט ער אַלץ וויטער פערשפּרייט זיין דיקטאַטור איבער'ן לאַנד. דיא יוניטאַריסטען האָט ער פערפאָלגט מיט אַ ווילדער גרויזאַמקייט. אין דער פּראָווינץ קויאָ, וואו דער פעדעראַליסטישער קאַודילאָ קווירוֹגאַ איז בעזיעגט געוואָרען פון גענעראַל לאַ פּאַז, וועלכער איז געוואָרען דער יוניטאַריסטישער דיקטאַטאָר פון דער פּראָווינץ קאָרדאָבאַ, האָט ראָזאַס אַריינגעשיקט אַ שטאַרקע אַרמעע, וועלכע האָט געהאָלפען דיא פעדעראַליסטען צו פערניכטען דיא יוניטאַריסטישע אַרמעע. אַרגענטינער היסטאָריקער רעכענען, אַז איבער צוואַנציג טויזענד יוניטאַריסטען זיינען געפאַלען אין די שלאַכטען דאָרטען. אַ גאַנץ קליינע צאָהל פון גענעראַל לאַ פּאַז'עס יוניטאַריסטישע אַרמעע האָט זיך געראַטעוועט דורך פּליטה נאָך באָליוויאַ.

ראָזאַס האָט רעגיערט מיט אַן אייזערנער האַנד ניט נור אין בוענאָס ערעס, זאָנדערן אויך אין איינינגע אַנדערע פּראָווינצען, טראָץ דעם וואָס ער איז ארויסגעטראָטען אַלס דער פיהרער פון דיא פעדעראַליסטען. ער האָט געזוכט צו עטאַבלירען אין דיא פּראָווינצען אַזעלכע גובערנאַטאָרען, וואָס זאָלען איהם פאָלגען. זיינע אַנהענגער האָט ער בעלוינט מיט דיא בעסטע שטעלען און זיינע געגנער זיינען קיין מאָל ניט זיכער געווען מיט זייערע פערמעגענס (ער פלעגט אויך קאָנפיסצירען דיא גיטער פון דיא יוניטאַריסטען) און לעבענס. מען האָט

נאָס'ערעס זאָל ניט האָבען א צו גרויסע דעה, דאָס מוז אבגעמאַכט. אז יעדע פראָווינץ זאָל האָבען א גלייכע שטימע, ניט אבהענגיג אויף דער גרויס פון איהר טעריטאָריע און בעפעלקערונג, און אז די זיצונגען פון דיזען קאָנגרעס זאָלען געהאַלטען ווערען אין דער שטאָדט סאַנטא פע.

אַלע פראָווינצען האָבען געוואָלט וואָס ענגער און פעסטער זיך צוזאַמענשליסען, מיט אויסנאַהמע נור פון בוענאָס איירעס. דיעזע האָט ניט אנדערש געוואָלט פיהרען די ראָלע. דורך דעם לאַנגען בירגער־קריעג און די שטענדיגע רייסערייען צווישען די יוניטאַריסטען און פעדעראַליסטען האָבען אַלע פראָווינצען זעהר פיעל געליטען; אָבער בוענאָס איירעס איז דאָך פיעל שנעלער געוואַקסען אין בעפעלקערונג פאַר אַלע אנדערע. מאַנכע פראָווינצען זיינען גאַר פערוויסטעט געוואָרען. אונטער דער לאַנגער דיקטאַטור פון ראָזאַס איז די בעפעלקערונג פון בוענאָס איירעס דאָך פערדאָפּעלט געוואָרען. ער האָט ספּעציעל געזאָרגט פאַר זיין הויפּט־שטאָדט, דעם צענטער פון זיין מאַכט, און האָט אויפגעפּאַסט, אז עס זאָל הערשען דאָרטען רוהע און אז דער האַנדעלס־פערקעהר זאָל וואָס ווייניגער געשטערט ווערען. אויף דעם פּלאַן פון די ערשטע יוניטאַריסטישע פיהרער, וועלכע האָבען געמיזט אנטלויפען נאָך אורוגוואַי און טשילי, זיינען אנגעקומען טויזענדע פון די אינלענדישע פראָווינצען, ווי אויך פון אייראָפּא. די פראָווינץ בוענאָס איירעס איז אויך היינט די גרעסטע אין שטח (זיא פערנעהמט ארום 118 טויזענד קוואַדראַט מייל) און זיא צעהלט א פערטעל פון דער גאַנצער בעפעלקערונג פון ארגענטינא. נאָך גרעסער און שטאַרקער אין פערגלייך מיט אַלע אנדערע פראָווינצען איז בוענאָס איירעס געווען אין מיטען פון לעצטען יאָהרהונדערט. וואָס אנבעלאַנגט צו דער שטאָדט בוענאָס איירעס צעהלט זיא היינט א פינפטעל פון דער ארגענטינער בעפעלקערונג, און צום סוף פון ראָזאַס'עס הערשאַפט האָט זיא געצעהלט זאָגאַר נאָהענט פון א דריטעל פון דער בעפעלקערונג פון גאַנץ ארגענטינא.

עס איז דאַרום געוועזען נאַטירליך, אז די פראָווינצען, וועלכע האָבען געוואָלט אנהאַלטען זייער אַוטאָנאָמיע, זאָלען זיך שרעקען פאַר די איבערמאַכט פון בוענאָס איירעס און אז די פיהרער פון דיזער שטאָדט זאָלען שטרעבען צו איבערהערשאַפט. די קאַודילאָס האָבען דאַריבער געפאָדערט, אז אַלע פראָווינצען זאָלען האָבען א גלייכע שטימע אין דעם נאַציאָנאַלען קאָנגרעס, אָבער די פיהרער פון בוענאָס איירעס האָבען עס בשום אופן ניט געוואָלט נאָכגעבען. דיזע פיהרער האָבען אויך געפאָדערט, אז די הויפּט־שטאָדט פון דער ארגענטינער רעפּובליק זאָל זיין נור בוענאָס איירעס. זיי האָבען ניט איינגעזעהן, אז סאַי וויא סאַי וועט דיזע שטאָדט מוזען פערנעהמען דעם ערשטען פּלאַץ אין דער רעפּובליק, וואָס פאַר א פעדעראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן מען זאָל ניט פערפאַסען. זיא איז דאָך שטענדיג געוועזען דער צענטער פון האַנדעל און אויך פי־

אין אין טשילי האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אַ סך עמיגראַנטען וואָס האָבען נור אויסגעקוקט אויף אַ געלעגענהייט צו ברעכען דיזע דיקטאַטור, וועלכע איז געוואָרען פּשוט אונערטרעגליך. צווישען דיזע עמיגראַנטען האָבען זיך געפונען דיא בעסטע פאָרשטעהער פון דער אַרגענטינער אינטעליגענץ, וועלכע האָבען נאָכהער געשפּיעלט וויכטיגע ראָלען אין דער געשיכטע פון דער רעפּובליק.

אָבער ערשט ווען גענעראַל אורקוויזאַ, וועלכער איז געווען דיא רעכטע האַנד פון ראָזאַס און איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר פון ענטרע ריאָס, איז אַרויסגעטראָטען געגען דעם טיראַן פון בוענאָס ערעס, האָבען דיא רעוואָלוציאָנערען געקענט רעכענען אויף אַ זיעג. דיא ערשטע אַטאַקעס פון גענעראַל אורקוויזאַ זיינען אָבער צוריקגעשטויסען געוואָרען פון דיא אַרמעען, וועלכע ראָזאַס האָט אַרויסגעשיקט פון בוענאָס ערעס. דאָס האָט איהם געצוואונגען צו שליסען אַ בונד מיט בראַזיליען און אויך מיט דער ליבעראַלער פּאַרטיי פון אורוגוואַי, וועלכע האָט סימפּאַטיזירט מיט דיא רעוואָלוציאָנערען.

אַן אַרמעע פון 24,000 מאַן איז אין 1851 צוזאַמענגעקליבען געוואָרען אין מאָנטעווידעאָ. דיא געגנער פון דעם טיראַן פון בוענאָס ערעס זיינען צוגעשטאַנען פון אַלע זייטען צו דער אַרמעע, וועלכע גענעראַל אורקוויזאַ האָט אָרגאַניזירט. אַ בראַזיליאַנער פלאָטע איז אַריינגעשוואומען אין דעם טייך אורוגוואַי צו בעשיצען דעם אַריבערפאָהר פון דיזער אַרמעע, דיא גרעסטע וואָס איז ביז יענער צייט צוזאַמענגעקליבען געוואָרען אין זיד־אַמעריקאַ, איבער דיזען טייך. ראָזאַס האָט אָרגאַניזירט אַן אַרמעע אין בוענאָס ערעס, וועלכע איז בעשטאַנען פון אַ 25,000 מאַן. ביידע אַרמעען האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען דעם 3טען פעברואַר 1852 אין מאָנטע קאַזעראָס, אַ מייל צעהן פון בוענאָס ערעס, און דיא שלאַכט האָט זיך שנעל געענדיגט מיט אַ נידערלאַגע פאַר דעם דיקטאַטאָר. אַ גרויסער טהייל פון זיין אַרמעע האָט איהם פערלאָזען אויף׳ן שלאַכטפעלד, און פיעלע פון זיינע הויפּט־אָפיציערען האָבען איהם פערראַטהען. ער איז אַנטלאָפען און האָט זיך בעהאַלטען אין ענגלישען אַמבאַסאַד, פון וואַנען מען האָט איהם אַוועקגעפיהר־ט אויף אַן ענגלישער קריעגס־שיף נאָך אייראָפּאַ. אַזוי האָט זיך געענדיגט ראָזאַס׳עס לאַנגע הערשאַפט.

גענעראַל אורקוויזאַ האָט דאַן פערנומען דעם פּלאַץ פון דעם פעריאָגטען דיקטאַטאָר. ער האָט אָבער געזוכט צו עטאַבלירען אַ קאָנסטיטוציאָנעלע רעפּובליק און האָט ניט געוואָלט שפּיעלען דיא ראָלע פון אַ דיקטאַטאָר. וויאַ נור ער איז געוואָרען דער הויפּט פון דער פּראָוויזאָרישער רעגיערונג אין בוענאָס ערעס, האָט ער צוזאַמענגערופען דיא גובערנאַטאָרס פון אַלע פּראָווינצען, אום זיך צו בעראַטהען מיט זיי און צו קומען צו אַ פערשטענדיגונג מכח דיא פּאָליטישע אָרגאַניזאַציאָן פון גאַנצען לאַנד. זיי האָבען בעשלאָסען צוזאַמענצורופען אַ קאָנגרעס, וואָס זאָל אויסאַרבייטען אַ נאַציאָנאַלע קאָנסטיטוציאָן. אום בוע־

וועלכע האָט זיך געפונען אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל באַרטאָלאָמע מיטרע, איז בעזיעגט געוואָרען פון גענעראַל אורקוויזא'ס אַרמעע, און דער רע־זולטאַט דערפון איז געוועזן, אַז בוענאָס ערעס האָט געמוזט אַריינטרעטען אין דעם פערבאַנד און אַנערקענען דיא פעדעראַטיווע קאָנסטיטוציאָן פון 1853 און אויך אַז פּאַראַנאַ זאָל ווערען דיא הויפּט־שטאָדט פון דיא פעראייניגטע פּראָ־ווינצען פון ארגענטינאַ.

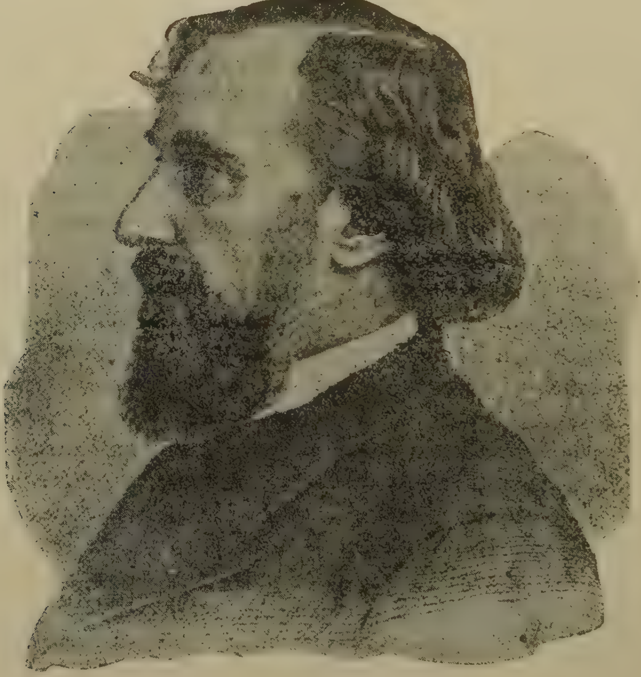

באַרטאָלאָמע מיטרע

צו דיזער צייט האָט אורקוויזא'ס קאָנסטיטוציאָנעלער טערמין אַלס פּרעזי־דענט זיך געענדיגט. אויף זיין פּלאַץ איז ערוועהלט געוואָרען דאָקטאָר סאַנטיאַגאָ דערקווי, וועלכער איז באַלד געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט בוענאָס ערעס צוליעב דעם, וואָס ער האָט זיך אַריינגעמישט אין דיא אינערליכע אנגעלעגענ־הייטען פון דער פּראָווינץ סאַן כואַן, וואו דער גובערנאַטאָר איז ערמאָרדעט געוואָרען פון זיינע געגנער. דיזער צוזאַמענשטויס האָט זיך שוין געענדיגט

בילדונג און קולטור אין דיא לא פּלאַטאַ געגענדען. אין פּראָפּאָרציע צו דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג פון לאַנד איז בוענאָס ערעס אָן אויסנאַהמע צווייטען דיא הויפּט־שטעדט פון אַלע אַנדערע לענדער. ווען מען נעהמט אין אַנבעטראַכט דיא טעריטאָריע פון אַרגענטינאַ, וועלכע איז איבער פינף מאָל גרעסער פאַר דיא דייטשע אימפּעריע און וועלכע צעהלט היינט, נאָך דעם ריזעגען עמיגראַציאָנס־שטראָם אין דיא לעצטע פאָר צעהנדליג יאָהר, אַרום 6 מיליאָן נפשות, ווערט מען ערשטוינט, אַז דאָרטען האָט גאָר געקענט אויפקומען איין שטאָדט מיט אַ פינפטעל פון דער גאַנצער בעפעלקערונג.

נור דיא פּיהרער פון בוענאָס ערעס האָבען ניט געוואָלט הערען פון קיינע קאָמפּראָמיסען, און ווען דער קאָנגרעס האָט בעשטימט, אַז סאַנטאַ פע זאָל ווערען דיא הויפּט־שטאָדט פון דיזע פעראייניגטע פּראָווינצען, האָבען זיי זיך ענטזאַגט דאָס צו אַנערקענען און האָבען זיך גאָר אָבגעריסען פון פערבאַנד.

אַרגענטינאַ איז דאַן צושפּאָלטען געוואָרען אין צוויי טהיילען: דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס אונטער דער פּרעזידענטשאַפט פון דאָקטאָר אַבליגאַדאָ און אַלע אַנדערע פּראָווינצען אונטער דער פּרעזידענטשאַפט פון גענעראַל אורקוויזאַ, וועלכער איז אויסגעוועהלט געוואָרען פון קאָנגרעס לויט דיא פאָרשריפטען פון דער פעדעראַטיווער קאָנסטיטוציאָן און וועלכער האָט אויסגעקליבען פּאַראַנאַ פאַר דיא הויפּט־שטאָדט (דיזע שטאָדט פון דער פּראָווינץ ענטרע ריאָס צעהלט היינט בלויז אַרום 30,000 איינוואָהנער). ביז 1859 האָבען דיזע צוויי רעפּובליקען געדולדעט איינע דיא אַנדערע. ביידע האָבען שנעל פּראָגרעסירט און זיינען געוואַקסען אין בעפעלקערונג. אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון פּרעזידענט אורקוויזאַ האָבען דיא פּראָווינצען, ספּעציעל ענטרע ריאָס און קאָריענטע, געמאַכט וואונדערבאַרע פאָרטשריטע. דיא פרייהייט פון שיף־פאַהר אויף דיא טייכען פּאַראַנאַ און אורוגוואַי האָט אונגעהייער פיעל בייגעטראָגען צו דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. עמיגראַנטען פון אייראָפּעאישע לענדער האָבען אויך אָנגעפאַנגען צו בעזעצען זיך אין דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס, סאַנטאַ פע און קאָריענטע. דיא שטאָדט ראָזאַריאָ אין דער פּראָווינץ סאַנטאַ פע ביי דיא ברעגען פון טייך פּאַראַנאַ איז שנעל געוואָרען אַ וויכטיגער פּאָרט, דער גרעסטער נאָך בוענאָס ערעס.

אָבער בוענאָס ערעס האָט זיך פון דעסטוועגען אָפיציעל ניט ערקלערט פאַר אַ גאַנץ בעזונדערע רעפּובליק און האָט אייגענטליך נור געוואַרט אויף אַ געלעגענהייט צו קריעגען דיא אויבערמאַכט אין לאַנד. וואָס מעהר דיא פּראָווינצען האָבען פּראָגרעסירט, אַלץ מעהר האָבען דיא פּיהרער פון בוענאָס ערעס, דיא זאָ־גענאַנטע פּאָרטעניאָס, איינגעזעהען דיא נוצען פון אַ פעראייניגונג. אין 1859 האָבען זיי בעשלאָסען צו שיקען אַן אַרמעע, אום צו פעריאָגען פון פּאַראַנאַ פּרעזידענט אורקוויזאַ מיט זיין רעגיערונג. אָבער זייער אַרמעע,

פיערטער קאַפּיטעל.

דיא בערוהיגונג און אויפבליהונג פון לאַנד

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון באַרטאָלאָמע מיטרע האָבען אַלע טהיילען פון אַרגענטינע געמאַכט אונגעהייער גרויסע פאָרטשריטע. עס האָט זיך אָנגעהויבען דאָרטען, מעג מען זאָגען, אַ נייעס לעבען. דיא פּראָווינצען זיינען וואונדערבאַר שנעל געוואַקסען אין בעפעלקערונג און אין רייכטהום. אָבער אין 1865 איז אַרגענטינע ניט ווילענדיג אַריינגעשלעפּט געוואָרען אין אַ מלחמה, וועלכע האָט איהר זעהר טהייער געקאָסט. דאָס איז געווען דיא מלחמה, וועלכע פראַנציסקאָ לאָפּעז, דער זאָנדערבאַרער דיקטאַטאָר פון פּאַראַגוואַי, האָט אָנגעפאַנגען גלייכצייטיג מיט בראַזיליען און מיט אַרגענטינע און וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט זיין טויט און מיט אַ שרעקליכער רואינע פאַר פּאַראַגוואַי, וויא מיר וועלען עס זעהן, ווען מיר וועלען קומען צו דער געשיכטע פון דיזער רעפּובליק.

אין דער צייט ווען מיטרע האָט געפיהרט אין פערבינדונג מיט בראַזיליען דיא לאַנגע און שווערע מלחמה מיט דעם פּאַראַגוואַיער דיקטאַטאָר, האָבען אויסגעבראָכען אונרוהען אין איינינע אַרגענטינער פּראָווינצען, וועלכע האָבען זיך געוואָלט בענוצען מיט דיזער געלעגענהייט צו ברעכען דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס ערעס. דאָס האָט געצוואונגען פּרעזידענט מיטרע צוריקצוקעהרען זיך, אום צו אונטערדריקען דעם אויפשטאַנד. אַזוי וויא גענעראַל אורקוויזאַ האָט זיך ענטזאַגט אַרויסצוטרעטען געגען פּרעזידענט מיטרע, איז דיזער אויפשטאַנד געווען אַ זעהר שוואַכער.

פּרעזידענט מיטרע האָט פריעדליך און גוזעצליך אָבגעטראָטען זיין פּלאַץ צו דר. סאַרמיענטאָ, ווען זיין טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1868. דיא וואַהל פון דר. סאַרמיענטאָ, וועלכער איז בעקאַנט אין דער געשיכטע פון אַרגענטינע אונטער דעם נאָמען "שולמייסטער פּרעזידענט", ווייל ער האָט זעהר פיעל געזאָרגט פאַר פאָלקס־בילדונג, איז געווען אַ בעזאָנדערס פרייע, פריעדליכע און עהרליכע. ער האָט אויך פערדיענט דעם צוטרויען פון פאָלק צו איהם. אונטער זיין ליבעראַלער אַדמיניסטראַציאָן האָט דאָס לאַנד ווייטער פּראָגרעסירט מיט

מיט אַ טריאומף פאַר בוענאָס ערעס. אין דער שלאַכט ביי פּאַוואָן אין סעפּ־טעמבער 1861 האָט גענעראַל מיטרע, וועלכער איז געווען גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס, בעזיעגט דיא פעדעראַלע אַרמעע, און דר. דערקווי האָט געמוזט רעזיגנירען.

אָבער דיזער גענעראַל איז אויך געווען אַ פעהיגער און ליבעראַלער שטאַאטסמאַן. ער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דעם קאַמפּף געגען דעם טיראַן ראָזאַס און האָט זיך שפּעטער אויך ערוואָרבען אַ נאָמען מיט זיינע זעהר וויכ־טיגע און גרינדליכע ווערק איבער דער געשיכטע פון אַרגענטינע. ווען ער איז געוואָרען דער פּרעזידענט פון אַלע פּראָווינצען און האָט עטאַבלירט דיא אַלגע־מיינע רעגיערונג אין בוענאָס ערעס, האָט ער ניט נור געזוכט צו פערבלייבען אין דיא גרענעצען פון דער פעדעראַטיווער קאָנסטיטוציאָן פון 1853, וועלכע ער האָט ניט געענדערט, זאָנדערן צו לעבען בשלום מיט דיא קאַודילאָס און בכלל וואָס ווייניגער זיך צו מישען אין דיא אינערליכע פּראָווינציעלע אַנגעלע־גענהייטען.

בעזאָנדערס האָט ער געזוכט ניט איינצורייסען זיך מיט גענעראַל אורקוויי־זאַ, וועלכער איז געבליבען דער דיקטאַטאָרישער גובערנאַטאָר פון זיין פּראָווינץ ענטרע ריאָס, ווען ער האָט אויפגעהערט צו זיין פּרעזידענט פון דיא פעראייניג־טע פּראָווינצען. פון זיין זייט האָט אורקוויזאַ געדולדעט דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס ערעס, זאָ לאַנג מען האָט איהם געלאָזען קאָמאַנדעווען אין זיין פּראָווינץ. דיא אַנדערע קאַודילאָס האָבען געפאָלגט זיין ביישפּיעל, און דאָס לאַנד האָט ענדליך דערלעבט אַ צייט אָהן בירגער־קריעג, אַ צייט פון רוהע.

אין דיזע שלאכטען האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט גענעראַל ראָקאַ, דער קאָמאַנדיר פון דער פעדעראַלער אַרמעע, וועלכער איז געוואָרען צוערשט קריעגס־מיניסטער אין אַוועלאַנעדאַ׳ס קאַבינעט און נאַכהער פּרעזידענט און דיקטאַטאָר. דיזער גענעראַל האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דער עראָבערונג פון דיא ריעזיגע געגענדען, וועלכע האָבען געטראָגען דעם אַלגעמיינעם נאָמען פּאַטאַגאָניע און וועלכע זיינען געוועזען בעזעצט פון זעהר שטאַרקע, הויכע און קריעגערישע אינדיאַנער. דיא גרענעצען פון אַרגענטינע זיינען דורך זיינע זיעגען איבער דיא אינדיאַנער פערשפּרייטעט געוואָרען ביז צו דיא ברעגען פון דעם מאַגעלאַן וואַסער־וועג. נייע געגענדען, וואָס פערנעהמען עטליכע הונ־דערט טויזענד סקוועער מייל, זיינען געעפענט געוואָרען פאַר דיא גאַוטשאָס און אייראָפּעער אין 1878. דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס האָבען פערלאַנגט גאַנץ פּאַטאַגאָניע אַלס אַ טהייל פון זייער פּראָווינץ, אָבער דיא פיהרער פון דיא אַנדערע פּראָווינצען און אויך פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ האָבען עס ניט געוואָלט דערלאָזען, ווייל דאַן וואָלט דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס געוועזען אַזוי גרויס, וויא אַלע אַנדערע 13 פּראָווינצען צוזאַמען. מען איז שליסליך געקומען צו אַ קאָמפּראָמיס, אַז דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס זאָל בעקומען 63,000 סקוועער מייל פון דיא געגענדען, וועלכע מען האָט צוגענומען ביי דיא אינדיאַנער, און אַז פּאַטאַגאָניע זאָל צוטהיילט ווערען אין טעריטאָריעס אונטער דער פערוואַל־טונג פון דער פעדעראַלער רעגיערונג.

אין 1880, ווען עס איז געקומען דיא צייט פון וואַהלען פאַר אַ פּרעזידענט, האָט זיך ווידער פערשאַרפט דער אַלטער שטרייט צווישען דיא פּראָווינצען און בוענאָס ערעס. פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ און זיין פּאַרטיי האָבען בעשטימט, אַז גענעראַל ראָקאַ זאָל ווערען דער הויפּט פון דער פעדעראַלער רעגיערונג. זיי האָבען אָנגעווענדעט דיא גאַנצע רעגיערונגס־מאַשין דורך דיא גובערנאַ־טאָרס, אַרמעע און פּאָליציי אויסצופיהרען זייער בעשלוס. דיא פּאַרטיי פון בוענאָס ערעס, דיא פּאָרטעניאָס, דיא אַנהענגער פון עקס־פּרעזידענט מיטרע, האָבען אַרויסגעשטעלט דר. טעכעדאָר אַלס זייער קאַנדידאַט. דיזע פּאַרטיי האָט בעשלאָסען צו קעמפּפען מיט געוועהר אין דיא הענד געגען דיא וואַהל פון גענעראַל ראָקאַ. דיא בעפעלקערונג פון דער שטאָדט בוענאָס ערעס, וועלכע האָט שוין דאַן דערגרייכט ביז 700,000 נפשות, איז געוועזען געגען דיא פעדע־ראַלע רעגיערונג און האָט מיט ענטהוזיאַזם געשטיצט דיא פּאָדערונגען פון מיט־רע׳ס פּאַרטיי. זיי האָבען געוואָלט, אַז זייער שטאָדט זאָל פיהרען דיא גאַנצע רעפּובליק. גרויסע פּראָטעסט־מיטינגען געגען פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ און זיין רעגיערונג זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען אין שטאָדט, און דיא מיליץ צו־זאַמען מיט דער פּאָליציי האָבען פּאַראַדירט איבער דיא גאַסען און געדראָהט צו פעריאָגען דיא רעגיערונג, וועלכע האָט פון איהר זייט אויסגעשטעלט אַרטי־

אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט. מען האָט אויסגערעכענט, אַז קיין לאַנד אין דער וועלט, אפילו ניט דיא פעראייניגטע שטאאטען פון נאָרד־אַמעריקאַ, איז אַזוי שנעל געוואַקסען אין בעפעלקערונג, אין רייכטהום און אין האַנדעל, וויא אַרגענטינע אין דער צווייטער העלפט פון 19טען יאָהרהונדערט. אין דיא ערשטע 45 יאָהר נאָך דער רעוואָלוציאָן געגען שפּאַניען איז דיא בעפעלקערונג פון דיא אַרגענטינער פּראָווינצען בלויז פערדאָפּעלט געוואָרען, וועהרענד אין דיא נעכסטע 45 יאָהר איז זיא געשטיגען אויף 450 פּראָצענט. אין 1869 האָט דיא שטאָדט בוענאָס ערעס געהאַט 180,000 איינוואָהנער און מיט דרייסיג יאָהר שפּעטער 850,000. דיזער אויסעראָרדענטליכער וואוקס איז געקומען ספּעציעל דורך דעם אַלץ שטייגענדען שטראָם פון איינוואַנדערער.

אָבער עס זיינען אַלץ געבליבען נאָכוועהעניסען פון דעם בירגער־קריעג. אין 1870 האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אין דער פּראָווינץ ענטרע ריאָס אונטער דער פיהרונג פון דעם קאַודילאָ לאָפּעץ כאָרדאַן, וועלכער האָט געוואָלט פערנעהמען דעם פּלאַץ פון דעם גובערנאַטאָר אורקוויזאַ. דיא רעבעלען האָבען געפאַנגען דיזען אַלטען קאַודילאָ און עקס־פּרעזידענט און האָבען איהם ערמאָרדעט. דיא לעגיסלאַטור פון דער פּראָווינץ האָט דאַן אויס שרעק פאַר דיא רעבעלען ערוועהלט דעם קאַודילאָ לאָפּעץ כאָרדאַן פאַר דעם גובערנאַטאָר. אָבער פּרעזידענט סארמיענטאָ האָט ניט נור זיך ענטזאַגט צו אַנערקענען אַזאַ אייסוואהל, זאָנדערן האָט אויך געשיקט אַן אַרמעע צו אונטערדריקען דיא רעבעליאָן. דיזער פּראָווינציעלער בירגער־קריעג האָט געדויערט אַרום אַ יאָהר און איז געווען אַ זעהר קאָסטבאַרער און בלוטיגער. ענדליך זיינען דיא רעבעלען פעריאָגט און פערניכטעט געוואָרען, און לאָפּעץ כאָרדאַן האָט זיך גערעטעט דורך פּליטה נאָך אויסלאַנד. צום אַנדענקען פון גענעראַל אורקוויזאַ האָט מען אין 1901 געשטעלט אַ מאָנומענט אין זיין אַלטער הויפּט־שטאָדט פּאַראַנאַ.

אין 1874, ווען סארמיענטאָ'ס טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט זיך צו־פּלאַקערט דער אַלטער קאַמפּף צווישען דיא פיהרער פון דיא פּראָווינצען און דיא פּאַרטעניאָס פון בוענאָס ערעס. ווען דר. ניקאָלאַס אַוועלאַנעדאַ, דער קאַנ־דידאַט פון דיא פּראָווינצען, איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט, האָ־בען דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָבען אַרויסגעשטעלט דעם עקס־פּרעזידענט מיטרע אַלס זייער קאַנדידאַט, פּראָטעסטירט, אַז דיא וואַהלען זיי־נען ניט אָנגעגאַנגען עהרליך, און האָבען איהם געוואָלט אַרונטערזעצען מיט געוואַלט. דאָס האָט געפיהרט צו אַ נייעם בירגער־קריעג, וועלכער האָט זיך אָבער גליקליכערווייזע געענדיגט שנעל. אין דיא צוויי שלאַכטען, וועלכע זיינען געפאָכטען געוואָרען צווישען דיא אַנהענגער פון פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ און פון עקס־פּרעזידענט מיטרע, זיינען דיא לעצטע בעזיעגט געוואָרען און האָבען זיך אונטערגעגעבען.

דיא פערטרעטער פון דיא פּראָווינצען אַנגעהויבען צו פיהלען וויא ביי זיך אין דער היים. דיא פּראָווינצען האָבען אָנגעהאַלטען זייער אַלטע אָטאָנאָמיע, אָבער זיי האָבען שוין געקוקט אויף בוענאָס ערעס מיט שטאָלץ וויא אויף זייער אַלגעמיינע הויפּט־שטאָדט, דעם צענטער פון האנדעל, אינדוסטריע און קולטור פון דער אַרגענטינער נאַציאָן. זיי האָבען זיך אַזוי אַלץ ענגער און פריינדליכער פערבונדען אין איין פעדעראַציאָן. אין 1884 איז דיא רעגיערונג פון דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס אַריבערגעפיהרט געוואָרען אין דער שטאָדט לאַ פּלאַטאַ, ניט ווייט צום זיד פון דער שטאָדט בוענאָס ערעס. דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען אָהן שום שטערונגען, און דיא פעדעראַטיווע אָרגאַניזאַציאָן פון דער אַרגענטינער רעפּובליק איז דורך דעם נאָך מעהר בעפעסטיגט געוואָרען.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון פּרעזידענט ראָקאַ האָט דיא רעפּובליק געמאַכט ווייטערע פאָרטשריטע אויף אַלע וועגען. דיא געשעפטען האָבען אויפגעבליהט, דער אויסלענדישער האנדעל איז געשטיגען פון 1875 ביז 1885 אויף 75 פּראָצענט. אין דערזעלבער צייט זיינען דריי מאָל אַזוי פיעל אייזענבאַהנען אויפגעבויט געוואָרען וויא אין דיא פריהערע יאָהרען. דיא איינקינפטע פון דער רעגיערונג האָבען זיך אויך פערגרעסערט אויף 60 פּראָצענט; אָבער נאָך העכער האָבען זיך געהויבען דיא אויסגאַבען, און דאָס האָט געפיהרט צו אַ פינאַנציעלען קריזיס. דיא פינאַנסען פון אַרגענטינע זיינען דיא גאַנצע צייט געווען אין אַ שלעכטען צושטאַנד, טראָץ דיא אונגעהייערע ענטוויקלונג פון האנדעל. דער לאַנגער בירגער־קריעג האָט נאַטירליך געפאָדערט ריזיגע אויסגאַבען אויף געוועהר. מען האָט געזוכט צו דעקען דיא שטייגענדע אויסגאַבען דורך אויסלענדישע הלואות און דורך דרוקען מאַסען אַסיגנאַציעס, וועלכע זיינען נאַטירליך אַלץ מעהר געפאַלען אין פּרייז.

ווען ראָזאַס איז געוואָרען דיקטאַטאָר, איז דער פּאַפּיערענער דאָלאַר ווערטה געווען בלויז 15 סענט אין גאָלד. אין 1846 איז מען געווען צופריעדען צו קריעגען 4 סענט פאַר אַ פּאַפּירענעם דאָלאַר. אונטער מיטרע'ס אַדמיניסטראַציאָן אין 1866 האָט מען געצוואונגען צו רעכענען אַ פּאַפּירענעם דאָלאַר פאַר 25 סענט אין גאָלד. אָבער אונטער סאַרמיענטאָ'ס אַדמיניסטראַציאָן, ווען עס זיינען געמאַכט געוואָרען זעהר גרויסע אויסגאַבען, איז דער קורס פון פּאַפּיער־געלד נאָך ניעדריגער געפאַלען. פּרעזידענט ראָקאַ האָט אויך געוואָלט רעפּאָרמירען דיא פינאַנסען און פעסטשטעלען דעם קורס פון פּאַפּיער־געלד; אָבער דאָס איז איהם ניט געלונגען. דער רעזולטאַט איז גאָר געווען, אַז דער פינאַנציעלער קריזיס איז גרעסער געוואָרען און אַז דער עולם איז געוואָרען אַלץ מעהר אונצופריעדען מיט זיין רעגיערונג, וועלכע איז פאַקטיש געווען אַ דיקטאַטור, אָבוואָהל ער האָט געזוכט זיך צו האַלטען אין דיא גרענעצען פון דער

לעריע אין איניגע פּונקטען און האָט צוזאַמענגעקליבען סאָלדאַטען פון דיא פּראָווינצען.

פון ביידע זייטען האָט מען אָבער געוואָלט אויסמיידען בלוט־פערגיסונגען און קומען צו אַן אויסגלייך. פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ האָט געהייסען זיינע סאָלדאַטען אַרויסמאַרשירען פון שטאָדט, האָפענדיג דערמיט איינצושטילען דיא רעבעלירענדע איינוואָהנער. דיא אונטערהאַנדלונגען צווישען דיא אָנפיהרער פון ביידע פּאַרטייען און אַרמעען האָבען אָבער ניט געפיהרט צו אַ פריעדליכען אָבמאַך. אין יוני 1880 האָט פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ געפונען פאַר נויטיג צו פערלאָזען בוענאָס ערעס צוזאַמען מיט אַלע זיינע מיניסטאָרען. דיא פּאָרטעניאָס האָבען עס אָנגענומען פאַר אַ קריעגס־ערקלערונג און האָבען גלייך בעשלאָסען צו אָרגאַניזירען אַן אַרמעע פון 25,000 מאַן. אַרגענטינע איז דאַן צוטהיילט געווען אין צוויי פּאַרטייען: פון איין זייט דער פערבאַנד פון צוועלף פּראָווינצען, דיא זאָ־גענאַנטע „קאָרדאָבאַ ליגע“, און פון דער אַנדער זייט דער פערבאַנד פון דער שטאָדט און פּראָווינץ בוענאָס ערעס מיט דער פּראָווינץ קאָריענטעס. דיא אַרמעע פון דיא צוועלף פּראָווינצען, דיא פעדעראַלע אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל ראָקאַ, איז געווען בעסער בעוואַפענט און דיסציפּלינירט פאַר דער אַרמעע פון בוענאָס ערעס. זיא איז אויך געווען געשטיצט פון דיא קריעגס־שיפען, וועלכע האָבען בלאָקירט דעם פּאָרט פון בוענאָס ערעס און ניט דערלאָזען אַריינפיהרען פון אויסלאַנד געוועהר, אין וועלכע דיא פּאָרטעניאָס האָבען זיך בעזאָנדערס גענויטיגט.

נאָך עטליכע צוזאַמענשטויסען און נאָך אַ שלאַכט לעבען בוענאָס ערעס, וועלכע האָט זיך געצויגען צוויי טעג, האָט דיא פעדעראַלע אַרמעע געזיעגט. גענעראַל ראָקאַ איז אריין אין בוענאָס ערעס אַלס טריאומפאַטאָר און איז נאַכהער ערוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט. דיא בעזיעגטע פּאַרטיי האָט זיך געפיהלט צו שוואַך אַרויסצושטעלען איהר קאַנדידאַט געגען דיזען ענערגישען און פעהיגען גענעראַל, וועלכער האָט באַלד בעוויזען, אַז ער איז אויך אַ גוטער אַדמיניסטראַטאָר. דער וויכטיגסטער רעזולטאַט פון דעם זיעג פון דיא פּראָווינצען איז געווען, וואָס דיא שטאָדט בוענאָס ערעס איז אָבגעטהיילט געוואָרען פון דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס און איז ערקלערט געוואָרען פאַר דיא פעדעראַלע הויפּט־שטאָדט. דיזע ענדערונג האָט געפיהרט ניט נור צו אַ שנעלען סוף פון דיא לאַנגע בלוטיגע שטרייטען צווישען דיא פּראָווינציאַלען און דיא פּאָרטעניאָס, זאָנדערן אויך צו אַן ענגערער פערבינדונג פון אַלע פּראָווינצען און צו אַ פערשטאַרקונג פון דער גאַנצער רעפּובליק.

אָהן איהר הויפּט־שטאָדט האָט דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס אויפגעהערט צו שרעקען דיא אַנדערע פּראָווינצען מיט איהר אויבערמאַכט. אין דער שטאָדט בוענאָס ערעס, אַלס דער צענטער פון דער אַלגעמיינער רעגיערונג, האָבען זיך

לענדישע שיפען, וועלכע האבען זיך געפונען אין פארט, האבען זיך ארייגעמישט און האבען געפאדערט, אז דיזע באמבארדירונג זאל אויפהערען אויף דעם גרונד, דאס אויך אויסלענדער און בכלל זייטיגע מענשען ליידען דערפון. ווען פרעזידענט סעלמאן האט זיך ארומגעזעהן, אז ער קען זיך ניט פערלאזען אויף דער פעדעראלער ארמעע און אז דיא עפענטליכע מיינונג איז זעהר שטארק געגען איהם אליין און געגען זיינע מיניסטארען, האט ער געפאלגט דעם ראטה פון גענעראל ראקא צו רעזיגנירען. זיין פלאץ איז דאן פערנומען געווארען פון דעם וויצע־פרעזידענט, דר. קארלאס פעליגריני, וועלכער איז געוועזן קריעגס־מיניסטער אין דיא קאבינעטען פון דיא פרעזידענטען אוועלאנעדא און ראקא, און דיא איינוואהנער פון בוענאס ערעס האבען אויפגענומען דיזע ענדערונג מיט גרויס פריידע און געפייערט זייער זיעג גאנצע דריי טעג.

דיא פינאנציעלע שוויריגקייטען זיינען אבער געוועזן אזעלכע גרויסע, אז טראץ אלע זיינע גוטע אבזיכטען און אנשטרענגונגען, האט פרעזידענט פעליגריני ניט געקענט פיעל אויפטהאן. דער קורס פון דער אונגעהייערער מאסע אסיגנאציעס איז אלץ ניעדריגער געפאלען. דורך דעם האט שליסליך אויך באנקראטירט דיא בעריהמטע לאנדאנער פינאנץ־פירמע בארינג בראטהערס, וועלכע זיינען געוועזן פינאנציעלע אגענטען פון דער ארגענטינער רעגיערונג. דיזער באנקראט האט געפיהרט צו קראכען אין דער גאנצער האנדעלס־וועלט. דיא גרעסטע באנקען אין בוענאס ערעס, אפילו דיא נאציאנאל־באנק, האבען געמוזט צושליסען זייערע טהירען אין פריהלינג פון 1891. פאליטיש האט זיך דיא פיעל־געפרופטע רעפובליק גראדע אנגעהויבען צו בערוהיגען, ווייל דיא פיהרער פון דיא קעמפפענדע פארטייען, אפילו דיא גענעראלען ראקא און מיטרע, האבען זיך פעראייניגט צו שטיצען פעליגריני׳ס רעגיערונג און איינצושטירען דיא פראווינצען. אום צו פערשטארקען דיזע רעגיערונג האט גענעראל ראקא זאגאר איינגעוויליגט צו פערנעהמען דעם פאסט פון מיניסטער פון איני־לענדישע אנגעלעגענהייטען.

ווען עס איז געקומען אין 1892 צו וועהלען א נייעם פרעזידענט, האט גענעראל ראקא ארויסגעוויזען זאגאר אזוי פיעל גרויסמוטה און פאטריאטיזם צו שטיצען דיא קאנדידאטור פון זיין אלטען געגנער און פיהרער פון דיא פארטעניאס, דעם אונז שוין בעקאנטען גענעראל מיטרע. אבער דיא פראווינציאלען זיינען ענטשיעדען ארויסגעטראטען געגען גענעראל מיטרע און האבען פערלאנגט ניט אנדערש, אז זייער פיהרער, גענעראל ראקא, זאל ווידער ווערען פרעזידענט. עס וואלט ווידער געקומען צו א בירגער־קריעג — אין דער פראווינץ קארדאבא האט זיך שוין אנגעפאנגען אן אויפשטאנד און אין בוענאס ערעס האט מען געמאכט אן אטענטאט אויף גענעראל ראקא׳ס לעבען — וועןביידע פיהרער וואלטען ניט אבגעמאכט צווישען זיך אין דיא אינטערע־

קאָנסטיטוציאָן און צו לעבען בשלום מיט דיא גובערנאטאָרען און פיהרער אין דיא פראָווינצען.

אין 1886, ווען זיין טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט גענעראל ראָקאַ אויסגעפיהרט, אַז זיין שוואָגער, דר. מיגועל כוארעץ סעלמאַן, זאָל ווערען פרע־זידענט. באלד האָבען זיך אָבער אָנגעהויבען פּאָליטישע אונרוהען. סעלמאַן איז געווען אַ שוואַכער מאַן, אַ ווערקצייג אין דיא הענד פון דער הערשענדער פּארטיי. ער האָט געמאכט הלואות און אויסגאבען כמעט גאָר אָהן אַ רעכנונג. מען האָט צופיעל ספּעקולירט און מען האָט אויך געשווינדעלט אויף וואָס דיא וועלט שטעהט. אַלע ווארנונגען וועגען דיא ביטערע רעזולטאטען פון אַזעלכע פינאַנציעלע פיהרונגען האָבען ווייניג געווירקט אויף דעם פּרעזידענט מיט דער באַנדע ספּעקולאַנטען און שווינדלער, וועלכע האָבען איהם אַרומגערינגעלט און געזוכט צו מאכען וואָס שנעלער מיליאָנען אויף דער רעכנונג פון פאָלק. סעלמאַן האָט אפילו ניט געפאָלגט דעם ראטה פון גענעראל ראָקאַ אויפצוהערען דיא צו גרויסע אויסגאַבען אויף אייזענבאַהנען און פערשיעדענע קהל׳שע אונטערנעה־מונגען. פון 1885 ביז 1891 זיינען דיא אויסלענדישע חובות כמעט פערדריי־פאַכט געוואָרען דורך הלואות, פאַר וועלכע מען האָט געמוזט צאָהלען אַלץ הע־כערע פּראָצענטען.

אין 1889 איז ענדליך געקומען דער קריזיס, וועלכער האָט געפיהרט פּשוט צו באַנקראָט. דיא רעגיערונג האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו צאָהלען איהרע דרינגענדסטע אויסגאַבען, און פיעלע באַנקען זיינען צוגעשלאָסען געוואָרען. דאַן האָט זיך געגרינדעט דיא זאָ־גענאַנטע "יוניאָן סיוויקאַ", אַ פעראיין פון פיהרער אין בוענאָס ערעס, וועלכע האָבען אָנגעפאַנגען צו זאַמלען קרעפטע פאַר אַן אויפשטאַנד. גרויסע פּראָטעסט־מיטינגען געגען דיא פעדעראַלע רעגיערונג זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען אין בוענאָס ערעס און אויך אין אַנדערע שטעדט, וואו רעוואָלוציאָנערע קלובען זיינען געשאַפען געוואָרען. מיליאָנען פלוגבלע־טער און פּראָקלאַמאַציעס זיינען פערשפּרייט געוואָרען איבער׳ן גאַנצען לאַנד צו ערקלערען דיא אורזאַכען פון דעם שרעקליכען פינאַנציעלען קריזיס און צו שילדערען דיא שווינדעל און גנבות פון פּרעזידענט סעלמאַן׳ס רעגיערונג.

אין יולי 1890 האָט זיך אָנגעפאַנגען אַן אויפשטאַנד אין בוענאָס ערעס אונטער דער לייטונג פון דיא מיטגליעדער פון דער "יוניאָן סיוויקאַ". באַרי־קאַדען זיינען שנעל אויפגעבויט געוואָרען אין דיא וויכטיגסטע גאַסען און פּלע־צער. צו דיא רעוואָלוציאָנערען זיינען אויך צוגעשטאַנען אייניגע באַטאַליאָנען פון דער רעגיערונגס־אַרמעע, אויף וועלכער פּרעזידענט סעלמאַן האָט געלייגט זיינע גרעסטע האָפנונגען. דיא קאָמאַנדירען פון דיא קריעגס־שיפען זיינען אויך אַרויסגעטראָטען געגען דיא רעגיערונג און האָבען זאָגאַר אָנגעפאַנגען צו באָמבאַרדירען דיא רעגיערונגס־געביידעס. אָבער דיא קאַפּיטאַנען פון אויס־

1904 דעם געזעצליכען טערמין רוהיג און פריעדליך, זאָנדערן האָט אויך אָהן שטערונגען איבערגעגעבען זיין אַמט צו דר. מאַנועל קווינטאַנאַ, וועלכער איז געזעצליך אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט מיט זיין צושטימונג.

די אַרגענטינער רעפּובליק מאַכט אַלץ ווייטערע און גרעסערע פאָרטשריטע. זי שטייגט אין בעפעלקערונג, רייכטהום, האַנדעל, אינדוסטרי און אויך אין פּאָ־ליטישער ענטוויקלונג. דיא צייטען פון בירגער־קריעג זיינען שוין פאָריבער. פּאָליטישע שטרייטען ווערען שוין ניט געפיהרט מיט געוועהר אין דיא הענד, נור אין קאָנגרעס, אין דער פּרעסע און אויף פערזאַמלונגען, וויא אין אַלטע קאָנסטיטוציאָנעלע לענדער.

דעם 25טען מאַי 1910 איז מיט גרויסע פּאַראַדען און מיט פּאַטריאָטישע בעגייסטערונג געפייערט געוואָרען אין גאַנצען לאַנד דער הונדערט־יעהריגער יובילעאום פון דער רעפּובליק. דיא 14 פּראָווינצען און דיא 10 טעריטאָריעס, פון וועלכע עס בעשטעהט יעצט דיא אַרגענטינער רעפּובליק, זיינען שוין פעסט פערבונדען און בילדען איין נאַציאָן, דיא זעהר ענערגישע און פאָרטשריטליכע ארגענטינער נאַציאָן, וועלכע וואַקסט זעהר שנעל דורך מאַסען עמיגראַנטען פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער, ספּעציעל פון איטאַליען און שפּאַניען. דיא איינ־דיאַנער און מעסטיזאָס זיינען שוין פון לאַנג אַ מינאָריטעט אין אַרגענטינע. דיא גרויסע מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג איז אַ ווייסע, וואָס שטאַמט מייסטענס פון דיא ראָמאַנישע אָדער לאַטיינישע לענדער אין אייראָפּאַ. דיא הערשענדע שפּראַך בלייבט אַ שפּאַנישע, טראָץ דעם וואָס דיא מייסטע איינ־וואַנדערער זיינען דיא לעצטע צייטען איטאַליענער, נור דיא קולטור דאָרטען איז יעדענפאַלס אַ לאַטיינישע. דיא צענטערס פון בילדונג און קולטור זיינען בוענאָס ערעס און קאָרדאָבאַ, וואו עס געפינען זיך אוניווערזיטעטען, און אויך סאַנטאַ פע, לאַ פּלאַטאַ, פּאַראַנאַ, ראָזאַריאָ, וואו עס געפינען זיך פאַקולטעטען פון יוריספּרודענץ און מעדיצין און אויך הויכע טעכנישע, קאָמערציעלע און קונסט־שולען. דיא פאָלקס־בילדונג ווערט אַלץ ווייטער פערשפּרייט איבער'ן לאַנד. דיא צאָהל פון אַנאַלפאַבעטען (וואָס קענען ניט שרייבען און לעזען) ווערט אַלץ קלענער. אין 1910 האָבען זיך געפונען 1,200,212 שילער אין דיא 5321 פאָלקס־שולען.

סען פון פריעדען און פון דער גאַנצער רעפּובליק צוריקצוציהען זיך פון פּאָליטישען שלאַכטפעלד און העלפען אויסקלייבען פאַר פּרעזידענט דר. סאענץ פּעניא, וועלכער האָט געוואונען אַ גרויסען שם אַלס אַ מיטגליעד פון העכסטען געריכט און וועלכער האָט זיך פריהער כמעט גאָר ניט געמיישט אין דיא פּאַרטייטרייטען.

ווען דיזער קאָמפּראָמיס־קאַנדידאַט איז ערוועהלט געוואָרען, האָבען דיא ראַדיקאַלען, וועלכע זיינען דערמיט גאָר ניט צופריעדען געווען, ניט נור געזוכט צו שטערען דיא רעגיערונג אין קאָנגרעס, זאָנדערן האָבען זאָגאר אָנגעפאַנגען צו מאַכען פאָרבערייטונגען צו אַן אויפשטאַנד. אונרוהען זיינען פאָרגעקומען אין אייניגע פּראָווינצען, בעזאָנדערס אין דער פּראָווינץ סאַנטאַ פּע, וואו דר. אַלעם, דער פיהרער פון דער ראַדיקאַלער פּאַרטיי, האָט אָרגאַניזירט אַן אַרמעע און האָט פערכאַפּט דיא שטאָדט ראָזאַריאָ. דיזע רעבעליאָן איז אפילו שנעל אונטערדריקט געוואָרען; אָבער אַזוי וויא דער קאָנגרעס האָט דאָך ניט געהאַט גענוג צוטרויען צו דער רעגיערונג, איז פּרעזידענט פּעניא שליסליך געצוואונגען געווען צו רעזיגנירען אין יאַנואַר 1895. זיין טערמין איז געענדיגט געוואָרען פון דעם וויצע־פּרעזידענט דר. כאָזע אוריבורו, וועלכער איז געווען אַ געניטער דיפּלאָמאַט און האָט זיך אויסגעצייכענט אין אויסלענדישע אַנגעלעגענהייטען, ספּעציעל אין דיא גרענעץ־שטרייטען, וועלכע האָבען זיך דאַן געצויגען מיט בראַזיליען און טשילי.

אין 1898, ווען עס איז געקומען דער טערמין פאַר אַ נייעם פּרעזידענט, האָט מען פון אַלע זייטען פערלאַנגט, אַז גענעראַל ראָקאַ זאָל ערוועהלט ווערען. דאָס איז געשעהען אָהן אָפּאָזיציאָן, ווייל מען האָט דאַן מורא געהאַט פאַר אַ מלחמה מיט טשילי און מען האָט גערעכענט, אַז ער איז דער פּאַסענדער פיהרער און פעהיגסטער גענעראַל. דאָס פאָלק האָט זיך טאַקע ניט גענאַרט אין איהם. ער האָט אָנגעשטרענגט אַלע זיינע כחות אויסצומיידען אַ מלחמה. איינער פון זיינע ערשטע אַקטען אַלס פּרעזידענט איז געווען צוזאַמענצוטרעפען זיך מיט'ן פּרעזידענט פון טשילי און צו קומען צו אַ פריעדליכען אויסגלייך וועגען זייערע גרענעצען. מיר ווייסען שוין פון דער געשיכטע פון טשילי, אַזביידע רעפּובליקען, וועלכע האָבען יאָהרען לאַנג געמאַכט גרויסע פאָרבערייטונגען צו אַ מלחמה, האָבען זיך צולעצט פערלאָזען אויף שיעדס־געריכטען און לעבען זייט דאַן בשלום.

פּרעזידענט ראָקאָ האָט אויך דורכגעפיהרט רעפאָרמען אין דער אַדמיניסטראַציאָן, אין דער וואַהל־סיסטעם, אין דיא געריכטען און אין פינאַנצען. וויא אַ געניטער קאַפּיטאַן האָט ער דורכגעפיהרט אונבעשעדיגט דיא שיף פון דער רעפּובליק לעבען שטיינערדיגע ברעגען אין דער צייט פון שטורמווינדען און האָט איהר געאַנקערט אין אַ זיכערען האַפען. ער האָט ניט נור געענדיגט אין

זייערע נעמען זיינען: מאָאיזוויל, קלאַרא, סאַן אַנטאָניאָ, סאַנטא איזאַבעל, לוסיענוויל, מאַוריציאָ, באַראָן דע הירש, נאַרסים לעוון (נאָך דעם נאָמען פון דעם אַלטען פרעזידענט און איינעם פון די ערשטע גרינדער פון דער אַליאַנס איזראַעליט אוניווערסעל אָדער חברה כל ישראל חברים) און דאָראַ.

די רייכסטע פון דיזע קאָלאָניעס איז מאַוריציאָ אין דער פראָווינץ בוענאָס ערעס. אין 1910 האָבען דאָרטען זיך געפונען 613 פאַמיליען מיט 3097 נפשות. די קאָלאָניסטען האָבען דאַן געהאַט פערזעעט דאָרטען 24,518 העקטאַר (אין ארגענטיניען איז איינגעפיהרט געוואָרען די מעטרישע מאָס וויא אין אַלע אַנדערע לאַטיינישע לענדער; אַ העקטאַר איז אונגעפעהר 2 און אַ האַלב ענגלישע אַקער), מייסטענס מיט ווייץ, האָבער און לוצערן אָדער אַלפאַל־פאַ. זיי האָבען דאַן פערמאָגט צוזאַמען 15,668 קיה און אָקסען און איבער 7000 פערד, עזלען און מויל־עזלען. אין אַלע 9 קאָלאָניעס זיינען אין 1910 קולטיווירט געוואָרען 205,097 העקטאַר, כמעט אַ העלפט פון דעם לאַנד וואָס די יק"א האָט געהאַט איינגעקויפט אין ארגענטינע, און די צאָהל פון בהמות האָט דערגרייכט ביז 60,000 (דאַרונטער 23,300 קיה) און פון פערד און מויל־עזלען ביז 61,000.

די קאָלאָניסטען קויפען אַלץ מעהר אוים זייערע חלקים לאַנד ביי דער יק"א, ווייל זייער עקאָנאָמישע לאַגע פערבעסערט זיך שנעל. די פרייזען פון לאַנד ווערען אַלץ העכער, ווייל די בעפעלקערונג פערמעהרט זיך זעהר שנעל אַרום און אַרום, בעזאָנדערס טאַקע אין די ערטער, וואו די מייסטע אידישע בעזעצונגען געפינען זיך, און אויך ווייל עס ווערען דאָרטען געבויט אַלץ מעהר אייזענבאַהנען. די אידישע קאָלאָניעס פראָגרעסירען אין אַלגע־מיינען צוזאַמען מיט גאַנץ ארגענטינא, וועלכע איז שוין געוואָרען אַזאַ מקום מנוחה פאַר אידישע איינוואַנדערער אין זיד־אַמעריקאַ, וויא יונייטעד סטייטס אין נאָרד־אַמעריקאַ.

אידישע איינוואַנדערער און קאָלאָניעס

זייט 1891 ציהט זיך אויך אַ אידישער עמיגראַציאָנס־שטראָם נאָך אַרגענ־טינע. בוענאָס ערעס איז שנעל געוואָרען דער גרעסטער אידישער צענטער אין זיד־אַמעריקאַ. מיט יעדען יאָהר וואַקסט דאָרט דיא אידישע בעפעלקערונג. מען דאַרף ניט זיין אַ נביא פּאָרויסצוזאָגען, אַז מיט דער צייט וועט דיא הויפּט־שטאָדט פון אַרגענטינע ווערען דיא נעכסטע גרעסטע אידישע שטאָדט נאָך ניו יאָרק. דיא אידען האָבען דיא בעסטע אויסזיכטען צו פערשפּרייטען זיך אין גאַנץ אַרגענטינע.

דערווייל איז אַרגענטינע דיא איינציגע שפּאַניש־שפּרעכענדע מדינה מיט אַ בעדייטענדער אידישער בעפעלקערונג. אין אַלע אַנדערע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען, בראַזיליען אַריינגערעכענט, געפינען זיך נור אין דיא גרעסערע שטעדט איינצעלנע אידען. אַרגענטינע איז אַן אויסנאַהמע פון כּלל אויך דער־מיט, זואָס אַ גרויסער טהייל, אונגעפעהר אַ דריטעל פון איהר אידישער בע־פעלקערונג, בעשטעהט פון קאָלאָניסטען, טאַקע אמת'ע קאָלאָניסטען, וועלכע פערנעהמען זיך מיט אַקערבוי און פיהצוכט. לויט דיא פאָלקס־צעהלונג פון 1910 האָבען זיך אין דיא 9 אידישע קאָלאָניעס דאָרטען געפונען 3777 פאַמי־ליען, וועלכע האָבען געצעהלט 21,115 נפשות. אַזוי וויא דיזע קאָלאָניעס מאַ־כען דיא לעצטע יאָהרען מערקווירדיג גרויסע פאָרטשריטע, וואַקסט דאָרטען דיא בעפעלקערונג אַליץ שנעלער. עס קען שוין היינט קיין צווייפעל ניט זיין, אַז דיזע קאָלאָניעס וועלען פערבלייבען צענטערס פון אידישער קאָלאָניזאַציאָן.

וויא בעוואוסט, זיינען דיזע קאָלאָניעס געגרינדעט געוואָרען פון באַראָן דע הירש, וועלכער האָט אויך געשאַפען דיא דזשואיש קאָלאָניזיישאָן אַסאָסיאיי־שאָן, דיא בעריהמטע יק"א, מיט אַ קאַפּיטאַל פון 9 מיליאָן פונט סטערלינג אין 1892. נאָך דעם טויט פון דיזען גרויסען פילאַנטראָפּ אין 1896 איז דיזעס קאַפּיטאַל פאַר אידישע קאָלאָניזאַציאָן און בכלל פאַר שטיצען פערפאָלגטע אי־דען פערגרעסערט געוואָרען ביז עלף מיליאָן פונט סטערלינג (אונגעפעהר 55 מיליאָן דאָלאַר). דיא וויכטיגסטע רעזולטאַטען פון דיזער קאָלאָניזאַציאָנס־אַרבייט צייגען זיך דערווייל אַרוים אין אַרגענטינע. דיא אידישע קאָלאָניעס געפינען זיך אין דיא פּראָווינצען בוענאָס ערעס, ענטרע ריאָס און סאַנטאַ פע.

אורוגוואי

Uruguay

דיא געשיכטע פון אורוגוואי

צו דער צייט ווען דיא שפּאַניער האָבען ענטדעקט ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, וויא דאָס איז בעשריעבען אין דער געשיכטע פון אַרגענטינע, זיינען דיא נאָרד־ליכע ברעגען פון דיזען טייך, וועלכע געהערען צו דער רעפּובליק אורוגוואי, גע־ווען בעזעצט פון בעזאָנדערס קריעגערישע שטאַמען מיט דעם אַלגעמיינען נאָמען טשאַרואַ. אין קיין אַנדער טהייל פון דער נייער וועלט, אַראוקאַניא אין טשילי און פּאַטאַגאָניא אין אַרגענטינע אַריינגערעכענט, האָבען דיא שפּאַניער ניט גע־האַט צו פיהרען אַזאַ לאַנגען קאַמפּף מיט דיא איינגעבאָרענע, וויא גראַדע אויף דיא סטעפּעס פון אורוגוואי. עס האָט גענומען גאַנצע צוויי יאָהרהונדערטע ביז דיא שפּאַניער האָבען געקענט אָנהאַלטען אַ קאָלאָניע דאָרטען. עס זיינען פאָריבער הונדערט און פופציג יאָהר נאָך דער גרינדונג פון בוענאָס ערעס, און דיא שפּאַניער צוזאַמען מיט דיא אַרגענטינער גאַוטשאָס האָבען אַלץ ניט גע־קענט פעריאָגען דיא מוטהיגע אינדיאַנער, וועלכע האָבען זיך צושפּרייט אויף דער אורוגוואיער זייט פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ.

דיא פּאַמפּאַסען (סטעפּעס) פון אורוגוואי זיינען אַלץ געבליבען אָבגעשני־טען פאַר אויראָפּעער, וועלכע האָבען זיך אַהין געריסען פון צוויי זייטען, פון בראַזיליען אין נאָרד און פון אַרגענטינע אין זיד, ביז עס איז געגרינדעט גע־וואָרען אין 1726 מאָנטעווידעאָ, וועלכע איז געוואָרען דיא הויפּט־שטאָדט און דער הויפּט־פּאָרט פון אורוגוואי. דיא טשאַרואַס האָבען אויף קיין פאַל ניט גע־וואָלט לאָזען דיא ווייסע זיך בעזעצען אויף זייער לאַנד. זיי האָבען ערמאָרדעט דעם ענטדעקער פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, כואַן דע סאָליס, ווען ער האָט געלאַנדעט מיט עטליכע בעגלייטער אין אַן אָרט לעבען דעם אורוגוואיער פּאָרט קאָלאָניאַ, וואָס געפינט זיך אַנטקעגען בוענאָס ערעס (וועגען דיא רייזען און עראָבערונגען פון דיא שפּאַניער אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זעה דעם ערשטען קאַפּיטעל פון דער געשיכטע פון אַרגענטינע). אין זייערע צוזאַמענשטויסען מיט דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען אַלץ געזוכט צו בעפעסטיגען זיך ערגעץ־וואו אויף דעם נאָרדליכען ברעג פון לאַ פּלאַטאַ, האָבען דיזע אינדיאַנער שטאַמען געלערנט דיא אויראָפּעאישע קריעגס־קונסט. מיט דיא פערד און אָקסען, וועלכע האָבען זיך מיט אַ וואונדערליכער שנעלקייט פערמעהרט אויף דיא פּאַמפּאַסען פון דיא

טען. איינינע פון דיא ווענינער קריענערישע שטאמען האבען זיך אויף אנגע־פאנגען צו מיישען מיט דיא קרעאלען, זא דאס עס איז ענטשטאנען א קלאס מעסטיזאס אויך אין אורוגוואי. אנדערע אינדיאנער שטאמען האבען אנגעהויבען צו פיהרען האנדעל מיט דיא ווייסע, וועלכע האבען דארום אויך געקענט זיך עטאבלירען דארטען אין געוויסע פונקטען.

צו ענדע פון 17טען יאהרהונדערט האט זיך אויך אנגעפאנגען א קאמפף צווישען דיא שפאניער און פארטוגעזער צוליעב דיא פאסעסיע פון אורוגוואי. דיא פארטוגעזער זיינען אהין צוגעקומען פון זייערע בעזעצונגען אין בראזיליען. אין 1680 האט דער גובערנאטאר פון ריא דע זשאנעירא ארויסגעשיקט עטליכע שיפען מיט סאלדאטען צו פערנעהמען א פונקט ביי דיא נארדליכע ברעגען פון לא פלאטא אין נאמען פון דעם קעניג פון פארטוגאל. זיי האבען געלאנדעט אין א האפען גראדע געגענאיבער בוענאס ערעס און האבען דארטען געגרינדעט דיא שטאדט, וועלכע טראגט עד הוים דעם נאמען קאלאניא. פארטוגאל האט פערלאנגט אויף דעם גרונד פון דעם אבמאך פון טארדעסילאס דיא געגענדען צום זיד־וועסט ביז צו דער מינדונג פון אורוגוואי, ווערענד שפאניען האט פערלאנגט אויף דעם גרונד פון דעם זעלבען אבמאך דיא געגענדען צום נארד־אסט ביז צו דער בראזיליאנער פראווינץ סאאון פאאולא. אבער אזוי וויא דיא טשארואס האבען דארטען קיינע אויראפעער ניט צוגעלאזען, איז דער דאזיגער גרענעץ־שטרייט געבליבען א פאפיערענער ביז דיא פארטוגעזער האבען אויס־געפיהרט דעם פלאן צו בעפעסטיגען זיך אין קאלאניא.

דיא איינוואהנער פון בוענאס ערעס האבען גלייך בעשלאסען, גאר ניט ווארטענדיג אויף בעפעהלען פון מאדריד, צו פערטריבען דיא פארטוגעזער פון אזא נאהענטער נאכבארשאפט. א מחנה פון 250 קרעאלען און 3000 פריינד־ליכע אינדיאנער זיינען פלוצלונג בעפאלען דיא פארטוגעזער, וועלכע זיינען גע־ווען פערנומען מיט בעפעסטיגען זייער פלאץ געגען דיא ערווארטעטע אטאקעס פון דיא טשארואס. דער קאמאנדיר פון דיא פארטוגעזער האט אנפאנגס צו־ריקגעשטויסען דיא אטאקע פון דיא שפאניער, אבער ער האט שליסליך געמוזט זיך אונטערגעבען. דיא שפאניער האבען גלייך צושטערט אלעס וואס דיא פארטוגעזער האבען געהאט צייט אויפצובויען אין קאלאניא. דיא פארטוגעזי־שע רעגיערונג האט פראטעסטירט געגען אזא האנדלונג אין א צייט פון פריעדען און האט ערקלערט, אז זיא האט א רעכט געהאט צו גרינדען א קאלאניע דאר־טען, ווייל דיא געגענדען ביי דיא נארדליכע ברעגען פון לא פלאטא זיינען גאר ניט פערנומען געווארען פון דיא שפאניער און זיינען דארום געבליבען א פרייע טעריטאריע. דיא שפאנישע רעגיערונג, וועלכע האט דאן ניט געוואלט איינ־רייסען מיט פארטוגאל און האט זיך אויך ווענינ געקימערט וועגען סטעפעס און פלאכע געגענדען, וואו מען האט גאר ניט געקענט ערווארטען צו געפינען דיא

עטליכע פּאָאר, וואָס דיא ערשטע שפּאניער קאָלאָניסטען אין ארגענטינע האבען
מיטגעבראכט און איבערגעלאָזען זיך פיטערן אָהן שום איינפאסונג, האבען זיך
דיא טשארואָס בענוצט פונקט וויא דיא ארגענטינער קרעאָלען אין גאוטשאָס.
זיי זיינען געוואָרען אויסגעצייכענטע רייטער און יעגער.

אין 1573 האָבען דיא שפּאניער אָרגאניזירט אין ביענאָס ערעס אן עקס־
פּעדיציע פון 350 גוט־בעוואפענטע אוואנטוריסטען מיט דעם צוועק צו עטאב־
לירען אַ קאָלאָניע אויף דער אורוגוואיער זייט פון דיאָ דע לאַ פּלאַטאַ. פּיזאַרָאָ
האָט איינגענומען דיא ריזיגע פּערואנער אימפּעריע מיט אַ קלענערע צאָהל
שווערד־העלדען; אָבער דיא טשאַרואַס האָבען ניט נור איינגעהאַלטען דיא שפּאַ־
נישע אַטאַקע, זאָנדערן האָבען אויך אויסגעשלאָגען אַ דריטעל פון דיא אָנ־
גרייפער. דיא איבריגע האָבען זיך קוים געדעטעט אויף אַן אינזעל. דרייסיג
יאָהר שפּעטער האָבען דיא קרעאָלען פון ביענאָס ערעס און פון פּאַראַגוואַי גע־
מאַכט אַ נייע פּראָבע צו בעזעצען זיך אין דיא געגענדען, וואָס האָבען צוערשט
געטראָגען דעם נאָמען באַנדאַ אָריענטאַלע (דאָס לאַנד צו מזרח זייט פון דעם
טייך אורוגוואַי) און נאָכהער אורוגוואַי. אַרום 500 מאַן פון דיא אַרגענטינער
געגענדען האָבען זיך אַריינגעריסען אַהין אונטער דער קאָמאַנדע פון הערנאַנ־
דאַריאַס סאַאַוועדראַ, דעם גיבערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס, אָבער זעהר ווייניג
פון זיי האָבען זיך צוריקגעקעהרט. דיא טשאַריאַס האָבען פּשוט פערניכטעט
דיא אַנגרייפער אין אַ שלאַכט. אין דיא נעכסטע פופציג יאָהר האָבען דיא
שפּאַניער דריי מאָל פּרובירט איינצונעהמען דיא אינדיאַנער שטאַמען אין או־
רוגוואַי, אָבער דאָס איז זיי ניט געלונגען.

דיא טשאַרואַס האָבען זיך אייגענטליך קיין מאָל ניט אונטערגעגעבען צו
דיא שפּאַניער. ווען זיי זיינען אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט שליסליך
בעזיעגט און צוריקגעשטויסען געוואָרען פון דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, האָ־
בען זיי זיך צושפּרייט אין מיטען לאַנד ביז צו דיא גרענעצען פון בראַזיליען,
וואו זיי האָבען נאָך אַ לענגערע צייט אָנגעהאַלטען זייער אונאַבהענגיגקייט.
דיא נידערלאַגען, וועלכע דיא שפּאַניער האָבען געהאַט אין אורוגוואַי, האָבען
אויך געפיהרט דערצו, אַז דיא האַנדעלס־שיפען פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער
האָבען גאָר מורא געהאַט צוצוקומען צו דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ.
דיא איינציגע ווייסע, וואָס האָבען געוואַגט אין 17טען יאָהרהונדערט אַריינצו־
דרינגען אין דיא אינערליכע געגענדען פון אורוגוואַי זיינען געווען דיא יעזואי־
טען, וועלכע האָבען צוערשט געגרינדעט דיא מיסיאָן מיט'ן נאָמען סאָריאַנאַ
אין 1650 אויף אַן אינזעל אין דעם טייך אורוגוואַי. דיא קריעגערישע טשאַרואַס
האָבען פון זיך געיאָגט אויך דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען, אָבער אַנדערע אינ־
דיאַנער שטאַמען האָבען זיך געלאָזט אַלץ מעהר טויפען, און דורך דעם זיינען
נאָכהער געעפענט געוואָרען וועגען פאַר פּאָרטוגעזישע און שפּאַנישע קאָלאָניס־

דערזעלבער צייט האָבען דיא קרעאָלען פון דער ארגענטינער פּראָווינץ סאנטא פּע זיך אַריינגעריסען אין דיא געגענדען צום מזרח פון טייך פּאראַנא נאָך א זיעג איבער דיא טשאַרואַס דאָרטען און האָבען אַלין ווייטער זיך צושפּרייט איבער ענטרע ריאָס און באַנדאַ אָריענטאַלע.

א קורצע צייט נאָכדעם וויא דיא שפּאַניער האָבען זיך בעזעצט און בע־פעסטיגט אין מאָנטעווידעאָ, האָבען דיא פּאָרטוגעזער געשיקט אַן עקספּעדיציע צו פעריאָגען זיי פון דאָרטען. אָבער דאָס איז דיא פּאָרטוגעזער ניט געלונגען און זיי האָבען דאַן זיך אַוועקגעלאָזען אויף זייערע שיפען ווייטער צו מזרח און צפון ביי דיא ברעגען פון אורוגוואַי, אום צו לאַנדען ערגעץ אין אַן אנדער גוטען האפען. דיזע ברעגען זיינען זעהר אָרים אין גוטע און זיכערע האפענס. אפילו מאָנטעווידעאָ איז ניט גענוג טיעף פאר גרויסע דאמפף־שיפען. א זיכערען הא־פען האָבען דיא פּאָרטוגעזער ערשט געפונען אַזוי וויט צום נאָרד ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן, וויא ריאָ גראַנדע דאָ סול, וואו זיי האָבען אין 1735 אויפגעבויט א פעסטונג און געגרינדעט א שטאָדט. דיזע געגענד איז געוואָרען דער זידליכער גרענעץ פון בראַזיליען.

אזוי איז עס נור דער פּאָרט קאָלאָניא געבליבען אין דער ערשטער העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט דיא איינציגע פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיע אין אורוגוואַי. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט אָבער געזוכט א וועג וויא אזוי אויך פטור צו ווערען פון דיא פּאָרטוגעזער אין קאָלאָניא, וואָס איז געוועזן וויא א דאָרן אין די אויגען פון די איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס. אין 1750 האָט שפּאַניען אָנגע־נומען א פאָרשלאַג אויסצובייטען דיזען פּאָרט אויף א גאַנצע געגענד אין מיטען לאַנד ביי דיא ברעגען פון טייך אורוגוואַי, דיא געגענד, וואו דיא יעזואיטען האָ־בען קאָמאַנדעוועט איבער בעקעהרטע אינדיאַנער שטאַמען און וואָס האָט גע־טראָגען דעם נאָמען "זיעבען מיסיאָנען". דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע האָבען דאַן געיאָגט דיא יעזואיטען, און בעזאָנדערס דיא קאָלאָניסטען פון דער בראַזיליאַנער פּראָווינץ סאַאון פּאַאולאָ, וועלכע האָבען געמאַכט א תל פון אַלע יעזואיטישע מיסיאָנען אויף זייער וועג, וויא מיר וועלען עס זעהן אין דער געשיכטע פון בראַזיליען, האָבען זיך א לאָז געטהאָן אין דיזער טעריטאָריע, וואו זיי האָבען צושטערט דיא יעזואיטישע מיסיאָנען און אינדיאַ־נער דערפּער. דיא יעזואיטען האָבען דאַן געמאַכט אַזעלכע גוואַלדען געגען דיא פערפאָלגונגען פון דיא פּאָרטוגעזער אין דיא "זיעבען מיסיאָנען", אַז דיא שפּאַ־נישע רעגיערונג האָט געמוזט נאָכגעבען דיא פאָרדערונג וועגען אָבשאַפען דעם דאָזיגען אָבמאַך מיט פּאָרטוגאַל.

קאָלאָניא איז אזוי ווייטער פערבליבען אין פּאָרטוגעזישע הענד. נור אין 1762, ווען שפּאַניען און פּאָרטוגאַל האָבען ווידער געפיהרט אָ מלחמה, האָט דער גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס געשטורמט דיזען פּאָרט מיט א מחנה פון

ערדעלע מעטאַלען, האָט צוגעגעבען, אַז דער גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס האָט ניט ריכטיג געהאַנדעלט, אָבער זיא האָט דערביי ערקלערט, אַז דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ געהערען דאָך צו איהר.

דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט נאָכדעם ווידער געשיקט שיפען מיט סאָלדאַטען צו פערנעהמען קאָלאָניאַ. אין 1683 האָבען דיא פּאָרטוגעזער ארומ־גערינגעלט דיזען פּאָרט מיט אַ גראָבען און מיט ווענט געגען דיא אַטאַקעס פון דיא טשאַרואַס. דיזער פּאָרט איז גלייך געוואָרען אַ צענטער פאַר קאָנטראַבאַנ־דיסטען. פון דאָרטען איז עס לייכט געווען אַריינצושמוגלען סחורות אין בוע־נאָס ערעס, פון וואַנען מען פלעגט זיי שוין טראַנספּאָרטירען נאָך דיא אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, אפילו אזוי ווייט וויא פּערו און לימאַ גופא. דיזער פּאָרטוגעזער פּאָרט איז געוואַקסען שנעל נור אַ דאַנק דעם קאָנטראַבאַנדע־האַנ־דעל מיט דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס.

אין 1705, אין דער צייט פון אַ מלחמה צווישען שפּאַניען און פּאָרטוגאַל, האָט דער גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס געשיקט אַן עקספּעדיציע, וועלכע האָט איינגענומען קאָלאָניאַ. דיא שפּאַניער האָבען אָבער ווידער געמוזט צו־ריק אָבטרעטען דיזען פּאָרט צו דיא פּאָרטוגעזער אַ יאָהר דריי נאָך דעם בע־ריהמטען פריעדענס־אָבמאַך פון אוטרעכט אין 1713. אין דיזער צייט אָבער האָבען דיא שפּאַניער זיך אַרומגעזעהן, אַז זיי קענען שוין גרינדען אַן אייגענע קאָלאָניע ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, ניט אַכטענדיג אויף דיא טשאַרואַס און אַנדערע ווילדע אינדיאַנער. דורך דעם האַנדעל מיט פעל און פערדישע האָאַר פון איין זייט און דורך דיא מיסיאָנערסקע טהעטיגקייט פון דיא יעזואיטען פון דער אַנדער זייט זיינען אפילו דיא טשאַרואַס מילדער גע־וואָרען. דאַרום האָבען דיא שפּאַניער בעשלאָסען צו פּרובירען בעזעצען זיך אין אַן אַנדער פּאָרט פון אורוגוואַי. זיי האָבען אויסגעקליבען איינעם פון דיא בעסטע פּאָרטען דאָרטען, נעמליך מאָנטעווידעאָ. אין 1723, ווען מען האָט זיך דערוואוסט אין בוענאָס ערעס, אַז פּאָרטוגעזער האָבען געלאַנדעט אין דיזען פּאָרט, אום צו גרינדען אַ נייע קאָלאָניע, האָט דער גובערנאַטאָר געשיקט אַ מחנה צו פעריאָגען זיי, וואָס עס איז איהם געלונגען אויסצופיהרען אויף זיין איינענער פעראַנטוואָרטליכקייט. נאָכהער האָט דיזער גובערנאַטאָר אַריבערגע־שיקט אַהין עטליכע פאַמיליען פון בוענאָס ערעס, און אזוי איז ערשט מיט 214 יאָהר נאָך דער ענטדעקונג פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ געגרינדעט געוואָרען אַ שפּאַ־נישע קאָלאָניע ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון דיזען טייך.

דיא גרינדונג פון מאָנטעווידעאָ, אַ 100 מייל צו מזרח זייט פון דעם פּאָרט קאָלאָניאַ, איז געווען דער אָנפאַנג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין אורוגוואַי. אַ יאָהר פיער שפּעטער איז אויך געגרינדעט געוואָרען פון דיא שפּאַניער דע־צווייטער וויכטיגסטער פּאָרט פון אורוגוואַי מיט'ן נאָמען מאַלדאָנאַדאָ. זיין

צו אַ סך איינוואַנדערער טראָץ אַלע אונרוהען און רעוואָלוציאָנען, וועלכע האָבען נאָך דאָרטען אַלץ ניט אויפגעהערט אין גאַנצען. דיא בעפעלקערונג פון מאָנטעווידעאָ האָט זיך בעזאָנדערס שנעל פערמעהרט. דיא מייסטע פון דיא אויסלענדער אין אורוגוואַי זיינען איטאַליענער, וועלכע וואַנדערען אין אַלץ גרעסערע צאָהלען אין אַלע לאַ פּלאַטאַ געגענדען. נאַכהער פאָלגען דיא שפּאַניער, ענגלענדער, פראַנצויזען און דייטשען. אין דיא נאָרדליכע טהיילען פון אורוגוואַי, לעבען דיא גרענעצען פון ריאָ גראַנדע דאָ סול, געפינען זיך אויך אַ סך בראַזיליאַנער. אין אַלגעמיינען זיינען דיא אורוגוואַיער עהנליך צו דיא אַרגענטינער, נור זיי זיינען אביסעל מעהר געמישט מיט דיא אינדיאַנער שטאַמען.

אין 1806, ווען אַן ענגלישע אַרמעע האָט געפאַנגען בוענאָס ערעס (זעה דיא געשיכטע פון ארגענטינע), זיינען פיעלע שפּאַנישע אָפּיציערען און בעאַמטע אַנטלאָפען נאָך מאָנטעווידעאָ, פון וואַנען עס זיינען ארויסגעשיקט געוואָרען רעגעלע שפּאַנישע סאָלדאַטען און וואָלאָנטירען צו העלפען דיא קרעאָלען און גאַוטשאָס פון בוענאָס ערעס צו פעריאָגען דיא פרעמדע. דעם נעכסטען יאָהר האָט דיא ענגלישע רעגיערונג, וועלכע האָט געוואָלט פערכאַפּען דיזע פרוכטבארע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ מיט אַ מעסיגען קלימאַט אַזוי וויא זיא האָט עס אויסגעפיהרט אין זיד־אַפריקאַ, וואו זיא האָט צוערשט איינגענומען קאַפּ־שטאַט (קעיפּ אָוו גוד האָופּ אויף ענגליש), געשיקט אַ שטאַרקע עקספּעדיציע צו פערנעהמען מאָנטעווידעאָ גופא. דאָס איז געלונגען דיא ענגלענדער נאָך אַ באָמבאַרדירונג אין פערלויף פון אכט טעג און נאָכדעם וויא דיא שפּאַניער האָבען פערלאָרען אַ העלפט פון דעם גאַרניזאָן.

אָבער ניט לאַנג זיינען דיא ענגלענדער פערבליבען אין מאָנטעווידעאָ. זיי האָבען געמוזט אָבטרעטען נאָכדעם וויא זייער צווייטער פערזוך איינצונעהמען בוענאָס ערעס איז דורכגעפאַלען, וויא דאָס איז בעשריעבען אויבען אין דער געשיכטע פון ארגענטינע. אַלע געגענדען ארום ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ זיינען אַזוי געבליבען אין שפּאַנישע הענד אַ דאַנק דעם מוטהיגען ווידערשטאַנד פון דיא אַרגענטינער קרעאָלען געגען דיא פּאָרטוגעזער און ענגלענדער. מאָנטעווידעאָ האָט גראַדע אויפגעלעבט אַלס אַ האַנדעלס־פּאָרט אין דער קורצער צייט, ווען דיא ענגלענדער האָבען דאָרטען געהערשט און איינגעפיהרט פריי־האַנדעל.

* * *

אָבער דיא טעג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט זיינען שוין דאַן געווען געצעהלטע אין אורוגוואַי אַזוי וויא אין ארגענטינע און אין אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס. ווען עס איז בעקאַנט געוואָרען אין מאָנטעווידעאָ, אַז נאַפּאָלעאָן האָט ארויפגעזעצט אויף'ן שפּאַנישען טהראָן זיין ברודער יאָזעף באָנאַפּאַרטע און אַז אין סעווילאַ איז געגרינדעט געוואָרען אַ כונטאַ אָדער פּראָוויזאָרישע רעגיערונג פון שפּאַנישע פּאַטריאָטען, האָט דער גובערנאַטאָר עליאָ גלייך

קנאַפּע 4000 מאַן און האָט געצוואונגען דיא פּאָרטוגעזער זיך אונטערצוגעבען נאָך א ביטערען קאמפּף. נור דעם נעכסטען יאָהר האָט דיא שפּאַניישע רעגיערונג נאָך אַמאָל צוריקגעגעבען קאָלאָניאַ צו פּאָרטוגאַל. אָבער אין 1777, ווען דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זיינען געוואָרען אַ וויצע־קעניגטהום מיט בוענאָס ערעס אַלס דיא הויפּט־שטאָדט, האָט דער וויצע־קעניג פּעדראָ דע צעבאַלאָס מיטגע־פיהרט אַ גרויסע פלאָטע מיט אַ גרויסער אַרמעע, אום אין גאַנצען צו פּעריאָגען דיא פּאָרטוגעזער פון אורוגוואַי. דאָס איז איהם געלונגען. דיא פּאָרטוגעזער האָבען ניט געהאַט גענוג קרעפטע זיך צו וועהרען געגען דיא שטאַרקע שפּאַנישע אַרמעע, וועלכע האָט צוערשט איינגענומען קאָלאָניאַ און נאָכהער זיך אַ לאָז געטהאָן זיי צו פּעריאָגען אויך פון דער בראַזיליאַנער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול.

נור אויף דעם בעפעהל פון דער מאַדרידער רעגיערונג האָט דער וויצע־קעניג געמוזט אויפהערען זיין מאַרש געגען דיא פּאָרטוגעזער אין בראַזיליען, און נאָך אַן אָבמאַך צווישעןביידע מלוכות, דער אָבמאַך פון אילדעפּאָנסאָ, איז עס געבליבען, אַז יעדע פון זיי זאָל אָנהאַלטען דיא טעריטאָריעס, וועלכע זיינען פערנומען געוועזען צו דער צייט פון זייערע בירגער. קאָלאָניאַ איז אַזוי געוואָרען אַ שפּאַנישע פּאָסעסיע כמעט נאָך אַ גאַנצען יאָהרהונדערט פון פּאָרטוגעזישער הערשאַפט דאָרטען. כמעט דיא גאַנצע טעריטאָריע פון דער היינטיגער אורוגוואַי איז דאַן איבערגעגאַנגען צו שפּאַניען, און דיא געגענד פון ריאָ גראַנדע דאָ סול איז פערבליבען אין פּאָרטוגעזישע הענד.

אין דיא נעכסטע פופציג יאָהר נאָך דעם אָבמאַך פון אילדעפּאָנסאָ איז אורוגוואַי אייגענטליך געוועזען אַ טהייל פון אַרגענטינע. מאָנטעווידעאָ איז גע־וואָרען דיא שטאַרקסטע שפּאַנישע פעסטונג ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן. דאָרטען האָט זיך געפונען אַ בעזונדערער מיליטערישער גובערנאַטאָר. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט אַלץ מעהר בעפעסטיגט דיזען פּאָרט, אום צו קאָנטראָלירען דעם אַריינפאָהר אין לאַ פּלאַטאַ. דאָס איז געוואָרען דער צענטער פון דיא שפּאַניער און פון לאָיאַליסטען אין דער צייט פון דער רעוואָלוציאָן. אויסער דיא אָפיציערען פון דעם גאַרניזאָן אין דער פעסטונג און דיא בעאַמטע פון דער פּראָווינץ אורוגוואַי האָבען זיך אין מאָנטעווידעאָ געפונען אַ סך אַריס־טאָקראַטישע פאַמיליען אויך פון בוענאָס ערעס. ווייטער אין לאַנד, אויף דיא פּאַמפּאַסען, האָבען זיך אַלץ צושפּרייט דיא גאַוטשאָס פון ענטרע ריאָס און פון אַנדערע אַרגענטינער פּראָווינצען.

אורוגוואַי איז דיא קלענסטע פון אַלע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען אין שטח (איהר טעריטאָריע איז פון דעסטוועגען איבער צוויי מאָל גרעסער פאַר דיא טעריטאָריע אין פּאָרטוגאַל), אָבער דערפאַר דיא געדיכטעסטע אין בע־פעלקערונג, ווייל איהרע פרוכטבאַרע פעלדער און זעהר געזונדער קלימאַט ציהען

זייער געניטען גענעראל אלוועאר איינצונעהמען מאנטעווידעא, וואס עס איז אויך געשעהען דעם זעלבען יאהר.

דיא אינערליכע רייסערייען זיינען ארויסגערופען געווארען דורך דעם, וואס בוענאס ערעס האט געוואלט בעהערשען אלע אנדערע פראווינצען, דארונטער אויך דיא באנדא אריענטאלע. ארטיגאס איז געווארען דער וויכטיגסטער קעמפפער געגען דיא צענטראליסטען פון בוענאס ערעס. דער ביטערער קאמפף צווישען דיא פעדעראליסטען און צענטראליסטען, וועלכער האט געפיהרט צו א לאנגען בירגער־קריעג אין ארגענטינע, וויא מיר ווייסען עס פון דיא פריהערע קאפיטלען, האט זיך אויך צופלאקערט אין אורוגוואי. גענעראל ארטיגאס האט צוזאמענגעקליבען זיינע גאוטשאס און איז געווארען דער דיקטאטאר ניט נור פון דער באנדא אריענטאלע, זאנדערן אויך פון א גרויסען טהייל פון דער ארגענטינער מעסאפאטאמיע (אזוי רופט מען דיא געגענד צווישען דיא טייכען אורוגוואי און פאראנא, ספעציעל דיא פראווינצען ענטרע ריאס און קאריענטעס). ער איז געווען דער שטארקסטער און גרעסטער פון דיא "קאודילאס", וויא מען האט גערופען דיא גובערנאטארס פון דיא פראווינצען, וועלכע האבען געוואלט אנהאלטען זייער אטאנאמיע און זיין גלייכע יחסנים מיט בוענאס ערעס. ווען דיא פיהרער פון דער כונטא פון בוענאס ערעס האבען ארויסגעשיקט אן ארמעע געגען איהם, האט ער צוזאמענגעקליבען א מחנה גאוטשאס און האט איהר צוריקגעשטויסען. דיא פעדעראליסטען זיינען דורך דעם געווארען שטארקער און האבען געצוואונגען דיא כונטא פון בוענאס ערעס צוריקצוציהען איהרע סאלדאטען פון מאנטעווידעא.

אבער אין 1815, ווען גענעראל ארטיגאס האט געפיהרט דיא גרענדע אין אורוגוואי און אויך אין ענטרע ריאס, איז ער געקומען אין א צוזאמענשטויס מיט בראזיליען. ער איז נעמליך בעפאלען דיא טעריטאריע פון דיא "זיעבען מיסיאנען", וועלכע דיא פארטוגעזער האבען מיט א יאהר פערצעהן פריהער פערנומען, און דערפאר האט דער קעניג פון פארטוגאל געשיקט א שטארקע ארמעע, וועלכע האט ניט נור בעזיעגט דיא גאוטשאס וואס ארטיגאס און אנדערע קאודילאס האבען צוזאמענגעקליבען, זאנדערן האט אויך איינגענומען מאנטעווידעא אין 1817. גאנץ אורוגוואי איז אזוי אריינגעפאלען אין דיא הענד פון דיא פארטוגעזער. ארטיגאס און אנדערע פיהרער פון דיא גאוטשאס, וועלכע האבען געקעמפפט עטליכע יאהר געגען דיא פארטוגעזער, האבען געמוזט אלץ ווייטער צוריקציהען זיך פון אורוגוואי. אין 1821, נאכדעם וויא ארטיגאס איז אוועק מיט עטליכע פון זיינע טרייעסטע אנהענגער נאך פאראגוואי, וואו ער איז געשטארבען אין אלטער פון 86 יאהר, האט א קאנגרעס אין מאנטעווידעא ערקלערט, אז אורוגוואי איז א טהייל פון בראזיליען.

נור דיא הערשאפט פון פארטוגאל האט דארטען ניט לאנג אנגעהאלטען.

געשוואָרען טרייהייט צו דיזער כונטא. אונטער דעם איינפלוס פון דיזען גור־בערנאַטאָר זיינען דיא איינוואָהנער פון מאָנטעווידעאָ געבליבען געטריי צו זייער מוטערלאַנד אפילו נאָך דעם וויא בוענאָס ערעס האָט פעריאָגט דעם וויצע־קעניג און אָנגעפאַנגען א קאמפף פאר אונאבהענגיגקייט. ער האָט ניט נור שנעל אונטערדריקט אין מאָנטעווידעאָ א קליינעם אויפשטאנד פון דיא קרעאָלען, וועלכע האָבען סימפּאַטיזירט מיט זייערע ברידער אין בוענאָס ערעס, זאָנדערן ער האָט ערקלערט קריעג צו דיא רעוואָלוציאָנערען אין אַרגענטינע און האָט גענומען אַרעסטירען רעכטס און לינקס דיא אורוגוואיער, וועלכע ער האָט פערדעכטיגט אין אונטרייהייט צו דער שפּאַנישער קרוין.

דיא רעוואָלוציאָנערען פון מאָנטעווידעאָ האָבען זיך גערעטעט דורך פליטה אין בוענאָס ערעס, וואו זיי זיינען צוגעשטאַנען צו דער אַרמעע, וועלכע דיא רעוואָלוציאָנערע כונטא האָט אַרויסגעשיקט אין 1811 אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל בעלגראַנאָ צו פעריאָגען דעם גובערנאַטאָר עליאָ מיט זיינע סאָלדאַטען. צווישען דיזע אַנטלאָפענע האָט זיך אויך געפונען כאָזע אַרטיגאַס, וועלכער ווערט גערעכענט פאַר דעם גרינדער פון דער אורוגוואיער רעפובליק. ער איז געבאָרען געוואָרען אין מאָנטעווידעאָ, נור האָט פון קינדהייט אָן געפיהרט א לעבען פון א גאַוטשאָ און איז נאַכהער געוואָרען דער אָנפיהרער פון דיא גאַוטשאָס אין דער פּראָווינץ באַנדאַ אָריענטאַלע.

נאָך א זיעגרייכער שלאַכט מיט דיא שפּאַניער אין א פּלאַץ מיט'ן נאָמען לאַס פּיעדראַס, אין וועלכער אַרטיגאַס האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט, איז דיא רעוואָלוציאָנערע אַרמעע צוגעקומען צו מאָנטעווידעאָ. נור דיא פעסטונג דאָרטען האָבען זיי ניט געקענט איינגעהמען, און דיא בעלאַגערונג, וועלכע זיי האָבען אָנגעפאַנגען, האָבען זיי געמוזט אויפגעבען, ווייל פון איין זייט האָבען דאַן דיא שפּאַניער געוואונען א וויכטיגע שלאַכט אין באָליוויאַ און האָבען זיך געקליבען צו מאַרשירען פון דאָרטען נאָך בוענאָס ערעס (זעה דיא געשיכטע פון פּערו און באָליוויאַ) און פון דער אַנדער זייט איז א פּאָרטוגעזישע אַרמעע אַרויסגעשיקט געוואָרען פון בראַזיליען צו פערנעהמען מאָנטעווידעאָ און גאַנץ אורוגוואַי. דיא כונטא פון בוענאָס ערעס האָט זיך גענויטיגט אין אַלע איהרע קרעפטע צו בעשיצען זיך אַליין און האָט דאַרום צוריקגערופען איהרע סאָלדאַטען פון אורוגוואַי.

אָבער אין 1812, ווען דיא ענגלישע רעגיערונג האָט געצוואונגען דעם קעניג פון פּאָרטוגאַל צוריקצוציהען זיינע סאָלדאַטען פון אורוגוואַי, האָט דיא רעוואָלוציאָנערע רעגיערונג פון בוענאָס ערעס ווידער געשיקט אַן אַרמעע צו פאַנגען מאָנטעווידעאָ. נור עס האָבען זיך באַלד אָנגעפאַנגען אַזעלכע רייסערייען צווישען דיא פיהרער, אַז אַרטיגאַס האָט זיך אין גאַנצען צוריקגעצויגען אין 1814 און האָט איבערגעלאָזען דיא אַרגענטינער אונטער דער קאָמאַנדע פון

דעם אַרגענטינער טיראַן ראָזאַס האָט אויך אַנטהייל גענומען דער וועלט־בע־ריהמטער גאַריבאַלדי. דער צוקינפטיגער בעפרייער פון איטאַליען איז געוואָרען אַ וויכטיגער פיהרער פון די קאָלאָראַדאָס אין 1835.

גענעראַל אָריבע, דער פיהרער פון די בלאַנקאָס, וועלכער האָט געוואָלט, אַז אורוגוואַי זאָל ווערען אַ פּראָווינץ פון דער אַרגענטינער רעפּובליק, איז אין 1851 פּעריאָגט געוואָרען, און גענעראַל ווענאַנסיאָ פלאָרעס, איינער פון די פּעהיגסטע פיהרער פון די קאָלאָראַדאָס, איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר.

די בלאַנקאָס האָבען אָבער קאָנספּירירט און געמאַכט אַ פּראָנונסיאַמענ־טאָ, וואָס עס האָט געפיהרט צו אַ נייען בירגער־קריעג. דאָ האָבען די בלאַנ־קאָס פערכאַפּט די רעגיערונג און דאָרט — די קאָלאָראַדאָס. אין 1868 איז גענעראַל פלאָרעס, וועלכער איז דאַן ווידער געווען דיקטאַטאָר, ערמאָרדעט געוואָרען אין מאָנטעווידעאָ, וואָס עס האָט געפיהרט צו בעזאָנדערס בלוטיגע שלאַכטען צווישען ביידע פּאַרטייען.

ערשט אין 1875, ווען גענעראַל לאַטאָרע, אַ פיהרער פון די קאָלאָראַדאָס, איז געוואָרען דיקטאַטאָר, האָט זיך דאָס לאַנד אָנגעפאַנגען אַביסעל צו בערו־היגען. ער האָט געזוכט איינצופיהרען עקאָנאָמיעס אין דער רעגיערונג און האָט ענערגיש אויסגעראָטעט די באַנדיטען און די מערדער, וועלכע האָבען זיך פערמעהרט אין דער צייט פון דעם כמעט אונאויפהערליכען בירגער־קריעג. מיט אַן אייזערנער האַנד האָט ער אויך אונטערדריקט די קאָנספּיראַציעס און אויפשטאַנדען פון די בלאַנקאָס, אָבער דאָס האָט איהם אזוי דערעסען, אַז אין 1880 האָט ער רעזיגנירט און פערלאָזען דאָס לאַנד.

זייט דאַן האָבען זיך דאָרטען אומגעביטען אַ דוצענד פּרעזידענטען און דיק־טאַטאָרס און עס זיינען פאָרגעקומען נאָך מעהר אויפשטאַנדען, פּראָנונסיאַמענ־טאָס און רעוואָלוציאָנען. מען מעג זאָגען, אַז עס איז דאָרטען נאָך ניט פאָריבער אַ יאָהר אָהן פּאָליטישע שטורמען. דער וויכטיגסטער פון די אורוגוואַיער פּרעזידענטען אין די לעצטע דרייסיג יאָהר איז געווען כואַן קועסטאַס. ער האָט פערנומען אַלס פאָרזיצענדער פון סענאַט, לויט די פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, דעם פּלאַץ פון פּרעזידענט באָרדאַ, אַ קאָלאָראַדאָ, וועלכער איז ערמאָרדעט געוואָרען אין 1897, ווען ער איז אַרויס פון דער קאַטהעדראַל קירכע אין מאָנטעווידעאָ נאָך אַ גאָטעסדיענסט. אָנפאַנגס האָט קועסטאַס, וועלכער האָט אויך געהערט צו דער קאָלאָראַדאָ פּאַרטיי, געזוכט צו קומען צו אַ פריעדלי־כען אויסגלייך מיט די בלאַנקאָס און האָט ערקלערט אַן אַלגעמיינע אַמניסטיע. ער האָט אויך רעפאָרמירט די וואַהל־סיסטעם, אום די מאַסען פון פאָלק זאָלען קענען נעהמען מעהר אַנטהייל. ווען ער האָט געזעהען, אַז ניט נור די פיהרער פון די בלאַנקאָס, זאָנדערן אויך פון זיין פּאַרטיי טרעטען אַרויס געגען זיינע

צו דיזער צייט האָט זיך בראַזיליען אָבגעריסען פון פּאָרטוגאַל, וויא מיר וועלען עס שפּעטער זעהן. דיא שפּאַנישע קרעאָלען האָבען נור געוואַרט אויף אַ גע־לעגענהייט אָנצופאַנגען אַן אויפשטאַנד געגען דיא פרעמדע הערשער. דיזע גע־לעגענהייט האָבען זיי געקראָגען אין 1825, ווען דיא אַרגענטינער רעגיערונג, וועלכע האָט געקוקט מיט אייפערזיכטיגע אויגען און פיינדליכע אויף דיא פּאָר־טוגעזער און בראַזיליאַנער אין אורוגוואַי און האָט געוואָלט בעהערשען דיא געגענ־דען בייביידע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, האָט אָפען ערקלערט, אַז אורוגוואַי גע־הערט צו איהר. דיזע ערקלערונג האָט געפיהרט צו אַ מלחמה צווישען אַרגענ־טינע און בראַזיליען, וועלכע האָט זיך געענדיגט (זעה דיא געשיכטע פון אַר־גענטינע) מיט דער גרינדונג פון אַן אונאַבהענגיגער רעפּובליק אין אורוגוואַי אין 1830.

גענעראַל ריוועראַ, איינער פון גענעראַל אַרטיגאַס'עס לייטענאַנטען, וועלכער האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט אין דעם קאַמפּף געגען דיא בראַזיליאַנער, איז געוואָרען דער ערשטער פּרעזידענט פון אורוגוואַי. זיינע געגנער האָבען איהם אָבער ניט געלאָזען רוהיג זיצען אויף'ן פּרעזידענטען־שטול. אין 1832 האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ בירגער־קריעג נאָך דעם אַרגענטינישען מוסטער. דיא געשיכטע פון דער קליינער רעפּובליק איז דאַן צוזאַמענגעפלאָכטען געוואָרען מיט דער געשיכטע פון איהר גרויסער שכנה, וועלכע האָט איהר געזוכט איינ־צושלינגען. ראָזאַס, דער בעריהמטער דיקטאַטאָר פון בוענאָס ערעס, האָט אויך געפיהרט דיא רעדעל אין אורוגוואַי דורך איהר צווייטען פּרעזידענט, גענעראַל אָריבע, וועלכער האָט סימפּאַטיזירט מיט דיא פעדעראַליסטען, ווייל זיין געגנער גענעראַל ריוועראַ האָט זיך געשטיצט אויף דיא יוניטאַריסטען.

דאַן זיינען עס אויפגעקומען דיא זאָ־גענאַנטע "בלאַנקאָס" און "קאָלאָ־ראַדאָס" אין אורוגוואַי. דאָס זיינען נעמען פון פּאַרטייען, וועלכע זוכען צו פער־כאַפּען דאָרטען דיא רעגיערונג אין זייערע הענד. אין זייערע פּרינציפּען און פּראָגראַמען אונטערשיידען זיי זיך זעהר וועניג. אָנפאַנגס האָבען דיא בלאַנ־קאָס געבילדעט דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי און דיא קאָלאָראַדאָס — דיא ליבעראַלע פּאַרטיי; אָבער שפּעטער איז געוואָרען אַ צומישעניס אין זייערע פּראָגראַמען. דיא פיהרער האָבען צוליעב זייערע פּערזענליכע אַמביציעס ניט זעלטען געביטען זייערע פּאָליטישע פאַרבען. צו דער צייט, ווען ראָזאַס האָט געהערשט אין בוענאָס ערעס, האָבען דיא בלאַנקאָס געהערשט אין מאָנטעווידעאָ. ווען ראָזאַס האָט שליסליך געמוזט זיך אָבטראָגען נאָך אייראָפּאַ (זעה דיא גע־שיכטע פון אַרגענטינע), האָבען דיא קאָלאָראַדאָס פערכאַפּט דיא רעגיערונג פון אורוגוואַי אין זייערע הענד.

אין דעם קאַמפּף פון דיא קאָלאָראַדאָס געגען דיא בלאַנקאָס און געגען

זיך ווידער אנגעפאנגען א רעוואלוציאן, אבער ווידער האט זיא זיך שנעל געענדיגט. דיזע רעוואלוציאנען האבען שוין גאנץ ווייניג געשטערט דעם האנדעל, וועלכער וואקסט אלץ שנעלער. מאנטעווידעא איז געווארען א זעהר גרויסער האנדעלס־צענטער און קאנקורירט אלץ מעהר מיט בוענאס ערעס.

דיזע קליינע רעפובליק, וועלכע איז געבליבען אונאבהענגיג, ווייל איהרע צוויי שטארקע שכנות, בראזיליען און ארגענטינע, האבען געשטערט איינע דיא אנדערע איהר איינצושלינגען, האט א זעהר גרויסע צוקונפט צוליעב איהר פרוכטבארען באדען און פראכטפאלען קלימאט.

רעפאָרמען און סטראַשען מיט אַ רעוואָלוציאָן, האָט ער דעם נעכסטען יאָהר אויפגעלעזט דעם קאָנגרעס און זיך ערקלערט פאַר אַ דיקטאַטאָר. ער האָט עס אָבער געטהאָן, אום איינצופיהרען מעהר אָרדנונג אין לאַנד און אויך צו רעאָר־גאַניזירען די פינאַנצען, אַז מען זאָל קענען צאָהלען די אויסלענדישע חובות.

אין 1899, ווען עס איז געקומען דער געזעצליכער טערמין פאַר די וואַהלען פון אַ נייעם פּרעזידענט, האָט ער ערקלערט, אַז ער וועט אויפפּאַסען, דאָס די וואַהלען זאָלען זיין פּרייע, און אַז ער וועט ניט שטערען די בלאַנקאָס. ער האָט געהאַלטען וואָרט און איז דאָך ערוועהלט געוואָרען, אָבוואָהל די בלאַנקאָס האָבען געוואונען אַ סך נייע פּלעצער אין קאָנגרעס.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון פּרעזידענט קועסטאַס האָט די קליינע רעפּובליק געמאַכט גרויסע פּאָרטשריטע אין האַנדעל. די בעפעלקערונג איז שנעל געוואַקסען, בעזאָנדערס דורך אייראָפּעאישע איינוואַנדערונג. די פּרוכט־באַרע פעלדער און דער פיינער קלימאַט (אויף דעם ערד־קוגעל געפינען זיך וועניג געגענדען מיט אַזאַ געזונדען קלימאַט וויא אורוגוואַי) האָבען צוגעצויגען איינ־וואַנדערער ניט נור פון אייראָפּאַ, מייסטענס פון איטאַליען און שפּאַניען, זאָנ־דערן אויך פון אַרגענטינע און בראַזיליען. טראָץ די שטענדיגע אונרוהען און רעוואָלוציאָנען איז אורוגוואַי דאָך אַלץ מעהר בעזעצט געוואָרען. דאָס ערקלערט זיך דערמיט, וואָס אין דיזע רעוואָלוציאָנען האָבען זיך די קאָלאָניסטען און אפילו די גאַוטשאָס ניט בעטהייליגט. די שטרייטען און שלאַכטען צווישען די בלאַנקאָס און קאָלאָראַדאָס זיינען געפיהרט געוואָרען צווישען די קרעאָלען, וועלכע האָבען געזוכט צו פערכאַפּען די רעגיערונגס־פּלעצער און האָבען זיך איבערהויפּט אָבגעגעבען מיט פּאָליטיק.

אַזוי איז עס אויך מעהר אָדער וועניגער געווען אין אַרגענטינע און אין אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. זאָנסט וואָלטען זיי פּשוט אונטער־געגאַנגען און פערוויסטעט געוואָרען. ניט זעלטען זיינען די פּראָנונסיאַמענטאָס און זאָ־גענאַנטע רעוואָלוציאָנען געווען בלוטלאָזע. ביסלעכווייז האָבען זיך בע־רוהיגט אויך די קרעאָלען וועלכע האָבען ניט געקענט דולדען זייערע פּאָליטישע געגנער ביים רעגיערונגס־רודער און ניט געקענט און ניט געוואָלט זיך פיהרען קאָנ־סטיטוציאָנעל. אפילו די בלאַנקאָס און קאָלאָראַדאָס געברויכען שוין אַלץ מעהר אין זייערע שטרייטען די פעדערען אַנשטאָדט שווערדען. זייער פּאַרטיי־קאַמפּף פיהרען זיי אַלץ מעהר מיט שריפט און וואָרט.

ווען קועסטאַס האָט געענדיגט זיין טערמין אין 1903 און סעניאָר באָזע באַטל איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט, האָבען די בלאַנקאָס זיך ווידער גענומען צו געוועהר, און עס האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ נייער בירגער־קריעג; אָבער דאָס האָט ניט לאַנג געדויערט. ביי די נעכסטע וואַהלען האָט

פאראגוואי

Paraguay

ערשטער קאַפּיטעל.

דיא אינדיאַנער און דיא יעזואיטישע רעפּובליק

אונטער דעם נאָמען פּאַראַגוואַי זיינען אָנפאַנגס אַריינגערעכענט געוואָרען טהיילען פון בראַזיליען, אורוגוואַי און אַרגענטינע. היינט, נאָך דיא אָבמאַכען מיט בראַזיליען, אַרגענטינע און באָליוויאַ וועגען איהרע גרענעצען, ליעגט דיא טעריטאָריע פון דיזער רעפּובליק מעהרסטענטהיילס צווישען דיא טייכען פּאַראַנאַ און פּאַראַגוואַי. דאָס איז אַן אינלענדישע רעפּובליק, אַזוי וויא באָליוויאַ, אָבער זיא האָט קיין מאָל גאָר ניט געהאַט אַ פּאָרט ביים ים. איהר וואַסער־וועג צום ים איז נור דורך דעם טייך פּאַראַנאַ, וואָס ענדיגט זיך דורך אַרגענטינישע טעריטאָריע אין לאַ פּלאַטאַ. זיא האָט אָבער היינט אַ פרייען האַנדעלס־וועג דורך דיזען גרויסען און ברייטען טייך, אין וועלכען עס קענען אַריינקומען ים־שיפען גאַנץ וויים אַרויף צום נאָרד, לויט אָבמאַכען מיט אַרגענטינע און בראַזיליען, גאַראַנטירט פון ענגלאַנד און פראַנקרייך אין נאָמען פון אַלע האַנדעלס־נאַציאָנען.

דיזע רעפּובליק אונטערשיידעט זיך פון אַלע אַנדערע אין זיד־אַמעריקאַ בעזאָנדערס דערמיט, וואָס כמעט איהר גאַנצע בעפעלקערונג בעשטעהט עד היום פון אינדיאַנער, וועלכע האַלטען אָן זייער שפּראַך און זייערע מנהגים אַזוי וויא פאַר דיא שפּאַנישע ערָאבערונג. דיא אייראָפּעאישע ציוויליזאַציאָן האָט נאָך גאַנץ ווענינ אַריינגעדרונגען ביז יעצט אין דיזע פערוואָרפענע ווינקעלעך פון זיד־אַמעריקאַ. דיא אינדיאַנער, וועלכע געהערען צו דיא זעהר פריעדליכע שטאַמען מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען גואַראַני און וועלכע זיינען געווען פערשפּרייטעט אין איינינע טהיילען פון בראַזיליען, פערשטעהען געוועהנליך גאָר ניט שפּאַניש. דיא שפּראַך פון דיא גואַראַנים ווערט אויך געברויכט אין פיעלע ערטער אַרום פּאַראַגוואַי.

דאָס איז בעזאָנדערס אויפפאַלענד, ווען מען נעהמט אין בעטראַכט, אַז אַסונסיאָן, דיא הויפּט־שטאָדט פון דיזער רעפּובליק, איז געווען דיא ערשע שפּאַנישע קאָלאָניע אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. אום ניט צו ווידערהאָלען זיך, וועלען מיר אָנווייזען דעם לעזער אויף דעם ערשטען קאַפּיטעל פון דער גע־

צו בעקעמפפען דיא לוטעראנער און בכלל דיא פּראָטעסטאנטען) געווען דורכ־
געדרונגען מיט אַ פאנאטיישען גלויבען און בעזעעלט מיט אַ הייסען בעגעהר צו
בעקעהרען ווילדע פעלקער צום קריסטענטהום. אין פאראגוואי האָבען זיי געפו־
גען דעם בעסטען און זיכערסטען באָדען פאר זייער מיסיאָנערסקע טהעטיגקייט.
אין בראַזיליען, וואו זיי האָבען געגרינדעט זייערע מיסיאָנען אַזוי פריה וויא
1550, האָבען זיי געהאט אויסצוהאַלטען דיא אַטאַקעס פון דיא פּאָרטוגעזער
קאָלאָניסטען אין סאאון פאולאָ, די "פּאולִיסטאַס" ווי מען רופט זיי אין קורצען,
אָבער אין דיא געגענדען פון פאראגוואי האָבען זיי ניט נור קיינע שטערונגען ניט
געהאט, זאָנדערן האָבען אויך געקענט איינפיהרען זאָגאר זייערע אַ רעפּובליק.

דיא ביטערע פיינדשאַפט פון דיא פּאָרטוגעזער אין בראַזיליען צו דיא יע־
זואיטען האָט זיך אָנגעפאַנגען דורך דעם, וואָס דיא יעזואיטען האָבען געוואָלט
זיך אָננעהמען פאר דיא אינדיאַנער און ניט דערלאָזען זיי צו פערשקלאַווען;
אָבער אויסגעלאָזען האָט עס זיך, אז דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען האָבען אַליין
אומגעוואַנדעלט זייערע בעקעהרטע אינדיאַנער אין בלינדע שקלאַווען. אין 1586
האָבען זיי געגרינדעט אַ שולע אין אַסונסיאָן, פון וואַנען זיי האָבען אָנגעפאַנגען
צו וואַנדערען איבער'ן לאַנד, אום צו פערשפרייטען קריסטענטהום צווישען דיא
אינדיאַנער. זיי האָבען אויסגעלערנט דיא גואראַני שפּראַך און האָבען געזוכט
צו געווינען דיא אינדיאַנער ניט נור מיט זיסע רייד, זאָנדערן אויך מיט פּרע־
זענטען. זיי האָבען פון אָנפאַנג אָן געזוכט צו ווערען דיא איינציגע לעהרער
און וועגפיהרער פון דיא געהאָרכזאַמע גואראַני־שטאַמען, און דאָס איז זיי אַזוי
געלונגען, אַז דיא אינדיאַנער האָבען זיך אַ ריהר ניט געטהאָן אָהן זייער ער־
לויבנים.

וואָס מעהר דיא יעזואיטען האָבען אריינגענומען אין זייערע הענד דיא
אינדיאַנער, וועלכע זיי האָבען געזוכט צו האַלטען אין דערפער אונטער זייער
השגחה, אַלץ שטאַרקער איז אויך געוואַקסען דיא אונצופריעדענהייט פון דיא
קרעאָלען און פון שפּאַנישע קאָלאָניסטען, וועלכע זיינען דורך דעם געשטערט
געווען אין זייערע שטרעבונגען און פלענער צו האַלטען דיא איינגעבאָרענע אין
שקלאַווערייַ. וויא ווייט דיא קאָלאָניסטען האָבען עס נור געקענט, האָבען זיי
דארום געיאָגט אַלץ ווייטער דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען. נור צו דער צייט
האָט זיך אויך פּאָרטוגאַל געפונען אונטער דער הערשאַפט פון דיא שפּאַנישע
קעניגע, וועלכע האָבען געשטיצט דעם גאַנצען יעזואיטישען אָרדען. אין 1608,
ווען דיא פיהרער פון דיזען אָרדען האָבען פערקלאָגט פאר דעם קעניג פיליפּ דעם
דריטען דיא קאָלאָניסטען און אויך דיא בעאַמטע אין דיא געגענדען צווישען
דיא טייכען פאראגוואי און פאראנאַ, אַז מען שטערט זיי אין זייער מיסיאָנערס־
קער ארבייט, האָט ער זיי געגעבען אַ ספּעציעלע ערלויבנים צו גרינדען דאָרטען
מיסיאָנען. זיי זיינען דאָן פערקראָכען אין אַזעלכע ווילדערניסען און פערוואָר־

שיכטע פון אַרגענטינע, וואו עס איז געשילדערט, וויא אַזוי דיא ענטדעקונג פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ מיט איהרע גרעסטע צופלוסען איז געמאַכט געוואָרען און וויא אַזוי עס האָט פּאַסירט, אַז אַסונסיאָן, ווייט אַרויף ביי דיא ברעגען פון טייך פּאַראַגוואַי איז געגרינדעט געוואָרען פון שפּאַנישע אַוואַנטוריסטען אין 1536, לאַנג פריהער פאַר בוענאָס ערעס. דאָרטען, אין דער פרוכטבאַרער און פּראַכטפאָלער געגענד אַרום אַסונסיאָן אין איבער־הויפּט צווישען פּאַראַגוואַי און פּאַראַנאַ האָבען דיא אויסגעמאַטערטע שפּאַנישע וואַנדערער, דיא אונגעפעהר 600 לעבעדיגגעבליבענע מיטגליעדער פון מענדאָזאַ'ס גרויסע עקספּעדיציע נאָך אַרגענטינע, געפונען אַזעלכע אינדיאַנער, וועלכע האָבען זיך כמעט גאָר ניט געוועהרט געגען דיא ווייסע הערשער. דיא גואַראַנים זיינען וואַהרשיינליך געוועזען דיא פריעדליכסטע און געדולדיגסטע פון אַלע רויט־הויטיגע שטאַמען. זיי האָבען געבויט הייזער, בעאַרבייטעט פעלדער און געטהאָן אַלעס, וואָס דיא שפּאַניער האָבען זיי געהייסען. זיי זיינען געוועזען פונקט פערלעהרט, וויא דיא טשאַרואַס אין אורוגוואַי און אַרגענטינע, וואָס האָבען ניט אויפגעהערט צו קעמפּפען מיט אַ ווילדען מוטה געגען אַלע ווייסע, וויא דאָס איז איבערגעגעבען אין דער געשיכטע פון אורוגוואַי.

נור אַזוי וויא צווישען דיזע אַוואַנטוריסטען און קאָלאָניסטען האָבען זיך כמעט גאָר קיין ווייסע פרויען ניט געפונען, האָבען זיי זיך גענומען אינדיאַנער פרויען. דיא צאָהל פון קרעאָלען איז אַזוי פון אָנפאַנג אָן געוועזען אַ גאַנץ קליינע. דיא מעסטיזאָס אָבער האָבען זיך געהאַלטען פאַר יחסנים און זאָגאַר פאַר אמת'ע ווייסע. זיי האָבען שטאָלצירט מיט זייער אָבשטאַמונג פון דיא שפּאַנישע קאַוואַליערען און האָבען קאָמאַנדעוועט איבער דיא געדולדיגע אינדיאַנער. אַזוי וויא זעהר וועניג איינוואַנדערער פון איראָפּאַ פלעגען אהין קומען — אויך היינט עמיגרירט מען זעהר וועניג נאָך פּאַראַגוואַי — פליסט גאַנץ וועניג שפּאַנישע בלוט אין דיא אָדערען פון דיא פּאַראַגוואַיער. דיא שפּאַניער, קרעאָלען און מעסטיזאָס האָבען זיך אַלץ מעהר צוזאַמענגעמישט מיט דיא גואַראַנים און אויך גענומען געבראַכען דיא שפּראַך פון דיזע אינדיאַנער.

אַסונסיאָן איז געוואָרען אַ צענטער פאַר שפּאַניער צו פערשפּרייטען זייער הערשאַפט איבער דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. אַ יאָהר פערציג נאָך דער גרינדונג פון דיזער שטאָדט האָבען דיא שפּאַניער און קרעאָלען שוין געקענט גרינדען דיא קאָלאָניע סאַנטאַ פע ביי דיא אונטערשטע ברעגען פון פּאַראַנאַ און בוענאָס ערעס ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענטינע). אין דיזער צייט איז פּאַראַגוואַי אויך געוואָרען אַ צענטער פון יעזואיטען. דיא שטילע און געהאָרכזאַמע גואַראַנים האָבען זיך אויך געוואָלט שנעל בעקעהרען צום קריסטענטהום. דיא יעזואיטען זיינען אָנפאַנגס (דיזער בעריהמטער קאַטאָלישער אָרדען איז געגרינדעט געוואָרען פון דעם שפּאַניער לאָיאָלאַ אין 1534

1629 האָבען זיך אָנגעפאַנגען דיא ביטערע אַטאַקעס פון דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע זיינען ענדליך אויך אַהין צוגעקומען פון זייערע ערשטע קאָלאָניעס אין דער גרויסער און וויכטיגער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ. דיזע קאָלאָניסטען, דיא ענערגישע פּאַוליסטאַס, האָבען געהאַסט דיא יעזואיטען צוליעב עקאָנאָמישע און אויך פּאָליטישע מאָטיוועז. ערשטענס האָבען זיי, וויא אויך דיא שפּאַנישע קאָלאָניסטען און קרעאָלען אין פּאַראַגוואַי און בכלל אין דיא געגענדען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, געליטען דורך דעם, וואָס דיא יעזואיטען האָבען אַלץ צוזאַמענגעבראַכט דיא אינדיאַנער אין זייערע מיסיאָנען, וועלכע זיינען פּאַקטיש געווען שקלאַווען־קאָלאָניעס אום רייכער צו מאַכען דעם בעריהמטען אָרדען, און צווייטענס האָבען זיי, אַלס פּאָרטוגעזער, ניט געוואָלט לאָזען דיא שפּאַניער זיך ווייטער פערשפּרייטען דאָרטען. דיא יעזואיטען, וועלכע האָבען קאָמאַנדעוועט איבער דיא אינדיאַנער און פערנומען אַלץ גרעסערע געגענדען מיט זייערע מיסיאָנען אין דיא אינטערעסען פון זייער אָרדען, זיינען ניט דוקא אַלע געווען שפּאַניער. צווישען זיי האָבען זיך געפונען אויך פּאָרטוגעזער, האָלענדער, פראַנצויזען א. ז. וו. אָבער פאַר דיא פּאַוליסטאַס איז עס געגוג געווען, אַז דיזע מיסיאָנערען האָבען זיך געפונען אונטער דעם ספּעציעלען שוץ פון דיא שפּאַנישע קעניגע און אַז זיי פּלעגען אַלץ קומען פון אַסונסיאָן און בכלל פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען, אום זיי דערפאַר ביטער צו האַסען און צו פערפאָלגען.

דארום האָבען דיא פּאַוליסטאַס פּשוט צושטערט און פערברענט דיא יעזואיטישע מיסיאָנען, ווען נור זיי פּלעגען אַהין צוקומען. ווען זיי פּלעגען פערברענען דיא קירכען און דיא הייזער אין אַ מיסיאָן, פּלעגען זיי מיטשלעפּען דיא אינדיאַנער אַלס שקלאַווען. אין אַ צייט פון דריי יאָהר האָבען דיא פּאַוליסטאַס חרוב געמאַכט אַלע מיסיאָנען אין גואיראַ. דיא אינדיאַנער וואָס האָבען פּרובירט זיך וועהרען, זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען. דיא וואָס האָבען זיך ניט געקענט רעטען צוזאַמען מיט דיא יעזואיטען אויף שיפלעך, זיינען געוואָרען שקלאַווען פון דיא פּאָרטוגעזער קאָלאָניסטען. דיא גאַנצע גואיראַ געגענד איז פון דאַמאָלס אָן געוואָרען אַ טהייל פון בראַזיליען.

ווען דיא יעזואיטען האָבען זיך געווענדעט נאָך הילפע צום גובערנאַטאָר פון פּאַראַגוואַי אין אַסונסיאָן, האָט ער זיי ענטזאַגט. דיא שפּאַנישע קאָלאָניסטען האָבען אויך פיינט געהאַט דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען און זיינען אין האַרצען געווען צופריעדען, וואָס דיא פּאַוליסטאַס מאַכען אַזאַ קורצען סוף פון דיזע מיסיאָנערען. ווען זיי וואָלטען געווען צאָהלרייכער אין פּאַראַגוואַי, וואָלטען זיי אַליין נאָכגעפאָלגט דעם גרויזאַמען ביישפּיעל פון דיא פּאַוליסטאַס. דער גובערנאַטאָר אין אַסונסיאָן האָט געהאַלטען מיט דיא וועלטליכע שפּאַניער און קרעאָלען דאָרטען. צו דער צייט זיינען דיא געגענדען ביי דיא טייכען פּאַראַגוואַי און פּאַראַנאַ געווען צוגערעכענט צום וויצע־קעניגטהום פון פּערו. דאָס איז געווען

פענע ווינקעלעך, אַז עס איז פּשוט אַ וואונדער, וויא אַזוי זיי האָבען אַהין געפונען אַ וועג. דער גרעסטער טהייל פון דיזע ערטער געהערט יעצט צו בראַזיליען, נור אין דיא 60 יאָהר (פון 1580 ביז 1640), וואָס דיא קרוין פון פּאָרטוגאַל איז איבערגעגאַנגען צו דיא שפּאַנישע קעניגע, האָט מען זיך וועניג געקימערט וועגען דיא גרענעצען פון פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין בראַזיליען און פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. דיא יעזואיטען האָבען אַלץ ווייטער געגרינדעט מיסיאָנען און אַלץ מעהר אַריינגענומען אין זייערע הענד דיא אינ־דיאַנער. בעזאָנדערס האָבען זיי איינגעפיהרט זייער ממשלה אין דער געגענד, וועלכע האָט געטראָגען דעם נאָמען גואַיראַ צוליעב דעם גרויסען וואַסער־פּאַל מיט דיזען נאָמען אויף דעם טייך פּאַראַנאַ. דאָס איז אַ געגענד, צו וועלכער עס איז אויך היינט זעהר שווער צוצוקומען, בעזאָנדערס פון בראַזיליען. אַ טהייל פון דיזער פערוואָרפענער געגענד האָט געקראָגען דעם נאָמען "זיעבען מיסיאָנען" און אַן אָנדענקען אָן דעם איז היינט דיא אַרגענטינישע טעריטאָריע, וואָס ווערט גערופען "מיסיאָנעס" און וואָס שניידט זיך אַריין וויא אַ פינגער צווישען בראַ־זיליען און פּאַראַגוואַי.

אָט אין דער געגענד פון גואַיראַ האָבען דיא יעזואיטען גערעכענט, אַז זיי וועלען זיין געזיכערט געגען דיא אַטאַקעס פון דיא קאָלאָניסטען, ספּעציעל דיא פּאַוליסטאַס, און וועלען קענען איינפיהרען זייער אייגענע אָרדנונג. דיא יעזו־איטישע מיסיאָנערען האָט עס גענומען אַרום פינף מאָנאַט צו דערגרייכען אַהין פון אַסונסיאָן. דאָך האָבען זיי דאָרטען אין אַ קורצער צייט, אונגעפעהר אין 10 יאָהר, צוזאַמענגעבראַכט אין זייערע מיסיאָנען, ריכטיגער געגרעדט דערפער, אַרום פערציג טויזענד אינדיאַנער, וועלכע זיי האָבען בעהערשט און געטריעבען צו דער אַרבייט אויף דיא פעלדער. זיי האָבען געוואָלט גרינדען דאָרטען אַ טהעאָ־קראַטישען שטאַאט און האָבען יעדענפאַלס איינגעפיהרט אַ מין קאָמוניזם, וועל־כער איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס דיא אינדיאַנער האָבען געאַרבייט בשותפות און געקראָגען דיא לעבענסמיטעל פון קהל'שע מאַגאַזינען נאָך דיא פאָרשריפטען פון זייערע "געטליכע פאָטערס". דיזע אינדיאַנער האָבען זיך געלאָזט פיהרען פון דיא יעזואיטען וויא קינדער, מען מעג זאָגאַר זאָגען, וויא אַ סטאַדע שעפּסען. יעדער שריט זייערער איז געווען שטרענג רעגולירט פון זייערע יעזואיטישע וועג־ווייזער און אויפּפּאַסער, וועלכע האָבען זיך אַריינגעמישט אפילו אין זייערע אינ־טימסטע, פאַמיליען־אַנגעלעגענהייטען. קיינער האָט ניט געטאָרט הייראַטהען אָהן דער גוטהייסונג פון דיא דאָזיגע "געטליכע פאָטערס".

אין פערלויף פון אַ יאָהר צוואַנציג האָבען דיא יעזואיטען אַריינגעצויגען אַלץ מעהר אינדיאַנער אין זייערע בעריהמטע מיסיאָנען, וועלכע זיי האָבען גע־גרינדעט אַלץ ווייטער צו מזרח און צו דרום פון גואַיראַ. זיי האָבען אַזוי אַלץ ענגער געמאַכט דעם פּלאַץ אפילו פאַר דיא קרעאָלען אַרום אַסונסיאָן. נור אין

זואיטען זיך אזוי איינגעוואָרצעלט און בעפעסטיגט, אז זיי זיינען פאקטיש געווען אונאבהענגיג אין זייער טעריטאָריע. ווען זייער ביטערער געגנער, דער פראנ־ציסקאנער גלח קארדענאס, וועלכער איז געוואָרען ביסקופ פון פאראגוואי און וועלכער האָט געהאט א גרויסען איינפלוס אויף דיא קרעאָלען (ער איז אליין אויך געווען א קרעאָל), האָט זיי ארויסגעיאָגט פון זייערע קירכען און שולען אין אסונסיאָן און ארויסגעלאָזען א בעפעהל, אז זיי זאָלען פערלאָזען פאראגוואי, האָבען זיי אפעלירט צום וויצע־קעניג אין לימא, וועלכער איז געווען אויף זייער זייט און האָבען אויך מיט זייערע אינדיאנער סאָלדאטען פעריאָגט דיא מחנה קרעאָלען וואָס דיזער ביסקופ האָט ארויסגעשיקט אין 1649 צו אטאקירען זייערע מיסיאָנען.

אין דיא נעכסטע הונדערט און צוואנציג יאָהר זיינען דיא יעזואיטען געווען פאקטיש דיא אונבעשרענקטע הערשער איבער א צוויי הונדערט טויזענד אינ־דיאנער אין א גרויסער טעריטאָריע. דאָס איז געווען זייער מלוכה, וואָס איז געוואָרען בעריהמט אונטער דעם נאָמען "דיא יעזואיטישע רעפובליק אין פא־ראגוואי". ביז 1728 האָט עס אָפיציעל געהייסען, אז דיא יעזואיטישע מיסיאָ־נען געפינען זיך אונטער דער אויפזיכט פון דעם גובערנאטאָר אין אסונסיאָן, אָבער פאקטיש זיינען זיי געווען רעגיערט פון דעם עלטסטען פון דעם אָרדען. דיא קרעאָלען פון פאראגוואי זיינען אלץ שוואכער און אויך פוילער געוואָרען אין דיזען לאנד, וואו מען דארף זעהר ווייניג ארבייטען צו ערנעהרען זיך; זיי האָבען זיך אויך אלץ מעהר צומישט מיט דיא אינדיאנער, זאָ דאָס דיא יעזואיטען הא־בען געקענט פערשפרייטען זייער ממשלה אלץ ווייטער און שטארקער.

אין 1728 איז דיא דאָזיגע יעזואיטישע רעפובליק אָפיציעל געוואָרען פער־בונדען מיט דער פערוואלטונג פון בוענאָס ערעס. דאָס איז געווען זעהר בעקוועם און ניצליך פאר דיא מיסיאָנען. זייערע געשעפטליכע פערבינדונגען מיט דער אויסערער וועלט זיינען סיי וויא סיי געווען דורך דיא טייכען פאראנא און אור־רוגוואי ארונטער ביז דיא לא פלאטא פאָרטען, בעזאָנדערס נאטירליך בוענאָס ערעס. דיא קרעאָלען אין בוענאָס ערעס האָבען געהאט אנדערע און וויכטיגערע עסקים, וויא צו פערנעהמען זיך מיט דיא יעזואיטען און נאָכקוקען, וואָס עס טהוט זיך אין דיא ווייטע מיסיאָנען. דיא טעריטאָריע פון דער יעזואיטישער רעפובליק האָט זיך געפונען צו ווייט פון בוענאָס ערעס און פון דיא אנדערע שטעדט אין דיא אָרגענטינער פראָווינצען. דיא גובערנאטאָרען פון בוענאָס ערעס האָבען דארום זיך גאָר ניט געמישט אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון דיא מיסיאָנען, וואו דיא אינדיאנער פלעגען שקלאוועַן אין גאָט'ס נאָמען פאר דיא "הייליגע פאָטערס", וועלכע האָבען געלעבט בוכשטעבליך וויא טערקישע סולטאנען. יעדע מינוט פון דעם אינדיאנער'ס לעבען האָט געהערט צו דיא יע־זואיטען. ער האָט געמוזט אויפשטעהן, עסען, געהן צו דער ארבייט, שלאָפען

אזוי ווייט פון דעם צענטער פון דער שפאנישער הערשאפט אין לימא, אז דיזע געגענדען און איבערהויפט אלע קאָלאָניעס צו מזרח־זייט פון די אנדעסען־בערג האָבען זיך געקענט ערלויבען א סך פרייהייטען און האנדלען אפילו דיר־רעקט געגען די בעפעהלען פון דער מאדרידער רעגיערונג.

נאָך דער צערשטערונג פון זייערע מיסיאָנען אין גואירא האָבען די יע־זואיטען צוזאמענגעקליבען אזוי פיעל אינדיאנער, וויא פיעל זיי האָבען נור גע־קענט, און האָבען זיך אריבערגעפעקעלט אין די זיד־אָסטליכע געגענדען, ספּע־ציעל אין דער טעריטאָריע צווישען די טייכען פאראנא און אורוגוואי, די שוין אויבען־דערמאָנטע טעריטאָריע פון "זיעבען מיסיאָנען". דאָרטען האָבען זיי קאָנצענטרירט זייערע קרעפטע. אום ניט צו זיין אזוי הילפלאָז געגען די אטאקעס פון די פאוליסטאס, וועלכע האָבען געסטראשעט אריינצורייסען זיך אויך אין פאראגוואי און די לא פלאטא געגענדען, וועלכע האָבען פון אָנפאנג אָן געהערט צו שפאניען, האָבען די יעזואיטען בעוואפענט זייערע אינדיאנער און זיי אויסמושטירט נאָך דער אייראָפּעאישער קריעגס־קונסט. אונטער דער קאָמאנדע פון די יעזואיטען זיינען די אינדיאנער געוואָרען אויסגעצייכענטע סאָלדאטען. די מיסיאָנען האָבען דארום געקענט אויסהאלטען די אטאקעס פון די פאָרטוגעזער, וויא אויך פון די שפאנישע קרעאָלען, און זיך פער־שפרייטען און ענטוויקלען אלץ מעהר.

דער מעכטיגער אָרדען פון די יעזואיטען האָט אויסגעפיהרט, אז דער גו־בערנאטאָר פון פאראגוואי, וועלכער האָט זיך ענטזאגט צו בעשיצען די מיסיאָ־נען אין גואירא געגען די פאוליסטאס, זאָל ארונטערגעזעצט ווערען פון קעניג. דיזער אָרדען האָט געהאט זיינע פריינד און פערטרעטער אין אלע קעניגליכע הויפען. ער האָט אויך געהאט א גרויסען איינפלוס אויף די רעגיערונגען אין אלע קאטוילישע לענדער. אָבער דער נייער גובערנאטאָר האָט דאָך אונטער־שטיצט די קרעאָלען אין אָפּאָזיציאָן געגען די יעזואיטען, וועלכע האָבען גע־וואָלט פּאָליטיש בעהערשען גאנץ פאראגוואי. ער האָט ארויסגעלאָזען א בע־פעהל, אז די מיסיאָנען דאָרטען זאָלען זיין אונטער דער פּאָליטישער אויפזיכט פון דער רעגיערונג, אָבער די יעזואיטען האָבען איהם ניט געפאָלגט און אויך אויסגעפיהרט דורך זייערע פערטרעטער אין קעניגליכען הויף פון מאדריד, אז דער גובערנאטאָר זאָל צוריקגערופען זיין בעפעהל.

טראָץ דעם ווידערשטאנד פון די קרעאָלען, פון די לאָקאלע בעאמטע, פון די גובערנאטאָרען און אויך פון אנדערע גלחים, ספּעציעל פון די פראנ־ציסקאנער, וועלכע האָבען בעגלייטעט פראנציסקאָ פיזארא און אלע שפאנישע עראָבערער, זיינען געווען די ערשטע צו פערשפרייטען קריסטענטהום צווישען אינ־דיאנער און זיינען דארום געווען זעהר אייפערזיכטיג אויף די מערקווירדיג שנעלע און גרויסע ערפאָלגען פון זייערע נייע קאָנקורענטען — האָבען די יע־

פון שפּאַנישען קעניג צו פעריאָגען דיא יעזואיטען פון אלע שפּאַנישע קאָלאָניעס איז געווען אַ טויטקלאַפּ פאַר דיא יעזואיטישע רעפּובליק אין פּאַראַגוואי. דיא אינדיאַנער, וועלכע זיינען געווען גוט בעוואַפענט און דיסציפּלינירט, וואָלטען געווים געקעמפפט מיט לייב און לעבען פאַר זייערע לעהרער און ״ברויטגעבער״, אָבער דיא יעזואיטען האָבען מורא געהאַט פאַר דיא רעזולטאַטען פון אַזאַ אויפשטאַנד פאַר זייער אָרדען אין דער גאַנצער וועלט. דער האַס געגען זיי איז איבעראַל געווען אַזוי גרויס און ביטער, אַז מען וואָלט זיך מיט זיי בלוטיג אָבגערעכענט פאַר אַן אויפשטאַנד פון זייערע בלינדע אינסטרומענטען, דיא פערשקלאַווטע און פערבלענדעטע אינדיאַנער.

דיא יעזואיטען האָבען דאַרום אָבגעטראָטען זייערע פּלעצער צו גלחים פון אַנדערע אָרדענס און צו שפּאַנישע בעאַמטע אויך אין דיא ״זיעבען מיסיאָנען״. דיא 250 טויזענד אינדיאַנער, וואָס האָבען זיך דאַן דאָרטען געפונען, זיינען אָבער ניט לאַנג פערבליבען אין דיזער געגענד. זיי האָבען ניט געקענט פערטראָגען דיא אונטערדריקונגען און גרויזאַמקייטען פון דיא שפּאַנישע בעאַמטע און זיינען זיך אין פערצווייפלונג צולאָפען אין דיא אַרומיגע געגענדען.

א. ז. וו. אין בעשטימטע שטונדען לויט דיא פארשריפטען פון זיינע "געטליכע לעהרער", וועלכע פלעגען צונעהמען אלע פראדוקטען פון זיין ארבייט און איהם נור געבען אזוי פיעל, אז ער זאל קענען דערהאלטען דיא נשמה אין גוף. דער זא־געננאנטער קאמוניזם פון דער יעזואיטישער רעפובליק איז נור איינגעפיהרט געווארען צו שאפען וואס מעהר רייכטהום פאר דיא גלחים און זייער ארדען. דיא בעקעהרטע אינדיאנער האבען בלינד געפאלגט און זיינען געווארען צוגעבונדען צו זייערע לעהרער, וועלכע האבען זיי בעשיצט געגען דיא ווילדע שטאמען און דיא קרעאלען. זיי זיינען געוועזען צופריעדען, וואס זיי זיינען שטענדיג געזיכערט געוועזען מיט שפייז און וואהנונג.

אבער אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאהרהונדערט איז געקומען א סוף צו דיעזער מערקווירדיגער רעפובליק און בכלל צו דער געוואלדיגער מאכט פון דעם יעזואיטישען ארדען אין דער וועלט. ביטערע צייטען האבען זיך אנגעפאנגען פאר דיא מיטגליעדער פון דיזער מעכטיגער ארגאניזאציאן, וועלכע האט צו זיך קיין גלייכען ניט געהאט אין דער וועלט און וועט אויך קיין מאל ניט האבען. פון אלע זייטען האט מען זיי אנגעפאנגען צו פערפאלגען און צו יאגען. דיא ערשטע שטארקע אטאקעם אויף זיי האבען זיך גראדע אנגעפאנגען אין דיא לענדער, וואו זיי האבען בעזאנדערס געהערשט, אין שפאניען און אין פארטוגאל, און דיזע אטאקעם זיינען ארויסגערופען געווארען אין 1753 צוליעב דיא טערריטאריע פון דער יעזואיטישער רעפובליק, דיא זא־געננאנטע "זיעבען מיסיאנען". ווען שפאניען און פארטוגאל האבען אין 1750 בעשלאסען אויסצוטוישען דיא "זיעבען מיסיאנען" אויף דעם פארט קאלאניא (זעה דיא געשיכטע פון אורוגוואי), האבען דיא יעזואיטען ניט נור פראטעסטירט געגען דעם, זאנדערן האבען אויך געהייסען דיא אינדיאנער, וועלכע זיי האבען אויסגעמושטירט פאר סאלדאטען, צו וועהרען זיך מיט געוועהר אין דיא הענד געגען דיא ארמעע, וואס דיא פארטוגעזער האבען ארויסגעשיקט פון בראזיליען צו פערנעהמען דיא "זיעבען מיסיאנען". דער בעריהמטער הויפט־מיניסטער פון פארטוגאל, מארקיז פאמבאל, וועלכער האט געהאסט זיינע לעהרער (ער איז געוועזען א שילער פון א יעזואיטישער שולע) און האט אליץ געזוכט צו ברעכען זייער געפעהרליכע מאכט, האט זיך בענוצט מיט דיזער געלעגענהייט, אום זיך אבצורעכענען מיט זיי. צוערשט האט ער געהייסען, אז מען זאל קאנפיסקירען זייערע סחורות, און נאכהער, ווען דער קעניג איז פערוואונדעט געווארען (אין דיזען אטענטאט זיינען דיא יעזואיטען פערמישט געוועזען), האט ער אין 1759 ארויסגעלאזען דעם בעריהמטען בעפעהל, אז מען זאל ארויסיאגען אלע יעזואיטען פון פארטוגאל און פון אלע איהרע קאלאניעס.

דיזער בעפעהל איז שנעל און ענערגיש אויסגעפיהרט געווארען. פראנקרייך האט געפאלגט דיזען ביישפיעל אין 1764 און שפאניען אין 1767. דער בעפעהל

אונטער זייער איינפלוס האָט זיך אויך אין פאַראגוואי אָנגעפאַנגען אַ בעוועגונג פאַר זעלבסט־פערוואַלטונג און זאָגאַר אונאבהענגיגקייט. די פאַראַגוואיער קרעאָלען האָבען זיך דאַן אויך אַרומגעזעהן, אַז זיי קענען זיך בעגעהן אָהן דיא גובערנאַטאָרען און אַנדערע בעאַמטע, וועלכע דיא קעניגליכע רעגירונג פון מאדריד פלעגט זיי צושיקען דירעקט פון שפּאַניען. אַזוי וויא שפּאַניען איז דאַן געבליבען וויא אַ שיף אָהן אַ רודער צוליעב דעם, וואָס נאַפּאָלעאָן האָט געמאַכט זיין ברודער יאָזעף פאַר דעם קעניג אין מאַדריד, איז עס אויך לייכט געוועזען אַרונטערצוזעצען דעם פאַראַגוואיער גובערנאַטאָר און בילדען אַ פּראָווידזאָרישע רעגירונג אין אַסונסיאָן.

דיזע פּאָליטישע איבערקעהרעניס האָט דאָרטען פּאַסירט אין צוויי מאָנאַט אַרום נאָך דעם וויא בעלגראַנאָ מיט זיינע אַרגענטינער סאָלדאַטען זיינען געפאַנגען געוואָרען. אַ טראָפּען בלוט איז דערביי ניט פערגאָסען געוואָרען. דער גובערנאַטאָר האָט זיך צוריקגעצויגען אָהן שום ווידערשטאַנד, און דער הויפּט־פיהרער פון דער מיליץ, אַ געבאָרענער פאַראַגוואיער מיט'ן נאָמען יעגראָס, איז געוואָרען דער פּרעזידענט פון דער כונטאַ אָדער פּראָוויזאָרישער רעגירונג. אָבער עס האָט זיך באַלד אַרויסגעוויזען, אַז דער אמת'ער פיהרער פון דער נייער רעגירונג איז דער סעקרעטער פון דער כונטאַ, דר. פראַנסיאַ, אַן אַדוואָקאַט, וועלכער האָט זיך ערוואָרבען אַ גרויסען נאָמען אַלס געלעהרטער, פעהיגער און עהרליכער מאַן. אַלע האָבען געהאַט גרויס רעספּעקט פאַר איהם, און דיא אינדיאַנער האָבען איהם געליעבט דערפאַר, וואָס ער האָט שטענדיג פערטהיידיגט זייערע אינטערעסען אין דיא געריכטען. ער האָט שנעל אַריינגענומען דיא גאַנצע מאַכט אין זיינע הענד און אין 1814 האָט ער אויסגעפיהרט, אַז מען זאָל איהם אויסקלייבען פאַר פּרעזידענט אויף דריי יאָהר. ווען דיזער טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט ער זיך ערקלערט פאַר דיקטאַטאָר אָהן שום טערמין.

דיזער מערקווירדיגסטער פון אַלע דיקטאַטאָרס אין אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען, אַ זעלטענע פיגור אויך אין דער וועלט־געשיכטע, איז געבליבען דער אונבעשרענקטער הערשער פון פאַראַגוואי ביז זיין טויט אין 1840, ווען ער איז אַלט געוועזען 83 יאָהר. עס איז שווער צו געפינען אין דער וועלט־געשיכטע נאָך אַזאַ פאַל, וויא איין מענש האָט אָהן שום בעשרענקונגען רעגירט איבער אַ פאָלק אַ פערטעל יאָהרהונדערט בסדר און איז געבליבען ניט נור געאַכטעט און געליעבט פון דיא מאַסען, זאָנדערן איינפאַך פערגעטערט פון זיי. אַזאַ פאַל איז טאַקע נור מעגליך געוועזען אין אַ לאַנד וויא פאַראַגוואי, וואו דיא בעפעלקערונג איז אין פערלויף פון קנאַפּע 300 יאָהר אויסגעמושטירט געוואָרען בלינד צו פאָלגען דיא בעפעהלען פון דיא קרעאָלען און יעזואיטען. טהיילווייז האָט טאַקע דר. פראַנסיאַ, וועלכער האָט שטודירט אין אַ סעמינאַריע פון קאָרדאָוואַ אין אַרגענטינע און איז דאָרטען נאַכהער געוועזען אַ קורצע צייט פּראָ־

צווייטער קאַפּיטעל.

דיא אויסערגעוועהנליכע דיקטאַטורען

נאָך דער צערשטערונג פון דער יעזואיטישער רעפּובליק, וועלכע פערנעהמט א בעזונדערען פּלאַץ אין דער געשיכטע ניט נור פון זיד־אַמעריקא, זאָנדערן אויך פון דער גאַנצער וועלט — אַזאַ מין געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציאָן האָט געוויס אין ערגעץ ניט עקזיסטירט און ניט געקענט עקזיסטירען אויסערהאַלב פּאַראַגוואַי מיט איהרע געהאָרכזאַמע גואַראַני שטאַמען — זיינען קיינע בעמערקענסווערטהע ענדערונגען ניט פּאָרגעקומען אין דיזע פערוואָרפענע ערטער ביז עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא רעוואָלוציאָן געגען שפּאַניען. דיא קרעאָלען פון אַסונסיאָן זיינען ניט געשטאַנען פיעל העכער פאַר דיא אינדיאַנער און האָבען ניט געקעמפּפט געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט. ווען דיא קליינע רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, וועלכע איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אין 1810 פון בוענאָס ערעס אונטער דער קאָמאַנדע פון מאַנועל בעלגראַנאָ צו פערנעהמען דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס און קאָריענטעס און אויך צו אַטאַקירען דעם גובערנאַטאָר פון פּאַראַגוואַי, איז צוגעקומען אין אָנפאַנג פון 1811 צו דער אומגעגענד פון אַסונסיאָן, זיינען מחנות פּאַראַגוואַיער אַרויס צו פעריאָגען דיא רעוואָלוציאָנערען. דאָס איז זיי געלונגען. דיא פּאַראַגוואַיער האָבען אין זייער אונוויסענהייט און אָבגעזונדערטקייט פון דער אויסערער וועלט איבערהויפּט געהאַסט דיא ענערגישע קרעאָלען און גאַוטשאָס פון אַרגענטינע. דאַרום איז אַ פּריווילעגער פערבאַנד פון פּאַראַגוואַי מיט בוענאָס ערעס געוועזען פּשוט אונמעגליך. מיט געוואַלט אָבער האָבען דיא אַרגענטינער דאַן ניט געקענט איינגעהמען פּאַראַגוואַי, זאָ דאָס דיזער פערוואָרפענער ווינקעל אין מיטען פון זיד־אַמעריקא איז שליסליך געבליבען אַ בעזונדערע רעפּובליק.

דיא עקספּעדיציע פון דיא אַרגענטינער רעוואָלוציאָנערען נאָך פּאַראַגוואַי האָט אָבער דאָך אויפגערודערט דיא שלעפעריגע קרעאָלען פון אַסונסיאָן. דיא פרייהייטס־קעמפּפער פון בוענאָס ערעס, וועלכע דיא פּאַראַגוואַיער האָבען געפאַנגען נאָך זייער זיעג איבער בעלגראַנאָ'ס קליינע אַרמעע, האָבען געווירקט אויף דיא מוחות פון דיא יונגע און אינטעליגענטערע קרעאָלען פון אַסונסיאָן.

דאָרטען געלאָזט דיא אינדיאַנער ארבייטען אויף דיא פעלדער און פיטערען בהמות נאָך דער זאַ־גענאַנטער קאָמוניסטישער סיסטעם פון דיא יעזואיטען אין דיא "זיעבען מיסיאָנען".

אין דערזעלבער צייט אָבער האָט דר. פראַנסיאַ ניט נור געהאַסט דיא יעזואיטען, זאָנדערן אויך אַלע גלחים און דיא גאַנצע קריסטליכע רעליגיאָן. מען רעכענט, אַז ער האָט געשטאַמט פון פראַנצויזען, נור דאָס איז זיכער, אַז ער איז געווען דורכגעדרונגען מיט דיא פרינציפּען פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. זיין גאַנצען לעבען האָט ער ניט אויפגעהערט צו שטודירען, בעזאָנדערס דיא ווערק פון דיא פראַנצויזישע פילאָזאָפען און שריפטשטעלער, וויא מאָנטעסקיו, וואָלטער, רוסאָ, דידעראָ, קאָנדאָרסע א. ז. וו. ער האָט אָבגעשאַפט דיא אינקוויזיציאָן, פערשלאָסען דיא סעמינאַריע פון דיא גלחים, פערבאָטען צו צאָהלען מעשר צו דיא גלחים און האָט בכלל ערנידריגט און פערפאָלגט דיא גייסטליכע. ער איז געווען אַ פריידענקער.

זיין דיקטאַטור האָט ער אָנגעהאַלטען מיט דער הילפע פון דיא אינדיאַנער, וועלכע ער האָט געוואָלט פיהרען אין זיינע דרכים. דיא קליינע צאָהל קרעאָלען און שפּאַניער, וועלכע זיינען נאַטירליך געווען אונצופריעדען מיט זיין אונענדליכער דיקטאַטור, האָט ער פערפאָלגט ביטער און גרויזאַם, טאַקע וויא אַ בלוטיגער טיראַן. אום צו האַלטען מעהר און שטאַרקער אין צוים דיא גאַנצע בעפעלקערונג, האָט ער געזוכט אָבצושניידען וואָס מעהר דעם פערקעהר מיט דער אויסערער וועלט. אויסלענדער האָבען ניט געטאָרט אריינקומען אין פאַראַגוואַי אָהן אַ ספּעציעלער ערלויבנים, און ווען ער פלעגט זיי אריינלאָזען, פלעגט ער זיי שוין ניט וועלען ארויסלאָזען. ניט ער האָט געשיקט, ניט ער האָט אויפגענומען געזאַנדטע און קאָנסולען. אויסלענדישע שיפען האָבען ניט געטאָרט זיך בעווייזען אויף דעם פאַראַגוואַי טייך. ער האָט בעשטימט נור איין פאָרט ביי דיא ברעגען פון פאַראַנאַ פאַר אויסלענדישע שיפען. דער גאַנצער האַנדעל מיט אויסלאַנד איז געפיהרט געוואָרען דורך זיינע אַגענטען. זיין צוועק איז דערביי אויך געווען צו ענטוויקלען דיא היימישע אינדוסטריען און צו בלייבען וואָס מעהר אונאָבהענגיג עקאָנאָמיש פון זיינע מעכטיגע שכנות, בראַזיליען און אַרגענטינע.

אין זיין פּריוואַט לעבען האָט ער זיך געפיהרט וויא אַ פילאָזאָף. זיינע בעסטע פריינד זיינען געווען זיינע ביכער. ער איז געבליבען אַן אַלטער בחור און האָט קיינע קינדער ניט איבערגעלאָזען. וואָס עלטער ער איז געוואָרען, אַלץ זאָנדערבאַרער, גרויזאַמער און טיראַנישער איז ער געוואָרען. מען רעכענט, אַז ער איז צולעצט איינפאַך משוגע געוואָרען. ער האָט יעדענפאַלס געהאַנדעלט, וויא איינער וואָס ליידעט פון דער מאַניאַ פון פערפאָלגונג. אויס פורכט פאַר ערמאָרדונג פלעגט ער אָפט בייטען זיינע וואָהנונגען. קיינער האָט ניט גע־

פּעסאָר, נאָכגעפאָלגט דעם בײשפּיעל פון די יעזואיטישע מיסיאָנערען. אזוי

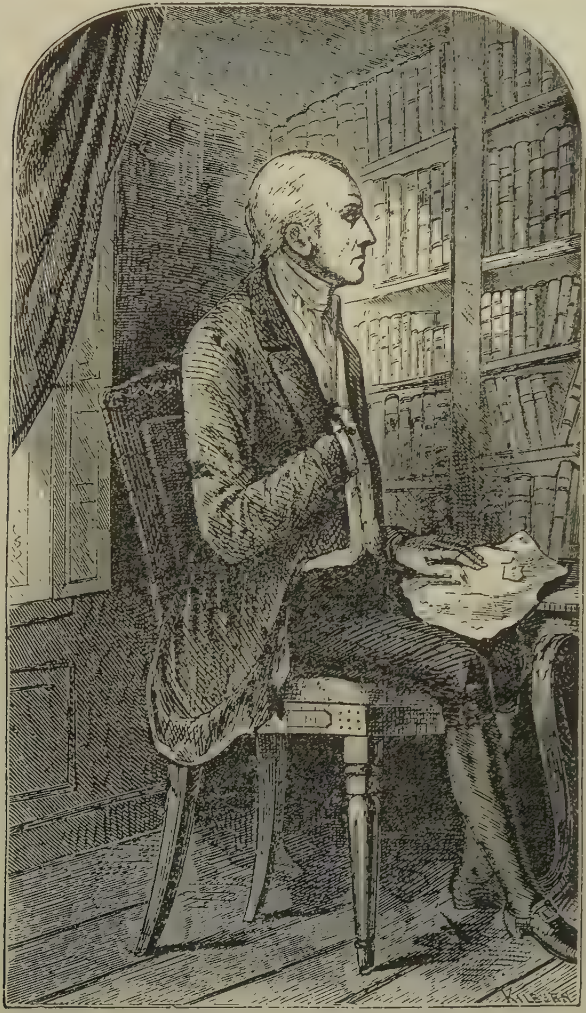

דר. כאָזע ראָדריגעץ גאַספּאַר פראַנסיאַ

װיא צװײ־דריטעל פון דעם לאַנד האָט געהערט צו דער רעגיערונג, האָט ער

קארלאָס אַנטאָניאָ לאָפּעז, אַן אדוואָקאַט, וועלכער האָט געפיהרט דעם לעבען פון אַ גאַוטשאָ אויף זיינע גיטער, אום אויסצומיידען דיא אויפמערקזאַמקייט פון דר. פראַנסיאַ. ער איז געווען דער פעהיגסטער און געבילדעטסטער פיהרער אין דעם קאָנגרעס און ער האָט שנעל פערכאַפּט דעם רעגיערונגס־רודער אין זיינע הענד. אין 1844 האָט ער דורכגעמאַכט דיא צערעמאָניע פון צוזאַמענ־רופען אַ קאָנגרעס, אום אויסצוקלייבען נייע קאָנסולען. אָבער ער האָט אויפ־געפּאַסט, אַז דיא מיטגליעדער זאָלען נור זיין אַזעלכע, וועלכע ער האָט געוואָלט האָבען, און אַז זיי זאָלען איהם ערוועהלען פאַר פּרעזידענט. דאָס האָבען זיי טאַקע געטהאָן און דערצו נאָך אויף אַ טערמין פון צעהן יאָהר, וואָס עס האָט פּאַקטיש געמיינט אַ דיקטאַטור אויף זיין גאַנצען לעבען, וויא עס האָט זיך טאַקע אויסגעלאָזען. ער האָט געהערשט ביז זיין טויט אין 1862 אַזוי אונבעשרענקט וויא דר. פראַנסיאַ, נור ער איז ניט געווען אַזוי משוגע און טיראַניש.

פון איין זייט האָט ער געזוכט צו ענטוויקלען דיא היימישע אינדוסטריען און פון דער אַנדער זייט אויך עפענען דיא טהירען פאַר אויסלענדער. ער האָט ערלויבט אויסלענדישע שיפען צו שווימען איבער דעם פאַראַגוואי טייך אַזוי ווייט אַרויף צום נאָרד וויא אַסונסיאָן, וועלכע ער האָט געוואָלט מאַכען פאַר דעם איינציגען פּאָרט אין לאַנד. נור אין דיזער צייט איז ער געקומען אין אַ קאָנפליקט מיט דר. ראָזאַס, דעם דיקטאַטאָר פון אַרגענטינע, וועלכער האָט גע־האַט דיא אַמביציע צו בעהערשען אַלע לאַ פּלאַטאַ געגענדען (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענטינע) און האָט פערבאָטען אַריינצולאָזען אין פּאַראַנאַ טייך אירגענד וועלכע שיפען אויסער אַרגענטינישע. אַזוי וויא פאַראַגוואי האָט ניט קיין אַנדער וואַסער־וועג צום ים, ווי נור דורך דעם דאָזיגען טייך, האָט לאָפּעז ניט נור געשטיצט ראָזאַס'עס געגנער אין קאָריענטעס, ענטרע ריאָס און אורוגוואי, זאָנ־דערן האָט אויך ערקלערט קריעג אין 1849 געגען בוענאָס ערעס. נור דיא פּאַ־ראַגוואיער אַרמעע, וועלכע איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם דיקטאַטאָר'ס עלטעסטען זוהן פראַנציסקאָ, וועלכער איז דאַן אַלט גע־ווען אַ יאָהר אַכצעהן, האָט ניט געהאַט צו פיהרען שלאַכטען, ווייל עס איז באַלד געקומען אַ סוף צו ראָזאַס'עס דיקטאַטור אין בוענאָס ערעס גופא. לויט אַן אָבמאַך צווישען אַרגענטינע און בראַזיליען איז פּאַראַנאַ געעפענט געוואָרען פאַר דיא שיפען פון אַלע נאַציאָנען. לאָפּעז אָבער האָט ניט געוואָלט לאָזען פרעמדע שיפען איבער דעם פאַראַגוואי טייך ווייטער צום נאָרד וויא אַסונסיאָן. אַזוי וויא דער אויבערשטער טהייל פון דיזען טייך פליסט דורך בראַזיליאַנער לאַנד, האָט דיא רעגיערונג פון בראַזיליען אָנפאַנגס פּראָטעסטירט געגען דעם און נאָכ־הער געשיקט אַ פלאָטע צו צווינגען דעם דיקטאַטאָר נאָכצוגעבען.

דאָס האָט געטריבען דיזען דיקטאַטאָר און זיינע דריי זיהן, וועלכע ער האָט געמאַכט פאַר דיא הויפּט־קאָמאַנדירען פון זיינע אַרמעען און שיפען, צו

וואוסט אין וועלכען צימער ער האָט זיך געלייגט שלאָפען. אין דיא מאָמענטען, ווען עס פלעגט אויף איהם אָנפאַלען אַ מרא שחורה, איז ער געווען שרעקליך בלוט־דורשטיג. ער פלעגט דאַן הייסען היגריכטען געפאַנגענע און פערדעכ־טיגטע גאָר אָהן שום דין ומשפט. דיא קרעאָלען, בעזאָנדערס דיא רייכערע, האָבען געציטערט צו בעגעגנען איהם. זיי זיינען געווען אין שטענדיגע לעבענס־געפאַהר. מען האָט געציטערט פאַר זיין שאָטען. אין דער צייט ווען ער איז געווען דיקטאַטאָר, האָט מען מורא געהאַט צו דערמאָנען זיין נאָמען און מען האָט איהם גערופען ״על סופרעמאָ״ (דער העכסטער), און נאָך זיין טויט האָט מען איהם גערופען ״על דעפונטאָ״ (דער פערשטאָרבענער). ווען ער איז גע־שטאָרבען, האָבען זיך אין דיא תפיסות געפונען איבער 700 קרעאָלען, וועלכע זיינען אויף זיין בעפעהל אַרעסטירט געוואָרען צוליעב פאָליטישע אורזאַכען.

זאָ לאַנג דיזער אויסעראָרדענטליכער מאַן האָט געלעבט, האָט גאָר ניט געקענט זיין דיא רעדע פון אַן אויפשטאַנד אין פאַראַגוואַי. עקאָנאָמיש האָט דאָס לאַנד נאַטירליך געמאַכט פאָרטשריטע אונטער זיין שטרענגער השגחה. וועהרענד אין אַרגענטינע, אורוגוואַי און אין אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּוב־ליקען זיינען דיא ערשטע עטליכע צעהנדליג יאָהר נאָך דער אָבשאַפונג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט פאָרגעקומען אויפשטאַנדען, פראָנונסיאַמענטאָס און שלאַכטען, וויא מיר וויסען עס פון פריהערע קאַפּיטלען, האָט אין פאַראַגוואַי געהערשט פאָלשטענדיגע פאָליטישע רוהע אונטער דר. פראַנסיאַ׳ס 25-יעהריגע דיקטאַטור. דיא בעפעלקערונג האָט זיך זעהר שנעל פערמעהרט אין דיזער פריעדליכער צייט.

ווען דר. פראַנסיאַ איז געשטאָרבען נאָך אַ קורצער קראַנקהייט, האָט זיין סעקרעטער דאָס געוואָלט האַלטען אין סעקרעט און דערווייל פערכאַפּען דיא רעגיערונג אין זיינע הענד. ער האָט אַרויסגעלאָזען בעפעהלען אין דעם נאָמען פון דעם טויטען דיקטאַטאָר. נור דיא אָפיציערען האָבען זיך ענטזאָגט איהם צו פאָלגען, וויא נור מען האָט זיך דערוואוסט, אַז דער ״על סופרעמאָ״ איז געוואָרען ״על דעפונטאָ״. דער אָרימער סעקרעטער איז איינגעשפּאַרט געוואָ־רען אין אַ געפענגניס, וואו ער האָט זיך אויפגעהאַנגען, אום אויסצומיידען אַן עפענטליכע הינריכטונג. אין פערלויף פון עטליכע מאָנאַטען האָט געהערשט אַנאַרכיע. דיא אָפיציערען האָבען זיך אַמוזירט מיט אַרויפזעצען און אַרונטער־זעצען אַזעלכע, וואָס האָבען געהאַט דיא אַמביציע צו ווערען דיקטאַטאָרס.

ענדליך איז געבליבען, אַז מען זאָל צוזאַמענרופען אַ קאָנגרעס, וואָס זאָל אויסקלייבען אַ פּרעזידענט. דיא קרעאָלען האָבען נאַטירליך געפיהרט דיא רעדעל אויף דיזען קאָנגרעס. אום זיך צו פערהיטען אין דער צוקונפט געגען אַ דיקטאַטאָר, איז ביי זיי געבליבען אויסצוקלייבען צוויי רעגיערער אויף אַ קורצען טערמין מיט דעם טיטול קאָנסול. איינער פון דיזע קאָנסולען איז געווען

רעמאַניע האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס ער איז ערקלערט געוואָרען פּרע־זידענט אויף זיין גאַנצען לעבען אַזוי וויא דר. פראַנסיאַ און זיין פאָטער.

נור זיין דיקטאַטור האָט זיך געענדיגט מיט אַזאַ שרעקליכער טראַגעדיע, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט אין דער געשיכטע פון דער נייער צייט. וויעדער בלייבט צו זאָגען, אַז זאָ עטוואָס האָט נור געקענט פּאַסירען אין פּאַ־ראַגוואַי, וואו דאָס פאָלק איז פון דור דורות צוגעוועהנט געוואָרען צו בלינדער געהאָרכזאַמקייט. אָהן דער יעזואיטישער רעפּובליק וואָלטען ניט מעגליך געווען אַזעלכע אונערהערטע דיקטאַטורען אפילו אין זיד־אַמעריקאַ. זיין הערשאַפט האָט פראַנציסקאָ לאָפּעז אָנגעפאַנגען וויא אַן אַזיאַטישער טיראַן. ניט נור האָט ער פעריאָגט, איינגעשפּאַרט און אויך היינגעריכטעט דיא ראַטהגעבער פון זיין פאָטער און פראָמינענטע בירגער, זאָנדערן אויך זיינע ברידער און אפילו שוועסטער. קיין מאָל האָט ער ניט געצייגט אירגענד וועלכען מיטלייד צו דיא אָרימע אינדיאַנער, וועלכע זיינען געקראָכען אין פייער אויף זיין בעפעהל. זיין אַמביציע צו ווערען אַ מין נאַפּאָלעאָן האָט איהם ניט געלאָזט רוהען. זיין גאַנצע ענערגיע האָט ער אָנגעווענדעט צו פערגרעסערען און צו פערשטאַר־קען זיין אַרמעע, אום צו פערכאַפּען טעריטאָריע אפילו ביי בראַזיליען און אַר־גענטינע.

אין בוענאָס ערעס און ריאָ דע דזשאַנעירא האָט מען זיך אויסגעלאַכט פון זיינע פּרעטענזיעס צו שפּיעלען דיא ראָלע פון אַ נאַפּאָלעאָן אין זיד־אַמעריקאַ. מען האָט אויף איהם געקוקט וויא אויף אַ משוגענעם נאַר. צו יענער צייט האָבען זיך אין גאַנץ פּאַראַגוואַי געפונען אַרום אַ מיליאָן און אַ פערטעל נפשות, אָהן פאָרטען, אָהן אינדוסטריען, אָהן אייגענע מיטעל צו שאַפען געוועהר, וואָס פאַר אַ ווערדע האָט אַזאַ לאַנד געקענט האָבען געגען אַזעלכע ריזיגע רעפּובליקען וויא בראַזיליען און אַרגענטינע? אָבער דיא ווירקליכקייט האָט איבערטראָ־פען אַלע רעכנונגען און ערוואַרטונגען. קיינער האָט זיך ניט פאָרגעשטעלט און גאָר ניט געקענט פאָרשטעלען, וויא גרויס עס איז געווען דיא מאַכט פון פראַנ־ציסקאָ לאָפּעז דורך דעם, וואָס דיא אינדיאַנער האָבען בלינד אויסגעפיהרט זיין מינדעסטען בעפעהל. ער האָט אָבער געוואוסט, אַז ער קען צוזאַמענטריי־בען אַן אַרמעע, וועלכע זאָל ענטהאַלטען כמעט אַלע זכרים און אפילו אויך פרויען. ער האָט זיך דאַרום ניט געקימערט וועגען סאָלדאַטען, נור וועגען גע־וועהר, וועלכע עס איז איהם ניט לייכט געווען צו קריעגען אפילו פאַר הויכע פּרייזען, ווייל דיא וועגען צו זיין לאַנד זיינען געווען און ווערען קאָנטראָלירט פון אַרגענטינע און בראַזיליען. בּיסלעכווייז אָבער און שטילערהייט האָבען זיין פאָטער און נאַכהער ער צוזאַמענגעקליבען ניט נור אַ סך ביקסען, זאָנדערן אויך עטליכע הונדערט קאַנאָנען מיט אַלע נויטיגע אַמוניציאָן. אין געוויסע סטראַטעגישע פּונקטען האָבען זיי אויך געלאָזט אויפבויען שטאַרקע פעסטונגען.

פערגרעסערען אַלץ מעהר און שנעלער זיין מיליטערישע מאַכט. זיין עלטערער זוהן פראַנציסקאָ, וועלכער האָט אַ יאָהר אנדערטהאַלבען אַרומגערייזט איבער אויראָפּאַ אַלס אַמבאַסאַדאָר פון פּאַראַגוואַי, האָט אָנגעפאַנגען צו טרוימען וועגען עראָבערונגען און וועגען גרינדען אַן אימפּעריע אין זיד־אַמעריקאַ. ער און זיינע ברידער און שוועסטער האָבען זיך געפיהרט אַזוי וויא פּרינצען און פּרינצעסינען. זיי האָבען געלעבט אין גרעסטען לוקסוס און האָבען זיך אַלע אויסגעצייכענט מיט אויסגעלאַסענהייט און גרויזאַמקייט.

פראַנציסקאָ לאָפּעז

ווען זייער פאָטער איז געשטאָרבען אין 1862, האָט פראַנציסקאָ געצייגט אַ טעסטאַמענט, אין וועלכען ער איז ערקלערט געוואָרען פאַר דעם וויצע־פּרעזידענט. אַזוי וויא ער האָט געזוכט צו לעבען גוט מיט דיא אָפיציערען און סאָלדאַטען, האָט ער אָהן שום שטערונגען פערכאַפּט דיא רעגיערונג אין זיינע הענד. נאַכהער האָט ער אויך דורכגעמאַכט דיא צערעמאָניע פון צוזאַמענרופען אַ קאָנגרעס אין אַסונסיאָן, אום אויסצוקלייבען אַ נייעם פּרעזידענט. דיזע צע־

צוקרייצען דיזע פראָווינץ, אָבער זיא האָט עס ענטזאַגט, און דאַן האָט ער איהר ערקלערט קריעג און האָט אריינגעשיקט א מחנה פון 25 טויזענד מאַן צו פערכאַפּען קאָריענטעס.

אזוי איז עס ארגענטינע אריינגעשלעפּט געוואָרען אין דיזער מלחמה, וואָס א ווילדער דיקטאטאָר האָט פערפיהרט צוליעב א משוגענע אמביציע און וואָס האָט אַלע צדדים געקאָסט שרעקליך טהייער. דיא האָפנונגען פון דיזען דיקטאַטאָר צו דערגרייכען ביז צו אורוגוואי און פון דאָרטען צום ים זיינען אָבער צוקלאַפּט געוואָרען נאָך דעם ערשטען צוזאמענשטויס מיט א בראַזיליאַנער פלאָטע אויף דעם טייך פּאַראַנאַ אין 1865. ער איז דאַן געבליבען אָהן שיפען און האָט זיך געמוזט פערלאָזען נור אויף זיין אַרמעע אין זיין קאמפּף געגען דיא צוויי גרעסטע און שטאַרקסטע רעפּובליקען פון זיד־אמעריקא מיט אַמאָל, צו וועלכע עס איז נאָך צוגעשטאַנען אורוגוואי אונטער דער דיקטאטור פון גענעראַל פלאָרעס.

ערשט אין 1866 האָבען דיא דריי פַערבונדענע רעפּובליקען געקענט צוזאמענקלייבען אַן אַרמעע פון פערציג טויזענד מאַן, אום צו אטאַקירען דעם פּאַראַגוואַיער דיקטאַטאָר אויף זיין אייגענעם גרונד. אונטער דעם שוץ פון א גרויסער בראַזיליאַנער פלאָטע מיט 125 קאַנאָנען האָט דיזע אַרמעע געקענט אריבערפאָהרען דעם טייך פּאַראַנאַ און פערנעהמען געוויסע סטראַטעגישע פּונקטען אין פּאַראַגוואַי. לאָפּעז האָט געשיקט א טהייל פון זיינע סאָלדאַטען איבערצוהאַקען זיינע שונאים דעם וועג, אָבער דאָס איז איהם ניט געלונגען. ער האָט געקראָגען איין נידערלאַגע נאָך דער אַנדערער. נאָך יעדער שלאַכט זיינען טויזענדע פון זיינע אינדיאַנער סאָלדאַטען געבליבען ליעגען טויט, אָבער ער האָט זיך אַלץ ניט אונטערגעגעבען און האָט אַלץ ווייטער געטריעבען דיא אונגליקליכע אין קריעג. דיא בראַזיליאַנער און אַרגענטינער האָבען אויך געהאַט זעהר שווערע פערלוסטען. דיא שלאַכטען זיינען געווען שרעקליך בלוטיגע, ווייל דיא אינדיאַנער האָבען געקעמפּפט מיט א ווילדער פערצווייפלונג ביז דעם לעצטען אָטהעם. אָבער דיא פערבונדענע דריי רעפּובליקען האָבען געקענט קריעגען ניט נור גענוג געוועהר, זאָנדערן אויך פערשטערקונגען, ווערהענד דיא קרעפטע פון דעם פּאַראַגוואַיער דיקטאַטאָר זיינען אַלץ שנעלער אויסגעגאַנגען נאָך יעדען ווייטערען צוזאמענשטויס. ער האָט געמוזט אַלץ מעהר יאָגען אין קריעג יונגע אינדיאַנער, אפילו אינגלעך פון 14 און 12 יאָהר. פרויען האָבען געמוזט מיטהעלפען דורך שלעפען זאַכען אַנשטאָט בהמות. ווען זיי פלעגען פאַלען אויסגעמאַטערטע און אויסגעהונגערטע, פלעגט מען זיי לאָזען ליעגען ביז זיי פלעגען אויסגעהען. צו אַלע צרות האָט נאָך דאָרטען אויסגעבראָכען כאָלערא, וועלכע האָט אויך אָנגעמאַכט א חורבן אין דיא בראַזיליאַנער און אַרגענטינער אַרמעען.

אויסער דעם האט פראנציסקא לאפעז זעהר פיעל גערעכענט דארויף, וואס עס איז זעהר שווער צוצוקומען צו פאראגוואי דורך יבשה־וועגען און וואס דיא גאנצע בעפעלקערונג האט געקענט אויסקומען אהן שום האנדעל און פערקעהר מיט דער אויסערער וועלט. פון זיין הויפט־שטאדט איז איהם פיעל לייכטער געווען צו בעפאלען דיא ארומיגע וועניג־בעזעצטע פראווינצען פון בראזיליען און ארגענטינע, וויא פאר דיא ארמעען פון דיזע רעפובליקען ארייצוריסען זיך אין פאראגוואי.

זיין ערשטער ארויסטריט אין דער ראלע פון א נאפאלעאן איז געווען אין 1863, ווען ער האט געוואלט זיך ארייננמישען אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון אורוגוואי און האט פערלאנגט, אז בראזיליען און ארגענטינע זאלען ניט האנדלען דארטען אייגענהענטיג. אורוגוואי האט דאן דורכגעמאכט איינע פון איהרע צאהלרייכע רעוואלוציאנען. דיא רעגיערונגען פון ארגענטינע און בראזיליען האבען געשטיצט דיא רעוואלוציאן פון גענעראל פלארעס, דעם פיהרער פון דיא קאלאראדאס (זעה דיא געשיכטע פון אורוגוואי), און לאפעז האט געלאזט וויסען, אז ער איז דערמיט ניט צופריעדען און אז פאראגוואי האט אויך עפעס א דעה אין אזעלכע זאכען. זיינע פרעטענזיעס האבען ארויסגערופען א געלעכטער אין דער וועלט; אבער ער האט באלד צוזאמענגעקליבען א מחנה פון 64 טויזענד מאן. אזא גרויסע ארמעע האט דאן קיין אנדערע רעפובליק אין זיד־אמעריקא ניט געהאט. אמת, זיא איז געווען בעוואפענט מיט אלטע ביקסען און איז בעשטאנען כמעט אויסשליסליך פון אינפאנטעריע, אבער מען האט פון דעסטוועגען אויך געמוזט ארויסשטעלען געגען איהר גרויסע ארמעען.

אין 1864, ווען בראזיליען האט געשיקט אן ארמעע צו העלפען גענעראל פלארעס אין אורוגוואי, האט לאפעז געענטפערט דארויף דערמיט, וואס ער האט פערכאפט א בראזיליאנער שיף, וועלכע איז פארבייגעשוואומען אסונסיאן אויף איהר וועג איבער דעם פאראגוואי טייך נאך דיא בראזיליאנער פראווינץ מאטא גראסא, און נאכהער האט ער זיך ארייגעריסען מיט א טהייל פון זיין ארמעע אין דיזער פראווינץ. דאס איז געווען דער אנפאנג פון דער מלחמה, וועלכע לאפעז האט געפיהרט אין פערלויף פון 5 יאהר ניט נור מיט בראזיליען, זאנדערן אויך מיט ארגענטינע און אורוגוואי. אזוי וויא אין מאטא גראסא, וואו עס האבען זיך געפונען זעהר וועניג בראזיליאנער סאלדאטען, האט ער געהאט א לייכטען זיעג, האט ער אויך געוואלט זיך ארייגרייסען אין אורוגוואי און אין ריא גראנדע דא סול, וועלכע איז איינע פון דיא וויכטיגסטע בראזיליאנער פראווינצען, איידער דיא בראזיליאנער רעגיערונג וועט צייט האבען צו שיקען אהין פערשטערקונגען. אום אבער צו דערגרייכען אהין, האט ער געהאט צו מארשירען דורך דיא ארגענטינער פראווינץ קאריענטעס. ער האט זיך דארום געווענדעט צו דער רעגיערונג אין בוענאס ערעס נאך ערלויבניס אריבער־

איהרע סאָלדאַטען אין אַסונסיאָן און האָט זיך געקליבען איינצווישליסען איהר אלס פראָווינץ. נור אַרגענטינע האָט עס ניט דערלאָזען, אום בראַזיליען זאָל ניט ווערען צו שטאַרק. דאַרום איז פאַראַגוואי געבליבען אַן אונאַבהענגיגע רעפובליק אַזוי וויא אורוגוואַי. דאָס לאַנד קומט ביסלעכווייז צו זיך און לעבט אויף. די גואַראַנים פערנעהמען זיך אַזוי וויא פריהער מיט אַקערבוי און פיה־פיטערונג און פערמעהרען זיך; אָבער די גאַנצע רעפובליק צעהלט אונ־געפעהר אַ העלפט פון דער בעפעלקערונג, וועלכע זיא האָט געהאַט פאַר דער פערוויסטענדער מלחמה מיט אַ האַלבען יאָהרהונדערט צוריק.

דיא שוואַכע און קראַנקע פאָלגט דער אונמענשליכער דיקטאַטאָר הייסען אויסשלאַכטען, אום צו קענען שנעלער מאַרשירען. ווען ער פאָלגט מוזען אָב־טרעטען פון אַן אָרט נאָך אַ נידערלאַגע, פאָלגט ער הייסען פערברענען אין דער אומגעגענד אַלע דערפער, אַלע וואָהנונגען און אויסשלאַכטען אַלע בהמות, וועלכע מען האָט ניט געקענט מיטנעהמען. ער האָט אַזוי אַלײן מעהר חרוב געמאַכט דיא בעסטע געגענדען פון פאַראַגוואַי. וויא גרויס עס איז געוועזען דער פערלוסט פון פאַראַגוואַי אין בעפעלקערונג צייגען פאָלגענדע ציפער: פון דעם מיליאָן מיט אַ פיערטעל נפשות פאַר דיזען קריעג זיינען געבליבען בלויז 28,746 מענער, 106,254 פרויען און 86,079 קינדער. דאָס איז געוועזען פשוט אַ פערטיליגונג פון אַ פאָלק. עס גלויבט זיך ניט, אַז איין מענש זאָל קענען אומברייננגען אין פערלויף פון פינף יאָהר אַ גאַנצען מיליאָן אַנדערע (ניט רעכנענדיג דיא אונ־געהייערע פערלוסטען פון דיא בראַזיליאַנער און אַרגענטינער, פערלוסטען אין צעהנדליגע טויזענדע סאָלדאַטען); אָבער דאָס זיינען אונבעשטרייטבאַרע פאַקטען.

דיא קרעאָלען, וועלכע דער בלוטיגער טיראַן האָט ניט געקענט אַריינטרייי־בען אין זיינע מחנות, האָט ער געזוכט אויסצוראָטען מיט אַלע מיטעל. ער האָט געהייסען אַרעסטירען און פייניגען יעדען ווייסען. אפילו זיין מוטער האָט ער געהייסען פייניגען! זיינע ברידער און שוועסטער מיט זייערע מענער זיינען ערמאָרדעט געוואָרען אויף זיין בעפעהל. וואָס גרעסער עס זיינען געוועזען זיינע פערלוסטען אויף דיא שלאַכטפעלדער, אַלץ ווילדער און בלוטיגער איז ער גע־וואָרען.

ענדליך איז ער אין יאָהר 1870 אַליין אַריינגעפאַלען אין דיא הענד פון דיא בראַזיליאַנער, וועלכע האָבען זיך נאָך איהם נאָכגעיאָגט מאָנאַטען לאַנג אין דיא וועלדער און אויף בערג אין דיא ווילדעסטע ערטער פון פאַראַגוואַי, וואו ער האָט נאָך אַלץ געהאַט אַרום זיך עטליכע הונדערט אינדיאַנער סאָלדאַ־טען. ער וואָלט וואַהרשיינליך ניט טרוקען אָבגעשניטען פון דיא זיעגער, נור ער האָט זיי פערשפאָרט צו משפט׳ן איהם, ווייל ער איז דערשאָסען געוואָרען פון אַן איינפאַכען סאָלדאַט, ווען ער האָט פרובירט זיך דורכרייסען און אַנט־לויפען.

אָט אַזוי האָט זיך געענדיגט דיא דריטע דיקטאַטור אין דיזער אינדיאַנער רעפובליק אין פערלויף פון דיא 60 יאָהר פון איהר אונאַבהענגיגקייט. אָבער זייט 1870 האָט זיא גליקליכערווייזע וועניגער פאַר דיא אַנדערע לאַטיינישע רעפובליקען געליטען פון דיקטאַטאָרס און בירגער־קריעג. דיא ערשטע 6 יאָהר נאָך דעם טויט פון דעם טייוועלשען טיראַן לאָפעז האָט זיך פאַראַגוואַי געפונען פאַקטיש אונטער דעם פראָטעקטאָראַט פון בראַזיליען, וועלכע האָט געהאַלטען

בראַזיליע

Brazil

ספרית עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
JEWISH PU..LIC LIBRARY, TORONTO

ערשטער קאפיטעל.

דיא ענטדעקונג און דיא ערשטע פאָרטוגעזישע קאָלאָניעס

דעם 3טען מאַי 1500 זיינען עטליכע שיפען צוגעקומען צו אונבעקאנטע ברעגען. דיא שיפען זיינען געווען פאָרטוגעזישע אונטער דער קאָמאנדע פון פעדראָ אַלוואַרעץ קאבראַל, און דיא ברעגען זיינען א טהייל פון בראזיליען. דאָס האָט פאסירט צופעליג. דיזע שיפען זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען פון ליסבאָן מיט א וואָכען זעקס פריהער נאָך אינדיען אויף דעם וועג אַרום אפריקא, אויף וועלכען וואסקאָ דא גאמא האָט געררייזט מיט צוויי יאָהר פריהער, אום צו פערנעהמען דאָרטען פאָרטען. נור דורך שטורמווינדען זיינען זיי אראָב פון זייער וועג ביי דיא וועסטליכע ברעגען פון אפריקא און זיינען גאָר פער־שלעפט געוואָרען צו דיא אָסטליכע ברעגען פון זיד־אמעריקא. דיזער צופאַל, וועלכער האָט געפיהרט צו דער עטאבלירונג פון פאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט און צו דער גרינדונג פון בראזיליען, צייגט, אז אמעריקא וואָלט סיי וויא סיי ענטדעקט געוואָרען אין אכט יאָהר ארום נאָך קאָלומבוס'עס ערשטע רייזע.

עס איז דאַן פשוט געקומען דיא צייט צו מאכען אלץ ווייטערע רייזען איבער'ן ים און צו ענטדעקען נייע לענדער. דער מערקווירדיגער צופאַל מיט קאבראַל'ס שיפען איז אייגענטליך געווען דער רעזולטאַט פון א לאנגער רייהע פון רייזען פון פאָרטוגעזער איבער דעם אטלאנטישען אָקעאַן זייט דעם אָנפאנג פון 15טען יאָהרהונדערט. איין ערפאָלגרייכע רייזע האָט געפיהרט צו אַן אַנדערער. דיא פאָרטוגעזער זיינען געווען דיא פיאָנערען אין דיזע געוואגטע ים־רייזען. זיי האָבען אויך אויסגעבעסערט דיא אינסטרומענטען, אָהן וועלכע עס וואָלט גאָר ניט מעגליך געווען צו מאכען אזעלכע ווייטע רייזען. נאָך זיי האָבען שוין געפאָלגט דיא שפאניער, דיא ענגלענדער, דיא פראנצויזען און דיא האָלענדער.

א בליק אויף א גלאָבוס צייגט, אַז דיא ברעגען פון דער אַלטער וועלט זיינען אַם נעהענטסטען צו דיא ברעגען פון דער נייער וועלט צווישען סענעגאַל אין וועסט־אפריקא און בראזיליען אין זיד־אמעריקא. ווען דיזע ברעגען וואָלטען

אבער אזוי וויא ער האט נור געטראפען ווילדע אינדיאנער שטאמען, האט ער זיך צוריקגעקעהרט. דיא איינציגע ווערטהפאלע זאך וואס ער האט דארטען געפונען, איז א רויטע פארב האלץ, וואס האט געטראגען אין מימעלאלטער דעם נאמען בראזיל־האלץ און וואס מען האט דאן אלץ מעהר געפארדערט צו פארבען שטאפען. צוליעב דיזע האלץ האט עס דיא געגענד, וואו מען האט אזעלכע בוימער געפונען, געקראגען דעם נאמען בראזיליען. דיא פארטוגעזישע רעגיערונג, וועלכע האט דאן אנגעפאנגען אריינצוקריעגען דיא עדעלע מעטאלען פון איהרע מינען אין אפריקא און דורך דעם האנדעל מיט אסט־אינדיען, האט זיך גאנץ ווייניג געקימערט וועגען א לאנד, וואס איז בעזעצט בלויז פון ווילדע. זיא האט אנפאנגס אליין גאר ניט געטהאן צו גרינדען דארטען קאלאניעס, אבער זיא האט דאך געשטערט אנדערע זיך צו בעזעצען אין אירגענד וועלכען ארט ביי דיא ברעגען.

דיא בעריכטען וועגען גאנצע וועלדער מיט בראזיל־בוימער האבען אבער גלייך צוגעצויגען קאפיטאנען פון קליינע האנדעלס־שיפען און אוואנטוריסטען צו פאהרען אהין האקען דיזע טהייערע בוימער. דיא פארטוגעזישע רעגיערונג האט ערקלערט אז דער האנדעל מיט דיזע האלץ איז איהר מאנאפאל, אבער דיא פיראטען און אוואנטוריסטען פון אנדערע לענדער, בעזאנדערס פון פראנקרייך, האבען ניט געקוקט דערויף און פלעגען מאכען זעהר גוטע געשעפטען דערמיט. דיא פראנצויזען האבען אויך געזוכט צו עטאבלירען זיך אין געוויסע האפענס, וואו זיי פלעגען קומען אין געוויסע צייטען פון יאהר האקען דיא בראזיל־בוימער און וואו זיי האבען געזוכט צוצוציהען אויף זייער זייט דיא אינדיאנער. דאס האט אונטערגעיאגט דיא פארטוגעזישע רעגיערונג צו גרינדען קאלאניעס און צו בויען קליינע פעסטונגען אין געוויסע פונקטען.

עס זיינען אזוי אוועק א יאהר דרייסיג ביז פארטוגעזער האבען זיך טאקע א נעהם געטהאן צו עטאבלירען קאלאניעס אין בראזיליען. נאך א לענגערע צייט האט עס גענומען ביז מען האט אויסגעפונען, אז דאס איז איינע פון דיא פרוכטבארסטע און רייכסטע לענדער אין דער וועלט. אמעריגא וועספוטשי האט שוין איבערגעגעבען, אז דיא געגענדען דארטען האבען אויך א זעהר אנגענעהמען קלימאט טראץ דעם וואס זיי זיינען טראפּישע. ער האט זיך אויסגעדריקט, אז אויב דער גן עדן געפינט זיך ערגעץ אויף דער ערד, איז עס גיכער ביי דיא ברעגען פון בראזיליען, וויא אין אירגענד וועלכען אנדערען ארט. אבער מען האט דאן געזוכט און הויך געשעצט נור אזעלכע ערטער, וואס האבען גלייך געקענט צושטעלען גאלד און זילבער, און אזא ארט איז בראזיליען ניט געוועזען, אבוואהל זיא איז אויך זעהר רייך אין גאלד, זילבער און דיאמאנטען. מען האט אבער ענטדעקט דארטען דיא עדעלע מעטאלען א צייט נאך דיא גרינדונגען פון דיא קאלאניעס, וועלכע זיינען טאקע בעשטאנען צוערשט פון אקערבויער.

געיען בעפּעלקערט מיט ציוויליזירטע פעלקער, וואָלט דער ים צווישען זיי שוין לאַנג איבערגעקרייצט געוואָרען פון שיפען. דאָס וואָס עס האָט פּאַסירט מיט פּאָרטוגעזישע שיפען, וואָלט אויך געקענט טרעפען מיט אַנדערע שיפען אין דער צייט פון געוויסע שטורם־ווינטען. יעדענפאַלס האָט קאַבראַל, וועלכער האָט געמיינט, אַז ער האָט ענטדעקט אַן אינזעל, ערקלערט דיא אונבעקאַנטע געגענד פאַר אַ טהייל פון דער פּאָרטוגעזישער מלוכה. ער האָט דאָרטען פערבראַכט צעהן טעג, אום אויסצוגעפינען ביי דיא ווילדע אינדיאַנער, אויב זיי ווייסען וואו עס געפינט זיך גאָלד און זילבער (דיא פּאָרטוגעזער האָבען צוערשט געפרעגט דיא אינדיאַנער וועגען עדלע מעטאַלען אַזוי וויא דיא שפּאַניער). נאַכהער האָט ער געשיקט איינע פון זיינע שיפען נאָך ליסבאָן צו ברענגען דיא פרעהליכע בשורה וועגען דיא נייע ענטדעקונג, און אַליין איז ער אַוועק נאָך אינדיען לויט דיא אינסטרוקציאָנען, וואָס ער האָט געקראָגען פון וואַסקאָ דאַ גאַמאַ גופא פאַר זיין אָבריזע פון דער פּאָרטוגעזישער הויפּט־שטאָדט.

דער טאָג פון קאַבראַל׳ס לאַנדונג ווערט געפייערט אין בראַזיליען אַלס אַ נאַציאָנאַלער יום טוב. אָבער דיא קאָלאָניזירונג דאָרטען האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ יאָהר דרייסיג שפּעטער. וויא נור עס איז אָנגעקומען דיא נאַכריכט וועגען דיזע ענטדעקונג, האָט דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג גלייך אַרויסגעשיקט דריי שיפען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען פלאָרענטינער ים־פאָהרער אמעריגאָ וועספּוטשי, אום אויסצופאָרשען דיא נייע לענדער. בראַזיליען איז אייגענטליך ענטדעקט געוואָרען פון שפּאַניער מיט אַ יאָהר פריהער פאַר קאַבראַל׳ן. דאָס איז געשעהן אין 1499, ווען ווינסענט פינזאָן, קאָלומבוס׳עס אַן אדיוטאַנט, איז פאַרבייגעשוואומען דיא ברעגען פון זיד־אַמעריקאַ ביז דער מינדונג פון דעם אַמאַזאָן טייך. נאָר אַזוי וויא דיא שפּאַניער האָבען דאָרטען קיין קאָלאָניע ניט געגרינדעט און מען האָט אויך ניט געוואוסט גענוי דיא ערטער, וועלכע זיי האָבען בעשריבען, האָט דער קעניג פון פּאָרטוגאַל פערלאַנגט דיזע ערטער אין נאָמען פון קאַבראַל׳ס ענטדעקונג, וועלכע איז יעדענפאַלס פריהער פאַר דיא שפּאַנישע בעקאַנט געמאַכט געוואָרען אין אוירָאפּאַ.

אין פערלויף פון אַ האַלב יאָהר איז אַמעריגאָ וועספּוטשי פאַרבייגעשוואומען אַרום 2000 מייל ביי די אַטלאַנטישע ברעגען פון זיד־אַמעריקאַ אַלץ ווייטער צום זיד, ביז ער איז צוגעקומען צום טייך לאַ פּלאַטאַ. ער האָט פערצייכענט און געגעבען נעמען דיא טייכען און האַפענס, וואו ער האָט זיך אָבגעשטעלט, אום אויסצוגעפינען עפּעס ביי דיא אינדיאַנער וועגען גאָלד און זילבער און אויך וועגען מלוכות. איינינע פון דיזע נעמען זיינען פערבליבען ביז׳ן היינטיגען טאָג, דאַרינטער אויך דער נאָמען פון דער בראַזיליאַנער הויפּט־שטאָדט. זיא ווערט גערופען ריאָ דע זשאַנעריאָ, ווייל גראַדע דעם ערשטען יאַנואַר 1501 איז ער אַריינגעקומען אין איהר פראַכטפאָלען האַפען.

זיך אויך ניט געמישט אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון דיא קאָלאָניעס וואָס האָבען זיך געפונען אונטער דער אונבעגרענצטער מאכט פון זייערע אדע־ליגע אייגענטהימער, וועלכע האָבען געטראָגען דעם נאָמען גענעראַל־קאפּיטאַנען. יעדערער פון זיי האָט געקראָגען א טראקט לאַנד פופציג ליג (דאָס איז אַן אַלטע אייראָפּעאישע מאָס, אונגעפעהר 3 ענגלישע מייל לאַנג) ביי דיא ברע־גען פון ים. וועגען דעם הינטערלאַנד האָט מען זיך גאָר ניט געקימערט. מען האָט אפילו ניט געוואוסט וויא ווייט דיא געגענדען ציהען זיך פון דיא אטלאַנ־טישע ברעגען צו מערב. דאָס איז געווען נאָך פאר דיא ענטדעקונג פון פערו. עס איז אין יענע צייטען בכלל ניט געווען זעהר וויכטיג, וויא פיעל לאַנד איי־נער האָט פערצייכענט אויף'ן פּאַפּיער אין דער נייער וועלט. דאָס וויכטיגסטע איז געווען צו נעהמען פּאָסעסיע פון א געוויסער געגענד, וואָס עס האָט נאַטיר־ליך נור געקענט אויסגעפיהרט ווערען דורך דיא עטאַבלירונג פון קאָלאָניעס.

דער ערשטער פון אזעלכע גענעראַל־קאפּיטאַנען איז געווען א רייכער אַדעלמאַן און בעוואוסטער ים־פאָהרער, דאָן מארטים אפאָנזאָ דע סוזא, וועלכער איז אָבגעפאָהרען אין 1531 מיט א 400 מאַן אויף 5 שיפען צו עטאַבלירען א קאָלאָניע אין א פּאַסענדען אָרט. ער האָט אויך געקראָגען א בעפעהל פון קעניג צו פעריאָגען דיא פראַנצויזען און אַלע פרעמדע, וועלכע ער וועט נור געפינען ביי דיא בראַזיליאַנער ברעגען. ווען ער איז צוגעקומען צו א האַפען ניט ווייט פון דער היינטיגער שטאָדט פּערנאַמבוקאָ, האָט ער געפאַנגען דריי פראַנצויזישע שיפען, וועלכע זיינען געווען אָנגעלאָדען מיט בראַזיל־האָלץ. צוויי פון זיינע שיפען האָט ער געשיקט אויסצופאָרשען דיא ברעגען צום נאָרד פון קאַפּ סענט ראָק (דאָס איז דער ווייטעסטער פונקט פון זיד־אמעריקאַ אין מזרח־זייט), און אַליין איז ער אָבגעפאָהרען מיט דיא איבריגע שיפען אַרונטער צום זיד מיט דער אַבזיכט צו גרינדען א קאָלאָניע ערגעץ ביי דיא ברעגען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ. נור ווען ער איז צוגעשוואומען אזוי ווייט צום זיד וויא דיא היינטיגע בראַזיליאַנער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול און זיין גרעסטע שיף מיט דיא מייסטע פּראָוויזיאָן איז דאָרטען אונטערגעגאַנגען, האָט ער בעשלאָסען צו פערקירעווען צוריק צום נאָרד. לעבען אַן אינזעל, וואָס ער האָט א נאָמען געגעבען סאַאון ווינסענט לכבוד א קאטוילישען היילינגען, האָט ער זיך שליסליך אָבגעשטעלט. דאָרטען איז עס אין יאַנואַר 1532 געגרינדעט געוואָרען דיא ערשטע פּאָרטוגעזישע קאָלאָניע אין בראַזיליען. דיזער אינזעל ליעגט ניט ווייט פון סאַנטאָס, דעם גרויסען קאַפע פּאָרט פון דעם שטאַאט סאַאון פּאולאָ, וואָס איז געוואָרען דער פונדאַמענט פון דער הערשאַפט פון פּאָרטוגאַל איבער כמעט א העלפט פון זיד־אמעריקאַ.

דער שנעלער ערפאָלג פון דיזער קאָלאָניע האָט אויפגעמונטערט אנדערע אַדעליגע צו פאָלגען דעם ביישפּיעל פון דע סוזאָ. דיא רעגיערונג האָט דאַן

דער הויפּט־רייכטהום פון בראַזיליען איז בעשטאַנען און בעשטעהט אויך היינט אין איהרע וועלדער און בכלל אין פּלאַנצען.

דיא ערשטע אויראָפּעער, וועלכע האָבען אָנגעפאַנגען צו בעזעצען זיך אין בראַזיליען, זיינען געווען דעזערטירען, אַנטלאָפענע פערברעכער און זוכער פון בראַזיל־בוימער. זיי האָבען זיך צומישט מיט דיא אינדיאַנער, איבער וועלכע זיי האָבען נאַטירליך קאָמאַנדעוועט. פּאָרטוגעזישע שיפען, וועלכע פלעגען פאָהרען נאָך אָסט־אינדיען, האָבען ניט איין מאָל זיך אָבגעשטעלט אין דיא פּראַכטפאָלע האפענס פון בראַזיליען, און אייניגע פון דיא מאַטראָסען האָבען זיך בענוצט מיט דער געלעגענהייט צו פערבלייבען דאָרטען און זוכען עלדאָ־ראַדאָס. וועגען דיזע דעזערטירען און אוואַנטוריסטען ווערען דערצעהלט ראָ־מאַנטישע געשיכטען. א פּאָאָר פון זיי האָבען געוואַנדערט צוזאַמען מיט אינ־דיאַנער זעהר ווייט אין לאַנד מיט דער האָפנונג צו ענטדעקען גאָלד־מינען. איינער פון זיי מיט'ן נאָמען אַלעקאָ גאַרסיאַ, וועלכער האָט געלאַנדעט מיט נאָך דריי פּאָרטוגעזער אין 1526 אין א האַפען פון דעם יעצטיגען בראַזיליאַנער שטאַאַט סאַנטאַ קאַטארינאַ, האָט צוזאַמענגעקליבען א מחנה אינדיאַנער, מיט וועלכע ער האָט מאַרשירט אַלץ ווייטער צו מערב ביז ער איז צוגעקומען צו דיא געגענדען, וועלכע האָבען זיך געפונען אונטער דער אויבערהערשאַפט פון דיא אינקאַס. צוריק איז ער אָבער ניט געקומען פון דאָרטען. עס איז יעדענ־פאַלס זיכער, אַז ווען דיא שפּאַניער האָבען דערגרייכט דורך לאַ פּלאַטאַ און פּאַראַנאַ ביז פּאַראַגוואַי אונטער דער קאָמאַנדע פון סעבאַסטיאַן קאַבאָט (זעה דעם ערשטען קאַפּיטעל פון דער געשיכטע פון אַרגענטינע), האָבען שוין דיא אינדיאַנער דאָרטען געהערט פון ווייסע מענשען און פון פּייערשיסענדע גע־וועהר. דאָס האָט נור געקענט פּאַסירען דורך זייער צוזאַמענטרעף מיט דיא אוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען פערקראָכען אהין פון דיא בראַזיליאַנער האַפענס.

ווען דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט דערהערט פון דער שפּאַנישער עקספּעדיציע אין לאַ פּלאַטאַ, האָט זיא בעשלאָסען ניט נור צו קאָלאָניזירען דיא שוין־ענטדעקטע געגענדען אין בראַזיליען, זאָנדערן אויך צו פערנעהמען געגענדען ווייטער צום זיד און צו גרינדען א קאָלאָניע ביי דיא ברעגען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, אום דערמיט צו פערשטאַרקען איהרע פּרעטענזיעס דאָרטען אויף דעם גרונד פון דעם טאָרדעסילאַס אָבמאַך (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענ־טינע). זיא האָט אָנגענומען דעם פּלאַן, וואָס איז שוין פריהער אויספּרובירט געוואָרען מיט ערפאָלג אויף דיא אינזלען מאַדעיראַ און אַזאָרעס, נעמליך צו שענקען גרויסע שטיקער לאַנד צו אַדעליגע מיט דער בעדינגונג, אַז זיי זאָלען דאָרטען עטאַבלירען קאָלאָניעס אויף זייער אייגענער רעכנונג. דאָס איז געווען א מין פעאָדאַלע סיסטעם.

דיא רעגיערונג האָט דערביי גאָר ניט ריזיקירט צו פערלירען. זיא האָט

פארטוגעזישע בעזעצונגען דארטען מיט דער הילפע פון איינינע אינדיאנער־שטאמען, אבער שליסליך האבען זיי גאר ניט געוואונען דיזך דעם, ווייל זיי זיינען ניט געשטיצט געווען פון זייער רעגיערונג, וועהרענד דיא פארטוגעזישע גענעראל־קאפיטאנען האבען ניט נור געהאט מעהר מיטעל און קרעפטע, זאנדערן זיינען אויך געשטיצט געווען פון זייער קעניג.

דיא צוקער־פלאנטאציעס אין פערנאמבוקא און אין באהיא זיינען זעהר שנעל פערמעהרט געווארען, ווען מען האט אנגעפאנגען צו ברענגען שקלאווען פון אפריקא. דער פראכטפאלער פארט פון באהיא איז געווארען דער גרעסטער צענטער פאר דעם שקלאווען־האנדעל אין דער נייער וועלט. דאס איז געווען דער נעהענטססטער און זיכערסטער פארט פאר דיא שקלאווען־שיפען, וועלכע פלעגען ברענגען דיא אונגליקליכע נעגער פון סענעגאל, גווינעא און בכלל וועסט־אפריקא. פון דארטען פלעגט מען דיא שקלאווען פונאנדערשיקען אין אנדערע קאלאניעס.

דיא בראזיליאנער אינדיאנער האבען ניט געטויגט צו שווערע און בעזאנדערס צו שטענדיגע ארבייט אויף די פלאנטאציעס, אזוי וויא עס האבען ניט געטויגט דיא אינדיאנער פון דיא אנדערע טהיילען פון דער נייער וועלט, מיט אויסנאהמע נור פון דיא האלב־ציוויליזירטע שטאמען אין פערו און אין מעקסיקא. וויא פיעל אינדיאנער עס האבען זיך געפונען אין דיא געגענדען, וועלכע געהערען היינט צו דער בראזיליאנער רעפובליק, דאס קען מען ניט וויסען בעשטימט. מייסטענס האבען זיי זיך ארומגעשלעפט אין ערטער ניט ווייט פון דיא ברעגען פון ים. זיי האבען זיך אלע געפונען אויף א זעהר נידריגער קולטור־שטופע. איינינע פון דיזע שטאמען, וויא דיא באטאקודאס, האבען געהערט צו די ווילדעסטע מענשען אויף דער ערד. זיי שלעפען זיך נאך עד היום ארום מוטער־נאקעטע אין דיא סילוואסען (דיא וועלדער־געגענדען) פון אמאזאן אזוי וויא ווילדע חיות. מאנכע שטאמען זיינען געווען מענשען־פרעסענדע. אין דיא פערווארפענסטע ווינקעלעך פון בראזיליען, וואס זיינען נאך ניט בעטראטען געווארען פון ווייסע, געפינען זיך אויך היינט קאניבאלען.

דיא פארטגעשריטענסטע אינדיאנער אין בראזיליען זיינען געווען דיא אראוואקס, טופים און גוארענים. זיי האבען שוין געלעבט אין ארומגעצאמטע פלעצער, וויא אויף דער ביילייענדער צייכנונג, און האבען קולטיווירט פעלדער, געשפונען בוימוואל און געטראגען קליידער (ריכטיגער גערעדט, ניט ארומגעגאנגען מוטער־נאקעט וויא פיעלע אנדערע שטאמען). דיא זידליכע טהיילען פון בראזיליען, וויא אויך פאראגוואי, א טהייל פון אורוגוואי און א טהייל פון באליוויא זיינען געווען מייסטענס בעזעצט פון דיא טופי־גוארעני שטאמען, וועלכע זיינען מייסטענס אויך געווען פריעדליכע. וויא פריעדליך און אונטערטעניג דיא גוארענים זיינען געווען, ווייסען מיר שוין פון דער געשיכטע פון

בעשלאָסען צו צוטהיילען דיא ברעגען פון בראַזיליען אין חלקים צו 50 ליג צווישען אַזעלכע אַדעליגע, וועלכע האָבען זיך פערפּליכטעט צו קאָלאָניזירען זייער לאַנד אויף זייער אייגענער רעכנונג. אין 1534 איז אַזוי בראַזיליען צו־טהיילט געוואָרען צווישען אַ דוצענד גענעראַל־קאַפּיטאַנען פון דיא ברעגען ביי דער מינדונג פון אַמאַזאָן טייך ביז צום אינזעל סאַנטאַ קאַטאַרינאַ, וואו דיא טאָרדעסילאַס ליניע האָט זיך געזאָלט ענדיגען נאָך דיא דאַמאָלסדיגע געאָגראַ־פישע קענטניסע. איינער פון דיזע גענעראַל־קאַפּיטאַנען איז געווען דע סוזאַ'ס אַ ברודער, וועלכער האָט אויסגעקליבען צוויי בעזונדערע ערטער, וואו ער האָט געגרינדעט צוויי קאָלאָניעס, איינע ניט ווייט פון סאַאון ווינסענט און דיא אַנדערע ניט ווייט פון פּערנאַמבוקאָ, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1535 פון אַ גענעראַל־קאַפּיטאַן מיט'ן נאָמען פּערעירא דואַרטע קאָעלהאָ.

בלויז פיער פון דיא קאָלאָניעס, וועלכע דיא גענעראַל־קאַפּיטאַנען האָבען עטאַבלירט נאָך פיעל מאַטערניסען און אָפּפער, וויא אויך נאָך בלוטיגע צו־זאַמענשטויסען מיט אינדיאַנער, ביי דיא ברעגען פון בראַזיליען, האָבען זיך גלייך פעסט איינגעוואָרצעלט און שנעל אַרויסגעלאָזען פון זיך אַ סך צווייגען. דאָס זיינען געווען סאַאון ווינסענט (היינט אַ קליינע שטאָדט פון דער גרויסער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ), פּערנאַמבוקאָ, באַהיאַ און ריאָ דע זשאַנעירא. דיא פּאָרטוגעזישע בעזעצונגען האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו פערשפּרייטען וויא נור מען האָט אויסגעפונען, אַז בראַזיליען איז אויסגעצייכענט פאַר צוקער־פּלאַנטאַ־ציעס. ספּעציעל זיינען געוואַקסען דיא קאָלאָניעס אין פּערנאַמבוקאָ דורך דיא קולטיווירונג פון דיא צוקער־רעהרען, וועלכע איניגע פּאָרטוגעזער האָבען אימ־פּאָרטירט אַהין פון מאַדעירא און קאַפּ ווערדע אינזלען (ליגען לעבען וועסט אַפריקאַ) אין 1525. אין 16טען יאָהרהונדערט איז בראַזיליען געוואָרען דאָס צוקער־לאַנד פאַר אייראָפּאַ.

אָבער אין דיא ערטער אַרום פּערנאַמבוקאָ האָבען דיא פּאָרטוגעזער אויך געהאַט מעהר שטערונגען און שוויריגקייטען. דיא אינדיאַנער־שטאַמען זיינען דאָרטען געווען אַזוי קריעגעריש וויא ווילד. זיי האָבען מוטהיג געקעמפּפט פאַר זייער ווילדע פרייהייט. דערצו נאָך זיינען זיי אונטערגעהעצט געוואָרען פון פראַנצויזישע אַוואַנטוריסטען און הענדלער, וועלכע האָבען געוואָלט עטאַב־לירען דאָרטען זייערע צוקער־פּלאַנטאַציעס. פּערנאַמבוקאָ איז געלעגען אויף דעם וועג פון דיא שיפען פון אַלע אייראָפּעאישע האַנדעלס־נאַציאָנען נאָך זיד־אַמעריקאַ. דער געוועהנליכער וועג פאַר דיא זעגעל־שיפען פון אייראָפּאַ נאָך זיד־אַמעריקאַ איז געווען צוערשט אַרונטער צום זיד ביז דיא אינזלען מאַדעירא, אַזאָרעס און קאַפּ ווערדע און פון דאָרטען איבער דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן ביז צו דיא נעהענטסטע ברעגען פון בראַזיליען, נעמליך: פּערנאַמבוקאָ. פראַנצויזישע קאַפּיטאַנען, הענדלער און בכלל פּיראַטען האָבען געוואָלט צושטערען דיא

דער פאָלקס־צעהלונג אין 1890 האָבען זיך אין גאַנץ בראַזיליען געפונען 1,295,796 אינדיאַנער, ניט רעכענענדיג אַזעלכע, וועלכע שלעפּען זיך אַרום אין דיא סילוואַסען מוטער־נאַקעטע און וועלכע מען האָט נאָך אַלץ קיין מעגליכ־קייט ניט צו צעהלען. היסטאָרישע פאָרשער נעהמען אָן, אַז צו דער צייט פון דיא ערשטע פּאָרטוגעזיישע קאָלאָניעס האָבען זיך אין בראַזיליען ניט געפונען מעהר אינדיאַנער וויא היינט.

צווישען דיא פּאָרטוגעזער, נעגער און אינדיאַנער זיינען פאָרגעקומען דיא גאַנצע צייט בלוט־מישונגען. ביז דיא לעצטע פּאָאָר צעהנדליג יאָהר פון 19טען יאָהרהונדערט זיינען דיא איינוואַנדערער אין בראַזיליען געווען כמעט אויס־שליסליך פּאָרטוגעזער. היינט וואַנדערען אַהין מייסטענס איטאַליענער און אויך אַ סך דייטשען, ספּעציעל אין דיא זידליכע פּראָווינצען, וואו דיא קלימאַ־טישע בעדינגונגען זיינען זעהר גינסטיג פאַר אַלע אייראָפּעער. דיא פּאָרטוגע־זער, וויא דיא שפּאַניער און בכלל דיא לאַטיינישע אָדער ראָמאַנישע פעלקער, האָבען קיין מאָל ניט געהאַט אַזאַ אַנטיפּאַטיע צו בלוט־מישונגען מיט נעגער און אינדיאַנער, בכלל מיט ניט־ווייסע מענשען, וויא דיא ענגלענדער און טהייל־ווייז אויך דיא דייטשען. אין בראַזיליען איז קיין מאָל ניט איינגעפיהרט געוואָרען אַזאַ אָבשיידונג פון שוואַרצע און ווייסע, אַזאַ "קאָלאָר לאַין (פאַרב־ליניע)", וויא אין יונייטעד סטייטס און איבערהויפּט אין ענגליש־שפּרעכענדע לענדער. דיא בעפעלקערונג פון בראַזיליען איז אַ בעזאָנדערס געמישטע. מען קען ניט זאָגען, אַז ווייסע, עכטע ווייסע, האַלטען זיך גאָר ניט פאַר יחסנים אויך דאָרטען. מעסטיזאָס רעכענען זיך איבערהויפּט אַריין צווישען ווייסע. אָבער אין פּאָליטישען לעבען און אפילו אין פאַמיליען־אַנגעלעגענהייטען שפּיעלען דיא הויט־פאַרבען אַן אונבעדייטענדע ראָלע אין דער בראַזיליאַנער רעפּובליק.

דיא שוואַרצע און בכלל דיא פאַרביגע בילדען עד היום דיא מעהרהייט אין דיא נאָרדליכע שטאַאַטען פון בראַזיליען. וואָס נעהענטער צום אַמאַזאָן טייך, וואָס פאַלט אַריין אין אַטלאַנטישען אָקעאַן ניט ווייט פון עקוואַטאָר, אַלץ מעהר אינדיאַנער און נעגער און בכלל פאַרביגע געפינען זיך דאָרטען. וואָס ווייטער צום זיד פון עקוואַטאָר און נעהענטער צו דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען, אַלץ גרעסער ווערען דיא צאָהלען פון דיא ווייסע דורך איינוואַנדערונג פון אייראָפּאַ. אין דער אַלטער פּראָווינץ סאַאָן פּאַולאָ, וואו דער ערשטער גענע־ראַל־קאַפּיטאַן דע סוזאַ האָט געגרינדעט דיא ערשטע גרויסע קאָלאָניע סאַאָן ווינסענט, איז דיא צאָהל פון פּאָרטוגעזיישע קאָלאָניסטען בעזאָנדערס שנעל גע־וואַקסען. דיזע ערטער זיינען געווען און בלייבען דיא בעסטע פאַר אייראָפּעער טראָץ דעם וואָס זיי ליעגען אין דיא טראָפּיקס. אויף דיא בערג, וועלכע הייבען זיך אָן דאָרטען נאָהענט ביי דיא ברעגען פון ים און ציהען זיך ווייט אין מערב ביז פּאַראַגוואַי, איז עס אפילו אין דיא זומער־מאָנאַטען ניט זעהר הייס. אַזאַ

פאַראַגוואַי. דיא שפּראַך פון דיא גואַראַנים איז אָנגענומען געווען אין דיא צענטראַלע טהיילען פון זיד־אַמעריקאַ און איז נאָך היינט פערשפּרייט אין פּאַראַגוואַי און אין געגענדען אַרום.

נור צו דער אַרבייט אויף פּלאַנטאַציעס האָבען דיא אַקערבויער פון דיא טופּי און גואַראַני שטאַמען ניט געטויגט, אָבוואָהל זיי האָבען אויסגעזעהן זעהר געזונד און קרעפטיג. דיא פּאָרטוגעזער, דיא שפּאַניער און אַנדערע אייראָפּעער האָבען ניט געקענט פערשטעהן, וואַרום אפילו דיא קרעפטיגסטע אינדיאַנער פלעגען ניט אויסהאַלטען אָנשטרענגונגען ביי דער אַרבייט וויא אַ געוועהנליכער אייראָפּעער. ווען דיא פּאָרטוגעזער האָבען גענומען טרייבען צו דער אַרבייט און צו פערשקלאַווען דיא אינדיאַנער, אָבוואָהל נאָך דיא געשריבענע געזעצע פון פּאָרטוגאַל איז עס פון אָנפאַנג אָן פערבאָטען געוואָרען, האָבען איינציגע שטאַמען זיך געוועהרט, אַנדערע זיינען זיך צולאָפען אין דיא וועלדער און דריטע האָבען זיך אונטערגעגעבען און געגאַנגען אזוי לאַנג אין יאָך, וויא לאַנג זייערע כחות האָבען עס אויסגעהאַלטען.

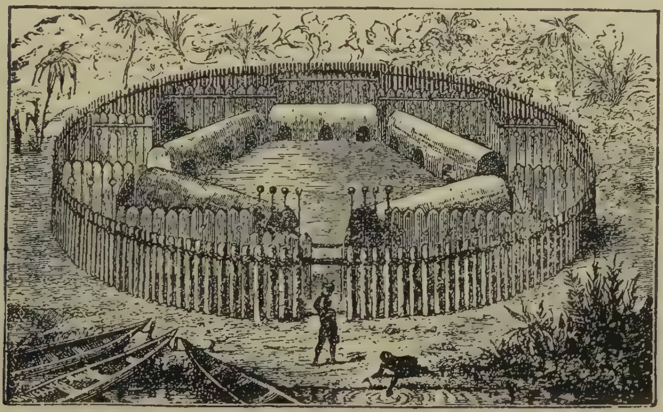

אַ דאָרף פון טופּי־אינדיאַנער

דיא צאָהל פון אינדיאַנער איז יעדענפאַלס אַלץ קלענער געוואָרען אין דיא ערטער לעבען דיא ברעגען פון ים. דיא פּאָרטוגעזער האָבען דאַרום פון איין זייט געבראַכט אַלץ מעהר נעגער פון וועסט־אַפריקאַ און פון דער אַנדער זייט זיך געיאָגט אַלץ ווייטער און טיעפער אין דיא ווייטעסטע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ נאָך אינדיאַנער, וועלכע זיינען פערקראָכען אַלץ ווייטער אין דיא וועלדער פון אַמאַזאָן טהאָל, וואו עס איז עד היום זיי שווער צו געפינען. נאָך

קאָלאָניסטען, וויא אויך פּרויען, מייסטענס יתומות, נאָך בראַזיליען, זיינען אָנגעקומען יעזואיטען צו פערשפּרייטען דיא קריסטליכע רעליגיאָן צווישען דיא איינגעבאָרענע. דער קעניג יאָהאַן דער דריטער האָט זעהר שטאַרק געשטיצט דעם יעזואיטישען אָרדען, וועלכער האָט דאַן געהאַט דיא בעסטע, דיא פּעהיגסטע און אויך, מעג מען זאָגען, דיא אָפּפּער־וויליגסטע מיסיאָנערען. אין 1549, ווען דיא פּאָרטוגעזיישע רעגיערונג האָט אויסגעפונען, אַז דיא סיסטעם פון גענעראַל־קאַפּיטאַנסטוועס טויג שוין ווייטער ניט, און האָט געשיקט איינעם פון דער גרויסער אַדעליגער פאַמיליע סוזאַ אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר מיט 6 שיפען, אויף וועלכע עס האָבען זיך געפונען אַרום אַ טויזענד פּערזאָנען, זיינען אויך אָנגעקומען עטליכע יעזואיטען אונטער דער קאָמאַנדע פון זייער עלטסטען מיט'ן נאָמען נאָברעגאַ, וועלכער האָט געגרינדעט דיא ערשטע מיסיאָן אין בראַזיליען. שנעל האָבען זיך אויך צושפּרייט דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען איבער דיא אינלענדישע געגענדען דאָרטען. זיי האָבען געאַרבייט אונערמידליך צו בעקעהרען דיא אינדיאַנער צום קריסטענטהום און צו גרינדען ניט נור קירכען און שולען אויך פאַר דיא ווייסע קאָלאָניסטען און מעסטיזאָס, זאָנדערן צוזאַמענצוקלייבען וואָס מעהר אינדיאָנער אַקערבויער אין דיא דערפער, געגאַנט מיסיאָנען, אונטער זייער השגחה.

דורך דעם זיינען דיא יעזואיטען אין אַ גאַנץ קורצער צייט געקומען אין קאָנפליקט מיט דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען, ספּעציעל מיט דיא ענערגישע פּאַוליסטאַס, וועלכע האָבען זיך געניטיגט אין אינדיאַנער שקלאַווען, וויא דאָס איז שוין געשילדערט אין דער בעשרייבונג פון דער בעריהמטער יעזואיטישער רעפּובליק אין פּאַראַגוואַי (זעה דיא געשיכטע פון דיזער רעפּובליק) און וויא דאָס וועט אויך איבערגעגעבען ווערען אין אַ ווייטערען קאַפּיטעל.

ריעזיגע טעריטאָריע, וויא די בראַזיליאַנער רעפּובליק פערנעהמט (זיא איז דאָך גרעסער אין שטח פאַר יונייטעד סטייטס אָהן אַלאַסקאַ), מוז האָבען פערשיעדענע קלימאַטען, אָבוואָהל זיא ליעגט כמעט אין גאַנצען צווישען די טראָפּיקס. דער אונטערשיעד אין קלימאַט קומט פון דער הויכקייט פון די געגענדען. אויף העכערע פּלאַטאָס איז עס קאַלט אפילו אונטער דעם סאַמע עקוואַטאָר. אין דעם ריזיגען טהאָל פון אַמאַזאָן מיט זיינע הונדערטע צופלוסען קענען טאָקע ווייסע ניט עקזיסטירען. אין דעם שטאַאט אַמאַזאָנאַס, וואָס פערנעהמט אונגעפעהר אַ פערטעל פון גאַנץ בראַזיליען, געפינען זיך היינט אַרום אַ פערטעל מיליאָן נפשות (און דאָס כמעט אויסשליסליך אינדיאַנער). וועהרענד למשל, אין דעם שטאַאט סעאַראַ, וואָס ליעגט ניט ווייטער צום זיד פון עקוואַטאָר לעבען שטאַאט אַמאַזאָנאַס און וואָס פערנעהמט אַרום 40 טויזענד סקווער מייל (דאָס איז אונגעפעהר 19 מאָל וועניגער פאַר אַמאַזאָנאַס), איז די בעפעלקערונג נאָהענט פון 900 טויזענד נור דעריבער, ווייל עס ציהען זיך דאָרטען צימליך הויכע בערג־געגענדען.

פון די פּלאַטאָס אָדער האָכלענדער פון סאַאון פּאַולאָ האָבען זיך די פּאָרטוגעזער אַלץ ווייטער געריקט אין מיטען לאַנד און האָבען דערגרייכט ביז צו די אַנדעסען־בערג אין מערב־זייט אין זייערע עקספּעדיציעס צו פאַנגען אינדיאַנער־שקלאַווען. זיי האָבען אַזוי פערשפּרייט די הערשאַפט פון פּאָרטוגאַל אַלץ ווייטער אין זיד־אַמעריקאַ. אויף זייערע האָכלענדער האָבען דיזע קאָלאָניסטען זיך געפיהרט אַזוי וויא זיי האָבען עס אַליין געוואָלט. זייער פערקעהר מיט זייער מוטערלאַנד איז געווען אַ זעהר קליינער פון אָנפאַנג אָן. ביסלעכווייז איז דאָרטען אויפגעקומען אַ גאַנץ אַנדער טיפּ פון אַ פּאָרטוגעזער וויא אין פּאָרטוגאַל גופא. זיי האָבען געקראָגען דעם נאָמען פּאַוליסטאַס און זיי האָבען געשפּיעלט און, מען מעג זאָגען, זיי שפּיעלען אויך היינט די גרעסטע ראָלע אין בראַזיליען.

אין אַלגעמיינען האָבען זיך די פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט אונטערשיידעט פון די שפּאַנישע דערמיט, וואָס זיי זיינען געווען פון אָנפאַנג אָן אַגריקולטורעלע און קאָמערציעלע. אפילו די אַדעליגע שווערדהעלדען, וועלכע זיינען אַריבערגעקומען אין בראַזיליען אַלס בעגלייטער פון די גענעראַל־קאַפּיטאַנען, האָבען זיך אַ נעהם געטהאָן צו צוקער־פּלאַנטאַציעס און בכלל צום האַנדעל מיט די פּראָדוקטען פון די טראָפּישע געגענדען. דאָס האָט זיי פערשאַפט אין אַ קורצער צייט מעהר רייכטהום, וויא די גאָלד און זילבער מינען, וועלכע די שפּאַניער האָבען געפונען אין דער אינקאַ־אימפּעריע. דאָס האָט אויך געפיהרט צו אַ פערמעהרונג פון אמת'ע קאָלאָניסטען, פּשוט'ע אַקערבויער, וועלכע האָבען אַלץ מעהר אויסגעוואַנדערט פון פּאָרטוגאַל.

אין דערזעלבער צייט, ווען די פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט געשיקט

טישע קאָלאָניסטען, וועלכע ער האָט מיטגעבראַכט. אַזוי וויא ער אַליין איז ניט געוועזען אַ הוגענאָט און ער האָט אויך אָנגעפאַנגען צו פיהרען זיך טיראַניש, האָט עס אין אַ קורצער צייט געפיהרט דערצו, אַז אייניגע פון דיא קאָלאָניסטען האָבען זיך צוריקגעקעהרט נאָך פראַנקרייך און אַז ער אַליין האָט זיך אויך גע־מוזט צוריקקעהרען. דיא פראַנצויזישע קאָלאָניע אין ריאָ דע זשאַנעיראָ איז אַזוי גלייך פון אָנפאַנג אָבגעשוואַכט געוואָרען. ווען קאַפּיטאַן ווילגאַניאָן וואָלט זיך בעסער פערטראָגען מיט דיא הוגענאָטען, קען זיין, אַז ריאָ דע זשאַנעיראָ וואָלט געוואָרען דער צענטער פון דיא פראַנצויזישע און אויך פון אַנדערע פער־פאָלגטע פראָטעסטאַנטען. ניט ווייניגער פון צעהן טויזענד הוגענאָטען האָבען זיך שוין געקליבען אין וועג נאָך בראַזיליען צו בעזעצען זיך לעבען דיא ערשטע קאָלאָניע אין ריאָ דע זשאַנעיראָ איידער עס זיינען אָנגעקומען בעריכטען וועגען דיא טיראַנישע האַנדלונגען פון קאַפּיטאַן ווילגאַניאָן. זיי האָבען דאַן בעשלאָ־סען צו זוכען אַנדערע ערטער. ווען אַזוי פיעל הוגענאָטען וואָלטען זיך בעזעצט אין דער געגענד פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, וואָלט שוין וואַהרשיינליך אַ גרויסער טהייל פון זיד־אַמעריקאַ געבליבען אין פראַנצויזישע הענד. דיא געשיכטע פון בראַזיליען וואָלט יעדענפאַלס אַנדערש געשריעבען געוואָרען וויא היינט.

דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט גלייך בעשלאָסען צו פעריאָגען דיא פראַנצויזען פון ריאָ דע זשאַנעיראָ. אַלס גובערנאַטאָר צו פערשטאַרקען דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס און צו פיהרען אַ קאַמפּף מיט דיא פראַנצויזען איז געשיקט געוואָרען אַ הויכער אַדעלמאַן און פעהיגער קאָמאַנדיר מיט'ן נאָמען מעם דאַ סאַ. ווען ער איז אָנגעקומען מיט אַ שטאַרקער עקספּעדיציע, האָט ער באַלד אויסגעפונען, אַז דיא צאָהל פון פראַנצויזען איז געוועזען אַ גאַנץ קליינע, נור זיי זיינען זעהר שטאַרק געשטיצט געוועזען פון דיא אינדיאַנער. אין אַ בע־ריכט צום קעניגליכען הויף אין ליסבאָן האָט דיזער גובערנאַטאָר געשריעבען: "דיא פראַנצויזען בעהאַנדלען ניט דיא איינגעבאָרענע אַזוי ווי מיר טהוען עס. זיי זיינען זעהר ליבעראַל און פריינדליך צו דיא אינדיאַנער און האַנדלען גערעכט. זיי זיינען דאַרום בעליעבט פון דיא אינדיאַנער. אַזוי וויא דיא איינגעבאָרענע זיינען צאָהלרייך און זיינען אויסגעלערענט געוואָרען פון דיא פראַנצויזען צו געברויכען אייראָפּעאישע געוועהר, דאַרום קענען דיא פראַנצויזען ווערען זעהר שטאַרק און געפעהרליך פאַר אונז אין אַ קורצער צייט".

דיא פריינדשאַפט פון דיא אינדיאַנער האָט אָבער שליסליך אַזוי ווייניג געהאָלפען דיא הייפעלעך פראַנצויזען געגען דיא פּאָרטוגעזער אין זיד־אַמעריקאַ, וויא געגען דיא ענגלענדער (אייגענטליך ניי־ענגלענדער) אין נאָרד־אַמעריקאַ. אָבער עס איז אַ מערקווירדיגער פאַקט, אַז דיא פראַנצויזען האָבען מעהר פון אַלע אַנדערע אייראָפּעער געקענט געווינען דעם צוטרויען און דיא פריינדשאַפט פון דיא אינדיאַנער. עס האָט גענומען אַ יאָהר צעהן ביז מעם דאַ סאַ האָט צו־

דער קאַמפף מיט פראַנצויזען און האָלענדער

אונגעפעהר הונדערט יאָהר, פון דער צווייטער העלפט פון 16טען ביז צו ענדע פון דער ערשטער העלפט פון 17טען יאָהרהונדערט, האָבען דיא פּאָרטוּגעזער געהאַט צו פיהרען אין בראַזיליען א קאַמפף ניט נור מיט אינדיאַנער, זאָנדערן אויך מיט פראַנצויזען און האָלענדער. מיר ווייסען שוין פון פאָריגען קאַפּיטעל, אַז פראַנצויזישע שיפּס-קאַפּיטאַנען און הענדלער האָבען אָנגעפאַנגען צו פיהרען א האַנדעל מיט בראַזיל-האָלץ, וויא נור עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז מען קען דאָס לייכט בעקומען אין בראַזיליען. זיי איז אָבער אַלץ ניט געלונגען צו עטאַבלירען דאָרטען א פעסטע און שטענדיגע קאָלאָניע, ווייל זיי זיינען גאָר ניט געשטיצט געוועזען פון זייער רעגיערונג אָדער אפילו פון א גרויסער פראַנצויזישער האַנדעלס-קאָמפּאַניע.

נור אַרום דעם מיטען פון 16טען יאָהרהונדערט, ווען דער רעליגיעזער קאַמפף צווישען דיא קאַטאָליקען און פּראָטעסטאַנטען, דיא בעריהמטע הוגענאָטען, אין פראַנקרייך איז אַלץ ביטערער און ווילדער געוואָרען, האָט אַדמיראַל קאָליני, איינער פון דיא גרעסטע פיהרער פון דיא הוגענאָטען, אָנגענומען דעם פּלאַן פון א פראַנצויזישען קאַפּיטאַן און אוואַנטוריסט מיט'ן נאָמען ניקאָלאַס דע ווילגאַניאָן, וועלכער האָט אין זיינע רייזען אויך בעזוכט בראַזיליען, צו גרינדען אַ קאָלאָניע פון הוגענאָטען אין זיד-אַמעריקאַ. דיא פערפאָלגטע הוגענאָטען האָבען איבערהויפּט געזוכט א מקום מנוחה אין דער נייער וועלט, און זייער פיהרער, בעזאָנדערס אדמיראַל קאָליני, האָבען געמאַכט עטליכע פּראָבעס צו גרינדען קאָלאָניעס פאַר זייערע גלויבענס-גענאָסען. נאָך דער שרעקליכער נאַכט פון הייליגען באַרטהאָלאָמעע (דעם 23טען אויגוסט 1572), ווען טויזענדע הוגענאָטען זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען פון קאַטאָליקען, צווישען דיזע אָפּפער פון רעליגיעזען פאַנאַטיזם אויך אַדמיראַל קאָליני, האָבען דיא לעבעדיגגעבליבענע גענומען אויסוואַנדערען נאָך פערשיעדענע לענדער.

אין 1558 איז ווילגאַניאָן אַריינגעשוואומען אין דעם פּראַכטפאָלען פּאָרט פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, וואו ער האָט בעשלאָסען צו לאַנדען דיא פּראָטעסטאַנ־

פראַנצויזישע רעגיערונג האָט דאַן איבריגענס געהאַט גענוג שוועריגקייטען צו קאָלאָניזירען ריזיגע געגענדען אין נאָרד־אַמעריקא, וועלכע זיא האָט ערקלערט פאַר איהרע אויף דעם גרונד פון זשאַק קארטיע'ס ענטדעקונג (זעה דיא געשיכטע פון קענעדע).

נור נאָך דיא פראַנצויזען זיינען געקומען דיא האָלענדער, וועלכע האָבען זיך צו ענדע פון 16טען יאָהרהונדערט אַ לאָז געטהאָן צו פערכאַפּען קאָלאָניעס און צו פאַנגען שיפען ביי דיא שפּאַניער און פּאָרטוגעזער. דער גרויסער ער־פאָלג פון דער האָלענדישער אָסט־אינדישער קאָמפּאַניע, וועלכע האָט אין פער־לויף פון עטליכע יאָהר פערכאַפּט דיא בעסטע טהיילען פון דיא פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיעס אין זיד־אָסט פון אזיען, האָט געטריבען צו דער גרינדונג פון אַן עהנליכער קאָמפּאַניע פאַר דעם האַנדעל מיט וועסט־אינדיען. דאָס איז געוואָרען אַ ריזיגע און מעכטיגע קאָמפּאַניע, וועלכע האָט בעזעסען איבער 800 שיפען און וועלכע איז אין שטאַנד געוועזען צו שיקען בלויז נאָך בראַזיליען איבער 70,000 סאָלדאַטען. זיא איז געוועזען אונטערשטיצט און בעשיצט פון דער האָלענדישער רעגיערונג, אָבער זיא איז שטענדיג געוועזען אַ פּריוואַט־קאָמפּאַניע וואָס אָנבע־לאַנגט האַנדעל און פּראָפיטען.

אין 1624 האָט זיא אַרויסגעשיקט אַ גרויסע פלאָטע מיט אַ סך סאָלדאַטען און געוועהר צו פערכאַפּען דעם זעהר גוטען און וויכטיגען פּאָרט באַהיא. דאָס איז איהר לייכט געלונגען. צו דער צייט האָט זיך ניט נור בראַזיליען, זאָנדערן אויך פּאָרטוגאַל געפונען אונטער דער הערשאַפט פון שפּאַנישע קעניגע. אין 1581 איז פיליפּ דער צווייטער, דער אונבעשרענקטער הערשער פון דער גרעס־טער אימפּעריע, אין וועלכער דיא זון איז טאַקע קיינמאָל ניט אונטערגעגאַנגען, וויא ער פלעגט זיך בעריהמען, אויך געוואָרען דער יורש פון דעם טהראָן פון פּאָרטוגאַל, ווען דער פּאָרטוגעזישער קעניג סעבאַסטיאַן איז געפאַלען טויט אין אַ שלאַכט מיט דיא מורען לעבען דיא מאַראָקאַנער שטאָדט אַל־קאַסר אַל־קעביר. דיא פּאָרטוגעזער האָבען זיך אָנפאַנגס ניט געוועהרט געגען דיא נייע קעניגע, אָבער זיי האָבען אָנגעהאַלטען אַלע זייערע נאַציאָנאַלע איינריכטונגען. דאָס איז ניט געווען אַ הערשאַפט פון דעם שפּאַנישען פאָלק איבער דעם פּאָרטוגעזישען פאָלק, נור אַ צוזאַמענפּאָרונג פון צוויי מלוכות אונטער דיא זעלבע קעניגע. אין דיא אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון פּאָרטוגאַל און פון איהרע קאָלאָניעס איז אייגענטליך גאָר ניט געענדערט געוואָרען דורך דעם, וואָס דער שפּאַנישער קעניג איז אויך געראַכענט געוועזען פאַר דעם קעניג פון פּאָרטוגאַל, אָבער אין דיא אויסווערטיגע אַנגעלעגענהייטען האָט דיזע דינאַסטישע ענדערונג, אָבוואָהל זיא האָט געדויערט ניט מעהר פון זעכציג יאָהר, געהאַט זעהר וויכטיגע רע־זולטאַטען, ווייל דיא פּראָטעסטאַנטישע לענדער, וועלכע האָבען דאַן געפיהרט

שטערט דיא פעסטונגען פון דיא פראַנצויזען און האָט עטאַבלירט אַ פּאָרטוגעזישע קאָלאָניע אין ריאָ דע זשאַנעירא. אַזוי וויא דיא פראַנצויזישע רעגיערונג האָט זיך גאָר ניט געקימערט וועגען אַ קאָלאָניע פון הוגענאָטען, האָבען דיא פּאָרטוגעזער זיך געקענט פערשפּרייטען אַלץ ווייטער אויך אין דיזען טהייל פון בראַזיליען. ריאָ דע זשאַנעירא איז שנעל געוואָרען דער וויכטיגסטער פּאָרט פון זידליכע בראַזיליען און נאַכהער דיא הויפּט־שטאָדט פון גאַנץ בראַזיליען.

אין 1583 האָבען דיא פּאָרטוגעזער ווידער געהאַט צו פיהרען אַ קאַמפּף מיט פראַנצויזען, וועלכע האָבען עטאַבלירט אַ האַנדעלס־פּונקט מיט אינדיאַנער אין דעם פּאָרט פּאַראַהיבאַ צום נאָרד פון פּערנאַמבוקאָ, וואו עס האָבען זיך שוין דאַן געפונען אַ 25 טויזענד איינוואָהנער אויף דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס פון דיא פּאָרטוגעזער. פּאַראַהיבאַ איז יעצט דיא הויפּט־שטאָדט פון אַ בראַזיליאַנער שטאַאט מיט דיזען נאָמען, וואו עס לעבען אַ האַלב מיליאָן נפשות, מייסטענס שוואַרצע. אין דיזען אָרט האָבען דיא פראַנצויזישע הענדלער אויך געוואונען אויף זייער זייט דיא אינדיאַנער, זאָ דאָס זיי האָבען געקענט זיך ווערען אפילו געגען דעם בעריהמטען פּאָרטוגעזישען קאָמאַנדיר אַלבוקערק. נור דעם שווערסטען קאַמפּף מיט פראַנצויזישע קאָלאָניסטען האָבען דיא פּאָרטוגעזער געהאַט צו פיהרען אין דער געגענד פון יעצטיגען שטאַאט מאַראַנהאַאָ. אין 1612 האָט אַן אַדעליגער הוגענאָט מיט'ן נאָמען דאַניעל דע לאַ ריוואַרדיער געלאַנדעט מיט אַ גרויסער צאָהל קאָלאָניסטען און אַוואַנטוריסטען אויף דעם אינזעל מאַראַנהאַאָ, וואו זיי האָבען שנעל אויפגעבויט אַ פעסטונג. ווען דיא פּאָרטוגעזער אין פּערנאַמבוקאָ האָבען זיך דערוואוסט דערפון, האָבען זיי באַלד געשיקט אַ מחנה אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל אַלבוקערק צו פעריאָגען דיא פראַנצויזען. דאָס איז זיי געלונגען ערשט אין פיער יאָהר אַרום, ווען דיא פראַנצויזען, וועלכע האָבען שטאַרק געליטען פון דעם צו הייסען קלימאַט (מאַראַנהאַאָ ליעגט גאַנץ נאָהענט פון עקוואַטאָר) און וועלכע זיינען אָבגעשניטען געוואָרען דורך דיא פּאָרטוגעזישע קרעאָלען פון פערבינדונגען מיט זייערע אינדיאַנער פריינד, האָבען זיך געמוזט אונטערגעבען מיט דער בעדינגונג, אַז מען זאָל זיי געבען דיא מעגליכקייט צו פאָהרען צוריק אַהיים, וואָס עס איז אויסגעפיהרט געוואָרען.

אַזוי איז פון אַלע אָנשטרענגונגען און פערזוכען פון דיא פראַנצויזען צו גרינדען קאָלאָניעס אין בראַזיליען גאָר נישט געוואָרען, און דיא פּאָרטוגעזער האָבען זיך צושפּרייט אַלץ ווייטער צום נאָרד פון פּערנאַמבוקאָ ביז צו דער מינדונג פון אַמאַזאָן טייך. נאָך זייער דורכפאַל אין מאַראַנהאַאָ האָבען דיא פראַנצויזען שוין מעהר ניט פּרובירט צו שיקען עקספּעדיציעס נאָך דיא געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ, וועלכע דיא פּאָרטוגעזער האָבען ערקלערט פאַר זייערע אויף דעם גרונד פון קאַבראַל'ס ענטדעקונג און פון דעם טאָרדעסילאַס אָבמאַך. דיא

מאנכעסמאָל שטיצען איינע דיא אַנדערע אין זייערע אַטאַקעס אויף שפּאַנישע שיפען און פּאָרטען, ווייל זיי האָבען אַלע גלייך געהאַסט דיא שפּאַנישע רעגיערונג.

פּיעט העין, דער בעריהמטעסטער פון דיא האָלענדישע פּיראַטען אין 17טען יאָהרהונדערט, האָט אין 1627 זיך אַריינגעריסען אין באַהיאַ, ניט אַכטענדיג אויף דיא קאַנאָנען־שיסערייַ פון דער פעסטונג ביים אַריינפאָהר אין האַפען, און האָט ניט נור געפּאַנגען 26 פּאָרטוגעזישע האַנדעלס־שיפען, מייסטענס געלאָדען מיט צוקער, נור אויך געזונקען איינע פון די פּאָרטוגעזישע קריעגס־שיפען. דעם נעכסטען יאָהר האָט ער ערשטוינט דיא וועלט מיט אַזאַ גבורה, וויא צו פאַנגען אַ שפּאַנישע קריעגס־פלאָטע, וועלכע האָט געפיהרט זילבער פון מעקסיקאָ פאַר דיא שפּאַנישע קרוין. זייט ים־רויבעריי עקזיסטירט אויף דער וועלט — און זיא איז אַזוי אַלט וויא דער האַנדעל אויף'ן ים — איז עס נאָך ניט געלונגען צו רויבען מיט אַמאָל אַזאַ רייכטהום, וויא דיזען פּיראַט.

אין 1630 האָט דיא האָלענדישע וועסט־אינדישע קאָמפּאַניע, וועלכע האָט געקענט צאָהלען זעהר הויכע דיווידענדען דורך פּיראַטעריי, טראָץ איהר דורכפאַל אין באַהיאַ, בעשלאָסען צו מאַכען אַ נייען פערזוך צו עטאַבלירען אַ קאָלאָניע אין בראַזיליען. דיזעס מאָל האָט זיא געשיקט אַ פלאָטע פון 50 שיפען מיט 7000 מאַן אייננעהמען פערנאַמבוקאָ, וואָס עס איז איהר געלונגען נאָך אַ שווערען קאַמפּף מיט דיא פּאָרטוגעזישע איינוואָהנער, וועלכע האָבען זיך צוריקגעצויגען אין דער אומגעגענד, וואו זיי האָבען זיך פערבונדען מיט דיא פריינדליכע אינדיאַנער און אויך מיט דיא שוואַרצע צו פיהרען אַ גערילאַ־קריעג אין דער ערוואַרטונג אויף פערשטערקונגען פון שפּאַניען און פּאָרטוגאַל. דיא האָלענדער האָבען פערכאַפּט אין פערנאַמבוקאָ צוקער און פערשיעדענע פּראָדוקטען, וואָס זיינען ווערטה געוועזען ביז צעהן מיליאָן דאָלאַר.

אַ פּאָאָר יאָהר האָט זיך געצויגען דער קאַמפּף צווישען דיא גערילאַ־באַנדעס און דיא האָלענדער, וועלכע האָבען אַלײן געקראָגען פערשטערקונגען און האָבען זיך אויך געשטיצט אויף דיא אידען, ריכטיגער דיא מאַראַנאָס (אנוסים), וואָס האָבען געבילדעט אַ בעדייטענדען טהייל פון דער בעפעלקערונג אין פערנאַמבוקאָ און אין איינינע אַנדערע פּאָרטען פון בראַזיליען. דיא מאַראַנאָס האָבען געפּינען מעהר זיכערהייט געגען דיא אינקוויזיציע אין דיא קאָלאָניעס. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט אַ געוויסע צייט געשיקט יעהרליך צוויי שיפען מיט פערברעכער און אידען צו בעזעצען דיא ניי־געגרינדעטע קאָלאָניעס אין בראַזיליען. אַ סך אידען האָבען זיך יעדענפאַלס בעטהייליגט אין דעם האַנדעל מיט צוקער, וואָס איז געוועזען דאַמאָלס דער וויכטיגסטער פּראָדוקט פון פערנאַמבוקאָ און פון באַהיאַ. עס פערשטעהט זיך, אַז דיזע אידען האָבען סימפּאַטיזירט מיט דיא פּראָטעסטאַנטען און ספּעציעל מיט דיא האָלענדער, וועלכע זייי־

מלחמות מיט די קאַטאָלישע און ספּעציעל מיט שפּאַניען, האָבען אויך אַטאַ־קירט די פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס.

אין דיזע מלחמות, ספּעציעל אין דער צייט פון דעם דרייסיג־יעהריגען קריעג (פון 1618 ביז 1648), האָט זיך אַרויסגעוויזען די אינערליכע שוואַכ־קייט פון שפּאַניען. די ענגלענדער, האָלענדער און פראַנצויזען האָבען איהר דערלאַנגט קלעפּ פון אַלע זייטען. די האָלענדער האָבען בעזאָנדערס אָנגע־שטרענגט זייערע קרעפטע צו פערכאַפּען די בראַזיליאַנער געגענדען מיט די רייכע צוקער־פּלאַנטאַציעס. אַזוי וויא דער שפּאַנישער קעניג האָט דאַן געהאַט צו זאָרגען פאַר די בעשיצונג פון אַ סך וויכטיגערע פּאָסעסיעס זיינע, וויא בראַ־זיליען, האָבען די האָלענדער נור געהאַט צו קעמפּפען דאָרטען מיט די פּאָר־טוגעזישע קאָלאָניסטען און קרעאָלען. ווען דער גובערנאַטאָר פון באַהיאַ איז געפאַנגען געוואָרען פון די האָלענדער, זיינען זיך פיעלע פון די איינוואָהנער צולאָפען אין די בערג און וועלדער, וואו זיי האָבען אָנגעפאַנגען צו פיהרען אַ גערילאַ־קריעג (דאָס וואָרט "גערילאַ" איז אַ שפּאַנישעס, וואָס בעדייטעט "קליינער קריעג"). די האָלענדער האָבען זיך גלייך בעפעסטיגט אין באַהיאַ אַזוי, אַז זיא איז געוואָרען די שטאַרקסטע פעסטונג אין זיד־אַמעריקאַ.

ווען מען האָט זיך דערוואוסט אין ליסבאָן און אין מאַדריד, אַז די האָ־לענדער האָבען פערכאַפּט דעם פּאָרט באַהיאַ האָט מען דאָרטען בעשלאָ־סען צוזאַמענצוקלייבען אַזאַ מיליטערישע מאַכט, אַז מען זאָל זיי קענען שנעל פּעריאָגען פון אַלע פּונקטען אין בראַזיליען. פון פּאָרטוגאַל איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אַן עקספּעדיציע פון 52 שיפען מיט 12 טויזענד געדונגענע סאָל־דאַטען, וועלכע מען האָט צוזאַמענגעשלעפּט פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער. די האָלענדער האָבען טאַקע קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט וויא אונטערצוגעבען זיך, ווען דיזע שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע עקספּעדיציע האָט זיך בעוויזען אין פּאָרט פון באַהיאַ אין 1625. נור די האָלענדער האָבען ניט אויפגעגעבען זייער קאַמפּף געגען שפּאַניען, וועלכע האָט דאַן בעהערשט גאַנץ צענטראַל (מעקסיקאָ אריינגערעכענט) און זיד־אַמעריקאַ. ווען זיי האָבען געמוזט אָבטרעטען פון בראַזיליען און בכלל פון די שפּאַנישע און פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס, האָבען זיי זיך אַ נעהם געטהאָן מיט מעהר ענערגיע צו אַטאַקירען שפּאַנישע שיפען און איבערהויפּט צו שטערען דעם האַנדעל און פערקעהר פון שפּאַניען מיט איהרע קאָלאָניעס. פּיראַטען, וועלכע האָבען דאַן אויך געקראָגען די נעמען בוקאַנירען און פיליבוסטער, האָבען זיך אַזוי פערמעהרט, אַז זיי זיינען געוואָרען אַ געפאַהר פאַר דעם וועלט־האַנדעל בכלל און אַז די לענדער, פון וואַנען זיי זיינען מייסטענס געקומען, האָבען געמוזט אָנפאַנגען זיי צו פערפאָלגען און צו פאַנגען. פאַר שפּאַניען זיינען דיזע מוטהיגע ים־רויבער געווען אַ שרעקליכע אָנשיקעניש. די ענגלישע, האָלענדישע און פראַנצויזישע פּיראַטען פלעגען

אַ סינאַגאָגע אין דער ערשטער העלפט פון 17טען יאָהרהונדערט, געווען אין פערנאַמבוקאָ אונטער דער מערקווירדיג ליבעראַלער פערוואַלטונג פון גראַף יאָ־האַן מאָריץ.

דיא וועסט־אינדישע קאָמפּאַניע, וועלכע האָט אין אויג געהאַט צו ציהען וואָס מעהר פּראָפיטען פון איהרע קאָלאָניאַלע אונטערנעהמונגען, איז אָבער גאָר ניט צופריעדען געווען מיט דיזער פערוואַלטונג, אָבוואָהל ער האָט אַלץ בעזיעגט דיא שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע פלאָטען און אַרמעען, וועלכע זיינען גע־שיקט געוואָרען צו פעריאָגען דיא האָלענדער, און האָט אַלץ ווייטער פערנומען פּאָרטען און געגענדען אין בראַזיליען. מיט אויסנאַהמע פון דער פעסטונג פון באַהיאַ האָבען דיא פּאָרטוגעזער און שפּאַניער געמוזט אָבטרעטען פון אַלע פּאָרטען צום נאָרד פון באַהיאַ כמעט ביז דער מינדונג פון אַמאַזאָן נאָך דיא זיעגען פון דיא האָלענדער אונטער דער קאָמאַנדע פון גראַף יאָהאַן מאָריץ, וועלכער האָט געשטרעבט בעזאָנדערס צו דער גרינדונג פון אַ האָלענדישער אימפּעריע אין בראַזיליען.

עס קען זיין, אַז דאָס וואָלט איהם געלונגען, ווען מען וואָלט איהם געלאָזען פיהרען וויא ער האָט געוואָלט. דיא דירעקטאָרען פון דער וועסט־אינדישער קאָמ־פּאַניע האָבען אָבער פריהער פון אַלץ פערלאַנגט פּראָפיטען, און זיי האָבען פּראָטעסטירט, וואָס ער האָט געמאַכט גרויסע אויסגאַבען פאַר דיא קאָלאָניע גופא. זיינע פּאָליטישע פּלענער און אַמביציעס האָבען ניט געשטימט מיט דיא פינאַנציעלע פּלענער פון דיא דירעקטאָרען, וועלכע האָבען איהם אָנגעפאַנגען צו פערדעכטיגען, דאָס ער וויל אַליין ווערען אַ הערשער אין בראַזיליען. דיא קאַלאָניסטען און בכלל דיא פּראָטעסטאַנטען, וועלכע זיינען אייגענטליך געווען אַזוי אונטאָלעראַנט וויא דיא קאַטאָליקען, האָבען איהם ערקלערט פאַר אַן אפּיקורוס און האָבען אַלץ פּראָטעסטירט, וואָס ער האָט ערלויבט די קאַטאָליקען צו פיהרען אפילו זייערע רעליגיעזע פּראָצעסיאָנען אין דיא גאַסען פּונקט וויא אונטער דער הערשאַפט פון שפּאַניען אָדער פּאָרטוגאַל. ער איז געווען צו ליבעראַל אפילו פאַר דיא ליבעראַלסטע לאַנדסלייט זיינע. דיא פּאָרטוגעזער און בראַזיליאַנער, וועלכע ער האָט געוואָלט וואָס מעהר צוציהען מיט זיינע ליבעראַלע רעפאָרמען, דאַרונטער אויך דיא איינפיהרונג פון אַ פּאַרלאַמענט אין דער קאָלאָניע (דאָס איז געווען דיא ערשטע פּאַרלאַמענטארישע אסיפה אין דער נייער וועלט), האָבען איהם אַזוי ווייניג פערשטאַנען, וויא דיא האָלענדישע קאָלאָניסטען און הענדלער, וועלכע עס האָט פערדראָסען, וואָרום זיי קריעגען ניט מעהר פּריווילעגיעס.

נען דאַן געווען דיא איינציגע קריסטען צו פּראַקטיצירען טאָלעראַנץ צום אי־דישען גלויבען. דיא אידען און אפילו דיא מאַראַנאָס האָבען געפונען אַ מקום מנוחה אין האָלאַנד. זיי האָבען נאַטירליך נאָכגעפאָלגט דעם האָלענדישען פלאַג און אויך געשטיצט דיא האָלענדער אין אַלע זייערע קאָלאָניאַלע אונטערנעה־מונגען און מלחמות.

אין דיא גרויסע האָלענדישע האַנדעלס־קאָמפּאַניעס, בעזאָנדערס אין דער וועסט־אינדישער, האָבען אַנטהייל גענומען אַ סך אידישע קויפלייטע. דיא אידישע דירעקטאָרען אין אַמסטערדאַם און ראָטערדאַם האָבען נאַטירליך גע־האַט פערבינדונגען מיט דיא פּאָרטוגעזישע אידען און מאַראַנאָס אין בראַזי־ליען. וויא פיעל דיא אידען האָבען נור געקענט שטיצען מיט געלד און העלפען מיט ראַטה און טהאַט דיא האָלענדער געגען זייערע שפּאַנישע און פּאָרטוגע־זישע פערפאָלגער און איבערהויפּט געגען דיא קאַטאָליקען מיט דיא אינקווי־זיציאָנען, האָבען זיי עס געטהאָן. דערפאַר האָבען זיי אָבער טהייער בעצאָהלט, ווען דיא האָלענדער האָבען נאָך אַ קאַמפּף, וואָס האָט געדויערט אַ פערטעל יאָהרהונדערט, געמוזט פערלאָזען בראַזיליען.

אונטער דער פערוואַלטונג פון גראַף יאָהאַן מאָריץ פון נאַסאַו־זיעגען, ווע־מען דיא דירעקטאָרען פון דער וועסט־אינדישער קאָמפּאַניע האָבען אויסגעקליבען פאַר דעם גובערנאַטאָר, האָבען דיא האָלענדער אַלץ ווייטער פערשפּרייט זייער הערשאַפט אין דיא געגענדען צום נאָרד און צום זיד פון פּערנאַמבוקאָ. דאָס איז געווען אַ זעלטענער מענש. ער האָט געשטאַמט פון דער קעניגליכער האָ־לענדישער פאַמיליע, נור ער האָט זיך געפיהרט וויא אַ דעמאָקראַט. ער איז געווען אַ פעהיגער קריעגס־פיהרער און אויך אַ געלעהרטער מאַן, אַ ליעבהאָבער פון קונסט און אַן אמת'ער פריי־גייסט. ער האָט קיין שום אונטערשיעד ניט געמאַכט צווישען איד און קריסט, צווישען פּראָטעסטאַנט און קאַטאָליק. דער־מיט האָט ער ניט נור צוגעצויגען אידען און פּראָטעסטאַנטען אין פּערנאַמבוקאָ, זאָנדערן האָט אויך אין אַ קורצער צייט געוואונען אויף זיין זייט אַ טהייל פון דער קאַטאָלישער בעפעלקערונג. פיעלע פון דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע זיינען זיך צולאָפען, ווען דיא האָלענדער האָבען איינגענומען פּערנאַמבוקאָ און דיא אַנדערע פּאָרטען אין דיזען טהייל פון בראַזיליען, ווייל זיי האָבען מורא געהאַט, אַז זיי וועלען פערפאָלגט ווערען פון דיא פּראָטעסטאַנטען, וויא זיי אַליין האָבען פערפאָלגט דיא פּראָטעסטאַנטען, האָבען זיך צוריקגעקעהרט און זיך גענומען צו זייערע פריהערע בעשעפטיגונגען, ווען זיי האָבען דערהערט און דערזעהן, וויא דער מערקווירדיגער האָלענדישער גובערנאַטאָר האָט אַרויסגעצייגט אַזאַ רעליגיעזע טאָלעראַנץ, וועלכע איז טאַקע געווען אַן אויסנאַהמע אין דער קריסט־ליכער וועלט. וואָס אַנבעלאַנגט אידען איז דער איינציגער אָרט אין דער נייער וועלט, וואו זיי האָבען אָפען געקענט דיענען צו גאָט און אפילו בויען

לאָניעס. אַזוי וויא די שפּאַנישע רעגיערונג האָט אריינגערעכענט בראַזיליען אין איהרע פּאָססעסיעס, האָט זיא זיך ניט געקימערט וועגען דעם, וואָס די פּאַוליסטאַס האָבען פערנומען ריזיגע טעריטאָריעס אַלץ ווייטער אין מערב ביז דיא אַנדעסען־בערג. דער רעזולטאַט דערפון איז אָבער, וואָס דיא טעריטאָריע פון דער בראַזיליאַנער רעפּובליק פערנעהמט כמעט אַ העלפט פון גאַנץ זיד־אַמעריקאַ און גרענעצט זיך מיט אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען דאָרטען אויסער מיט טשילי.

אפילו ווען פּאָרטוגאַל האָט זיך שוין אָבגעריסען פון שפּאַניען, האָבען דיא פּאַוליסטאַס אויסגעקליבען איינעם פון זייערע פיהרער, אַ געוויסען אַמאַדאָר בוענאָ, פאַר אַ קעניג; אָבער ער האָט זיך ענטזאַגט פון דיזער עהרע און האָט זיך בעהאַלטען אין אַ קלויסטער. דאַן האָבען זיי בעשלאָסען צו בלייבען טריי צו דער בראַגאַנזאַ דינאַסטיע. דיא איינוואָהנער פון ריאָ דע זשאַנעיראָ און פון באַהיאַ האָבען געפאָלגט זייער ביישפּיעל, און דיא וויכטיגסטע טהיילען פון בראַזיליען זיינען אַזוי געבליבען פערבונדען מיט זייער מוטערלאַנד.

אונטער דער לייטונג פון אַ פּאָרטוגעזישען צוקער־פּלאַנטאַטאָר מיט'ן נאָמען וויעיראַ האָט אין 1645, עטליכע מאָנאַט נאָך דער אָברייזע פון גראַף יאָהאַן מאָריץ, אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד געגען דיא האָלענדער אין פּערנאַמבוקאָ. פּאָרטוגאַל איז דאַן געווען צו שוואַך צו פיהרען אַ קריעג מיט האָלאַנד, אָבער דער פּאָרטוגעזישער גובערנאַטאָר אין באַהיאַ האָט אין דער שטיל געשטיצט דיא רעבעלען אַזוי פיעל, וויא פיעל ער האָט נור געקענט. פון באַהיאַ האָבען דיא קעמפּפער געגען האָלאַנד געקראָגען געוועהר און אויך פערשטערקונגען. דער אויפשטאַנד האָט זיך שנעל צושפּרייט איבער אַלע געגענדען, וועלכע דיא האָלענדער האָבען געהאַט פערכאַפּט. דיא אינדיאַנער האָבען געהאָלפען דיא פּאָרטוגעזער אין דיזען קאַמפּף, וועלכער איז געוואָרען אַ נאַציאָנאַלער און וועלכער האָט זיך געענדיגט נאָך פיעל שלאַכטען און שרעקליכע אויסשלאַכטונגען אין פערלויף פון צעהן יאָהר מיט אַ נידערלאַגע פאַר דיא האָלענדער. דיא וויכטיגסטע שלאַכט איז פּאָרגעקומען ביי דיא גואַראַראַפּעס בערג ניט ווייט פון פּערנאַמבוקאָ אין 1648, ווען דיא האָלענדער האָבען פערלאָרען ביי זייער אַטאַקע איבער טויזענד סאָלדאַטען און האָבען געמוזט אָבטרעטען.

דער סוף פון דער האָלענדישער הערשאַפט אין דיא נאָרדליכע פּראָווינצען פון בראַזיליען איז געקומען אין 1655, ווען דיא בראַזיליאַנער פּאַטריאָטען האָבען געשטורמט דיא לעצטע האָלענדישע פעסטונג אין פּערנאַמבוקאָ און געצוואונגען דעם האָלענדישען גענעראַל צו קאַפּיטולירען. דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען אָהן דיא דירעקטע אריינמישונג פון סאָלדאַטען פון פּאָרטוגאַל. דיא בראַזיליאַנער האָבען מיט זייערע אייגענע קרעפטע געוואונען צוריק אַלעס, וואָס

אין פערלויף פון זיעבען יאָהר האָט גראף יאָהאן מאָריץ ענערגיש געקעמפפט געגען אַלע זיינע שונאים אין האָלאנד און אין בראַזיליען, נור אין 1644, ווען ער האָט פערלאַנגט מיליטערישע פערשטערקונגען און דיא קאָמפּאַניע האָט זיך ענטזאָגט צו שיקען, האָט ער רעזיגנירט. דער גובערנאַטאָר, וואָס איז געשיקט געוואָרען אויף זיין פּלאַץ, האָט ניט בעזעסען זיינע מיליטערישע און אדמיני־סטראַטיווע פעהיגקייטען, און דיא האָלענדישע פּאָסעסיעס זיינען דורך דעם באַלד שוואַכער געוואָרען.

דערצו נאָך איז אין פּאָרטוגאַל פּאָרגעקומען אַזאַ איבערקעהרעניס, וועלכע האָט געמוזט זעהר פיעל ווירקען געגען דיא האָלענדישע קאָלאָניעס אין בראַ־זיליען. דאָס איז געווען דיא רעוואָלוציאָן אין 1640 געגען דיא אויבערהער־שאַפט פון דיא שפּאַנישע קעניגע. אויף דעם טהראָן פון פּאָרטוגאַל זיינען דאַן ארויף דיא פּרינצען פון דער בראַגאַנזאַ פאַמיליע, וועלכע האָבען נאַטירליך גע־זוכט צו געווינען צוריק גאַנץ בראַזיליען. זאָ לאַנג בראַזיליען איז גערעכענט געווען פאַר אַ טהייל פון דער שפּאַנישער קאָלאָניאַלער אימפּעריע, האָט זיא געליטען פון אַלע שפּאַנישע שונאים און האָט ניט געקענט קריעגען דיא נויטיגע מיליטערישע הילפע אפילו פון פּאָרטוגאַל. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט זיך, וויא מיר ווייסען עס שוין, ניט געמישט אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון דיא בראַזיליאַנער קאָלאָניעס און האָט זעהר ווענינ זיך געקימערט וועגען זייער צוקונפט. אַזוי שנעל אָבער, וויא פּאָרטוגאַל איז געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה, האָט זיא גענומען זוכען מיטעל, וויא פּטור צו ווע־רען פון דיא האָלענדער אין דיא נאָרדליכע פּראָווינצען פון בראַזיליען. דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען האָבען דאַן אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָבען אָנ־געפאַנגען אַ ביטערען קאַמפּף געגען דיא האָלענדער. זיי האָבען זיך פערבונדען געגען זייער אַלגעמיינען אויסלענדישען שונא, און מען מעג זאָגען, אַז דאַן איז עס אויפגעקומען דיא בראַזיליאַנער נאַציאָן.

אונטער דער נאָמינעלער הערשאַפט פון דיא שפּאַנישע קעניגע האָבען דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען פון דיא זידליכע בראַזיליאַנער פּראָווינצען, ספּע־ציעל דיא פּאַוליסטאַס, אָנגעפאַנגען צו טראַכטען גאָר וועגען גרינדען אַן אונ־אבהענגיגען שטאַאַט. זיי זיינען געוואַקסען אין צאָהל און אין רייכטהום. זיי האָבען ניט געליטען פון פרעמדע הערשער, וויא זייערע ברידער אין דיא נאָרד־ליכע פּראָווינצען, און זיי האָבען פערנומען אַלץ גרעסערע געגענדען אין מיטען פון זיד־אַמעריקאַ, ווען זיי פלעגען זיך יאָגען נאָך אינדיאַנער שקלאַווען. דערביי האָבען זיי גאָר ניט געהאַט אין זינען דיא גרענעצען פון דיא שפּאַנישע קאָ־

שפּיאָנירען אויך אין די בראַזיליאַנער שטעדט, בעזאָנדערס צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען די פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט פערשיקט א געוויסע צאָהל מאַראַנאָס פון פּאָרטוגעזישע שטעדט נאָך בראַזיליען. עס איז פעסטגע־שטעלט, אז אין 1723 און אין 1739 זיינען איינעגע מאַראַנאָס פון ריאָ דע זשאַנעיראָ פערברענט געוואָרען אויף אוטאָ־דאַ־פעס אין ליסבאָן, וואוהין מען האָט זיי געבראַכט אויף דעם בעפעהל פון דער אינקוויזיציאָן.

יעדענפאַלס האָבען שוין די אידען מעהר קיין ראָלע ניט געשפּיעלט אין דער געשיכטע פון בראַזיליען נאָך דער פעריאָגונג פון די האָלענדער.

דיא האָלענדער האָבען פערכאַפּט, נעמליך 4 פּראָווינצען מיט אַ דוצענד שטעדט אין 14 בעפעסטיגטע פּלעצער. אָבער נור אין 1662 האָט האָלאַנד אָפּיציעל אנערקענט דורך אַ טראַקטאַט מיט פּאָרטוגאַל, אַז גאַנץ בראַזיליען בלייבט אַ פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיע.

איינער פון דיא רעזולטאַטען פון דיזער גרויסער ענדערונג אין בראַזיליען איז געווען, וואָס דיא אידען האָבען אויך געמוזט פערלאָזען פּערנאַמבוקאָ און אנדערע בראַזיליאַנער שטעדט און פּראָווינצען נאָך דעם דורכפאַל פון דיא האָלענדער. דיא פּאָרטוגעזער האָבען גענואָלט זיך אָברעכענען מיט דיא אידען פאַר זייער פריינדשאַפט צו דיא האָלענדער. דער אַלטער רעליגיעזער האַס איז פערשטאַרקט געוואָרען דורך פּאָליטישע שטרייטען. מען ווייס ניט און מען קען ניט וויסען, וויא פיעל אידען עס האָבען זיך אין מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט געפונען אין בראַזיליען אונטער דעם שוץ פון האָלאַנד, נור זייער צאָהל, ווען מען זאָל אויך צורעכענען דיא מאַראַנאָס, האָט געמוזט זיין אַ בעדייטענדע, ספּעציעל אין פּערנאַמבוקאָ, ווייל זיי האָבען געבילדעט עטליכע געמיינדען אין אנדערע האָלענדישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט, ווען זיי זיינען געצוואונגען געווען צו פערלאָזען בראַזיליען.

איינע פון אַזעלכע קאָלאָניעס איז געווען ניי־אַמסטערדאַם, וואָס האָט גע־קראָגען דעם נאָמען ניו יאָרק נאָכדעם ווי דיא ענגלענדער האָבען איהר פערכאַפּט, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס. אייניגע מאָנאַטען נאָכדעם וויא דיא לעצטע האָלענדישע סאָלדאַטען האָבען קאַפּיטו־לירט אין פּערנאַמבוקאָ, זיינען אָנגעקומען אין פּאָרט פון ניו־אַמסטערדאַם עט־ליכע אידישע פאַמיליען פון בראַזיליען. דאָס זיינען געווען, וויא ווייט מען ווייס עס, דיא ערשטע אידען אין דיא טהיילען פון נאָרד־אַמעריקאַ, וועלכע גע־הערען יעצט צו יונייטעד סטייטס און קענעדע. ווען מען לעזט דיא געשיכטע פון אידען אין יונייטעד סטייטס, געפינט מען, אַז דיא ערשטע אידישע איינ־וואַנדערער זיינען געקומען ניט פון אייראָפּאַ, נור גראַדע פון בראַזיליען; אָבער ערשט ווען מען לעזט דיא געשיכטע פון בראַזיליען, זעהט מען דייטליך, וואַרום דאָס איז אַזוי געווען.

אַ טהייל פון דיא מאַראַנאָס זיינען אָבער פערבליבען אין בראַזיליען אונ־טער דער הערשאַפט פון פּאָרטוגאַל ביז דעם מיטען פון 18טען יאָהרהונדערט, ווען זיי האָבען זיך אין גאַנצען צומישט מיט דיא קאַטאָליקען. אין בראַזיליען גופא האָט אייגענטליך קיין מאָל ניט עקזיסטירט דיא אינקוויזיציאָן, נור דיא גלחים פלעגען אָוועקשיקען זייערע אָפּפער צו דער אינקוויזיציאָן אין ליסבאָן, וואו מען פלעגט זיי פּייניגען און פערברענען. דיא מאַראַנאָס פלעגט מען נאָכ־

איינע פון דיא נאָכוועהעניסען פון דער האָלענדישער הערשאַפט אין פּערנאַמבוקאָ איז געווען א קאַמפּף צווישען ווייסע און שוואַרצע. א געוויסע צאָהל נעגער זיינען זיך צולאָפען אין דיא וועלדער, וואו זיי האָבען אויפגעבויט דערפער און זיך בעפעסטיגט. אין דער צייט, ווען דיא פּאָרטוגעזער און האָלענדער האָבען געקעמפּפט וועגען אויבערהערשאַפט, איז דיא בעפעלקערונג שנעל געוואַקסען אין דיזע דערפער. פון אַלע זייטען זיינען אַהין געקומען צו לויפען שוואַרצע שקלאַווען, וועלכע האָבען געזוכט פרייהייט. אין זייערע דערפער האָבען זיי זיך געפיהרט וויא אין בעזונדערע רעפּובליקען. זיי האָבען זיך ענטזאַגט צו אַנערקענען דיא רעגיערונג און דיא אויבערמאַכט פון דיא ווייסע. דיא עקספּעדיציעס, וואָס דער גובערנאַטאָר פון פּערנאַמבוקאָ האָט אַרויסגעשיקט צו צערשטערען דיזע דערפער און צו פאַנגען אָדער אויסשלאַכטען דיא אַנטלאָפענע שקלאַווען, האָבען ווייט ניט דערגרייכט זייער ציעל. דיזע זאָנדערבאַרע נעגערישע רעפּובליקען האָבען עקזיסטירט אַ יאָהר פופציג ביז איינער פון דיא גרעסטע פיהרער פון דיא פּאַוליסטאַס, דאָמינגאָס כאָרזשע, וועלכער האָט זיך אַלץ געיאָגט נאָך אינדיאַנער און האָט צושטערט פיעלע יעזואיטישע מיסיאָנען, איז צוגעקומען צו דיא וועלדער און בערג, וואו דיא שוואַרצע מיאַטעזשניקעס געגען דיא ווייסע הערשער האָבען זיך אויפגעהאַלטען. ער האָט זיי ענדליך ארומגערינגעלט מיט זיינע באַנדעס און האָט זיי פּשוט פערטיליגט. אין 1697 האָט ער צוזאַמענגעקליבען אַ מחנה פון 7000 בראַזיליאַנער געגען אַ צעהנדליג טויזענד שוואַרצע, וועלכע האָבען זיך בעפעסטיגט אין אַן אָרט מיט'ן נאָמען פּאַלמאַרעס. דאָס איז געווען דער לעצטער ווידערשטאַנד פון דיא שוואַרצע אין בראַזיליען געגען דיא ווייסע. זעהר ווענינע פון דיזע רעבעלען האָבען זיך געקענט רעטען דורך אַנטלויפען ווייטער אין דיא וועלדער. דיא ווייסע זיעגער האָבען געשאָכטען דיזע אונגליקליכע אָהן ערבאַרמען, אום אַרויפצוואַגען מעהר שרעק אויף דיא שקלאַווען, וועלכע מען האָט אַלץ געבראַכט צו שלעפּען פון דיא פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיעס אין אַפריקאַ. מען דאַרף אָבער ניט שליסען דערפון, אַז דיא פּאָרטוגעזער האָבען בעהאַנדעלט זייערע שקלאַווען אין בראַזיליען ערגער און גרויזאַמער, וויא דיא שפּאַניער, פראַנצויזען און ענגלענדער אין זייערע קאָלאָניעס. דיא בעציהונגען פון דיא קרעאָלען און מעסטיזאָס אין בראַזיליען צו זייערע שקלאַווען זיינען גראַדע געווען ווייכערע און בעסערע וויא פון דיא ענגלענדער און אַמעריקאַנער צו זייערע שקלאַווען.

אין דערזעלבער צייט, ווען דיא פּאַוליסטאַס האָבען אַלץ געזוכט צו פאַנגען אינדיאַנער שקלאַווען אין דיא פּערוואָרפענסטע ערטער פון בראַזיליען, האָבען זיי אויך געזוכט עלדאָראַדאָס. דאָס איז זיי געלונגען אין לעצטען פערטעל פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען זיי זיינען צוגעקומען צו דיא געגענדען, וועלכע בילדען היינט דעם גרויסען שטאַאט מינאַס זשעראַעס. דאָרטען איז טאַקע אין

דריטער קאפיטעל.

דיא קאָלאָניעס אין 18טען יאָהרהונדערט

נאָך דיא אויבען־בעשריעבענע פּאַסירונגען, ווען דיא פּאָרטוגעזער, אייגענט־ליך קרעאָלען און מעסטיזאָס, זיינען געבליבען דיא בעלי־הבתים איבער דיא רי־זיגע טראָפּישע געגענדען פון בראַזיליען, האָט זיך דיא בעפעלקערונג דאָרטען זעהר שנעל פערמעהרט. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג איז ניט געווען גענוג שטאַרק צו בעהערשען דיא קאָלאָניסטען און צו בעשרענקען זייער האַנדעל מיט דער אויסערער וועלט, וויא דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט עס געטהאָן אין איהרע פּאָסעסיעס. פון דער אַנדער זייט האָבען זיך דיא קאָלאָניסטען גע־פיהלט אונאַבהענגיג און פעהיג אַליין צו פערוואַלטען זייערע שטעדט נאָך זייערע זיעגען איבער דיא פראַנצויזען און האָלענדער. אין אַלע טהיילען פון בראַזיליען האָבען זיך דיא קאָלאָניעס ענטוויקעלט מערקווירדיג שנעל אַ דאַנק פון איין זייט דעם אויסווערטיגען פריעדען און פון דער אַנדער זייט דער פער־העלטניסמעסיגער פרייהייט פון האַנדעל און דער זעלבסטפערוואַלטונג פון דיא שטעדט. צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט האָבען זיך שוין געפונען אין דיא בראַזיליאַנער קאָלאָניעס און שטעדט אַרום דריי־פערטעל מיליאָן נפשות.

אין דיזער צייט האָבען זיך אויך פערשפּרייט דיא יעזואיטישע מיסיאָנען. דיא פּאַוליסטאַס האָבען אָבער אַלץ וויי־טער געיאָגט דיא יעזואיטען אין מיטען לאַנד, צו דיא וועלדער אין דעם טהאַל פון אַמאַזאָן. דיא יעזואיטען זיינען אַזוי ביסלעכוויז צוגעקומען מיט זייערע מיסיאָנען, וועלכע זיינען געווען אינ־דיאַנער דערפער, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהערע קאַפּיטלעך, ביז צו דיא שפּאַנישע מיסיאָנען און בעזעצונגען אין פּערו, באָליוויאַ און פּאַראַגוואַי. אין איי‏ניגע געגענדען האָבען זיך דיא יעזואיטישע מיסיאָנען אַזוי פערמעהרט, אַז דאָס האָט געפיהרט אין יאָהר 1684 צו אַן אויפשטאַנד פון דיא קאָלאָניסטען אין מאַראַנהאַאָ און פּאַראַ. דער פיהרער פון דיזען אויפשטאַנד מיט'ן נאָמען מאַנאָעל בעקמאַן איז געפאַנגען און הינגעריכטעט געוואָרען, אָבער דיא פּאָר־טוגעזישע רעגיערונג האָט דאָך נאָכדעם אויפגעהערט צו שטיצען דיא יעזואי־טען אַזוי וויא אין אָנפאַנג.

צורייסען זיך דורך דעם שמאָלען אריינפאָהר אין פּאָרט. האָט ער געלאַנדעט מיט זיין באַנדע אַ מייל 40 פון דער שטאָדט און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן אַהין דורך דיא וועלדער. ווען זיי זיינען צוגעקומען צו ריאָ דע זשאַנעיראָ אָהן שום ווי־דערשטאַנד פון דיא איינוואָהנער אויף׳ן וועג, האָבען זיי זיך אַ לאָז געטהאָן דורך דיא שמאָלע גאַסען צו פאַנגען דעם גובערנאַטאָר׳ס פּאַלאַץ און צו רויבען. דאָס איז זיי געלונגען, טראָץ דעם וואָס פון אַ באַרג האָט מען אויף זיי געשאָסען פון קאַנאָנען; אָבער אין דער צייט, ווען זיי האָבען פערנומען דעם גובערנאַ־טאָר׳ס פּאַלאַץ און האָבען געזוכט גאָלד און ווערטהפאָלע זאַכען אין דיא הייזער, האָבען זיך דיא איינוואָהנער צוזאַמענגעקליבען הינטער דער שטאָדט און זיינען בעפאַלען פּלוצלונג דיא אַנגרייפער. דער סוף איז געווען אַ זעהר טרויעריגער פאַר דיזע פּיראַטען. אפילו דיא פון זיי, וועלכע זיינען ארומגערינגעלט גע־וואָרען אין פּאַלאַץ און האָבען זיך אונטערגעגעבען נאָך דיא מיליטערישע דינים, זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען פון דיא פּאָרטוגעזער מיט אַ ווילדער רציחה.

דיא איינוואָהנער פון ריאָ דע זשאַנעיראָ האָבען אָבער טהייער בעצאָהלט פאַר דיזע רציחה. דעם נעכסטען יאָהר איז אין דעם פראַנצויזישען פּאָרט סענט מאַלאָ אָרגאַניזירט געוואָרען אַ גרויסע עקספּעדיציע אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען אַדמיראַל דיוגעי־טרוען צו נעהמען ראַכע פון דיא פּאָר־טוגעזער אין בראַזיליען. רייכע קויפּלייטע האָבען געשטיצט פינאַנציעל דיזע עקספּעדיציע אין דער ערוואַרטונג צו קריעגען כפל כפלים דורך פּיראַטעריי. ווען דיזער פעהיגסטער אַדמיראַל פון פראַנקרייך אין זיין צייט, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אויך ביי אַטאַקעס אויף ענגלישע שיפען, איז צוגעקומען צום פּאָרט פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, האָט ער געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדע 5000 געקליבענע סאָלדאַטען אויף 17 גרויסע און קליינע שיפען, וועלכע זיינען געווען בעוואַפענט מיט אַ סך קאַנאָנען. אָבוואָהל דיזע עקספּעדיציע איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין געהיים, דאָך האָבען דיא פּאָרטוגעזער זיך דערוואוסט דערפון אין צייט און האָבען בעפעסטיגט דעם אַריינפאָהר אין פּאָרט און פערשטאַרקט דעם גאַרניזאָן. דאָס האָט זיי אָבער וועניג געהאָלפען. דיא פראַנצויזען האָבען זיך אַריינגעריסען אין פּאָרט כמעט אָהן פערלוסטען. נאכהער האָבען זיי אויסגע־שטעלט זייערע קאַנאָנען אין געוויסע סטראַטעגישע פּונקטען און געשטורמט דיא שטאָדט. דער גובערנאַטאָר איז אַנטלאָפען אין שרעק און נאָך איהם דיא אַנדערע בעאַמטע און דיא אָנגעזעהענסטע בירגער. אַדמיראַל דיוגעי־טרוען איז אַזוי געוואָרען דער אויבערהאַר פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, נור אַזוי וויא דער צוועק פון זיין עקספּעדיציע איז געווען ראַכע און ספּעציעל רויב, איז ער דאָרט ניט לאַנג פערבליבען. אויסער דעם וואָס דיא פראַנצויזישע סאָלדאַטען האָבען אייגענהענטיג גערויבט דאָרטען, איז דער גובערנאַטאָר געצוואונגען געווען צו בעצאָהלען אַ גרויסע קאָנטריבוציע מיט גאָלד און צוקער און אויסצוליפערען

1693 ענטדעקט געוואָרען אַן עלדאָראַדאָ. אין אייניגע ערטער האָט זיך גאָלד, מעג מען זאָגען, פּשוט געוואַלגערט. דיא טעריטאָריע פון מינאַס זשעראַעס איז איינע פון דיא רייכסטע, אויב ניט דיא רייכסטע אין מעטאַלען. אין דיא ערשטע 50 יאָהר נאָך דער ענטדעקונג פון דיזער עלדאָראַדאָ, האָט מען דאָרטען צוזאַמענגעקליבען זיעבען און אַ האַלב מיליאָן אונציעס גאָלד. מיט אייניגע יאָהרען שפּעטער זיינען אין דעם זעלבען שטאַאט ענטדעקט געוואָרען דיא בעריהמטע דיאַמאַנט־פעלדער לעבען אַן אָרט, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען דיאַמאַנטינאַ.

דיזע ענטדעקונגען, וויא אויך פון זילבער, קופּער און פיעלע אַנדערע מעטאַלען און פערשיעדענע עדעלשטיינער, האָבען נאַטירליך צוגצויגען גליק־זוכער און אַוואַנטוריסטען פון פערשיעדענע ערטער, ספּעציעל פון פּאָרטוגאַל. מינאַס זשעראַעס, וועלכע איז ביז 1720 געוועזען אַ טהייל פון דער אַלטער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ, איז דאַרום געוואָרען זעהר שנעל בעפעלקערט. היינט געפינען זיך אין דיזען שטאַאט ביז פיער מיליאָן נפשות, פיעל מעהר וויא אין אירגענד וועלכען אַנדערען שטאַאט פון דער בראַזיליאַנער רעפּובליק.

אַזוי וויא ריאָ דע זשאַנעיראָ איז געוועזען דער בעסטער פּאָרט פאַר דיא מינען־געגענדען, וועלכע זיינען אַלץ מעהר און ווייטער ענטדעקט געוואָרען אין דיא מיטעלסטע טעריטאָריעס פון בראַזיליען צום נאָרד פון סאַאון פּאַולאָ און מינאַס זשעראַעס (דאָס זיינען היינט דיא שטאַאטען גאָיאַז און מאַטאָ גראָסאָ), איז דיא בעפעלקערונג דאָרטען אַזוי שנעל געוואַקסען, וויא דער האַנדעל. דיא גאָלד־זוכער פלעגען פריהער לאַנדען אין ריאָ דע זשאַנעיראָ, און דיא עדעלע מעטאַלען און שטיינער פלעגען אויך שליסליך געבראַכט ווערען אַהין, אום אַוועקגעשיקט צו ווערען נאָך פּאָרטוגאַל.

אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט איז פּאָרטוגאַל אַריינגעשלעפּט געוואָרען אין דער מלחמה וועגען דיא שפּאַנישע ירושה, אַ מלחמה וועלכע איז אַרויסגערופען געוואָרען פון דעם פראַנצויזישען קעניג לודוויג דעם פערצעהנטען און וועלכע האָט זיך געענדיגט אין 1713 זעהר אונגליקליך פאַר פראַנקרייך. מיט דיזער מלחמה האָבען זיך פראַנצויזישע אַוואַנטוריסטען און פּיראַטען בענוצט צו בעפאַלען און צו בערויבען ריאָ דע זשאַנעיראָ. דאַן איז ים־רויבעריי געוועזען אַ טהייל פון קריעגס־פיהרונג. עס איז געוועזען ערלויבט צו בעוואַפענען שיפען און זיי אַרויסשיקען צו בערויבען דיא האַנדעלס־שיפען און אויך דיא פּאָרטען פון דעם שונא. דער שנעל־שטייגענדער רייכטהום פון ריאָ דע זשאַנעיראָ האָט בעזאָנדערס אויפגערייצט דיא האַבזוכט פון פראַנצויזישע קאָרסערען אָדער פּיראַטען. אונטער דער פיהרונג פון אַ קאַפּיטאַן מיט'ן נאָמען דיוקלערק זיינען אַ באַנדע פון אַ טויזענד פראַנצויזישע ים־סאָלדאַטען און פּיראַטען צוגעקומען אין 1710 מיט שיפען צום האַפען פון ריאָ דע זשאַנעיראָ. ווען דיזער קאַפּיטאַן האָט אויסגעפונען, אַז זיינע שיפען זיינען ניט גענוג שטאַרק אַריינ־

18טען יאָהרהונדערט, נאָך דיא ענטדעקונגען פון גאָלד און דיאמאנטען אין מינאס זשעראעס, גאיאז און מאטאָ גראָסאָ, האָט מען אָנגעהויבען אלײן מעהר צו אימפּאָרטירען צוקער פון די וועסט־אינדישע אינזלען. אויך טאבאק־פּלאנטאציעס און פּיה־פּיטערונג האָבען געליטען דורך דיא ווילדע יאָגענעס נאָך גאָלד און דיאמאנטען־מינען.

אין פּאָרטוגאל האָט דער גאָלד־שטראָם פון דיא ניי־ענטדעקטע עלדאָראַ־דאָס אין בראזיליען געפיהרט צו ווילדע ספּעקולאציעס, גרויסע פערדאָרבענהייט און אויסצעהרענדען לוקסוס. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט ערקלערט דיא דיאמאנטען־געגענדען פאר איהר אייגענטהום און האָט געפאָרדערט צוויי־פינפ־טעל פון דעם גאָלד, וואָס מען האָט דאָרט געפונען. זי האָט בכלל שטרענג אויפגע־פּאסט, אז דיא ערדלע מעטאלען און שטיינער זאָלען אריינקומען אין איהר קאסע און יעדענפאלס אין איהר הויפּט־שטאָדט. נור דיזע לייכט און שנעל־ערוואָרבענע רייכטהימער זיינען איהר געווען אזוי ווייניג מזל׳דיג, וויא דיא גאָלד און זילבער פון פּערו און מעקסיקאָ דער שפּאנישער רעגיערונג. וואָס מעהר גאָלד דער קעניג האָט אריינגעקראָגען פון בראזיליען און בכלל פון דיא קאָלאָניעס, אלץ גרעסער זיינען געוואָרען דיא אויסגאבען און פערשווענדונגען, וואָס עס האָט געפיהרט צו אלץ נייע שטייער און מאָנאָפּאָלען, פון וועלכע דיא מאסען האָבען נאטירליך אלץ מעהר געליטען.

אין מיטען פון 18טען יאָהרהונדערט, נאָך דעם טויט פון קעניג יאָהאַן דעם פינפטען, האָט זיך פּאָרטוגאל געפונען אין א זעהר טרויעריגער לאגע דורך דיא שלעכטע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פיהרונגען פון דער רעגיערונג, טראָץ דיא אונגעהייערע איינקינפטע פון דיא קאָלאָניעס. צום גליק פון דער פּאָרטו־געזישער נאציאָן, איז אָבער דאן אלס הויפּט־מיניסטער געוואָרען א מאן, וואָס פערנעהמט א גרויסען פּלאץ אין דער וועלט־געשיכטע דורך זיין מוטהיגען קאמפּף געגען דיא יעזואיטען און פאר ליבעראלע רעפאָרמען. דאָס איז דער בעריהמטער מאַרקיז דע פּאָמבאל, געגאנט דער גרויסער מארקיז, א פרייער דענקער און פעהיגער שטאאטסמאן. אין דיא 27 יאָהר, וואָס דער קעניג יאָזעף דער ערשטער איז געווען דער קרוין־טרעגער, איז אָבער דער אמת׳ער רעגיערער געווען דיזער גרויסער און ענערגישער מאן, וואָס ווערט גערעכענט פאר איינעם פון דיא גרעסטע און וויכטיגסטע פערשפּרייטער פון דיא אידעען, וועלכע האָ־בען צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט טריאומפירט דורך דיא גרויסע פראנצויזישע רעוואָלוציאָן. ער האָט דורכגעפיהרט א סך וויכטיגע רעפאָרמען אין פּאָר־טוגאל גופא, אין בראזיליען און אין דיא אנדערע קאָלאָניעס. ער האָט רעאָרגאַ־ניזירט דיא פינאנצען און געזוכט צו ענטוויקלען דיא אינדוסטריען און דעם

אלע לעבעדיג-געבליבענע געפאנגענע פון דיוקלערק'ס באנדע. מיט טריאומף איז מיט אייניגע ווייניגע אדמיראל דוגועטרויען'ס שיפען ארויסגעפארען פון ריא דע זשאנעירא, אום צו אטאקירען און בערויבען אנדערע בראזיליאנער פארטען, ספעציעל באהיא. נור איין זאך איז'ן יענע האט ער אין דער צייט פון א שטורם פערלארען צוויי פון זיינע בעסטע שיפען, האט ער בעשלאסען צוריקצוקערען זיך נאך סענט מאלא. טראץ דעם פערלוסט פון דיזע שיפען, אויף וועלכע עס האט זיך געפונען א בעדייטענדער טייל פון דער קאנטרי-בוציע, האבען דאך דיא קאפיטאלען פון סענט מאלא געטראגען פון דיזער פיר-נעמונג א פראפיט פון 92 פראצענט אויף זייער קאפיטאל.

דאס איז שוין געווען דיא לעצטע אטאקע פון פריבייטער און אוואנטוריס-טען אויף דיא בראזיליאנער פארטען, וועלכע זיינען אלץ גרעסער און רייכער געווארען דורך א פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג און א פערגרעסערונג פון פראדוקציאן און האנדעל. דיא פארטוגיזישע קאלאניעס זיינען נים נור שטארק געווארען צו בעשיצען זיך געגען אויסלענדישע אטאקעס, זאנדערן זיינען אליין אין שטאנד געווען צו אטאקירען שפאנישע פאסעסיאנס. דיא פאליטיק האט פון זיך דערביי ווייטער אויסגעצייכענט. ווייטע באנדעס זיינען דאס אלץ געקומען צוגעלייטען צו פאראגוויא, אורוגוויא און איבערהויפט צו דיא לא פלאטא געגענדען, וועלכע האבען געדראט צו שפאניען אויף דעם גרונד פון גרענצען (זעה דעם אנפאנג פון דער געשיכטע פון ארגענטינע) און פון דעם טארדעסילאס אפמאך. נור דורך ווייטע פערהאנדלונגען זיינען עס די טעריטאריעס פון סאנטא קאטארינא און ריא גראנדע דא סול געבליבען טהיילען פון בראזי-ליען; דאגעגען זאלטען דיזע פראווינצען אין דיזע געגענדען מיט א מעהרי-יאריטעט קלימאט געבליבען טהיילען פון ארגענטינע און פאראגוויא און איבער-הויפט שפאניש-שפרעכענדע.

אבער וואס מעהר גאלד און דיאמאנטען מען האט געפונען אין מינאס זשעראעס, אלץ וויכטיגער איינוואוינער זיינען פערבליבען אין סאאן פאולא און אלץ מעהר האבען געליטען דיא צוקער-פלאנטאציעס און בכלל דיא אקערבוי-קאלאניעס, ווייל פון אלע זייטען און געגענדען פון סאאן פאולא האט מען זיך א לאז געטהאן זוכען גאלד און דער גרויסער עלדאראדא. דיא מינען-אינ-דוסטריע האט מיט אמאל פערנומען דעם ערשטען פלאץ, און דיא אגריקולטור, וועלכע איז געווען דער פונדאמענט פון דיא ערשטע בראזיליאנער קאלאניעס און איז בכלל דער פונדאמענט פון בראזיליען, איז דאן אזוי פערנאכלעסיגט געווארען, אז מעטאלאינדוסטריע האט פערנומען דעם ערשטען פלאץ אויף דעם צווייטען פלאץ. אין 17טען יאהרהונדערט פלעגט מען אין אייראפא בעקומען צוקער מיטהיילונג פון פערנאמבוקא און אנדערע בראזיליאנער פראווינצען. און

רעפאָרמען, וועלכע ער האָט איינגעפיהרט, אין טרייבען צוריק צו דער אלטער־אָרדנונג. דאָס איז דאָך שיין געוועזען נאָך דער ערקלערונג פון דער אינאבהענגיגקייט פון דיא פעראייניגטע שטאאטען פון נאָרד־אמעריקא אין מיט א יאָהר צוועלף פאר דער צערשטערונג פון דער באסטיליע. עס האָבען זיך דאן געלאָזט הערען אויך אין פּאָרטוגאל דיא דונערען פאר דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציאָן.

אונטער פּאָמבאל'ס רעגירונג איז דיא בעפעלקערונג פון בראזיליען געשטיגען ביז צוויי מיליאָן און אלע פּראָווינצען האָבען אויפגעלעבט. ריאָ דע זשאנעירא האָט געצעהלט 50 טויזענד און באהיא 40 טויזענד נפשות. אין דער פּראָווינץ מינאס זשעראעס האָבען זיך געפונען ארום 500 טויזענד איינוואָהנער, מייסטענס אין דיא ערטער, וואו מען האָט געפונען גאָלד און דיאמאנטען. אאוראָ פרעטאָ, דיא הויפּט־שטאָדט פון דיזע איינגעהייער רייכע מינעראל־געגענדען, איז געוואָרען א צענטער ניט נור פון אינדוסטריע און האנדעל, זאָנדערן אויך פון בילדונג און אויפקלערונג. דיא גרעסטע פּאָעטען און שריפטשטעלער פון בראזיליען זיינען גראדע אויפגעקומען אין דיזען נייען צענטער. דאָרטען האָבען זיך אויך בעוויזען דיא ערשטע פריי־הייטס־קעמפּפער, דיא ערשטע און בעסטע שילער פון דיא פראנצויזישע פילאָזאָפען און פריידענקער. אין 1785 האָבען איינינע יונגע בראזיליאנער, וועלכע האָבען שטודירט אין אוניווערזיטעט פון קאָימברא אין פּאָרטוגאל און האָבען דאָרטען געלעזען דיא ווערק פון וואָלטער און פון אנדערע פראנצויזישע פריידענקער, געמאכט א פערשווערונג אין אאוראָ פרעטאָ, אום איינצופיהרען א רעפּובליק אין בראזיליען. זיי האָבען געטרוימט נאָכצופאָלגען דעם ביישפּיעל פון דיא אמעריקאנער קאָלאָניסטען, און איינער פון זיי האָט געשריעבען צו טהאָמאס דזשעפערסאָן, וועלכער איז דאן געוועזען דער געזאנדטער פון יונייטעד סטייטס אין פּאריז, און בייא איהם געבעטען הילפע. דער גרויסער פּערפאסער פון דער ערקלערונג פון אונאבהענגיגקייט האָט זיי געענטפערט, אז זיי קענען נור ערווארטען הילפע פון פרעמדע, ווען זיי אליין וועלען אָנפאנגען א רעוואָלוציאָן.

דיזע פערשווערונג איז אָבער באלד ענטדעקט געוואָרען, און דער הויפּט־פיהרער, אן אָפיציער, וואָס האָט געקראָגען דיא צונעמענעס טיראדענטעס (מיינט: צייהן־ציהער), איז געהאנגען געוואָרען און דיא אנדערע זיינען פערשיקט געוואָרען נאָך אפריקא.

דאָס איז געוועזען דער איינציגער פערזוך אין בראזיליען צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט אָבצושאפען דיא הערשאפט פון פּאָרטוגאל. דיא קאָלאָניעס האָבען גראדע געמאכט גרויסע עקאָנאָמישע פאָרטשריטע, אָבער אין בילדונג זיינען זיי געוועזען זעהר הינטערשטעליג. א גאנץ קליינע צאָהל האָבען געקענט

האנדעל. אויך האָט ער געזוכט צו פערשפּרייטען מעהר בילדונג, וואָס עס האָט נאָך מעהר פערשארפט דעם קאמפף, דורך וועלכען ער האָט זיך אונשטערבליך געמאכט, נעמליך דעם קאמפף מיט דיא יעזואיטען, וועלכע זיינען געווען זעהר מעכטיג אין פּאָרטוגאל און בעזאָנדערס אין בראזיליען דורך זייערע בעריהמטע אינדיאנער מיסיאָנען און וועלכע זיינען געווען דיא ביטערסטע געגנער פון זיינע רעפאָרמען און בכלל פון ליבעראלע אידעען. ער האָט ניט נור מוטהיג און ענערגיש בעקעמפפט דיא יעזואיטען, זאָנדערן ער האָט זיי אויך ארויסגע־יאָגט פון לאנד און קאָנפיסצירט זייערע גיטער. דערמיט האָט ער געצייגט א וועג אנדערע רעגיערונגען, וועלכע האָבען אויך אָנגעפאנגען צו אונטערדריקען דיזען געפעהרליכען אָרדען. מיר וויסען שוין פון פריהערע קאפּיטלעך (זעה דיא געשיכטע פון פאראגוואי), אז דיא שפּאנישע רעגיערונג האָט פעריאָגט דיא יעזואיטען אפילו פון זייערע בעריהמטע מיסיאָנען, וואו זיי האָבען קאָמאנדע־וועט איבער צעהנדליגע טויזענדע אינדיאנער (דיא זאָ־גענאנטע יעזואיטישע רעפּובליק).

מארקיז דע פּאָמבאל האָט ניט נור בעפוילען ארויסצויאָגען דיא יעזואיטען פון זייערע מיסיאָנען און אפילו שולען, זאָנדערן ער האָט אויך אָנגענומען מיטעל געגען דיא פערשקלאוואונג פון אינדיאנער. זיין אטאקע אויף דיא יעזואיטען אין בראזיליען האָט זיך צוערשט אָנגעפאנגען אין דיא פּראָווינצען מאראנהאָאָ און פּארא, וואוהין זיי זיינען פעריאָגט געוואָרען פון זייערע אלטע שונאים, דיא פּאוליסטאס, וויא מיר וויסען עס שוין. נאכהער האָט ער גענומען זיי יאָגען פון אנדערע בראזיליאנער פּראָווינצען און אויך פון פּאָרטוגאל. אין דיא זידליכע געגענדען פון בראזיליען, ספּעציעל אין סאאון פּאולאָ, זיינען שוין דאן געווען זעהר ווייניג יעזואיטען. דיא פּאוליסטאס האָבען זיך אָבער בענוצט מיט פּאָמבאל׳ס בעפעהלען, אום צו צושטערען דיא יעזואיטישע מיסיאָנען אפילו אין דיא שפּאנישע געגענדען, בעזאָנדערס אין אורוגוואי.

אין 1777, ווען קעניג יאָזעף איז געשטאָרבען, איז באלד געקומען א סוף צו דער רעגיערונג פון דיזען גרויסען שטאאטסמאן. עס פערשטעהט זיך, אז אזא רעגיערער האָט געהאט א סך ביטערע שונאים. אונטער דער לייטונג פון דיא יעזואיטען, וועלכע האָבען איהם געהאסט וויא דעם טויט, האָבען זיך פער־איינינגט געגען איהם אלע רעאקציאָנערען. זיי האָבען נור געוואַרט אויף א געלעגענהייט צו ברעכען זיין מאכט, און דיזע געלעגענהייט איז געקומען נאָך דעם טויט פון דעם קעניג, וועלכער האָט זיך געפונען פאלשטענדיג אונטער זיין איינפלוס. דיא רעאקציאָנערען האָבען שוין אָבער ניט געקענט אָבשאפען דיא

פיערטער קאפיטעל.

דיא מאָנאַרכיע און דאָם פעדראָ דער ערשטער

צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט, ווען אַלע קעניגע פון אייראָפּאַ האָבען זיך פערבונדען צו דערשטיקען אין בלוט דיא פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן, איז אויך יאָהאַן (פּאָרטוגעזיש אויסגעשפּראָכען: זשאָאון), דער רעגענט פון פּאָרטוגאַל, צוגעטראָטען צו דיזען "היילינגען בונד". ער האָט זיך דערשראָקען פאַר דיא ליבעראַלע פּארטיי, וועלכע איז אָנגעשטעקט געוואָרען מיט דיא רעוואָלוציאָנערע אידעען פון פראַנקרייך, און אין 1793 האָט ער געשלאָסען אַ בונד מיט דעם שפּאַנישען קעניג געגען דיא פראַנצויזישע רעפּובליק און אויך געשיקט 5000 סאָלדאַטען צו שטיצען דיא שפּאַנישע אַרמעע און קריעגס־שיפען צו העלפען דיא ענגלישע פלאָטע געגען פראַנקרייך אין מיטעללענדישען מעער.

אזוי איז עס פּאָרטוגאַל אריינגעשלעפּט געוואָרען אין אַ מלחמה מיט פראַנקרייך, וועלכע האָט געפיהרט צו זעהר טרויעריגע רעזולטאַטען פאַר דיא פּאָרטוגעזישע נאַציאָן און בעזאָנדערס פאַר דיא קעניגליכע פאַמיליע. עס האָט ניט פיעל געפעהלט, אַז פּאָרטוגאַל זאָל גאָר אויפהערען צו זיין אַן אונאַבהענגיגע מדינה. אין 1797 האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג, וועלכע האָט געשלאָסען פריעדען מיט דער פראַנצויזישער רעפּובליק און ערקלערט קריעג צו ענגלאַנד, אָבגעמאַכט אין געהיים מיט דעם פראַנצויזישען געזאַנדטען אין מאַדריד, אַז פּאָרטוגאַל זאָל צוטהיילט ווערען. דער רעגענט פון פּאָרטוגאַל האָט דאַן אַפּעלירט צו ענגלאַנד נאָך הילפע, און דיא ענגלישע רעגיערונג האָט איהם געשיקט אַן אַרמעע פון 6000 מאַן און אויך אַ געוויסע סומע געלד. אָבער נאַפּאָלעאָן האָט זיך מיט איהם אָבגערעכענט אין 1801, ווען אַ פראַנצויזישע אַרמעע האָט זיך אריינגעריסען אין פּאָרטוגאַל דורך שפּאַניען. דאָם יאָהאַן האָט געמוזט אונטערשרייבען נאַפּאָלעאָן'ס פּאָרדערונג צו פערשליסען אַלע פּאָרטוגעזישע פּאָרטען פאַר ענגלישע שיפען און דערצו נאָך זיך פערפליכטען צו צאָהלען אַ קאָנטריבוציע פון 20 מיליאָן פראַנק.

דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט זיך דאַן געפונען צווישען צוויי פייערען: דיא ענגלישע פלאָטען און דיא פראַנצויזישע אַרמעען. דיא עקאָנאָמישע און

לעזען און שרייבען. דיא בראַזיליאַנער האָבען פערקעהרט כמעט אויסשליסליך מיט זייער מוטערלאַנד. זיי זיינען דאַן געווען כמעט אָבגעשלאָסען פון דער זייטיגער וועלט, זאָ דאָס אפילו דער וועלט־איבערקעהרענדער שטורם פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן האָט זיי גאַנץ ווענינ אָנגעריהרט ביז צו דער צייט פון דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, וועלכע האָבען געמאַכט אַן איבער־קעהרענעס אין פּאָרטוגאַל גופא אַזוי וויא אין שפּאַניען. דיזע איבערקעהרענעס האָט געפיהרט צו דער עטאַבלירונג פון אַן אימפּעריע אין בראַזיליען, דיא איינ־ציגע אין דער נייער וועלט, וויא מיר וועלען עס זעהען אין נעכסטען קאַפּיטעל.

אויך געלאָזט אויסלענדער, ספּעציעל ענגלענדער, צו עטאַבלירען פאַבריקען און עפענען געשעפטען אין לאַנד. ער האָט בכלל געהאַנדעלט אין ריאָ דע זשאַנעיראָ אַזוי וויא ער וואָלט זיך געפונען אין ליסבאָן.

דאָס איז געווען גאַנץ נאַטירליך. אַזוי וויא פּאָרטוגאַל האָט זיך געפונען אונטער דער קאָמאַנדע פון פראַנצויזען, איז דיא בראַזיליאַנער הויפּט־שטאָדט געוואָרען דער צענטער פון דער פּאָרטוגעזישער מלוכה. עס וואָלט דאָך געווען פּשוט אַ משוגעת ניט אַריינצולאָזען אויסלענדישע שיפען אין בראַזיליאַנער פּאָר־טען און אָנצוהאַלטען דאָרטען דיא אַלטע מאָנאָפּאָלען און איינפיהרונגען צו גונסטען פון פּאָרטוגעזישע פּאָרטען, וואו פרעמדע האָבען געהערשט.

בראַזיליען האָט שוין צו יענער צייט געהאַט איבערגעיאָגט פּאָרטוגאַל אויך אין בעפעלקערונג. ניט רעכענענדיג דיא ווילדע אינדיאַנער, האָבען זיך דאָרטען געפונען אַרום דריי מיליאָן נפשות, פון וועלכע אַ דריטעל זיינען געווען שוואַרצע שקלאַווען און אַ דריטעל בעפרייטע נעגער און מולאַטאָס. דיא צאָהל פון דיא ווייסע (מעסטיזאָס אַריינגערעכענט) אין אַלע פּראָווינצען איז געווען אַרום אַ האַלבען מיליאָן. אין פערלויף פון 19טען יאָהרהונדערט איז דיא פּראָ־פּאָרציע פון ווייסע געשטיגען ספּעציעל דורך איינוואַנדערונג פון אייראָפּאַ. דיזע איינוואַנדערונג האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט דעם אַריבערקומען פון דער קע־ניגליכער פאַמיליע נאָך ריאָ דע זשאַנעיראָ.

דיא אייראָפּעאישע לענדער האָבען ניט פּרובירט אַריינצומישען זיך אין דער רעגיערונג פון בראַזיליען. זיי זיינען פערנומען געווען מיט זייערע אייגענע מלחמות. נאַפּאָלעאָן האָט זיך גאָר ניט געקימערט וועגען דעם פּאָרטוגעזישען קעניג אין בראַזיליען. ער וואָלט ניט געקענט צוקומען אַהין, ווען ער וואָלט עס פּרובירט, ווייל דיא זיעגרייכע ענגלישע פלאָטע וואָלט איבערגעהאַקט דעם וועג זיינע שיפען. דיא בראַזיליאַנער האָבען זיך גאָר בענוצט מיט דער גע־לעגענהייט צו פערכאַפּען דיא פראַנצויזישע קאָלאָניע אין גוויאַנאַ. אַן עקספּע־דיציע, וואָס איז אַרויסגעשיקט געוואָרען פון פּאַראַ אין 1808, האָט פערנומען קאַיען, דיא הויפּט־שטאָדט פון דער פראַנצויזישער גוויאַנאַ; אָבער נאָך דעם וויענער קאָנגרעס אין 1814 איז דיזע קאָלאָניע צוריקגעקעהרט געוואָרען צו פראַנקרייך.

דיא קעניגליכע רעגיערונג פון בראַזיליען האָט זיך אויך געוואָלט בענוצען מיט דיא רעוואָלוציאָנען, וועלכע האָבען אויסגעבראָכען אין אַלע שפּאַנישע קאָ־לאָניעס אין 1810, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהער, אום צו פערכאַפּען נעגענדען אין אורוגוואַי און אַרגענטינע; אָבער דאָס האָט נור געפיהרט צו אומזיסטע בלוט־פערגיסונגען און אויסגאַבען. דיא אַרגענטינער צוזאַמען מיט אַ טהייל פון דיא אורוגוואַיער אונטער דער פיהרונג פון גענעראַל אַרטיגאַס (זעה דיא געשיכטע פון אורוגוואַי) האָבען שליסליך צושטערט דיא אַמביציעזע

פּאָליטישע אינטערעסען פון פּאָרטוגאַל האָבען איהר געטריבען צו אַ פערבאַנד מיט ענגלאַנד; אָבער זיא האָט געציטערט פאַר נאַפּאָלעאָן'ס אַרמעען. אין 1806, ווען נאַפּאָלעאָן האָט אַרויסגעלאָזען זיין בעריהמטען בעפעהל צו אַלע רע־גיערונגען אין אייראָפּאַ, אַז זיי זאָלען ניט אַריינלאָזען אין זייערע פּאָרטען ענג־לישע שיפען, און דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט זיך ענטזאַגט צו פאָלגען, האָט ער געשלאָסען אַ געהיימען אָבמאַך מיט שפּאַניען וועגען דיא צוטהיילונג כון פּאָרטוגאַל און האָט געשיקט אין 1807 אַן אַרמעע פון 30,000 פראַנצויזישע סאָלדאַטען מיט אַ טהייל פון דער שפּאַנישער אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל זשונאָ צו פערנעהמען ליסבאָן. אָבער בשעת נאַפּאָלעאָן'ס גענעראַל איז אַריין מיט זיין אַרמעע אין דער פּאָרטוגעזישער הויפּט־שטאָדט, האָבען זיך שוין דער רעגענט מיט דער משוגע'נער קעניגין, מיט דער גאַנצער קעניגליכער פאַמיליע, מיט דעם קעניגליכען הויף, מיט דיא העכסטע אַריסטאָקראַטישע פאַ־מיליעס, מיט דיא הויכע בעאַמטע, מיט גענעראַלען, אַדמיראַלען, אָפיציערען, צוזאַמען אַרום פופצעהן טויזענד פּערזאָן, וויא אויך מיט דיא גאָלד, זילבער, ג־ערונג און פערשיעדענע טהייערע זאַכען, וואָס מען האָט געקענט צוזאַמענ־ע־לעפען אין איילענעס, געפונען אויף פּאָרטוגעזישע און ענגלישע שיפען, וועל־כען האָבען פערלאָזען דעם פּאָרט, אום צו מאַכען אַ רייזע נאָך בראַזיליען.

דיזע אַנטלאָפענע רעגיערונג מיט דיא קרוין־טרעגער און מיט דער קרוין, וועלכע מען האָט נאַטירליך ניט פערפעהלט מיטצונעהמען, איז צוערשט אָנגעקו־מען אין באַהיאַ, וואו דיא בעפעלקערונג האָט אויפגענומען דעם רעגענט מיט גרויס שמחה. דיא איינוואָהנער האָבען גערעכענט, אַז ער וועט אויסקלייבען באַהיאַ פאַר זיין הויפּט־שטאָדט. זיי האָבען איהם זעהר פיעל געבעטען דאָס צו טהאָן, אָבער זיינע ראַטהגעבער האָבען בעשלאָסען אויסצופיהרען ביז'ן סוף דעם פּלאַן פון דיזער אויסוואַנדערונג און מאַכען ריאָ דע זשאַנעיראָ פאַר דיא קעניגליכע הויפּט־שטאָדט. דיא איינוואָהנער פון ריאָ דע זשאַנעיראָ האָבען אויך אויפגענומען דיא קעניגליכע פאַמיליע מיט שמחה און האָבען זיך געריסען צו צייגען זייער טרייהייט צום רעגענט.

אַזוי איז געוועזען דער אָנפאַנג פון דער מאָנאַרכיע אין בראַזיליען. דער ערשטער און דער וויכטיגסטער אַקט פון דעם רעגענט איז געוועזען צו עפענען דיא בראַזיליאַנער פּאָרטען פאַר דעם האַנדעל מיט אַלע נאַציאָנען. דאָס האָט באַלד געפיהרט צו אַ גרויסער עקאָנאָמישער אויפלעבונג פון אַלע פּראָווינצען, וועלכע זיינען שוין דאַמאָלס געוועזען אַכצעהן אין צאָהל, כמעט אַזוי וויא היינט (דיא בראַזיליאַנער רעפּובליק בעשטעהט פון צוואַנציג סטייטס און פון דעם פעדעראַל דיסטריקט מיט דער הויפּט־שטאָדט ריאָ דע זשאַנעיראָ). דער רע־גענט, וועלכער איז אָפיציעל געוואָרען קעניג אונטער דעם נאָמען יאָהאַן דער זעקסטער נאָך דעם טויט פון דער משוגע'נער קעניגין מאַריאַ דיא ערשטע, האָט

דינאנד, דער בורבאנישער קעניג פון שפאניען, איז געצוואונגען געװוען צו אנער־קענען א ליבעראלע קאנסטיטוציאן אין 1820. דאס האט װיעדער אויפגעמונטערט די פארטוגעזישע פרייהייטס־קעמפפער צו אן אויפשטאנד, װעלכער האט זיך אנ־געפאנגען צוערשט אין דער שטאדט פארטא, דעם צענטער פון ליבעראליזם אין פארטוגאל, און װעלכער האט שנעל זיך פערשפרייט אין ליסבאן, װאו עס איז עטאבלירט געװארען א רעװאלוציאנערע כונטא, װעלכע האט אדאפטירט דיא שפאנישע קאנסטיטוציאן און צוזאמענגערופען דיא קארטעסען (פארלא־מענט).

װען עס זיינען אנגעקומען אין בראזיליען נאכריכטען װעגען דיזע איבער־קעהרענעס אין פארטוגאל, איז דער עולם געשפרונגען פון שמחה. פון אלע זייטען האט מען גענומען פארדערען א קאנסטיטוציאן. אין פארא, פערנאמבו־קא און ריא גראנדע דא סול האבען דיא סאלדאטען געמאכט יד אחת מיט'ן פאלק, דיא קעניגליכע גובערנאטארען זיינען ארונטערגעזעצט געװארען און דיא שפאנישע קאנסטיטוציאן איז אנגענומען געװארען אזוי װיא אין פארטו־גאל. דאס זעלבע האט פאסירט אין באהיא מיט א פאאר מאנאט שפעטער.

װען דער קעניג האט זיך ארומגעזעהן, אז זיין טהראן שאקעלט זיך אויך אפילו אין זיין בראזיליאנער הויפט־שטאדט, האט ער אנגעקינדיגט דורך א פרא־קלאמאציאן, אז ער װעט שיקען זיין עלטסטען זוהן דאם פעדרא צו פערהאנד־לען מיט דיא קארטעסען און אז ער װעט דערװיילע אננעהמען איינינע פונקטען פון דער קאנסטיטוציאן. נור דאס פאלק איז דערמיט ניט געװוען צופריעדען און האט פערלאנגט ניט אנדערס, אז דער קעניג זאל גלייך צוזאגען, דאס ער װעט אנערקענען דיא קאנסטיטוציאן, װיא דיא פאלקס־פערטרעטער אין דיא קארטעסען װעלען איהר פערפאסען און אננעהמען. דעם 26טען פעברואר 1821 האבען זיך גרויסע מאסען צוזאמענגעקליבען אין דיא גאסען פון ריא דע זשא־נעירא צו צווינגען דעם קעניג נאכצוגעבען זייער פערלאנג װעגען א קאנסטי־טוציאן. ער האט זיך בעהאלטען אין איינעם פון זיינע פאלאצען, ציטערענדיג צו פערלירען ניט נור זיין קרוין, זאנדערן אויך זיין קאפ; נור זיין עלטסטער זוהן פעדרא, װעלכער האט געהאט מעהר שכל און מוטה פאר איהם, האט גע־שװארען אין נאמען פון דער גאנצער קעניגליכער פאמיליע, אז דיא ערװארטעטע ליבעראלע קאנסטיטוציאן װעט אנגענומען װערען, און א מענגע האט זיך דאן א לאז געטהאן מיט פריידע־געשרייען צום קעניג'ס פאלאץ אויסצודריקען איהם דאנקבארקייט פון פאלק. מען האט דעם קעניג ארויסגעשלעפט, אריינגעזעצט אין א קארעטע און ארומגעשלעפט אין טריאומף איבער דיא גאסען. ער האט אבער געמיינט, אז מען װיל איהם מאכען מיט א קאפ קירצער, װיא דעם פראנ־צויזישען קעניג לודװיג דעם זעכצעהנטען, און איז פון שרעק געפאלען פשוט אין אונמאכט.

פלענער פון דאָם יאָהאַן צו פערשפרייטען די טעריטאָריע פון בראַזיליען ביז די ברעגען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ.

די אויסגאַבען פון דער קעניגליכער רעגיערונג זיינען אַלץ געוואַקסען אין בראַזיליען אַזוי שנעל וויא אין פּאָרטוגאַל. די בראַזיליאַנער האָבען אַלץ מעהר אָנגעהויבען צו פיהלען די לאַסט פון דער אויפהאַלטונג פון אַ קעניגליכער פאַמיליע מיט אַ קלאַס פון אַריסטאָקראַטען און מיט אַ מאַסע בעאַמטע. די שטייער זיינען שנעל געשטיגען, אָבער די קעניגליכע קאַסע איז דאָך געבליבען פוסט. דאָס האָט אַרויסגערופען אַלץ מעהר אונצופריעדענהייט און האָט פערשטאַרקט די בעוועגונג פאַר אַן אונאַבהענגיגע רעפּובליק. אין 1817 האָט אויסגעבראָכען אין פערנאַמבוקאָ אַן אויפשטאַנד געגען די קעניגליכע רעגיערונג. ווען דער גובערנאַטאָר האָט געוואָלט אַרעסטירען די פיהרער פון די כּאַסאָנישע לאָזשען און בכלל די יעניגע, וועלכע מען האָט פערדעכטיגט אין אַ רעוואָלוציאָנערע פערשווערונג. די סאָלדאַטען, מייסטענס בראַזיליאַנער, וועלכע מען האָט געשיקט צו אונטערדריקען דעם אויפשטאַנד, זיינען צוגעשטאַנען צו די רעבעלען. דער גובערנאַטאָר איז דאַן אַנטלאָפען, און די רעוואָלויצאָנערען האָבען אַרונטערגעריסען דעם פּאָרטוגעזישען פלאַג, פּראָקלאַמירט אַ קאָנסטיטוציאָן און ערוועהלט אַ פּראָוויזאָרישע רעגיערונג, וועלכע האָט אַרויסגעשיקט שלוחים אין די אַנדערע פּראָווינצען אָנצוקינדיגען וועגען די ערפאָלגרייכע רעוואָלוציאָן און אויפצומונטערען דעם עולם צו אַ קאַמפף פאַר אַ רעפּובליק.

נור דיזע רעוואָלוציאָן איז שנעל אונטערדריקט געוואָרען. פון איין זייט האָבען זיך די שקלאַוון־האַלטער, רייכע פּלאַנטאַטאָרס און קויפלייטע, דערשראָקען פאַר די ראַדיקאַלען, וועלכע האָבען זיך געשניטען אויף דעם וועג פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן; פון דער אַנדער זייט האָט אַ קעניגליכע פלאָטע, וואָס איז אַרויסגעשיקט געוואָרען פון באַהיא, בלאָקירט דעם פּאָרט פון פערנאַמבוקאָ. די רעוואָלוציאָנערען האָבען נאָך דערצו קיין צייט געהאַט צו בעקומען געוועהר, זאָ דאָס זיי האָבען זיך געמוזט אונטערגעבען, ווען די שטאָדט איז אַרומגערינגעלט געוואָרען פון די באַטאַליאָנען, וועלכע זיינען געבליבען טריי צום קעניג. די געפאַנגענע הויפט־פיהרער האָט מען הינגעריכטעט נאָך טויט־אורטהיילען פון אַ פעלד־געריכט, און אַ פּאָאַר הונדערט רעפּובליקאַנער זיינען אַוועקגעפיהרט געוואָרען אויף שיפען נאָך באַהיא, וואו זיי זיינען געבליבען אין געפאַנגענשאַפט ביז 1820, ווען עס זיינען פאָרגעקומען פּאָליטישע איבערקעהרענעסען צוערשט אין פּאָרטוגאַל און נאָכהער אין בראַזיליען.

די זריעה פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, וועלכע איז איינגעפלאַנצט געוואָרען אויף דעם פירענעאישען האַלב־אינזעל, איז אַלץ געוואַקסען ביז פער־

בען גראַמאַטיקאַליש). מיט זיינע אויסערליכע מעלות האָט ער שנעל צוגעצויגען צו זיך אַלע קלאַסען פון פּאָלק. ער האָט אינטריגירט געגען זיין פּאָטער, וועמען ער האָט פיינט געהאַט. אום צו ווערען אויך אָפיציעל דער אויבערהאַר פון בראַזיליען, האָט ער צוגערעדט זיין פּאָטער אַוועקצופאָהרען נאָך ליסבאָן און עפענען דאָרטען דיא קאָרטעסען אַלס קאָנסטיטוציאָנעלער מאָנאַרך. פאַר זיין אָברייזע האָט דאָס יאָהאַן געזאָגט צו זיין קרוינפּרינץ, וועמען ער האָט געלאָזען אַלס רעגענט פון בראַזיליען: "איך האָב מורא אַז בראַזיליען וועט זיך אין אַ קורצער צייט אַרום אָבטהיילען פון פּאָרטוגאַל; אין אַזאַ פאַל זעץ אַרויף דיא קרוין אויף דיין קאָפּ, אַנשטאָט צו לאָזען איהר פאַר אַ פרעמדען".

דאָס האָט פּאַסירט פיעל שנעלער, ווי ער האָט גערעכענט. צווישען דיא דעפּוטאַטען פון פּאָרטוגאַל און פון בראַזיליען האָבען זיך גלייך אָנגעפאַנגען רייסעריען. ווען דיא בראַזיליאַנער דעפּוטאַטען זיינען אָנגעקומען אין ליסבאָן, האָבען זיי געפונען, אַז דיא קאָרטעסען זיינען ערעפענט געוואָרען און אַז דיא פּאָרטוגעזישע דעפּוטאַטען האָבען געהאַנדעלט עפּעס אַזוי וויא בראַזיליען וואָלט געווען אַ קליינע און שוואַכע קאָלאָניע. דאָס האָט זיי נאַטירליך שטאַרק פערדראָסען און דאָס איז געווען דער אָנפאַנג פון דער שפּאַלטונג, וועלכע האָט שנעל געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער בראַזיליאַנער אימפּעריע אונטער דאָם פּעדראָ. דיא פּאָרטוגעזישע מיטגליעדער פון דיא קאָרטעסען האָבען געקוקט פון אויבען אַראָב אויף דיא בראַזיליאַנער. זיי האָבען געהאַלטען, אַז זיי האָבען אַ רעכט צו בעשטימען, וויא אַזוי דיא קאָלאָניעס דאַרפען פערוואַלטעט ווערען. זיי זיינען בכלל געווען צענטראַליסטען.

אין דעצעמבער 1821, ווען מען האָט געקראָגען אין בראַזיליען נאַכריכטען וועגען אַזעלכע צענטראַליסטישע בעשטימונגען פון דיא קאָרטעסען אין ליסבאָן, וויא דיא אָבשאַפונג פון דיא פּראָווינציעלע כונטאַס און פון דעם אַפּעלאַציאָנסגעריכט אין ריאָ דע זשאַנעירא, וויא דער בעפעהל, אַז דאָם פּעדראָ זאָל גלייך קומען נאָך פּאָרטוגאַל, האָט אויסגעבראָכען אַ שטורם מיט פּראָטעסטען אין גאַנצען לאַנד. פון אַלע זייטען האָט מען אָנגעפאַנגען צו פאָרדערען אונאַבהענגיגקייט. דעפּוטאַציאָנען זיינען געשיקט געוואָרען צו דאָם פּעדראָ, אַז ער זאָל ניט פאָלגען דיא קאָרטעסען און זאָל בלייבען צוזאַמען מיט דעם בראַזיליאַנער פּאָלק. דיא אַלטע פּראָווינץ סאַאָן פּאַולאָ איז אַרויסגעטראָטען פאָרויס אין דיזער בעוועגונג פאַר אונאַבהענגיגקייט. אונטער דער לייטונג פון דיא צוויי ברידער אַנדראַדאַ איז דאָרטען געגרינדעט געוואָרען אַ רעוואָלוציאָנערע כונטאַ מיט דעם צוועק אויפצומונטערען און צו שטיצען דאָם פּעדראָ אין אַן אָפענעם קאַמפף געגען דיא קאָרטעסען און איבערהויפּט געגען פּאָרטוגאַל. איינער פון דיא אַנדראַדאַס, זשאָזע באָניפאַציאָ, אַ זעהר געבילדעטער און פעהיגער מאַן, האָט אַפּעלירט צום בראַזיליאַנער פּאָלק אין אַ פייערדיגען אויפרוף געגען דיא

דער פאַקטישער רעגיערער פון בראַזיליען איז דאַן געוואָרען דער קרוינ־
פרינץ דאָם פעדראָ, וועלכער האָט אַלץ געזוכט צו צייגען, אַז ער איז אַ ליבעראַל.

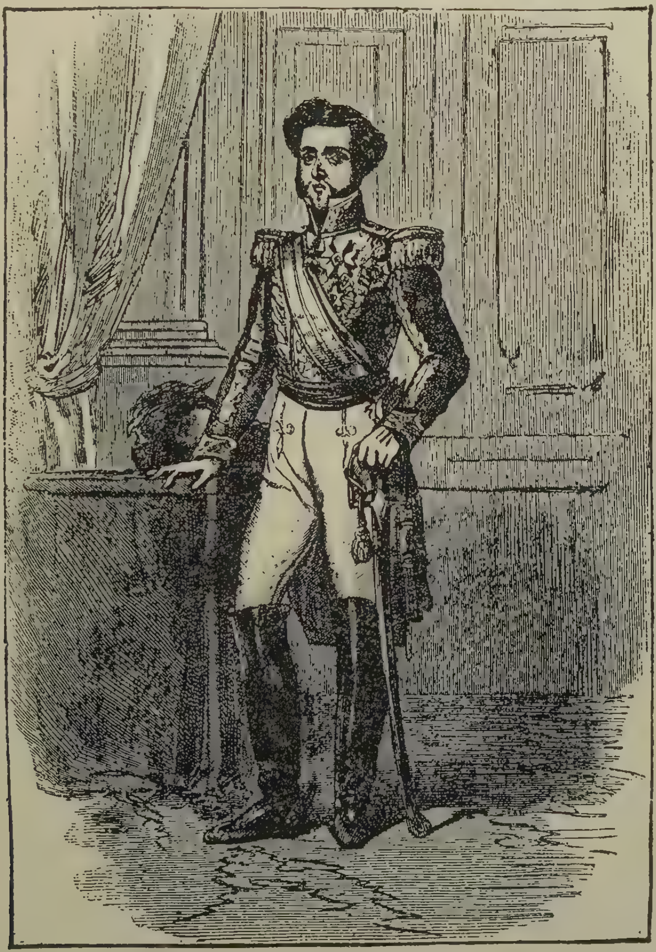

דאָם פעדראָ דער ערשטער

ער איז געווען שעהן, עלעגאַנט, מוטהיג, אַמביציעז, אָבער אויך געוויסענלאָז,
דעמאַגאָגיש און אונוויסענד (ער האָט אפילו זיין מוטערשפּראַך ניט געקענט שרייו־

אויף אַן אויסגלייך, טאָמער וועלען די פּאָרטוגעזישע דעפּוטאַטען קליגער ווערען און נאָכגעבען די פאָרדערונגען פון די בראַזיליאַנער וועגען זעלבסט־פערוואַל־טונג. אָבער אַזוי וויא פון ליסבאָן האָט מען אַרויסגעשיקט סאָלדאַטען צו בערשטאַרקען דעם פּאָרטוגעזישען גאַרניזאָן אין באַהיא און קריעגס־שיפען נאָך ריאָ דע זשאַנעיראָ, אום צו ברענגען מיט געוואַלט דעם קרוינפּרינץ דאָם פּעדראָ, האָט ער אָנגענומען דעם טיטול "אייביגער פערטהיידיגער און בעשיצער פון פּאָרטוגאַל", וואָס עס האָט פאַקטיש געמיינט קעניג, און איז אַוועק אין דער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ, אום צו זיין זיכער געגען די פּאָרטוגעזישע שיפען און צו אָרגאַניזירען דאָרטען אַן אַרמעע. אין סאַאון פּאַולאָ איז דעם 7טען סעפּטעמבער 1822 פאָרמעל ערקלערט געוואָרען די אונאָבהענגיגקייט פון בראַ־זיליען, און דעם נעכסטען מאָנאַט, ווען דאָם פּעדראָ איז צוריקגעקומען אין ריאָ דע זשאַנעירא, איז ער שוין פּראָקלאַמירט געוואָרען מיט גרויס ענטהוזיאַזם אַלס דער "קאָנסטיטוציאָנעלער קייזער פון בראַזיליען".

די נייע קייזערליכע רעגיערונג אונטער דער לייטונג פון אַנדראַדאַ האָט גלייך אָנגענומען ענערגישע מיטעל צו פעריאָגען די פּאָרטוגעזישע גאַרניזאָנען פון באַהיא, מאַראַנהאַאָ, פּאַראַ און מאָנטעווידעאָ (אורוגוואַי), וואָס עס איז געלונגען אויסצופיהרען דעם נעכסטען יאָהר. אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען ענגלישען אַדמיראַל לאָרד קאָטשרעין האָט אַ בראַזיליאַנער פלאָטע אַטאַקירט די פּאָרטוגעזישע קריעגס־שיפען און געהאָלפען די פּאַטריאָטישע בראַזיליאַנער אַרמעע צו •צווינגען דעם לעצטען פּאָרטוגעזישען גאַרניזאָן אין באַהיא זיך אונטערצוגעבען. צו ענדע פון 1823 איז שוין קיין איינציגער פּאָר־טוגעזישער סאָלדאַט ניט פערבליבען אויף דעם באָדען פון בראַזיליען, וועלכע איז געוואָרען אַ בעזונדערע מלוכה.

אָבער באַלד האָט זיך אָנגעהויבען אַ רעפּובליקאַנישע בעוועגונג. דאָם פּעדראָ האָט קיין מאָל ניט געמיינט צו זיין אַ קאָנסטיטוציאָנעלער מאָנאַרך. די קאָנסטיטוציאָן, וועלכע איז פערפאַסט געוואָרען פון אַנדראַדאַ, איז געווען זעהר אַ ליבעראַלע, אָבער זיא איז געבליבען אַ פּאַפּיערענע. דאָם פּעדראָ האָט זיך געפיהרט וויא אַן אַבסאָלוטער קעניג און זיך געשטיצט מייסטענס אויף דער אַרמעע. ער האָט פעריאָגט די אַנדראַדאַס און אַנדערע ליבעראַלען און האָט אויסגעקליבען מיניסטאָרען עפּעס אַזוי וויא עס וואָלט גאָר ניט עקזיס־טירט אַ קאָנסטיטוציאָן מיט אַ קאָנגרעס. פון אַ פעראַנטוואָרטליכען מיניסטע־ריום לויט די פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן האָט ער גאָר ניט געוואָלט וויסען.

דאַרום האָט שוין אין יולי 1824 אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אין פּער־נאַמבוקאָ, וואו דער גייסט פון דער רעוואָלוציאָן פון 1817 איז נאָך ניט אָב־געשטאָרבען. די רעוואָלוציאָנערען דאָרטען האָבען געוואָלט גרינדען אַ פּע־

דיקטאטארישע האנדלונגען פון דיא פארטוגעזישע דעפוטאטען, און דאס האט אונטערגעיאגט דיא בראזיליאנער פאטריאטען אין ריא דע זשאנעירא און אין אנדערע גרעסערע שטעדט צו קעמפפען פאר אונאבהענגיגקייט.

ווען דאס פעדרא האט געזעהן, אז ער קען זיך פערלאזען אויף דער שטיצע פון בראזיליאנער פאלק, האט ער אין יאנואר 1822 עפענטליך ערקלערט, אז ער וועט בלייבען אין בראזיליען. א נייע רעגיערונג איז דאן אויפגעקומען אין

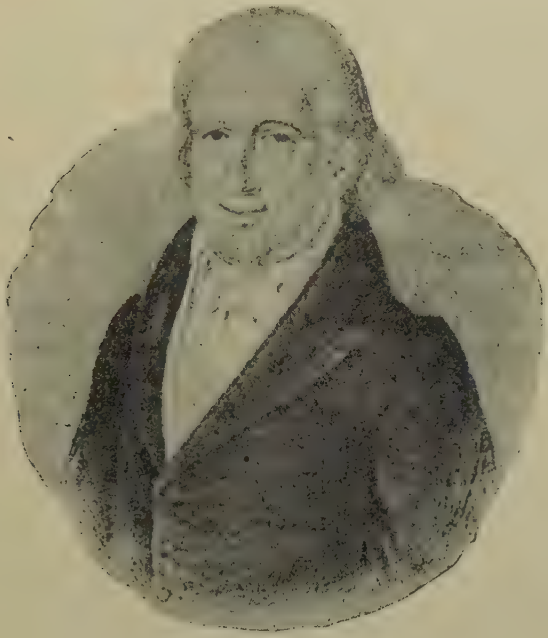

זשאזע באניפאציא דע אנדראדא

ריא דע זשאנעירא, און זשאזע באניפאציא דע אנדראדא איז געווארען דער הויפט־מיניסטער. נור דיא פארטוגעזישע גארניזאנען אין איינגע פארטען, ספעציעל אין באהיא און אין פערנאמבוקא, האבען זיך ענטזאגט צו אנערקענען דיזע רעגיערונג, אבער דיא איינוואהנער האבען געצוואונגען דיזע סאלדאטען זיך אונטערצוגעבען. דאס פעדרא און זיינע ראטהגעבער האבען געוואורט מיט דער אפענער ערקלערונג פון אונאבהענגיגקייט ביז דיא בראזיליאנער מיטגליעדער פון דיא קארטעסען וועלען זיך צוריקציהען. מען האט נאך אלץ געהאפט

נער און האָט פערטהיילט דיא מייסטע רעגיערונגס־פלעצער צווישען דיא פּאָר־טוגעזער, וואָס עס האָט נאַטירליך פערדראָסען דיא בראַזיליאַנער), זיינען דיא איינוואָהנער פון דיא מייסטע פּראָווינצען געווען געגען דיא קייזערליכע רע־גיערונג. אין אָנפאנג פון 1831, ווען דאָם פעדראָ האָט געוואָלט צייגען, אַז ער איז גאָר אַן אַבזאָלוטער מאָנאַרך און האָט אויסגעקליבען מיניסטאָרען צווישען דיא רעאַקציאָנערען, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אין ריאָ דע זשאַנעי־ראָ. דיא רעוואָלוציאָן, וועלכע איז פּאָרגעקומען אין פּאַריז אין יולי 1830 און וועלכע האָט געמאכט אַ סוף פון דער בורבאָנען־דינאַסטיע אין פראַנקרייך, האָט געהאַט אַ גרויסע ווירקונג אויף דיא בראַזיליאַנער אין זייער קאַמפף פאַר אַ קאָנסטיטוציאָנעלע רעגיערונג. ווען דאָם פעדראָ האָט דערזעהן, אַז ער קען זיך ניט פערלאָזען אויף דיא סאָלדאַטען, האָט ער אַרויסגעלאָזען אַ פּראָקלאַמאַ־ציאָן, אַז ער ענטזאגט זיך פון דער קרוין צו גונסטען פון זיין זוהן. גלייך נאָכדעם איז ער אָבגעפאָהרען אויף אַן ענגלישע שיף נאָך אייראָפּאַ.

דעראַטיווע רעפּובליק פון דיא עקוואַטאָריעלע פּראָווינצען אונטער דעם נאָמען "קאָנפעדעראַציאָן פון עקוואַטאָר". אַלס מוסטער האָבען זיי אויסגעקליבען דיא קאָנפעדעראַציאָן פון קאָלאָמביאַ, ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר, וואָס דער ליבעראַטאָר באָליוואַר האָט געשאַפען (זעה דיא געשיכטע פון דיזע רעפּוב־ליקען). דיזע רעוואָלוציאָן איז אָבער שנעל אונטערדריקט געוואָרען, און דאָם פּעדראָ האָט בעוויזען, אַז ער קען אויך זיין אַ גרויזאַמער טיראַן. זיין מאַכט איז נאָכדעם גרעסער געוואָרען. אין 1825 האָט ער אויך אויסגעפיהרט, אַז פּאָרטוגאַל זאָל אַנערקענען דיא אונאַבהענגיגקייט פון בראַזיליען. מען האָט דערביי דורכגעמאַכט אַזאַ צערעמאָניע: דאָם יאָהאַן, וועלכער האָט געקעניגט אין פּאָרטוגאַל, האָט זיך אויך ערקלערט פאַר דעם קייזער פון בראַזיליען, נור גלייך נאָכדעם האָט ער זיך אָבגעזאָגט צו גונסטען פון זיין זוהן דאָם פּעדראָ, וועלכער איז שוין פאַקטיש געווען דער קייזער פון בראַזיליען.

נור אַזוי וויא דאָם פּעדראָ האָט זיך שטאַרק גענויטיגט אין געלד צו דעקען דיא אַלטע חובות, וועלכע זיינען פערגרעסערט געוואָרען דורך דעם רעפּובליקאַ־נישען אויפשטאַנד אין פּערנאַמבוקאָ, און צו פיהרען דיא מלחמה מיט אַרגענ־טינע צוליעב אורוגוואַי, האָט ער אין 1826 צוזאַמענגערופען אַ קאָנגרעס. ער האָט געמיינט צו געווינען דערמיט צוריק זיין פּאָפּולאַריטעט, אָבער ווען דיא דעפּוטאַטען זיינען זיך צוזאַמענגעקומען האָט זיך באַלד אַרויסגעצייגט, אַז זיי פיהלען זיך שטאַרקער פאַר דיא קייזערליכע רעגיערונג דורך דיא שטיצע פון פאָלק. זיי האָבען פערלאַנגט אַ פעראַנטוואָרטליכעס מיניסטעריום און האָבען עס אויך טהיילווייז אויסגעפיהרט. מען מעג זאָגען, אַז דאָס איז געווען דער ערשטער אמת'ער פּאַרלאַמענט אין בראַזיליען. דאָם פּעדראָ האָט זיך געלאָזט בויגען אין דער האָפנונג, אַז דער קאָנגרעס וועט נאָכגעבען זיינע פאָרדערונגען וועגען דיא פערגרעסערונג פון שטייער און וועגען בעווילִיגען דיא סומען, אין וועלכע ער האָט זיך זעהר גענויטיגט, אָבער ווען ער האָט דערזעהן, אַז ער קען עס ניט אויספיהרען, האָט ער אין 1829 אויפגעלייזט דיזען קאָנגרעס. ער האָט גערעכענט, אַז אַ נייער קאָנגרעס וועט זיין מעהר געהאָרכזאַם; אָבער אויסגעלאָזען האָט עס זיך, אַז ניט נור האָט ער דערמיט אויפגערעגט געגען זיך אַלע קלאַסען, זאָנדערן אַז ער איז געצוואונגען געווען אין צוויי יאָהר אַרום צו רעזיגינירען צו גונסטען פון זיין פינף־יעהריגען זוהן, דעם קרוינפּרינץ פּעדראָ.

דיא ליבעראַלע אָדער קאָנסטיטוציאָנאַליסטישע פּאַרטיי אונטער דער לייט־טונג פון זעהר פעהיגע און ענערגישע פיהרער, וויא דער פּאַרלאַמענטאַריסט וואַסקאָנסעלאָס און דער פּובליציסט עוואַריסטאָ דע וועיגאַ, דער רעדאַקטאָר פון אַ מערקווירדיג איינפלוסרייכער צייטונג, איז אַלץ שטאַרקער געוואָרען. מיט אויסנאַהמע פון דיא געבאָרענע פּאָרטוגעזער, מייסטענס מיליטאַריסטען און בעאַמטע (דאָם פּעדראָ איז אַלץ געווען מעהר פּאָרטוגעזער וויא בראַזיליאַ־

פראָווינצען אין אַרגענטינע און אין אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. בראַזיליען איז נור געווען אַן אויסנאַהמע אין דער לאַטיינישער אַמעריקא ספּע־ציעל דערמיט, וואָס זיא איז גאָר געוואָרען אַ מאָנאַרכיע, אָבער איהרע פּראָווינצען האָבען געוואָלט האָבען אָטאָנאָמיע אַזוי וויא אונטער אַ רעפּובליק. אום אויס־צומיידען ווייטערע שפּאַלטונגען, אויפשטאַנדען און בלוט־פערגיסונגען אין דיא פּראָווינצען, האָבען דיא פיהרער פון דיא פּאַרטייען געמאַכט אַ קאָמפּראָמיס און בעשלאָסען ווייטער אָנצוהאַלטען דיא מאָנאַרכישע פאָרם פון דער רעגיערונג.

דאָם פּעדראָ דער צווייטער אין 1835

צוערשט האָט מען אויסגעקליבען פאַר אַ רעגענט דיא פּרינצעסין זשאַנואַריאַ, דיא עלטסטע טאָכטער פון דאָם פּעדראָ דעם ערשטען, וועלכע איז דאַן אַלט געווען אַכצעהן יאָהר; אָבער אַ קורצע צייט נאָכדעם האָט מען אויסגעפונען, דאָס אַזוי וויא דיא אימפּעריע קען זיך געפינען אונטער דער הערשאַפט פון אַ מיידעל פון אַכצעהן יאָהר, וועט שוין גלייכער זיין אויסצוקלייבען פאַר אַ קייזער דעם קרוינפּרינץ, ווען ער איז אַלט געוואָרען פופצעהן יאָהר. דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען דורך אַ בעשלוס פון קאָנגרעס אין 1840. דער 15־יעה־

פינפטער קאַפּיטעל.

דיא אימפּעריע אונטער דאָם פּעדראָ דעם צווייטען

אַזוי האָט זיך געענדיגט דיא הערשאַפט פון דעם ערשטען בראַזיליאַנער קייזער. איינע פון דיא אורזאַכען, וועלכע האָבען איהם בעוואָגען צו רעזיגנירען, איז געווען, וואָס ער האָט געוואָלט ווערען דער הערשער פון פּאָרטוגאַל, וואו ער האָט געלאָזען זיין אינגערען ברודער דאָם מיגעל אַלס רעגענט. דאָס איז איהם געלונגען אין 1834 נאָך אַ זעהר ביטערען קאַמפּף צווישען דיא רעאַקציאָנערען, וועלכע האָבען געשטיצט דעם אַבסאָלוטיסט מיגעל, און דיא ליבעראַלען, וועלכע האָבען געשטיצט דאָם פּעדראָ'ס טאָכטער און מיגעל'ס כלה, דיא צוקינפטיגע קעניגין. אין פערגלייך מיט זיין ברודער מיגעל איז דאָם פּעדראָ געווען זאָגאַר אַ ראַדיקאַל. אָבער אין עטליכע מאָנאַט אַרום נאָך זיין זיעג, ווען ער איז געוואָרען דער רעגענט פון פּאָרטוגאַל אין נאָמען פון זיין 15־יעהריגע טאָכטער מאַריאַ דיא צווייטע, איז ער געשטאָרבען.

אין בראַזיליען איז אין דערזעלבער צייט דער קאַמפּף געפיהרט געוואָרען צווישען דיא קאָנסערוואַטאָרען, וועלכע האָבען געוואָלט אָנהאַלטען דיא מאָנאַרכיע, און דיא ראַדיקאַלען, וועלכע האָבען געוואָלט איינפיהרען אַ רעפּובליק. כמעט אין אַלע פּראָווינצען האָבען זיך אָנגעפאַנגען בלוטיגע צוזאַמענשטויסען צווישען דיא אַנהענגער פון דיזע פּאַרטייען גלייך נאָך דער אָבדייזע פון פּעדראָ דעם ערשטען. דער גלח פעיזשאָ, איינער פון דיא אַלטע דעמאָקראַטישע פיהרער און יוסטיץ־מיניסטער, און אַנדערע צוויי מיניסטאָרען, וועלכע זיינען געוואָרען רעגענטען, האָבען ניט געקענט בערוהיגען דאָס לאַנד. ציוויל־קריעג האָט אויסגעבראָכען אין פּערנאַמבוקאָ, פּאַראַ א. ז. וו. אין איינינע פּראָווינצען, בעזאָנדערס אין סעאַראַ און אין מינאַס זשעראַעס, האָבען זיך געפונען אַ סך אַנהענגער פון דאָם פּעדראָ, וועלכע האָבען געפאָדערט, אַז ער זאָל צוריקקומען. ערשט נאָך זיין טויט אין 1834 האָבען זיי זיך בערוהיגט.

צו דיא שטרייטען צווישען דיא מאָנאַרכיסטען און רעפּובליקאַנער זיינען צוגעקומען דיא שטרייטען צווישען צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען. יעדע בראַזיליאַנער פּראָווינץ האָט געקעמפּפט פאַר איהר אָטאָנאָמיע אַזוי וויא דיא

אין ריאָ גראַנדע דאָ סול, וועלכע גרענעצט זיך מיט אַרגענטינע און אורוגוואַי, האָט מען געקעמפפט געגען דיא מאָנאַרכיע און געוואָלט איינפיהרען זאָגאַר אַ בעזונדערע רעפובליק. דיא סעפּאַראַטיסטישע בעוועגונג אין ריאָ גראַנדע דאָ סול איז אונטערדריקט געוואָרען אין 1845 פון מאַרשאַל קאַקסיאַס, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס קאָמאַנדיר און אויך אַלס שטאַאטסמאַן און וועלכער האָט געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף דעם יונגען קייזער. אין אַנדערע פּראָווינצען, ספּעציעל אין מינאַס זשעראַעס, וועלכע איז די גאַנצע צייט געווען גענייגט צו אַ מאָנאַרכיע, האָבען דיא ליבעראַלען געמאַכט אַן אויפשטאַנד, אום צו בעפרייען דעם קייזער פון דיא קאָנסערוואַטיווע מיניסטאָרען, וועלכע האָבען געוואָלט דורכפיהרען אַ צענטראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן. ביסלעכווייז האָבען דיא פּראָווינצען געוואונען אַלץ מעהר אָטאָנאָמיע און עס איז איינגעפיהרט געוואָרען אַ פעדעראַלע רעגיערונגס־סיסטעם אונטער אַ קייזערטהום.

דאָם פעדראָ דער צווייטער אין 1889

דיא וויכטיגסטע פּאַסירונגען אין דער צייט פון דאָם פעדראָ דעם צווייטען'ס לאַנגע מלוכה זיינען: דיא מלחמה מיט אַרגענטינע אין 1852 ספּעציעל צוליעב דעם, וואָס איהר דיקטאַטאָר ראָזאַס האָט געוואָלט בעהערשען אויך אורוגוואַי און פערוועהרען בראַזיליאַנער שיפען צו שווימען איבער דיא טייכען פּאַראַנאַ, פּאַראַגוואַי און אורוגוואַי (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענטינע); דיא לאַנגע און אויסצעהרענדע מלחמה מיט דעם ווילדען פּאַראַגוואַיער דיקטאַטאָר פראַנציסקאָ לאָפּעז (זעה דיא געשיכטע פון פּאַראַגוואַי), און דיא אָבשאַפונג פון דער נעגער־שקלאַוועריי.

דורך דיזע שקלאַוועריי, וועלכע האָט אָנגעהאַלטען אין בראַזיליען לענגער וויא אין אירגענד וועלכען אַנדערען לאַנד פון דער נייער וועלט, איז דאָם פעדראָ'ס רעגיערונג געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט ענגלאַנד נאָך אין דיא פערציגער יאָהרען. אין 1845 האָט דער ענגלישער פּאַרלאַמענט אָנגענומען דעם

ריגער קרוינפּרינץ איז געוואָרען קייזער פון בראַזיליען אונטער דעם נאָמען דאָם פּעדראָ דער צווייטער.

דיזער פּעדראָ האָט זיך בעריהמט געמאַכט אין דער גאַנצער וועלט אַלס אַ ליבעראַלער און געלערענטער מאַן. אונטער זיין הערשאַפט, וועלכע האָט געדויערט אַ האַלבען יאָהרהונדערט, האָט בראַזיליען געמאַכט גרויסע פאָרטשריטע אין אַגריקולטור, אין האַנדעל, אין בעפעלקערונג און אויך אין בילדונג. טראָץ דיא פערשיעדענע אויפשטאַנדען אין דיא פּראָווינצען און דיא מלחמות מיט אַרגענטינע, אורוגוואַי און פּאַראַגוואַי, איז דיא בעפעלקערונג געשטיגען פון פינף מיליאָן אין 1840 ביז צעהן מיליאָן אין 1870. אין 1889, ווען דאָם פּעדראָ דער צווייטער האָט אויך געמוזט פערלאָזען בראַזיליען און ווען דיא רעפּובליק איז פּראָקלאַמירט געוואָרען, איז שוין דיא בעפעלקערונג געשטיגען ביז פופצעהן מיליאָן.

דער אינגעלשער קייזער האָט גלייך אַרויסגעוויזען פעהיגקייטען צו רעגירען. ער איז גאָר ניט געווען גערעכטען אין זיין פאָטער. ער איז געווען זעהר פלייסיג און פלעגט פשוט שלינגען ביכער. מען האָט איהם געגעבען אַ גוטע ערציהונג, וועלכע ער האָט אויסגעבעסערט דורך זיינע אייגענע שטודיען. ער האָט אָבער קיין געגענשטאַנד ניט געקענט גרינגליך. ער פלעגט פאָלגען אַלס שילער און פלעגט זיך אויך לאָזען פיהרען פון זיינע ראַטהגעבער און מיניסטאָרען, אָבער אַלץ ביז אַ געוויסען גרענעץ, זאָ דאָם ער איז אויך געבליבען זעלבסטשטענדיג. זיינע מאַניערען זיינען געווען דעמאָקראַטישע. ער האָט געזוכט צו געווינען פּאָפּולאַריטעט אַלס דענקענדער מאַן און קאָנסטיטוציאָנעלער מאָנאַרך. דאַרום האָט ער עס געקענט פערבלייבען אַ האַלבען יאָהרהונדערט אויף אַ טהראָן, וואָס האָט זיך שטענדיג געשאָקעלט. ער איז אויך געווען אַ טרייער מאַן צו זיין פרוי און אַ גוטער פאָטער. זיין צייט פלעגט ער אָבגעבען צו שטאַאטסאַנגעלעגענהייטען און צו זיינע ביכער. ער פלעגט אויסמיידען צערעמאָניעס און האָט זיך ווייניג געקימערט וועגען עטיקעטע. נור צייטענווייז, ווען ער האָט עס געוואָלט אָדער געפונען פאַר נויטיג, אום צו צייגען, אַז ער איז דאָך קייזער, האָט ער געקענט האַנדלען וויא אַ דיקטאַטאָר און אַ דעספּאָט.

ער האָט זיך אויך אינטערעסירט מיט אַנדערע לענדער און האָט אַרומגערייזט איבער אייראָפּאַ און יונייטעד סטייטס. דריי מאָל האָט ער בעזוכט אייראָפּעאישע לענדער. אין זיין צייט איז ער געווען איינער פון דיא בעקאַנטעסטע און פּאָפּולערסטע מענשען אין דער וועלט.

עס האָט גענומען אַ יאָהר אַכט ביז גאַנץ בראַזיליען האָט אַנערקענט דיא נייע קייזערליכע רעגיערונג. דער שטענדיגער קאַמפּף צווישען דיא ליבעראַלע און קאָנסערוואַטיווע פּאַרטייען האָט ניט איין מאָל געפיהרט צו אויפשטאַנדען און בלוט־פערגיסונגען אין דיא פּראָווינצען. אין איינינע פּראָווינצען, ספּעציעל

ליך א געוויסע צאָהל שקלאַווען ביי זייערע הערער. דיא בעפרייאונג פון דיא שקלאַווען איז צוגעגאַנגען זעהר שנעל דורך דעם געזעץ פון 1871. אין 1887 איז שוין דיא צאָהל פון שקלאַווען געווען אַרום דריי־פערטעל מיליאָן, א העלפט וויא אין 1873.

אָבער דיא ליבעראַלען האָבען ניט געוואָלט לאַנג וואַרטען און האָבען אַלץ העפטיגער און שטאַרקער פערלאַנגט, אַז מען זאָל מיט איין מאָל מאַכען א סוף פון דער שקלאַווערייַ, וואָס עס איז זיי געלונגען אויסצופיהרען אין 1888, ווען דאָם פעדראָ האָט אַרומגערייזט איבער אייראָפּאַ צום דריטען מאָל און ווען זיין טאָכטער איזאַבעלאַ, דיא קרוינפּרינצעסין, איז געווען דיא רעגענטין. דאָס האָט שרעקליך אויפגערעגט דיא מיטגליעדער פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי און איבערהויפּט דיא שקלאַווען־האַלטער, ווייל מען האָט זיי קיין שום בעלוינונג ניט בעוויליגט פאַר זייערע שקלאַווען, זאָ דאָס זיי האָבען זיך ענטזאַגט צו שטי־צען דעם קייזער, ווען עס האָט דעם נעכסטען יאָהר אויסגעבראָכען דיא מיליטע־רישע רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט זיך באַלד געענדיגט מיט דער אָבשאַפונג פון דער אימפּעריע און מיט דער עטאַבלירונג פון א רעפּובליק.

זאָ־גענאַנטען אַבערדין אַקט, וואָס האָט ערלויבט ענגלישע קריעגס־שיפען צו פאַנגען שקלאַווען־שיפען אפילו אין פרעמדע וואַסערען. דערמיט האָט ענגלאַנד געציעלט ספּעציעל געגען בראַזיליען, וואָס איז דאַן געבליבען אייגענטליך דער איינציגער שקלאַווען־מאַרקעט. ביסלעכווייז איז דיא בעוועגונג פאַר דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערײַ געוואָרען אַלץ שטאַרקער אין אַלע בראַזיליאַנער פּראָווינצען. דיא ליבעראַלען זיינען געוואָרען געשוואָרענע געגנער פון שקלאַווערײַ. מען האָט געוואוסט, דאָס פעדראָ האָט אויך געוואונשען, אז שקלאַווערײַ זאָל אָבגעשאַפט ווערען, אָבער ער האָט זיך ניט געפיהלט גענוג מוטהיג און שטאַרק דאָס אויסצופיהרען און האָט אַלץ געוואַרט אויף אַ גינסטיגע געלעגענהייט.

קרוינפרינצעסין איזאבעלא, דאָס פעדראָ'ס טאָכטער.

אין 1848 האָט מען נאָך אימפּאָרטירט אַרום זעכציג טויזענד נעגער־שקלאַווען אין בראַזיליען. אָבער דיא ענגלישע קריעגס־שיפען האָבען גענומען אויספיהרען אַלץ מעהר דעם אַבערדין אַקט, און דיא בראַזיליאַנער זעלבסט האָבען אָנגעפאַנגען אַלץ מעהר פּרייצוּלאָזען זייערע שקלאַווען, זאָ דאָס זייער צאָהל איז אַרונטער פון 2,500,000 אין 1856 (דאָס איז דאַן געווען אַרום 40 פּראָצענט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג) ביז 1,584,000 אין 1873 (דאָס איז געווען בלויז 16 פּראָצענט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג).

צו דער צייט, ווען אין דיא פעראייניגטע שטאַאַטען פון נאָרד־אַמעריקאַ איז געפיהרט געוואָרען דער ריזיגער און שרעקליכער בירגער־קריעג, אום צו מאַכען אַ סוף פון דער נעגער־שקלאַווערײַ, האָט עס אויך ניט ווייט געהאַלטען פון אַן עהנליכען בירגער־קריעג אין בראַזיליען. נור מיט דער הילפע פון קייזער האָבען דיא ליבעראַלען דורכגעפיהרט אין 1871, נאָך אַ ביטערען קאַמפּף אין קאָנגרעס, אַ קאָמפּראָמיס־געזעץ, וואָס וואָלט אין פערלויף פון איין דור בעפרייט אַלע פערשקלאַווטע. עס איז דאַן בעשטימט געוואָרען, אַז אַלע ניי־געבאָרענע קינדער פון שקלאַווען זאָלען ווערען פריי, ווען זיי וועלען ווערען 21 יאָהר אַלט, און אַז אַלע שקלאַווען אויף דיא גיטער פון שטאַאַט און פון קייזער זאָלען גלייך בעפרייט ווערען. דאַן איז אויך געשאַפען געוואָרען אַ פאָנד אויסצוקויפען יעהר־

יוערען. דיזער שטויס איז געקומען דורך א מיליטערישע פערשווערונג אונטער דער ליטונג פון צוויי ענערגישע און פעהיגע גענעראלען, בענזשאמין קאנסטאנט און דעאדארא דא פאנסעקא. דער ערשטער איז געווען א פראפעסאר אין דער מיליטערישער אקאדעמיע פון ריא דע זשאנעירא און האט געהאט אן אויסער־ארדענטליך גרויסען איינפלוס אויף זיינע שילער. ער איז געווען א פייערדיגער רעפובליקאנער און האט געפרעדיגט דיא פרינציפען פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן. דיא יונגע אפיציערען האבען איהם פשוט פערגעטערט. זיין רעוואלוציאנערע פראפאגאנדע האט זעהר פיעל געווירקט אויף דיא געבילדעטע יוגענד בכלל און האט אלץ מעהר אונטערגעגראבען דעם פונדאמענט פון דער מאנאר־כיע. דיזער מערקווירדיגער מאן איז געווען, מעג מען זא־גען, דער גייסטיגער פאטער פון דער בראזיליאנער רעפוב־ליק. דער צווייטער גענעראל, דעאדארא דא פאנסעקא, האט געוואונען דעם צוטרויען פון דיא אפיצערען, ווייל ער האט געשטיצט זייערע פארדערונ־גען און איז דערפאר פערשיקט געווארען פון דער רעגיערונג אין א ווייטער פראווינץ.

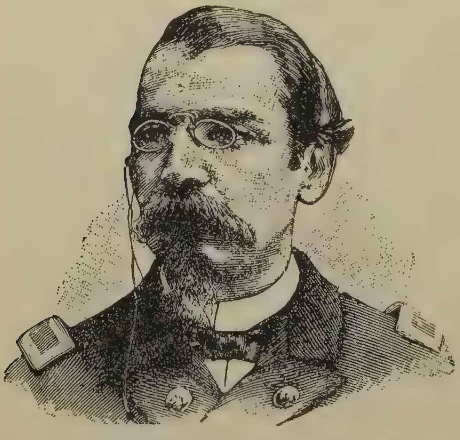
גענעראל בענזשאמין קאנסטאנט

דעם 14טען נאוועמבער 1889, ווען מען האט זיך דערוואוסט, אז דיא רעגיערונג, וועלכע האט ענטדעקט דיא פערשווערונג פון דיא אפיציערען, וויל ארעסטירען דיא גענעראלען קאנ־סטאנט און פאנסעקא און אז זיא האט בעפוילען ארויסצושיקען פון דער הויפט־שטאדט דיא בריגאדע, אויף וועלכע דיא פערשווערער האבען זיך בעזאנדערס געשטיצט, האבען דיא רעוואלוציאנערע פיהרער בעשלאסען ארויסצוטרעטען מיט אלע זייערע כחות צו פעריאגען דיא קייזערליכע רעגיערונג און צו פראקלאמי־רען א רעפובליק. גענעראל קאנסטאנט האט צוזאמענגעקליבען דיא באטאליא־נען, וועלכע זיינען קאמאנדירט געווען פון זיינע טרייעסטע און בעסטע שילער, און האט זיי אויסגעשטעלט אויף דעם גרויסען פלאץ לעבען קריעגס־מיניסטע־ריום, און גענעראל דעאדארא דא פאנסעקא האט צוזאמענגעקליבען אנדערע באַ־טאליאנען, וועלכע האבען געשטיצט דיא רעפובליקאנער, און האט געשיקט איי־נעם פון זיינע אדיוטאנטען צום פרעמיער אורא פרעטא מיט א פארדערונג, אז

זעקסטער קאפיטעל.

דיא רעפובליק און דיא ערשטע פרעזידענטען

צו ענדע פון 1888, ווען דאָם פעדראָ האָט זיך צוריקגעקעהרט פון אויראָפּאַ, איז ער אויפגענומען געוואָרען מיט התלהבות. דאָם איז נור געווען אַן אויס־דרוק פון אַכטונג און ליעבע צו איהם אַליין, אָבער ניט צו זיין רעגיערונג. דיא רעפובליקאַנישע פּאַרטיי איז אַלץ געוואַקסען, און דיא טעג פון דער אימפּעריע זיינען שוין געווען געצעהלטע. עס קען זיין, אַז ווען ער אַליין וואָלט טאַקע דאַמאָלס רעגירט, וואָלט ער געענדיגט זיינע יאָהרען אַלס קייזער אין זיין הויפּט־שטאָדט (געשטאָרבען איז ער גראַדע אין פּאַריז אין 1891, ווען ער איז אַלט געווען 66 יאָהר); אָבער ער האָט געליטען פון אַ קראַנקהייט, וועלכע האָט אַלץ מעהר אָבגעשוואַכט זיינע גייסטיגע פעהיגקייטען, און אויף'ן טהראָן איז פּאַקטיש געזעסען דיא קרוינפּרינצעסין איזאַבעלאַ, וועלכע איז גאָר ניט געווען פּאָפּולער. זיא האָט זיך געלאָזט אַלץ מעהר בעאיינפלוסען פון דיא גלחים, זאָ דאָס ניט נור אויסגעשפּראָכענע רעפובליקאַנער, זאָנדערן אפילו מעסיגע ליבעראַלען האָ־בען בעשלאָסען, אַז זיא זאָל שוין ניט ווערען קייזערין.

דיא מאָנאַרכיע האָט זיך אייגענטליך געהאַלטען אַזוי לאַנג, ווייל דיא מאַ־סען פון פּאָלק האָבען זיך צוגעוואָהנט צו דיזער רעגיערונגס־פּאָרמע. זיא איז געדולדעט געווען פון איהרע נעגנער, ווייל פון איין זייט איז דאָם פעדראָ געווען פּאָפּולער און פון דער אַנדער זייט איז דיא צאָהל אויסגעשפּראָכענע רעפובלי־קאַנער געווען קליין אפילו אין דיא וויכטיגסטע שטעדט און פּאָרטען. אַן אמת־טרייע מאָנאַרכיסטישע פּאַרטיי, אַזאַ לאָיאַלע וויא אין דיא אויראָפּעאישע מאָ־נאַרכיעס, האָט אייגענטליך קיין מאָל ניט עקזיסטירט אין בראַזיליען.

דערמיט ערקלערט זיך, וואָרום דיא מיליטערישע רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט פּלוצלונג אויסגעבראָכען אין 1889 און האָט אין אַ פּאָאָר שטונדען אָב־געשאַפּט דיא מאָנאַרכיע, האָט ניט אַרויסגערופען קאָנטר־רעוואָלוציאָנען אפילו אין דיא פּראָווינצען, וועלכע זיינען גאָר ניט געווען רעפובליקאַניש. עס האָט נור געפעהלט איין שטאַרקער רעפובליקאַנישער שטוים דירעקט געגען טהראָן אין דער הויפּט־שטאָדט, אַז דיא גאַנצע אימפּעריאַליסטישע געביידע זאָל צופאַלען

רעגיערונגס־רודער אין זייערע שטארקע מיליטערישע הענד. דיא פריהערע פראָ־ווינצען זיינען אומגעוואנדעלט געוואָרען אין אָטאָנאָמע עסטאדאָס (שטאאטען) נאָך דעם מוסטער פון דיא פעראייניגטע שטאאטען פון נאָרד־אמעריקא. א קאָנסטיטוציאָן איז אויך פערפאסט געוואָרען נאָך דעם זעלבען מוסטער. דיא קירכע איז אָבגעטהיילט געוואָרען פון שטאאט, וואָס עס איז געווען א זעהר ראדיקאלע רעפאָרמע אין אזא קאטוילישער מדינה וויא בראזיליען, און אויך ציוויל־היירעטהען זיינען אנערקענט געוואָרען.

דיא קאָנסטיטוציאָן, וואָס איז אויסגעארבייט געוואָרען זעהר זאָרגפעלטיג פון דיא בעסטע יוריסטען און שטאאטס־מענער אין לאנד, איז אין אָנפאנג פון 1891 פאָרגעלייגט געוואָרען פאר א קאָנגרעס, אין וועלכען עס זיינען געווען פער־טרעטער פון אלע עסטאדאָס. דיזע קאָנסטיטוציאָן איז דאן אָנגענומען געוואָ־רען און בלייבט אין קראפט ביז היינט צו טאָג. זיא אונטערשיידעט זיך פון דער קאָנסטיטוציאָן פון יונייטעד סטייטס אין איניגע פונקטען, פון וועלכע דיא וויכטיגסטע זיינען, אז דיא ציוויל און קרימינאל געזעצע ווערען דאָרט דורכגעפיהרט אין קאָנגרעס פאר׳ן גאנצען לאנד. דיא בראזיליאנער עסטאדאָס האָבען דערפאר אין איניגע זאכען גרעסערע רעכטע פאר דיא אמעריקאנער סטייטס, ספעציעל דאָס רעכט ארויפצולעגען עקספאָרט־אָבצאָהלונגען אויף פער־שיעדענע פראָדוקטען. דער פרעזידענט ווערט אויסגעקליבען אויף פיער יאָהר, אָבער ער קען ניט ערוועהלט ווערען נאָך אמאָל גלייך וויא עס ענדיגט זיך זיין ערשטער טערמין (דאָס איז איינגעפיהרט געוואָרען כדי א פרעזידענט זאָל ניט קענען ווערען א דיקטאטאָר).

דיא גענעראלען פאָנסעקא און פעיקסאָטאָ זיינען ערוועהלט געוואָרען פון דיזען ערשטען רעפובליקאנישען קאָנגרעס פאר פרעזידענט און וויצע־פרעזידענט ביז דעם 15טען נאָוועמבער 1894 (דער 15טער נאָוועמבער ווערט געפייערט אלס דער טאָג פון דער עטאבלירונג פון דער רעפובליק). נור באלד נאָכדעם האָבען זיך אָנגעפאנגען רייסערייען צווישען דיא רעפובליקאנישע פיהרער. דער פרע־זידענט איז ניט נור בעשולדיגט געוואָרען אין דיקטאטאָרישע האנדלונגען, זאָנ־דערן אויך אין דעם, וואָס ער האָט געגעבען דיא בעסטע שטעלען און פעטסטע קאָנצעסיעס צו זיינע פערזענליכע פריינד און אגענטען. אָבוואָהל אלע טהיילען פון לאנד האָבען זעהר פיעל געוואונען אויך עקאָנאָמיש דורך דיא אָבשאפונג פון דער אימפעריע און אָבוואָהל דער האנדעל וויא אויך דיא אייראָפעאישע איינוואנדערונג, ספעציעל פון איטאליען, זיינען זעהר שנעל געשטיגען, פון דעסטוועגען איז דיא אונצופריעדענהייט מיט דער נייער רעגיערונג אלץ טיעפער און שארפער געוואָרען. דיא אריסטאָקראטישע גוטס־בעזיצער, דיא רייכע פלאנ־טאטאָרס, דיא מיטגליעדער פון דער קאָנסערוואטיווער פארטיי, אלע דיא יע־ניגע וואָס האָבען געבענקט נאָך דער קייזערליכער רעגיערונג און וואָס

דיא רעגיערונג זאָל זיך גליך אונטערגעבען. דיא מיניסטאָרען האָבען געמיינט, אַז דאָס איז נור אַ קליינע פערשווערונג פון אַ טהייל פון דער אַרמעע, און זיי האָבען אויפגעפאָרדערט זייער הויפט־גענעראַל פלאָריאַנאָ פעיקסאָטאָ צו רופען אַנדערע באַטאַליאָנען און פעריאָגען דיא מיאַטעזשניקעס. אָבער דיזער גענעראַל, וועלכער איז שפעטער געוואָרען פרעזידענט פון דער רעפובליק, האָט זיך ענטזאַגט צו פאָלגען, און דיא רעגיערונג האָט דאַן קיין אַנדער ברירה ניט גע־האַט וויא אָבצוטרעטען דעם פלאַץ צו דיא גענעראַלען קאָנסטאַנט און פאָנסעקאַ און צו אַנדערע בעוואוסטע פיהרער פון דער רעפובליקאַנישער פאַרטיי.

קיינער האָט זיך ניט אָנגענומען פאַר דיא קייזערליכע רעגיערונג, און דיזע מיליטערישע רעוואָלוציאָן איז דורכגעפיהרט געוואָרען אפילו אָהן אַ שאָס פולווער. דיא איינוואָהנער האָבען גאָר ניט געוואוסט פון דיזער רעוואָלוציאָן ביז דיא רעפובליקאַנישע באַטאַליאָנען האָבען אַרומגערינגעלט דעם קריעגס־מיניסטעריום. ווען דאָם פעדראָ, וועלכער האָט זיך בשעת מעשה געפונען אין אַ פלאַץ אויף דיא בערג אַ מייל 25 פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, האָט געקראָגען דורך דעם טעלעגראַף דיא נאַכריכט וועגען דעם אויפשטאַנד פון איינִיגע באַטאַליאָנען און איז געקומען אין איילענעס אין זיין הויפט־שטאָדט, האָט ער שוין געפונען, אַז זיא ליעגט אין דיא הענד פון אַ נייער רעגיערונג, וועלכע איז בעשטאַנען פון דיא הויפט־פיהרער פון דער רעוואָלוציאָן. זיי האָבען גלייך אַרויסגעלאָזען אַ פראָקלאַמאַציאָן צום פאָלק, אַז דיא אימפעריע איז אָבגעשאַפט געוואָרען און אַז עס איז געגרינדעט געוואָרען אַ רעפובליק אונטער דעם נאָמען דיא פער־איינִיגטע שטאַאטען פון בראַזיליען. אין דערזעלבער פראָקלאַמאַציאָן האָבען זיי פערשפראָכען צו רופען אַ קאָנגרעס, אום אָנצונעהמען אַ דעמאָקראַטישע קאָנסטיטוציאָן און אויסצוקלייבען אַ פרעזידענט.

דאָם פעדראָ, וועלכער האָט זיך אין גאַנצען פערלאָרען נאָך אַזאַ אונערוואַרטעטע איבערקעהרענעס, איז אַרומגערינגעלט געוואָרען צוזאַמען מיט דער קרוינפרינצעסין איזאַבעלאַ און מיט דער גאַנצער קייזערליכער פאַמיליע אין זיין פאַלאַץ און איז געצוואונגען געוואָרען אָבצופאָהרען דעם נעכסטען טאָג אויף אַ קריעגס־שיף נאָך ליסבאָן.

אַזוי האָט זיך געענדיגט דיא הערשאַפט פון דעם צווייטען דאָם פעדראָ און אַזוי איז געפאַלען דיא אימפעריע, וועלכע האָט אויסגעהאַלטען פערשיעדענע שטורמען אין פערלויף פון 67 יאָהר. דאָס איז געווען דיא ערשטע, דיא איינציגע און אויך דיא לעצטע אימפעריע פון אויראָפּעער אין דער נייער וועלט.

דיא נייע רעפובליקאַנישע רעגיערונג איז אָבער פאַקטיש געווען אַ מיליטערישע דיקטאַטור. גענעראַל דעאָדאָראָ דאַ פאָנסעקאַ איז ערקלערט געוואָרען פאַר דעם פרעזידענט און גענעראַל פלאָריאַנאָ פעיקסאָטאָ פאַר דעם וויצע־פרעזידענט. אין פערלויף פון פערצעהן מאָנאַט האָבען זיי פעסט געהאַלטען דעם

אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל פּעיקסאָטאָ. ווען דיזער אַדמיראַל האָט געסטראַשעט צו באָמבאַרדירען דיא שטאָדט, אויב פּרעזידענט פּעיקסאָטאָ וועט ניט רעזיגנירען, האָבען זיך דיא אויסלענדישע געזאַנדטע אַריינגעמיישט דאָס ניט צו דערלאָזען. זיי איז געלונגען צו רעטען דיזע פּראַכטפאָלע שטאָדט פון צושטערונג דורך אַ קאָמפּראָמיס, אַז דער פּרעזידענט זאָל מעהר ניט אויסשטעלען אַרטילעריע אין דער שטאָדט גופא און אַז דער אַדמיראַל זאָל נור ציעלען אין דיא פעסטונגען אַרום פּאָרט. אַזוי וויא דיא מאַנשאַפט אויף דיא שיפען האָט ניט געקענט קריעגען גענוג פּראָוויאַנט, איז אַדמיראַל מעלאָ געצוואונגען געוועזען אַרויסצורייסען זיך פון פּאָרט. ער איז דאַן אַוועק צום זיד, וואו ער האָט גערעכענט אויף דער שטיצע פון דיא מאָנאַרכיסטען און גרויסע פּלאַנטאַטאָרס. ער האָט פערנומען דעם פּאָרט דעססטעראָ אין דעם שטאַאט סאַנטאַ קאַטהאַרינאַ און האָט דאָרטען עטאַבלירט זיין הויפּט־קוואַרטיר און אַ פּראָוויזאָרישע רעגיערונג.

שליסליך האָט געזיעגט דיא פעדעראַלע רעגיערונג, ווען פּרעזידענט פּעיקסאָטאָ האָט געקראָגען צו קויפען שיפען אין אייראָפּאַ און אין יונייטעד סטייטס. דיזע רעבעליאָן האָט זיך געצויגען אַ האַלב יאָהר. ווען אַדמיראַל מעלאָ האָט געזעהן, אַז ער קען זיך מעהר ניט האַלטען אפילו אויף'ן ים, האָט ער זיך אַ לאָז געטהאָן מיט זיין עסקאַדרע נאָך בוענאָס ערעס, וואו ער האָט זיך אונטערגעגעבען צו דיא אַרגענטינער בעאַמטע. דיא אַרגענטינער רעגיערונג האָט גלייך אָבגעשיקט דיזע שיפען צו דער בראַזיליאַנער רעגיערונג, און דיזע גרויסע רעבעליאָן, וועלכע איז ביסלעכוויז געוואָרען אַלץ מעהר מאָנאַרכיסטיש, איז נאָכדעם פּאָרטגעזעצט געוואָרען ביז דעם מיטען פון 1895 בלויז אין דער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול.

אום צו צייגען, אַז ער האָט ניט געקעמפּפט פאַר זיינע פּערזענליכע אַמביציעס און אינטערעסען, נור פאַר דעם וואָהל און בעסטען פון דער רעפּובליק, פאַר אַ קאָנסטיטוציאָנעלע רעגיערונג, האָט גענעראַל פּעיקסאָטאָ זיך ענטזאַגט אַרויסצושטעלען זיין קאַנדידאַטור, ווען דער געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט, און האָט מיטגעווירקט, אַז דר. פּרודענטע מאָראַעס, איינער פון דיא פעהיגסטע און בעסטע רעפּובליקאַנער פיהרער, זאָל ערוועהלט ווערען אַלס פּרעזידענט. דערמיט האָט ער בעפעסטיגט דיא רעפּובליק. בראַזיליען האָט אַזוי פון אָנפאַנג אָן אויסגעמידען דעם טרויעריגען שיקזאַל פון אַלע אַנדערע לאַטיינישע רעפּובליקען מיט זייערע רעוואָלוציאָנען, קאָנטער־רעוואָלוציאָנען, פּראָנונציאַמענטאָס און דיקטאַטורען. מען קען ניט זאָגען, אַז נאָך דעם דורכפאַל פון דער פלאָטען־רעבעליאָן אונטער דער פיהרונג פון אַדמיראַל מעלאָ זיינען שוין גאָר קיינע אַנדערע רעבעליאָנען און אויפשטאַנדען ניט פאָרגעקומען אין פערשיעדענע בראַזיליאַנער פּראָווינצען און אויך אין ריאָ דע זשאַנעיראָ, אָבער אַלע

זיינען געבליבען אָהן דיא ערוואַרטעטע פעטע ביסענס, דיא פינאַנסיסטען און ספעקולאַנטען וואָס האָבען ניט געקראָגען קאָנצעסיעס, וויא אויך סתם אוואַנ־טוריסטען און סעפּאַראַטיסטען, האָבען אַרויסגערופען מהומות און אויפשטאַנ־דען אין דיא פּראָווינצען געגען דיא גובערנאַטאָרען, וועלכע האָבען געשטיצט דעם פּרעזידענט.

אין דער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול האָט זיך אָנגעפאַנגען אין 1891 א בעזאָנדערס שטאַרקע און געפעהרליכע רעבעליאָן אונטער דער פיהרונג פון א זעהר ענערגישען און פעהיגען גאַוטשאָ מיט'ן נאָמען גומערסינדאָ סאַראַיוואַ. ווען פּרעזידענט פאָנסעקאַ האָט אויסגעפונען, אַז ער קען זיך ניט שטיצען אויף דער מאַיאָריטעט אין זיין קאָנגרעס אין זיין קאַמפּף געגען דיא רעבעלען אין דיא פּראָווינצען, האָט ער איהם אויפגעלייזט און זיך ערקלערט פאַר א דיקטאַטאָר. אָבער אַזוי וויא דיזער אַקט האָט אויך אַרויסגערופען אונצופריעדענהייט אין דער אַרמעע, וואָס אויף איהר אונטערשטיצונג האָט ער גערעכענט, האָט ער גאָר ר'עזיגנירט.

דער וויצע־פּרעזידענט פלאָריאַנאָ פּעיקסאָטאָ, וועלכער איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט לויט דיא פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, האָט אָבער פאָרט־געזעצט דיא פּאָליטיק פון גענעראַל פאָנסעקאַ. ער האָט אונטערשטיצט דיא ראַדיקאַלע רעפּובליקאַנער, וואָס עס האָט אַלץ מעהר אויפגערעגט דיא קאָנסער־וואַטיווע און אויך דיא מעסיגע ליבעראַלע פּאַרטייען. דיא רעבעליאָן אין ריאָ גראַנדע דאָ סול איז דאַרום אויפגעלעבט געוואָרען. ווען פּרעזידענט פּעיקסאָטאָ האָט געמוזט אַרויסשיקען דעם גרעסטען טהייל פון דער פעדעראַלער אַרמעע צו אונטערדריקען דיזע רעבעליאָן, האָבען זיך זיינע געגנער בענוצט דערמיט צו מאַכען אַן אויפשטאַנד אין ריאָ דע זשאַנעיראָ. דער אָנפיהרער פון דיזען אויפ־שטאַנד איז געווען אַדמיראַל מעלאָ, וועלכער האָט זיך געשטיצט אויף דיא פלאָ־טען־אָפיציערען און האָט בלאָקירט דעם פּאָרט. דיא פלאָטען־אָפיציערען האָבען געהערט צו דיא העכסטע אַריסטאָקראַטישע פאַמיליען אין בראַזיליען און זיי האָבען שטענדיג געקוקט מיט פעראַכטונג אויף דער אַרמעע, וועלכע איז רעקרוּ־טירט געוואָרען פון דיא "ניעדריגע" קלאַסען. אַזוי וויא גענעראַל פּעיקסאָטאָ האָט געשטאַמט פון "פּראָסטען" פאָלק און האָט נאָך דערצו קוים געקענט לעזען, האָבען דיא פלאָטען־אָפיציערען איהם בעזאָנדערס פיינט געהאַט און האָבען אונ־טערשטיצט דיא פאָרדערונג פון אַדמיראַל מעלאָ, אַז ער זאָל אויך רעזיגנירען וויא גענעראַל פאָנסעקאַ. ער האָט זיך אָבער ענטשיעדען ענטזאַגט און האָט ער־קלערט, אַז ער וועט שוין ענדיגען דעם קאָנסטיטוציאָנעלען טערמין, וואָס זיינע געגנער זאָלען ניט טהאָן.

אין סעפּטעמבער 1893 האָט זיך אָנגעפאַנגען אין ריאָ דע זשאַנעיראָ א קאַמפּף צווישען דיא פלאָטע אונטער דער קאָמאַנדע פון אַדמיראַל מעלאָ און דיא

זיין געוויסען האָט איהם אָבער אזוי געפּלאָגט, אז ער האָט בעשלאָסען אויסצוקויפען זיין זינד דורך מיסיאָנערסקע טהעטיגקייט צווישען דיא ווילדע אינדיאנער־שטאמען מיט'ן נאָמען זשאַגונסאָ אין דיא וועלדער פון אַמאַזאָנען־טהאָל. אין אַ קורצער צייט איז ער געוואָרען דער אָנפיהרער פון דיזע אינדיאַנער. אין אַן אָרט מיט'ן נאָמען קאַנודאָס האָט קאָנסעלהעיראָ עטאבלירט זיין "הויפּט־שטאָדט". ווען דער גובערנאטאָר פון באהיאַ האָט איהם געהייסען אוועקגעהן פון דיזען אָרט, וויל עס זיינען אָנגעקומען קלאַגען פון קאָלאָניסטען געגען דיזע אינדיאנער, האָט ער זיך ענטזאגט צו פאָלגען. דאַן האָט דער גובערנאטאָר געשיקט זשאַנדארמען איהם צו פעריאָגען, אָבער זיי האָבען געטראָפען אזא ווידערשטאנד פון דיא אינדיאנער, אז זיי האָבען זיך קוים אָבגעטראָגען מיט גאנצע ביינער. דאָס האָט שוין געצוואונגען דיא רעגיערונג צו שיקען סאָלדאטען מיט ארטילעריע געגען דיזע ווילדע און פאנאטישע סעקטאַנטען. ווען דיא ערשטע באטאליאָנען, צוזאמען אָנדערטהאַלב טויזענד מאַן, זיינען בעזיעגט און פעריאָגט געוואָרען פון דיא אינדיאנער, האָט דיא רעגיערונג געשיקט אַן ארמעע פון 5000 מאַן, און ווען דיזע ארמעע האָט אויך ניט געקענט בייקומען דיא סעקטאַנטען, איז דער קריעגס־מיניסטער אליין אוועק אהין מיט אַן ארמעע פון 13000 מאַן אין סעפּטעמבער 1897. ערשט דאַן איז עס געלונגען צו בעלאַגערן און צו פאַנגען קאָנסעלהעיראָ'ס הויפּט־שטאָדט קאנודאָס נאָכדעם וויא ער איז געטויטעט געוואָרען אין דער אטאַקע.

וויא אונבעדייטענד דיזער אויפשטאנד איז ניט געווען פון אַ פּאָליטישען שטאַנדפּונקט, איז ער אָבער פון אַ פינאַנציעלען שטאנדפּונקט געווען זעהר וויכטיג, וויל דיא קאָסטען פון דיזע עקספּעדיציעס נאָך דיא ווילדע און פערוואָרפענע ערטער, וואו דיא סעקטאַנטען האָבען זיך אויפגעהאַלטען, זיינען געווען זעהר גרויסע. דיא רעגיערונגס־קאַסע איז נאָך יעדער עקספּעדיציע אַלץ לעדיגער געוואָרען, און פּרעזידענט מאָראַעס האָט ניט געקענט אויספיהרען זיינע פערשפּרעכונגען וועגען עקאָנאָמיעס. באַלד נאָך דער אונטערדריקונג פון קאָנסעלהעיראָ'ס אויפשטאנד איז געמאכט געוואָרען אין ריאָ דע זשאַנעיראָ אַן אַטענטאַט אויף דעם פּרעזידענט'ס לעבען. אין דער צייט, ווען דער פּרעזידענט צוזאמען מיט דעם קריעגס־מיניסטער און גענעראלען האָבען צוגעקוקט, וויא סאָלדאַטען לאַנדען, האָט אַ סאָלדאַט אויסגעשאָסען, ציעלענדיג אין דעם פּרעזידענט, אָבער טרעפענדיג אין דעם קריעגס־מיניסטער, וועלכער איז געפאלען טויט אויף'ן אָרט. אזוי וויא דיא אונטערזוכונג האָט בעוויזען, אז אין דיזען אטענטאַט זיינען פערמישט געווען פּראָמינענטע פּאָליטיקער, האָט דיא רעגיערונג ערקלערט בעלאַגערונגס־צושטאנד. אָבער דיזער אטענטאַט האָט ניט געפיהרט צו אונרוהען אין דיא שטאַאַטען, און פּרעזידענט מאָראַעס האָט אָהן

פרעזידענטען זיינען קאָנסטיטוציאָנעל ערוועהלט געוואָרען און האָבען אויך קאָנ־סטיטוציאָנעל געענדיגט זייערע טערמינען. וואָס ווייטער געהט עס צו, נאַטיר־ליך, אַלץ רוהיגער און רעגעלמעסיגער, און דיזע ריזיגע און וואונדערבאר־רייכע רעפובליק ענטוויקעלט זיך און וואקסט אַלץ בעסער און שנעלער.

איינע פון דיא ערשטע און וויכטיגסטע אויפגאבען פון פרעזידענט מאָראעס איז געוועזען צו געווינען אויך דיא קאָנסערוואטיווע פיהרער און אריסטאָקראטישע גוטס־בעזיצער אויף דער זייט פון דער רעפובליק. ער האָט דארום געזוכט צו פערטהיילען רעגיערונגס־פּלעצער אזוי אונפּארטייאיש, וויא דאָס האָט זיך גע־לאָזען אונטער דיא אומשטענדען, און אויך וואָס וועניגער צו מישען זיך אין דיא אַלגעמיינע וואַהלען און אין דיא אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון דיא שטאַאטען. דאָס איז אָבער געווען אַ זעהר שווערע אויפגאבע. דיא פּארטיי־שטרייטען זיינען געוועזען צו שארפע און ביטערע, און איינינע שטאאטען האָבען זיך אַלץ ניט געקענט בערוהיגען. דיא פינאַנציעלע שוויריגקייטען האָבען אויך געשטערט אויף יעדען שריט. דיא ראדיקאַלען זיינען ניט געווען צופריעדען מיט דער מעסיגער פּאָליטיק פון דעם פּרעזידענט און האָבען געפּלאַנעוועט אַן אויפ־שטאַנד.

דערצו נאָך האָט פּרעזידענט מאָראעס געמוזט שיקען אַ סך סאָלדאטען און מאכען גרויסע אויסגאבען צו אונטערדריקען אַ פאנאטישע סעקטע, וועלכע איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען "קאָנסעלהעיראָ". דיזע סעקטע איז ענטשטאַנען דורך אַן אויסערגעוועהנליכען צופאַל. אַ יונגער מאַן פון פּערנאַמבוקאָ מיט'ן נאָמען אַנטאָניאָ מאציעל, וועלכער האָט שפּעטער געקראָגען דיא צונעמענעם קאָנסעלהעיראָ, האָט חתונה געהאט געגען דעם ווילען פון זיין מוטער. אום פּטור צו ווערען פון דער שנור, וועלכע זיא האָט שרעקליך געהאסט, איז דיא שוויגער געפאַלען אויף דעם פּלאַן צו בעשולדיגען איהר, אַז זיא האָט אַ ליעבהאָבער, און זיך אַליין צו פערשטעלען פאר דעם ליעבהאָבער. זיא האָט אויפגערייצט דיא אייפערזוכט פון איהר זוהן מיט אַן אויסגעטראַכטער מעשה, אַז זיין ווייבעל טרעפט זיך צוזאמען מיט אַ ליעבהאָבער אין אַ געוויסען אָרט, וועלכען זיא האָט ענטדעקט דורך אַ צופאַל. נאַכהער האָט זיא אויסגעטראַכט אַ מעשה צו קענען אוועקשיקען דיא שנור אין דעם דאָזיגען אָרט, און אין דעם אבענד ווען דיא שנור איז אהין אוועק, האָט זיא זיך איבערגעטהאָן אין מענערשע קליידער. זיא איז אָנגעקומען אין דעם בעשטימטען אָרט גלייכצייטיג מיט איהר זוהן, וועלכער האָט אין ווילדער אייפערזוכט גענומען שיסען פון זיין רעוואָלווער און האָט גע־טויטעט זיין פרוי צוזאמען מיט איהר "ליעבהאָבער". מען האָט איהם אַרעס־טירט און גע'משפּט, אָבער מען האָט איהם פּרייגעלאָזען, ווען מען האָט אויסגע־פונען דיא איינצעלהייטען פון דיזער טראַגישער געשיכטע, וועלכע צייגט וויא דיא ווירקליכקייט איבערטרעפט אַמאָל דיא פאַנטאַזיע פון אַ ראָמאַנען־שרייבער.

נעכסטען יאָהר האָט פרעזידענט קאַמפּאָס סאַלעס בעזוכט בוענאָס ערעס, וואו ער איז פריינדליך און הערליך אויפגענומען געוואָרען. דאָס האָט געפיהרט צו ווייטערע פריינדליכע פערבינדרונגען צווישען דיא דריי גרעסטע, שטאַרקסטע און פּאָרטגעשריטענסטע רעפּובליקען פון זיד־אַמעריקאַ: בראַזיליען, אַרגענטינע און טשילי, דיא זאָ־גענאַנטע "A B C"

דיא פערהאַנדלונגען וועגען זייערע גרענעצען זיינען פּאָרטגעזעצט געוואָרען אונטער דיא אַדמיניסטראַציאָנען פון דיא נעכסטע פרעזידענטען. דיזע סכסוכים זיינען געשליכטעט געוואָרען מייסטענס דורך שיעדס־געריכטען, זאָ דאָס עס וועט שוין מעהר ניט קומען צו ערנסטע שטרייטען צווישען דיזע רעפּובליקען וועגען זייערע טעריטאָריעס. דאָס מיינט, אַז זיי וועלען קענען לעבען פריעדליך און שנעל פּראָגרעסירען אין דער צוקונפט אויף אַלע וועגען.

ווייטערע שטערונגען געזעצליך געענדיגט זיין טערמין דעם 15טען נאָוועמבער 1898.

זיין פּלאַץ איז פּערנומען געוואָרען פון דר. קאַמפּאָס סאַלעס, וועמען ער האָט געשטיצט און וועלכער האָט באַלד בעוויזען, אז ער פערדיענט דעם הויכען אמט. דיזער פּרעזידענט, וועלכער האָט זיך פריהער אויסגעצייכענט אלס גור־בערנאַטאָר פון סאַאון פּאולאָ, האָט דורכגעפיהרט וויכטיגע פינאַנציעלע רעפאָר־מען, האָט פערקלענערט דיא אויסגאַבען און פערגרעסערט דיא איינגאַהמען. נור זיין וויכטיגסטע אויפטהואונג איז געווען, וואָס ער האָט געענדיגט פריעדליך און פיין וויכטיגע גרענעץ־שטרייטען ניט נור מיט דיא ארומיגע רעפּובליקען, זאָנדערן אויך מיט דיא אויראָפּעאישע שכנים. בראַזיליען גרענעצט זיך מיט אַלע לענדער אין זיד־אַמעריקאַ, אויסער מיט טשילי, און אַזוי וויא איהרע גרענעצען זיינען ניט גע־ווען גענוי בעשטימט, זיינען פאָר־געקומען שטרייטען און סכסוכים, וועלכע האָבען זיך געצויגען יאָה־רען און יאָהרען. דער לאַנגער סכסוך מיט פראַנקרייך וועגען דיא גרענעצען פון איהר קאָלאָ־ניע אין גוויאַנאַ איז אין 1899 איבערגעגעבען געוואָרען צו דער ענטשיידונג פון דעם פּרעזידענט פון דער שווייצארישער רעפּוב־ליק (דיא ענטשיידונג איז געווען צו גונסטען פון בראַזיליען אין 1900). דער סכסוך מיט ענג־

פּרעזידענט קאַמפּאַס סאַלעס

לאַנד וועגען דיא גרענעצען פון איהר קאָלאָניע אין גוויאַנאַ איז איבערגעגעבען געוואָרען צו דער ענטשיידונג פון דעם איטאַליענישען קעניג אין 1901. דיזער סכסוך איז געווען אַ זעהר פערפּלאָנטערטער, און דער איטאַליענישער קעניג האָט שליסליך ענטשיעדען אין 1904 מייסטענס צו גונסטען פון ענגלאַנד.

אין 1899 איז פּרעזידענט קאַמפּאָס סאַלעס געקומען צו אַ פערשטענדיגונג מיט אַרגענטינע, וואָס דורך דעם איז אויסגעמידען געוואָרען אַ מלחמה צווישען אַרגענטינע און טשילי, צוליעב זייערע גרענעץ־שטרייטען (זעה דיא געשיכטען פון דיזעביידע רעפּובליקען). דער אַרגענטינישער פּרעזידענט ראָקאַ האָט יענעם יאָהר אָפיציעל בעזוכט ריאָ דע זשאַנעיראָ. דאָס איז געווען דער ערשטער וויזיט פון אַ פּרעזידענט פון אַן אַמעריקאַנישער רעפּובליק אין אַן אַנדער לאַנד. דער

וועסט-אינדיעז
אדער אנטילעז

West Indies or Antilles

די רעפובליקען אין וועסט־אינדיען

די אנטילען

די אינזעלן, וואס ליעגען אין דעם גרויסען בוזים פון אטלאנטישען אָצעאַן אין צענטראל־אמעריקא, האָבען געקראָגען פון קאָלומבוס'ען דעם נאָמען וועסט־אינדיען, ווייל ער האט געמיינט, אַז זיי געפינען זיך ניט ווייט פון די גרענצען פון אינדיען. מען האט זיי אויך אנגעפאנגען צו רופען אנטילען, ווייל מען האט געמיינט, אַז זיי געהערען צו דעם פאבעלהאפטען לאנד אנטיליא (דער אורשפרונג פון דער לעגענדע מכח אַן אינזעל אויף דעם אטלאנטישען אָצעאַן, וואס מען האט גערופען אנטיליא און אויך "אינזעל פון זיעבען שטעדט". איז זעהר א דונקעלער; מען רעכענט, אַז די ערשטע לעגענדע האט מען צוזאמענגע־פלאָכטען מיט איינעם פון די אזאר אינזעלן).

צוזאמען פערנעהמען דיזע אינזעלן א שטח פון 100,000 ברייטער מייל. זיי ציהען זיך ווי א לענגליכער בויגען פון דעם יוקאטאן־האלבאינזעל (צענ־טראל־אמעריקא) אין נאָרד־וועסט ביז ווענעצועלא (זיד־אמעריקא) אין זיד־אסט (זעה די לאנדקארטע אויף זייטע 221 אין דער געשיכטע פון אמעריקא). דער ים צום נאָרד פון די וועסט־אינדישע אינזעלן ווערט גערופען: מעקסיקא־נער גאָלף, דער ים צום זיד פון דיזע אינזעלן ווערט גערופען: קאריבעאישער ים (נאָך דעם נאָמען פון די אינדיאנער־שטאמען, די קאריבען, וועלכע זיינען כמעט אין גאנצען פערשוואונדען).

דיזער ארכיפעלאג ווערט צוטיילט אין די גרעסערע אנטילען, וועלכע בעשטעהען פון די פיער גרויסע אינזעלן קובא, האיטי, דזשאמייקא און פּאָר־טאָריקא, און אין די קלענערע אנטילען, וועלכע בעשטעהען פון א רייה קליינע אינזעלן. די באהאמא אינזעלן, וועלכע ציהען זיך ניט ווייט פון די מזרח'די־גע ברעגען פון פלאָרידא ארונטער כמעט ביז די נאָרדליכע ברעגען פון האיטי, ווערען גערעכענט פאר א בעזונדערען טהייל פון דיזען ארכיפעלאג.

זייער בעפעלקערונג, וועלכע מען גערעכענט ווערען אויף 8—9 מיליאָן

האיטי, סאן דאמינגא,
קובא

Haiti, San Domingo, Cuba

דיא ענגלישע קאָלאָניסטען האָבען ניט געזוכט גאָלד, וויא דיא שפּאַניער נור האָבען אָנגעפאַנגען צו קולטיווירען טאַבאַק, ביימוואָל, אינדיגאָ און נאָכהער צוקער, וואָס איז געוואָרען און בלייבט אויך היינט דער וויכטיגסטער פּראָדוקט פון וועסט־אינדיען. אין 1625 איז נעגרינדעט געוואָרען אַ פראַנצייזישע וועסט־אינדישע קאָמפּאַניע, וועלכע האָט עטאַבלירט אַ קאָלאָניע אויף דעם אינזעל סענט קריסטאָפער, פון וואַנען דיא שפּאַניער האָבען זיי פערטריבען אין פינף יאָהר אַרום. דיא פראַנצויזען האָבען זיך אָבער באַלד צוריקגעקעהרט און האָבען אויך אָנגעפאַנגען צו עטאַבלירען קאָלאָניעס אויף אַנדערע אַנטיל־אינזלען.

אַרום דעם מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט האָט מען אָנגעפאַנגען צו קולטיווירען אַלץ מעהר דיא צוקער־רעהרען, פאַר וועלכע דער באָדען און קלימאַט פון וועסט־אינדיען זיינען צוגעמאָסטען. דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס האָבען צוגעשטעלט פיעל מעהר רייכטהום ווי דיא גאָלד און זילבער־מינען, נאָך וועלכע דיא שפּאַניער האָבען זיך געיאָגט. זיי האָבען אַלץ מעהר צוגעצויגען קאָלאָניסטען און קאָמערסאַנטען, וועלכע האָבען אין אַ קורצער צייט אָנגעזאַמעלט גרויסע פערמעגענס. אָבער וואָס מעהר צוקער־פּלאַנטאַציעס עס זיינען איינגעפיהרט געוואָרען, אַלץ מעהר שקלאַווען האָט מען געבראַכט פון וועסט־אַפריקאַ. דיא פּאָרטוגעזער זיינען געוועזען דיא ערשטע צו אימפּאָרטירען נעגער אַלס שקלאַווען, און דיא ענגלענדער, האָללענדער און פראַנצויזען האָבען באַלד נאָכגעפאָלגט, זאָ דאָס דיזער שרעקליכער האַנדעל איז אַלץ גרעסער געוואָרען.

אין 1655 האָבען דיא ענגלענדער געמאַכט אַ פערזוך צו פערנעהמען דעם אינזעל האַיטי, נור דאָס איז זיי ניט געלונגען. דאַן האָבען זיי זיך אַ לאָז געטהאָן נאָך דזשאַמעיקאַ, וואו זיי האָבען געלאַנדעט און זיך עטאַבלירט. דיעזער פּראַכטפאָלער אינזעל, דער גרעסטער נאָך קובאַ און האַיטי (פערנעהמט 4207 סקווער מייל און צעהלט אַרום 830 טויזענד נפשות), איז זייט דאַן פערבליבען אין ענגלישע הענד.

אין דער צווייטער העלפט פון 17טען יאָהרהונדערט האָבען דיא רעגירונגען פון ענגלאַנד און פראַנקרייך אָבגעמאַכט צו פערטהיילען צווישען זיך געוויסע וועסט־אינדישע אינזלען, אָבער אַזוי וויא מלחמות זיינען דאַמאַלס זעהר אָפט געפיהרט געוואָרען אין אויראָפּאַ, איז דיא חלוקה געבליבען אַ פּאַפּירענע, און דיא אינזלען זיינען אויך אָפט איבערגעגאַנגען פון איין האַנד אין אַן אַנדערע. מיר וועלען זיך אָבער ניט אָבשטעלען דאָ אויף דיא געשיכטען פון דיא אינזלען, וועלכע זיינען געבליבען קאָלאָניעס עד היום, און וועלען וואַרפען אַ בליק אויף דיא געשיכטען פון דיא דריי היינטיגע וועסט־אינדישע רעפּובליקען: האַיטי, סאַן דאָמינגאָ און קובאַ.

געמישט, בעשטעהט מייסטענס פון נעגער און מולאַטען, קינדער פון דיא נעג־ערינען שקלאַווינען. אָבוואָהל דיא אינזלען האָבען געהערט און געהערען היינט אויך צו פערשיעדענע נאַציאָנען, דאָך אונטערשיידען זיך זייערע איינוואָהנער גאָר ווייניג, ווייל זיי געהערען מייסטענס צו דער שוואַרצער ראַסע און ווייל דיא קלימאַטישע בעדינגונגען זיינען דיא זעלבע. וואַנדערן אויך ווייבען, ווייל זייערע פאָליטישע און עקאָנאָמישע אומשטענדען זיינען עהנ־ליכע. זייערע שפּראַכען זיינען מייסטענס דיא שפּאַנישע, נאָכהער דיא ענגלישע און פראַנצויזישע.

בלויז אויף צוויי פון דיעזע אינזלען זיינען עטאַבלירט געוואָרען רעפּובלי־קען, נעמליך: אויף האיטי און קובאַ. דיעזע צוויי אינזלען זיינען אָבער איבער־היגער מאָל גרעסער פאַר אַלע איבריגע אַנטי־לאַנדזלען צוזאַמען, וועלכע פער־בלייבען קאָלאָניעס פון פאָלגענדע לענדער: ענגלאַנד (זיא האָט אויך דאָ דעם גרעסטען חלק: דיא באַהאַמאַ אינזלען, דזשאַמייקאַ, טרינידאַד, דאָמיניקאַ און פיעלע קלענערע), פערייניגטע שטאַטען (פּאָרטאָ ריקאָ, וואָס פערנעהמט 3,606 קוואַדראַט מייל מיט אַ בעפעלקערונג פון 1,118,012 נאָך דער פאָלקסצעהלונג פון 1910), פראַנקרייך (גוואַדעלופּ, מאַרטיניק און אַ פּאָאָר קלענערע), האָלאַנד (קוראַסאַאָ און עטליכע אַנדערע ניט ווייט פון דיא ברעגען פון ווענעזועלאַ), דענעמאַרק (סענט טאָמאַס, סענט קרויאַ און סענט דזשאָן לעבען פּאָרטאָ ריקאָ).

אויף דעם גרונד פון קאָלומבוס'עס ענטדעקונג האָט שפּאַניען ערקלערט, אַז גאַנץ וועסט־אינדיען געהערט צו איהר. זיא האָט אויך געזוכט צו עטאַבלירען דאָרטען וואָס מעהר און וואָס שנעלער איהרע קאָלאָניעס. אָבער דיא ענג־לענדער, פראַנצויזען און האָלענדער, וועלכע האָבען זיך אויך אַ לאָז געטהאָן נאָך דער נייער וועלט, האָבען ניט געלאָזען דיא שפּאַניער צו רוה. וואָס מעהר עס איז בעקאַנט געוואָרען, ווי גרויס עס זיינען דיא נאַטירליכע רייכטהימער פון דיא אינזלען, אַלץ מעהר ליסט האָבען אַוואַנטוריסטען און פיראַטען פון אַלע לענדער געטראַכטען צו זוכען דאָרטען גליק און צו פערכאַפּען דיא בעסטע ערטער. אין 16טען און בעזונדערס אין 17טען יאָהרהונדערט האָבען זיך דיעזע פיראַטען, וועלכע האָבען דאַן געטראָגען דיא נעמען ביקאַנירען און פיליבוסטער, בעזאָנדערס פערמעהרט אין וועסט־אינדיען, וואו עס איז זיי לייכטער געווען זיך צו בעהאַלטען און אויפצוהאַלטען אויף דיא פערשיעדענע אינזלען. ערשט אין דעם אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט, נאָכדעם ווי שפּאַניען האָט זיך געמוזט אָבזאָגען פון איהרע פרעטענזיעס אויף אַלע וועסט־אינדישע אינזלען, האָבען אויך דיא רעגיערונגען פון ענגלאַנד, פראַנקרייך און האָלאַנד זיך אַ נעהם געטהאָן ענערגיש צו פאַנגען דיא שיפען פון דיא ביקאַנירען און צו בעשיצען דיא קאָלאָניסטען אין דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס.

נישע קאָלאָניע נאָכדעם וויא ער האָט איהם א נאָמען געגעבען עספּאַניאָלא (בע־דייטעט: קליינע שפּאַניען), איז צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט איבערגע־געבען געוואָרען צו פראַנקרייך נאָך דעם טראַקטאַט פון ריסוויק, מיט וועלכען עס האָט זיך געענדיגט אין 1697 דיא מלחמה פון פראַנקרייך געגען אַ אַליאַנץ פון דער דייטשער אימפּעריע, ענגלאַנד, שפּאַניען און האָלאַנד.

דיא פראַנצויזישע הערשאַפט האָט דאָרטען אַנגעהאַלטען ארום הונדערט יאָהר, ביז דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות. דיא ערשטע פראַנצויזען, וועלכע האָבען זיך בעזעצט אין דעם מזרח'דיגען טהייל פון עספּאַניאָלא, זיינען געווען פּיראַ־טען און שמוגלער. אין 1630, ווען דיא שפּאַניער האָבען פעריאָגט אַ באַנדע פראַנצויזען און ענגלענדער פון זייער שמוגעל־נעסט אויף דעם וועסט־אינדי־שען אינזעל סענט קיטס, האָט זיא זיך אַריבערגעצויגען אויף דעם אינזעל טאָר־טוגא לעבען דיא נאָרדליכע ברעגען פון דעם אָסטליכען טהייל פון עספּאַניאָלא. דער דאָזיגער אינזעל איז געוואָרען דער נעסט פון דיא פּיראַטען, וועלכע זיינען עס בעריהמט געוואָרען אונטער דעם נאָמען בוקאַנירען. דיזער נאָמען שטאַמט פון אַן אינדיאַנער וואָרט צו בעצייכענען אַן אָרט, וואו מען רויכערט פלייש. אַזוי האָט מען אין 16טען יאָהרהונדערט אָנגעפאַנגען צו רופען דיא אַוואַנטו־ריסטען, וועלכע פלעגען פיהרען אַ געיעג אויף דיא ווילדע אָקסען אום צו בע־קומען און פערקויפען דיא פעל. זיי זיינען שפּעטער מייסטענס געוואָרען פּי־ראַטען, קאָרסערען און פיליבוסטער.

דיא פראַנצויזישע בוקאַנירען פון טאָרטוגא, וועלכע זיינען אַלץ צאָהל־רייכער געוואָרען, האָבען זיך אַריבערגעכאַפּט אויף דיא ברעגען פון האיטי, וואו זיי האָבען זיך עטאַבלירט אין איינינגע פּונקטען, גאָר ניט קימערנדיג זיך וועגען דיא שפּאַנישע גובערנאַטאָרען אין עספּאַניאָלא.

דיא פראַנצויזישע רעגיערונג האָט זיך בענוצט מיט דיזע בעזעצונגען, אום צו פערלאַנגען דעם אָסטליכען טהייל פון עספּאַניאָלא, וואו עס זיינען אויך געקומען איינינגע פראַנצויזישע קאָלאָניסטען, און דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט עס געמוזט נאָכגעבען, ווען עס איז געשלאָסען געוואָרען דער פריעדענס־אָבמאַך אין דער האָלענדישער שטעדטעל ריסוויק. דיא פראַנצויזען האָבען דאַן אַ נאָמען געגעבען דיזע נייע קאָלאָניע זייערע סען דאָמיניק (שפּאַניש: סאַנטאָ דאָמינגאָ). אין אַ קורצער צייט האָט דיזע קאָלאָניע אָנגעפאַנגען צו בליהען, ספּעציעל דורך דיא פערמעהרונג פון צוקער־פּלאַנטאַציעס און דיא אימפּאָרטאַ־ציאָן פון אַ סך שוואַרצע שקלאַווען.

דיא גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט אויפגערודערט אַלע פעלקער, האָט גלייך אויפגעמונטערט אויך דיא שקלאַווען אין סען דאָמיניק צו פערלאַנגען ניט נור פרייהייט, זאָנדערן גלייכע רעכטע מיט זייערע ווייסע הערען. צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט איז דיא בעפעלקערונג פון סען

די רעפובליק האיטי

די עלטעסטע און מערקווירדיגסטע פון דיזע רעפובליקען איז האיטי, וועלכע פערנעהמט ארום א דריטעל פון דעם אינזעל מיט דעם זעלבען נאָמען. זיא אונטערשיידעט זיך פון אלע אנדערע אין דער נייער וועלט ספּעציעל דערמיט, וואָס זיא איז אַן אויסשליסליך נעגרישע. מען האסט דאָרטען די ווייסע און מען קוקט קרום אפילו אויף מולאטען. די עכטע שווארצע, טאקע אזוי וויא אין אפריקא, בילדען 90 פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג. די איבריגע 10 פּראָצענט בעשטעהען פון מולאטען, וועלכע פערשווינדען אלץ מעהר, ווייל זיי צומישען זיך מיט די עכטע שווארצע. נאָך אין א פּאָאר דורות ארום וועט דיזע רעפובליק זיין בעפעלקערט נור פון "ריינע" שווארצע, עכטע נעגער, ניט רעכענענדיג די עטליכע ווייסע אויסלענדער, וועלכע געפינען זיך דאָרטען צוליעב קאָמערציעלע און דיפּלאָמאטישע אורזאכען.

און זיי פערמעהרען זיך שנעל, דיזע שטאָלצע נעגער, די קינדער פון געוועזענע שקלאַווען, אין דיזען ווינקעל פון דער ערד, וואו ווייסע קענען א קאָפּ ניט אויפהייבען, אָבוואָהל אין קיין אַנדערער פון די רעפובליקען פון צענטראל און זיד־אמעריקא זיינען ניט פאָרגעקומען אזוי פיעל רעוואָלוציאָנען און בלוט־פערגיסונגען. דיזע שווארצע רעפובליק געפינט זיך, מעג מען זאָגען, אין א צושטאַנד פון שטענדיגער רעוואָלוציאָן. בלויז א פּאָאר פון איהרע צאָהלרייכע דיקטאטאָרס, פון וועלכע איינעגע האָבען זיך אויך טיטולירט אימפּעראטאָר און קעניג, האָבען געענדיגט מיט א נאטירליכען טויט אין זייער היים. די מייסטע זיינען ערמאָרדעט געוואָרען, געפאַלען אין שלאכטען אָדער געשטאָרבען אין אויסלאַנד, ווען עס איז זיי געלונגען צו אַנטלויפען מיט גאַנצע ביינער.

די בעפעלקערונג פון דער רעפובליק האיטי איז דריי מאָל אזוי גרויס. וויא די בעפעלקערונג פון איהר נעכסטער שכנה, די רעפובליק סאַן דאָמינגאָ, וועלכע פערנעמט כמעט צוויי דריטעל פון דעם זעלבען אינזעל האיטי. איהר בעפעלקערונג איז באלד אזוי גרויס וויא די בעפעלקערונג פון קובא, וועלכע איז כמעט פיער און א האלב מאָל גרעסער פאר איהר אין שטח. די פּאָרשטעהער פון דער שווארצער ראַסע נעהמען דאָס אָן פאר דעם בעסטען בעווייז, אַז אונטער זייער אייגענער רעגיערונג פערמעהרען זיך די נעגער זעהר שנעל און האָבען פאר זיך א גלענצענדע צוקונפט.

דיזע רעפובליק צייכענט זיך אויך אויס דערמיט, וואָס איהר אָפיציעלע שפּראַך איז די פראַנצויזישע. זיא איז די איינציגע פראַנצויזיש־שפּרעכענדע רעפובליק אין דער נייער וועלט. דאָס איז געקומען דורך דעם, וואָס דיזער טהייל פון'ם אינזעל, אויף וועלכען קאָלומבוס האָט געגרינדעט די ערשטע שפּאַ־

געוועזענע שקלאַווען מיט אַ פראַנצויזישער אַרמעע פון 25,000 מאַן, וואָס נאַפּאָלעאָן האָט אַרויסגעשיקט אונטער דער קאָמאַנדע פון זיין שוואָגער גענעראַל לעקלער. אין 1801, ווען טוסען לואווערטיור איז פאַקטיש געוואָרען דער דיקטאַטאָר פון האיטי, האָט ער פערעפענטליכט אַ מין קאָנסטיטוציאָן, לויט וועלכער ער האָט געזאָלט ווערען דער לעבענסלענגליכער גובערנאַטאָר מיט דער צושטימונג פון דער פראַנצויזישער רעגיערונג. נאַפּאָלעאָן, וועלכער איז דאַן געווען דער ערשטער קאָנסול פון פראַנקרייך און האָט זיך געקליבען צו פּראָקלאַמירען זיך פאַר אַ קייזער, האָט ניט נור זיך ענטזאַגט צו אַנערקענען אַזאַ קאָנסטיטוציאָן, זאָנדערן האָט בעשלאָסען צו פעריאָגען דעם שווארצען נאַפּאָלעאָן און זאָגאַר איינצופיהרען צוריק שקלאַווערייַ.

דיא שווארצע האָבען אָבער אַזוי העלדיש געקעמפּפט פאַר זייער פרייהייט, אַז גענעראַל לעקלער האָט געפונען פאַר נויטיג פאָרצושלאָגען געוויסע פריעדענס־בעדינגונגען. דער שווארצער נאַפּאָלעאָן האָט געקראָגען דיא בעסטע פערזיכערונגען און פערשפּרעכונגען אין נאָמען פון דער פראַנצויזישער רעגיערונג, אויב ער וועט נור אַוועקלעגען דיא וואַפען. אָבער אַזוי שנעל וויא ער האָט עס געטהאָן, האָט דער פראַנצויזישער קאָמאַנדיר געבראָכען זיינע שבועות און האָט איהם אַוועקגעשיקט אַלס אַ געפאַנגענעם נאָך פראַנקרייך, וואו ער איז געשטאָרבען אין אַ פעסטונג אין 1803.

דיזער פערראַטה האָט אָבער נאָך מעהר אויפגעהעצט דיא שווארצע צום קאַמפּף. אונטער דער קאָמאַנדע פון אַן אַנדער זעהר פעהיגען גענעראַל זייערען מיט'ן נאָמען זשאַן זשאַק דעסאַלין האָבען זיי געברענט און געבראָטען דיא ווייסע מיט אמת ווילדער רציחה. דיא פערבליבענע פראַנצויזישע סאָלדאַטען זיינען געווען צו שוואַך בייצוקומען דיא שווארצע מחנות, און נאַפּאָלעאָן האָט געהאַט גענוג פערדרעהעניסען און מלחמות אין דער אַלטער וועלט, וואו דער קאַמפּף מיט אַלע מלוכות און ספּעציעל מיט ענגלאַנד איז אַלץ גרעסער און שווערער געוואָרען. אונטער אַזעלכע אומשטענדען האָט דער פראַנצויזישער קאָמאַנדיר אין האיטי ניט געקענט רעכענען אויף פערשטערקונגען פון פראַנקרייך, און אַזוי וויא אַן ענגלישע פלאָטע האָט דאָרט זיך בעוויזען צו ענדע פון 1803, האָט ער בעשלאָסען צוריקצוקעהרען מיט זיין גאַנצער אַרמעע אהיים.

דיא געוועזענע שקלאַווען האָבען אויף דיזער ווייזע געוואונען זייער אונאַבהענגיגקייט צוזאַמען מיט זייער פרייהייט. אַזוי שנעל וויא דיא פראַנצויזישע סאָלדאַטען האָבען פערלאָזען דעם אינזעל, האָבען דיא שווארצע ערקלערט דאָרטען אַן אונאַבהענגיגע רעפּובליק אונטער דעם אורשפּרונגליכען אינדיאַנער נאָמען האיטי (בעדייטעט: געבירגיג לאַנד). גענעראַל דעסאַלין איז געוואָרען איהר ערשטער דיקטאַטאָר. זיין הערשאַפט האָט ער אָנגעפאַנגען מיט אַן אויסשלאַכטונג פון דיא ווייסע, וועלכע זיינען נאָך פערבליבען. באַלד נאָכדעם

דאָמיניק בעשטאַנען פון א קליינער צאָהל פראַנצויזען (מייסטענס קרעאָלען), וועלכע זיינען געווען דיא לאַנד־בעזיצער און שקלאַווען־בעזיצער, פון א גרויסער צאָהל נעגער־שקלאַווען און פון א געוויסער צאָהל מולאַטען, וועלכע זיינען שוין מייסטענס געווען פריי. דיזע מולאַטען האָבען אָנגעפאַנגען צו פערלאַנגען אַלע בירגערליכע רעכטע, וויא נור מען האָט געקראָגען נאַכריכטען וועגען דיא צו־שטערונג פון דער באַסטיליע (דעם 14טען יולי 1789). זייער פערלאַנג איז ערפילט געוואָרען פון דעם נאַציאָנאַלען קאָנווענט (אזוי האָט מען דאַן גערופען דעם פראַנצויזישען פאַרלאַמענט) אין פאַריז אין 1791.

דיא ווייסע האָבען אָבער אויפגעהויבען פייערדיגע פראָטעסטען און האָבען געשיקט א פעטיציע צו דער רעגיערונג געגען דיא גלייכבערעכטיגונג פון דיא מולאַטען. ווען דיא רעגיערונג האָט נאָכגעגעבען דעם פערלאַנג פון דיא פּלאַנ־טאַטאָרס, האָט באַלד אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון דיא מולאַטען און אויך פון דיא נעגער, וועלכע האָבען געגומען פאָרדערען דיא אָבשאַפונג פון שקלאַ־ווערייַ. דיזער אויפשטאַנד האָט געפיהרט צו שוידערליכע רציחות און אויס־שלאַכטונגען פוןביידע זייטען. דיא אויפגערייצטע שקלאַווען האָבען גענומען ווילדע ראַכע פון זייערע הערען, וועלכע האָבען אָרגאַניזירט באַנדעס צו פער־טיליגען דיא רעבעלירענדע שקלאַווען.

דיא קאָמיסאַרען, וועלכע זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען פון פאַריז צו אונטערזוכען דיא לאַגע אין דיזער קאָלאָניע, מיט דער פאָלמאַכט צו האַנדלען נאָך זייער פערשטאַנד, האָבען אין 1793 פראָקלאַמירט אין נאָמען פון קאָנווענט דיא אָבשאַפונג פון דער שקלאַווערייַ, אָבער דאָס האָט שוין ניט אָבגעשטעלט דעם שרעקליכען ראַסען־קריעג. דיא געוועזענע שקלאַווען האָבען אָנגעפאַנגען צו קעמפּפען ניט נור פאַר גלייכע רעכטע מיט דיא ווייסע, זאָנדערן פאַר זעלבסט־פערוואַלטונג און זאָגאַר פאַר א זעלבסטשטענדיגע רעפּובליק.

אונטער דער קאָמאַנדע פון א נעגער מיט דעם עכט פראַנצויזישען נאָמען טוסען לואווערטיור (Toussaint l'Ouverture), וועלכער האָט אַרויסגעצייגט געניאַלע מיליטערישע פעהיגקייטען און האָט דערפאַר געקראָגען דיא צונעמענעם "דער שוואַרצער נאַפּאָלעאָן", האָבען דיא שווארצע ניט נור בעזיעגט דיא פראַנ־צויזען, זאָנדערן אויך פערטריעבען אין 1798 דיא ענגלישע סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געשיקט געוואָרען אַרויסצוּרייסען דיזע רייכע קאָלאָניע פון פראַנצויזישע הענד.

אין 1795 האָט פראַנקרייך בעקומען דעם גאַנצען אינזעל האַיטי לויט אַן אָבמאַך מיט שפּאַניען, אָבער מיט אכט יאָהר שפּעטער זיינען דיא פראַנ־צויזען געצוואונגען געווען צו געזעגענען זיך אפילו מיט זייער אַלטען טהייל און איבערצולאָזען דיא שווארצע צו זייער אייגענעם שיקזאַל.

דאָס האָט פּאַסירט נאָך א לאַנגען און פערצווייפעלטען קאַמפּף פון דיא

קאמפף צווישען פערשיעדענע גענעראלען ביז 1849, ווען איינער פון זיי מיט'ן נאמען פאסטען סולוק האט זיך ערקלערט פאר א קייזער. ער האט אויסגע־האלטען אלע אטאקעס פון זיינע געגנער און האט אונטערדריקט אלע אויפ־שטאנדען געגען זיין דיקטאטור אין פערלויף פון 9 יאהר.

ערשט אין 1858 איז עס געלונגען צו פעריאגען אויך דיזען קייזער. דיא רעפובליק איז ווידער עטאבלירט געווארען, און א מולאט מיט'ן נאמען פאבר זשעפאר איז געווארען פרעזידענט. נור ער איז אויך, וויא געוועהנליך, געווא־רען דיקטאטאר. זיין דיקטאטור האט אנגעהאלטען ביז 1867, ווען ער איז געצוואונגען געווארען זיך אבצוטראגען נאך דזשאמעיקא. גענעראל סילוועס־טער סאלנאוו, וועלכער האט פערכאפט זשעפאר'ס פלאץ, איז דערשאסען גע־ווארען אין צוויי יאהר ארום.

פון דיא נעכסטע פרעזידענטען האט בלויז איינער מיט'ן נאמען סאלאמאן געקענט אנהאלטען זיין דיקטאטור א יאהר צעהן. ווען ער איז פעריא[illegible] גע־ווארען אין 1888, האט זיך אנגעפאנגען א שרעקליכער בירגער־[illegible] יישען דיא אנהענגער פון דיא גענעראלען לעזשיטים און היפאליט[illegible] ער לעצטער האט געזיעגט און איז געבליבען דיקטאטאר ביז זיין נאטי[illegible]בען טויט אין 1896, וואס עס מעג גערעכענט ווערען פאר א גרויסע אויסנאהמע אין דיזער נעגער־רעפובליק. קיינער פון דיא ווייטערע פרעזידענטען האט ניט געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין. דיא זא־גענאנטע רעוואלוציאנען הערען דארטען ניט אויף. איין גענעראל פעריאגט דעם אנדערען, און עס איז נאך גאנץ ווייט אפילו פון אזא רוהע, וויא עס הערשט אין דיא אונרוהיגסטע פון דיא שפאניש־שפרעכענדע רעפובליקען.

אין 1910 איז דער אלטער גרענעץ־שטרייט צווישען דיא רעפובליקען האיטי און סאן דאמינגא איבערגעגעבען געווארען צום אינטערנאציאנאלען טרי־בונאל אין האאג. דעם נעכסטען יאהר, ווען האיטי האט זיך ענטזאגט צו בע־צאהלען דיא חובות, וועלכע דיא רעגיערונגען פון ענגלאנד, פראנקרייך, דייטש־לאנד, איטאליען און אויך פון יונייטעד סטייטס האבען פערלאנגט, האבען זיך דארטען אנגעפאנגען גרויסע אונרוהען. דיא גרויסמעכטע האבען דאן געשיקט קריעגשיפען צו בעשיצען זייערע בירגער, וועלכע האבען זיך געפונען אין לע־בענסגעפאהר (הער פראנצויזישער קאנסול איז טאקע פערוואונדעט געווארען). גענעראל סימאן, וועלכער איז געווארען פרעזידענט אין 1908, איז ארונטער־געזעצט געווארען פון גענעראל פירמען, וועלכער האט פערכאפט דיא הויפט־שטאדט פארט־א־פרענס. אבער דיזער גענעראל איז באלד פעריאגט געווארען פון גענעראל לעקאנט, וועלכער איז אנערקענט געווארען פון דער רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס און וועלכער איז פערבליבען דיקטאטאר אונגעפעהר א יאהר ביז ער איז אומגעקומען מיט א 300 דיענער און וועכטער אין זיין פאלאץ.

האָט ער זיך פּראָקלאַמירט אַלס קייזער און האָט זיך זאָגאַר געקרוינט מיט גרויסע צערעמאָניעס.

אָבער זיין גדולה האָט ניט לאַנג געדויערט. אין 1806 איז ער ערמאָרדעט געוואָרען פאַר זיין ווילדע און גרויליכע טיראַניי. נאָך זיין טויט האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ קאַמפּף צווישען דיא גענעראַלען, בעזאָנדערס צווישען איינעם מיט'ן נאָמען הענרי קריסטאָף, וועלכער האָט זיך עטאַבלירט אין דעם נאָרד־ליכען טהייל פון דער רעפּובליק, און איינעם מיט'ן נאָמען אַלעקסאַנדר פּעטיאָן, וועלכער האָט זיך עטאַבלירט אין דעם זידליכען טהייל.

דיא שפּאַניער האָבען זיך דערווייל בענוצט מיט דער געלעגענהייט, וואָס דיא פראַנצויזען האָבען פערלאָזען דעם אינזעל, און האָבען צוריק פערנומען זייער פריהערען טהייל, וועלכען זיי האָבען דאַן גענומען רופען סאַן דאָמינגאָ.

גענעראַל קריסטאָף האָט זיך ערקלערט פאַר אַ קעניג אונטער דעם נאָמען הענ[illegible] ערשטער, אָבער ער איז שנעל אַרונטערגעזעצט געוואָרען פאַר זיינע ווילדע[illegible]ין האָט געענדיגט זיין לעבען דורך זעלבסטמאָרד. זיין הויפּט־געגנער, גענע[illegible] פּעטיאָן, האָט זיך לענגער געהאַלטען אין זיין טהייל פון האַיטי. אין [illegible] איז דאָרט אויפגעקומען אַ דיקטאַטאָר אין דער פּערזאָן פון אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען זשאַן פּיער בואַיע, וועלכע האָט בעוויזען דעם קונץ צו האַלטען דעם רעגיערונגס־רודער אין זיינע הענד כמעט אַ גאַנצען פיערטעל יאָהרהונדערט.

אין 1821, ווען אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס האָבען שליסליך געוואונען זייער אונאַבהענגיגקייט, ווי מיר וועלען עס פון פריהערע קאַפּיטלען, האָט מען אין סאַן דאָמינגאָ, דעם שפּאַנישען טהייל פון דעם אינזעל האַיטי, אויך פּראָקלאַמירט אַ רעפּובליק. נור גענעראַל בואַיע האָט זיך גלייך בענוצט דערמיט, אום צו בעפאַלען סאַן דאָמינגאָ און צו ווערען דיקטאַטאָר איבער דעם גאַנצען אינזעל. דאָס איז איהם געלונגען. ער איז געבליבען דער הערשער איבער דעם שפּאַניש־שפּרעכענדען און פראַנצויזיש־שפּרעכענדען טהיילען פון דעם אינזעל ביז 1843, אָבוואָהל זיי האָבען גאָר ניט געקענט שטימען צווישען זיך. דיזער פערבאַנד איז געוועזען אַ קינסטליכער, אַ מיליטערישער אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ שטאַר־קען דיקטאַטאָר. אָבער באַלד נאָך דער רעוואָלוציאָן אין 1843, וועלכע האָט געמאַכט אַ סוף אויך פון דיזער אונגעוועהנליך לאַנגער דיקטאַטור, האָט זיך סאַן דאָמינגאָ אָבגעריסען און ווידער ערקלערט איהר אונאַבהענגיגקייט.

זייט דאַן האָבען זיך דיזע צוויי טהיילען פון דיזען אינזעל שוין מעהר ניט פערבונדען. האַיטי און סאַן דאָמינגאָ בלייבען בעזונדערע רעפּובליקען, און זייערע בעפעלקערונגען זיינען ווייט ניט פריינדליך, אָבוואָהל זיי פיהרען צווישען זיך ניט קיין מלחמות.

נאָך דער פעריאָגונג פון דעם דיקטאַטאָר בואַיע האָט זיך געצויגען אַ

בעפרייאונג פון קובאַ) אין זיין ערשטען רוהע־אָרט, אין דעם קאַטהעדראַל פון סעווילאַ, שפאַניען. איינע פון דיא קוריאָזיטעטען אין דיזער ערשטער שפאַנישער קאָלאָניע, איז דיא קאַמער אין דער פעסטונג, וואו קאָלומבוס און זיין ברודער זיינען איינגעשפאַרט געוואָרען אויף דעם בעפעהל פון באָבאַדילאַ, וועלכער האָט זיי נאַכהער אַוועקגעשיקט נאָך שפאַניען געשמידט אין קייטען.

דיא מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג בעשטעהט פון מולאַטען פון שפאַנישען אורשפרונג. עס געפינען זיך אויך אַ סך פול־בלוטיגע נעגער און אַ געוויסע צאָהל קרעאָלען. טראָץ דעם וואָס דיא ווייסע זיינען אַ גאַנץ קליינע מינאָריטעט, האָבען זיי פון דעסטוועגען דעם גרעסטען איינפלוס. דערמיט אונטערשיידעט זיך בעזאָנדערס דיזע רעפובליק פון איהר שכנה האַיטי, וואו ווייסע האָבען גאָר קיין דעה ניט. דיא לאַנדשפראַך איז געבליבען דיא שפאַנישע, נור אין דיא פאָרטען ווערט אויך געשפראָכען פראַנצויזיש און ענגליש.

נאָך איהר אָבטהיילונג פון האַיטי אין 1843, ווען דיא לאַנגע דיקטאַטור פון גענעראַל בואיע איז געקומען צו אַן ענד, וויא מיר וויסען עס פון דער געשיכטע פון האַיטי, האָט דיא רעפובליק סאַן דאָמינגאָ געהאַט פערהעלטניס־מעסיג וועניג איבערקעהרעניסען און דיקטאַטאָרס. דער מערקווירדיגסטער פון זיי איז געוועזען בואַנעווענטורא באַעז, וועלכער האָט רעגיערט כמעט אָהן אויפ־הער ביז 1861. אין דיזען יאָהר האָט זיין שטאַרקסטער געגנער, גענעראַל פעדראָ סאַנטאַנאַ, פערכאַפט דיא רעגיערונג און האָט מיט דער צושטימונג פון זיין פאַרטיי גאָר ערקלערט, אַז סאַן דאָמינגאָ געהט איבער צוריק צו שפאַניען. אָבער דיא שפאַנישע הערשאַפט האָט דיזעס מאָל געדויערט ניט מעהר פון אַ יאָהר פיער. נאָך אַ רעוואָלוציאָן אין 1864 אונטער דער פיהרונג פון אַ גענעראַל מיט׳ן נאָמען קאַבראַל האָבען דיא שפאַניער זיך ווידער געזעגענט מיט עספאַניאָלאַ, דיזעס מאָל שוין זיכער אויף שטענדיג.

באַעז איז דאַן ווידער אויסגעקליבען געוואָרען פאַר דעם פרעזידענט, אָבער אין אַ יאָהר אַרום איז ער אַרונטערגעזעצט געוואָרען פון קאַבראַל׳ן, וועלכער האָט אין 1868 געמוזט צוריק אָבטרעטען דעם פלאַץ צו באַעז׳ן. ביז 1873 איז באַעז געבליעבען דיקטאַטאָר, און אין דיזער צייט איז עס געקומען צו פערהאַנדלונגען מיט דער וואַשינגטאָנער רעגירונג וועגען דעם, אַז סאַן דאָמינגאָ זאָל ווערען אַ טהייל פון יונייטעד סטייטס. גענעראַל גראַנט, וועלכער איז דאַן געוועזען פרעזידענט פון יונייטעד סטייטס, האָט געשיקט אַ ספעציעלען פערטרעטער נאָך סאַן דאָמינגאָ און אין 1869 איז געשלאָסען געוואָרען אַן אָבמאַך, נאָך וועלכען דיזע קליינע רעפובליק האָט געזאָלט אַריינטרעטען אין דער גרויסער נאָרד־אַמעריקאַנער רעפובליק. נאָר דיזער אָבמאַך, וועלכער איז ראַטיפיצירט געוואָרען פון דעם סענאַט פון סאַן דאָמינגאָ, איז פערוואָרפען געוואָרען פון יונייטעד סטייטס סענאַט. אין 1871 האָט פרעזידענט גראַנט

וואָס איז פערברענט געוואָרען דורך אן עקספּלאָזיאָן אין א פּולווער־מאַגאַזין דערביי. מען ווייס ניט בעשטימט, וויא אַזוי דיזע עקספּלאָזיאָן האָט פּאַסירט, דורך א צופאל אָדער דורך א פערשווערונג.

נאָך דיזער שרעקליכער פּאַסירונג האָט זיך אָנגעפאַנגען א קאַמפּף פאַר דיא דיקטאַטור צווישען עטליכע גענעראַלען מיט אַמאָל, א קאַמפּף וואָס האָט זיך נאָך ניט געענדיגט אין גאַנצען צו דער צייט, ווען דיזע צייַלען ווערען גע־שריעבען (אין 1913).

פון דעסטוועגען געהט עס צום בעסערען אויך אין דיזער אמת שוואַרצער רעפּובליק. דיא פינאַנצען געפינען זיך אונטער דער אויפּפּאַסונג פון׳אַן אמע־ריקאַנער לויט אַן אָבמאַך מיט דער רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס. מען האָט דאָרטען אָנגענומען א געזעץ וועגען געצוואונגענע בילדונג אין פאָלקס־שולען, און דיזער געזעץ ווערט אַלץ בעסער און שטרענגער דורכגעפיהרט. מען האָט אויך אויסגעבויט אַן אייזענבאַהן־ליניע און אָרגאַניזירט שיף־ליניעס פאַר דעם פערקעהר צווישען דיא וויכטיגסטע פּאָרטען. דיא רייכע נעגער שיקען זייערע קינדער שטודירען אין פראַנקרייך. דיא אָרימע אָבער, בעזאָנדערס דיא וואָס לעבען אין דיא דערפער און וועלדער, געפינען זיך נאָך אַלץ אויף אַזאַ ניעדריגער שטופע, וויא מיט הונדערט יאָהר צוריק. מאַנכע זיינען נאָך מעהר פערווילדעט געוואָרען זייט זייער אונאַבהענגיגקייט. דיא אָפיציעלע רעליגיאָן איז דיא קאַטאָלישע, אָבער דער אַפריקאַנער פעטישיזם, דער גראָבער געצען־דיענסט וואָס טראָגט דעם נאָמען "וואודו", בלייבט נאָך פעסט איינגעוואָרצעלט.

דיא רעפּובליק סאַן דאָמינגאָ

צו דעם אויבענגעזאָגטען וועגען דעם טהייל פון דעם אינזעל האַיטי, וואָס טראָגט דעם נאָמען סאַן דאָמינגאָ, האָבען מיר דאָ ניט פיעל צוצוזעצען. מיר וויסען שוין, אַז דיא ערשטע קאָלאָניע, וואָס קאָלומבוס האָט געגרינדעט, איז געווען אויף דיזען אינזעל. דיא הויפּטשטאָדט פון דיזער רעפּובליק מיט דעם זעלבען נאָמען איז דיא עלטעסטע קאָלאָניאַלע שטאָדט אין דער נייער וועלט. זיא איז געגרינדעט געוואָרען אין 1496 און בלייבט היינט דער בעסטער מוס־טער פון דער שפּאַנישער קאָלאָניאַלער ארכיטעקטור אין 16טען יאָהרהונדערט. אין דעם קאַטהעדראַל דאָרטען, וואָס איז אויפגעבויט געוואָרען אין 1512, האָט זיך געפונען קאָלומבוס׳עס קבר פון 1542 ביז דיא פראַנצויזישע עראָבע־רונג אין 1795, ווען מען האָט איהם אריבערגעפיהרט נאָך דעם קאַטהעדראַל אין האַוואַנאַ, פון וואַנען מען האָט איהם צוריקגעבראַכט אין 1898 (נאָך דער

דיזע קאָלאָניעס האָבען אָנגעפאַנגען צו קעמפּפען פאַר זייער אָטאָנאָמיע און אונאבהענגיגקייט גלייכצייטיג מיט דיא אַנדערע, אָבער זיי זיינען געווען צו שוואַך דאָס צו געווינען אָהן פרעמדע הילפע.

אונטער דער לאַנגער שפּאַנישער הערשאַפט האָט קובאַ בעזאָנדערס פיעל געליטען. דיזער פּראַכטפּאָלער און העכסט פּרוכטבארער אינזעל, וואָס ווערט מיט רעכט גערופען „פּערל פון דיא אַנטילען“, האָט צוגעצויגען אוואַנטורים־טען און אויך פּלאַנטאַטאָרס אַ קורצע צייט נאָך קאָלומבוס'עס ענטדעקונג. פון דאָרטען זיינען עס אַרויס דיא עקספּעדיציעס נאָך יוקאַטאַן, מעקסיקאָ (אונ־טער הערנאַנדאָ קאָרטעיז) און נאָך פלאָרידאַ. אין 1523 האָט מען אָנגעפאַנגען צו אימפּאָרטירען שווארצע שקלאַווען, וועלכע האָבען פערנומען דיא פּלעצער פון דיא אינדיאַנער אין דיא מינען און אויף דיא פּלאַנטאַציעס. דיא אינדיאַ־נער זיינען אויסגעשטאָרבען מיט אַזאַ שוידערליכער שנעלקייט אין קובאַ, וויא אין האַיטי, ווען דיא שפּאַניער האָבען זיי געטריבען אין דיא מינען. דיא בע־ריהמטע קופּער־מינען פון קאָברע האָט מען אָנגעפאַנגען צו עקספּלואַטירען אין 1524.

אין 1544 האָט מען אויף דעם בעפעהל פון דער מאַדרידער רעגיערונג עמאַנסיפּירט אין קובאַ אַלע אינדיאַנער, וועלכע זיינען געבליבען לעבען. אין האַיטי אָבער איז שוין צו דער צייט ניט געבליבען וועמען צו בעפרייען פון דיא איינגעבאָרענע (מען רעכענט, אַז צו דער צייט פון קאָלומבוס'עס ערשטע רייזע האָבען זיך אין האַיטי געפונען אַרום צוויי מיליאָן אינדיאַנער; וויא פיעל עס האָבען זיך דאַן געפונען אין קובאַ, ווייס מען גאָר ניט).

אין 16טען און 17טען יאָהרהונדערט האָבען דיא פּאָרטען און פּלאַנטאַ־ציעס אין קובאַ צוגעצויגען פראַנצויזישע, ענגלישע און האָלענדישע בוקאַנירען. אין 1555 איז האַוואַנאַ בעפאַלען און בערויבט געוואָרען פון אַ באַנדע פראַנצוי־זישע בוקאַנירען. אַרום דעם מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען ענגלאַנד האָט אַרויסגעריסען דעם אינזעל דזשאַמעיקאַ פון שפּאַנישע הענד, האָבען אַ דרייסיג טויזענד שפּאַניער אריבערגעצויגען פון דאָרטען נאָך קובאַ, ספּעציעל נאָך האַוואַנאַ, וואָס איז טאַקע געוואָרען דער „שליסעל פון וועסט־אינדיען“, וויא דער שפּאַנישער קעניג האָט דיזען פּאָרט גענעבען דעם טיטול.

אין 1762 איז עס ענדליך דיא ענגלענדער געלונגען צו פערנעהמען האַוואַנאַ נאָך אַ לאַנגען און ביטערען ווידערשטאַנד פון דיא שפּאַניער אין דער פעסטונג ביי דעם אריינפאָהר אין דיזען בעריהמטען פּאָרט. אָבער דעם נעכסטען יאָהר, נאָך דעם סוף פון דעם זיעבען־יעהריגען קריעג אין אייראָפּאַ, האָט ענגלאַנד צוריקגעקעהרט האַוואַנאַ צו שפּאַניען פאַר דעם האַלבאינזעל פלאָרידאַ. דיא קורצע הערשאַפט פון ענגלאַנד האָט אָבער געהאַט אַ זעהר וויכטיגע און דויע־רענדע בעדייטונג פאַר קובאַ דערמיט, וואָס דער האַוואַנער פּאָרט איז געעפענט

געשיקט דריי קאָמיסאַרען צו געבען אַן אויספיהרליכען בעריכט איבער דער לאַגע אין סאַן דאָמינגאָ. זייער בעריכט איז געווען צו גונסטען פון אנעקטירען דיזע רעפובליק, אָבער דערפון האָט זיך גאָר ניט אויסגעלאָזען.

אונטער דער פּרעזידענטשאַפט פון גענעראַל גאָנזאַלץ, וועלכער האָט פערנומען דעם אָרט פון דעם אַלטען דיקטאַטאָר באַעז, האָט געהערשט רוהע און אָרדנונג אין סאַן דאָמינגאָ. אָבער ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט (דער פּרעזידענט פון סאַן דאָמינגאָ ווערט אויסגעקליבען אויף 6 יאָהר), האָבען זיך אָנגעפאַנגען שטרייטען און אונרוהען, וועלכע האָבען זיך געענדיגט אין 1882 מיט דער אויסוואהל פון אַ זעהר פעהיגען נעגער מיט'ן פראַנצויזישען נאָמען הוירא פאַר פּרעזידענט. דיזער נעגער איז געבליבען דיקטאַטאָר אין פערלויף פון 17 יאָהר און האָט זעהר פיעל אויפגעטהאָן פאַר די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון לאַנד.

אין 1899 איז ער אָבער ערמאָרדעט געוואָרען, און זייט דאַן קען זיך קיינער ניט האַלטען דאָרטען לאַנג אַלס פּרעזידענט. ביז דעם אָנפאַנג פון 1913 האָבען זיך אין סאַן דאָמינגאָ געביטען ניט ווענינער פון זיעבען פּרעזידענטען. איינער פון זיי, ראַמאָן קאַסערעס, וועלכער איז אויסגעוועהלט געוואָרען אין 1908, איז ערמאָרדעט געוואָרען אין 1911. אין סעפּטעמבער 1912 האָט די וואַשינגטאָנער רעגיערונג געמוזט זיך אַריינמישען, ווען עס האָט דאָרטען אויסגעבראָכען אַ רעוואָלוציאָן געגען דעם רעגעלמעסיג ערוועהלטען פּרזידענט עלאַדיאָ וויקטאָריאַ, און בעשיצען די קאָסטאָם האוז (צאָלאַמט, טאַמאָזשנע) לויט דעם אָבמאַך פון 1907, נאָך וועלכען יונייטעד סטייטס האָט אַ רעכט צו קאָנטראָלירען די אָבצאָהלונגען אויף אימפּאָרטירטע אַרטיקלען און איז פעראַנטוואָרטליך פאַר די רעגעלמעסיגע צאָהלונג פון אַלע אויסלענדישע חובות פון סאַן דאָמינגאָ.

אונטער דער פינאַנציעלער פערוואַלטונג פון אַן אַמעריקאַנער בירגער און אונטער דער פאַקטישער אויפזיכט פון דער וואַשינגטאָנער רעגיערונג וועט סאַן דאָמינגאָ, האָפט מען, מאַכען גרויסע פאָרטשריטע. דער האַנדעלס־פערקעהר שטייגט דאָרט, די איינקינפטע וואַקסען און די חובות ווערען שנעל אויסגעצאָהלט.

די קובאַנער רעפובליק

צו ענדע פון 19טען יאָהרהונדערט האָט שפּאַניען אויף פערלאָרען איהרע לעצטע צוויי קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט: קובאַ און פּאָרטאָ ריקאָ. מיר ווייסען שוין פון דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס, וויא דאָס איז געשעהען.

און גרויזאַם, אומגעבראַכט אַ סך שוואַרצע, וועלכע מען האָט פּערדעכטיגט אין אַ פערשווערונג געגען דיא ווייסע. צו דיזער צייט האָט דיא שפּאַנישע רעגיע־רונג געהאַט אַלץ מעהר אויפצופּאַסען אויך אויף פערשווערונגען פון ענגלענדער און אַמעריקאַנער. דיא ענגלישע רעגיערונג האָט פערלאַנגט דיא שטרענגע דורכ־פיהרונג פון דעם טראַקטאַט פון 1820, נאָך וועלכען דיא שקלאַווערייַ אין קובאַ איז ערקלערט געוואָרען אונגעזעצליך. אַרום דעם מיטען פון 19טען יאָהרהונ־דערט, ווען דער קאַמפּף פאַר דיא אָבשאַפונג פון דער שקלאַווערייַ איז געוואָרען אַלץ שאַרפער און ביטערער אין יונייטעד סטייטס, האָט זיך אָנגעפאַנגען אין דיא שקלאַווערייַ־שטאַאַטען אַ בעוועגונג צו פערנעהמען קובאַ. דער פּלאַן פון דיא אַמעריקאַנער שקלאַווען־האַלטער איז געווען צו פערכאַפּען אַלע לענדער און אינזלען אַרום דעם גאָלף אָוו מעקסיקאָ, אום דורך דעם צו פערשטאַרקען זייער מאַכט געגען דיא נאָרדליכע אַנטי־שקלאַווערייַ שטאַאַטען.

דיא פּרעזידענטען פּיערס און בוקענען (פון 1853 ביז 1861) האָבען זעהר שטאַרק געוואָלט אַנעקטירען קובאַ. דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט דאַן פאָרגעשלאָגען אָבצוקויפען דעם אינזעל פאַר אַ געוויסע סומע און האָט אויך געגעבען שאַרפע אָנצוהערענים, אַז אויב שפּאַניען וועט ניט נאָכגעבען מיט גוטען, וועט מען נעהמען מיט געוואַלט. צו דיזען צוועק זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען עקספּעדיציעס מיט אַוואַנטוריסטען פון ניו־אָרליענס און פון אַנדערע אַמעריקאַנער פּאָרטען. דיזע פיליבוסטער־עקספּעדיציעס זיינען אָבער אַלע דורכ־געפאַלען. אַ בעזאָנדערס טראַגישען סוף האָט געהאַט דיא עקספּעדיציע אונטער קאַפּיטאַן קריטענדען אין 1851. צוזאַמען מיט אַנדערע 50 אַמעריקאַנער אַוואַנ־טוריסטען איז ער אַריינגעפאַלען אין דיא הענד פון דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען זיי אַלעמען דערשאָסען לויט דעם מיליטערישען געזעץ. דיא קובאַנער פּאַרטיי, וועלכע איז געווען צו גונסטען פון דער אויבערהערשאַפט פון יונייטעד סטייטס און אויף וועלכע דיא אַמעריקאַנער שקלאַווען־האַלטער און אַוואַנטוריסטען האָ־בען גערעכענט, בשעת זיי האָבען אַרויסגעשיקט דיא פיליבוסטער־עקספּעדיציעס, איז געווען צו שוואַך.

נור אין דער צייט פון דעם בירגער־קריעג אין יונייטעד סטייטס האָט מען נאַטירליך אין גאַנצען פערגעסען אָן קובאַ און בכלל אָן פּלענער צו אַנעקטירען פרעמדע לענדער אפילו מיט דער צושטימונג פון זייערע איינוואָהנער. און יאָהרעלאַנג נאָך דיזען בירגער־קריעג האָבען דיא אַמעריקאַנער אויפגעהערט צו אינטערעסירען זיך מיט קובאַ. ערשט ווען דיא אויפשטאַנדען דאָרטען זיינען געוואָרען אַלץ גרעסער און שרעקליכער צו ענדע פון לעצטען יאָהרהונדערט און האָבען אויך אַלץ מעהר געשטערט דעם אַמעריקאַנער האַנדעל אין וועסט־אינ־דיען, האָט ווידער אויפגעלעבט אַ קובאַנער פראַגע אין יונייטעד סטייטס.

די רעוואָלוציאָנערע קובאַנער בעוועגונג איז אַלץ שטאַרקער געוואָרען אין די

געוואָרען פאַר דעם וועלט־האַנדעל. די שפּאַנישע רעגירונג האָט נאָכדעם אַליין געמוזט בעוויליגען געוויסע האַנדעלס־פּריווילעגיען און אָבשוואַכען אין האַוואַנאַ די אַלטע מאָנאָפּאָלען, וואָס עס האָט געפיהרט צו אַ פערמעהרונג פון פּלאַנטאַציעס (בעזאָנדערס פון צוקער) און פון שקלאַווען.

צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט, ווען פראַנקרייך האָט צוגענומען ביי שפּאַניען אויף סאַן דאָמינגאָ, האָבען הונדערטע שפּאַנישע פאַמיליעס עמיגרירט פון דאָרטען נאָך קובאַ. נאָכהער, ווען אין האַיטי האָט זיך אָנגעפאַנגען דער שרעקליך בלוטיגער קאַמפּף פון די שוואַרצע געגען די ווייסע, האָבען אויך אַ סך פראַנצויזישע פאַמיליעס אריבערגעצויגען זיך נאָך קובאַ, וועלכע האָט דערפון זעהר פיעל פּראָפיטירט.

די בעסטע צייט וואָס קובאַ האָט געהאַט אונטער דער שפּאַנישער הערשאַפט איז געווען צו ענדע פון 18טען און אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערטע, ווען שפּאַניען איז געווען אָבגעשניטען פון איהרע קאָלאָניעס דורך די מלחמות, וואָס זיינען ארויסגערופען געוואָרען דורך די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן. די גענעראַל־גובערנאַטאָרען זיינען דאַן גראַדע געווען ליבעראַלע און גוטע פערוואַלטער, ספּעציעל גענעראַל לאַס קאַזאַס און מאַרקיז סאָמערולאָס. קובאַ איז פאַקטיש געווען אונאַבהענגיג אין דער צייט פון די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, וועלכע האָבען זיך אָבגערופען מיט רעוואָלוציאָנען אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס, ווי מיר וועלען עס פון פריהערדיגע קאַפּיטעלען. דער האַנדעלס־פערקעהר מיט אַנדערע לענדער איז אַלץ פרייער און גרעסער געוואָרען, די טאַבאַק־מאָנאָפּאָליע איז אָבגעשאַפט געוואָרען, און אַ גרויסע זעלבסט־פערוואַלטונג איז איינגעפיהרט געוואָרען אונטער דער שפּאַנישער קאָנסטיטוציע פון 1812.

נור אַרום 1825 האָט די שפּאַנישע רעגירונג געגעבען צו פיעל מאַכט די גענעראַל־גובערנאַטאָרען, און די לאַגע אויף דעם אינזעל איז דורך דעם אַלץ ערגער געוואָרען. די אורזאַכע פון דיזער ענדערונג איז געווען, וואָס די סעפּאַראַטיסטישע בעוועגונג, וועלכע האָט זיך אָנגעפאַנגען אונטער דעם איינפלוס פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער, וואָס קאָנספּיראַציעס זיינען אַלץ עפטער געמאַכט געוואָרען און וואָס מעקסיקאָ און אויך קאָלאָמביאַ האָבען געפּלאַנעוועט צו פערכאַפּען דעם אינזעל. די גענעראַל־גובערנאַטאָרען זיינען פאַקטיש געוואָרען דיקטאַטאָרען, אום צו קענען בעסער בעשיצען דעם אינזעל אויך געגען אויסלענדישע שונאים.

די טיראַנישע האַנדלונגען פון דיזע דיקטאַטאָרישע גובערנאַטאָרען האָבען אַלץ מעהר אויפגערעגט די איינוואָהנער. די אונצופריעדענהייט איז געוואַקסען מיט יעדען יאָהר. אין 1844 האָט דער גענעראַל־גובערנאַטאָר מיט'ן אירלענדישען נאָמען אָ'דאָנעל, וועלכער האָט בכלל געהאַנדעלט טיראַניש

טען טראָן. דיא קובאַנער רעוואָלוציאָנערען, וועלכע האָבען פערלאָרען דיא האָפנונג צו קריעגען ווען עס איז אָטאָנאָמיע פון אירגענד וועלכער שפּאַנישער רעגיערונג, האָבען זיך געוואָלט בענוצען מיט דיא אינערליכע אונרוהען אין שפּאַניען, אום אָנצופאַנגען אַן אַלגעמיינען קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט.

דיא קובאַנער זיינען אָבער געווען צו שוואַך אַראָבצושליידערען פון זיך דעם שפּאַנישען יאָך מיט אייגענע קרעפטע. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט געשיקט גענוג סאָלדאַטען צו אונטערדריקען יעדען אויפשטאַנד, אָבער דיא רעוואָלוציאָנערען האָבען געפיהרט אַ גערילאַ־קריעג אין דיא וועלדער און בערג, וועלכע זיינען וויא געשאַפען אין קובא אַזוי וויא אין האַיטי און דזשאַמעיקא פאַר אַזאַ מין קריעגספיהרונג. פון ביידע זייטען זיינען בעגאַנגען געוואָרען שוידערליכע רציחות. דיא שפּאַניער האָבען געהאַלטען אין זייערע הענד דיא שטעדט, און דיא רעבעלען האָבען געברענט דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס און געשאָכטען זייערע געגנער, וואו נור זיי האָבען עס געקענט בעוויזען.

ווען ביידע זייטען זיינען אויסגעמאַטערט געוואָרען דורך דיזען לאַנגען אויפשטאַנד, איז עס געקומען צו אַ קאָמפּראָמיס אין 1878. דיא רעוואָלוציאָנערען האָבען אַוועקגעלייגט דיא געוועהר, ווען דיא מאַדרידער רעגיערונג האָט פערשפּראָכען אַלגעמיינע אַמניסטיע, קאָלאָניאַלע אָטאָנאָמיע און דיא גענצליכע אָבשאַפונג פון שקלאַווערייי.

אָבער פון איין זייט איז אַלץ שטאַרקער געוואָרען דיא פּאַרטייי, וועלכע האָט בכלל ניט געוואָלט דולדען דיא אויבערהערשאַפט פון שפּאַניען און האָט געשטרעבט צו פאָלשטענדיגע אונאַבהענגיגקייט אָדער וועניגסטענס צו אָטאָנאָמיע אונטער דעם פלאַג פון יונייטעד סטייטס, און פון דער אנדער זייט האָבען דיא גענעראַל־גובערנאַטאָרען אַלץ געהאַנדעלט טיראַניש און האָבען ניט אויסגעפיהרט וויא געהעריג דיא פערשפּרעכונגען וועגען רעפאָרמען. ערשט אין 1886 איז ניט געבליבען קיין איינציגער שקלאַוו אין קובא, און פולע גלייכבערעכטיגונג האָבען דיא שוואַרצע געקראָגען ערשט אין 1893. וואָס אַנבעלאַנגט צו דיא פּאָליטישע רעפאָרמען, האָט מען פּראָקלאַמירט אין קובא דיא קאָנסטיטוציאָן, וועלכע איז איינגעפיהרט געוואָרען אין שפּאַניען אין 1876; אָבער זיא האָט ניט בעפרידיגט און ניט געקענט בעפרידיגען דיא ראַדיקאַלען און אפילו דיא ליבעראַלען אין קובא.

דיא פיהרער פון דעם 10-יעהריגען אויפשטאַנד, בעזאָנדערס דיא גענעראַלען מאַקסימאָ גאָמעז, כאָזע מאַרטי, קאַליקסטאָ גאַרסיאַ, אַנטאָניאָ מאַסעאָ, האָבען דאָרום גענומען מאַכען פאָרבערייטונגען צו אַ נייעם אויפשטאַנד. דערביי האָבען זיי שוין גערעכענט בעזאָנדערס פיעל אויף דער הילפע פון אַמעריקאַנער, וועלכע האָבען אַלץ מעהר אָנגעפאַנגען צו סימפּאַטיזירען מיט דיא קעמפּפער געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט דאָרטען. דיזער נייער אויפשטאַנד,

לעצטע דריי צעהנדליג יאָהר פון 19טען יאָהרהונדערט. צו די אָפענע סעפּאַ־ראַטיסטען, צו דיא קעמפּפער פאַר אונאַבהענגיגקייט, צו דיא רעוואָלוציאָנערען, זיינען צוגעשטאַנען דיא רעפאָרמערס און זאָגאַר מיטגליעדער פון דיא מעסיגע ליבעראַלע פאַרטייען, וועלכע האָבען געהאָפט, אז אויף דיזען וועג וועט עס זיי געלינגען לייכטער און שנעלער צו צווינגען דיא שפּאַנישע רעגיערונג נאָכצוגע־בען דיא אַלטע פאָרדערונגען וועגען אַן ערלייכטערונג פון דער שטייערלאַסט און וועגען אָטאָנאָמיע. אין דעם קאַמפּף פון דיא קובאַנער געגען דיא שפּאַניער האָט דאַן אויך דיא שקלאַווערײ־פראַגע געשפּיעלט א וויכטיגע ראָלע. דיא ווייסע האָבען געזוכט אַריינצוציהען אין זייערע שטרייטען דיא שוואַרצע, וועלכע האָ־בען דאַן געבילדעט אַרום א העלפט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג. אָבוואָהל דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט פערשפּראָכען אין 1820 אָבצושאַפען דיא נעגער־שקלאַווערײ אין קובאַ, האָט זיא עס אָבער אויסגעפיהרט ערשט אין 1880.

א געוויסע צייט האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג געזוכט צו פערגרעסערען דיא שוואַרצע בעפעלקערונג אויף דעם אינזעל, אום דערמיט אָבצושוואַכען דיא קרעאָלען. דאָס איז געווען א פּאָליטיק, וועלכע האָט געקראָגען דעם נאָמען „אפריקאַניזירונג". דיא שקלאַווען זיינען געהעצט געוואָרען געגען זייערע הערען, און דאָס האָט געפיהרט צו שוידערליכע רציחות אין דער צייט פון דעם גרעסטען און שרעקליכסטען אויפשטאַנד, וואָס האָט זיך געצויגען פון 1868 ביז 1878 און וואָס ווערט דאַרום גערופען „דער צעהן־יעהריגער". דיא בעפרייטע שקלאַווען, מייסטענס מולאַטען, האָבען געוועהנליך געהאָלפען דיא רעוואָלוציאָנערען, וויל זיי האָבען געהאָפט ניט נור צו מאַכען א סוף פון דער גאַנצער שקלאַווערײ דורך א זיעג איבער דיא שפּאַניער, זאָנדערן אויך צו געווינען פאָלשטענדיגע פּאָליטישע גלייכהייט. דיא קובאַנער קרעאָלען, וועלכע האָבען געקעמפּפט געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט, זיינען געווען צוטהיילט אין צוויי הויפּט־פאַרטייען וועגען דיא שקלאַווערײ: איינע וואָס האָט געפאָדערט, אז מען זאָל אַלע שקלאַווען גלייך פריילאָזען אָהן שום בעלוינונג צו זייערע הערען, און דיא אַנדערע, וועלכע האָט געשטיצט דעם פאָרשלאַג פון דיא מע־סיגע ליבעראַלען, אז מען זאָל דיא דאָזיגע בעפרייאונג דורכפיהרען שטופענווייז און בעלוינען דיא פּלאַנטאַטאָרס.

דער 10־יעהריגער אויפשטאַנד האָט זיך אָנגעפאַנגען צו ענדע פון 1868 אונטער דער פיהרונג פון א רייכען פּלאַנטאַטאָר מיט'ן נאָמען סעספעדעס, ווען דיא האָפנונגען אויף וויכטיגע פּאָליטישע רעפאָרמען זיינען ניט ערפילט גע־וואָרען. אין דעם זעלבען יאָהר איז פאָרגעקומען א רעוואָלוציאָן אין שפּאַניען גופא. דיא קעניגין איזאַבעלאַ דיא צווייטע איז אַרונטערגעזעצט געוואָרען, און דיא רעגיערונג איז אַריינגעפאַלען אין דיא הענד פון מאַרשאַל סעראַנאָ ביז דיא קאָרטעסען האָבען געהאַט צו בעשטימען, ווער עס זאָל פערנעהמען דעם וואַקאַנ־

מאָנאַט נאָך דיזער שוידערליכער עקספּלאָזיאָן האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא שפּאַניש־אַמעריקאַנער מלחמה, וועלכע האָט זיך געענדיגט ניט נור מיט דער בעפרייאונג פון קובא, זאָנדערן אויך דערמיט, וואָס שפּאַניען האָט פערלאָרען אפילו פּאָרטאָ ריקאָ און דיא פיליפּינען אינזלען.

מיר ווע‌לען זיך דאָ ניט פערנעהמען מיט אַ שילדערונג פון דיזער מלחמה, וועלכע האָט אַזוי בולט אַרויסגעוויזען דיא שוואַכקייט פון שפּאַניען און דיא מאַכט פון יונייטעד סטייטס. שפּאַניען האָט קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט, וויא אָנצונעהמען אַלע אַמעריקאַנער בעדינגונגען, און דעם 1טען יאַנואַר 1899 האָט איהר פלאַג אויפגעהערט צו פלאַטערען אויף אירגענד וועלכען פּונקט פון דער נייער וועלט, וועלכע זיא האָט בעהערשט אין 16טען יאָהרהונדערט.

דיא קובאַנער האָבען אָבער געהאַט צו וואַרטען קנאַפּע דריי יאָהר אויף דער אונאַבהענגיגקייט, פּאַר וועלכע זיי האָבען אַזוי לאַנג געקעמפּפט און אַזוי פיעל בלוט פערגאָסען. וויא גרויס עס איז געווען דער פערלוסט אין מענשענלעבענס דורך דעם אויפשטאַנד צייגען פאָלגענדע ציפער: לויט דער פאָלקס־צעהלונג אין 1887 איז דיא קובאַנער בעפעלקערונג געווען 1,631,687; לויט דער פאָלקס־צעהלונג אין 1899 איז זיא געווען 1,572,792. ניט רעכנענדיג דעם נאַטירליכען צואוואוקס איז דאָס געווען אַן אַבסאָלוטע פערקלענערונג פון 3.6 פּראָצענט אין פערלויף פון 12 יאָהר. אַזאַ פערקלענערונג האָט נור געקענט זיין דער רעזולטאַט פון שרעקליכע בלוט־פערגיסונגען אין פערלויף פון דיא דריי יאָהר, וואָס דיזער לעצטער אויפשטאַנד האָט זיך געצויגען. וויא שנעל דיא בעפעלקערונג וואַקסט דאָרטען אונטער געוועהנליכע אומשטענדען, צייגט דיא פאָלקס־צעהלונג אין 1907. זיא איז געשטיגען ביז 2,048,980 (דאָס איז געווען אַ פערמעהרונג פון 30 פּראָצענט אין פערלויף פון אַכט יאָהר).

ביז דעם 20טען מאַי 1902 האָט זיך קובא געפונען אונטער דער מיליטערישער פערוואַלטונג פון אַמעריקאַנער. דאָס איז נויטיג געווען צוליעב פערשיעדענע אורזאַכען, אויסווערטיגע און אינערליכע. אין דיזער צייט איז אויסגעאַרבייט געוואָרען אַ קאָנסטיטוציאָן, וועלכע פערבלייבט אין קראַפט עד היום און וועלכע וועט קיין מאָל ניט קענען געענדערט ווערען אין וויכטיגע פּונקטען אָהן דער צושטימונג פון יונייטעד סטייטס. אין איהרע אינערליכע אַנגעלעגענהייטען איז דיא קובאַנער רעפּובליק אַ זעלבסטשטענדיגע; אָבער אין איהרע אויסערליכע אַנגעלעגענהייטען איז זיא אונטער דעם פּראָטעקטאָראַט פון יונייטעד סטייטס לויט דעם זאָ־גענאַנטען "פּלאַטט אַמענדמענט" (נאָך דעם נאָמען פון דעם יונייטעד סטייטס סענאַטאָר, וועלכער האָט איהם פערפאַסט און פאָרגעשלאָגען). אויף דעם גרונד פון דיזען אַמענדמענט, וואָס איז אַריינגעשריבען געוואָרען אין דער קובאַנער קאָנסטיטוציאָן, קען יונייטעד סטייטס אויך פערנעהמען מיליטעריש דעם אינזעל אונטער געוויסע אומשטענדען.

דער לעצטער געגען שפאניען אין קובא, האט אויסגעבראכען אין אנפאנג פון 1895, ווען דיא קאנסערוואטיווע מאיאריטעט פון דיא קארטעסען אין מאדריד האט פערוואָרפען א פארשלאג וועגען קובאנער אטאנאמיע. דער גענעראל־גובערנאטאר קאלעכא האט דאן ניט נור אבגעשאפט אלע קאנסטיטוציאנעלע גאראנטיעס אויף דעם אינזעל, זאנדערן האט אויך גענומען איינפיהרען דיא בארבארישע סיכטעם פון צוזאמענקלייבען אין לאגערען דיא טהיילען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע האבען קיין אנטהייל ניט גענומען אין דעם אויפשטאנד. דער צוועק פון דיזער סיסטעם, וועלכע האט געטראגען דעם נאמען "רעקאנסענטראסיאן", איז געווען אבצושוואכען דיא רעבעלען און זיי צו פעריאגען אלץ וויטער אין דיא ווילדע געבירגיגע געגענדען.

דורך דעם האט אבער דיא גאנצע בעפעלקערונג שטארק געליטען. דיא רעקאנסענטראדאס, ד. ה. דיא יעניגע וואס זיינען צוזאמענגעטריבען געוואָרען פון דיא שפאנישע סאלדאטען אין אזעלכע לאגערען, האבען פשוט געליטען הונגער. אין יונייטעד סטייטס האט מען ניט נור גענומען זאמלען שפייז און קליידער פאר דיזע אונגליקליכע אפפער, זאנדערן אויך צו פאָרדערען אלץ מעהר דיא בעפרייאונג פון קובאנער פאלק.

צו ענדע פון 1897 האט סאגאסטא, דער ליבעראלער שפאנישער פרעמיער, אנגעקינדיגט, אז קובא וועט קריעגען אטאנאמיע. דיא מאדרידער רעגיערונג האט זיך ענדליך ארומגעזעהן, אז אויב זיא וועט ניט בעפרידיגען דיא פאליטישע פאָרדערונגען פון דיא קובאנער, וועט זיא זיך מוזען געזעגנען מיט איהרע לעצטע קאלאניעס אין דער נייער וועלט. עס איז שוין אבער געווען צו שפעט. דיא פיהרער פון דעם אויפשטאנד האבען שוין ניט געוואָלט וויסען פון קיינע אטאנאמיעס אונטער דעם שפאנישען פלאג. זיי האבען געקעמפפט פאר אונאבהענגיגקייט, פאר אן אייגענע רעפובליק. זיי האבען זיך געפיהלט שטארק מיט דער סימפאטיע פון דעם גאנצען אמעריקאנער פאלק, וואס האט אונטערגעיאגט דיא וואשינגטאנער רעגיערונג אונטער דער פרעזידענטשאפט פון וויליאם מעק קינלי ארייננצומישען זיך מיליטעריש און צו מאכען א סוף פון דער שפאנישער הערשאפט.

פון דעסטוועגען וואלט עס נאך געקומען צו א נייעם קאמפראמיס צווישען דיא קובאנער און שפאניער און אפשר וואלט קובא אלץ פערבליבען א שפאנישע קאלאניע, ווען עס וואלט גראדע ניט פאסירט אזא אויסערארדענטליכער אונגליקס־פאל, וויא דיא אויפרייסונג פון דער אמעריקאנער שלאכט־שיף "מעין" אין דעם האפען פון האוואנא דעם 15טען פעברואר 1898. ווער עס האט אויפגעריסען דיזע שיף, וועט שוין אפנים בלייבען אן אייביגע געהיימניס. נור דער רעזולטאט דערפון איז יעדענפאלס געווען א זעהר טרויעריגער פאר שפאניען. פון דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס וויסען מיר דאך, אז אונגעפעהר א

רע נאָהענטע שכנים, דיא שטאָלצע נעגער פון דער רעפּובליק האיטי, זיינען דיא

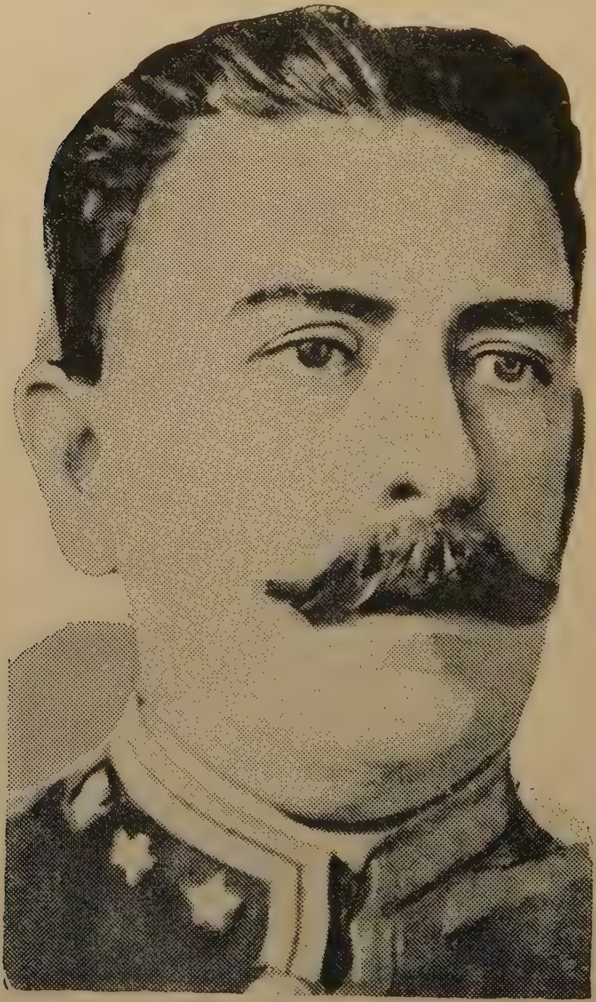

פּרעזידענט כאזע מיגעל גאמעץ

שוואַרצע אין דער מינאָריטעט. נאָך דיא לעצטע סטאַטיסטישע רעכנונגען ביל־

דער ערשטער קובאַנער קאָנגרעס איז ערעפענט געוואָרען דעם 5טען מאַי 1902, און דער ערשטער פרעזידענט איז געווען טאָמאַס עסטראַדאַ פּאַלמאַ, וועלכער איז געשטאָרבען אין 1908 אין אַלטער פון 73 יאָהר. אָבער צוזאַמען מיט דער אונאַבהענגיגקייט האָט זיך אויך אין דיזער יונגער רעפּובליק אָנגעפאַנגען אַזאַ ביטערער פּאַרטיי־קאַמפּף, וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַניש־שפּרע־כענדע רעפּובליקען, וועו זיי האָבען ערוואָרבען אונאַבהענגיגקייט נאָך זייערע רעוואָלוציאָנען אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט. צו דיא שטענדיגע און געוועהנליכע שטרייטען צווישען דיא ליבעראַלע, קאָנסערוואַטיווע און קלערי־קאַלע פּאַרטייען, זיינען אין קובאַ צוגעקומען שטרייטען צווישען דיא געבאָרענע ווייסע קובאַנער און דיא שפּאַניער, וועלכע זיינען פערבליבען אויף זייערע גיטער און ביי זייערע פריהערע בעשעפטיגונגען, וויא אויך צווישען דיא אַנ־הענגער פון אַן אונאַבהענגיגער רעפּובליק און דיא אַנהענגער פון אַ פעראייניגונג מיט יונייטעד סטייטס (דיא זאָ־גענאַנטע אַמעריקאַנער פּאַרטיי) און צווישען דיא ווייסע און שוואַרצע.

בעזאָנדערס געפעהרליך איז געוואָרען און בלייבט אויך היינט דער ראַסען־קאַמפּף. דיא שוואַרצע הערען ניט אויף צו בעקלאָגען זיך, דאָס מען בעהאַנדעלט זיי וויא שטיף־קינדער, טראָץ דעם וואָס זיי האָבען פערגאָסען זייער בלוט גלייך מיט דיא ווייסע און נאָך מעהר אין אַלע אויפשטאַנדען געגען דיא שפּאַ־נישע הערשאַפט. זיי צייגען אָן, אַז מען גיט זיי ניט רעגירונגס־שטע־לען אין פּראָפּאָרציע צו זייער צאָהל. דיא ווייסע לייקענען עס און זאָגען, אַז זיי קריעגען ניט מעהר וויא עס קומט זיי אַלס דיא מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג. דיא נעגער צו־זאַמען מיט דיא מולאַטען בילדען איינענטליך יעצט ניט מעהר וויא אַ דריטעל פון קובאַנער פאָלק. אפילו אין דעם אָסטליכען טהייל פון

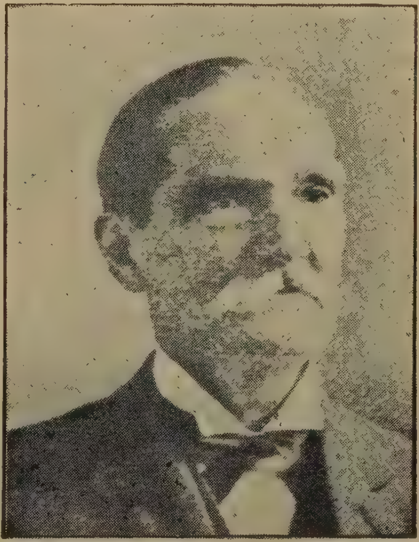

פרעזידענט טאָמאַס עסטראַדאַ פּאַלמאַ

קובאַ, אין דער פּראָווינץ אָריענטע, וואו זיי זיינען בעזאָנדערס צאָהלרייך און אויך בעזאָנדערס מוטהיג און זעלבסטשטענדיג אונטער דעם איינפלוס פון זייע־

דיזער צורוף האט באלד געפונען אן אבקלאנג אויף דעם גאנצען אינזעל.

פרעזידענט מאריא מענאקאל

ניט אכטענדיג אויף די ווארנונגען פון דער וואשינגטאנער רעגיערונג, האט

דען דיא ווייסע ארום 70 פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג אין קובא (דארונטער 60 פּראָצענט קרעאָלען און 10 פּראָצענט אויסלענדייש־געבאָרענע). עס איז דא־רום גאַנץ נאַטירליך, אַז דיא ווייסע זיינען דיא הערשער פון אינזעל; אָבער דיא שווארצע האָבען דאָך פולע פּאָליטישע גלייכבערעכטיגונג ניט נור אויף'ן פּאפּיער, זאָנדערן אויך אין דער פּראַקטיקע.

אַזאַ "קאָלאָר לאַין (פאַרב־ליניע)" וויא אין יונייטעד סטייטס און בכלל אין דיא ענגליש־שפּרעכענדע לענדער צווישען ווייסע און פאַרביגע, האָט קיין מאָל ניט עקזיסטירט און עקזיסטירט אויך היינט ניט אין קובאַ. מיר ווייסען שוין פון פריהערע קאַפּיטלעך, אַז אין דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס און איבער־הויפּט אין דיא קאָלאָניעס פון דיא ראָמאַנישע אָדער לאַטיינישע פעלקער זיי־נען שטענדיג אָנגעגאַנגען בלוט־מישונגען צווישען דיא פערשיעדענע ראַסען און אַז דיא פּאָליטישע און אויך געזעלשאַפּטליכע גרענעצען צווישען ווייסע און שווארצע זיינען שנעל אָבגעמעקט געוואָרען נאָך דער אָבשאַפונג פון דער נעגער־שקלאַווערייּ. אין קובאַ זיינען דיא פאַרב־ליניעס נאָך שוואַכער געווען, וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, ווייל דאָרטען האָבען זיך שטענדיג גע־פונען זעהר פיעל ווייסע מענער אָהן פאַמיליעס (אויך היינט איז דיא פּראָפּאָרציע פון מענער צו פרויען דאָרטען וויא 21 צו 19).

אָבער דיא שוואַרצע זיינען פון דעסטוועגען אַלץ ניט צופריעדען מיט זייער פּאָליטישער לאַגע אין קובאַ און צייגען אויך אַרויס דיזע אונצופריעדענהייט פון צייט צו צייט אין רעבעליאָנען און אין אונטערצינדונגען פון דיא צוקער־פּלאַנ־טאַציעס, וועלכע געהערען נאַטירליך כמעט אויסשליסליך צו דיא ווייסע (אַן אויפשטאַנד פון נעגער אין דער פּראָווינץ אָריענטע האָט אויך אויסגעבראָכען אין 1912).

נור צו דער צייט פון דיא וואַהלען פון אַ פּרעזידענט אויף דעם פּלאַץ פון דעם אַלטען פּאַלמאַ איז דער קאַמפּף צווישען דיא פערשיעדענע פּאַרטייען גע־וואָרען אַזוי ביטער און געפעהרליך, אַז דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט זיך געמוזט אַריינמישען אויף דעם גרונד פון דעם "פּלאַטט אַמענדמענט". דיא ליבעראַלען האָבען בעשולדיגט דיא קאָנסערוואַטאָרס, וועלכע האָבען גע־פיהרט דיא גרענדע אונטער פּאַלמאַ'ס פּרעזידענטשאַפט, אין שווינדעל ביי דיא פּאָרבערייטונגען צו דיא פּרעזידענט־וואַהלען אין 1906, און וויא עס איז דער שטייגער אין לאַטיינישע רעפּובליקען אונטער אַזעלכע אומשטענדען, האָבען זיי אין יולי 1906 אַרויסגעלאָזען אַ מאַניפעסט, אין וועלכען זיי האָבען גערופען דאָס פּאָלק צו אַ רעוואָלוציאָן.

טער פרעזידענט, סעניאָר מאַריאָ מענאָקאַל, וועלכער איז געזעצליך ערוועהלט געוואָרען אין 1913, איז שוין א פיהרער פון דער קאָנסערוואַטיווער פאַרטיי. ער איז אַן אינזשינער וואָס האָט שטודירט אין אַמעריקאַנער אוניווערזיטעטען און ער האָט געפונען חן אין די אויגען פון אַמעריקאַנער פאָלק און פון דער וואַשינגטאָנער רעגיערונג אונטער דער לייטונג פון דעם דעמאָקראַטישען פרעזידענט וואודראָ ווילסאָן און פון זיין סעקרעטערי אָוו סטייט (מיניסטער פון אויסלענדישע אַנגע-לעגענהייטען), דעם בעריהמטען דעמאָקראַטישען פיהרער וויליאַם ברייען.

זיך טאַקע אָנגעפאנגען אַן אויפשטאנד פון די ליבעראַלען און ראַדיקאַלען. די קובאנער רעגיערונג האָט אַפעלירט נאָך הילפע צו יונייטעד סטייטס, און פּרעזידענט רוזוועלט האָט געשיקט צוויי שלוחים (איינער פון זיי איז געווען דער קריעגס־מיניסטער וויליאַם טאַפט, וועלכער איז געוואָרען פּרעזידענט אין 1909) צו בעטראַכטען נעהענטער די לאַגע אין דער ניי־געבאָרענער רעפּובליק און צו האַנדלען אַלס פריעדענס־פערמיטלער.

ווען אַלע פערזוכען צו מאַכען אַ פּשרה צווישען די שטרייטענדע פּאַר־טייען זיינען דורכגעפאַלען, האָט זיך טאַקע יונייטעד סטייטס מיליטעריש איינ־געמישט, אום ניט צו דערלאָזען צו שלאַכטען און צו האַלטען אָרדנונג אויף'ן אינזעל. ענדע סעפּטעמבער 1906 האָט פּרעזידענט פּאַלמאַ רעזיגנירט, און דער קאָנגרעס אין האַוואַנאַ איז געשלאָסען געוואָרען אָהן די אויסוואַהל פון אַ נייעם פּרעזידענט. דעם זעלבען טאָג האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ פּראָוויזאָרישע רעגיערונג אונטער דער אויפזיכט פון אַן אַמעריקאַנער מיליטערישען גובערנאַטאָר מיט דער הילפע פון אַן אַמעריקאַנער אַרמעע. פאָרמעל האָט עס געהייסען, אַז קובאַ בלייבט אַ רעפּובליק אונטער איהר אייגענעם פלאַג מיט איהר אייגענער קאָנסטי־טוציאָן, וועלכע דער אַמעריקאַנער גובערנאַטאָר האָט געזוכט אָבצוהיטען, אָבער פּאַקטיש איז דאָס געווען אַ פרעמדע הערשאַפט.

ערשט אין אָנפאַנג פון 1909, ווען גענעראַל כאָזע מיגעל גאָמעז, דער פיהרער פון איין טהייל פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי (די מיגעליסטאַס) איז געוואָרען פּרעזידענט און אַלפרעדאָ זאַיאַס, דער פיהרער פון אַן אַנדער טהייל פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי (די זאַיאַסיסטאַס), איז געוואָרען וויצע־פּרעזידענט, האָט די אַמעריקאַנער פּראָוויזאָרישע רעגיערונג אויפגעהערט. די רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט ווידער געהאַלטען איהר צוזאָג זיך צוריקצוציהען פון קובאַ, וויא נור אָרדנונג וועט דאָרטען עטאַבלירט ווערען. דערמיט האָט די גרויסע און מעכטיגע נאָרד־אַמעריקאַנישע רעפּובליק געצייגט פאַר די גאַנצע וועלט, אַז זיא וויל טאַקע ניט בעהערשען פרעמדע נאַציאָנען און אויך ניט סתם כאַפּען פרעמדע לענדער.

קובאַ בלייבט היינט אַזוי זעלבסטשטענדיג אַלס אַ בעזונדערע רעפּובליק, וויא בשעת זיא איז געשאַפען געוואָרען אַ דאַנק דער הילפע פון יונייטעד סטייטס. דער ליבעראַלער פּרעזידענט גאָמעז האָט וויא עס איז געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין אָהן אַ רעוואָלוציאָן, ווייל די קובאַנער האָבען בכלל שטאַרק מורא פאַר אַ נייער מיליטערישער אַריינמישונג פון יונייטעד סטייטס, וועלכע איז אונ־פערמיידליך אין אַזאַ פאַל לויט דעם "פּלאַטט אַמענדמענט". אָבער דער דריי־

אלגעמיינער אינדעקס

צוזאמענגעשטעלט פון ז. שערעשעווסקי, סעקרעטער פון עדיוקיישאָנעל קאָ־מיטע פון אַרב. רינג, לויט די אָנווייזונגען פון פּערפאַסער.

א

אאורא פּרעטא (שטאָדט) 605
אבאליציאָניסטישע פּאַרטיי 63, 70, 90
אבאסקאל (גענעראל), 361, 408
אבלינארא (פּרעזידענט) 513
אבענאקים, 149
אבערדין אקט 622
אגאווע 11
אדאמס דזשאהן (פּרעזידענט) 52
אדאמס, סעמיועל 36
אווילא, פּעדרא אריאס (גובערנאטאר) 304, 319, 325
אוועלאנעדא ניקאלאס (פּרעזידענט) 522
אטאקאמא (פּראָווינץ) 376, 393, 429
אטאהואלפּא (אינקא) 334, 340, 429
אטלאנטישער אקעאן 53
אטראטא (טייך) 319
איונטאמיענטאס 247, 255
איאווא (סטייט) 36, 54
איידעהא (סטייט) 47, 66
אייזלאנד (אינזעל) 13
אלאניעטא (גענעראל) 390
אלאסקא 11, 66, 190
אלבוקערק (פּאָרטוגעזישער קאמאנדיר) 588
אלבערטא (פּראָווינץ) 187
אלגאנקינער, 113, 126
אלווארדא, פּעדרא, 222, 237, 431
אלוועאר (גענעראל) 513, 543
אלטגעלד (גאווערנאר) 104־ב
אלכסנדר מוקדון 6
אלמאגרא, דיעגא 326, 341, 400, 432
אלעאוטען 11
אלענדע 258
אלפּאקאס 395
אל־קאסר אל־קעביר (שטאָדט) 589
אלקאהואס 200, 211
אלעקסאנדער דער זעקסטער (פּאפּסט) 105
אלעקסאנדער, וויליאם 131
אמאזאן (טייך) 347, 433, 576
אמאזאנאס (שטאאט) 584
אמאר (וויצע קעניג) 452

אמארו טופּאק 357, 388
אמניסטיע 180, 422
אמענדעמענטס (צו דער יונייטעד סטייטס קאנסטיטוציאן) 48, 104־ט
אמעריגא וועספּוטשי 21, 575
„אמעריקא פאר קאלומבוס“ 9
אמעריקאנער אוואנטוריסטען 312
אמעריקאנער פּראָוויזארישע רעגירונג 660
אמעריקען פעדעריישאן אוו לייבאר 104־א
אנאהואק 199
אנאפּאלים 36
אנדעס־בערג 358, 430
אנדראדא, זשאזע באניפאציא 614
אנטאפאגאסטא, (פּאָרט) 393
אנטיאקוויא (פּראָווינץ) 450
אנטילען 17, 637
אנטי־פעדעראליסטען 49, 52
אנטיקאסטי (אינזעל) 112
„אנטלאפענע רעגירונג“ 608
אסונסיאן (שטאָדט) 491, 551
אסיניבאין (טייך) 186
אפּאדאקא (וויצע־קעניג) 262
אפּאלאטשיאן בערג 30, 125
„אפּאסטעל פון די אינדיאנער“ 252
אפריקאניזירונג 632
אצטעקען 8, 199, 202 (זעה מעקסיקא)
אקאדיע 122, 153, 190
אראגוא (שטאָדט) 473
אראוואקס 581
אראוקאניער 399, 535
ארבאלעדא 458
„ארבייטער צייטונג“ (אידישע) 104־ד
ארגאל, (קאפּיטאן) 123, 131
ארגענטינע 328, 333, 401
ארגענטינער מעסאפּאטאמיע 543
ארטהור (פּרעזידענט) 82
ארטיגאס, כאזע (גענעראל) 510, 514, 609
ארטילערישער דועל 295
אריזאנא (סטייט) 47
אריסטא 273
אריקא (פּאָרט) 379, 394

באלקארסע (גענעראל) 389
באנאפארטע, זשאזעף (קעניג) 257
באנדא אריענטאלע (פראווינץ) 536
באנילא (גענעראל) 313
באסטאן 34, (מעטעקר) 36, (טי פארטי) 37,
133, 165
באסקען 404
באעיז, בועגאוועטורא 647
באפאלא (שטאט) 63
באָרא, פראנציסקא דע לא (פרעזידענט) 294
באראן דע הירש 530
בארדא (פרעזידענט) 545
בארטהאלאמעע נאכט (אויסשלאכטונג פון הוגע־
נאטען) 119, 586
באריאס, זשעראַרדא (גענעראל) 307
באריאס, רופינא (גענעראל) 307
בארינג בראטהערס (באנקירען) 527
בארצעלאנא (פארט) 473
בואיע, זשאן פיער (גענעראל) 644, 647
בורדהיסטישע טעמפלען 9
בוטה, ווילקעס 75
בולנעס, מאנועל (פרעזידענט) 411, 413
בונקער הילל (שלאכט ביי) 39
בוסטאמענטע (גענעראל) 64, 271
בוענאס ערעס 358, 389, 407, 491
בוקאנירען (ים רויבער) 466, 590, 638, 649
בוקענען (פרעזידענט) 651
בורבאנען 359, 405
בורגאין (גענעראל) 167
ביא־ביא (טייך) 403
בילינגהוירסט (פרעזידענט) 383
„בילינג געלד" 86
בלאנקא, גוצמאן (דיקטאטאר) 480
„בלאנקאס" (פארטיי) 544
בלאנקעט (גענעראל) 297
„בלוטענדע קענזעס" 69
בעהרינג וואסער וועג 7, 11
בעטיקען (אינדיאנער שטאם) 134
בעל־איל (וואסער וועג) 112
בעלגראנא, מאנועל (גענעראל) 389, 503, 542,
560
בעליזע (ענגלישע קאלאניע) 303
בענאווידעס (קאלאנעל) 383
בענאלקאזאר, סאבאסטיאן 431, 447
בעקמאן, מאנאעל 598
בערגער, וויקטאר (ערשטער סאציאליסטישער
קאנגרעסמאן) 104־ד
בערמודא (אינזעל) 178
בערמודעז (פרעזידענט) 381
בערמעכא (טייך) 490
בראגאנזא דינאסטיע 594
בראון, דזשאהן 70
בראון, וויליאם (אדמיראל) 512
בראון, טהאמאס סטאראו 177
בראזיל האלץ 577
בראזיליאנער אימפעריע 613
בראזיליען 575
ברום, דזשאהן 188
בריטיש נארטה־אמעריקא אקט (1867) **182**
בריטיש האנדוראס 303, 308
בריטיש קאלומביא 66, 182, 190
ברייען, וויליאם דזשענינגס 85, **102**
ברינטאן, דאניעל 203
ברעטאן 109

ג

גאדעלופ (אינזעל) 638
גאוטשאס 465, 492
גאטשופינאס 247, 259
גאיאז (שטאאט) 600
גאלאפאגאס אינזלען 441
גאלד (אין קאליפארניא) 80, 413
„גאלד באגס" 86
„גאלד דעמאקראטען" 87
„גאלד סטענדערד" 85, 423
גאמארא (גענעראל) 369, 391
גאמעץ, כואן מיגועל (גענעראל) **660**
גאמעץ, כואן 484
גאמעץ מאקסימא (גענעראל) **653**
גאמעץ, עסטעוואן 109
גאמפערס, סעמיועל 104־א
גאנזאלא 347
גאנזאלעץ (גענעראל) 288
גאנזאלעץ (פרעזידענט) **648**
גאספי (שיף) 36
גאספע (פעלז) 112
גאסקא, פעדרא 352
גאראי, כואן 492
גאריבאלדי (גענעראל) 285, 545
גארסיא, אלעקא 578
גארסיא, קאליקסטא (גענעראל) 653
גארפיעלד, דזשעימס א. (פרעזידענט) **82**
גאררי (פארט) 188
גהענט (שטאדט) 55, 173
גואם (אינזעל) 93
גואירא (געגענד) 554
גואמאנגא (שטאדט) 349
גואנא און ניטראטען מינען 372
גואראנים 551, (שפראך) 553, **581**
גואראראפעס (בערג) 595
גוואטעמאלא 304
גוואטעמאזין (לעצטער מעקסיקאנער קעניג)
238

ארנאלד (גענעראל) 167
אַרעלאַנא 348, 432
אַרעקוויפּאַ 346
אַרקאַנזאַס 143

אַ

אַגוסטין דער ערשטער 265
אַ'דאָנאַהו, כּואַן 263
אַ'דאָנעל (גענעראַל־גובערנאַטאָר) 650
אַ'היגינס, בערנאַרדינאָ (גענעראַל) 408
אַהייאָ (שטאַאַט און טייך) 7, 145, 153
אַטאַוואַ (שטאָדט) 189
אַכּערדאַ, אַלאַנסאָ (ים־פאָהרער) 315, 325, 463
אַליד, קריסטאָבאַל 241
אַנאַנדאַגאַ (פּאָרט) 126, 136
אַנטאַריאַ (לעיק) 127, 143, 165, 190 ; (פּראָ־ווינץ) 170
אַנעידאַ (אינדיאַנער שטאַם) 136
אַפּאַן (טייך) 446
אַפּפּער קענעדע (פּראַווינץ אַנטאַריאַ) 174
אַראַזקאַ (גענעראַל) 294
אַראַנזש (בורען רעפּובליק) 499
אַרטעגאַ (גענעראַל) 280
אַריבע (גענעראַל) 515, 544
אַרינאָקאָ (טייך) 20, 463
אַריענטע (פּראָווינץ) 656
אַרעגאָן (שטאַאַט) 54
„אַרעגאָן טעריטאָרי“ 54, 65

אָו

אָוידיענציאַ 248, 351
אָויטאָ־דאַ־פּעם 254, 597
אָונגאַוואַ (טעריטאָריע) 190
אָוניווערזיטעט פון קאַמבראַ 605
אָויפשטאַנדען : 68, 252
(פון נעגערשקלאַוון), 89 (אין קובאַ) 252
(פון אינדיאַנער) 272 (אין טעקסאַס) 415
(פון אַראַוקאַניער), 595 (נעגען האַלענדער אין פּערנאַמבוקאָ), 610, (אין פּערנאַמ־בוקאָ), 617 (אין ריאָ דע זשאַנעירא)
אָורבינאָ (גענעראַל) 438
אָורוגוואַי 489, 535
אָוריבורו, כּאָזע (פּרעזידענט) 528
אָורקוויזאַ (גענעראַל) 515, 518

אַי

אַיגלעזיאַס (גענעראַל) 380
אַידישע קאָלאָניעס אין אַרגענטינע 530
אַידען 25, 104־ד, 104־ו, 252, 591
אַיזאַבעלאַ (קעניגין) 623 (קרוינפּרינצעסין) 652
אַיטאַטאַ (שיף) 420

אַיטוזאַינגאָ (שלאַכט ביי) 513
אַיטורבידע, אַגוסטין (דיקטאַטאָר און קייזער) 261, 305
אַיטוריגאַראַי (שפּאַנישר וויצע־קעניג) 257
„איי בי סי“ (אַרגענטינע, בראַזיליען, טשילי) 104־ח
איכּטלילכּאָטשיטל, פערנאַנדאָ דע אַלוואַ 210
אילדעפאָנסאָ (אָפּמאַך פון) 540
אילינאָי (שטאַאַט) 30, 165, 144
איל־ראַיאַל (אינזעל) 150
אימפּיטשמענט 78
אימפּעריאַליזמוס 94
אימפּעריאַליסטען 266
אינדיאַנאַפּאָליס (שטאָדט) 87
אינדיאַנער 6, 196
אינדיאַנער זומער 115
אינדיען 5
אינדעפּענדענס האָל 40
אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָציאַציאָן 104
אינטערנאַציאָנאַלער טריבונאַל אין האַאַג 484
„אינסוררדזשענטס“ 100
אינקאַם־טעקס 78, 104־ט
אינקאַס 330
אינקאַ אימפּעריע 489
אינקוויזיציאָן 246, 252, 259, 262, 359, 597
איסטמוס (דאַריען און סאַן בלאַז) 314
איקוויק (פּאָרט) 420
איראַלאַ, דאָמינגאָס 491
איראָקוואָיס (אינדיאַנער שטאַמען) 115, 126, 136, 153, 164
אירי־קאַנאַל 63

ב

באַבאַדילאַ (גובערנאַטאָר) 647
באַבטיסטען 27
באַגאָטאַ (שטאָדט) 359, 435, 445
באַהיאַ (פּאָרט) 580, 590
באַהאַמאַ אינזלען 320, 637
באַוועס (גענעראַל) 472
באָטאָקודאָס (אינדיאַנער שטאַם) 581
באַטוש (שלאַכט ביי) 189
באַטל, כּאָזע (פּרעזידענט) 546
באָיאַקאַ (שלאַכט ביי) 455, 475
באַלטאַ (גענעראַל) 374
באַלבאָאַ, וואַסקאָ נוניעז 97, 315, 325, 445
באַלטימאָר (לאָרד) 27, 134
באָליוואַר, סימאָן (ליבעראַטאָר) 362, 436, 453, 470, 616
באָליוויאַ (רעפּובליק) 328, 348
באָליוויאַן (גענעראַל) 391
באַלמאַסעדאַ (פּרעזידענט) 417

הומבאלט, אלעקסאנדער פאן 216, 267
הונדערט יעהריגער יובילעאום 529
הוערטא (גענעראל) 104־ז, 295
הוראן (לעיק) 142
הידאלגא (גלח) 258
„היילינען בונד" 607
„הימליישער שלאנג" 204
היפאליט (גענעראל) 645
העיז, רוטהערפארד (פרעזידענט) 81
העימארקעט 104־ב
הענקאק, דזשאהן 38, 39, 40
הענרי דזשארדזש 104־ב
הענרי דער זיעבעטער 108
הענריך דער פיערטער (קעניג) 119, 140
העראן (גענעראל) 457
הערעדיא 450
הערריסאן, וויליאם און בענדזשאמין (פרע־זידענטען) 83

וו

וואבאן (אינזשינער) 150
וואודו (נעצענדיענסט) 646
וואלדיוויא 348, 400
וואלפאראיזא (פארט) 399, 425, 507
וואלווערדע (גלח) 339
וואלף, דזשעימס (גענעראל) 159
וואנדערבילט, קארנעליוס 310
וואנדעי 140
וואסקאנסעלאס 616
וואסקא דא גאמא (ים פאהרער) 575
וואקער'ס עקספעדיציע 310
וואקא, קאבעזא 492
וואערלא (גענעראל) 384
„ווארקינג מען'ס אדוואקייט" (ערשטער אר־בייטר ארגאן אין אמעריקא) 103
וואשינגטאן, דזשארדזש (פרעזידענט) 33, 37, 153
וואשינגטאן (שטאאט) 54
וויגנס (פארטיי) 50
וויהילראיט, וויליאם (אינזשענער) 413
ווייאמינג (שטאאט) 47
וויינלאנד־לעגענדע 15
ווילגאניאן, ניקאלאס 586
ווילהעלם פון אראנזש 148
וויליאמס, עזעקיעל 103
וויליאמס, ראדזשער 27
ווילסאן הענרי (אמבאסאדאר) 297
ווילסאן, וואודראו (פרעזידענט) 101, 104־ז, 104־ח, 298
ווילקאבאמבא 357
וויניפעג (שטאדט) 186
וויסקאנסין (שטאאט) 143
וויערא (פלאנטאטאר) 595
וויענער קאנגרעס 609
וויקוניא, קלאודיא 419
וויקטאר הוגא 285
וויקטאריא, עלאדיא (פרזידענט) 648
וויקסבורגער שלאכט 74
ווירדזשיניא 24, 140
וועיגא, עוואריסטא 616
וועילער (גענעראל גובערנאטאר) 89
וועלא, בלאסקא נוניעז 350
וועלא, בלאסקא נוניעז 350
וועלאסקא (גענעראל) 391
וועלאסקא, דאן לואי 250
וועלאסקעז (גובערנאטאר) 222
וועלאסקעז, דיעגא 224
וועלאסקעז, דע לעאן 236
וועלט אויסשטעלונגען 54 (אין סענט לואיס) 84 (אין שיקאגא), 99 (אין סאן פראנ־ציסקא)
וועגעגאס (וויצע קעניג) 259
וועגעצועלא 20, 290, 362, 453
וועסט אינדיען 637
וועסט ווירדזשיניא 70
ווערראצאנא (ים פאהרער) 109
ווערא קרוץ (פארט) 65, 104־ז, 227
ווערמאנט (שטאדט) 183
ווערענדרי 185

ז

זאנג פון עריק דעם רויטען 13
זאהארא 333
זאיאס, אלפערא 660
זאמבאס (קינדער פון אינדיאנער און נעגער) 247
זאפאטעקען (אינדיאנער שטאם אין מעקסיקא) 204
זולאאגא (גענעראל) 278
„זונען קינדער" 327
זועץ־קאנאל 97
„זיידליכע יענקים" 424
זילבער דעמאקראטען 87
זיעבעניעהריגע מלחמה 153
זיעבען מיסיאנען 539, 554
זיקאלע, זשאן 143
זעלאיא, כאזע סאנטאס (גענעראל) 312
שאגונסא (אינדיאנער שטאם אין בראזיליען) 631
זשאליעט (פראנצויזישער רייזענדער) 143
זשאנואריא (בראזיליאנער פרינצעסין) 619
זשונא (גענעראל) 608

גוואיאקוויל (האפען) 430
גוויאנא (קאלאניעס) 609, 632
גוזמאן, גוניא 248
גוטיערעץ 458
גויאר, מאריע 130
גויפוזקאא קאמפאניע 466
גיטא 82
גיידזש (גענעראל) 37
גילבערט, האמפרי 120
געטיסבורגער שלאכט 74
„געטליכע פאטערס“ 554
געוועס (מארקיז) 252
גערילאס 474
געריסאן, וויליאם ללאיד 68
גערערא 261, 271
גראנאדא (שטאדט) 309
גראנט, יוליסעס (פרעזידענט) 80, 647
גריטא דע דאלארעס 259
גריכאלווא, כואן 221
גרינבעק פארטי 86
גרענלאנד 6, 12
גרענעץ־שטרייטען 528

ד

דאגילאר, כעראם 226
דאגלאס (פארט) 187
דאזא (גענעראל) 393
דאלארעס (שטעדטיל) 258
דאמיניאן אוו קענעדע 179
דאמינינקאנער 254
דאם פעדרא דער צווייטער (קייזער) 512, 620
ד'אנעי 132
דאקאטא (סטייט) 54
דארא (אידישע קאלאניע) 531
דארטשעסטער (לארד) 170
דאריען (איסטמוס) 315, 445
„דאריען פלאן“ 321
דארעגא, מאנועל 512
דורהעם (לארד) 175, 179
דזשאהנסאן (פרעזידענט) 76
דזשאמאיקא (אינזעל) 453, 637
דזשארדזש דער דריטער (קעניג) 34, 164
דזשארדזשיא (סטייט) 78
דזשואיש קאלאניזיישאן אסאסיאיישאן 530
דזשיימסטאון (קאלאניע) 25, 123
דזשעימס דער ערשטער (קעניג) 131
רזשעימס דער צווייטער (קעניג) 148
רזשעפערסאן, טהאמאס (פרעזידענט) 41, 52, 605
דזשעקסאן (גענעראל און פרעזידענט) 56
דיאמאנטינא 600
דיאץ, בערנאל 228
דיאץ פארפירא (פרעזידענט) 264, 281, 286
דיאץ, פעליקס (גענעראל) 294
דיואי (אדמיראל) 92
דיומאן 189
דיוגעי־טרוען (אדמיראל) 691
דיוקלערק (קאפיטאן) 600
דיטראיט (שטאדט) 164
דייווים, דזשעפערסאן (פרעזידענט) 71
דעבס, יודזשין 101, 104
דע לא ראק (מארקיז) 119
דע־מאן 122
דעמאקראטישע פארטיי 50, 52, 59
דענעמארק 638
דע־סאטא 146
דעסאלין (גענעראל) 643
דע־סוזא (גענעראל) 579
דעסטערא (פארט) 629
דעקלאראציאן פון מענשען רעכטע 257
דעקלערייישיאן אוו אינדעפענדענס 41, 257
דערקווי, סאנטיאגא (פרזידענט) 519
דראגאן 204
„דריטע“ פארטייען 102
„דריי גאראנטיעס“ 262
דרייסיג יעהריגער קריעג 290
דרייצעהנטער אמענדעמענט 76

ה

האאיטי 449, 637, 640
האביטאן 163
הארסאן (קאפיטאן) 22, (טייך) 130, (בעי) 185
האוואאי (אינזלען) 96
האוואנא (פארט) 91
האוז־אוו־רעפרעזענטייטיווס 47
האום־רול 422
האוסטאן, סעמועל (גענעראל) 64
האליפאקס (האפען) 154
האלענדישע אסט און וועסט אינדישע קאמפאניע 589, 591
האמילטאן, אלעקסאנדער 49
האנדעלס־אפמאך פון 1832 (צווישען יונייטעד סטייטס און רוסלאנד) 104־ה
האשעלאגא 113
הואסקאר (אינקא) 334, 335, 340
הוגענאטען 122, 586
הוטשינטאן, אנא 27
הויטפארב־פראגע 305
הויצילאפאטשטלי (מעקסיקאנער קריעגס־גאט) 211
הוירא (פרעזידענט) 648
הוי־שען (בודהיסטישער מיסיאנער) 10

יאהאן דער זעקסטער (קעניג) 608
יאהאן מאריץ, גראף פון נאסאו־זיעגנע 597
יאזעף דער ערשטער (קעניג) 603
יאפאן 5, 140
יאקים (אינדיאנער שטאם אין מעקסיקא) 290
יארקטאון 41, 43
יובילעאומס 80, 84
יוטאה (שטאאט) 47
יונג־יאן (כינעזישער קייזער) 10
יוניאניסטען 73
יוניאן אקט פון 1840, 178
יוניאן סיוויקא 526
יוניטאריסטען 511
יונייטעד עמפאיר לאיאליסטס 169
יופאנקווי טופאק (אינקא) 400
יוקאטאן (האלב אינזעל) 9, 205, 220, 637
יוקאן (טעריטאריע) 190
יעגראס 561
„יעווערעיסקי וואפראס" 104־ו
יעזואיטען 130, 140, 359, 405, 457, 538, 585
יעזואיטישע מיסיאנען 598
יעזואיטישע רעפובליק אין פאראגוואי 557
ים פון פינסטערניש 5
יק"א 530

כ

כאאוכא (טהאל) 343
כאלאטל (אצטעקישער קעניג) **211**
כארדאן, לאפעץ 522
כארזישע, דאמינגאס 599
כוארעין, בעניטא (פרעזידענט) **275**
כואריסטען 278, 284
כימענעץ 260
כינא 5

ל

לאבאר (גובערנאטאר) **147**
לאבראדאר 6, 108
לא גואירא 467
לאדינא 305
לאוואלע (גענעראל) 513
לא ווערענדרי 185
לאוטארא (אינדיאנער פיהרער) **402**
לאוער קענעדע (קוויבעק) 174
לא טארע (גענעראל) 476, 545
לאטור 131
לאטיינישע אמעריקא 193
לאיאלא (גרינדער פון יעזואיטען ארדען) 246, 552
לאיאליסטישע וואלונטירען 178
לאיאליסטען 170
לאמאס 395
לאמאר (גענעראל) 368
לאנדאן (שטאדט) 36
לאנדאן, מאיר 104־ד
לאנקאמילא (שלאכט ביי) **413**
לא פאלעט, ראבערט 100
לאסאל, ראבערט 30, 143
לא סערנא (גענעראל) 364, (שטאדט) **401**
לאספיעדראס (שלאכט ביי) 542
לאס קאזאס (גלח), געגאנט „אפאסטעל פון די אינדיאנער" 252, 350
לאס קאזאס (קובאנער גענעראל גובערנאטאר) 650
לא פאז (שטאדט) 389, (גענעראל) 514
לא פאלא (קאלאמביאנער העלדין) 454
לאפלאטא 525, 576
לאפעץ, כאזע (גענעראל) 457
לאפעץ, קארלאס און פראנציסקא (דיקטאטארס אין פאראגוואי) 521, 565, 621
לאפאיעט, מארקיז 42
לארא (גענעראל) 368
לאראשעל (שטאדט) 122
לאריער, סער ווילפריד 190
לא שין 117, 144
לואיבורג (פעסטונג) 150, 155, 158, 159
לואי דער פיערצענטער (קעניג) 133, 138, 600
לואיזענע טעריטאריע 52, 54
לוטער (גלח) 151
לוסיענוויל (אידישע קאלאניע) 531
לוק, הערנארא (גלח) 326
לי (גענעראל) 73
ליאנאס (סטעפעס) 464
„ליבערייטאר" (ערשטע אבאליציאניסטישע צייטונג) 68
ליברא דע טאסאס 356
ליגיא (פרעזידנט) 383
לייבאר דעי 104־א
לייבאר רעפארם פארטי **87**
לימא (שטאדט) 343
לינארעס, כאזע 392
לינג, לואי 104־ב
ליניע, זשאק (גענעראל) **500**
לינקאלן, אייברעהעם (פרעזידענט) **70**, **82**, **91**
ליסבאן (שטאדט) 590, 597
לעאן (קאמאנדיר) 466
לעווים (גענעראל) 161
לעזשיטים (גענעראל) **645**
לעסעפס, פערדינאנד 97
לעקאנט (גענעראל) 645
לעקלער (גענעראל) 643
לעקסינגטאן (שלאכט ביי) 38, **39**

זשיראָן 354
זשעפּאַר, פּאַבר (פּרעזידענט) 645
זשעקער (באַנקיר) 281

ט

טאַבאַסקאָ (טייך און שטאַאַט אין מעקסיקאָ) 222
טאַבאַק און קאַרטאָפּעל (ספּעציעלע אַמעריקאַ־נער פּלאַנצען) 25
טאָלאַן (גובערנאַטאָר) 142
טאָלאַן (מעקסיקאַנער שטאָדט) 202
טאָלטעקען (אינדיאַנער שטאַם אין מעקסיקאָ) 201
„טאָל־פּראַגע" 104־ח
טאַלעדאָ, פּראַנציסקאָ 356
טאַ־מינג (כינעזישער קייזער) 11
טאַפּט, וויליאַם (פּרעזידענט) 96, 99, 100, 104־ו, 104־ח, 291, 660
טאַקאַי 401
טאַקנאַ (פּראָווינץ) 376, 394
טאַראַנטאָ (שטאָדט) 177
טאַראַפּאַקאַ (פּראָווינץ) 376, 420
טאַרדעסילאַס אָבמאַך 487, 537, 578
טאַרטוגאַ (אינזעל) 641
טאַרים 41, 169
טאַריפען 82, (מעקינלי טאַריף ביל) 83, (ווילסאָן טאַריף ביל) 84, (דינגלי טאַריף ביל) 96, 99, (דעמאָקראַטישע רעוויזיאָן) 104־ט
טאַשע (אַרכיביסקופּ) 188
טהאַל פון מיסיסיפּי 153
טהעאָקראַטישע מלוכות 331
„טויערן פון די ראַקי־מאַונטינס" 54
טומבעז (פּאַרט) 327, 333, 336
טוסען לואָווערטיור („דער שוואַרצער נאַפּאַלעאָן") 642
טופּי־גואַראַני שטאַמען 581
טוקומאַן (פּראָווינץ אין אַרגענטינע) 389, 497, 504
טיטיקאַקאַ (אָזערע אין פּערו) 328, 330, 331
טילדען, סעמיועל 81
טיערא פירמא (פּראָווינץ) 321
טיערא דעל פועגא (פייערלאַנד אינזעל) 405, 494
טיראַדענטעס (בראַזיליאַנער רעוואָלוציאָנער) 605
טלאַכקאַלאַ (אינדיאַנער רעפּובליק אין מעקסיקאָ) 228
טלאַקאָפּאַן (אינדיאַנער מלוכה אין מעקסיקאָ) 212
טעאַקאַלי (מעקסיקאַנער טעמפּלען) 213
טעראַדאָ, לערדאָ (פּרעזידענט) 286
טעכקוקאָ (אינדיאַנער מלוכה אין מעקסיקאָ) 199
„טעמפּעל פון קרייץ" 207
טענאָטשטיטלאַן (אַלטע מעקסיקאַנער הויפּט־שטאָדט) 199
„טעניור און אַפּים אַקט" 78
טעקסעס (שטאַאַט) 47, 79
טעקסעסער רעפּובליק 64
טראַנס־אַנדעס־אייזנבאַהן 425
טראַנסוואַאַל (בורען רעפּובליק) 499
„טראַסטס" 84
טראַסי (מאַרקיז) 138
טראַקטאַט פון אוטרעכט 135, 149, 496; פון אַנקאָן 380; פון ברעדאַ 133; פון עי־לאַ־שאַפּעל 152; פון פּאַריז 162; פון קאַרדאָוואַ 263; פון ריסוויק 641; פון 1783 — 170; פון 1820 — 651.
טרויעריגע נאַכט 237
טרוכילאָ (גענעראַל) 458
טרייד יוניאָנס 103
טרינידאַר (אינזעל) 638
טרעפּאַנעקען (אינדיאַנער שטאַמען אין מעק־סיקאָ) 212
טשאַלגאַטש, לעאָן 95
טשאָלולאַ (אַלטע מעקסיקאַנער שטאָדט) 202, 232
טשאַנקאַ־שטאַמען (אין פּערו) 333
טשאַפּולטעפּעק (מעקסיקאַנער פּאַלאַץ) 283
טשאַפּין, יודזשין 101
טשאַקאַבוקאָ (שלאַכט ביי) 363, 390, 436, 506
טשאַרואַס (אינדיאַנער שטאַם) 489, 535, 552
טשאַכילאַס (שלאַכט ביי) 379, 394
טשאַרלז דער ערשטער (קעניג) 133
טשאַרלז דער צווייטער (קעניג) 133, 185
טשאַרלסטאָן 71
טשאַרקאַס (שטאָדט) 387, 503
טשוקוויסאַקאַ (שטאָדט) 390
טשוקטשים (אַ יעגער־שטאַם אין סיביר) 11
טשיבטשאַס (אינדיאַנער שטאַמען) 445
טשיהואַהואַ (מעקסיקאַנער שטאַאַט) 260
טשיטשעניצאַ (אַלטע אינדיאַנער שטאָדט) 206
טשילאָע (אינזעל) 402
טשילי (רעפּובליק) 8, 328, 333
טשיליאַנער ספּיאַלטער 380
טשילפּאַנצינגאָ (שטאָדט) 261
טשישימעקען (אינדיאַנער שטאַמען אין מעק־סיקאָ) 201, 211

י

יאָהאַן דער דריטער (קעניג) 585
יאָהאַן דער פינפטער (קעניג) 603

מעם דא סא (פארטוגעזישער קאמאנדיר) 587
מענאקאל, מאריא (פרעזידענט) 661
מענדאזא, אנטאניא 249, 354
מענדאזא (וויצע קעניג) 402
מענדאזא (קאלאניע) 401, 511
מענדאזא, פעררא 490
מענדאזא, גארסיא 493
מענדעז (פרעזידענט) 371
מענהעטען (אינזעל) 47
מעקקינלי וויליאם (פרעזידענט) 86, 89, 654
מעקסיקא 8, 62, 199
מעקסיקאן גאלף 17, 142
מעקסיקאנער בילדער־שריפטען 202
מעקסיקאנער מאנוסקריפטען 210
מעק־קענזי, וויליאם לייאן 175, 180
מערילענד 27, 134

נ

נאבאא, דיעגא (פרעזידענט) 438
נאברעגא (יעזואיט) 585
נאהוא שטאמען 199
נאווע סקאשע (פראווינץ) 122, 131, 154, 169
„נאטשע טריסטע" 238
נאמברע דע דיאס 315, 494
נאנסען, דר. (רייזענדער) 14
נאפא (טייך) 434
נאפאלעאן (דער ערשטער) 50, 53, 608; (דער דריטער) 279
נאפאלעאנישע מלחמות 257, 452, 606
נאציאנאלע אטאנאמיע 106
נאציאנאליסטישער קאמפף, 174
נארד אמעריקאנער רעוואלוציאן 256
נארד־וועסט טעריטאריע 43
נארטה־וועסט קאמפאני 186
נארינא (דיקטאטאר) 453
נארמאנדיע (פראווינץ) 109
נארסים לעווען (אידישע קאלאניע) 531
נוניעז ראפאעל (פרעזידענט) 458
ניאגארא וואסערפאל 164, 183
ניו־ארלעאנס (שטאדט) 30, 53, 125, 150, 162
ניו־בראנסוויק (פראווינץ) 170, 174
ניו־יארק 22, 36, 148
ניו־מעקסיקא (שטאאט) 65
ניו־פאונדלענד (אינזעל) 120, 153
ניופארט (שטאדט) 28
ניטראט־קריעג 378
נייטס אוו לייבאר 104, 104־א
ניי־אמסטערדאם 22, 596
ניי־גראנאדא 359, 435, 448
ניי־נידערלאנד 22
ניי־בריטאניע 121
ניי־קאסטיליען 348
ניקאלע, זשאן 142
ניקאראגוא (קאנאל) 98, 310, (רעפובליק) 328
נעבע, אסקאר 104־ב
נעבראסקא (שטאאט) 85
נעגערשקלאפעריי 56, 183
נעגערשע רעפובליקען 599
נעווארא (שטאאט) 46
נעזאהואלפילי (מעקסיקאנער קעניג) 211, 233
נעלסאן, דר. 177

ס

סאאוועדרא הערנאנדאריאס (גובערנאטאר) 497, 536
סאאון פאאולא (פראווינץ) 537, 579
סאבל (זאמד) איילענד 119
סאגאסטא (שפאנישער פרעמיער) 654
סאגעניי (געגענד) 113
סאוטה־קאראליינא (שטאאט) 70
סאטא (שפאנישער רייזענדער) 146, 338
סאירי טופאק (אינקא) 355
סאלאבריעטא, פאליקארפא — זעה „לא פאלא"
סאלאווערי (גענעראל) 369
סאלים, כואן דיאז דע (ים־פאהרער) 487, 535
סאלנאוו, סילוועסטער (גענעראל) 645
סאלעם קאמפאס (פרעזידענט) 632
סאמאא אינזלען 96
סאמאנא (גענעראל) 454
סאמטער (פארט) 71
סאמערולאס (מארקיז) 650
סאן אנטאניא (אידישע קאלאניע) 531
סאנארא (שטאאט) 290
סאן דאמינגא (רעפובליק) 647
סאן זשואן (בארג) 93
סאנטא אננא, אנטאניא לאפעץ (דיקטאטאר) 266
סאנטא איזאבעל (אידישע קאלאניע) 531
סאנטא מארטא (פארט) 446
סאנטא מאריא, דאמינגא (פרעזידענט) 416
סאנטאנא, פעדרא (גענעראל) 647
סאנטאנדער (וויצע פרעזידענט) 456
סאנטא פע (שטאדט) 489, 511
סאנטא קאטערינא (פארט) 492, 578
סאנטאס (פארט) 579
סאנטא, קרוץ (גענעראל) 368, 391
סאנטיאגא דע טשילי (שטאדט) 363
סאנטיאגא דעל עסטעווא (שטאדט) 493
סאן כואן (פראווינץ) 511
סאן לואי פאטאזי (שטאדט) 283
סאן לואיז (פראווינץ) 511
סאן מארטין (גענעראל) 362, 408, 426, 477

מ

מאַאיזוויל (אידישע קאָלאָניע) 531
מאַביל (שטאָדט) 311
מאַגדאַלענאַ (טייך) 445
מאַגעלאַן (ים־פאָהרער) 6, 401, 488
מאַדעירא (טייך) 394, 580
מאַדעראָ, פראַנציסקאָ (פּרעזידענט) 292
מאַדעריסטען 297
מאַדריד (שטאָדט) 590
מאָולע (טייך) 400
מאַונדס 7
מאַונט ווערנאָן 52
מאַוריציאָ (אידישע קאָלאָניע) 531
מאַטאָ גראָסאָ (פּראָווינץ) 568, 600
מאַיִ־שטאַמען 10, 204, 303
מאַיפּאָ (טייך) 363
מאַכטלאַ (אַן אינדיאַנער קעניג) 212
מאַלאַיער ראַסע 92
מאַלדאָנאַדאָ (פּאָרט) 538
מאַנאַגאַס (גענראַל) 479
מאַנאַרכיע אין בראַזיליען 608
מאַנאַרכיסטען 616
מאַנט (קאַפּיטאַן) 419
מאַנטאַניאַס 433
מאַנטגאַמערי (גענעראַל) 166
מאַנטעזומאַ (אַצטעקען קעניג) 8, 222, 233
מאַנט, מאַנועל 411
מאַנטעווידעאָ (פּאָרט) 500, 535, 538
מאַנטעווערדע (גענעראַל) 469
מאַנטעסקיע 165
מאַנטע קאַזעראָס (שלאַכט ביי) 516
מאַנטריאַל (שטאָדט) 114
מאַניטאָבאַ (פּראָווינץ) 186, 188
מאַנילאַ (פּאָרט) 92
מאַנקאַלם, מאַרקיז 155, 161
מאַנקאָ קאַפּאַק און מאַמאַ עלאָ (ערשטער אינקאַ־
פּאָאַר) 321, 342
מאַנראָו, דזשיימס (פּרעזידענט) 58
„מאַנראָו דאָקטרין" 62, 94־104, 284, 482
מאַססאַטשוזעטס 14, 151
מאַסעאָ, אַנטאָניאָ (גענעראַל) 653
מאַסקווערא (גענעראַל) 457
מאַציעל, אַנטאָניאָ 630
מאַקליען־כואַרעץ טראַקטאַט 279
מאַקסימיליאַן (קייזער) 264, 280
מאַק דוגאַל, (גובערנאַטאָר) 188
מאַקינאַק 142, 164, 173
מאַקקענזי (טייך און טעריטאָריע) 186, 190
מאַראַזאַן, פראַנציסקאָ (גענעראַל) 306
מאַראַנאָס (אַנוסים) 591, 596
מאַראַנהאַאָ (שטאַאַט) 588
מאַראַלעס (גענעראַל) 393
מאַכאַעס, פּרוּ(...) (פּרעזידענט) 629
מאַראַקאַאיבאָ (גאָלף) 463
מאַרגאַן (קאַפּיטאַן) 466
מאַרמי, כאָזע (גענעראַל) 653
מאַרטיניק (אינזעל) 638
מאַריאַ די ערשטע (קעניגין) 608
מאַרטירער פון טאַקובאַיאַ 278
מאַריטים. פּראָווינסעס 171
מאַרילאַ (מאַרשאַל) 454, 473
מאַרינאַ (קאָרטעז'עס אַצטעקישע פרוי) 235
מאַריניאָ (רעוואָלוציאָנערער קעמפּפער) 471
מאַרעלאָס (רעוואָלוציאָנערער גלח) 260
מאַרענאָ (דיקטאַטאָר) 439, 458
מאַרענאָ, מאַריאַנאָ (אַרגענטינער רעוואָלוציאָ־
נער) 503
מאַרקעט (מיסיאָנער) 143
מיגעל, דאָם 618
מידלטאָן (גענעראַל) 189
מיזורי (שטאַאַט) 30, 54, 61
מיזורי קאָמפּראָמיס 61, 69
מיטלאַ (שטאָדט) 204
מיטרע, באַרטאָלאָמע (פּרעזידענט) 519
מיליטערישע רעוואָלוציאָן (אין בראַזיליען)
624
מילער־וואָלדזועע (דייטשער פּראָפעסאָר) 21
מינאַס זשעראַעס (שטאַאַט) 599
מיניוט־מען 38
מינעסאָטאַ (שטאַאַט) 54
מיסיאָנעס (פּראָווינץ) 498
מיסיסיפּי (טייך) 25, 55, 78, 125, 142
מיקעלאָן (אינזעל) 162
מיראַמאָן (גענעראַל) 278
מיראַנדאַ, פראַנציסקאָ (ווענעצועלער רעוואָלו־
ציאָנער) 468
מישיגען (לייק און שטאַאַט) 142, 143, 173
מלחמות: צווישען ענגלאַנד און פראַנקרייך
129, 148, צווישען יונייטעד סטייטס און
מעקסיקאָ 65, 273; צווישען אַרגענטינע
און בראַזיליען 544; ווענען די שפּאַנישע
ירושה 600; מיט שפּאַניען (אין 1865)
414; מיט אַרגענטינע (אין 1852) 621
מעדיסאָן, דזשיימס (פּרעזידענט) 55
מעטיסען אָדער מעסטיזאָס (קינדער פון ווייסע
און אינדיאַנער) 137, 186, 196, 247,
357, 395
מעין (שלאַכט שיף) 91, 654
מעכיאַ (גענעראַל) 272
מעלאָ (קאַפּיטאַן) 449
מעלגאַרעכאָ (גענעראַל) 392

פאגגראוועע (קויפמאן) 120
פאנטיאק'ס מלחמה 164
פאסטא (פראווינץ) 455
פאסיפיק אייזענבאהן 80
„פאספארטען־פראגע" 104־ה, 104־ו
פאעץ, כאזע 474, 477
פאפינא, לואי 175, 180
פארא (פרעזידענט) 458
פאראגוואי (רעפובליק) 331, 358
פאראהיבא (פארט) 588
פאראנא (טייך) 489
פארדא, דאז מאנועל (פרעזידענט) 374
פארטא ריקא (אינזעל) 93, 637
פארטאלעס 411
„פארטעניאס" 518, 522, 524
פאריאס (פרעזידענט) 271
פארסאנס, אלבערט 104־ב
פארעדאס (גענעראל) 272
פאר־ראיאל (פארט) 123
„פועבלא" 7
פוערטא קאבעלא (פארט) 468
פוריטאנער 25, 129
פיזארא (פראנציסקא) 8, 317, 325, 344, 445; (גאנזאלא) 350, 433; (הערנאנדא) 348
פיטט (לארד טשעטהעם) 155
פיטסבורג (שטאדט) 153
פיטשינטשא (וואולקאן) 436, 456
פילקאמאיא (טייך) 491
פינזאן, ווינסענט (קאלומבוס'עס אדיוטאנט) 576
פינטא, אניבאל (פרעזידענט) 414
פיעט, העין (פיראט) 591
פיעראלא (דיקטאטאר) 379, 382
פיערס (פרעזידענט) 310, 651
„פיפל'ס פארטי" 85, 87, 100
פלאזא, לעאנידאס (פרעזידענט) 441
„פלאטט אמענדמענט" 655
„פלאן פון איגואלא" 262
פלוראליטי סיסטעם 101, 102
פלימוטה 25
פלעזאנס (פארט) 134
פעאנען (קנעכט) 245, 348
פעדראזא (גענעראל) 271
פעזעט (פרעזידענט) 373
פעטיאן, אלעקסאנדר (גענעראל) 644
פעין־אלדרידזש טאריף־ביל 96
פעיקסאטא, פלאריאנא (גענעראל) 626
פעליגריני, קארלאס (פרעזידענט) 527
פען, וויליאם 28
פענזועלא (גענעראל), 362
פעניא, סאנעץ (פרעזידענט) 528
פענסילווייניא (שטאאט) 28, 153
פעפערל (גענעראל) 151
פערו 8, 62, 330
פערל אינזלען 318
„פערל פון די אנטילען" 649
פערנאמבוקא (שטאדט) 579, 592
פערסיען 6
פערעץ (פרעזידענט) 416
פערעץ, כאזע (פרעזידענט) 414
פעררי (קאפיטאן) 56
פראבישער, מארטין 120
פראגרעסיוו פארטיי 100
פראווידענס (שטאדט) 27
„פראווינציאלען" 524
פראטעסטאנטען 592
פראטעקציאן 59, 82
פראטעקטאראט (פון יונייטעד סטייטס) 655
פראנוסיאמענטאס 266, 369
פרינס עדווארד איילענד 190
פריעטא (גענעראל) 411
„פרענטש שאר" (אויף אינזעל ניופאונדלענד) 135

פ

פאלקאן (גענעראל) 480
„פאלקסצייטונג" (דייטשע) 104־ד
פאלקס צעהלונגען 48, 102
פאנסעקא, דעאדארא (פרעזידענט) 625, 628
פארט רוזש (רויטער פארט) 187
פוזאנג־בוימער 12
פילאדעלפיא (שטאדט) 80
פיליבוסטער (ים רויבער) 468, 590, 638, 651
פיליפ דער צווייטער (קעניג) 356, 589
פיליפינען (אינזלען) 93, 655
פינאנציעלע פאניקעס 80, 85
פילדען, סאמיועל 104־ב
פיפס (סער וויליאם) 149
„פינף־נאציאנען" (אינדיאנער שטאמען) 127
פירמען (גענעראל) 645
פישער, אדאלף 104־ב
פלאג (פון די קאנפעדעראטען) 73, („סטארס ענד סטרייפס") 75
פלאטען־רעבעליאן 629
פלארידא (האלב אינזעל) 17, 61, 637
פלארעס, אנטאניא (פרעזידענט) 440
פלארעס, ווענאנסיא (גענעראל) 545, 560
פלארעס, כואן כאזע (דיקטאטאר) 438
פעאדאלע סיסטעם 348
פעדעראליסטען 49, 265, 453, 618
פעדערמאן (גענעראל) 449
פעיזשא (גלח און מיניסטער) 618
„פעלד פון אבראהאם" 160

סאן עספיריטו (קאָלאָניע) 489
סאן פראנציסקא (שטאָדט) 53
סאן ראמאן (גענעראַל) 373
סאסקאטשעוואן (פּראָווינץ) 187
סאציאליסטישע פּארטיי 101, 103, 104־א
סאריאנא (יעזואיטישע מיסיאָן) 536
סארמיענטא (פּרעזידענט) 521
סאשיאַליסט לייבאר פּארטי 104־ד
סוארד (מיניסטער) 66
סוארעץ, כאזע פינא (וויצע פּרעזידענט) 295
סולוק פאסטען (דיקטאטאָר) 645
סוקרע (גענעראַל) 365
סטיווענס, יוראיע 104
סטעמפּ־אקט 34
סיביר 7
סילוואסען 433, 581
סיוויל סערוויס רעפאָרם 83
„סינגל־טעקס" 104־ב
סיסטעם פון פּערטרעטערשאַפט אין קאָנגרעס 48
סיסנעראס, באַלטהאזאר (שפּאַנישער וויצע־קעניג) 503
„סיענטיפיקאס" (א מעקסיקאנער פּארטיי) 291
סיערא נעוואדא דע מרידא (בערג) 463
„סיקסטין טו וואן" 85
סעארא (שטאַאט) 584
סימאָן (גענעראַל) 645
סעדזשוויק (מאיאָר) 133
סעווילא (שטאָדט) 503
סעלמאַן, מיגועל כוארעץ (פּרעזידענט) 526
סעלקירק, לאָרד 187
סענאט (פון יונייטעד סטייטס) 46, 104־ט
סענט דזשאהן (פּאָרט) 135, (אינזעל) 638
סענט טהאמאס (אינזעל) 638
סענט־לאָרענס (טייך) 25, 30, 112, (גאָלף) 159
סענט לואי (שטאָדט) 54
סענט מאלא (פּאָרט) 109
סענט קרוא (אינזעל) 638
סענט קיטס (אינזעל) 641
סענעגאל (וועסט אפריקא) 575
סען פּיער (אינזעל) 162
סעספּעדעס (קובאנער רעוואָלוציאָנער) 652
סעפּאראטיסטישע בעוועגונג 650
סערווערא (שפּאַנישער אדמיראַל) 93
„ספּאָיל סיסטעם" 83
סקאט (גענעראַל) 65
סקאנדינאוויען 6
סקענעקטעדי (שטאָדט) 148

ע

עדיקט פון נאַנט 140
עטשעניק (גענעראַל) 372
עי־לא־שאַפּעל (שטאָדט) 152
עלדאראדא 600
עלדזשין (לאָרד) 180
עליא (גובערנאַטאָר) 541
עליזאבעטע (ענגלישע קעניגין) 24
על פּאסא (שטאָדט) 291
עלעקטאראל וואוט 101, 102
ענגלישע פּארלאַמענטארישע סיסטעם 179
ענגלישער פּארלאַמענטארישע סיסטעם 179
ענגעלס, געארג 104־ב
ענטרע ריאס (פּראָווינץ) 504, 510
ענסיזא 315
ענציקלאָפּעדיסטען (פראַנצויזישע) 256
ענקאמיענדאס 241, 350, 497
עסטראדא (גענעראַל) 312
עסטרעמאדורא (שפּאַנישע פּראָווינץ) 325
עסמעראלדא (קרייצער) 441
עספּאַניאָלא 641
עסקאבעדא (גענעראַל) 288
עסקימאסען 11
עקוואדאר (רעפּובליק) 328, 333
עראזוריץ, פעדעריקא (פּרעזידענט) 414, 423
עריק דער רויטער 13, 14
„ערלייזערס" 202
ערשטע אידישע קאָלאָניע (אין יונייטעד סטייטס) 28
ערשטער פּאַן־אמעריקאנישער קאָנגרעס 290
ערשטע פּארלאַמענטארישע אסיפה אין דער נייער וועלט 593
ערשטער קובאנער קאָנגרעס 656

פּ

פּאגראמען (אין 1881) 104־ה
פּאדילא (שטאָדט) 266
פּאוליסטאס 553, 584, 594, 599
פּאטאגאניע 423, 523, 535
פּאטאזי זילבער מינען 387
פּאטערסאָן, וויליאם 320
פּאָלא, מארקא (ווענעציאנער רייזענדער) 5
פּאלאס (פּאָרט) 249
פּאלאסיאס (גענעראַל) 482
פּאלמא, טאמאס עסטראדא (פּרעזידענט) 656
פּאלענקע 12, 206
פּאלק (פּרעזידענט) 66
פּאמבאל (מארקיז) 558, 603
פּאמפּאסען (סטעפּעס) 492
פּאן־אמעריקאנער אויסשטעלונג אין באפאלא 95
פּאן־אמעריקאנער בונד 104־ח
פּאנאמא (שטאָדט) 303, 325, 349; (אייזענבאהן) 457; (סקאנדאל) 97; (קאנאל) 97, 104־ח; (רעפּובליק) 445

קאסטא דיקא (רעפובליק) 98, 303
קאסטילא, ראמאן (גענעראל) 369, 391
קאסטרא, וואקא (גובערנאטאר) 348
קאסטרא, ט'שיפריאנא (דיקטאטאר) 483
קאסערעס (גענעראל) 379
קאסערעס, ראמאן (פרעזידענט) 648
קאפאן (צענטראל אמעריקא) 206
קאפ ווערדע (אינזלען) 580
קאפ סענט ראק 579
קאפאק הואינא (אינאק קעניג) 333, 429
קאפי אפא זילבער־מינען 413
קאעלהא, פערערא דוארטע (קאפיטאן) 580
קאפשטאדט 499
קאקאמאצין (מעקסיקאנער קעניג) 233
קאקסיאס (מארשאל) 621
קארא (פארט) 464
קאראבאבא (שלאכט ביי) 476
קאראל ראמאן (וויצע פרעזידענט) 291
קאראנזא (רעוואלוציאנערער פיהרער) 298
קאראס (אינדיאנער שטאם) 429
קאראקאס (שטאדט) 463
קארבאכאל (קאנקוויסטאדאר) 351
קארדאבא (שטאדט) 493
„קארדאבא לינע" 524
קארדאווא, גאסאלווא (גענעראל) 223, 325, 392
קארדאווא, פראנציסקא הערנאנדעץ 220
קארדערא, לואי (פרעזידענט) 440
קארדענאס (גלח) 557
קארטאגענא (פארט) 450, 470
קארטיע, זשאק (ענטדעקער פון קענעדע) 22, 108, 589
קארטעץ, הערנארא 8, 201, 223, 304, 325, 327
קארטערעאל, גאספאר (קאפיטאן) 108
קאריבען (אינדיאנער שטאמען) 449, 637
קאריבעאישער ים 445
קאריענטעס (פראווינץ) 510, 569
קארל דער פינפטער (קעניג) 109, 246, 357, 489
קארלטאן, גאי (קענעדער גובערנאטאר) 166, 170
קארנוואלים (גענעראל) 40
קארערא ראפאעל (גענעראל) 306, 408
קארפוס קריסטי (שטאדט) 491
„קארפעט בעגגערס" 79
קואאוטלא (שטאדט) 260
קובא 449, 637, 651
קוויבעק (שטאדט) 25, 113, 159
קוויבעק אקט 165
קוויבעקער קאנפערענץ 182
קוויזקוויז (אינדיאנער גענעראל) 335, 342
קוויטא (שטאדט) 194, 333, 343
קוויטשוא שפראך 399
קווייקערס 27
קווינטאנא מאנועל (פרעזידענט) 529
קוויפוס 333
קווירינוא (חורבות אין צענטראל אמעריקא) 206
קוועזאדא, כימענעז (קאנקוויסטאדאר) 446
קוועסטאס, כואן (פרעזידענט) 545
קוועצאלקאאטל (מעקסיקאנער זונען־גאט) 202
קווערעטארא (שטאדט) 285
קויא (פראווינץ) 362, 511
קוצקא (שטאדט) 328, 331, 338
קוקוטא (שטאדט) 455
קוראסאא (אינזעל) 470, 484, 638
קיוואטין (טעריטאריע) 190
„קיך הויפענס" 7
קירכען פארטיי 416
„קינדער פון קוועצאלקאאטל" 227
„קינדער פון דער זון" 331
קירק (אדמיראל) 129
קלאנדייקס 66
קלארא (אידישע קאלאניע) 531
קליוולענד, גראווער (פרעזידענט) 83, 482
„קליינע ווענעציע" 463
קעיפ ברעטאן 151, 158
קעיפ הארן 399, 494
קענזעס (שטאאט) 69
קענעדיאן פאסיפיק רעילראוד 189
קענעדער רעבעלען 178
קראמוועל, אליווער 133
קריזיסען (פון 1893) 84 ; (פון 1873) 86
קריטענדען (קאפיטאן) 651
קרייץ פון פאלענקע 9, 208
קריסטאף, הענרי (גענעראל) 644
קרעאלען 247, 348
קריסמאס לי (אוואנטוריסט) 313
קרעספא (גענעראל) 482

ר

ראבערוואל (וויצע קעניג) 117
ראדזשער, וויליאם 27
ראוואיאק 119
ראזאס, כואן (דיקטאטאר) 408, 514, 544, 565, 621
ראזאריא (שטאדט) 518
ראזילי, איסאק (גובערנאטאר) 132
ראלעי, סער וואלטער 24, 120
ראמאניא, (פרעזידענט) 382
ראסען־קאמפף 656
ראפאן (דענישער פראפעסאר) 13
„ראף ריידערס" 95
ראקא (גענעראל) 523, 528, 632

„פעמילי קאמפעקט" 175
פעניער (אירלענדישע רעוואלוציאנערען) 183
פעראייניגטע פראווינצען פון לאפלאטא 508
פעראייניגטע שטאאטען פון קאלאמביא, 367, 456
פערדינאנד דער זיעבעטער (קעניג) 257, 261, 408, 468
פראנטענאק (גראף) 142, 155
פראנסוא דער ערשטער (קעניג) 109
פראנסיא, ד״ר. כאזע רָדריגעז גאספאר (דיקטאטאר) 561
פראנצויזיש־אינדיאנער אויפשטאנד 164
פראנצויזיש־אינדיאנער מלחמה 30
פראנצויזישע וועסט אינדישע קאמפאניע 639
פראנצויזישע רעוואלוציאן (גרויסע) 256, 452, 603, 641
פראנצויזיש־שפרעכענדע רעפובליק 640
פראנציסקאנער 254, 359
פראנקלין, בענדזשאמין 42
„פרידמען" 77
„פריי־טרייד" 59
„פריי־סילווער אישו" 85
פריעדענס־אפמאכען (אין גהענט) 56; (אין קווילין) 403; (אין אוטרעכט) 538
פריעדריך דער גרויסער פון פרייסען 154
פרעזיער „סיימאן 186
פרעירע (גענעראל) 370, 410

צ

צווייטע מלחמה פאר אונאבהענגיגקייט 55
„צוקערלעקאך מלחמה" 269
צוקער פלאנטאציעס 581, 639
צושטערונג פון לואיבורג 159
צעבאלאס, דאן פעדרא (וויצע קעניג) 497, 540
צעהן יעהריגער אויפשטאנד 652
צענטראליסטען 265, 453, 618
צערנא (גענעראל) 307

ק

קאאליציאנס מיניסטעריום 417
קאבאט, דזשאהן 19, 21, 108
קאבאט, סעבאסטיאן, 108, 488, 578
קאבאט סטרעיטס 116
קאבול (שטאדט) 10, 11
קאבילדאס (שטאדט־פערוואלטונגען) 405, 452
קאבראל, פעדרא אלווארעז (ים־פאהרער) 487, 575
קאבראל (גענעראל) 647
קאברע (קופער מינען) 649
קאברערא (גענעראל) 308
קאדיקס קאמפאניע 358, 466, 494
„קאודילאס" 510, 543
קאוקא (טייך) 449
קאזומעל (אינזעל) 226
קאטשרעין (ארמיראל) 363, 615
קאיען (שטאדט) 609
קאכאמארקא (שטאדט) 336, 338
קאלאא (פארט) 364
קאלאבאזא (שטאדט) 472
קאלאמביא (רעפובליק) 333, 478
קאלאן (שטאדט) 314
קאלאניא (פארט) 496, 537
קאלאניאל אדוואקייט (צייטונג) 175
קאלאראדא (שטאאט) 47
„קאלאראדאס" (פארטיי) 544, 568
קאלאר לאין (פארב ליניע) 78, 583, 658
קאלבער (מיניסטער) 139
קאלדעראן, גארסיא (גענעראל) 379
קאלומבוס 5, 15
קאלומבוס'עס קבר 646
קאלומביא (טייך) 54
קאלדאס (רעוואלוציאנער־מארטירער) 454
קאליפארניא (שטאאט) 65, 251
קאלענדער שטיין (מעקסיקאנער) 216
קאלעכא (גענעראל גובערנאטאר) 654
קאמאניא (פרעזידענט) 440
קאמאנפארט (פרעזידענט) 277
קאמוניסטישע פערואנער סיסטעם 400
קאמטשאטקא (סיבירישער האלב אינזעל) 11
קאמפערא, נארציסא (דיקטאטאר) 393
„קאמפאניע פון הונדערט מיטגליעדער" 128
„קאמפראמייז פון 1850" 69
„קאנאל־זאון" 99
קאנגרעסיסטען 420
קאנגרעס פון טוקומאן 508
קאנוועגציאן 45
קאנטינענטאלער קאנגרעס 37, 49
קאנטעראק (גענעראל) 365
קאנטראבאנדע האנדעל 34, 538
קאניעטע, מארקיז 354
קאנסטאנט, בענזשאמען (גענעראל) 625
קאנסטיטוציאן פון יונייטעד סטייטס 49
„קאנסטיטוציאנעלער קייזער פון בראזיליען" 615
„קאנסעלהעירא" 630
קאנסעפסיאן (שטאדט) 401, 413
קאנסעקא (גענעראל) 374
קאנעקטיקוט (שטאאט) 148
„קאנפעדערייטעד סטייטס אוו אמעריקא" 71
קאנפעדעראטען 73, 183
„קאנפעדעראציאן פון עקוואטאר" 616
קאנקארד (שטאדט) 38
קאנקוויסטאדארעס (ערגבערער) 195, 325, 431

ראקאפוענטע (פרעזידענט) 438
ראקא, ראמאן (פרעזידענט) 438
„ראקי מאונטינס“ 53
רהאד־איילאנד (שטאאט) 27, 47
רוזיש (פארט) 187
רוזוועלט, טהעאדאר (פרעזידענט) 85, 95, 100, 322
רויט הויטינע ראסע 6, 196
רויטהויטיגע רעפובליקאנער 230
רוסלאנד 66, 104־ה
רופערט'ס לאנד 185
ריאבאמבא (שטאדט) 431
ריא דע לא פלאטא (טייך) 487, 535
ריאגראנדע דעל נארטע (טייך) 260
ריא דע זשאנעריא (שטאדט) 576
ריא גראנדע דא סול (פראווינץ) 513, 539, 579, 628
ריוואדאוויא (פרעזידענט) 511, 513
ריווארדיער, דאניעל דע לא (הוגענאטישער פיהרער) 588
ריווערא (גענעראל) 544
ריוועראל (אפיציער) 297
ריטשמאנד (שטאדט) 74
ריעל'ס רעבעליאן 186, 188
רישעליע (קארדינאל) 128
רעד ריווער 187
רעיעס בערנארדינא (גענעראל) 292
רעיעס בערנארדינא (גענעראל) 292
רעיעס, ראפאעל (פרעזידענט) 460
„רעליגיעזע פרייהייט“ 26, 122
רעסיפראסיטי טריטי 182
רעפארטימיענטא סיסטעם 224, 245, 326, 350, 404, 497
רעפערענדום וואוט 49
רעקאלעקטס (קאטאלישער ארדען) 147
„רעקאנסטראקשאן“ 76, 79
„רעקאנסענטראסיאן“ 654

ש

שאוטען (האלענדישער קאפיטאן) 494
שאמפלעין (לעיק) 136, 167
שאמפלעין, סעמועל (פראנצויזישער רייזענ־דער) 25, 121
שארלאטע (פרינצעסין) 284
שוואב, מיכעל 104־ב
„שווארצע קאפאטעס“ 137
שווארצע רעפובליק 640
שווארצער נאפאלעאן 642
שיערס־געריכט אין קארטאגנא, קאסטא ריקא 291
שיקאגא אנארכיסטען 104־א, 104־ב
שיקאגא „פארטאזש“ 144
שלאכטען: ביי אטומבא 240. ביי איאקוטשא 366, ביי באטוש 189, ביי באיאקא 436, ביי בונקערהיל 39, ביי יארקטאון 40, ביי לעקסינגטאן 38, ביי לירקאי 411, ביי קאנקאן 420, ביי קאראבאבא 456
„שלאנגען פרוי“ 218
„שליסעל פון וועסט אינדיען“ 649
שלעי (אדמיראל) 93
שעפטער (גענעראל) 93
שערמאן (גענעראל) 74
שפאניש־אמעריקאנער מלחמה 92, 655
שפיעז, אגוסט
שפראכען־קאמפף 105
שקלאווען האנדעל 479, 581

4800-/

JEWISH PUBLIC LIBRARY
TORONTO

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

JEWISH PUBLIC LIBRARY TORONTO

Date Due

AUG 27 '80			
SEP 16 '82			
MAR 14 '83			

קראנץ, פיליפ היסטי=

גאנץ אמעריקא

צווייטע באנד - 5290

AUG 27 '80	2286
SEP 16 '82	20428
MAR 14 '83	20428
JUN 12 '83	20428
OCT 10 1983	21554
	21554

5290